

APOCRIFI DEL
V. N. T.
140.
S
33.
BIB. NAZ. NAPOLI

EVANGELIA APOCRYPHA.

lenae
Typis Friderici Frommann.

VA1 1528008

~

EVANGELIA APOCRYPHA

ADHIBITIS PLURIMIS CODICIBUS GRAECIS ET LATINIS,
MAXIMAM PARTEM NUNC PRIMUM CONSULTIS
ATQUE INEDITORUM COPIA INSIGNIBUS

EDITIT

CONSTANTINUS TISCHENDORF

THEOL. ET PHIL. DR. THEOL. PROF. P. ORD. H. LIPS.

LIPSIAE

AVENARIUS ET MENDELSSOHN

MDCCCLIII.

VIRO SUMMO

AMPLISSIMO ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO

IOH. PAULO DE FALKENSTEIN

**POTENTISSIMO REGI SAXONIAE A SUMMIS NUPER REIPUBLICAE MINISTRIS,
SUMMI SENATUS ECCLESIASTICI NUNC PRAESIDI, COMPLURIUM ORDINUM
EQUESTRIVM SUPREMIS INSIGNIBVS DECORATO, ETC. ETC.**

S. P. D.

CONSTANTINVS TISCHENDORF.

Ex quo primum tempore animum viresque applicui ad promovenda fontium sacrorum studia, in primis Tu conatus meos favore consilio auctoritate adiuvisti. Nec fere est qui per omnes rerum casus ad hunc usque diem mihi laboribusque meis fidelior Te patronus exstiterit. Nullis enim obtreclatorum iniuriis aut artibus TUA erga me benevolentia cessit, neque aliter unquam sensisti quam studiis meis ecclesiae Christianae bene consuli. Hinc magnopere hanc mihi occasionem gratulor pietatis meae Tibi denuo testificandae. Quod igitur ante hos duodecim annos prima mea librorum Novi Testamenti editione splendidissimo nomini Tuo dedicanda feci, id nunc evangeliiis his meis apocryphis repetere institui. Quod ne cui mirum videatur, quasi a canonicis ad apocrypha ventum sit. Illud enimvero in apocryphis evangeliiis optimaefrugis est quod divinam cano-

nicorum auctoritatem quum natura tum historia sua sustentant, illorumque fidem sua ipsorum falsitate egregie confirmant: quod ut nostris temporibus multi male ignorant, ita iam Irenaeus et Tertullianus luculenter probaverunt. Praeterea probe scis, fucum apocryphorum alienissimum esse ab animi mei sinceritate atque a meo erga Te studio, observatione, pietate.

Quod reliquum est, Vir Summe, semper ac diu fac quod dudum fecisti, ut TUA virtute prudentia fide consilio patriam iuves, bonas augeas litteras, ecclesiae evangelicae lumen Te columnaque praestes.

Scribebam Lipsiae die sacrorum instauratorum a. 1852.

P R O L E G O M E N A.

Actibus apostolorum apocryphis nuper a me editis praefaturo proficiscendum inde erat quod illi obscura fama magis quam ipso studio inter viros doctos innotuissent necdum maiore ex parte editi essent. Longe alia, ut iam tum significabam, evangeliorum apocryphorum ratio est. Ista enim quum plures editores per tria haec saecula invenerunt, tum a multis cognita tractata adhibita sunt. Neque id mirum. A primis enim ecclesiae Christianae saeculis quam famam habuerunt, ea non modo ad tempora proxime subsecuta transiit, sed etiam per totam fere aetatem mediam viguit; unde factum est ut et graece et latine saepe transcriberentur, atque in multas quum orientis tum occidentis linguas converterentur. Quae famae celebritas hanc causam habuit quod traditiones, in quibus tota versantur, de Maria et reliquis Iesu parentibus, item de ortu atque infantia Iesu deque ultimis eius fatiis, curiositatem hominum tantopere occupabant ut variis modis excolerentur, ore populi circumferrentur, diebus festis recitarentur, carminibus artisque operibus exprimerentur, neque tantum privatim crederentur et pro veris venditarentur, verum etiam, canonicis evangeliis vel invitis, ad ipsa ecclesiae praecepta atque instituta vim haberent. His ipsis in rebus posita est eximia quaedam evangeliorum apocryphorum gravitas: quemadmodum enim eorum temporum quibus primum prodierunt ingenium docent, ita etiam lucem afferunt iis quae inde ortae sunt fabulis atque opinionibus populi, item historiae dogmatum, rituum, artium. Quem ad usum accedit alius, neque is minoris aestimandus est: magnopere enim adiuvant

indagantes canonicorum evangeliorum rationes, quibuscum eam habent necessitudinem ut quantam illa in ipsa ultima ecclesiae antiquitate auctoritatem habuerint ostendant, praetereaque et sermonem quo scripta sunt et res quas tradunt et interpretationes quas subierunt illustrent.

Sed de his nunc non est explicatius dicendum; iam fecimus id quidem libello nuper apud Haganos publicato¹⁾, quem ubi primum per otium licuerit accuratius repetere propositum est. Breviter tantum hoc loco indicandum videbatur quanti momenti quantaque esset utilitatis, nostra certe sententia, evangeliorum apocryphorum studium: propter hanc enim causam et ipsi studium contulimus ad hos libros edendos. Qui quamquam inde ab aetate reformationis usque ad nostra tempora editorum doctorum industriam nacti sunt, tamen facile intelligitur textum eorum nondum ea probabilitate constitutum esse quae ex antiquis libris manu scriptis hauriri queat. Sunt autem apocrypha evangelia eiusmodi ut prae ceteris curam criticam poseant, neque recte adhiberi possint nisi antiquiore textu a mutationibus quas posterior libido invexit bene distincto: tot enim illa quidem subierunt casus, tot et tales recensiones experta sunt, ut nihil simile acciderit in ullo librorum sacrorum, quos variantium lectionum magna vi obrutos esse constat. Quemadmodum autem libelli qui huc pertinent dudum editi labores circa textum criticos requirunt, ita sunt alii cum editis vel arctiore vel laxiore vinculo coniuncti qui hucusque in bibliothecarum umbra delituerunt. Hos igitur ut primum in lucem proferrem, illos ut subsidiis novis criticis excolerem atque emendarem, propositum mihi erat in paranda hac evangeliorum apocryphorum editione. In qua quid in utramque partem praestiterim vel assecutus mihi videar, iam paucis dicendum erit. Quod ita instituiam ut tria librorum horum evangelicorum genera distinguam, quorum primum comprehendit qui ad parentes Iesu atque ipsius ortum, alterum qui ad infantiam eius, tertium qui ad fata eius ultima spectant.

Ac *primum* quidem *genus* quatuor editionis nostrae scripta com-

¹⁾ *De evangeliorum apocryphorum origine et usu.* Scripsit C. Tischendorf. Disquisitio historica critica quam praemio aureo dignam censuit Societas Hagana pro defendenda Religione Christiana. Hagae Comitum 1851.

titur, protevangelium Iacobi, Pseudo-Matthaei evangelium, evangelium de nativitate Mariae, historiam Iosephi fabri lignarii. In his maximam curam impendimus pseudo-Iacobi libello. Praeter codices enim Thilonis quatuor, alios duos, item Fabricianum et Postelli textum, ut Pseudo-Evangelium aliosque praeteream, adhibuimus octo codices a Thilone dum adhibitos. Neque vero satis visum est ex his codicibus unum prae ceteris repraesentare, sed primi operam dedimus ut textum conformaremus ad optimorum codicum consensum. Porro pseudo-Matthaei evangelium, cuius posterior pars huc usque ita erat, ex duobus codicibus nostris edidimus, adhibitis insuper Thilonis subsidiis. Ad evangelium de nativitate Mariae conatus alterum de codicibus nostris evangelii Pseudo-Matthaei, ex Fabriciano textum passim emendare licebat. Iosephi vero historiam iuvimus eo quod cum fragmentis coptis et sahidicis iam a Dulaurier allatis ea quae nuper Dulaurier ex eodem fonte hausit coniecit.

Alterum genus constituunt evangelii Thomae textus graecus A, item textus graecus B; evangelium Thomae latine; evangelium infantiae ex arabico latine. In his duobus publicavimus, quorum alterum, evangelii Thomae textum graecum, ex codice monachorum Sinaiticorum dum apud eos habebatur descripsimus; latinum vero evangelii Thomae textum Vaticano debemus codici. Utrumque textum adnotatione critica et synoptica instruximus. Alterum evangelii Thomae textum cum textum accuratius quam hucusque factum erat exegimus, adhibitis insuper fragmentis Parisiensibus et Vindobonensibus.

In edenda latina evangelii arabici interpretatione egregie nititur nos collega celeberrimus Fleischerus, cuius studio is textus nunc emendatior prodit.

Tertii generis libellos edidimus tredecim. Primum hosce sex: Gospel of Pilate graece A, graece B; item eadem latine; Descensus Christi ad inferos graece; item latine A et latine B. Reliqua haec omnia ad evangelium Nicodemi quod dici solet, cuius

duas partes idoneis de caussis separatim dedimus. Rursus vero tanta est quum in graeco Gestorum Pilati tum in latino Descensus Christi textu antiquorum testium discrepantia ut duae certe recensiones distinguere debeant, quarum utramque plenam et continuam repraesentavimus. In his nunc primum a nobis editur textus Gestorum Pilati graecus B ex tribus codicibus, item ex totidem codicibus latinus textus alter libelli quem Descensum Christi ad inferos diximus. De libris reliquis quatuor Gesta Pilati graece A recensuimus ad graecos codices octo, quorum duo Monacenses iterum et accurate contulimus, tres alios sed non integros primi excusimus. Praeterea adhibuimus primi summae vetustatis reliquias duas, alteras coptas papyraceas, alteras pauciores latinas ex palimpsesto codice haustas. Porro graecum Descensus Christi textum ad codices conformavimus tres, quorum praestantissimus nondum innotuerat. Latinus vero noster Gestorum Pilati textus a Thilonis plurimum differt; quippe quem ad octo testes, quorum quinque Thilonem latuerant, recensere licebat. Minor inter Thilonem et me discrepantia est in altero latino textu Descensus Christi ad inferos, quamquam et ipsum ex pluribus novis subsidiis et emendavimus et illustravimus.

Ad idem *tertium genus* pertinent Anaphora Pilati graece A et graece B, item Paradosis Pilati graece et altera Pilati epistola latine. Priores tres graecos libellos ita edidimus ut cuiusque textum ad quinque codices constitueremus, quorum maiorem partem ex bibliothecis exscripsimus. Nec nihil inde subsidii habuimus ad repetendam latinam Pilati epistolam eam quae separatim edi solet: alteram enim nos quoque ex codicum auctoritate ad finem Descensus Christi ad inferos latine A adiunximus, ex pluribus emendatam instrumentis.

Denique *eiusdem generis* libri ii tres qui reliqui sunt, Mors Pilati, Iosephi narratio, Vindicta Salvatoris, fere toti nostris debentur studiis. Iosephi quidem narrationem iam Birchius Auctario suo codicis apocryphi inseruerat, sed maiore cum vitiositate quam in ipso codice est nec ulla religiosi editoris cura adhibita. Nos eam ex duobus codicibus descripsimus et cum critica cura

didimus. Ultimos vero tractatus duo, quorum alter *Mors Pilati* inscribitur, alter *Vindicta Salvatoris*, primi in lucem protraximus, anglosaxonico etiam cum latinis textu collato.

Quae quidem si comprehendimus, plus quadraginta instrumentis criticis apparatus clarissimi Thilonis eorumque qui illum praecesserunt augere nobis contigit. Septem editionis nostrae libellos primi ledimus; emendandis evangeliiis antiquissimis quae Iacobi Thomae Nicodemi nominibus insigniuntur plurimam operam impendimus; reliquorum nihil non labore nostro emendatum aut illustratum prodit. His studiis omnibus etsi rem gravem quae intelligentibus viris videtur maiorem in modum promotam esse confidimus, tamen nequaquam ita absolvisse nobis videmur ut iam nostris aut aliorum quorum hanc litterarum partem subtilius nosse intersit desideriis penitus sit satisfactum ¹⁾).

¹⁾ Ceterum tria sunt a Thilone in suam apocryphorum evangeliorum collectionem recepta quae in nostram non recepimus. Primum est evangelium Marcionis *ex auctoritate veterum monumentorum descriptum ab Augusto Hahn*. Istud illud ex genere satis diverso a reliquis quae dicuntur apocryphis evangeliiis: Lucae enim evangelium est, studiis Marcionis mutilatum et corruptum. Potest ergo ex Epiphanio, Tertulliano et dialogo Pseudorigeniano multo rectius disci nos ille locos expulerit, item quos inprimis suam ad mentem mutaverit, quam quemadmodum singula quaeque legerit. Parum enim quidem apte Hahnus cum quoque Thilo, viri clarissimi, textum quem Marcionis dixerunt maximam partem conformatum ad editiones in scholis vulgatas ediderunt. Altero libello qui apud Thilonem legitur, non item apud nos, explicatur de codice evangelii Iohannis *Parisiis in sacro templariorum tabulario asservato*. Quae res quum non ad antiquitatem Christianam sed ad recentiora tempora pertineat — ipse enim codex quem ex antiquiore fluxisse fingunt aetatem sacrorum instauratorum non tam multum antecedere videtur — praetereaque arbitrium templarii auctoris evangelio Iohannis mutilando interpolando corrumpendo simile quidem sit antiquae haeresi sed non accedat ad rationem evangeliorum quae habemus apocryphorum, nec quadrare visa non est. Atque similis ratio est etiam tertii libelli quem Thilo evangelicae parti codicis sui apocryphi inseruit, repetens ex Albigensium historia a Iohanne Benoist edita. Pertinet enim liber S. Iohannis apocryphus — hunc enim titulum habet — ad historiam haeresium aetatis mediae. Argumenti vero est apocalyptici magis quam evangelici. Quam ob rem si vobis repetenda videbitur, certe non cum evangelicis coniungenda est scriptis.

Quibus in universum ac breviter expositis explicandum est de singulis.

I. PROTEVANGELIUM IACOBI.

Hoc quantae sit antiquitatis, quum ad veterum testimonia tum ad ipsum quod tractat argumentum iudicandum est. Testantur autem de eo veterum plurimi, inter quos a quarto inde saeculo nomina eminent Gregorii Nysseni († 394)¹⁾, Epiphanii († 403)²⁾ et Pseudepiphanii³⁾, Pseudeustathii Antiocheni⁴⁾, Andreae Cretensis (saec. VII.)⁵⁾, Germani patriarchae (saec. VIII.)⁶⁾, Iohannis Damasceni (saec. VIII.)⁷⁾, Photii (saec. IX. med.)⁸⁾, Nicetae Paphlagonis (saec. IX.)⁹⁾, Georgii Nicomediensis (saec. IX.)¹⁰⁾, Epiphanii monachi (circa X. saec.)¹¹⁾, Iacobi monachi (circa XI. saec.)¹²⁾ aliorumque. Sed a Gregorio Nysseno atque Epiphanio redeundum est ad ipsum Ori-

¹⁾ Cf. orat. in diem natal. Christi Opp. Paris. 1615. II, p. 778. ἤκουσα τοίνυν ἀποκρύφου τινὸς ἱστορίας τοιαῦτ' ἀπαρτιθεμένης τὰ περὶ αὐτῆς (i. e. Μαρίας) διηγήματα sqq.

²⁾ Cf. haeres. LXXIX. § 5. (ed. Petav. I, 1062.) Εἰ γὰρ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσιν ὅτι ἐρρέθη τῷ πατρὶ αὐτῆς Ἰωακεὶμ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὅτι ἡ γυνὴ σου συνειληφυῖα etc. Item haeres. LXXVIII. § 7. (ed. Petav. I, p. 1038.) ὅτε ἡ παρθένος παρεδίδοτο τῷ Ἰωσήφ, κληρῶν εἰς τοῦτο ἀναγκασάντων αὐτὴν ἦκειν, οὐ παρεδόθη αὐτῷ εἰς συνάφειαν etc.

³⁾ Cf. ἐγκώμιος εἰς τὴν ἀγ. Θεοτόκον Opp. ed. Petav. II. p. 292. Ἰωακεὶμ γὰρ ἐν τῷ ὄρει προσήυχετο, καὶ Ἄννα ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς.

⁴⁾ Cf. S. Eustathii Comm. in Hexaëmeron etc. ed. Allatius 1629. p. 70 sqq. Ἄξιον δὲ τὴν ἱστορίαν ἣν διέξεισι περὶ τῆς ἀγίας Μαρίας Ἰάκωβός τις ἐπελθεῖν.

⁵⁾ Cf. Combefis. Nov. Auctar. (Asterii aliorumque etc.) I. p. 1290 sqq. Cf. inprimis p. 1300 sqq. 1319 sq.

⁶⁾ Cf. Combefis. l. l. I. p. 1411 sqq. Inprimis p. 1416. 1420. 1437. 1440.

⁷⁾ Cf. oratt. I. II. in natal. Mariae in opp. (ed. Lequien 1712.) II. p. 841 sqq.

⁸⁾ Cf. Combefis. l. l. I. p. 1583 sqq.

⁹⁾ Cf. Combefis. Auctar. Novissim. I. p. 437 sqq.

¹⁰⁾ Cf. Combefis. Nov. Auctar. I. p. 995 sqq. oratt. plur. Cf. inprimis pag. 1000. 1001. 1009. 1024. 1032 sq. 1049. 1054. 1088. 1120.

¹¹⁾ Cf. Epiph. mon. edita et ined. cura Dresselii 1843. pag. 23. οἷον Ἰάκωβος Ἑβραῖος τότε παρὼν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν γράψας λέγει, ὅτι -- ψηλαφηθεῖσα ὑπὸ τῆς μαίας εὐρέθη παρθένος.

¹²⁾ Cf. Combefis. l. l. I. p. 1247 sqq.

nem, qui quidem *librum Iacobi* ¹⁾ ita commemorat ut et omnibus ne notum et simili auctoritate cum evangelio Petri apocrypho esset: quod eiusmodi est ut vim habeat ad confirmandum, eundem robri librum iam ante Origenem non modo Clementi Alexandrino ²⁾ sed etiam Iustino martyri ³⁾ innotuisse. Quem enim Origenes tertio saeculo ineunte iam notissimum esse significat et cum evangelio antiquissimae famae componit, cui is non quinquaginta fere nos ante Origenis aetatem scriptus videbitur? Accedit quod in ri argumento nihil est quod ab ingenio saeculi secundi medii aberrat. Qua enim aetate Ebionitarum et Nazaraeorum aliorumque hereticorum opinio obtinebat de Iesu vero Iosephi et Mariae filio, et genuinos Iesu fratres exstitisse plerique credidisse videntur, eademmodum etiam Iosephus in Antiqq. Iud. XX, 9, 1. Iacobum impliciter τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ dicit, quod apocryphon ille in evangelistas invehebatur quod ex adolescentula ἀνις) Iesaeae temere fecissent virginem (παρθένης), qua Iudaeorum celebrabatur calumnia de Iesu filio Pantherae ex fornicatione i, qua Celsus Graecorum fabulas de Danae aliisque de virgine tre natis ludibrii causa componebat cum evangelicis narrationibus virgine Maria Iesu matre, eadem pietati male studiosae sive, ut mihi sentio plane dicam, homini Gnostico eique Ebionaeo et opportum et necessarium videbatur provecam Iosephi aetatem suscitantis Mariam, Iosephi filios ex priore matrimonio natos, virginem Mariam in partu illibatam servatam, ipsam virginem matrem i antequam nasceretur et per omne infantiae suae tempus ab humanarum rerum consuetudine satis alienam docere ⁴⁾).

¹⁾ Cf. comm. in Matth. III, 463. ed. de la Rue. (p. 223. ed. Huet.) τοὺς ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασὶ τινες εἶναι ἐκ παραδόσεως ὀρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον εὐαγγελίου ἢ τῆς βίβλου Ἰακώβου ἐκ προτέρας γυναικὸς συνουσίας αὐτῷ πρὸ τῆς Μαρίας.

²⁾ Cf. Strom. VII. p. 889 sq. ed. Potter. ἀλλ' ὥς ἔοικεν τοῖς πολλοῖς καὶ οἱ νῦν δοκεῖ ἡ Μαριάμ λεγῶ εἶναι, διὰ τὴν τοῦ παιδίου γέννησιν οὐκ οὔσα ὅ· καὶ γὰρ μετὰ τὸ τεκεῖν αὐτὴν μαιωθεῖσάν φασὶ τινες παρθένον εὐρεθῆναι.

³⁾ Cf. dial. c. Tryph. cap. 78. p. 303 sq. γεννηθέντος δὲ τότε τοῦ παιδίου ἐν λαέμ, ἐπειδὴ Ἰωσήφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἐκεῖνη ποῦ καταλῦσαι, ἐν σπη- ρο τινὶ σύνεγγυς τῆς κώμης κατέλυσε· καὶ τότε αὐτῶν ὄντων ἐκεῖ ἐτετόκει τῇ ἰδία τὸν Χριστόν, καὶ ἐν φάτῃ αὐτὸν ἐτεδείκει. Cf. infra.

⁴⁾ Haec magnam partem ex dissertatione mea de evangg. apocr. origine

Quam autem supra insignibus aliquot testimoniis veterum allatis protevangeliū famam in antiquitate fuisse indicavimus, id quod magis etiam ex traditionum ac rituum historia doceri potest, eandem per mediam aetatem conservatam propagatamque esse probatur inde quod quum magna codicum huius libri graecorum copia hodieque in bibliothecis invenitur, quam numerum quinquagenarium excedere nullus dubito, tum quod in multas et orientis et occidentis linguas translatum praetereaque ad alias similis generis fictiones adhibitum scimus. Atque hinc etiam factum est ut iam saeculo sexto decimo et graece et latine impressum ederetur. Et graece quidem primus edidit Michael Neander, catechesi Lutheri graecae et latinae subiungens narrationum apocrypharum collectionem, quae Basileae ex officina Ioh. Oporini anno 1564. prodiit¹⁾. Latine vero iam duodecim annis ante ex schedis Guilielmi Postelli ibidem ediderat Theodorus Bibliander²⁾. Quae Postelli interpretatio alium codicem graecum repraesentat atque quem Neander una cum latino

et usu Hagae Comitum 1851. desumsi, ubi § 9. pag. 26—35. pleraque fusius tractantur.

¹⁾ Titulus libri est *Apocrypha: hoc est, narrationes de Christo, Maria, Ioseph, cognatione et familia Christi, extra Biblia: apud veteres tamen Graecos scriptores, Patres, Historicos et Philologos reperta (inserto etiam Protevangelio Iacobi Graece, in Oriente nuper reperto, necdum edito haecenus) ex Oraculorum ac Sibyllarum vocibus, gentium etiam testimoniis, denique multorum veterum auctorum Libris descripta, exposita et edita Graecolatine, a Mich. Neandro Soraviense. 1564. (Iterum 1567.)*

²⁾ *Protevangeliion s. de natalibus Iesu Christi et ipsius matris virginis Mariae, sermo historicus divi Iacobi minoris. Evangelica historia, quam scripsit b. Marcus. Vita I. Marci evangelistae collecta per Theodorum Bibliandrum. 1552. (Iterum Argentor. 1570.)* Refert ibi Bibliander haec: *Guilielm. Postellus in Oriente apud Christianos librum Graecum et quidem pervelustum est nactus, quem latinum fecit et commentariis adornatum editioni paravit cum aliis quibusdam minime contemnendis libris. Quos dum Oporinus differret imprimere, rogari ut mihi copiam faceret legendi eos. — Testatur autem Postellus hunc libellum in ecclesiis Orientalibus Christianorum publice legi, neque dubitari de auctore, sed constanter inscribi „sermonem historicum divi Iacobi fratris Domini de admirabili nativitate et incunabulis Virginis matris Mariae et ipsius Iesu.“* Addit etiam *πρωτευαγγέλιον* h. e. primum evangelium vocari et inter authenticos libros haberi apud Orientales Christianos. Ipse autem Postellus aestimat ut gemmam — Eius verba si quis requirat haec sunt: „Petrus Romae non edidit evangelium, sed alleri Venetiarum duci Marco commendavit sine capite mysteriose scribendum: ut olim illi adesset hoc caput quod nunc vertimus, totius Veteris Testamenti appendicibus Christum quovis modo praedicantibus necessarium, nedum Marco aut Lucae.“ Ac rursum: „Evangelii ad hunc diem desiderata

elli textu edidit. Neandri vero textum eumque secundum anno . emendatius editum duobus annis post repetiit Grynaeus in umentis ss. pp. orthodoxographis. Grynaeum post annos centriginta sex Fabricius ¹⁾ excepit, qui textum protevangelii ex e Neandri libello et praeter morem haud ita diligenter hausit, titula simul interpretatione Postelli. Fabricium secutus est anno 2. Ionesius ²⁾, nisi quod is Grynaei magis quam Fabricii exsit textum. Rursus anno huius saeculi quarto Andreas Birch lem vulgatum textum, notata quidem Grynaei et Fabricii diffetia, in Auctarium suum codicis apocryphi N. T. Fabriciani receque subiunxit variantes lectiones duorum codicum Vaticanorum Engelbretho excerptas.

Nostra denique aetate protevangelium quod dicitur bis prodiit et em textu ab iis quas vidimus editionibus diverso. Anno enim 2. clarissimus Thilo Codici suo Novi Testamenti apocrypho in it, et ita quidem ut textum sequeretur codicis Parisiensis decimi saeculi (is nobis C dicitur), variantibus lectionibus octo codicum ulgatae editionis cum notis variis aliis sub textu positis, repetita n tota Postelli interpretatione. Qua in re auctoritatem Parisien sui codicis, etsi plerisque reliquis aetate praeit, iusto pluris fecit: l facile ex iis iudicari poterit quae ad canonicorum evangeliorum pturam conformata habet, ut XVII, 1 et 3. XXI, 2 et 3. II, 2. XXIV, 4. De apparatu Thilonis post dicemus. Prae a in prolegomenis fusius et accurate scripsit de libri historia.

Denique anno 1840. libellus prodiit hoc titulo *Protevangelium bi ex cod. ms. Venetiano descripsit, prolegomenis, varietate lectiois, notis criticis instructum edidit* Car. Ad. Suckow ³⁾. Veneus ille Suckovii codex idem est quem ipsi totum descripsimus, itum siglo A in commentario nostro. Hunc Suckovius iure magni t, etsi nullo modo reliquis omnibus praeferendus est, ut ex ap-

et fundamentum, in quo suppletur summa fide quicquid posset optari." Simi- ille nugatur in sermone quo Reipublicae Venetae opus dedicat.

¹⁾ Cf. *Cod. Apocr. Novi Testamenti* etc. T. I. 1703. Iterum 1719.

²⁾ *A new and full method of settling the canonical authority of the New Testa-* etc. 3 vols. By the Rev. Jerem. Iones. Oxford 1726. 1798.

³⁾ In Vratislaviensi academiae nuper morte ereptus est.

paratu nostro cuivis apparebit. Saepe quidem brevitate lectionis commendari videtur; sed praeterquam quod ea brevitās passim haud dubie ad describentis negligentiam referenda est, in scriptis huiusmodi apocryphis videndum est ne textus catholica retractatione in breviora sit contractus. At vero in legendo codice suo Suckovius tam saepe tamque graviter falsus est ut suscepto operi imparem se praestiterit ac laborem suum tantum non perdiderit. Quod ne inique iudicasse videamur, aliquot exempla afferenda erunt. Ita capite I. κυρίῳ (κω scriptum) ante εἰς ἱλασμὸν ἐμοί praeterit eamque fictam lectionem unice commendat; omittit σπέρμα post διδόντας, dat ἐνεφάνη σύν, idque rectum esse opinatur, pro ἐνεφάνισεν (cod. -νησεν), item notat ἐπισκέψαι pro ἐπισκέψεται: capite II. bis affert δύο pro δύο, παιδίσκα bis pro παιδίσκη, συνομένη pro γενομένη, δαφνηδεῖαν pro δαφνηδαίαν, δεσπόταν pro δεσπότην: capite III. ἀτενήσατο pro ἀτενήσασα, ὄνειδισαν pro ὄνειδίσθη: IV. ἦλθεν ἄγγελος ἰδοὺ edit cum mira quadam coniectura pro ἦλθον ἄγγελοι δύο λέγοντες αὐτῇ Ἰδοὺ: VI. ἀμηνιαίου pro ἐξαμηνιαίου lingit, ἀφείλετο τὸ ὄνειδός μου ἐν αὐτοῖς pro ἀφειλατό με τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις: VII. ἀνάξομαι habet pro ἀνάξομεν, μήπω pro μήπως: VIII. οὐ κατεστράφη pro οὐκ ἀπεστράφη, δώδεκα κόδομον (cum longa oratione) pro δωδεκάκωδονον (sic): IX. συνελθόντων pro συνελθόντες, scribit Ἰωσήφ σε ἐν τῷ („lacuna non maior unius verbi spatium.“ „Igitur legendum καταλείπω σε.“ „Vides nostri brevitatem.“), at est Ἰωσήφ Ἰδοὺ παρέλαβόν σε ἐκ ναοῦ κυρίου, καὶ νῦν καταλείπω σε ἐν τῷ: XII. ἐγώκε („lege ἐγώγε“) habet pro ἐγώ, κύριε (κε scriptum). Cuius generis alia multa quum ex iisdem tum ex reliquis capitibus afferri possunt¹⁾. In notis vero si quid boni est, id totum a Thilone pendet.

Restat ut de nostra editione explicemus. Adhibuimus praeter vulgatum (F) et Postelli (Pos) textum codices septemdecim. In his codices AB et integri sunt et toti a nobis transscripti. Codices HK magnas tantum protevangelii partes continent easque pariter plene

¹⁾ Pauca alia iam indicavimus in appendice critica dissertationis de evangeliorum apocryphorum origine et usu. Hagae Comitum 1851. pag. 203 sqq.

transcripsimus. Codicum OPQ primas modo et extremas partes notamus. Codex R magna ex parte infra excerptus est, sed ad rescribendum textum nondum praesto erat. In adhibendis reliquis aliis fide standum erat. Trium, de quibus infra vide sub F^hGI, lectiones, parum illae quidem curiose notatae, debentur Birchio; quorum i. e. CDELMN industriae Thilonis. Hic attulit ex duobus libris i. e. MN paucas tantum lectiones, ex codice vero C ipsum librum suum hausit, a quo discrepantes codicum DEL lectiones invenit. Quos labores etsi magni facio, tamen saepe, in minutis lectionibus quae videntur rebus, ex notationibus Thilonis quid in codice scriptum sit non satis definiri potest. Hinc in commentario nostro non notavimus nisi de quibus ambigi non posset.

Accessit vero etiam ad commentarium nostrum plena notatio lectionum quae apud Pseudeustathium (*Eust*) ex protevangeliis leguntur; nonnulla ex Germano patriarcha (*Germ*), Georgio Nicomediensi (*Geo*), Iacobo monacho (*Iac*) petivimus. Horum plura iam apud Thilonem habentur, nonnihil etiam iam apud Fabricium, sed nos omnia ex ipsis horum patrum libris ¹⁾ attulimus. Primi vero operam sumus ut ex omnibus antiquis testimoniis arte critica textum quam maxime probabilem constitueremus: quae res magni laboris fuit neque, ni fallor, frustra.

Instrumenta autem critica quibus in edendo usi sumus haec sunt.

i. e. Venetus Marcianus class. II. num. XLII. saeculi fere X. Sunt folia membranacea novem, a codice antiquo olim avulsa, nunc chartaceo tegumento involuta. Cf. *Graeci codices manuscripti apud Nannios asservati*. Bonon. 1784. Ibi est cod. CIV., et notatur sermonis trigesimi, qui in codice praecedebat protevangeliis signatum numero λα, superesse clausulam, item sermonis trigesimi secundi solum titulum, qui est ὑπόθεσις σύντομος τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ ἀναγινώσκεται δὲ τὴν 18 τοῦ Σεπτεβρ. μηνός. Textum integrum transcripsimus.

¹⁾ De his vide supra pag. XII.

- B i. e.** Venetus Marcianus numero CCCLXIII. signatus. Recentior est codice A, sed nihil amplius de eo in schedis meis notatum reperi. Integrum transscripsimus.
- C i. e.** Paris. Reg. nunc Nation. num. 1454. saeculi X. Thilo, cui notatur siglo A, textum huius „antiquissimi et praestantissimi“ codicis loco vulgati edidit.
- D i. e.** Paris. Reg. nunc Nation. num. 1215. anno 1068. scriptus. Thilo, apud quem siglo B notatur, scripturam istius atque eius qui sequitur cum suo textu accurate se contulisse dicit.
- E i. e.** Paris. Reg. nunc Nation. num. 1468. saeculi XI. De collatione Thilonis, cui siglo C significatur, vide ad codicem D.
- Fa i. e.** textus quem ex Neandro post Grynaeum Fabricius repetiit. Vide supra pag. XV.
- Fb i. e.** Vaticanus num. 455. signatus saeculi fere XI. Contulit cum vulgato textu Engelbreth, a quo sibi communicatas variantes lectiones in Auctario suo edidit Birchius. Deficit cap. XII. a verbis χαράν δὲ λαβοῦσα usque ad capitis XIX. verba ὑπήντησεν αὐτῷ γυναῖκα.
- G i. e.** Vaticanus num. 654. saeculi fere XII. Eiusdem Engelbrethii collationem l. l. exhibuit Birchius.
- H i. e.** Venetus Marcianus class. XI. num. CC, chartaceus saeculi fere XV. Idem in catalogo codicum graecorum Nanianorum (vide ad A) numero CLI. significatur. Cf. ibi pag. 344. ad num. VI. Singulare is codex libri exordium habet, parvi momenti illud quidem et corruptissimum, sed quod probat protevangelium in celebrando die festo Mariae sacrato ad verbum adhibitum esse ¹⁾. Protevangelii vero textum inde a capite XI. usque finem habet, quem plene transscripsimus.

¹⁾ Legitur ibi in hunc modum Ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς πλάσας (corrige ἐπλασεν?) τὸν ἄνθρωπον, ἔδωκεν αὐτῷ ἐντολὴν δοκιμασίαν τινὰ καὶ ἀπόπειραν, ὅπως ἐκ τούτου νοεῖ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ μὴ παριστρήσας (?) ἐκπέσῃ τῆς δωρεᾶς. εἰ γὰρ (an deas εἰ γάρ?) καὶ μετὰ τὴν ἐντολὴν φθόνῳ προσληφθεὶς ἔπεσε πτῶμα χαλεπὸν καὶ ἐξαισίον, καὶ τοσοῦτον ἐπήρθη ὥστε ἐπῆρε πτέρναν κατὰ τοῦ ἰδίου δεσπότη. πόσον εἶχεν παθεῖν λυπούσης τῆς ἐντολῆς. τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν παράδεισος οὗτος, ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς φθονοῦργος διάβολος θεότητι φαντασθεὶς καὶ ἴσον ἑαυτὸν ποιῆσαι τῷ θεῷ βουλευσάμενος καὶ ὃ εἶχεν ἀπώλεσεν, ἀντὶ φωτὸς σκότος γενόμενος. ἰδὼν δὲ τὸν ἄνθρω-

. e. Vindobonensis bibliothecae Caesaræae, codicum theol. gr. CXXIII. apud Nesselium (in Lambec. comm. lib. IV. p. 300.). Est chartaceus XIV. fere saeculi. Descriptus est a viro docto A. C. Gierlew in usum Birchii, a quo communicatum habuit Philo. Hic scripturas eius codicis a suo textu discedentes in notis recensuit, ab eoque nos sumsimus.

. e. Parisiensis Coislinianus num. 152. Folium haud dubie est antiquissimum et adscribitur ipsi saeculo IX. Incipit a verbis μου, ὅτι ἐπεσκέψατό με καὶ ἀφείλεν ὄνειδος VI, 3., et deicit post verba Τίς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ XII, 2. Totum fragmentum transscripsi.

. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1190., anno 1567. scriptus, Thilonis D. Lectiones inde allatae debentur Thiloni, qui etiam exordium libri ineptissime deformatum maiore ex

ασθέντα τῇ τοῦ Θεοῦ χειρὶ καὶ μέλλοντα μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν
 ῥυέναι, καὶ μείζονα ἐφθόνησε κατ' αὐτοῦ· καὶ λογισμῷ ὁ αὐτὸς πέπτωκεν
 προσβαλεῖ (ita haec vitiose scripta sunt) καὶ τῷ Ἀδᾶμ· καὶ ὡς θαύματος·
 βῶν περνίζει τοῦτον καὶ τοῦ παραδείσου πόλιν ὄντα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κύ-
 μνοι τὸν ἐνδεδυμένον τῆς θαλάσσης δόξης, καὶ μετὰ τὴν γύμνωσιν ἐξελοῖ (sic)
 πικρῶς τῆς Ἑδέμ. εἶτα κατεκρίθη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν θάνατον (sic).
 ἐσχέτο οὖν ὁ Θεὸς τοιοῦτον ἔργον τῶν αὐτοῦ χειρῶν ὁρᾶν ὑπὸ τοῦ διαβόλου
 ὄμενον ἐπὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ. ἐπληθύνθη ἡ κακία, πεσὼν ὁ ἄνθρωπος καὶ
 εἰς τὴν θαλάσσαν ζῶντι (sic haec leguntur)· ἐλάτρευσαν γάρ, φησὶν, τὴν κτίσιν
 τὸν κτίσαντα. βουληθεὶς οὖν ὁ Θεὸς ἐγείραι τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἦν ἄλλως
 αἱ, ἀλλ' ἢ (adde ὡς?) σάρκα προσβαλὼν ὁ ἐχθρὸς ἐνέκησεν, τὴν αὐτὴν
 ὑποτίθη ὁ δεσπότης νικήσας τὸν διάβολον, ὅπως ὡς τὸ (adde πρότερον?)
 πλανηθεὶς (plura deesse videntur,) τῷ Θεῷ παραπέσῃ. ὁ καὶ γέγονεν.
 ἤθη οὖν οὕτως. τὴν προορισθεῖσαν βουλὴν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἦν ἐβου-
 ο, τῆς μεγάλης βουλῆς (τὴν - λην - λήν?), τῶν ἀγγέλων τὸν ἐξουσιαστήν,
 τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ταύτην τὴν
 τῆς ἡμετέρας σωτηρίας μυστικῶς ἐπιδίδει (sic) τῷ Γαβριὴλ λέγων Ἀπελθε
 τὸ προητοιμασμένον μοι παλάτιον, ἀπελθε πρὸς τὸν θρόνον τῆς ἐνσάρκου
 κονομίας, ἀπελθε πρὸς τὴν παρθένον, καὶ ἀπελθὼν μὴ θορυβήσῃς αὐτὴν
 ἀνάξῃς, ἀλλὰ χαρᾶς εὐαγγέλια καμήσας χαρὰν αὐτὴν (sic) πρῶτον φώνη-
 να καθὼς εἰσῆχθη διὰ τῆς παρακοῆς ἐν τοῖς ὡσὶ τῆς Εὐας ἡ κατάρρα,
 ἢ διὰ τῆς καλῆς ὑπακοῆς ἡ εὐλογία καὶ ἡ χαρὰ ἐν τοῖς ὡσὶ τῆς παρθέ-
 νατελθὼν οὖν ὁ ἄγγελος ἐκ τῶν οὐρανίων ἀψίδων προσῆλθε τῇ ἀχράντῳ
 ὡ δουλικῶς τῷ σχήματι, κομίζων συντ...ων ἢ καὶ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην.
 ὁ νῦν ὁ λόγος καὶ ἐφ' ὃν τι (corrige ἢ) σήμερον ἑορτή. ἐφώνησε τοίνυν
 (sic) ὁ ἄγγελος Χαίρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ etc, cf. Prot-
 cap. XI.

parte transscripsit ¹⁾). Ab altera primi capitis parte scripturam ad reliquorum codicum textum propius accedere nec indignam quae recognoscatur esse dicit.

M i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1174. saeculi XII., Thilonis E. Scripturam eius selectis locis notavit Thilo.

N i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1176. saeculi XIII., Thilonis F. Etiam hunc selectis locis Thilo contulit. Praeterea ipse initium et finem descripsi.

O i. e. Mediolanensis Ambrosianus A 63. Inf. saeculi fere XI. Primi capitis verba Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque οὐκ ἐποίησα ἐν τῷ Ἰσραήλ transscripsi, item caput extremum.

P i. e. Mediolan. Ambros. C 92., codice O paullo recentior. Transscripsi inde Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque ἡ εὐχὴ βρῶμα καὶ πόμα, item caput XXV.

Q i. e. Venetus Marcian. class. VII. num. XL. saeculi XVI. De eo exponitur in catalogo codicum graecorum apud Nanios asservatorum pag. 355. sub numero CLVI. Habetur enim in eo codice loco XIII. pag. 153. Λόγος εἰς τὴν βρεφοκτονίαν παρὰ τοῦ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως καὶ δυσσεβοῦς. Cuius sermonis initium Κέλευσις δὲ ἐξηλθεν ἀπὸ Αὐγούστου (cap. XVII.) usque αἰσχύνομαι, item finem καὶ ἀπήγγειλαν ὅτι Ζαχαρίας πεφόνευται (cap. XXIV, 3.) usque πρὶν ἰδεῖν τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί, una cum clausula μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ παναγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, descripsimus.

R i. e. Dresdanus A 187. Codex est satis recens quidem sed nisi fallor in monte Sinaitico scriptus. In altera eius parte

¹⁾ Ἐν τῇ σοφίᾳ Σολομῶντος λέγει Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσιν. οὕτως οὖν καὶ οἱ δίκαιοι ὃ τε Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα. ἀμφοτέρω δίκαιοι ὄντες, καὶ ἄτεκνος ἦν Ἄννα. καὶ προσέφερον τὰ δῶρα αὐτῶν ἐνώπιον κυρίου ἐν τῷ ἱερῷ τοῖς ἱερεῦσιν· καὶ οὐ δέχονται, διότι Ἄννα ἦν ἄτεκνος καὶ οὐκ ἔτιχεν. καὶ στραφέντες ἐκ τοῦ οἴκου κυρίου καὶ ἐκόψαντο ἑαυτοῖς κοπιετὸν μέγαν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ ἐν στεναγμοῖς καὶ ἐν δάκρυσιν οὐκ ὀλίγοις· καὶ ἔλεγον ἐν ἑαυτοῖς Οἴμοι οἴμοι τοῖς ἀδελφοῖς· ὄνειδος ἐγεννήθημεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἐσμέν ἄξιοι ἵνα δέξηται καὶ ἡμῶν κύριος ὁ θεὸς τὰ δῶρα, καὶ δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, καθὼς ἐδέξατο τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ etc.

pag. 276., praemissa nota Σεπτευρίῳ ἡ, habetur Ἱστορία
 Ιακώβου εἰς τὸ γενέσιον τῆς παναγίας δεσποίνης ἡμῶν θεο-
 τόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας. Ad commentarium nostrum
 non adhibuimus nisi capite ultimo. Quam ob rem aliquot scri-
 pturae eius exempla hic adscribam. I, 2. habet ἤγγισεν ἡ
 ἡμέρα | προσέφερον υἱοί | κατεναντίον αὐτοῦ Ῥουβίμ | σοι
 πρῶτον 3. ἀπῆει | σπέρμα οὐκ ἐποίησα | ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 αὐτοῦ ἡμέρᾳ 4. καταβ. ἐπὶ βρωτὸν ἢ ἐπὶ | ἕως ἐπισκέψε-
 ται με κύρ. ὁ θεός | μου ἡ εὐχή II, 1. Κόψωμαι τ. χ. μ.
 καὶ κόψωμαι 2. Ἰουθὴν | ἰδ. ἤγγισεν ἡ ἡμ. κυρ., καὶ οὐκ |
 τοῦτο τὸ κερ. | καὶ οὐκ ἔστιν μοι ἀναδ. αὐτό, καθότι π.
 εἰμ. σή, κ. χ. ἔχεις βασ. 3. ταῦτα | κύρ. ὁ θεός | πανοῦρ-
 γος ἔδ. σοι τοῦτο | καθότι οὐκ ἦκ. μου τῆς φ. ἀπέκλ. γὰρ
 κύρ. ὁ θε. τὴν μήτρ. σ. τοῦ μή 4. περιείλατο | ab altero
 τὰ ἱμ. αὐτῆς ad alterum transiit | ἐννάτην | δαφνηδέαν |
 τῶν πατ. μου | καθὼς ἡύλόγησας III, 1. ἀτενίσασα
 Ἄννα εἰς τ. οὐρ. ἶδεν | ἐν τῇ δαφνηδέᾳ | λέγουσα οὕτως |
 ἐξεκύησέν με | ἐγὼ κατ. ἐγενν. | ὄνειδίσθην, καὶ ἐξεμυκτή-
 ρισάν με κ. ἐξέβαλλον ἐκ ν. κυρ. τ. θεοῦ 2. ὁμοιώθην
 semper | τοῦ οὐρ., καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ γόν. ἔστιν | γον. ἔστιν.
 Praeterea cum cod. C consentit. 3. ὅτι καὶ τὰ ὕδ. ταῦτα
 γόν. ἔστιν ἐν. σ. κύριε· καὶ γὰρ τὰ ὕδ. γαληνιῶντα καὶ
 σκυρτῶντα ἅμα τοῖς ἰχθύσις (sic) τῆς θαλάσσης σὲ εὐλο-
 γοῦσίν σε (ita bis) κύριε. Cf. cod. I. | κατὰ καιρὸν, κ. σὲ
 εὐλογοῦσιν, κύριε IV, 1. καὶ συλλήψει κ. γεννήσεις |
 ἄρσεν | προσάξω αὐτὸ κυρίῳ τ. θεῷ, κ. ἔ. λειτουργὸν αὐτῷ
 2. ἐπήκουσεν | καὶ κατάρβηθι 3. ὦδε ἰβ ἀμνάδας | a καὶ
 ἔσονται altero ad alterum transiit 4. Per totam sectionem
 cum nostro textu facit. V, 1. καὶ οὐκ εἶδεν ἀμαρτίαν ἐν
 ἑαυτῷ | ἀφῆκέν μοι πάντα τ. ἀμ. μου | δέδικκ., καὶ ἤκεν
 ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. 2. Συνέλαβεν δὲ Ἄννα, καὶ ἐπλ. αὐ-
 τῆς εἰς μῆν. | ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ὀγδόῳ | εἶπεν δὲ τῇ μαίᾳ
 Μαῖα, τί ἐγ. ἡ δὲ μαῖα εἶπ. Θῆλυ ἐγέννησας. εἶπεν δὲ ἡ
 Ἄννα Ἐμεγαλύνθη ἡ ψ. μ. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ | ἀπεσμ.
 Ἄννα ἀπὸ τῆς ἀφένδρου αὐτῆς, κ. ἔδ. μ. τῇ παιδίῳ, κ.

ἐπονόμασεν τὸ ὄν. αὐτ. Μαρ. VI, 1. διαπειράσαι | κ. περιεπάτησεν βῆμ. ἑπτὰ, καί | τῆς μητρ. αὐτῆς | καὶ ἀνὴρπ. αὐτ. ἢ μήτ. αὐτῆς λέγουσα | ἐπὶ τῆς γῆς ἕως ἀπάξω | πᾶν κοιν. ἢ ἀκάθ. | οὐκ εἶα διελθεῖν. 2. κ. προσήνεγκαν αὐτὴν τοῖς ἱερεῦσιν, κ. εὐλ. α. λ. Ὁ θε. τῶν ὑψ. ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν παῖδα ταύτην καὶ εὐλόγ. αὐτὴν εὐλ. 3. ἀφείλατο ἀπ' ἐμοῦ τὸ ὄνειδ. τῶν ἐχθρ. μ. κ. ἔδ. μοι κύρ. ὁ θε. καρπ. δικ. μονορούσ. πολυπλάσιον ἐνώπ. αὐτ. | ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀγιάσμ. | εὐφρανθέντες VII, 2. ἐπ' ἐσχάτων | ἐν σοὶ τὸ λουτρὸν αὐτοῦ τοῖς 3. ἐπέβαλεν VIII, 1. Καὶ κατέβησαν | κ. αἰν. κ. δοξάζ. | ἡ παῖς ἐπ' αὐτούς 2. Γεναμένης δ. α. δωδεκαετοῦς | Σὺ στῆθι ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ εἵσελθε 3. Καὶ εἰσῆλθ. ὁ ἀρχιερ. φορῶν τὸν δωδεκακώδωνα | προσηύξατο περὶ αὐτ. | ἔστη λέγων τῷ Ζαχ. Ἐξέλθε | καὶ ὁ (sic) εἰάν ἐπιδείξῃ κύρ. ὁ θε. σημ. τοῦτο (sic) ἔ. γ. ἐξῆλθ. δὲ εἰ κήρ. IX, 1. ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῶν· κ. συναχθ. ἀπ. πρ. τ. ἀρχ. λαβόντ. τὰς ῥάβδ. δεξάμενος οὖν ἀπ' αὐτ. τὰς ῥάβδ. ὁ ἀρχ. εἰσῆλθ. | ἔλαβεν τὰς ῥάβδ. καὶ ἐξῆλθ. | παραλ. εἰς τήρησιν σου τῷ | 2. πρεσβύτερός εἰμι, αὐτὴ δὲ νεανίς ἐστίν | γέν. γέλος (sic) | κύρ. τ. θε. σου, καὶ μνησθήτι ὅσα ἐπ. Δαθᾶν κ. Ἀβηρῶν κ. Κορέ | καὶ κατέπιεν αὐτούς 3. καταλείπω | καὶ ἤξω πρὸς σέ πάλιν· καὶ κύρ. ὁ θε. διαφυλάξαι σε X, 1. Καλ. μ. παρθ. ἀμ. ἀπὸ τῆς φυλ. Δα. καὶ ἀπελθόντ. εἰ ὑπηρ. καὶ ἐκζητήσ. ἡῦρον ἑπτὰ παρθ. | τίς νήσει τὸ χρ. κ. τὸ ἀμ. κ. τὴν βύσσαν κ. τὸν σερικεῦν κ. τὴν ὑάκινθον κ. τὸ κόκκινον. καὶ ἔλαχεν τὴν Μαριάμ ἢ ἀλ. πορφ. κ. τὸ κόκκ. | ἐσίγ. Ζαχ., καὶ ἐγέν. ἀντ' αὐτοῦ Σαμ. μέχρις οὗ ἐλάλ. Ζαχ. Μαρία δὲ λαβ. τὴν ἀλ. πορφ. κ. τὸ κόκκ. ἔκλωθεν XI. Καὶ λαβ. τὴν κάλπην ἔξ. γεμίσαι | δεξ. κ. ἀριστ. Μαριάμ, πόθεν ἡ φωνὴ αὗτη. κ. σύντρομ. γεν. εἰσῆει - - κ. ἀνέπαυσεν τ. κ. καὶ λαβοῦσα τ. πορφ. ἐκάθ. ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς τοῦ ἐργάζεσθαι - - ἐνώπιον τοῦ πάντων δεσπότου κ. συλλήψει ἐκ λόγ. ἀγ. αὐτ. - - δύν. γὰρ θεοῦ ἐπισκ. - - τὸ γινόμενον ἐκ σου ἅγιον ἐστὶν καὶ ἔσται· κληθήσεται δὲ υἱ. θε. - - οὗτος γὰρ σώσει εἰς.

XII. Μαριάμ, μεγαλυνθήτω τὸ ὄν. σου, καὶ ἔσῃ εὐλ. ἐν πάσῃ τῇ γῇ - - ἀπίει πρ. τ. Ἑλισ. συγγενίδα αὐτῆς κ. ἔκρ. πρ. τὴν θύραν. κ. ἀκ. ἡ Ἑλισ. ἔρρ. τὸ κόκκινον - - τῶν μυστ. ὡς ἐλάλησεν αὐτῇ ὁ Γαβρ. ὁ ἀρχάγγ. κυρ. - - ὀγκοῦτο, καὶ φοβηθεῖσα Μαριάμ ἀπῆλθεν - - ἔκρυψεν ἐ. ὑπὸ - - ἐτῶν δεκαεξ. εἰς. XIII. εἰσελθὼν εἰς - - εἶδεν αὐτὴν ὀγκωμένην - - χαμαὶ ἐπὶ τὸ (sic) σάκκον - - τί δὲ προσεύξομαι περὶ - - καὶ ἐμίανεν τὴν παρθ. μου; τίς ἐποίησεν τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς κόρης ταύτης καὶ τῆς ἀμνάδος μου; βαβαί. μήτι - - ἡ ἱστορία τοῦ Ἀδάμ, ὅτι τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ εἰσῆλθεν ὁ ὄφις καὶ εὔρεν - - μόνην εἰς. XIV. διανοούμενος τὸ τί αὐτῇ ποιήσει - - ἅγιον - - εὐρηθήσωμαι παραδιδούς - - λάθρα ποιήσω αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ - - Ἰωσ. Ἰωσ. μὴ φοβ. παραλαβ. τ. π. ταύτην· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐκ πν. ἀγ. ἐστίν· τέξ. δὲ υἱόν, καὶ - - κ. ἐφύλασσε αὐτήν. XV. λαβοῦσα τροφήν ἐκ χ. ἀγγ. κ. ἀκούσ. τῶν μυστηρίων αὐτοῦ κ. χορ. ἐν. αὐτοῦ - - καθότι καθαρὸς εἰμι ἀπ' αὐτῆς. XVI. κατέβη ὁλόκλ. - - τὸ ἀμάρτημ. ὑμῶν. XVII. Κέλευσις δὲ ἐγ. ἀπὸ Λύγ. Καίσ. ἀπογράφ. πάντας τοὺς ἐν Βηθλεέμ. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Ἐγὼ ἀπογράψωμαι - - γυναῖκα; ἀλλ' οὐκ ἐστὶν μου γυνή. θυγατέρα; ἀλλ' οὐκ ἐστ. μου θυγ. αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ κυρίου ποιήσει ὡς β. κύριος. κ. ἐπέστρ. Ἰωσ. τὸν ὄνον, κ. ἠκολούθει κ. ὁ υἱ. αὐτ. Σαμ. ὀπισθ. αὐτῶν. καὶ ἤγγισαν ἐπὶ μίλιον τρίτον - - εἰκότως τὸ ἐν αὐτῇ χειμ. αὐτ. - - ποτέ μὲν στυγνάζων (sic) ποτέ δὲ γελῶντα - - κ. ἦλθον ἀνὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, καὶ εἶπεν Μαριάμ τῷ Ἰωσήφ - - προελθεῖν - - Ποῦ σε ἀπάξω καὶ σκεπ. σου τ. ἀσχημοσ., ὅτι ὁ τόπ. ἔρημ. ἐστίν. XVIII. Καὶ εὗρ. ἐκεῖ σπηλ. - - τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ - - μαῖαν Ἑβραίαν ἐν χ. Βηθλ. Ἐγὼ δὲ Ἰωσ. περιεπ. καὶ ἀνέβλ. εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρ., καὶ ἶδον τὸν πόλον ἐστῶτα· καὶ ἐπέβλ. ἐπὶ τὸν αἶρα κ. ἶδον αὐτ. ἐκθαμβον κ. τὰ πετ. τ. οὐρ. ἠρεμοῦντα· κ. ἐπέβλ. - - καὶ αἱ χ. αὐτ. ἐν τ. σκ. καὶ εἰ μασώμενοι οὐκ ἐμασῶντο, κ. εἰ αἶρ. οὐκ ἀνέφ. οὐδέν - - πάντων ἦν τὰ - - ἰδοὺ πρόβ. ἐλαυνόμε. ἦν καὶ οὐ προσέβαιν. ἀλλ' ἴστ. καὶ ἐπῆρ. ὁ ποιμ. τὴν χ. τοῦ π. α. ἐν τῇ

ράβδ., κ. ἢ χ. α. ἦν ἄνω· κ. ἐπέβλ. ἐπὶ τ. χειμάρρουν τοῦ ποτ. κ. ἶδον τὰ στόμ. τῶν ἐρ. ἐπικ. κ. μὴ πίν. ἀλλὰ πάντα ὑπὸ θίξειν (sic) τὸ (sic) δρόμον αὐτῶν ἀπηλαύνοντο. XIX. εἰ μὴ ἐρευνήσω τὴν φύσιν αὐτῆς. XX. Ἀνάκλινον σεαυτήν - - ἐπίκειται σοι. κ. ἐσημειώσατο - - ἀλλὰ ποιήσον μετ' ἐμοῦ ἔλεος· σὺ γὰρ οἶδας δέσπ. ὅτι τῷ σῶ ὄν. πάσας τ. θερ. μου ἐπιτέλουν (sic) κ. τ. μισθ. παρὰ σ. ἐλάμβ. - - Προσκυνήσω αὐτὸ κ. προσπεσῶ αὐτῷ, ὅτι μέγας ἐγενν. βασ. τῷ Ἰσρ. καὶ εὐθ. ἰάθη, καὶ ἦλθεν αὐτῇ φωνή - - ἕως εἰσ-ἐλθῇ εἰς Ἱερουσ. ὁ π. XXI. ἤτοιμ. τοῦ ἐξελθ. εἰς τ. Ἰουδ. - - μάγοι λέγοντες - - καὶ μετεπέμψατο τοὺς - - Πῶς γέγρ. περὶ τ. Χρ. ποῦ γενν. - - οἱ μάγοι Ἀστὴρ αὐτοῦ ἐγενν. μέγας κ. ἐλαμψ. ἐν τ. ἄστρ. τοῦ οὐρ. κ. ἤμβλ. αὐτ. ὥστε μὴ φαίν. - - Ὑπάγετε καὶ ζητήσατε, καὶ εἰ εὕρητε - - προῆγ. αὐτοὺς ἕως εἰσῆλθον εἰς τὸ σπ., καὶ ἔστη ἐπὶ τὴν κεφ. τοῦ σπ. - - Μαρίας, κ. ἐξέβαλλον ἐκ τῆς πήρας αὐτ. δῶρα - - μὴ ὑποστρέφ. πρ. Ἡρ. etc. XXII. Ἰδὼν δέ - - αὐτοῦ τοὺς φον. ἀνελεῖν πάντ. τ. βρ. τὰ ἐν Β. ἀ. δύο ἐτῶν - - ἔλαβεν τὸν παῖδα καὶ ἐσπαργ. αὐτὸν κ. ἔθηκ. ἐν φάτνῃ - - τόπ. ἀπόκρυφος - - διεχ. τὸ ὄρ. καὶ διέφαινε αὐτοῖς φῶς· ἄγγ. γὰρ κυρ. ἦν μ. αὐτ. διαφ. αὐτούς. XXIII. εἶπεν Ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει βασ. τῷ Ἰσρ. - - εἰδὼς ὅτι - - Μάρτ. εἰμὶ τοῦ θε. εἰ ἐκχέεις μου τὸ αἷμ., τὸ δέ πν. μ. ὁ θε. δέξ. ὅτι α. αἱ ἐκχέεις εἰς - - διάφαιμα ἐφ. Ζαχ. XXIV. Καὶ ἀπῆλθ. οἱ ἱερεῖς εἰς τ. ὄρ. - - ἢ εὐλογία τ. Ζαχ. κατὰ τὸ ἔθος - - δοξάσ. τ. ὕψιστον - - τολμήσας - - ἰδοὺ αἷμα παρὰ τ. θ. κυρ., καὶ φωνή - - τοῖς ἱερ. ὡς δέ ἤκουσαν, ἐτόλμησαν, κ. εἰσελθόντ. ἶδον τὸ γεγ. κ. ὀλολύζων (sic) τὰ φατν. - - διεσχισθήσαντο (sic) ἀπὸ - - τὸ πτώμα αὐτοῦ - - τίνα ἀντ' αὐτοῦ στήσουσιν, καὶ ἀνέβη ὁ κλ. ἐπὶ Συμεών· οὗτος - - ὑπὲρ τ. πν. μὴ ἰδ. θάν. ἕως ἂν ἰδῇ τ. Χρ. ἐν σαρκί.

Ad varietatem tituli quo protevangelium in antiquis libris insignitur supplementi causa haec adde.

Cod. Paris. 897. saec. XII. Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου λόγος εἰς τὸ

σιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. (In eodem codice caput extreme breviter sic habet: Ἐγὼ δὲ Ἰακώβος ἔγραψα τὴν ἱστορίαν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ· ὅτι τῷ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς νῆας τῶν αἰώνων, ἀμήν.) Vide Thil. Cod. Apocr. p. LV sq. 1. Paris. 1173. saeculi XII. Τοῦ μακαρίου Ἰακώβου τοῦ οὐστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου περὶ τῆς γεννήσεως τῆς ἱεῖας θεοτόκου. Cf. Thil. l. l. Cod. Vind. Caesar. 6. (olim 150.) γένεθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν. λόγος Ἰακώβου ὁ ἀδελφοθέου. Vide Lambec. comm. lib. VIII. p. 110.

Ceterum ab ipso auctore nullus libri titulus profectus esse videtur: hinc tanta titulorum in codicibus varietas. Is quem nos recensimus, nescio an a similitudine tituli libri Gnostici Γέννα Μαρίας commendetur.

II. PSEUDO-MATTHAEI EVANGELIUM

SIVE

LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

III. EVANGELIUM DE NATIVITATE MARIAE.

Fabulae traditae evangelio Iacobi, quod iam circa initia saeculi tertii graecam ecclesiam pervagatum esse Origenes testatur, dubium non est quin mox ad Latinos etiam pervenerint. Cuius rei inprimis testes habemus Hieronymum et Innocentium I. Ille enim scribens de perpetua virginitate beatae Mariae contra Helvidium cap. VII. ad apocryphorum deliramenta diserte refert quae invito Luca de „obstetrice“, de „muliercularum sedulitate“ in partu Mariae circumferebantur, eaque in protevangelio magno cum studio exponi constat: cuius generis est etiam quod traditiones de sterilitate coniugii parentum Mariae divinitus sublata, de priore Iosephi coniugio deque fratribus Iesu, quos Helvidius quatuor esse dixerat (cf. contr. Helvid. cap. XII.), ad Matth. 12, 49 sq. reiicit; item quod ad Matth. 23, 35 sq. reprobatur quae „ex quibusdam apocryphorum somniis“ de nece Zachariae patris Iohannis credebantur. Ac brevi post Hieronymum Innocentius I. in epistola ad Exsuperium data anno p. Chr. 405.

ita scribit ¹⁾ *Cetera autem quae vel sub nomine Matthiae (al. Matthaei) sive Iacobi minoris vel sub nomine Petri et Iohannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Andreae, quae a Netrocharide (al. Xenocharide) et Leonida philosophis (al. om vel s. n. Andreae usque philos.), vel sub nomine Thomae, et si qua sunt alia, non solum repudianda verum etiam noveris esse damnanda. Quibus ex locis apparet et Hieronymum et Innocentium ²⁾ traditionibus sub nomine Iacobi venditatis libere adversatos esse. Post vero haud pauci fuerunt qui aliter sentirent. Ita iam sexto fere saeculo auctor operis imperfecti in Matthaeum protevangelium — hoc enim ab eo significari clarum est — „historiam non incredibilem neque irrationabilem“ dicit ³⁾.*

Videntur autem Latini non diu in interpretando graeco Iacobi libro acquievisse, sed fabulas ibi traditas vario modo excoluerunt, cum aliis similibus sive ex graeco sive ex alio fonte haustis maximeque cum fabulis Pseudo-Thomae de infantia Christi coniunxerunt atque in nova commenta converterunt. Hoc in caussa fuisse videtur cur in celebri edicto Gelasii non modo *evangelium* sive, ut in aliis codicibus est, *evangelia nomine Iacobi et evangelia nomine Thomae*, sed praeterea etiam *liber de infantia Salvatoris* atque item *liber de nativitate Salvatoris et de Maria vel obstetrice* in apocryphis recensentur.

¹⁾ Cf. Galland. bibl. pp. VIII. p. 561. Locus est ad finem epistolae.

²⁾ Augustinus quidem cap. IX. libri XXIII. contra Faustum, ubi exponit de libro Manichaeis probato, qui Γέννη Μαρίας inscribatur, protevangelium ignorare videtur. Ibi enim ille sic: ipse vero convincat non eam (i. e. Mariam) pertinuisse ad semen David, et hoc ostendat non ex quibuscumque litteris, sed ecclesiasticis canonicis catholicis. Aliae quippe non habent ad has res ullum pondus auctoritatis: ipsae sunt enim quas recipit et tenet ecclesia — —. Ac per hoc illud quod de generatione Mariae Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non est, non me constringit; sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Ioachim dicerem aliquo modo ad David sanguinem pertinuisse et aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Levi fuisse adoptatum. — Hoc ego potius vel tale aliquid crederem, si illius apocryphae scripturae ubi Ioachim pater Mariae legitur auctoritate detinerer, quam mentiri evangelium — —. Sed impugnanti tanto opere apocryphum Fausti librum mentio apocryphi alius scripti, quo ad tuendam rem suam uti posset, non opportuna erat.

³⁾ Cf. Opp. Chrysost. ed. Montfauc. tom. VI. pag. XXIV. Nam sicut historia quaedam non incredibilis neque irrationabilis docet, quando gesta sunt quae refert Lucas, Ioseph absens erat.

tur¹⁾. Quae sententia probatur ratione librorum latinorum qui ad aetatem nostram pervenerunt: eorum enim nullus ipsum Iacobi evangelium accurate versum continet, sed eiusmodi retractationes quae modo plura modo pauciora comprehendant, aliis de consilio additis, aliis caute demtis, aliis per lusum ingenii exaggeratis, graecum textum magis imitatione exprimentes quam ipsum reddentes.

Quadrant haec in utrumque libellorum nunc ipsum a nobis editorum, quorum alter qualis nunc est primum nostra cura prodit, alter dudum a pluribus editus est. Primum accuratius de illo videamus, quem Pseudo-Matthaei evangelium diximus. Priora eius capita viginti quatuor iam ante me Thilo edidit ex codice Parisiensi, cuius mentio etiam apud Cotelierum²⁾ facta est, sub titulo historiae de nativitate Mariae et de infantia Salvatoris. Ab edendo alio eiusdem bibliothecae codice qui ad nostri textus et ambitum et rationem propius accedit, abstinere maluit, quum eam ob causam quod „fabulas graecas partim ab auctore sive interprete latino ineptissime amplificatas vidit,“ tum quod „haud paucos locos a librariis ita depravatos offendit ut sensum verborum ne divinando quidem assequi posset.“ Nos vero quum in itinere italico in duos incidissemus codices eundem librum passim quidem cum magna textus differentia continentes, utrumque curiose descripsimus atque nunc edidimus: nimirum fabularum amplificatio, quam Thilo iure questus est, non probanda gustu nostro, sed minime contemnenda est propterea quod pertinet ad cognoscendum ingenium temporum eorum quibus debetur atque placuit, sive ab ipsis profecta sit Latinis sive ex orientalibus libris fluxerit, et quod nonnulla latine supplere videtur quae graece scripta perierunt. Valet id quod ultimo loco dixi in eas maxime fabulas quae ex evangelio Thomae desumtae videntur, cuius graece fragmenta tantum supersunt.

¹⁾ Cf. Gredner: Zur Geschichte des Kanons, pag. 215. 217. Decreti Gelasiani §§ 9 et 16.

²⁾ Cf. ad Constit. apost. VI, 17. *Non enim unus duntaxat nebulo circa Salvatoris infantiam comminisci sibi permisit, sed eiusdem (i. e. Parisiensis) bibliothecae codice 2276. legitur Incipit historia de Ioachim et Anna, et de nativitate b. dei genitricis semperque virginis, et de infantia Salvatoris. -- Codice vero 1697. exstat liber tanquam Matthaei evangelistae de infantia salvatoris, narrationis cum praecedentibus partim similis partim dissimilis etc.*

Praeterea dubium non est quin Vaticanus textus noster multo praestet codici Thilonis Parisiensi, per priora ea capita quae is sola habet: nisi quod doctissimus editor passim legendo videtur falsus esse. Cf. exempli caussa cap. VII. ubi Thilo habet *deus a filiis colitur*; nos *deus in filiis colitur*. Ibidem Thilo *Deus castitate primo omnium probatur aut colitur*; nos *Deus in castitate colitur, ut primo omnium comprobatur*: VIII, 3. Thilo *Cumque erogasset singulas ad tria millia virgas et ex nulla earum exisset columba*; nos *Cumque singulis erogasset, et ex nulla virga exisset columba*: VIII, 4. Thilo *Ego quidem non contemno voluntatem dei, si cognoscere possim quis*; nos *Ego quidem voluntatem dei non contemno, sed custos eius ero quousque hoc de voluntate dei cognoscam quis*: VIII, 5. Thilo *quasi in fatigationem sermonis*, nos *quasi in fatigationis sermone*: XII, 2. Thilo *quam si gustasset homo metuens*; nos *quam cum gustasset aliquis mentiens*: XII, 3. Thilo *melius est enim vitam tuam confessio prodat*; nos *melius est enim ut tua confessio te prodat*: XII, 4. Thilo *alii dicebant sanctitatem, alii vero per malam conscientiam accusabant eam. Tunc Maria videns populi suspicionem non ex integro fuisse purgatam - - quoniam virum nunquam cognovi, sed nec cognoscere habeo; quia ab infantia - - in hoc mentem definivi, et hoc deo meo votum feci ut - - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere*; nos *alii dicebant sanctam et immaculatam; alii vero malam et contaminatam. Tunc Maria videns se in suspicionem populi esse nec se eo integre videri purgatam - - quoniam virum nunquam cognovi; sed ab eo cognoscor cui ab infantia - - mentem meam devovi. Et hoc deo meo votum feci ab infantia mea ut - - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli servire: et in ipso quamdiu vixero sine pollutione permanebo*.

In edendo autem ita versati sumus ut textum Vaticani codicis, quem A diximus, plerumque sequeremur, lectionibus codicis Laurentiani i. e. B, item Parisiensis num. 5559. A. (Cotelerii tempore num. 2276.) saeculi XIV. (apud nos C) et alterius Parisiensis num. 1652. saeculi XV. (apud nos D) in commentario exhibitis. Posterioris enim codicis Parisiensis lectiones Thilo passim ad suum textum

adnotavit; praetereaque exhibuit inscriptiones singulorum quae in eo codice sunt capitum hunc in modum:

I. De patre et matre sanctae Mariae virginis. II. De recessu Ioachim ab Anna. III. De regressu Ioachim ad Annam. IV. De ortu beatue Mariae. V. De gratiarum actione Annae. VI. De commendatione beatae Mariae. VII. De voto virginitatis beatae Mariae. VIII. Quare beata Maria commissa fuit Ioseph. IX. De annuntiatione dominica. X. De moestitia Ioseph pro beata Maria gravida inventa. XI. De consolatione Ioseph facta per angelum. XII. De calumnia Iudaeorum in Ioseph et beata virgine facta. XIII. De tempore ortus Christi et duabus obstetricibus et pastoribus et stella. XIV. De egressu beatae Mariae a spelunca in praesepio (?). XV. De circumcisione domini et adventu magorum in Ierusalem. XVI. De Ypapanti domini. XVII. De nece puerorum et fuga Ioseph in Aegyptum. XVIII. Quomodo Iesus sedavit dracones. XIX. Quomodo leones et pardi Iesum sunt secuti. XX. De palma inclinata per Iesum aquam producente. XXI. De benedictione palmi et rami eius translatione. XXII. De itinere per Iesum abbreviato. XXIII. Quomodo ingresso Iesu in Aegyptum idola corruerunt. XXIV. De honore Iesu exhibito per Afrodysium. XXV. De pisce arido vitae restituto. XXVI. De risu Iesu propter passerem sibi invicem insidiantes. XXVII. De egressu Iesu et Mariae de Aegypto. XXVIII. De aqua pluviali clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato. XXIX. De Phariseo mortuo ad vocem Iesu. XXX. De puero qui percussit Iesum morti tradito et quibusdam caecitate percussis. XXXI. Quod Iesus prohibuit Ioseph ne per iram ipsum tangeret. XXXII. De Zachaeo magistro Iesu et verbis eorum. XXXIII. Quod Iesus suscitavit puerum cum eo ludentem. XXXIV. Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna. XXXV. Quod Iesus attulit aquam beatae Mariae in pallio suo. XXXVI. De tritico a Iesu multiplicato. XXXVII. De ligno per Iesum distento. XXXVIII. De quodam magistro Iesu vita privato. XXXIX. De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum. XL. Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperae. XLI. De septem lacubus et duodecim passeribus et duobus pueris per Iesum traditis morti. XLII. De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito.

XLIII. Quomodo Iesus intravit in cryptam leaenae. XLIV. Quomodo aqua Iordanis divisa est ante eos. XLV. Quomodo defunctus resuscitatus est per sudarium Ioseph. XLVI. Quomodo Zachias rogavit Ioseph et Mariam ut traderent Iesum magistro nomine Levi. XLVII. Quomodo Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes. XLVIII. Commendatio Iesu et Mariae matris eius.

Sed antequam dicamus de altero libro qui de nativitate Mariae inscribitur, explicandum est de titulo evangelii Pseudo-Matthaei: hoc enim ipsi priorem librum insigniendum duximus, postquam editores operum Hieronymi alique, quorum exemplum etiam Thilo secutus est, librum de nativitate Mariae, apud nos tertio loco positum, eo nomine dixerunt. Cuius rei iudicium haud dubie primum pendet a codicum auctoritate, non tam ab ipso eo quem habent titulo libri, quam ab epistolis episcoporum et Hieronymi libro praefixis: in his enim Matthaeus discrete auctor praedicatur. Iamvero non tantum Vaticanus codex is quem maxime secuti sumus illas epistolas nostro libro praepositas habet, sed etiam alter ille Cotelerii Parisiensis ¹⁾ et Laurentiani duo a Bandinio accurate descripti, alter Medic. plut. XIX. cod. 10., alter bibl. S. Crucis plut. XV. cod. 12. ²⁾ Neque aliter, ut videtur, in Grabii codice Oxoniensi fit ³⁾; atque consentit etiam libellus saeculo quinto decimo editus sub

¹⁾ Cf. supra notam 2) pag. XXVII.

²⁾ Cf. Bandin. Catalog. I. p. 523., ubi de priore, quo Hieronymi opera continentur, haec afferuntur: *Hieronymi epistola sive praefatio in libro de infantia Salvatoris ad Cromantium et Heliodorum. Post inscriptionem Dominis sanctis ac beatissimis etc incipit Qui terram auri conscientia (sic) fodit etc et desinit per nostram poterunt obedientiam pervenire. Liber incipit Una die admonitus est in somnis Ioseph ab angelo domini (cf. apud nos XVII, 2.) Desinit ipse Iesus Christus, qui eum sanavit, sanat nos a peccatis, qui est benedictus etc. (Haec extrema quadrare videntur in finem capitis nostri XLI.) Ibidem tom. IV. p. 474. de altero codice explicatur. Praemissa eadem illa Hieronymi epistola caput primum est de fuga Iesu in Aegyptum (cf. cap. XVII.). Extremum hanc habet epigraphen: Quomodo, quando simul comedebant, Iesus mensae benedicebat, et quando dormiebat, claritas dei super eum fulgebat. Desinit in die sive in nocte, claritas dei resplendebat super eum, in saecula saeculorum. Amen. (Haec satis respondent nostris capite XLII.)*

³⁾ Quod enim Grabius ad Irenaei I, 17. (apud Massuet. I, 20.) notavit, contineri eo codice *Pseudo-evangelium Leucii*, id inde explicandum videtur quod Leucius idem Matthaei scriptum ad suam mentem conformatum edidisse in litteris fingitur Hieronymi.

titulo infantiae Salvatoris ¹⁾. Contra est uterque Thilonis codex Parisiensis, ubi Iacobus filius Iosephi auctor fingitur ²⁾, consentiente etiam Cantabrigiensi codice recentissimae aetatis a Thilone inspecto ³⁾. Accedit quod opusculum alterum de nativitate Mariae plerumque cum Hieronymi litteris inveniri videtur, quamquam de ea re non satis constat.

Sed omnem dubitationem nostram sustulit hoc quod episcopi duobus epistolae locis et virginis matris et Salvatoris infantiam hoc evangelio Matthaei contineri significant, atque in ipsis Hieronymi litteris est *nos suis orationibus adiuvent qui ad Salvatoris nostri sanctam infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire*. Haec minime quadrant in breve illud de nativitate Mariae evangelium, quod eo ipso loco desinit ubi sermo de infantia Salvatoris instituendus est. Quod quam male habeat, iam olim sensit is qui alterum litterarum Hieronymi finxit exemplum ⁴⁾, in quo sola nativitas Mariae eo Matthaei evangelio tradi bis dicitur, nulla prorsus infantiae Salvatoris mentione iniecta. Reperiuntur autem posteriores istae Hieronymi litterae multo rarius in codicibus quam priores, ad quarum emendationem inventae sunt: mihi quidem ex editionibus tantum operum Hieronymi innotuerunt, unde in collectiones apocryphorum transierunt. Ceterum emendator ille incaute hoc fecit quod episcoporum litteras intactas reliquit, in quibus pariter atque in Hieronymi responso de infantia Salvatoris sermo est.

Quibus ex omnibus clarum fit, epistolas episcoporum et Hieronymi non posse ab ipso inventore evangelio de nativitate Mariae praefixas esse, neque magis eum libellum Pseudo-Matthaei nomine

¹⁾ Cf. Lud. Hain Repertorium bibliographicum, ubi II, 1. p. 130. numero 9178. commemoratur *Infantia Salvatoris. Libellus de infantia Salvatoris a beato Hieronymo translatus*. Qui libellus nec a Ludov. Hain visus est nec a Thilone nec a me.

²⁾ Ceterum „Iacobus filius Iosephi“ idem est qui in graecis libris mss. prot-evangelii ἀδελφός dicitur; neque magis alius est Ἰάκωβος Ἑβραῖος Epiphaniū monachi, quum illum in ipso Mariae partu interfuisse faciat: Ἰάκωβος Ἑβραῖος τότε παρών etc. Cf. Epiph. edita et ined. cura Dressel. p. 23.

³⁾ Cf. Cod. apocr. pag. CXV. In altero codice nostro, i. e. Laurentiano, nec epistola nec magis ulla inscriptio esse videtur; certe enim nihil eiusmodi in schedis meis notavi.

⁴⁾ In commentario adscriptus pag. 52.

quippe ex iisdem epistolis desumpto posse insigniri. In altero vero libro qui et est et inscribitur *de ortu Mariae et infantia Salvatoris*, nihil contrarium habetur epistolis illis, quas et ipse, ut vidimus, in antiquis codd. multis praepositas habet: quapropter huic titulus evangelii Pseudo-Matthaei ex illarum epistolarum auctoritate restituendus erat.

Iam vero sede harum epistolarum iure mutata mutatur etiam iudicium de utriusque libri aetate, consilio, auctoritate, quod in dissertatione nostra *de evangeliorum apocryphorum origine et usu* §§ 11. et 12. fecimus. Ad quod enim maxime compilatorem evangelium de nativitate Mariae composuisse ibi diximus, ut contra haereticos, nominatim Manichaeos et Montanistas, commento de Levitico genere Mariae unice delectatos Davidicam Mariae virginis progeniem evinceret, id utrique evangelio commune est. Porro in commendandis vitae monasticae praeceptis grave illud duximus quod auctor evangelii de nativitate Mariae VII, 4. scripturam protevangelii cap. VIII. τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ reddidit „nuptui habiles non conjugatos“, quorum loco Pseudo-Matthaeus noster habet „quicumque sine uxore est“. At hoc posterius, si verum quaeris, maiorem antiquitatem sapit altera scriptura, qua novi aliquid cum gravitate additur. Quod eo plus momenti habet quoniam ad repraesentandam ipsam Iosephi personam valuit: is enim grandaevus quidem dicitur, sed ignoratur prius eius coniugium, ignorantur etiam filii. Multo id aliter fit in Pseudo-Matthaeo nostro VIII, 4., contra quem ipsum dixeris evangelium de nativitate Mariae scriptum esse. Mitto id genus alia. Pseudo-Matthaei enim evangelium, quod nobis dicitur, haud dubie locis pluribus antiquiorem refert haeresin, eiusmodi quidem cui ipsa ecclesia indulgebat; alterum de nativitate Mariae quamquam cum luxuria sententiarum verborumque, tamen caute et salva quadam sobrietate catholica scriptum est. Hinc nescio an a veritate non nimis aberret si cui posterius excogitatum videatur ad eliminandum prius, cuius textum quemadmodum in nostris codicibus superest, ab exemplis antiquissimis vario modo deflexisse credibile est.

Illud vero negari non potest, iam media aetate eum qui est de nativitate Mariae librum ad Hieronymum Matthaei interpretem referri

consuevisse, etsi antiquorum scriptorum de evangelio Pseudo-Matthaei testimonia saepe difficile dictu est utrum spectent ex duobus libris nostris. Primus quidem qui librum de nativitate Mariae nomine Matthaei insignitum testetur, Fulbertus videtur esse Carnotensis saec. XI. episcopus. Cf. serm. eius de nativ. Mar. II et III.¹⁾ Postea, qua re Thiloni assentior²⁾, eo potissimum ad litteras atque artes vim habuit quod exeunte saeculo XIII. in historiam Lombardicam sive Legendam auream fere tota recepta est. Cf. cap. CXXXI. (antea 126.) ed. Graesse 1846. pag. 585 sqq.³⁾, unde plura utiliter

¹⁾ Cf. Biblioth. PP. Lugdun. tom. XVIII. pag. 38 sqq. Sermone III. haec leguntur: *Exstat quaedam non usitata relatio, quae clarissimi interpretis Hieronymi praenotatur nomine, referens beatum Matthaum post editum evangelium ortum praefatae virginis atque initiamenta puerilia Iesu Christi ita obscuris manu propria obsignasse litteris hebraicis ut nullis infidelium illud vellet patere superfluis et mordacibus ictibus; quae tunc a praelibato interprete feruntur transportata, quibusdam obtinere petentibus, ad linguae latinae notitiam etc.* Quo loco etsi de ipso libro nihil accuratius definit, atque inde quod cum „ortu virginis“ „initiamenta puerilia Iesu Christi“ coniuncta dicit ad alterum concludi librum potest, tamen probabile non est sermone III. Fulbertum de alio scripto exponere quam II. sermone, ubi, Matthaei quidem nomen tacens, plura ad verbum ex libro nostro de nativ. Mar. assert. Cf. Thil. Cod. apocr. p. XCVIII. Quam parum vero ipsa media aetate de auctoris nomine huic historiae virginis praeposito constiterit, Roswitha poetria saec. X. testatur, quae eam historiam, quam ipsa versibus hexametris expressit, sub nomine Iacobi scriptam reperit. Cf. Rosw. opp. ed. Schurzleisch. 1707. pag. 73 sq.

²⁾ Cf. Cod. apocr. XCVI.

³⁾ Ibi etiam refertur ad Hieronymum verbis his *Historiam autem nativitatis virginis beatus Hieronymus, ut in prologo refert, adolescentulus in quodam libro legit, sed post multum temporis, ut se ibidem legisse recoluit, primo rogatus transcripsit, cf. pag. 587.* Ipsa historia sic inchoatur: *Ioachim namque ex Galilaea et civitate Nazareth sanctam Annam ex Bethlehem duxit uxorem. Ambo autem iusti erant et ambo sine reprehensione in omnibus mandatis domini incedebant, omnemque suam substantiam trisarie dividebant, unam partem templo et templi servitoribus impendebant etc.* Pergitur usque ad verba *virgo autem Maria cum VII virginibus coaevis et collactaneis suis, quas ob ostensionem miraculi a sacerdote acceperat, ad domum parentum in Nazareth reversa est, cf. finem capitis VIII. Reliqua i. e. capp. IX. X. brevissime absolvuntur his In diebus autem illis angelus Gabriel ei oranti apparuit et de ea nasciturum dei filium nuntiavit.* De singulis cf. ipse procul dubio esset cui virgo desponsari deberet, ad VIII, 1. Memorabilis in media historiae serie locus hic est. At Hieronymus in quadam epistola ad Chromatium et Heliodorum quod beata virgo hanc regulam sibi statuerat ut a mane usque ad tertiam orationibus insisteret, a tertia usque ad nonam textrino operi vacaret; a nona ab orationibus non recedebat, quousque angelus apparens sibi escam daret. Haec enim non in Hieronymi epistola leguntur sed in eo quod nobis est Pseudo-Matthaei evangelio cap. VI, 2. Vestigium est hoc antiquioris famae huius evan-

conferri possunt cum textu a nobis edito. Hunc vero textum repetivimus quemadmodum ex editionibus operum Hieronymianorum Erasmi, Marian. Victorii, Tribbechovii, Martianaei, Vallarsii, in codices apocryphos Fabricii et Thilonis transiit, nisi quod vulgatam scripturam aliquoties emendavimus, collato insuper evangelio Pseudo-Matthaei, cuius codex noster Ambrosianus (*Amb*) sive Laurentianus documento est, alterum horum librorum ex altero interpolatum esse.

IV. HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARII.

Historiam Iosephi fabri lignarii latine edidimus, repetentes interpretationem Wallini de arabico factam, apud Thilonem cura Aemilii Roediger aliquoties mutatam. Arabicus vero textus et ipse deberi videtur interpreti operis coptice scripti. Quod quam recte cum Thilone et Dulaurier (vide infra) statuamus, primum probatur codicibus copticis partim memphiticae partim sahidicae dialecti quibus haec historia continetur. (Vide infra.) Ita enim fere fiebat ut qui primum coptice scriberentur libri, ii post arabice verterentur: quemadmodum apud Coptos etiamnum multi libri habentur ad marginem antiquioris textus coptici arabica versione donati, rursusque alii arabice tantum scripti ad ipsos usus ecclesiasticos adhibentur, quale est etiam Synaxarium Mediceum ecclesiae Coptorum Alexandrinae anno Christi 1425 exaratum¹⁾. Nimirum dudum sermo copticus apud ipsos Coptos abolevit in eiusque locum arabicus successit. Atque etiam arabicus codex is quo ad edendum Wallinus usus est, ex Aegypto Parisios cura Wansleebii advectus est, qui haud dubie ex aliquo Coptorum monasterio sive Cairi sive in deserto Libyae adeptus erat. Porro Coptum potissimum auctorem libri suadet quod cultus nutricii Iesu Monophysitis africanis prae ceteris tantopere placuit ut is apud Coptos primum videatur suum diem festum habuisse²⁾. Quod insti-

geli. Praeterea etiam cum notitia de cognatis Iesu a nobis pag. 104. exhibita quae conferantur offert idem illud Legendae aureae caput. Cf. ed. Graesse pag. 586.

¹⁾ Cf. Asseman. catalog. biblioth. Medic. Laurent. et Palat. codd. mss. oriental. (Florent. 1742.) p. 164 sqq. Thil. cod. apocr. p. XXI.

²⁾ Is notatur in Synaxario, quod supra commemoravimus, pag. 185. ad

tulum a Coptis ad alios Christianos orientales atque multo post ex oriente in ecclesiam latinam transisse probabile est ¹⁾. Ad id enim historia Iosephi, homiliae potius quam historiae rationem referens, imprimis destinata fuisse videtur ut die Iosephi festo, in memoriam obitus eius instituto, in conventu sacro praelegeretur. Dies ille non modo in libello nostro commemoratur cap. 29., quemadmodum fieri solet in vitis sanctorum eidem usui destinatis, et solemne anniversarium commendatur, sed etiam oblationibus ea occasione faciundis aeterna praemia proponuntur cap. 26.

Denique sententia nostra de coptica origine confirmatur pluribus locis libri dogmaticis, cuiusmodi est convivium mille annorum capite 26. commemoratum. Facile enim chiliasmus quem vocant Coptis Christianis, ingenii mystici et fanatici, maximeque iis qui innumeris monasteriis deserta Libyae incolebant, etiam tum placere poterat quum ecclesia et graeca et latina dudum repudiaret. Item quae capite 14. de natura spiritus sancti praecipiuntur cum iis fere conveniunt quae a Cyrillo Alexandrino in anathem. IX. (cf. Theodoret. opp. IV. p. 717.) in eam rem dicta sunt.

Quae quum ita sint, omnino deserenda est Isidori de Isolanis sententia qui hebraeum malebat auctorem, permotus maxime auctoritate exempli latini quod anno 1340. ex hebraeo translatum esse subscriptio testabatur. Possit aliquis in usum Christianorum ex Iudaeis Aegyptum et Syriam incolentium opus copticum hebraice versum opinari, sed id a consuetudine abhorret Christianorum ex He-

diem 26. mensis Abib (i. e. 20. m. Iulii) verbis his *Requies sancti senis iusti Iosephi fabri lignarii, Deiparae virginis Mariae sponsi, qui pater Christi vocari promeruit.*

¹⁾ Ita senserunt etiam Tillemontius et Bollandus. Ille enim *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique* tom. I. p. 1. pag. 135. sic scribit: *On prétend que les Coptes et les autres Orientaux en font une feste fort solennelle le 20. de Juillet, auquel ils mettent sa mort sur l'autorité d'une vie pleine de fables.* Bollandus croit que les Carmes ont apporté d'Orient cette feste en l'Eglise d'Occident, et que les Cordeliers l'ayant receue en 1399., elle s'est ensuite repandue dans toutes les Eglises latines. De tempore quo memoria Iosephi festa apud Latinos recepta sit dissentit vel certe videtur dissentire a Bollando Calmet. Cf. eius *dissert. de S. Ioseph S. Mariae virg. coniuge* art. VIII. (Luc. 1729.) ubi ait *Dies obitus ad 19. Martii notatur in martyrologiis ultra 800 annos vetustissimis, quem diem festum agit in eius memoriam ecclesia latina.*

braeis ubique bilinguibus, neque magis id sententiae Isidori de Isolanis aut subscriptioni codicis illius latini conveniens est. Verum ita existimandum est, interpretem latinum commendandi libri caussa ad hebraeum provocasse textum, quemadmodum tot apocryphorum eius generis auctores ex hebraeo se transtulisse finxerunt. Quod ut ille fingeret, fecit etiam quod primo capite apostoli hunc sermonem litteris consignatum reliquisse dicuntur in bibliotheca Hierosolymitana¹⁾.

Quam ad antiquitatem haec historia Iosephi fabri lignarii referenda sit, accuratius definiri poterit ubi de tempore institutae memoriae Iosephi festae compertum fuerit. Rursus vero inde quod libellus noster coptice, et quidem in utraque dialecto et memphitica et sahidica, scriptus reperitur, concludendum est ad magnam eius instituti antiquitatem. Saeculo fere quarto si Coptum auctorem scripsisse dicimus, nihil in ipso libro ei sententiae contrarium habebimus. Convenit enim simplicitas qua res ex evangelio Iacobi petitae per priora novem capita narrantur. Item res quae Iosephum senem spectant, quae mortem et animarum piarum statum, quae angelos et coelos similiaque, ut nihil novellae superstitionis produnt, ita concordant maxime cum iis Indaeorum de his rebus opinionibus quae primis saeculis a Christianis etiam plerisque receptae sunt. Inprimis notabile est convivium mille annorum capite 26. memoratum, quod post saeculum tertium vix amplius nisi apud haereticos auctoritatem habebat; item quod capite 5. mors instare dicitur Mariae virgini, quam quinto iam saeculo in coelum assumptam esse permultis placebat.

Restat ut de editione nostra explicemus, quam ab editione principe Wallini inprimis pendere iam supra significatum est. Georgius enim Wallinus, natione Suecus, ex cod. ms. Parisiensi arabice edidit, addita versione latina et magna notarum copia, anno 1722²⁾. Codicem cum arabicum in bibliotheca Regia notatum dicit

¹⁾ Et h. l. et in iis quae sequuntur plura conformavimus ad § 14. dissertationis nostrae Haganae; cf. pag. 52 sqq.

²⁾ Libri titulus hic est: Historia Iosephi fabri lignarii. Liber apocryphus ex codice manuscripto Regiae bibliothecae Parisiensis nunc primum arabice edi-

Wallinus numero CCCCXXXII¹⁾). Versionem Wallini primum repetiit Fabricius in cod. Veteris Testamenti pseudepigr. II. p. 309 sqq., nullis notis nec ex Wallini opere redditis nec a se additis. Thilo vero ipsum textum arabicum recudendum curavit, scriptura passim ab Aemilio Roediger restituta, versionem aliquot locis mutatam repetiit, delectam notarum partem ipsis Wallini verbis exscripsit. Idem primus attendit ad fragmenta historiae Iosephi coptica, descripta a Georg. Zoega in catalogo codd. copticorum mss. qui in Museo Borgiano Velitris adservantur, Romae a. 1810. Est enim in Borgiana collectione codex copt. num. XXV. (descriptus) ex volum. Vatic. LXVI. (apud Asseman. in bibl. orient. tom. I. p. 618. est cod. copt. XV., anno p. Chr. 1067. scriptus), qui totam nostram de vita et morte Iosephi historiam continet, unde Zoega praeter librarii subscriptionem non attulit nisi initium, a nobis sub textu pag. 115. repetitum. Recenset vero etiam in catalogo pag. 225. fragmentum sahidici codicis²⁾, quod foliis iis octo quibus constat cap. XIV. usque cap. XXIII. complectitur. Inde quicquid Zoega latine exscripsit, diligenter in notis ad textum notavimus. Cum quibus Zoegae excerptis coniunximus quae ex eodem fonte hausta nuper edidit Ed. Dulaurier. Is enim ea fragmenta quae ipso sahidico textu a Zoega

tus, nec non versione latina et notis illustratus a Georgio Wallin, Sueco. Lipsiae, MDCCXXII.

¹⁾ Docuit Thilo ex Actis Sanctorum iam ducentis annis ante Wallinum fabulae nostrae notitiam dedisse Isidorum de Isolanis. Locus Actorum d. XIX. Martii tom. III. p. 7. sic habet: Kalendaria coptica ad XX. diem Iulii festum Iosephi referunt, et in eo quidem quod apud Seldenum est libro de Synedriis Hebraeorum ad calcem expressum additur fabri lignarii. Testatur autem Isidorus de Isolanis, ex ordine S. Dominici, ante annos 140. (circa annum 1522.) scriptor, in *Summa de donis S. Iosephi* parte IV. cap. 9., orientis Catholicos consuevisse eum diem ingenti cum veneratione agere suisque in ecclesiis quandam S. Iosephi vitam legere, cuius de hebraeo in latinum anno 1340. translatae nactus exemplar, illius epitomen tradit, multis omissis quae ab sanctae Romanae ecclesiae cultoribus, cuius deficere nequit veritas Christo conservante, minime reciperentur. In hac autem Christus ipse, cui in monte oliveti ad discipulos loquenti tota illa de Iosepho narratio tribuitur, sic concludere fingitur *Et posuerunt corpus Ioseph patris mei in sepulcro iuxta corpus patris sui Iacob.*

²⁾ Ad eundem codicem olim pertinuisse videtur folium unum a Zoega sub num. CXVI. p. 223. memoratum; in quo Iesus narrat quomodo cum concepit virgo Maria et peperit in Bethlehem prope monumentum Rachelis. Haec enim, ut iam Thilo indicavit, in caput nostrum VII. quadrant.

exscripta sunt, accuratius quam Zoega interpretatus est. Quod fecit in libello cui titulus est: „Fragment des révélations apocryphes de S. Barthélemy et de l'histoire des communautés religieuses fondées par S. Pakhome. Traduit sur les textes copte-thébains inédits conservés à la bibl. du Roi par M. Édouard Dulaurier. Paris 1835. Cf. ibi pag. 23 — 29., ubi magnam partem fragmenti sahidici interpretatur. Praefatur autem pag. 23. inter alia haec: En comparant les récits de l'écrivain arabe avec ceux de l'auteur copte, on se convaincra que l'ouvrage du premier n'est qu'une traduction abrégée de l'original égyptien. -- Cette composition se rattache trop évidemment par le fond des idées aux doctrines théosophiques dont l'Égypte fut la patrie, et par son style à ce caractère de simplicité qui est propre à la langue copte, pour qu'il soit possible de supposer que l'original n'ait pas été écrit en cet idiome, et qu'il ait vu le jour ailleurs que sur les bords du Nil.

V. VI. EVANGELIUM THOMAE

GRAECE A: GRAECE B.

VII. EVANGELIUM THOMAE LATINUM.

Evangelium Thomae eadem fere cum Iacobi libro¹⁾ et antiquitate et celebritate est. Veterum enim testimonia repetenda sunt ab

¹⁾ Supra pag. XIII. non satis accurate vidimus de Iustino protevangelii teste. Quod enim ille Christum in spelunca natum esse dicit, id eo magis ex protevangelio haustum videtur, quoniam accedunt alia quae similiter efficiunt Iustinum eo libro usum esse, quemadmodum nuper rectissime observavit Hilgenfeld: Kritische Untersuchungen über die Evangelien Justins etc. p. 153 sqq. Huiusmodi est Apolog. I, 33. pag. 75. (ed. Colon. 1686.) ubi haec verba angeli ad Mariam esse dicuntur Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ ἐκ πνεύμ. ἁγ. καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτ. αὐτῶν. In his illud υἱὸς ὑψίστου cum protevangelio cap. XI. concordat, Luca 1, 35. υἱὸς θεοῦ tenente. Et quod cum prioribus Ἰδοὺ -- κληθήσεται coniungit καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει etc., id eodem prorsus modo in protevangelio fit; a Lucae vero textu ea verba plane desunt, et apud Matthaeum ab angelo ad Iosephum dicta traduntur. Cf. etiam ea quae sequuntur apud Iustinum, ubi est ὁ θεὸς καὶ ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν παρθένον εἶπε Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ -- ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτ. Rursus memorabilis locus est dialogi cum Tryphone 100. p. 327. eo quod Maria virgo ex nuntio Gabrielis χαρὰν

Origene qui hom. 1. in Lucam ipsum commemorat secundum Thomam evangelium ¹⁾, et ab Irenaeo, qui titulo quidem libri tacito fabulam Marcosiorum affert in libro nostro scriptam ²⁾. Quibus proxime adiungendus est auctor Philosophumenaorum Origenis nomine nuper editorum, aequalis certe Origenis, nisi forte est Hippolytus. Hic quoque ex ipso secundum Thomam evangelio haurire se dicit, quamquam quae affert verba in fragmentis quae hodieque supersunt non leguntur ³⁾. Arguit autem eo libro usos esse Naasenos constituentes sectam gnosticam saeculo secundo fere medio ⁴⁾: unde quam grave eximiae antiquitatis evangelii secundum Thomam sumendum sit argumentum, in promptu est. A quibus secundi et ineuntis tertii saeculi testimoniis pergendum est ad Eusebium et Cyrillum Hierosolymitanum, quorum ille exhibito canonicorum scriptorum catalogo evangelium Thomae recenset inter scripta nomine apostolorum ab haereticis evulgata ⁵⁾, hic vero duobus Cateche-

λαβοῦσα dicitur, quemadmodum in protevangeliis XII, 2 est Χαράν δὲ λαβοῦσα Μαριάμ ἀπίει πρὸς Ἑλισάβετ etc. Quibus ex locis hoc probabile fit, Iustinum memoriter asserentem quae circa Mariae nuntiationem legisset, cum canonicis verbis commiscuisse apocrypha, et quidem ea quae etiamnum in protevangeliis scripta reperimus.

¹⁾ Origenis verba ex vetere interprete sunt Scio evangelium quod appellatur secundum Thomam, et iuxta Matthiam, et alia plura legimus, ne quid ignorare videremur, propter eos qui se putant aliquid scire si ista cognoverint.

²⁾ Irenaei locus est adv. haeres. I, 20. Πρὸς δὲ τοῦτοις ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ νόμων γραφῶν, ἃς αὐτοὶ ἐπλασαν, παρεισφύρουσιν εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνοήτων καὶ τὰ τῆς ἀληθείας μὴ ἐπισταμένων γράμματα. προσπαλαμβάνουσι δέ etc: inde a προσπαλαμβ. totum locum adscripsimus pag. 140. In nostris evangelii Thomae recensitionibus cf. graece A VI, 4: graece B VII, 2: latine VI, 7: Pseudo-Matth. XXXI.

³⁾ Cf. Orig. Philosophumena ed. Emm. Miller Oxon. 1851. p. 101. περὶ τῆς διαρρήδην ἐν τῷ κατὰ Θωμᾶν ἐπιγραφόμενῳ εὐαγγελίῳ παραδιδόασιν λέγοντες οὕτως Ἐμὲ δὲ ζητῶν εὐρήσει ἐν παιδίοις ἀπὸ ἐτῶν ἑπτὰ· ἐκεῖ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ αἰῶνι κρυβόμενος φανεροῦμαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι Χριστοῦ ἀλλὰ Ἱπποκράτους λέγοντος Ἐπτὰ ἐτῶν παῖς πατὴρ ἡμῶν· ὅθεν οὗτοι τὴν ἀρχέγονον φύσιν τῶν ὄλων ἐν ἀρχηγόνῳ τιθέμενοι σπέρματι, τὸ Ἱπποκράτειον ἀκηκοότες ὅτι ἔστιν ἡμῶν πατὴρ παιδίων ἑπτὰ ἐτῶν, ἐν τοῖς τέσσαρσι [καὶ δέκα] φασὶν ἔτεσι κατὰ τὸν Θωμᾶν εἶναι φανερούμενον. Cf. cum istis ἐμὲ δὲ ζητῶν εὐρήσει ἐν παιδίοις Pseudo-Matth. evang. XXX, 4. Fui inter vos cum infantibus etc.

⁴⁾ Cf. Orig. Philos. p. 94. [οἱ] ἐπικληθέντες Ναασσηνοὶ τῇ ἑβραϊδὶ φωνῇ οὕτως ὠνομασμένοι· νάας δὲ ὁ ὄφις καλεῖται. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεκάλεσαν ἐαυτοὺς Γνωστικούς. Ibidem p. 277. εἰ δὲ καὶ ἑτεραί τινες αἱρέσεις ὠνομάζοντο Καϊνῶν, Ὀφειτῶν etc.

⁵⁾ Cf. hist. eccles. III, 25. ἐν εἰδέναι ἔχομεν αὐτάς τε ταύτας καὶ τὰς

sium suarum locis Manichaeorum scriptis adnumerat, ita quidem ut sub nomine Thomae latere dicat Thomam unum ex tribus Manetis discipulis¹⁾. Quae Cyrilli de auctore libri sententia longum errorem praeivit: multi enim cum secuti sunt veteres, ut Leontius Byzantinus²⁾, qui de sectis scripsit ineunte fere saeculo septimo, et Petrus Siculus historiae Manichaeorum auctor saeculo IX.³⁾, quibus assenserunt inter eos qui recenti memoria in eam rem inquisiverunt, Richardus Simon⁴⁾ et Mingarellius⁵⁾. Errare vero Cyrillum, postquam allata sunt Irenaei, Origenis et Pseudorigenis testimonia, non est quod demonstretur. Nimirum quem ille librum apud Manichaeos imprimis in usu esse⁶⁾ noverat, eum ab iisdem compositum ex coniectura arbitrabatur. Thomae vero quum diceretur evangelium, apostoli cognomento plerumque non addito, et idem Thomae nomen discipuli esset Manetis, hunc ipsum Manichaeum pro scriptore libri habere proclive erat.

Praeterca ut Graecos multos posterioris aetatis de libro Thomae testatos mittamus, fuerunt etiam Latini quarto iam saeculo qui

ὀνόματι τῶν ἀποστόλων πρὸς τῶν αἰρετικῶν προφερομένας (sc. γραφάς), ἥτοι ὡς Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Ματθαίου ἢ καὶ τινων παρὰ τούτους ἄλλων εὐαγγέλια περιεχούσας etc.

¹⁾ Catech. IV, p. 66 sq. Oxon. 1703. τῆς δὲ καινῆς διαθήκης τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια· τὰ δὲ λοιπὰ ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερὰ τυγχάνει. Ἐγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ ὥσπερ εὐωδία τῆς εὐαγγελικῆς προσωνομίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων. Catech. VI, p. 98. μηδεὶς ἀναγιγνωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γάρ ἐστιν ἐνὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἀλλ' ἐνὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν.

²⁾ Cf. Lib. de sectis ed. Leunclav. Basil. 1578. p. 432. οὗτοι (i. e. Μανιχαῖοι) καὶ βιβλία τινὰ ἑαυτοῖς καινοτομοῦσι. λέγουσι γὰρ εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶν καὶ Φιλίππον, ὅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν.

³⁾ Cf. Hist. Manich. ed. Rader. p. 30. Μαθηταὶ δὲ τοῦτου τοῦ ἀντιχρίστου Μάνεντος γεγονάσι δώδεκα. Σισίνιος ὁ τοῦτου διάδοχος, καὶ Θωμᾶς ὁ τὸ κατ' αὐτὸν Μανιχαϊκὸν εὐαγγέλιον συντάξας.

⁴⁾ Cf. Nouv. observ. sur le texte du N. T. p. 5. -- S. Cyrille de Jerusalem a attribué cet ouvrage à un disciple de Manès. Son témoignage a d'autant plus de vraisemblance qu'il a vécu environ 70 ans après celui qu'il fait auteur de ce livre apocryphe.

⁵⁾ Cf. Nuova Raccolta d'opusc. scient. e filolog. t. XII. p. 85 sqq. Vide infra.

⁶⁾ Usum quidem Manichaeorum testatur etiam Gelasii decretum § 11. Evangelia (alii evangelium) nomine Thomae apostoli (alii omittunt), quibus (alii quo) Manichaei utuntur, apocrypha (alii apocryphum). Vide apud Crednerum Zur Geschichte d. Kan. p. 216.

testimonium Origenis suum redderent, ut Ambrosius ad Luc. I, 1. et Hieronymus in praefatione commentariorum super Matthaeum.

Satis igitur de evangelii Thomae et antiquitate et celebritate constat. Sed quaeritur an eundem librum etiamnum habeamus. Hoc dubium videri potest propterea quod in libris manuscriptis non dictum reperimus evangelium Thomae, quem titulum apud veteres celebrari vidimus. In Vindobonensi codice libri titulus est Παιδικὰ τοῦ κυρίου etc. In Bononiensi et Dresdensi Θωμᾶ Ἰσρ. φιλοσ. ῥητὰ εἰς τὰ παιδικὰ τοῦ κυρίου; similiter in Parisiensi Λόγος εἰς τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου. In Sinaitico est Σύγγραμμα τοῦ ἀγ. ἀποστ. Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀνατροφῆς τοῦ κυρίου, atque in latino textu nostro *Tractatus de pueritia Iesu secundum Thomam*. Tamen non potest ab hac tituli discrepantia ad ipsius libri diversitatem concludi, ut egregie iam docuit Thilo¹⁾ Cod. apocr. LXXXIV sqq. Ut enim concedamus, librum Thomae nomine evangelii apud antiquos plerumque dictum esse, tamen id potius ab argumento libri et ex haereticorum usu quam ab inscriptione libri ab ipso auctore constituta factum esse videtur. Neque magis ea appellatione veteres constanter usi sunt. Leguntur enim apud Chrysostomum, Anastasium Sinaitam, Georgium Syncellum, Euthymium Zigabenum aliosque, quae bene respondent nostris inscriptionibus, quas quidem ex primis textus verbis desumptas esse apparet. Apud Chrysostomum est homil. XVI. (XVII. apud Montfauc.) in Iohann. τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ἃ παιδικὰ εἶναι φασὶ τοῦ Χριστοῦ, ψευδῇ καὶ πλάσματά τινων ἐπείσασόντων ἐστίν. Anastasius Sinaita Hodeg. XIII. p. 260. ed. Gretser. dicit τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ψευδῇ καὶ ἀπόβλητα. Georg. Syncellus Chronogr. p. 601. ed. Bonn. habet ἰστέον ὅτι διάφορα εὐαγγέλια γέγραπται, ἐξ ὧν τέσσαρα μόνον κέκριται τοῖς μακα-

¹⁾ Eum recte etiam explicuisse puto de catalogo librorum Manichaicorum quem Timotheo Constantinopolitano adscribunt, l. l. p. LXXXIII. Certe enim scriptor catalogi, separatim recensens τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον et τὰ παιδικὰ λεγόμενα τοῦ κυρίου, rem non satis nosse censendus est. In Gelasii vero decreto variae libri editiones respiciuntur. Latinae enim a graeca iam tum haud dubie satis differebant, nec fideliter nomen Thomae conservabant. Id quod ex ipsis nostris exemplaribus discitur.

ρίοις ἀποστόλοις ἐκκλησιάζεσθαι, καὶ ἄλλοις παιδικὰ τοῦ σω-
τῆρος ἡμῶν συγγέγραπται, ἐν οἷς αἱ μέχρι δωδεκαστοῦς χρό-
νου¹⁾ τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ τοῦ τῶν (male ed. τού-
των pro τοῦ τῶν) αἰώνων ποιητοῦ ἐμπεριφέρονται θαυματουργίαι.
Euthym. Zigab. ad Ioh. II, 11. ὥς παρασιωπηθὲν τοῖς ἄλλοις
ιστόρησεν αὐτό, χρησιμεῦον εἰς τὸ μὴ πιστεύειν τοῖς λεγομένοις
παιδικοῖς θαύμασι τοῦ Χριστοῦ. Accedit quod quo magis canon-
icorum evangeliorum auctoritas per totam ecclesiam invalescebat, eo
minus librariis praesertim monachis aptum videri poterat talem libel-
lum evangelii nomine ornare.

Neque praetereundum est, Pseudo-Thomae librum minime in-
tegrum superesse: quod quum ex magna textuum superstitionum dif-
ferentia, tum ex numero stichorum (αὐτὸ i. e. 1300) clarum sit quos
evangelium Thomae comprehendisse in veteri est stichometria ad
calcem chronographiae Nicephori²⁾. Quemadmodum enim tot libri
haereticorum similes prorsus dudum perierunt, quippe quibus deesset
describentium industria, ita alii, inter quos est Thomae evangelium,
resectis partibus multis, iis potissimum quae fidem aut pietatem ma-
xime offenderent, ad nos perlati sunt. Fragmentis autem iis quae
supersunt nomina ea quae in nostris codicibus inveniuntur multo ma-
gis conveniunt quam evangelii titulus. Quorum fragmentorum anti-
quitas etiam inde perspicitur quod compilatores et latinos et arabicos,
quorum libros evangelia infantiae dicere solent, a graecis fabellis no-
stris pependisse apertum est. Denique similitudo inter Irenaei locum
de Iesu ad discendum litteras magistro tradito, adv. haeres. I, 20.,
et locos eos quibus eadem fabula in nostris codicibus narratur, tanta
est ut nos vetet Irenaei librum a nostro diversum putare.

De laboribus quum aliorum tum meis in edendo evangelio Tho-
mae positis dicenda sunt haec.

Primum evulgatum est opera Cotelarii fragmentum Parisiense,
iam antea a Rich. Simone indicatum *Nouv. observ. sur le texte du*

¹⁾ Memorabile est hanc aetatis Iesu pueri indicationem convenire cum textu nostro, cf. graece A cap. XIX.

²⁾ Vide apud Gredner: *Zur Geschichte des Kanons* p. 122 sqq. Georg. Syncell. ed. Bonn. p. 788.

N. T. p. 5., et a Cangio laudatum in Glossario med. et inf. graecitatis sub voce τζόχα. Edidit Cotelarius in notis ad Constit. apostol. VI, 17. Is codex Parisinus saeculi est XV., in biblioth. Reg. nunc Nat. numero 239. signatus. Fragmentum est trium paginarum ad calcem commentarii Andreae Cappad. in apocalypsin, complectens capita apud nos priora sex, additis paucis quae ad septimum caput quadrant et parte historiae quae in reliquis codd. nostris non legitur, cf. infra pag. 141. Post Cotelarium cum textu edito contulit Thilo: qua re editoris fides confirmata est. Repetiit autem textum a Cotelario editum, non sine doctis de ipso libro observationibus Fabricius in Codice apocrypho, repetita etiam latina Cotelarii interpretatione, item Ionesius in Nova methodo sua probandi canonicam Novi Testamenti auctoritatem (vide supra), anglica versione in locum latinae substituta.

Post inventus est alius codex in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensi, aetate quidem Parisiensi non praestans sed ambitu textus; miracula enim pueri usque ad annum duodecimum complectitur. Hunc textum primus edidit Ioh. Aloys. Mingarellius in *Nuova Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici*, tom. XII., Venetiis 1764. pag. 73—155. (12°.) Is in epistola ad Thom. Augustin. Ricchinum, Sacri Palatii Apostolici magistrum, ad edendum se permotum dicit lectione operis Aug. Ant. Georgii, quod inscriptum est Alphabetum Tibetanum. „Illud,” ait, „animum non mediocriter perculit meum quod in Xaca, celeberrimo illo numine seu monstro potius quod Tibetani colunt, scelestissimum Manetem latere compere-rit. Noveram enim Manetis discipulum Thomam in Indiam profectum doctrinae suae virus in eam regionem evomuisse, quod gravissimus auctor Theodoretus lib. 1. haeret. fabular. cap. 26. scriptum reliquit: itaque haud aegre adducebar ut crederem facili negotio Manichaeismum in Tibetum irrepere potuisse.” -- „Quo magis vero suam illustret vir clariss. atque confirmet opinionem, apocryphum quemdam libellum saepius citat qui Thomae evangelium aut de infantia Salvatoris vulgo inscribitur: ac praecipuas fabulosae Manetis vitae historiaeque periodos resque ab eo gestas ex commentitiis vitae Servatoris nostris periodis atque prodigiis, quae in mendacissimo eo

libello describuntur, confictas esse suspicatur. Haec dum in Georgio legerem, dolebam graeci illius pseudoevangelii fragmentum duntaxat typis impressum hactenus prodiisse: quod viderem ex impio etiam libello utilitatem aliquam tamquam antidotum ex veneno posse comparari - - habet aliquam ineptiarum quoque lectio delectationem si vetustae sint et veterum patrum execratione famosae - - Hanc igitur ipsam duntaxat utilitatem quantulacumque est prae oculis et ipse habens illud nunc integrum edo, quale exstat in chart. cod. ms. sec. XV. quem a Clar. Viro Io. Chrys. Trombellio Abbate Exgenerali emptum servat nostra S. Salv. Bononiae bibliotheca.“ Post haec plura praefatur de veterum testimoniis maximam partem ex Fabricio repetens. Tum duos dicit distinguendos esse libros, evangelium Thomae et librum de infantia Salvatoris, Gelasii et Timothei Constantinopolitani auctoritate adhibita. Denique, explosa Bellosobrii testimonia patrum impugnantis „impudentia“, non dubitat „quin eiusdem tituli atque adeo eiusdem argumenti evangelium, idque secundum Thomam nuncupatum, quum Marcosii habuerint, tum finxerint Manichaei.“ Concludit autem quaestionem his: „Quod si quis ex me quaerat, Marcosiorumne an Manichaeorum sit quod nunc edo, nihil ausim equidem certi statuere. Quum tamen nostrum hoc et Thomae nomen ab Origene commemoratum praeferat, et fabellam ab Irenaeo prolatam de puero Iesu litteras graecas discente habeat, non vero hebraicas, ut est in fragmento Cotelieriano, nostrum hoc potius quam Cotelierianum fragmentum respexisse putaverim Irenaeum.“ Quam praefationem excipit fragmentum Cotelerii cum notis Fabricii; tum sequitur textus Bononiensis cum latina versione et notis Mingarellii.

A Mingarellio ad clar. Thilonem transeundum est. Is praeter Bononiensem codicem a Mingarellio repraesentatum adhibuit alium sed perquam similem, Dresdensem, saeculi fere XVI., signatum in bibl. Reg. A 187. i. e. eundem de quo supra ad protevangelium diximus, cuius collationem amici studiis debebat. Ad commentarium, in quo quum Fabricii et Mingarellii tum suas notas dedit, adhibuit fragmentum Parisiense atque aliud Vindobonense, passim iam a Fabricio consultum, quod Lambecio debetur. Hic enim in Comment. de bibl. Caes. Vindob. lib. VII. p. 579 sq. ex cod. philos. graeco

CXLIV. protulit principium evangelii Thomae, quod ibi quarto loco a fol. 180. usque ad fol. 187., mutilum quidem et lacerum, legi indicavit. Sed post Lambecii tempora non amplius inventum est, quemadmodum iam Kollarius ad Lambecii verba notat: „Frustra in posterum liber de infantia Christi in hocce codice quaeretur; furisne alicuius scelere an recentioris bibliopecti incuria perierit, dicere non habeo. Cum anno 1687. hoc ipso codice uteretur Iacobus Tollius, adhuc in codice salvus supererat. Vide epist. itiner. IV. p. 100. Tenzel *Monatliche Unterredungen* a. 1697. p. 554.³⁴ Praeterea repetiit Thilo interpretationem Mingarellii a se correctam. Doctam vero ut solet disputationem de historia libelli inseruit prolegomenis.

Nostra denique in edendo libro opera haec fuit.

Textum graece A recensuimus ad codices Bononiensem et Dresdensem, adhibito insuper fragmento utroque, et Parisiensi et Vindobonensi. Ac Dresdensem quidem codicem iterum ipsi accurate contulimus, unde passim prior collatio emendanda erat, quemadmodum ipsius tituli scriptura per errorem esse dicitur Τοῦ Θωμᾶ pro Θωμᾶ: quem errorem doctissimus Ebertus, ut videtur, praeivit; eius enim manu ita ad marginem notata est. Porro Bononiensem scripturam accuratius quam apud Thilonem fit ex Mingarellio enotavimus. Fragmentum Parisiense ex Cotelerio et Thilone, Vindobonense ex Lambecio sumsimus.

De singulis locis inprimis illustravimus locum et gravissimum et vexatissimum VI, 4.

Textum graece B edidimus ex codice monachorum Sinaiticorum, apud quos dum ante hos octo annos versabamur hoc σύγγραμμα descripsimus¹⁾. Codex est chartaceus, saeculi XIV. vel XV., plura de S. Antonio continens.

Denique tertio loco primi edidimus evangelium Thomae latinum ex Vaticano codice, notatione quadam synoptica ex reliquis graecis et latinis libellis apposita. Quo in libro memorabile est a latino compilatore vel interprete nomen Thomae ut auctoris serva-

¹⁾ Cf. Rechenschaft über meine handschriftlichen Studien auf meiner wissenschaftlichen Reise von 1840 bis 1844. *Wiener Jahrb.* 1846. Bd. CXIV. *Anzeigblatt* pag. 45.

tum esse. Cuiusmodi nondum innotuit praeter codicem collegii Mer-tonensis num. 13., cuius mentio fit in catalogo librorum mss. Angliae et Hiberniae tom. I. parte 2. pag. 13. Sed in hoc catalogo tantum id notatur exstare ibi latine „Thomam Ismaelitam¹⁾ de infantia Christi. Imperf.“ Cf. Thil. Cod. apocr. pag. CXV.

Praeterea alium latinum evangelii Thomae textum detexi latentem in foliis membranaceis palimpsestis bibliothecae Caesareae Vindobonensis, quae quinti fere saeculi putanda sunt. Oculorum valetudine affectus pauca tantum legi, sed dignissima quae ad examen evangelii Thomae criticum adhibeantur. Potest ex iis effici, antiquissimum hunc latinum textum propius reliquis nostris omnibus ad vetus graecum exemplar accedere. Sunt autem haec:

- a) Infantes plurimi ludebant cum eo. Et cum vidisset eum quidam Iudeus cum infantibus haec facientem, pervenit ad Ioseph patrem -- Cf. evang. Thom. graece A II, 2. 3. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα παιδία πολλὰ παίζοντα σὺν αὐτῷ. Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ παίζων, ἀπῆλθε παραχρῆμα καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ etc.
- b) Accessit ad infantem iħm et monebat illum dicens Ut quid hec facis, et dolent isti et odiunt nos. Et dixit infans iħs Si non sapientes erant sermones -- Cf. ibidem V, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων Ἵνα τί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά etc. Pseudo-Matth. XXIX. Evang. Thom. latin. V, 2.
- c) Rogo vos. Non (*potius* Num?) devet hic super terra esse. Hic vero magnae crucis dignus est: hic potest enim ignem extinguere. Puto hic ante -- Cf. ibidem VII, 2. Ἄρον οὖν αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφέ Ἰωσήφ· οὐ φέρω -- ἅπαξ τοῦτο τὸ παιδίον γηγενῆς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεννημένον. Pseudo-Matth. XXXI, 3. Tunc coepit cunctis au-

¹⁾ Legendum est Israelitam. Cf. infra pag. 158. sub IV. et pag. 170., ubi his idem scripturae vitium ex nostro codice indicavimus.

dientibus clamare et dicere Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus.

- d) - - fructuosa, vident caeci fructuosa iudicii (?). Et restituti sunt omnes qui sunt maledicti. Et nemo ei audebat vilem (*i. e. bilem*) facere. Cf. graece A VIII. - - Νῦν καρποφορεῖτωσαν τὰ σά, καὶ βλέπετωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ - - εὐθέως ἐσώθησαν οἱ πάντες· οἱ ὑπὸ τὴν κατάραν αὐτοῦ πεσόντες. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσει αὐτόν. Pseudo-Matth. XXXI, 4. Fructificent infructuosi et videant caeci *etc.*
- e) Et una dierum ihs sabbato ludebat cum infantibus in solariorio, et unus de infantibus cecidit et mortuus est. Et cum vidissent ceteri infantes, fugerunt, et conpraensus - - Cf. graece A 9, 1. Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τινὶ δώματι ἐν ὑπερώῳ, καὶ ἐν τῶν παιδίων τῶν παιζόντων μετ' αὐτοῦ πεσὼν ἀπὸ τοῦ δώματος κάτω ἀπέθανε· καὶ ἰδόντα τὰ ἄλλα παιδιά ἔφυγον, καὶ κατέστη ὁ Ἰησ. μόνος. Sed his paullo propiora latinis habet textus gr. B VIII, 1. Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἣν ὁ Ἰησοῦς παίζων σὺν ἄλλοις παισὶν ἐπάνω διστέγου οἴκου *etc.*

Atque haec sunt omnia, meis aliorumque curis ex bibliothecis protracta, quae de veterrimo Thomae evangelio ad nos pervenerunt. Quae etsi non haberi possunt nisi pro fragmentis, quorum textum describentium arbitrium ab antiquissima forma per tot saeculorum seriem haud dubie deduxit, et quorum supplementa in reliquis latinis et arabicis infantiae evangelis latent, tamen per se sunt eiusmodi unde coniicias quae origo et quae ratio famosissimi illius libri fuisse videatur. A Gnostico quidem omnino conscriptus esse videtur. Hoc primum inde probabile sit quod docetismi causam imprimis sustinet. Miraculis enim a prima inde pueritia editis Iesum divinam suam maiestatem comprobasse docet, in eum ut videtur finem ut dei filium humanae naturae prorsus expertem fuisse nec nisi speciem gessisse hominis appareat. Quod recte a nobis dici confirmat auctor catalogi librorum Manichaeorum Timothei Constantinopolitani nomine editi,

in quo est ἃ συνέταξαν οἱ αὐτοὶ θέλοντες δόκησιν ἀποφῆναι τὴν σάρκωσιν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ. Et hoc vero in caussa fuisse videtur cur Manichaei evangelio Thomae tantopere delectarentur: fictum enim eos Christi corpus ad Docetarum exemplum somniasse satis constat. Qua in re duabus potissimum de persona Christi opinionibus saeculo secundo satis vulgatis evangelium Thomae adversabatur: quum iis qui Christum merum hominem habuerunt, tum iis qui Iesum a Christo distinguentes certe ante baptismum eum non fuisse nisi hominem existimarunt. Huiusmodi vero miraculis a puero patris Gnosticos id ipsum probare voluisse, Christi naturam non fuisse nisi divinam, iis edocemur quae Catholici contra disputarunt. Ita plane huc quadrat quod Anastasius Sinaita Melitonem Sardensem contra Marcionem scripsisse refert, et divinitatem Iesum suam per miracula triennio post baptismum edita et humanitatem vero triginta annis ante baptismum transactis hominibus comprobasse¹⁾. Chrysostomus vero et qui eum seculus est Euthymius Zigabenus diserte concedunt, miraculis eiusmodi, si qua puer revera edidisset, comprobari, per speciem tantum non vero eum corpore exstitisse atque egisse²⁾. Quae Chrysostomus non dicturus erat nisi fabulas Docetis receptas de puerilibus Iesu miraculis bene notas habuisset. Neque vero modo id quod Iesus adhuc puer miracula edidisse in evangelio Thomae narratur ad sustentandum docetismum idoneum est, sed etiam mira prodigiorum natura, quae spectrum potius quam hominem prodit. Huc accedunt plura singula quae Gnosticum et quidem Docetam auctorem suadent. Ita graece B I. Ἰησ. Χρ. ἀναστρεφόμενος σωματικῶς ἐν πόλει Ναζαρέτ: B IV. Πόθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν (A ἐγεννήθη) ὅπως (A ὅτι) πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἔτοιμον (item A IV, 1. A V, 2.): B VI, 2. Ὑμεῖς ἃ οἴδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεννήθησαν οἱ πατέρες τῶν πατέρων

¹⁾ Cf. Routh: Reliq. sacr. I, 115. (Oxon. 1814.) ubi ex Anast. Sin. Hodeg. cap. XIII. haec afferuntur: τὰς δύο αὐτοῦ οὐσίας ἐπιστώσατο ἡμῖν· τὴν μὲν θεότητα αὐτοῦ διὰ τῶν σημείων ἐν τῇ τριετίᾳ τῇ μετὰ τὸ βάπτισμα, τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἐν τοῖς τριάκοντα χρόνοις τοῖς πρὸ τοῦ βαπτίσματος.

²⁾ Cf. Euthym. Zig. ad Ioh. 2, 11. et Chrysost. homil. XXI. (XX.) et XXIII. (XXII.) ad eundem locum.

ὕμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν: B VI, 3. ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθη ὁ κόσμος: A VII, 2. τοῦτο τὸ παιδ. γηγενῆς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι: τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἔστιν γεγεννημένον: A VII, 4. οὗτος τίποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεός, ἢ ἄγγελος (item XVII, 2.): A XVIII, 2. τοῦτο τὸ παιδίον οὐράνιον ἔστιν. Quae exempla facile augeri possunt multis aliis latinorum textuum nostrorum, sed iam satis sunt ad probandum auctorem Gnosticum eumque Docetam. Denique vero huc pertinent quae et graece et latine de allegorica litterarum alphabeti potestate a Iesu puero coram magistro proferuntur, tantopere cum iis convenientia quae Irenaeus adv. haeres. I, 20. ex Marcosiorum libello affert ut aut Marcosios librum Thomae aut Pseudo-Thomam Marcosiorum librum adhibuisse statuendum sit. Iamvero ab Marcosiorum aliquo ipsum Thomae evangelium conscriptum esse, non sine probabilitate cum Bellosobrio dixeris, siquidem quae gnostica esse vidimus eadem Marcosiis convenire credibile est; allegoricos vero litterarum lusus an alii praeter Marcosios exercuerint¹⁾ non liquet. Ab his vero postquam inventus est libellus, ad reliquos Docetas, ad Naassenos (teste Pseudo-Origene), inprimis ad Manichaens transiit; neque passim, ut notum est, ipsis Catholicis displicuit²⁾.

VIII. EVANGELIUM INFANTIAE ARABICUM.

Antiquum istud ac memorabile monumentum superstitionis Christianorum orientalium noluimus deesse in hac nova apocryphorum evangeliorum collectione. Quod quum prima parte, per capita fere novem, ad evangelia Pseudo-Iacobi, Lucae et Matthaei, extrema, inde a tricesimo sexto capite, ad Pseudo-Thomae librum plerumque conformatum est, tum media parte, a decimo capite usque ad tricesimum quintum, eiusmodi maxime fabulas continet quas proprie orien-

¹⁾ Hac de re cf. locum disertissimum in Orig. Philosoph. ed. Miller. Oxon. 1861. pag. 206 sqq.

²⁾ Ad hanc de natura evangelii expositionem rursus adhibuimus dissertationem nostram Haganam § 10.

tales dicas, repletas Satana daemonibusque, beneficiis magicisque artibus. Eodem orientali ingenio quo haec scripta sunt valent ea quae ad commenta ex graecis latinisque libris petita adduntur, ut ortus Messiae a Zoroastre praedictus (capite VII.), ut taenia infantis a Maria magis adorantibus data, igne non comprehensa (capp. VII, VIII.), ut quae de pueri peritia astronomica et physica praedicantur (capp. LI, LII.). Huc quadrat etiam quod sycomorus prope Mataream pagum una cum fonte (cf. cap. XXIV.) etiamnum in veneratione habetur, et quidem a Mohammedanis illas regiones incolentibus pariter atque a Christianis orientalibus. Item quod memoria templi in quo magnum Aegyptiorum idolum ingrediente Iesu infante corruit, etiamnum colitur, certe per multa saecula culta est¹⁾.

Media igitur quam diximus pars indole quodammodo differt a duabus reliquis. Qua ex re quod probabile fit, haec omnia non tam unum quendam auctorem quam compilatorem habuisse, nec primum ita a quoquam scripta sed ex aliis scriptis in unum collecta esse, id pluribus argumentis demonstrari potest. Statim enim ab initio testimonium de Iesu puero in cunis matrem allocuto ex libro Iosephi pontificeis haustum dicitur. Item capite XXV. compilatoris nota posita est de evangelio infantiae et de evangelio perfecto (i. e. canonico). Eiusdem additamentum invenitur etiam exeunte capite XXVI. Eodem capite altera quaedam libri pars inchoatur: agit de reditu parentum Iesu ex Aegypto et de angeli voce qua iussi sunt a Iudaeis ludaeae statim Nazarethum petere. Nihilominus capitibus iis quae sequuntur miracula narrantur ea quae Iudaeam revera ingressis et quidem Bethlehem acciderunt. Demum capite XXXVI. oratio reverti videtur ad id quod capite XXVI. narrari coeptum est. Haec igitur non recto ordine procedunt nec possunt nisi ab indiligentia compilatoris explicari. Denique inscriptione et subscriptione significatur hunc librum ab evangelio infantiae pendere potius quam illud ipsum esse.

Duae igitur res non sunt dubiae: altera est, libro quemadmodum ad nos pervenit collectionem evangelicam contineri, factam ex anti-

¹⁾ Cf. *Graeci codd. mss. apud Nantos asservati*. 1784. pag. 283. in itinerario graeco saeculi quinti decimi. Cf. etiam Sozomen. hist. eccl. V, 21. λέγεται γὰρ παρ' Αἰγυπτίους, ἦνίκα διὰ τὸν Ἡρώδην ἔφυγεν ὁ Ἰωσήφ, παραλαβὼν τὸν Χριστὸν καὶ Μαρίαν τὴν αἰγ. θεοτόκον, εἰσεῖν εἰς τὴν Ἑρμούπολιν etc.

quioribus libris; altera, ab homine orientali eam institutam esse. Sed quaeritur qua is lingua sit usus. Potest enim arabicus textus a Sikio in lucem protractus aut ab ipso compilatore libri profectus esse aut ex interpretatione fluxisse alius linguae orientalis. Interpretem autem arabicum iam propterea suspicari licet quoniam non tantum arabicus textus sed etiam syrus in libris mss. invenitur¹⁾; a Syris vero pariter atque a Coptis monumenta multa praesertim theologici argumenti ad litteras Arabum Christianorum transierunt: quam rem luculenter testatur arabici biblicorum textus historia. Sed ab hac suspitione ad tantam progrediendum est probabilitatem ut ea de re non dubitare liceat. Insunt enim in arabico textu quae debent e syriaco derivari. Eiusmodi est quod annus epochae Graecorum 309, quo Christus natus esse dicitur capite II., cum communi Syrorum de ea re sententia convenit²⁾, quae etiam apud Abulfargium (Barhebraeum) celeberrimum Iacobitarum episcopum saec. XIII. legitur³⁾. Porro capite I. Iosephus historicus cum Caiapha pontifice confunditur, quod rursus peculiare est Syris, quemadmodum etiam in Georgio Mosulano et Salomone Bassorensi observatum est ab Assemano⁴⁾. Tertium est quod ea vox qua passim Maria salutatur, ut Syris est propria, ita Arabibus alias ignota est⁵⁾. Denique consentaneum est, quo argumento La Croze usus est ad probandum ingenium libri nostri Nestorianum, idem ad confirmandam syram originem adhibere. Observavit enim ille appellationes ὁ θεσπότης Χριστός et ὁ κύριος Ἰησοῦς in arabico evangelio infantiae ex constanti Nestorianorum usu distingui⁶⁾.

¹⁾ Cf. Asseman: bibl. orient. I. p. 585. ubi Berceenses codices recensentur, in quorum primo legitur evangelium de infantia Christi et syriaco et arabice, utroque textu litteris exarato syriacis. Eiusdem codicis mentio fit tom. III. part. I. pag. 282. in libris quorum ignota sunt auctorum nomina. Sed neutro loco codex accuratius describitur; neque magis alius praeter hunc indicatur.

²⁾ Cf. Asseman. bibl. orient. I. p. 387. 389. II. p. 163. Thil. Cod. apocr. XLIII. nota 35.

³⁾ Probavit Henricus Sike ex loco Historiae Dynastiarum. (p. 109. ed. Pocock.) allato ad evang. inf. cap. II. Vide Thil. Cod. apocr. p. 135.

⁴⁾ Cf. bibl. orient. III. parte I. pag. 522 et 317. Cf. Thil. I. I. pag. XXIX. nota 21.

⁵⁾ Cf. Thil. I. I. pag. XXXV. nota 25.

⁶⁾ Cf. Fabric. Cod. apocr. III. p. 421. Thil. I. I. p. XXXIV.

Quae quidem syrae originis argumenta ex ipso libro desumta sunt. Quanta vero hoc evangelium apud Syros eosque potissimum Nestorianos auctoritate habitum sit, prae ceteris exemplum docet episcoporum Abulfaragii et Salomonis Bassorensis, quorum uterque multis eius fabulis usus est ¹⁾. Neque mirum est a Syris Nestorianis illud transisse etiam ad Nestorianos Malabarenses et ad Persas ²⁾, Aegyptiis vero, sive Arabibus sive Coptis ³⁾, iam eo magnopere commendabatur quod magna fabularum pars versatur in celebrandis Aegypti locis ex itinere sacrae familiae claris.

Instituta autem haec collectio evangelica videtur maxime ad hoc ut quibusdam diebus festis Mariae dicatis ⁴⁾ adhiberetur in sacris conventibus. Quo in usu libri posita videtur causa cur miracula, si paucissima exceperis (capp. 46. 47.), ita narrantur ut animum Iesu pueri, quem Thomae liber iracundum saepe et maleficum depingit, benevolum beneficumque prodant. Qua ex diversa miraculorum natura non recte effecit Kleukerus (*Ueber die Apokryphen des N. T.*

¹⁾ Cf. Assem. bibl. orient. III. parte I. p. 309 sqq. Apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXII sq. Item cf. Henr. Sikii notas ad cap. 2. et 6.

²⁾ Cf. Thil. l. l. p. XXXIV sq.

³⁾ Suspensus est vir cl. Thilo Cod. apocr. p. XXXVII. etiam in Coptorum linguam translatum esse librum nostrum. Sed id haud verisimile est eam ipsam ob causam quod Copti librum arabice legere poterant. Neque sahidicum illud fragmentum a Zörga Catalog. coptic. codd. p. 223. indicatum, in quo traditur *Magnum miraculum a Deipara editum, dum idola in oppido quodam adorata ea iubente precipiunt et in abyssum detruduntur, terra hiscente conspicitur abyssus, prodeunt mortui, apparent angeli*, ex evangelio nostro haustum videtur (cf. capp. 10. 11; Ps. Matth. XXIII.): poterat enim haud dubie ex antiquioribus derivari fontibus, fortasse graecis, quemadmodum vaticinium Iesae et Ieremiae eodem illo miraculo completum esse iam Eusebius (*Demonstr. evång. VI, 20. IX, 2.*), Athanasius (*De incarn. verbi. Tom. I, p. 89.*) aliique praedicarunt.

⁴⁾ Ad cognoscendam rationem horum dierum festorum orientalium facit index dierum ex ritu coptico et abyssinico Mariae sacrorum quem ex cod. ms. abyssinico exhibuit Wanslebicus. Cf. Paulus: *Sammlung der merkwürd. Reisen in den Orient III. p. 80 sq.* Ibi est inter alia: Den 22. 23. 24. May Mariä Ankunft in Oberägypten. Den 28. Juni, weil bei der Maria großem Durst durch Christi Allmacht eine Quelle entsprungen, von welcher alle Kranken die aus derselben getrunken, gesund worden sind. Den 20. Jun. das Fest der Erbauung des Hauses Mariä. Similibus diebus festis destinati sunt duo sermones Cyriaci episcopi Tabennensis, de quibus Silv. de Sacy ad Birchium retulit. Vide apud Thilon. Cod. apocr. XXXIX: *Le premier de ces deux discours a pour objet de célébrer le jour où J. C. enfant accompagné de la S. Vierge, de Joseph et de Salome sort de sa fuite en Egypte, s'arrêta en lieu nommé etc.*

§. 970. pag. 206.) non posse arabicum evangelium ex graeco Thomae derivari.

Quae vero per totum orientem apocrypharum traditionum de Iesu puero, earum potissimum quae arabico libro nostro traduntur, propagatio fuerit, quantus usus; quanta auctoritas, intelligitur inde quod haud paucae etiam Mohammedanis scriptoribus placebant, Kessaeo maxime, celebri Corani commentatori: quid quod nonnullae in ipsum Coranum receptae sunt¹⁾. A qua re nescio an ad antiquitatem arabicae interpretationis concludi possit, quamquam concedendum est, potuisse Mohammedem haurire sua ex traditionibus eius generis quae dudum circumferrentur ore populorum orientalium. Dialectus quidem arabica quae in editis est, Henrico Siko non multum differre videbatur ab arabica Novi Testamenti versione quam edidit Erpenius; sed nec de huius aetate satis constat. Ceterum huic arabicae nostri evangelii dialecto non nimium auctoritatis tribuendum est: poterat enim facile ipse arabicus textus qui saepe et cum amore describeretur, ad recentiorem sensim dialectum conformari. Codicum eorum qui ex catalogis bibliothecarum innotuerunt antiquissimus videtur Mediceus Palat. num. XXXII. anno 1299. scriptus: vide apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXI.

Reliquum est ut de editionibus huius evangelii dicamus. Primus edidit Henricus Sike Traiecti ad Rhenum, consulibus rei publicae Bremensis dicatum, anno 1697. Codice usus est bibliothecae Golii, publica tum auctione Lugduni Batavorum divenditae, qui quam aetatem habuerit aut quorsum pervenerit non constat. Libri titulus est *Evangelium infantiae vel liber apocryphus de infantia Servatoris. Ex Manuscripto edidit ac Latina versione et notis illustravit Henricus Sike.* Textus arabicus cum interpretatione latina complectitur paginas 161. forma duodenaria; notae quae textum excipiunt 94. Sikii versionem eamque solam repetierunt in apocryphorum collectionibus suis Fabricius et Ionesius, item Car. Chr.

¹⁾ Cf. dissertat. meam Haganam pag. 91 sqq., item quibus ibi maxime usus sum Henrici Sikii notas et Thilouis. In dissert. mea l. l. male factum est quod in locis apponendis scriptorum Arabum Abulfaragium cum Kessaeo composui.

Lud. Schmidius¹⁾. Fabricius textum apud Sikiū continuum in capita LV distinxit, addiditque notas, maximam quidem partem Sikianas. Denique nuper cl. Thilo cum versione Sikii latina etiam textum arabicum repetendum curavit cum delectu notarum primi editoris, praetereaque in prolegomenis inprimis de codicibus manuscriptis deque ipso libello a variis Christianorum orientalium familiis recepto fusius et accuratius disseruit. De textu arabico eiusque versione ille haec adnotavit: *Textus arabici versionisque latinae vitia aliquot doctissimus collega Roedigerus emendavit in speciminibus typographicis ab ipso correctis.*

De nostra huius evangelii editione latina bene promeruit celeberrimus collega Fleischer. Is enim meo rogatu versionem Sikianam latinam, quemadmodum a Thilone exhibita est, ad arabicum textum impressum recognovit: unde haud pauca immutanda censuit, etsi posteriorem partem minus quam priorem correxit. Harum mutationum eas quae aliquid momenti habere videbantur plerumque in notis indicavi. Error inprimis notabilis correctus est capite XX., ubi *Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo scribendum erat pro Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est.* Etiam arabicum textum Fleischerus passim emendavit in exemplari meo, ut cap. III. bis, X. bis, XI. bis, XX. bis, XXX. XXXII. XXXVIII. XXXIX. XXXXII. XXXXV: sed haec accuratius indicare a nostro instituto alienum erat.

IX. X. GESTA PILATI GRAECE A ET B.

XI. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS GRAECE.

XII. GESTA PILATI LATINE.

XIII. XIV. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS LATINE A ET B.

Sex libelli a nobis editi sunt, tres graece, tres latine, qui antea coniuncti unum effecerunt evangelium Nicodemi. Quod quo iure a

¹⁾ Edidit is et quidem negligentissime *Corpus omnium veterum apocryphorum extra biblia*, Hadamariae 1804. in quo latine leguntur evang. de nativitate Mariae, evangelium infantiae arabicum, evangelium Nicodemi.

nobis factum sit, ante omnia dicendum est. Librum quemadmodum post aliorum studia clar. Thilo nuper et graeco et latina edidit, duobus constare partibus, quarum priore capp. I—XVI. de Christo accusato et damnato eruci affixo sepulto redivivo exponitur, posteriore a capite XVII. usque finem traduntur filiorum Symeonis e mortuis in vitam reversorum testimonia de Christi descensu ad inferos, dudum observatum est. Has vero non ab eodem auctore profectas esse neque magis destinatas ut in unum coniungerentur, his fere argumentis probatur.

1) Testes antiqui graeci plurimi priorem partem absque altera exhibent. De duodecim enim codicibus graecis ad edendum librum huc usque adhibitis duo tantum vel tres ¹⁾ alteram partem priori annexam habent. Atque accedit ad novem illos testes graecos grave testimonium copti interpretis, apud quem altera pars non invenitur. Latinis quidem, quibus etiam nomen evangelii Nicodemi debetur, ut post videbimus, formam libri duabus partibus coniunctis effectam magis placuisse statuendum est: latini enim codices nostri omnes utramque partem coniunctam habent. Gregorius vero Turonensis duobus locis de Gestis quae ipse dicit Pilati disserens altera parte non utitur ²⁾.

2) Prior pars in antiquis codicibus graecis, item in copto interprete, suum quendam finem habet quo libellum concludi apparet. Quae clausula Thiloni in duobus tantum codicibus graecis inventa non recte visa est ab imperito librario adiecta esse. De octo enim codicibus nostris qui in censum veniunt, tres paullo ante deficiunt, reliqui vero quinque omnes, quibuscum testis coptus consentit, eam clausulam habent. Rursus vero latini codices quos priorem partem non sine altera tradere vidimus, hanc clausulam graecam partim plane omittunt, partim ³⁾ paucis similibus exprimunt. Qua cum re

¹⁾ Tertium dicimus Vaticanum Birchii, in *Descens. Christi graece* apud nos siglo B notatum, tota priore parte et initio secundae mutilam.

²⁾ Nescio an antiquissimus codex Vindobonensis palimpsestus omittat alteram partem: certe enim in iis quae legi fragmentis sunt quae ad capituli XVI. sectiones primam et secundam pertinent; sed nihil de posteriore parte inveni. Quod quam grave sit, ubi repetitis studiis confirmatum fuerit, facile intelligitur.

³⁾ Vide codices nostros ABC pag. 366.

cohaeret quod exordium secundae partis quemadmodum a latinis testibus traditur satis differt a graeco textu.

5) Ipsum alterius partis argumentum, de quo post exponemus, per se stat, quamvis priori non prorsus inconueniens sit. Sermonis quoque graeci et stili in utroque aliqua differentia conspicua est. Accedit quod textus in priore parte mirum in modum fluctuat, in posteriore quadam testium consensione utitur.

4) Memorabiles imprimis duo loci sunt, vel potius duo locorum geminorum paria: alteri prioris partis sunt, alteri posterioris; alteri verba latronis in cruce alloquentis dominum tradunt, alteri ad usum verborum Christi spectant in evangelio Marci XVI, 16. adscriptorum. Verba enim latronis *Gest. Pil. gr. A* capite X., eodem fere modo quo apud Lucam, sic scribuntur Μνήσθητί μου, κύριε, (ita A Eins; BC et lat. tres addunt ὅταν ἔλθῃς) ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Contra *Descens. Chr. ad infer.* cap. X. ita habent Κύριε, ὅτε βασιλεύσεις, μή μου ἐπιλάβου. Haec eiusmodi sunt ut uterque textus ab eodem auctore profectus esse nequeat. Atque eadem ratio est locorum *Gest. Pil. gr. A* XIV, 1. et *Descens. Chr. ad infer.* II, 2. Priore enim loco Christus de monte ad coelos ascensurus discipulis praecepit Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται, quemadmodum haec Christi verba etiam apud (Pseudo-) Marcum leguntur. Posteriore loco Iohannes baptista apud inferos dicit Διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς ἵνα κηρύξω πῶς ἔρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσῃ εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται. Qua in re grave esse puto quod baptistae oratio, plane conformata ad illa Christi verba, post πιστεύσῃ omittit καὶ βαπτισθῇ, praesertim quum auctor libelli omnino doceat mortuos nisi baptizatos ad salutem pervenire non posse. Cf. ibidem XI. πρότερον δὲ ἀπελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὅπου καὶ ἀπελθόντες ἐβαπτίσθημεν etc. Si igitur idem scripsisset utramque libri partem, eum minime praetermissurum fuisse puto in altera illud quod in priore posuisset.

5) Ea quae capite XVI. circa Symeonem versantur non sunt eiusmodi ut expectes filiorum Symeonis historiam. Quam si auctor

prioris partis in animo habuisset, iam eo loco praeparandam aliquo modo duxisset. Possunt illa vero in caussa fuisse cur haec de redi-vis historia interpolatori ad complendum evangelium idonea videretur.

Quae quum ita esse intellexissem, rei criticae eo consulendum iudicavi ut alteram partem ab altera seiunctam ederem. Quamquam apertum est secundam partem, quemadmodum nunc est, non satis per se stare. Sola quidem non inventa est¹⁾ nisi in duobus codd. gr. Venetis (Nan. 157. et 154.), atque ita quidem ut ex Gestis Pilati altera parte iam auctis decerptam esse appareat. Unde concluderis, esse aliquando hanc de filiis Symeonis redi-vis historiam celebratissimo libro de ultimis Christi rebus annexam: quod nisi factum esset, videri cum tot aliis scriptis perituram fuisse.

Cum hac de unitate libri quaestione coniungamus alteram de integritate duorum quae edidimus exordiorum, quippe unde magnopere pendeat quum auctoritas tituli ex quo evangelium Nicodemi nuncupatur, tum iudicium de antiquiore ipsaque antiquissima libri ratione²⁾. Prius exordium verbis Ἐγὼ Ἀνανίας incipit; alterum verbis Ἐν ἔτει πεντεκαίδεκάτω. In codicibus aliis utrumque invenitur, ita apud nos in codice C, in copto interprete et nonnullis latinis testibus; in aliis utrumque omittitur, ita apud nos in codd. graecis FH; rursus in aliis alterutrum desideratur, quemadmodum apud nos prius omittunt codices graeci ADEG, latini Dabo Flor. Ambr., alterum latini ABC; in iis vero qui habent maxima textus differentia est. Qua in testium discrepantia eminet hoc quod utrumque libri initium iam in copto interprete repertum est, cuius textum folia papyracea antiquissima conservarunt. Atque prius certe, quum de altero non satis

¹⁾ Latine solam inveni in historia evangelica codicis Ambrosiani L 58., ex apocryphis et canonicis conflata, ubi „Ploratum et lamentationem quos faciebat virgo Maria de filio suo“ excipit „Resuscitatio filiorum sancti Symeonis.“ Ipsa vero incipit verbis his „In evangelio autem Nicodemi legitur quod Carrinus et Leutinius“ etc. Hinc is codex non valet ad quaestionem propositam.

²⁾ Multo minorem gravitatem aut difficultatem his quibus „evangelium Nicodemi“ incipit, ea habent quibus in editionibus vulgatis finitur. Ea dico quae inde a verbis capitis XXVII. Et postquam compleverunt omnia scribentes leguntur. At enim haec latine tantum scripta non dubium est quia latinus homo post demum affluxerit. Quae res propterea gravis videri potest quod nomina Carini et Leucii, quibus Bellosobrius *histoire de Maniché* I. p. 370 sqq. ad inveniendam libri originem usus est, in graecis plane non exstant.

constet, etiam libro Vindobonensi palimpsesto quinti vel sexti saeculi continetur. Certum igitur est neutrum novellae inventionis esse. Sed quaeritur quid earum rerum ab ipso libri auctore, quid ab interpolatoribus quamvis antiquis profectum putemus. Qua de re mihi sic videtur. Is qui librum varie a se interpolatum, tamen non primum a se scriptum sed repertum, tanquam Ananiae sive Aeneae auctoritate nixum inventumque Theodosio et Valentiniano imperantibus emisit, de suo addidit priora Ἐγὼ Ἀνανίας etc., una servato indicio temporis quod libro praepositum invenisset. Complectebatur illud ex antiquo more¹⁾ sere haec Ἐν ἔτει usque τῶν Ἰουδαίων Καϊάφα. Postea alii Nicodemi malebant auctoritatem sive interpretis sive auctoris: haec enim in codicibus fluctuant, quorum aliis Nicodemus Aeneae, aliis Aeneas Nicodemi interpretes dicitur. Hinc prioribus Ἐγὼ Ἀνανίας etc. vel omissis vel perperam repetitis vel ex arbitrio immutatis, quemadmodum in pluribus latinis codicibus contra copti et graecorum auctoritatem iam ipsius Nicodemi nomen intrusum legitur, addiderunt illa Ὅσα (alii καὶ ὅσα) μετὰ τὸν σταυρόν etc. vel similia; nam et haec satis fluctuant. Rursus alii prologum utrumque omiserunt, praesertim quum utrumque coniunctum cum se ipso pugnare in aprico esset; antiquum vero temporis in talibus actis indicandi morem nec norunt nec necessarium duxerunt.

Atque haec quidem de duplici libri praefatione. Historiae vero initium, quod est apud nos Συμβούλιον γὰρ ποιήσαντες οἱ ἄρχιερεῖς, apud Thilonem Ἄννας καὶ Καϊάφας, rursusque in aliis codicibus aliud, ab eodem profectum esse existimo qui libri Ananiae sive Aeneae auctoritate edendi curam suscepit. Cuius quum antea alia ratio esset, iam et ipsa satis divulgata, factum est ut modo pristina modo recentior repeteretur, modo ex utrisque nova conflaretur. Atque similiter quae per totum textum mira lectionis varietas est, ea potissimum inde est derivanda quod quae huic quem diximus editori

¹⁾ Huius moris exemplum Thilo Cod. apocr. p. 498. attulit ex Ammian. Marcell. XXII, 3. Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium Consulatu Tauri et Florentii etc. Item ex actis proconsul. Cypriani Imperatore Valeriano IV. et Gallieno III. Cass. III. Kal. Sept. Carthagine etc.

debetur universa libri forma non tantam habebat auctoritatem ut pristina nec repeteretur nec cum nova confunderetur.

Iamvero de Nicodemi nomine auctoris quaerendum est, quod magnos ac graves de libro nostro errores creavit. Hoc enim quum ab antiquis non commemoratum viderent, ipsum evangelium, quippe quod Nicodemi diceretur, sat recenti memoria i. e. sexto fere saeculo prodisse opinabantur¹⁾. Nimirum de Graecis nihil testimonium de evangelio Nicodemi repertum est, nisi quod in veteri Synaxario est λέγεται μέντοι ὡς καὶ Νικόδημος οὗτος λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν συντάγματι διεσάφησε πρῶτος πάντων, ὡς τῆς συναγωγῆς ὧν καὶ ἀκριβέστερον καὶ τὰς βουλὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς λόγους καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα εἰδώς²⁾. Sed haec ipsa interpolatoris potius quam auctoris Synaxarii sunt: quemadmodum etiam L. Allatius eo loco usus est ut probaret „multa de novo ab ultimis correctoribus“ ad antiquum Synaxariorum textum temere addita esse. Neque magis de Latinis quisquam nomine evangelii Nicodemi usus asseritur ante Vincentium Bellovacensem in Speculo historiali³⁾ et Iacobum de Vora-

¹⁾ Exempli causa vide quae de Ammon, vir celeberrimus et alias acumine pollens, de evangelio Nicodemi disseruit *Leben Jesu* I. pag. 102 sq. *Da trat zwischen dem sechsten und zehnten Jahrhundert ein kleines Buch hervor* etc. His mirum in modum statim subiuncta sunt *Unter den Manuscripten der lateinischen Uebersetzung, die bereits zu Ende des sechsten Jahrhunderts ein gewisses Ansehen erhielt* etc.

²⁾ Cf. Synaxar. Graecor. Venetiis 1579. p. 75. unde attulit L. Allatius de *libris ecclesiast. Graecor.* p. 235. (Parisius 1645.)

³⁾ Cf. libri VIII. (sic) cap. 40. quod est de *discussione causae eius coram Pylato*: cap. 41. de *illustratione Herodis et iudicio Pylati*: cap. 48. de *sepultura domini*: cap. 56. de *apparitione facta Ioseph et alitricatione Iudaeorum cum custodibus sepulcri*: cap. 57. de *relatione Ioseph super liberatione sua de carcere*: cap. 58. de *illis qui cum domino resurrexerunt, et de contumacia Carini et Leucii*: cap. 59. *relatio eorundem de illustratione inferni in adventu Christi*: cap. 60. de *descensu Christi ad inferos*: cap. 61. de *religatione Sathane et inferni spoliatio*: cap. 62. de *occurso Enoch et Helye et latronis dextri in ingressu paradisi*: cap. 63. de *fine narrationis et eius descriptione*. Extrema huius capituli sunt *Et exeuntes de sinagoga cum omni solitudine et tremore percutientes pectora sua abierunt unusquisque in propria*. Haec autem omnia statim Ioseph et Nicodemus annuntiaverunt Pylato praesidi, qui scripsit omnia et posuit in eod. publicis praetori sui, postquam caput 58. incepit illis *Surgens autem Ioseph in medio dixit Bene admiramini*. Unde apparet totam fere alteram partem evangelii Nicodemi a Vincentio Bellovac. exscriptum esse. Neque pauca capitibus iis quae praecedunt 58. caput, ex prior parte de-

gine in historia Lombardica ¹⁾), quamquam apud hos ita laudatur ut dudum ante saeculum tertium decimum in usum esse receptum appareat. Atque haec quidem de scriptorum veterum et graecorum et latinorum testimoniis, quae saepe adhibita sunt ad elevandam antiquitatis libri de quo quaeritur laudem. At nec in ullo codice graeco usquam repertum est εὐαγγέλιον κατὰ Νικόδημον vel simile quid, neque magis in plerisque ²⁾ codicibus latinis est „evangelium Nicodemi“, nec denique in copto teste est; quamquam in plurimis codicibus et graecis et latinis itemque in copto studiorum Nicodemi circa librum diserta mentio sit. Quid tandem igitur rei est? Nomen evangelii Nicodemi titulus est recens vel potius recentissimus, i. e. qui post Caroli Magni fere tempora uni et alteri hominum occidentali placuit atque post prae ceteris, nam multos etiam alios titulos fuisse testatum est, apud eosdem occidentales usu receptum ³⁾ est. Nimirum petitus est inde quod haec ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραχθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, haec „Gesta Pilati“, hi „Commentarii Salvatoris conscripti sub Pontio Pilato“ ab Nicodemo vel hebraice scripti vel graece versi dicuntur in prologo. Ipsa vero haec Gesta Pilati, quod nomen apud Gregorium Turonensem bis legitur ⁴⁾, sive Acta Pilati, i. e. ut Iustinum aequè

sumta sunt. Possunt inde plurima utiliter cum textibus codicum mss. conferri. Titulum libri quod attinet, plerumque adscriptum est „ex evangelio Nicodemi“, semel (cap. 41.) „ex evangelio Nicodemi et Ioseph.“

¹⁾ Cf. in editione Graessii cap. LIV. (antea 52.) *de resurrectione domini*. Pagina 241 est: *Alia qua ipsa die apparuisse dicitur Ioseph, sicut legitur in evang. Nicodemi. Nam cum audiissent Iudaei quod Ioseph corpus Iesu a Pylato petisset -- in domum suam in Arimathia ipsum adduxit. Rursus pag. 242. est In evang. Nicod. legitur quod Carinus et Leucius filii Simeonis senis cum Christo resurrexerunt etc.* quo loco maxima pars Descensus Christi ad inferos legitur. Sunt etiam haec eiusmodi quae ad textus recensionem adhiberi queant.

²⁾ Ex nostris cdd. lat. nullus eum titulum prae se fert. Vide commentarium pag. 312.

³⁾ Fuit qui diceret, evangelii Nicodemi nomen a Britannis excogitatum videri, quippe Nicodemum primum ipsorum apostolorum iactantibus. Quae coniectura inde aliquam probabilitatem habet quod antiquissima omnium recentiorum versionum est anglosaxonica: id quod documento est quanto honore opus istud iam pridem in Anglia habitum sit. Tamen pro praecipuis partibus quae Nicodemi in hac historia sunt et in prologo esse praedicantur, facile aliquis id nomen invenire poterat.

⁴⁾ Cf. hist. Francor. I, XXI. (XX.) et XXIV. (XXIII.) Priore loco haec

ac ipsos nostros codices sequamur, τὰ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γεγόμενα ἄκτα, quod nomen Graecis celebratur, prorsus non pendere a testimoniis de „evangelio Nicodemi“, iam satis superque clarum esse existimo.

De ceteris libri nostri nominibus unum inprimis memorabile est, quo et ipso probatur antiquis evangelii Nicodemi non librum sed nomen ignotum fuisse. In Vaticano enim codice meo (i. e. A) et in Parisiensi 3338. „evangelium Nazaraeorum“ dicitur, quo nomine etiam apud Vincentium Bellovacensem semel (in prologo ad Speculum naturale) insignitur; similiterque in Oxoniensi codice est, ex recentiore ut videtur emendatione, „evangelium Nazaraeorum secundum Nicodemum“. Hoc nescio an inde originem traxerit quod Latinus aliquis illud Nazaraeorum evangelium, quod Hieronymus ex hebræo in latinum a se translatus dicit, pridem deperditum, his commentariis, quorum fortasse exemplar nulla praefatione auctum in manibus haberet, feliciter invenisse sibi visus sit inventumque ipso titulo exprimendum censuerit.

Illud vero difficile dictu est quando et a quonam primum liber noster duabus partibus in unum coniunctis sit emissus: quod editoris exemplum postea nonnullis quum graecis tum latinis aliisque usque adeo placuit ut repeterent. Ad eum quidem qui libro prologum prae-

leguntur Adprehensus autem et Ioseph, qui eum aromatibus conditum in suo monumento recondidit, in cellulam recluditur et ab ipsis sacerdotum principibus custoditur, maiorem in eum habentes saevitiam, ut Gesta Pilati ad Tiberium imperatorem missa referunt, quam in ipsum dominum, ut cum ille a militibus, hic ab ipsis sacerdotibus custodiretur. Sed resurgente domino custodibus visione angelica territis, cum non inveniretur in tumulo, nocte parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sublimi; ipse vero de custodia absolvente angelo liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cumque pontifices custodibus exprobrarent et sanctum corpus ab eisdem instanter requirerent, dicunt eis milites Reddite vos Ioseph, et nos reddimus Christum: sed ut verum agnoscimus, neque vos benefactorem dei, neque nos filium dei reddere nunc valemus. Tunc illis confusis milites sub hac excusatione liberantur. Altero loco Gregorius haec scripsit Resurgens autem dominus per quadraginta dies cum discipulis de regno dei disputans, videntibus illis in nube susceptus erectusque in coelos ad patris dexteram residet gloriosus. Pilatus autem Gesta ad Tiberium Caesarem mittit et ei tam de virtutibus Christi quam de passione vel resurrectione eius insinuat. Quae Gesta apud nos hodie retinentur scripta. Librum a Gregorio Turonensi his duobus locis adhibitum non fuisse Gesta Pilati quae etiamnum ipsi habeamus, ex iis paucis quae apud illum differunt a textibus nostris minime concludi debebat.

fixit id non referendum videtur, quoniam nil eius rei significavit in prologo suo, et multi cum prologo codices habentur absque historia filiorum Symeonis. Primus quidem coniunctas partes latinus codex Einsidlensis testatur, quem saeculo decimo priorem existimant. Sunt autem, ut liquet, eum in finem coniunctae ut gravitatem testimonii, quod quale fuerit statim explicatius dicemus, alterius altera augeret.

Sed iam tractanda breviter nobis est gravis quaestio de iis Pilati actis quae testes nostri longe plurimi se referre profitentur. Qua in re repetenda est memoria illorum actorum Pilati, ad quae iam Iustinus bis provocat, item paullo post Tertullianus, atque item post hosce alii multi. Haec an vera Pilati acta fuerint, ab ipso vel ipsius auctoritate conscripta ac Romam ad imperatorem missa, qualia existisse quum ex antiquo more, cuius testis etiam Eusebius est¹⁾, tum ex traditione ultimae Christianae antiquitatis communi²⁾ probabile sit, id a nemine opinor serio quaeri potest. A scriptis enim iudicialiis eiusmodi ea quae inde afferuntur a Iustino, Tertulliano aliisque, prorsus abhorrent. (Vide post.) An igitur spuria fuerunt quorum auctor nomine Pilati per fraudem abuteretur? Id ipsum ex Iustini quidem verbis certo effici nequit, quum constanter dicat ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων μαθεῖν δύνασθε. Neque magis id postea a plerisque creditum esse³⁾, coniecere licet ex ἀνάφορα Πιλάτου, cui, tanquam ad id ipsum scriptae ut ad Caesarem mitteretur, etiam acta illa adiecta esse plures codices

¹⁾ Cf. histor. eccles. II, 2. παλαιῦ κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σοφίαι καίνοτομούμενα τῇ τὴν βασιλείαν ἀρχὴν ἐπικρατοῦντι σημαίνειν.

²⁾ Inprimis respectu digna sunt testimonia Actorum praesidialium passionis Tarachi Probi et Andronici et Martyrii Ignatii interpolati. In illis enim Maximus praeses ad Andronicum dicit Μωρέ, τοῦτο οὐκ οἶδας, ὅτι ὃν ἐπικαλῇ ἂν Σρωπὸν κακούργον, ὑπὸ ἐξουσίας τινὸς Πιλάτου ἡγεμόνος ἀνὴρθῇ ἐν σταυρῷ, οὗ καὶ ὑπομνήματα κατάκεινται; Cf. Pallad. de vita Chrysost. ed. Emer. Bigot. p. 280., item Valesium ad Eus. hist. eccl. IX, 5. Atque in martyrio Ignatii (interpolatum creditur saeculo fere sexto) Traiano Antiochiae relatum esse dicitur, Ignatium hominibus cultum fere divinum suadere Christi morte crucis a Pilato affecti, ὡς τὰ περὶ αὐτοῦ διδάσκουσιν ὑπομνήματα.

³⁾ Quod si auctor prologi credebat, nihil ineptius fingere poterat quam hebraicis ea litteris conscripta fuisse. Hinc an crediderit dubito.

significant¹⁾. Nihilominus quae „sub Pilato confecta“ ille dicit acta, quaeque post alii, praeeunte Tertulliano, pro ipsius Pilati actis Caesari et destinatis et missis habebant, ea inquam iam Iustino magnae auctoritatis esse videbantur, quam utique non habebant nisi ab eo quod prae se ferebant nomine Pilati, quippe testis rei gestae gravissimi, et qui idem ut videtur a Iustino suasor libelli publico usui destinati credebatur. Si igitur verum quaerimus, ille actorum liber Pilati nomen et auctoritatem cum eius nomine coniunctam usurpabant, etsi ab homine Christiano conscriptus erat, cui illum auctoritatis quicquam suae contulisse fidei absonum est.

Sed eadem acta mox inter Christianos satis divulgata esse, post Iustinum et Tertullianum Eusebius *hist. ecol.* II, 2., Epiphanius haeres. L, 1. aliique multi testantur. Haec igitur an eadem ac nostra fuerint quaeritur. Quodsi eadem fuisse contendere temerarium plerisque videbitur, diversa fuisse nemo demonstrabit. Quaecumque enim inde protulerunt veteres, quorum imprimis videndi sunt Iustinus²⁾ et Tertullianus³⁾, eadem in nostris inveniuntur actis. Quae

¹⁾ Cf. *infra* pag. 413. ὁ οὖν Πιλάτος μετ' οἰκίας αὐτοῦ ἀναγραφὰς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι.

²⁾ Cf. *Apolog.* I, 35. pag. 76. Καὶ μετὰ τὸ σταυρῶσαι αὐτὸν ἔβαλον κληῖρον ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ καὶ ἐμερίσαντο αὐτοῖς οἱ σταυρώσαντες αὐτόν. καὶ ταῦτα ὅτι γέγονε, δύνασθε μαθεῖν ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων. Cf. *Gest. Pil.* gr. A X, 1. B X, 3. Alter locus Iustini est *Apol.* I, 48. p. 84. Ὅτι δὲ καὶ θεραπεύουσιν πάσας τὰς νόσους καὶ νεκροὺς ἀνεγερεῖν ὁ ἡμέτερος Χριστὸς προφητεύσῃ, ἀκούσατε τῶν λελεγμένων. Ἔστι δὲ ταῦτα Τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἀλείται χωλὸς ὡς ἑλαφος -- καὶ περιπατήσουσιν (*Iesai.* 35, 4 seq.). Ὅτι δὲ ταῦτα ἐποίησεν, ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων μαθεῖν δύνασθε. Cf. *Gest. Pil.* V — VIII.

³⁾ Is *Apologet.* 21. scribit Iesum ex invidia magistrorum Iudaeorum Pilato traditum, ab hoc violentia suffragiorum victo cruci esse deditum; de cruce pendentem spiritum cum verbo sponte emisisse, praevento carnificis officio; eodem momento mediam diem solis deliquio subductam; sepulcro, ne, quia se resurrecturum praedixisset, amolirentur discipuli cadaver, custodiam militarem additam; sed die tertia concussa repente terra et mole revoluta quae obstruxerat sepulcrum pavore disiectam; in sepulcro nihil repertum praeter exuvias; a primoribus corpus surreptum a discipulis falso iactitatum; ipsum vero Iesum cum discipulis apud Galilaeam Iudaeae regionem ad quadraginta dies egisse, docentem eos quae docerent; dehinc ordinatis eis ad officium praedicandi per orbem, circumfusa nube in coelum esse ereptum. Quibus expositis ita pergit *Ea omnia super Christo Pilatus, et ipse iam pro sua conscientia Christianus, Caesari tunc Tiberio nuntiavit.*

res non parvi momenti est. Neque enim obscurum quid aut late patens, sed quaedam satis peculiaris ac definita et eiusmodi quae in actis Pilati minime exspectes, ab illis afferuntur. Nec rursus haec in actis nostris ita narrantur ut ad illorum verba possis accommodata putare. Huc accedit quod sive res sive linguam spectas, tantum non nihil a secundo saeculo alienum in nostris actis invenitur¹⁾. Praeterea illud magni est faciendum quod Eusebius narrat hist. eccles. IX, 5 et 7. Maximinum imperatorem acta Pilati calumniis plena ad Christianorum contumeliam publicasse, eaque per imperii provincias disseminata, in agris et civitatibus proposita, in ipsis puerorum scholis declamata et memoriae mandata esse. Haec acta, haud dubie et ipsa suppositicia²⁾, imperator omnino opposuisse putandus erit actis iis quae Christiani iactabant inde ab aetate Iustini.

Iamvero quae singula vidimus historica, ea quandam testimoniorum seriem efficiunt. Iustinus quae acta Pilati laudat medio saeculo secundo, eadem Tertullianus initio saeculi tertii percenset: porro eadem Maximinus imperator initio quarti saeculi suspecta atque irrita reddere studuit apposis aliis novis iisque maxime contumeliosis, quo eodem saeculo quarto eadem commemorant Eusebius et Epiphanius: insequitur quinto saeculo Orosius (hist. VII, 4.); sexto Gregorius Turonensis, qui apud ipsos illa retineri asserit. Ea vero quae ad nos pervenerunt acta iam antiquissimo codice latino palimpsesto, quinti vel sexti saeculi, item papyraceis foliis coptis eiusdem certe aetatis continentur. An nihilominus putemus haec nostra diversa esse ab antiquis illis, quamvis quicquid de suis veteres docent, id inveniamus in nostris? Quo tandem modo subito perire poterant quae iam inde ab Iustini tempore tanta Christianis auctoritate valere videbantur? Aut quem tandem, quum vetera tam bona tantaeque ex longo usu auctoritatis esse sciret, alia nova ficturum fuisse putemus, ac finxisse vero cum tanto successu ut nova sua Graecis Latinis Coptis mirum in modum commendaret iisque vetera loco moveret atque exstingeret?

¹⁾ Cf. Dissertat. meam Haganam p. 65: quamquam de iis rebus fusius accuratiusque alio loco exponendum erit.

²⁾ Aliter sentit Henke in Probabilibus de actis Pilati etc. Vide Opusc. academ. p. 217 sqq.

Quae quum ita sint, concludo, acta Pilati quae ad nos pervenerunt in rei summa ab iis quae iam secundo saeculo exstitisse Iustinus docet non diversa esse, nisi quod sensim multifariam immutata atque interpolata censenda sunt. Quae interpolatio quum plane ex more apocryphorum librorum sit, tam significata ab ipsis est veteribus¹⁾. Mira autem textus varietas, quae in textibus nostris et commentariis ante oculos posita est, interpolatorum partes luculenter testatur.

Per quem et quo consilio haec acta composita putemus, id neque per se dubium est et dudum a multis probabiliter dictum est. Composuit enim Christianus ex Iudaeis oriundus, id quod et stili et rerum et consilii ratio abunde docet, et quidem in eum finem ut popularibus suis de Christo Iesu persuaderet testimonio gravissimorum Iudaeorum in auctoritate constitutorum, eorum qui rebus ipsis interfuissent ipsoque rerum eventu ab acerrima inimicitia ad fidem perculsi essent. Quod ita fecit ut, patefacta accusationis fraude et damnationis iniustitia, Christum comitantibus portentis mortuum, tertio die ex mortuis mirabiliter in vitam restitutum, denique vivum in coelos assumptum narraret. Narrationem autem suam ita contexuit ut multa canonicis evangeliiis tradita non tam repeteret quam fundamenti loco poneret. Quos praeterea fontes adierit etsi non liquet, tamen quin nonnulla ex fama fideliter ore propagata et potuerit discere et adhibere debuerit, ne hominibus ab aetate Christi non ita longe remotis fraudem potius quam historiam tradere videretur, eo minus dubito quo maiorem libri eventum testatum habemus. Idem vero etiam testantur ipsorum textuum nostrorum loci aliquot, quorum quae est ad canonica quaedam ratio minime negligenda est.

Fuerunt etiam qui de lingua dissentirent qua auctor actorum Pilati usus esset. Aliis enim hebraicum, aliis latinum, aliis graecum archetypum placuit. Atque iis quidem quibus hebraice scriptum videbatur, nescio an fucum fecerit assertio prologi. Ea vero non plus

¹⁾ Cf. in primis Epiphani. haeres. L. (Quartadecimanor.) num. 1. ἑτεροὶ δὲ -- ἀπὸ τῶν ἁγίων δὴθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκριβείαν εὐρησθῆναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτώ καλανθῶν Ἀπριλλίων τὸν σωτῆρα πεπονθέναι -- ἔτι δὲ εὗρομεν ἀντίγραφα ἐκ τῶν Πιλάτου ἐν οἷς σημαίνει πρὸ δεκαπέντε καλανθῶν Ἀπριλλίων τὸ πάθος γεγενῆσθαι.

veritatis habet quam quod tot alii libri apocryphi, ut historia Iosephi lignarii, ut Pseudo-Matthaei evangelium, ut Abdiae historiae apostolicae, quippe maiorem fidei speciem affectantes, ex hebraico se translato singunt. Quae enimvero passim hebraici potius quam graeci sermonis indolem redolent, ea prorsus quadrant in hominem hebraeum graece scribentem; nec vero quicquam hebraicum archetypum postulat, quod neo Iustino aut Tertulliano aut Eusebio memoratum est.

Alii rursus latino librum scriptum esse volunt. Quod quum nemini veterum in mentem venit, quamquam ipsum Pilatum latino potius quam alio sermone in actis suis usum scire debebant; tum pugnat cum ipso latino prologo, qui graecam ex hebraico interpretationem proficitur. Ac si qui forte loci latine praestare graecis videntur, id ex graecis codicibus diversis a nostris, qui aetate non excellunt, derivatum est. Rursus latina saepe, graeca nusquam interpretem produunt. Neque graecum interpretem verba latinitatis propria, ut *σῖνα*, *χοῦρῶρ*, fideliter retenturum sed quantum posset graece redditurum fuisse arbitror.

Graecum vero auctorem primum suadet universa graeci textus ratio, in quo magna est cum evangeliiis canonicis affinitas. Accedit quod hebraicum archetypum in fictione positum esse tantum non certum est, et latinum quo commendetur non habet. Quam vero consentaneus graecus sermo libro ipsis potissimum Iudaeis destinato fuerit, quam totum Novum Testamentum tum tot alii scriptores oriundi ex Iudaeis et tamen graece scribentes probant, inter quos Philo et Iosephus eminent.

Quam de actis Pilati quaestionem antequam mittamus, quaerendum est quo tempore eam subierint interpolationem, cui cum universa quadam ni fallor retractatione etiam prologus debetur. Haec non ita multo posterior ea aetate esse videtur qua archetypum hebraicum repertum et in graecum translatum in ipso prologo fingitur. Alioquin nulla caussa est cur hoc potissimum sit tempus positum. In numerorum vero qui aetatem significant varietate atque ambiguitate tenendum puto hoc quod septimo decimo anno Theodosii II, quem textus et graecus et coptus refert, latino fere non dissentiente, Valentinia-

zum III. in societatem regni adscitum historici tradunt. Hinc brevi post annum Christi 424. retractatio illa locum habuisse videtur.

Iam paucis de altera evangelii Nicodemi parte dicamus. Versatur in eo ut tradat filiorum Symeonis testimonia de Christi rebus apud inferos gestis. Cum Pilati actis cohaeret ita ut testimonium quod in his est de Christo ex mortuis ad vivos reverso non modo confirmet sed etiam compleat. Quod duobus modis fit, quum quod Christum non solum ipsum in vitam redisse verum etiam alios secum in vitam revocasse docet, tum quod illum statim postquam animam in cruce edidisset mirabilia apud inferos gessisse narrat. Quod utrumque quum Iudaeorum christologiae quae circa Iesu aetatem erat prorsus conveniens sit¹⁾, et resurrectionem primam istorum et descensum Messiae ad inferos docenti, facile intelligitur consilium auctoris libelli non ita diversum ab actis Pilati fuisse. Nam etiam his rebus Christum satisfacisse Iudaeorum de Messia suo expectationi populares suos docebat. Quod quantopere in ipsam aetatem apostolicam quadret, ne extra sacrorum librorum terminos egrediamur, probatur locis Matth. 27, 52 sq. Eph. 4, 8 sq. 1 Petr. 3, 18 sq., quorum, addito Lucae loco 23, 43., haec tota filiorum Symeonis historia luculentissimum commentarium exhibet.

Quaerenti quando et a quonam libellus iste conscriptus sit, conjecturarum campus latissime patet. Sermonem si spectas, mea quidem sententia nihil est quod originem actis Pilati aut Jacobi evangelio posteriorem probet. Idearum vero ratio ea est ut, graecum certe textum examinanti, non varie interpolatum latinum, nulla homini ab aetate apostolica proximo aliena inveniantur. Quod singula cum antiquorum scriptorum locis similibus componens egregie probavit Thilo notis textui subiunctis, in quibus modo ad antiqua Hebraeorum apocrypha delegat, ut ad *Parvam Genesin*, ad *Testam. XII patriarcharum*, ad *Mosis ascensionem*; modo ad rabbinorum Iesu fere aequalium commenta; modo ad LXX interpretes; modo ad vetustissima Christianarum litterarum monumenta, vel haeretica, ut Ophitarum, Marcionis et Marcionitarum, Valentinianorum, vel catholica, ut est Pastor Hermae, Clementis quae feruntur homiliae, Seniorum frag-

¹⁾ Cf. Bertholdt: *Christologia Iudaeorum* etc. §§ 34 et 35.

menta apud Irenaeum, Iustinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Irenaeus. Ex ipso vero libello nostro, qui tum nondum cum actis Pilati coniunctus esse videtur, praec aliis multis hausit, nulla quidem alieni mentione facta, Eusebius Alexandrinus¹⁾. Praeterea in aestimanda libri antiquitate illud aliquid momenti habet quod verba latronis de cruce pendentis (cf. pag. 310.) ita discedunt a Lucae textu ut ex alia veterrima traditione fluxisse videantur. Quod nescio an etiam in responsum Christi quadret (l. l.), et in Iohannis baptistae verba apud inferos, de quibus iam supra dictum est.

Quae omnia coniuncta eiusmodi sunt ut libellum nostrum ex antiquissimo scripto apocrypho secundi saeculi haustum vel transscriptum existimem. Quod quo nomine apud antiquos innotuerit difficile dictu est. Non inepta quidem coniectura eorum est qui ex *Ἀρχαία Πέτρος* petiti censebant: Petri enim auctoritas, quippe eundem Descensum Christi in epistola testati, maxime idonea videri poterat quae tali commento fidem faceret. Tamen quae illius praedicationis fragmenta a veteribus laudantur coniecturam istam parum sustentant. Neque si ex libro tam celebri Eusebius Alexandrinus hausisset, fontem silentio praeteriturum fuisse credo. Hinc potius in eis videtur scriptis fuisse quae in paucorum hominum notitiam atque usum venirent, cuiusmodi multa a claris scriptoribus profecta dudum perisse scimus. Scripsisse vero librum puto Christianum ex Iudaeis ortum²⁾, lingua usum graeca, bonae illum quidem fidei sed theologia Iudaica non mediocriter imbutum nec ignarum idearum gnosticarum. Gnostici enim quantopere delectati sint angelorum et bonorum et malorum partibus excolendis, item et coelorum et inferorum imaginibus, quanti iidem et Christi et Christianorum fecerint

¹⁾ Cf. Thilo: *Ueber die Schriften des Eusebius von Alexandrien und des Eusebius von Emisa*. 1832. Longe diversam a nobis sententiam tuetur qui nuperrime Parisiis de evangelio Nicodemi scripsit, Alfred Maury: *Nouvelles recherches sur l'époque à laquelle a été composé l'ouvrage connu sous le titre d'évangile Nicodème*. 1850. Putat enim ex Eusebio Alexandrino aliisque eiusdem fere aetatis scriptoribus totum librum de Descensu Christi haustum esse. Quod quam a vero alienum sit, clarissimum virum ipsum ex repetito rei examine docturum non dubito.

²⁾ Hinc non ad alios nisi Veteris Testamenti pios salutarem Christi apud inferos adventum pertinere facit. Aliter Marcion.

baptismum, quo quidem Valentinianis homines in salutem regenerari visi sunt, satis constat. Inprimis vero comparandae sunt Ophitarum opiniones de ligno vitae, cuius balsamo animam in baptismo ungi dixerunt, de anima portas regni Ialdabaothi signo vitae (cruce?) aperiente, item aliae similes, quales etiam ex duobus venerandae antiquitatis monumentis, quae nuper demum docta aequalium industria ex tenebris protraxit, Philosophumena Pseudo-Origenis dico et opus copticum Πιστις Σοφια, disci possunt. Ipsum descensum Christi ad inferos a Gnosticis, ut a Marcione, receptum atque ex cultum esse constat ¹⁾.

Transeundum est ad editiones utriusque de quo disputavimus libelli a prioribus editoribus omnibus comprehensi evangelio Nicodemii. Hoc igitur quis primum latine emisit, non accurate dici potest. Tres enim editiones sine loci anni et typorum notatione innotuerunt, recensiti a Thilone Cod. apocr. p. CXXXII. Tertio loco quam posuit, consentientem cum editione Lipsiensi a. 1516., eam non cum Thilone pro editionum omnium prima habuerim. Quae laus potius in eam cadere videtur, cui Lud. Hain in Repert. bibliogr. numerum 11749. apposuit. Eadem apud Thilonem sub 1.) posita est. Hanc ipsi plerumque ad textum nostrum contulimus satis diversam illam quidem a Lipsiensi editione a. 1516. Tribus saeculis post editionem principem latinum textum identidem iam repetitum in apocryphorum collectiones receperunt Fabricius, Orthodoxographis potissimum Heroldi usus, Ionesius, maxime pendens a Monumentis Grynaei, Schmidius et Birchius, sequentes Fabricium, nisi quod a Birchio duorum latinorum codicum lectiones variantes adscriptae sunt. Graecum vero textum prioris partis (una cum Fabricii latino) primus edidit Birchius, et quidem ad normam codicis Paris. num. 770. a Birgero Thorlacio descripti. Idem secundam evangelii partem inde a verbis ἐρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε cap. XVIII. (i. e. II, 2.) ex cod. Vatic. 269. evulgavit. Quam editionem graecam principem clar. Thilo iure dicit „plus iusto

¹⁾ Ad totam hanc de actis Pilati expositionem adhibuimus quae in dissertatione nostra Hagana § 15. in eandem rem scripsimus, nisi quod nonnullis omissionibus alia addidimus, alia mutavimus.

festinatam“, „vitiis omnis generis scatentem“, „pro deformitate sua quasi formidinem lectorum“. Cf. l. l. pag. CXXI. Melioris tamen frogis sunt quae Birchius in Prolegg. de evangelio Nicodemi scripsit *Auctar.* p. VII—LXI.

Birchium Thilo excepit plurimumque superavit. Exhibuit is textum graecum prioris partis ex eodem cum Birchio bibliothecae Parisiensis codice 770. Unā vero ad apparatus criticum, passim etiam ad emendandum textum adhibuit codices Paris. alios tres, notatos in bibl. Reg. nunc Nation. numeris 929. (Thilonis B) 1021. (Thil. C) 808. (Thil. D): item ex collatione Hessii olim ad Muentherum episcopum Havn. missa duos Monacenses numeris CXCII. (Thil. Mon. A) et CCLXXVI. (Thil. Mon. B) insignitos: item italicos duos, alterum Vaticanum opera Birchii collatum, alterum Venetum Nanianum CIX. ex apographo Morellii in gratiam Birchii facto. In his alteram evangelii partem unus continet Parisiensis num. 808. ad quem accedit Vaticanum Birchii fragmentum. Porro idem latinum textum totius evangelii appositum graeco ex codice Einsidlensi (vide infra) ab Hessio cum textu Fabricii collato edidit, variantibus lectionibus codicum Halensis Havniensis Corsiniano et editionum raro notatis. Sub textu adnotationem uberrimam eruditione plenam posuit, praemissis prolegomenis pag. CXVIII—CLX, quorum posteriore parte (inde a pag. CXLII.) de versionibus anglicis francogallicis italicis germanicis aliisque disseruit.

Denique nostri laboris haec est ratio. Evangelio Nicodemi, quod recentiores invitis veteribus dicere consueverunt, in duas — ut ratio critica suadebat (vide supra) — partes descripto, in distinguendis recensitionibus textus et graeci et latini operam posuimus. Hinc Acta Pilati graece bis, latine semel; Descensum vero ad inferos bis latine, semel graece, suo quodque commentario auctum, debebamus edere. Huius utriusque recensitionis quum in graecis tum in latinis tantam per totum textum esse differentiam ac peculiaritatem ut neutra ad apparatus alterius apte adhiberi possit, viri intelligentes facile videbunt. Quarum etsi neutra negligenda est hoc litterarum antiquitatis Christianae genus religiose colentibus, tamen non dubito quin recensiones a nobis siglo A insignitae, totum si librum potius

quàm singula spectas, praeferendae sint alteris. Adhibuimus autem ad omnes sex libellos antiqua documenta triginta novem, quorum viginti in usum criticum nondum conversa erant. Nusquam vero unum codicem repraesentavimus neglectis reliquis; sed ubique data est opera ut textum et testatissimum et maxime probabilem daremus.

Primum igitur ad recensendum Gestorum Pilati textum graecum A his usi sumus codicibus:

A i. e. Monac. CXCH. saeculi fere XIII. In Hardtii Catalogo codd. mss. bibl. Reg. Bavar. tom. II. pag. 259 sqq. descriptus est. Deficit capite XV, 5. inde a verbis ἐπελάβετο δέ.

B i. e. Monac. CCLXXVI. saeculi fere XII. Hardtius in Catalogo suo tom. III. p. 149 sqq. descripsit. Incipit a verbis - οὐ λέγοντες πρὸς κούρσωροι (sic) cap. I, 4.

Uterque codex Monacensis, intercedente benevole viro illustrissimo de Bose, legato regis Saxoniae ad aulam regiam Monacensem, in usum meum missus est Lipsiam.

C i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 770. exaratus anno 1315. manu Georgii sacerdotis. Cf. Montfauc. Palaeogr. gr. p. 68. sub cod. Colbert. 2493. Post Birchium multo accuratius contulit et edidit (vide ante) Thilo, apud quem siglo A notatur.

D i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1031. saeculi XV. (Thilonis C). Hic actorum textus plura alia similis generis admixta habet; ita post exordium priorem partem narrationis Iosephi Arimathiensis habet, item relationem mortis sepulturae et resurrectionis Christi proprio modo ex variis conglutinatam. Solam mediam particulam cap. I—VIII. complectentem ad commentarium suum Thilo adhibendum duxit. Hoc codice Cangius in Glossario passim usus est.

E i. e. Par. Reg. nunc Nat. num. 929. saeculi XV. (Thilonis B). In hoc non tantum initium et finis desiderantur, sed etiam plura media exciderunt, foliis singulis insuper perverse positis. Continuet cap. I. ab initio mutilum usque ad cap. VIII. medium: porro cap. XIII. cum parte capitis XIV: denique capp. XV et XVI. Quas partes omnes contulit Thilo; nos nihil praeter exordium contulimus.

F i. e. Ambros. C 92. Cf. ad protevang. Iacobi codicem P. Inde exscripsimus initium usque *κακειῦνός μοι ἐρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος*¹⁾ I, 4., item finem *εἶη κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν usque τῶν αἰώνων· ἀμήν.*

G i. e. Ambros. A 56. saeculi XV. Exscripsimus initium usque *μετὰ ἐπιεικίας* (sic) *ἀχθήτο* (sic) ὁ *ἰς* I, 2. med., item οἱ δὲ λαβόντες τὸ ἀργύριον usque *ἴδετε ἅπερ ἐξηγήσασθε* XIII, 3 — XIV, 2., et καλοῦσιν πάλιν Φοιναῖα (sic) τὸν ἱερέα — τῶν αἰώνων· ἀμήν. XVI, 3. usque finem.

H i. e. Harleian. 5636. saeculi fere XV. Exscripsimus initium usque *Κύριε καλεῖ σε* (cod. *καλῆσαι*) ὁ ἡγεμὼν. ὁ δὲ Πιλάτος, item καὶ καθὼς λέγουσιν οἱ τρεῖς διδάσκαλοι usque *ἔτι γέγραπται Ἐπικατάρατος πᾶς* XVI, 4., denique τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ usque τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ad hos codices graecos accedunt

Copt i. e. folia papyracea coptica saeculi fere V. Interpretationem huius textus mecum communicavit, dum Taurini versabar, celeberr. Peyron. Inde descripsimus ab initio usque *Egressus est cursor, cumque agnovisset Iesum adoravit eum rursusque a verbis verene vidistis Iesum sedentem in monte Mabreck usque finem.* Reliqua nuper per litteras petenti non satisfactum est.

Eiusdem fere cum papyro copto vetustatis est codex Vindobonensis palimpsestus, cuius fragmenta aliquot eruimus, de quibus ad latinum Gestorum textum vide. Ibidem accuratius dicetur de latinis codicibus (Ambr Cors Eins Fabr Flor Vatt Ven) etiam ad graecum commentarium passim adhibitis.

Secundo loco de codicibus dicendum est unde primi edidimus *Gesta*²⁾ Pilati graece B.

A i. e. Venetus Marcianus class. II. cod. CLI. Satis recens est³⁾,

¹⁾ Hoc nomen ut in antiquis Novi Testamenti codicibus est (cf. N. T. ed. Tischendorf. 1849. Prolegg. p. XXXVI.) edidimus Πιλάτος, non cum recentioribus Gestorum Pilati codd. Πιλάτος.

²⁾ In margine superiore positum est Acta Pilati. Sed debebat alterutrum constanter poni.

³⁾ In catalogo codicum Nanianorum pag. 407. snb CCX ex subscriptione saeculi septimi decimi esse dicitur. Quam temporis notam non recognovi.

sed in Sinaitico monte scriptus. Totum accurate transscripsimus.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nat. 808. saeculi XV. (Thilonis D). Hunc textum ex Thilonis commentario sumsimus; diversas enim huius recensiois partes tantum non omnes ad marginem descripsit.

C i. e. Ven. Marc. class. II. cod. LXXXVII. olim Nanianus CIX. saeculi XV. Plura inde studio Morellii hausta (vide ante) iam Thilo composuit cum textu codicis B. Nos etiam hunc textum ex codice totum transscripsimus.

Tertii libelli, i. e. Descensus Christi ad inferos graece, instrumenta critica haec habuimus.

A i. e. Venet. Marc. class. II. cod. CLI. Vide paullo ante sub A. Totum transscripsimus.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 808. saec. XV. Hunc textum ex Thilonis editione sumsimus.

C i. e. Palat. Vatic. num. 269. saec. fere XIV. Incipit a verbis ἔρχεται ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός cap. II. extr. Exscripsit atque edidit Birchius (vide ante).

Latinorum textuum *primus* est Gestorum Pilati. Conformatus est ad codices hosce.

A i. e. Vaticanus, nescio quo numero notatus. Lectu satis est difficilis, saeculi fere XIII. Totum transscripsimus.

B i. e. Vatic. num. 4363., similis priori. Ad priorem codicem accurate contulimus.

C i. e. Ven. Marc. class. XIV. cod. XLIII. saeculi fere XV. Totum transscripsimus.

D^a i. e. textus Fabricii, de quo vide supra; item Thil. Cod. apocr. pag. CXXXV.

D^b i. e. codex Einsidlensis, quem ante decimum saeculum scriptum esse autumant. Collationem eius cum editione Fabriciana exhibuit Ioh. Iac. Heys in bibliotheca historiae sacrae. 1791. P. I. p. 435—483. Ea collatione post Birchium et Thilonem et ipsi usi sumus.

D^c i. e. codex bibliothecae principis Corsini num. 1146. saeculi

fere XIV. Contulit cum Fabriciano textu Engelbreth. Quam collationem publici iuris fecit Birchius in Auctario suo codicis apocr. Fabriciani.

Flor i. e. cod. Florentinus Laurentianus. Deficit post verba *Respondentes milites dixerunt Si Ioseph [in] Arimathia est, et Iesus in Galilea est* XIII, 2. Ea quae inde vel descripsimus vel contulimus, significata sunt in commentario.

Ambros i. e. Mediolanensis Ambrosianus O 35. saeculi fere XIV. Descripsimus usque verba *Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum*. Reliqua inde desumpta ad Descensum Christi pertinent, quae post vide.

Havn i. e. Havniensis bibl. Reg. anno 1400. scriptus. Vide Thil. l. l. p. CXXXVIII sq., cuius ex notis aliquoties laudavimus.

Hal i. e. Halensis bibl. orphanotrophei saec. fere XIV. Vide Thil. l. l. p. CXXXVI. Ut supra.

Par i. e. Parisiensis codex ex quo Thilo attulit prologum. Hunc per errorem num. 3338. pag. 313. notavimus; est enim 1652.

Vind: Ultimo loco ponimus qui dignitate primus est Vindobonensem codicem palimpsestum quinti vel sexti saeculi, ex cuius litteris aegerrime legendis praeter ea quae ad prologum notavimus p. 313. eruimus fragmenta haec: *tunc velum templi scissum est in duo a summo usque deorsum - - petrae fissae sunt et monumenta aperta sunt et multa corpora eorum qui* (cf. XI, 1.): *revelentur de multorum cordibus cogitationes. dicunt didascoli et levitae haec ista quomodo audisset. dicit levi non scitis quoniam* (cf. XVI, 1. 2.): *ti sunt iam quasi mortui et ceciderunt in terra et ieiunaverunt usque ad horam nonam. et rogaverunt eos nicodemus et ioseph* (cf. XVI, 1.)

Praeter hos codd. mss. plerumque contulimus edpr i. e. editionem principem quae videtur, apud Lud. Hain in Repertor. bibliogr. num. 11749. notatam (vide supra pag. LIII.); item ex Thilonis notis aliquoties Lipsæ i. e. editionem Lips. a. 1516. (vide ibidem)¹⁾. Passim etiam quum graecorum tum interpretis copti rationem habuimus.

¹⁾ Ad notam temporis prologo additam conferri etiam potest scriptura quae ex cod. membr. Giesænsi saeculi fere XIV. exscripta reperitur in

Secundus textuum latinorum Descensus Christi ad inferos latine A est. Ad hunc codices hi spectant:

- Da i. e. quem secutus est cum aliis Fabricius. Vide Da ad Gest. Pil.
- Db i. e. cod. Einsidlensis. Vide Db ad Gest. Pil. Post finem capituli XI. in codd. praetorii sui publici, omisso cap. XII., statim legitur epistola Pilati i. e. caput nostrum XIII.
- Dc i. e. cod. bibl. princ. Corsini. Vide Dc ad Gest. Pil. In fine libri pariter ac Db omisso capite XII. additam habet Pilati epistolam.
- Ambr i. e. Mediolan. Ambros. O 35. saec. fere XIV: Vide ad Gest. Pil. Exscripsimus tria ultima capita (XI. XII. XIII.) una cum parte capituli X. inde a verbis *Benedictus qui venit in nomine domini*.

Praeter reliquos testes iam ad Gest. Pil. indicatos, i. e. Havn Hal edpr Lipsed, passim etiam consulere placuit edpr germ i. e. editionem germanicam eamque ut videtur principem. Eadem laude ornatam commemorat Thilo p. CLII. primo loco. Apud Lud. Hain notatur tom. II. parte I. pag. 487. Prodiit sine dubio saeculo quinto decimo. Titulus est: *Euangelium Nicodemi*, aufs dem latein in das teutsch gebracht, In wöllichem vil hüpscher punkten, die die andern Evangelisten nit setzen begriffen werden (doch jnen nit wider) fast nutzlich zu lesen. Fol. 1. inscriptio haec legitur In dem Namen des Herren, hebt sich an, das Ewangeli (sic), das beschriben hat Nicodemus, ain Rabbi und ain Fürst der Juden, und auch ain Junger Christi Jesu. Sequuntur eadem pagina versus 28. Folio 20. recto

Schmidtiorum bibliotheca critica et exegetica Novi Test. II, 1. p. 508 sqq. (Hadam. 1798. 1801.). Ibi sic legitur [*F*]actum est in anno nonodecimo tyberii cesaris imperatoris romanorum et herodis filii herodis imperatoris galilee, anno nono decimo principatus eius VIII. Kal. april. quod est XXV. die marci, consulibus basso et tarquilio, anno quarto ducentesima secunda olimpiade sub principibus sacerdotum iudeorum ioseph et anne et caiphe, quarta die post crucem et passionem domini historiatum est nichodemus acta principalia (corrigere a principibus) sacerdotum et reliquis iudeorum. Mandavit ipse nichodemus litteris hebraicis. Porro initium sic scriptum dicitur anne et caiphe et summe et dedi gamalieli iudee levi neptalim alexandro et thiaro reliqui iudeorum venerunt adversus dom. ies. accusantes eum de multis actionibus malis dicentes Istum Iesum. Codex exit verbis capituli XXVI. *Benedictus es domine omnipotens - - spirituali vita certissima.*

finitur, ubi post verba und den ersten menschen ain vatter aller menschen, Adam. versu 21. est Ain end des Ewangeli Nicodemi. Altera editio quae et ipsa mihi in manibus est, foliorum 34 in 8. minori, non multo recentior est principe et cum ista, exceptis orthographicis, fere prorsus consentit.

Ad Pilati epistolam, quam ex auctoritate plurium codicum cum Thilone adiunximus ad Descens. Chr. ad infer. capite XIII. (evang. Nicod. XXIX.), contulimus etiam testes hosce¹⁾.

Heg i. e. textum sub nomine Hegesippi editum in Anacephalaeosi libris V de excidio Hierosol. subiecta, Colon. 1530. fol. 66. verso.

Chas i. e. textum Chassanaei in parte IV. catalogi gloriae mundi editum, Venet. 1571. (Quod opus saepe repetitum est.) Cf. Fabric. Cod. apocr. III, p. 479.

Six i. e. textum a Sixto Senensi 1566. in bibl. sanctae libro II. atque antea iam in Orthodoxogr. Heroldi 1555. vulgatum.

Marc i. e. textum qui in Pseudo-Marcelli libro de mirificis rebus et actibus Petri et Pauli etc. a Florentinio 1668. editus est: quod opus repetiit Fabricius Cod. apocr. III. p. 632 sqq. Cf. etiam Cod. apocr. I. p. 298 sq.

Gue i. e. Guelferbytanum codicem cuius textum Thilo edidit 1837. in act. Petri et Pauli parte I. p. 26 sq.

Graecus huius epistolae textus is est quem nuperrime in actis Petri et Pauli sectione 40. edidimus. Cf. Acta app. apocryph. p. 16 sqq.

Denique Descensus Christi ad inferos latine B petitus est ex codicibus tribus: A i. e. Vaticano, B i. e. Vaticano 4365., C i. e. Veneto Marciano. Quos eodem iam recensuimus ad Gest. Pilati.

XV. EPISTOLA PONTII PILATI.

Haec altera est Pilati epistola, quae et ipsa dudum ac saepe, etsi non toties quam prior (vide paullo ante), edita est. Vide Fabric. Cod. apocr. I. p. 300 sqq. III. p. 479 sqq. Thil. Cod. apocr. p. 801. Textum constituimus ex collatione testium quatuor.

¹⁾ Corruptissime haec epistola etiam edita est in St. Baluzii miscellaneis ed. Mansi IV. p. 57. Nuper accipet quod ipse provocabit Iudeos, noverat etc.

Chas i. e. textus a Chassanaeo editus in parte IV. catalogi gloriae mundi, qui primum prodiit 1571.

Flor i. e. textus a Florentinio editus in Martyrolog. vet. Hieronymi p. 113. Hunc Fabricius l. l. repetiit.

Bodl i. e. quem Abrah. Gronovius e cod. Bodl. operum Taciti eruit et publicavit in praefatione opp. Taciti a se editorum 1721.

Ven i. e. quem ipsi descripsimus ex cod. Veneto Marciano class. X. num. CXXXIV. saeculi XVI.

XVI. XVII. ANAPHORA PILATI

GRAECE A ET B.

Prior huius relationis Pilati ad principem recensio primum edita est a Fabricio Cod. apocr. III. p. 456 sqq. addita versione latina. Textum e cod. Paris. Reg. nunc Nat. 770. a. 1315. exarato opera Gustavi Schroeder exscriptum habebat. Ex libro Fabricii eundem textum Birchius repetiit in Auctario suo, ut commodè conferri posset cum altera recensione in cod. Vindobonensi inventa. Thilo alteram recensionem edere satis habuit, ad quam passim notavit Parisiensis codicis a se accuratius collati lectiones. Nos adhibuimus hos codices quinque:

A i. e. Par. 770. a. 1315. de quo modo diximus. Sumsimus ex Thilone et Fabricio.

B i. e. Par. num. 929. saeculi XV., cuius textum totum descripsimus.

C i. e. Mediolan. Ambros. E 100-Sup., saeculi fere XII. Totum descripsimus.

D i. e. Coisl. CXVII. a. 1332. scriptus. Descripsimus ab initio usque καὶ ἐνδόξους παρεσκευάσεν. Rursus ab ἐκέλευσα οὖν τοῦτον σταυρωθῆναι usque τῶν Ἰουδ. καὶ τοῦ νόμου αὐτῶν. Item ultima verba ἅπερ εἶδον etc.

E i. e. Harleianus 5636. saeculi fere XV. Inde initium usque τὸν τότε καιρὸν δέοντα exscripsimus.

Altera eiusdem relationis recensio editores habuit et Birchium et Thilonem. Ille ex Vindobonensi codice hausit saeculi fere XIV. Apud Nesselium insignitus est num. 246.; Lambecius de eo exponit

lib. V. p. 23. Thilo vero ad textum Birchii Vindobonensem, quem repetiit, imprimis Parisiensem codicem num. 1019. contulit; alterius codicis Parisiensis, num. 1331., paucissimas lectiones attulit. Nos quinque codicibus usi sumus in hac relatione edenda. Sunt autem hi:

- A i. e. Vindobonensis Birchii et Thilonis, de quo modo explicuimus.
- B i. e. Taurinensis, cuius textum Ferd. Flor. Fleck in Anecdotis suis 1837. pag. 143. edidit.
- C i. e. Venet. Marcian. class. II. cod. XLII., saeculi fere XII. In codd. Nanianis est num. LXIII., cf. Catalog. p. 103. sub XXI. Totum textum descripsimus.
- D i. e. Paris. 1019., quem contulit Thilo.
- E i. e. Paris. 1331. unde aliquot lectiones a Thilone notatae sunt.

XVIII. PARADOSIS PILATI.

Edidit Birchius in Auctario suo e codice Par. 770. anno 1315. exarato, de quo iam diximus. Birchii textum, ex altero Parisiensi codice num. 929. passim correctum, sed absque commentario repetiit Thilo. Nobis quinque documenta ad manus erant.

- A i. e. Parisiensis a Birchio et Thilone editus.
- B i. e. Paris. 929. saec. XV. cuius textum totum descripsimus.
- C i. e. Ambrosianus E 100 Sup. Deficit sectione sexta. Quicquid continet descripsimus.
- D i. e. Coislin. 117., a. 1332. scriptus. Textum descripsimus, qui finitur sectione 9. Vide commentarium.
- E i. e. Venet. Marc. class. II. num. XLII. saeculi fere XII. Totum textum transscripsimus.

Praeterea ex Harleiano 5636., de quo modo vidimus, ea quibus ibi narratio finitur notavimus: καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καῖσαρ ἐρ. π. τῷ Πιλάτῳ, καὶ κελεύει -- τὸν λεγ. Χριστὸν (consentit cum nostro textu), οὗτος ὁμοίως παύσεται τῆς σωτ. ἀποτευξάμενος. Vide sectionem 8.

Loco huius paradosis invenitur passim etiam responsum Tiberii ad Pilatum, quod Birchius e Vindobonensi codice Nesselii 246. edidit in Auctario suo pag. 1720 sq., rursusque e Taurinensi Fleckius

in *Anecdotis* pag. 145 sqq. Post inscriptionem (in Vindob.) Τα ἀντιγραφέντα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου etc. incipit Ἐπειδή περ βίαιον καὶ ἀδικίας μεστόν. Finitur καὶ διὰ τῆς ὁπῆς τὸ βέλος εἰσελθὼν τὸν Πιλάτον ἀνήρῃσεν (Vindob. pia verba addit Πάντες δὲ πιστεύοντες -- εἰς τ. αἰῶνας, ἀμήν.) Quod scriptum et ipsi ex Paris. cod. 1771. hausimus. Sed quum pro fabulae ineptiis tam propter sermonis vitiositatem indignum quod repeteremus videbatur. Quod idem in alias quasdam Herodis epistolas quadrat, ex codd. a nobis descriptas, quarum breve specimeu dedit Thilo Cod. apocr. pag. CXXIV. nota 122.

XIX. MORS PILATI.

Narrationem hanc e codice Mediolan. Ambros. L 58. saeculi fere quarti decimi edidimus. In qua etsi plura ita comparata sunt, ut scriptorem non antiquissimum prodant, tamen haec fabula hominibus aevi medii multum placuit et variis modis repetita est. Edidimus igitur propterea quod quemadmodum in Ambrosiano codice legitur, ex antiquiore fonte derivata est. Tamen non tam de graeco quam latino fonte cogitandum erit. Duo autem inprimis vestigia sunt fabulae huius late propagatae atque excultae. Alterum est in *Legenda aurea* Iacobi de Voragine, in quam fere tota atque magna ex parte iisdem verbis recepta est. Cf. cap. LIII. (51.) *de passione domini* (ed. Graefse pag. 232 sqq.). Incipit *Interea cum Tyberius morbo gravi teneretur, nuntiatur eidem quod Hierosolimis quidam medicus esset*. Finitur verbis his: *ubi adhuc relatione quorundam quaedam dyabolicae machinationes ebullire videntur*. His apposita est nota *Hucusque in praedicta historia apocrypha leguntur*. Antea vero pag. 231. media haec leguntur: *Sed de poena et origine Iudae invenies in legenda sancti Matthiae, de poena et excidio Iudaeorum in legenda sancti Iacobi minoris, de poena autem et origine Pylati in quadam historia licet apocrypha legitur: fuit quidam rex nomine Tyrus, qui quandam puellam nomine Pylam etc.* Conferendus est textus a verbis supra allatis cum Ambrosiano nostro.

Alterum vero huius fabulae vestigium est in *Passionali veteri*, quod nuper ex manuscriptis edidit R. A. Hahn: *Das alte Passional*.

Herausgegeben von R. A. Hahn. Frankf. A. M. 1845. Cf. pag. 88. v. 17 sqq. *Pauca inde exscribamus:*

Tyberius do vernam	daz niman weste war er quam
daz im nach sinen willen quam	der keiser wart in minnesam - - -
pylatus unde gebunden	Duo vugetes got als er wol kan
do vreute er sich zu stunden	dem keisere kunt wart getan
der geschicht vil sere	waz im den zorn undersluch
daz er die unere	den roch den pylatus truch
solde rechen an den man	den hette ihs an getragen
die an ihs waz getan	der von den iuden wart erslagen
hie mit quam pylatus	unde an das cruce erhangen
daz in gesach tyberius	der roch hette entfangen
secht don geschach ein wunder	von im die tugent die er hie
der zorn verswant dar under	vor dem keisere begie
	etc.

Quae quidem unde poeta germanicus hauserit quaerenti attendendum est ad eos fontes ex quibus suas se historias hausisse passim ipse significat. Ita pag. 4. v. 72. die meister in latin; pag. 20. v. 61. als die crönken sagen; pag. 94. v. 43. meister iosephus und darzu ieronimus.

XX. NARRATIO IOSEPHI ARIMATHIENSIS.

Libellum hunc primus edidit Birchius in Auctario suo p. 183 sqq. ex eodem Parisiensi codice num. 770. unde textum suum Actorum Pilati una cum Anaphora et Paradosi Pilati hausit. Ad hunc quoque librum pertinet illa „lectorum formido“ quam Thilo inesse dixit in editione Birchiana Actorum Pilati. Thilo vero emendatius edere nolebat quum ipsum libellum ex evangelio Nicodemi maximam partem compilatum et doctis lectoribus parum commendandum duceret. Nobis non posthabendus certe videtur libellis eiusmodi quales sunt Anaphora et Paradosis Pilati, appendices quasi Actorum Pilati, eoque minus editione indignus quum quantum aetate media placuerit, codicum graecorum quibus continetur copia testetur.

Edentibus nobis praesto fuerunt, praeter Birchii textum, codices tres, quos ita in commentario distinximus ut A diceremus codicem Ambrosianum E 190. Sup. XII. fere saeculi: B Parisiensem

num. 929. saeculi XV: C Birchii textum ex Parisiensi 770. (n. 1316. scripto) haustum: D Harleianum 5636. saeculi fere XV. Ex D quidem tantummodo initium usque τοῖς ἐγνωκόσιν τὸν θεόν, et finem inde a verbis καὶ ἐκθαμβος γενόμενος ὁ Ἰωάννης; duos vero codices reliquos plene transscripsimus.

XXI. VINDICTA SALVATORIS.

Hanc ut ederem historiam, commovit me libellus, a Iacobo Grimm mecum communicatus, nuper Cantabrigiae editus hoc titulo: *The Anglo-saxon Legends of St. Andrew and St. Veronica. Edited for the Cambridge Antiquarian Society, with an English translation, by Charles Wycliffe Goodwin. Cambridge, 1851.* Altera enim harum fabularum¹⁾, a Goodwino ex codicibus anglosaxonicis edita, sine dubio ex libello nostro derivata est. Hic vero satis differt ab alio scripto simili, quod vir doctissimus Goodwin, in ea certe parte quae est de Veronica, pro fabulatoris anglosaxonicis fonte habuit. Dicit enim *The legend of Veronica in its original form is found in a Latin narrative of great antiquity entitled. Cura sanitatis Tiberii Caesaris Augusti et damnatio Pilati, first published by Foggini in his Exercitationes hist. criticae de Romano D. Petri itinere*²⁾, *from a Vat. Ms. of the 11,00., an subsequently printed from a Ms. of the 8,00. by J. D. Manso*³⁾. Eundem libellum a Fogginio et Mansio publicatum clar. Thilo in Halensi codice orphanotrophei invenit, ad calcem evangelii Nicodemi additum, de quo refert Cod. apocr. p. CXXXVII. Hoc loco, postquam Henschenium in Actis SS. ad d. IV. Febr. p. 450. eundem libellum tetigisse notavit, addit: „Simillima est historiola quam Marianus Scotus in Chronico ad a. Chr. 39. e Methodio excerptam affert⁴⁾, cuius auctorem celebrem Tyri episcopum

¹⁾ Ad priorem de S. Andrea fabulam conferenda sunt mea *Acta apostolorum apocrypha* (1851.) pag. XLVII sqq. 132 sqq.

²⁾ Hoc opus prodit Florentiae 1741. Cf. ibi pag. 38 — 46.

³⁾ Cf. Stephani Baluzii *Miscellanea opera et studio I. D. Mansi archiepisc. Lucensis. Tom. IV. Lucae 1764. pag. 55 — 57.*

⁴⁾ De ea re Goodwinus sic: *The chronicler Marianus Scotus, who compiled his work about the middle of the 11,00. gives a brief summary of the legend —*

esse haud probabile videtur. Perantiquum vero esse libellum illum testatur cod. Paris. 2034. antea 128. olim S. Martialis Lemovicensis, sec. IX. exaratus, in quo a fol. 161. v. legitur. "Praeterea subiunxit argumentum historiae quemadmodum in Halensi codice invenitur¹⁾. At vero collato nostro textu cum anglosaxonico clarissimum fit hunc ex illo fluxisse. Quod eo magis certum est quoniam altera eiusdem fabulae pars, quae est de Nathanis Iudaei legatione, in latinis nostris codicibus eodem prorsus modo atque apud Anglo-saxonem scriptorem connexa est cum Veronicæ historia. Huius partis fontem se latere, significavit Goodwin pag. VIII.

Quanta autem sit differentia huius fabulae ab altera a Foggino et Mansio evulgatae, etsi similitudo passim haud deest, ex paucis excerptis²⁾ facile apparebit. Neque dubium est quin Cura sanitatis

But a comparison of the words cited by Marianus with the opening of the Cura sanitatis etc. is sufficient to show that this is the document from which he quotes --.

¹⁾ Cf. etiam Thil. Act. Thom. p. XXXIV.

²⁾ -- „Testor coram te deos deasque et auctorem omnium deorum, fungere legationem meam et reipublicae tribue sospitatem. Haec dum feceris, quamcumque desiderio tuo curam desideras, tuo iudicio p̄dimpletur. Festina enim et vade, quia dictum est mihi quod sit homo quidam Iudaeus nomine Iesus quem dicunt mortuos suscitare et miracula innumerabilia virtute suae divinitatis exercere“ -- „Volusianus -- dixit Pia est intentio domini mei pii Caesaris. Respondit Caesar Ecce praesentem habes relatorem hominem qui mihi dixit omnia haec, qui et deum illum esse profitetur“ -- „vobis est cura quaerere de pii domini nostri Tiberii salute. quem in secretioribus partibus eius morbida valetudo constringit, ita ut nec medicaminibus (Mansi add diotrofactorum) nec incantationibus (ms. Vat. add in arte fistulae) posset adiuvari“ -- „Ad haec autem relator Thomas homo Iudaeus, cuius relationem et ante conspectum Caesaris novimus prolatam, dixit“ -- „Certus sum (loquitur Iosephus) quia resurrexit a mortuis dominus meus Iesus Christus, quia ego eum vidi et cum ipso locutus sum: et ego illum sepelivi in monumento novo -- et vidi eum in Galilaea vivum super montem Amaled (Mansi Malehe) sedentem et docentem disc. suos -- vidimus ascendentem in coelum -- Didimus, Lucius (in Halensi cod. Leucus, ut videtur), Isaac, Didarus, Ad-doas, Fincee (haec testium de ascensione domini nomina Mansi sic habet: Didi-dimus, Lucius, Isaac Didascalos, Abdias, Fincee Didascalos, Ezias et Azarias et Leodidascalos) --. Sententia Tiberii in causa Pilati reddita ita habet: *Omni tempore ignem et aquam non fruat, nec igni coelum manducet et aquam non bibat. Et interdixit ei ignem et aquam, et damnationis exilio eum deportari praecepit in civitatem Tusciae Ameriam (apud Foggin. est Tinerinam) -- Tunc vero post menses VIII iam credens in Iesu Christo Tiberius Caesar et sanus factus a plaga singit quam habuit, et mortuus est in lectulo suo recumbens (apud Foggin. legitur Tiberium proposuisse senatui ut Iesum agnoscerent verum et summum deum, statumque eius prae omnibus ceteris insignem urbi dedicarent). Etc.*

Tiberii, quae inscribitur, quamvis ex codd. octavi et noni saeculi innotuerit, aetate inferior sit quam Vindicta Salvatoris.

Codicum nostrorum alter est Venetus Marcian. cl. II. cod. XLV., alter Mediolan. Ambros. O 35. saeculi fere quarti decimi. Textum vero anglosaxonicum Goodwinus hausit e codice bibl. publ. Cantabrig., qui est ex donatione quam Leofric episcopus aedi cathedrali Uxelensi (Exeter) ineunte saeculo XI. fecit. Alter textus quem diximus ASax^b, est codicis Cotton. bibl. Vesp. D 14. In hoc legatio Nathanis sola traditur, singulari quadam dialecto anglosaxonica scripta.

EMENDANDA.

Pag. 2. in notarum versu 5. non dicendum erat „edd. priores“ sed editionem solam Neandri priorem pro μέλωνος habere μελίζονος. Pag. 203. versu 2. scribe δελών pro δελών. Pag. 217. in textu versu 6. post ὁμόσπουσιν adde κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος. Pag. 316. in textu v. 11. Scolapio edidimus ex ipso codice, sed Scolapio corrigendum videtur.

I N D E X.

	Pag.
A. PROLEGOMENA	VII — LXXXIII.
De causis magnae evangeliorum apocryphorum famae, deque eorum gravitate atque usu	VII sq.
Susceptam esse hanc evangeliorum apocryphorum edi- tionem quum ob labores criticos quos libri eius gene- ris iam editi poscerent tum ad publicandos eos qui huc usque in bibliothecis latuissent	VIII.
Breviter indicatur quid a nobis praestitum sit in edendis his libris viginti duobus. Plus quadraginta instrumen- tis criticis apparatus Thilonis a nobis auctum esse. Gravissimorum textum evangeliorum data opera ad consensum optimorum codicum nunc a nobis confor- matum esse. Septem huius editionis libellos hucusque ineditos fuisse	IX — XI.
De evangelio Marcionis, codice evangelii Iohannis apud templarios asservato, libri Iohannis apocrypho apud Albigenses claro	XI. .
I. De protevangeliis Iacobi	XII — XXV.
Pro veterum testimoniis (cf. etiam pag. XXXVIII.) atque ipso quod tractat argumento protevangeliū videri circa medium saeculum secundum prodisse	XII — XIII
De magna huius libri propagatione. De editionibus Neandri et Bibliandri, deque versione et censura Postelli. De editionibus Grynaei, Fabricii, Ione- sii, Birchii, Thilonis, Suckovii	XIV — XVI
Nostrae editionis instrumenta critica recensentur, i. e. praeter vulgatum et Postelli textum codices se- ptemdecim, quorum octo nondum a Thilone ad- hibiti sunt	XVII — XXI.
Delectus lectionum Dresdani codicis	XXI — XXIV.
De titulo libri	XXV.
II. De Pseudo-Matthaei evangelio. III. De evangelio de nativitate Mariae	XXV — XXXIV.
Qui protevangeliis usus videatur apud Latinos fuisse	XXV — XXVII.
Pseudo-Matthaei evangelii partem alteram nunc pri- mam edi, in priore Vaticanum textum nostrum praestare Parisiensi Thilonis	XXVII — XXVIII.

Exhibentur inscriptiones capitum ex codice Parisiensi	Pag. XXIX — XXX.
Probatur titulum evangelii Pseudo-Matthaei recte a nobis, minus recte ab aliis positum esse. Componuntur aliquot loci evangelii Pseudo-Matthaei et evangelii de nativitate Mariae, unde ad utriusque aetatem concludi queat	XXX — XXXII.
Fulbertum Carnotensem saec. XI. primum videri testatum evangelium de nativitate Mariae insignitum Matthaei nomine. Idem evangelium fere totum in Legendam auream transisse	XXXII sq. XXXIV.
IV. De historia Iosephi fabri lignarii	XXXIV — XXXVIII.
Hanc historiam primum scriptam videri coptice, post arabice versam. Isidori de Isolanis sententia de hebraea libri origine. Librum hunc saeculo fere quarto primum prodisse videri	XXXIV — XXXVI.
De editione principe Wallini, item de reliquis. De fragmentis copticis a Zoega et Dulaurier tractatis	XXXVI — XXXVIII.
V. VI. VII. De evangelio Thomae graece A, graece B. Item de evangelio Thomae latino	XXXVIII — LIV.
Nota de Iustino protevangelii teste	XXXVIII sq.
Veterum de Pseudo-Thomae evangelio testimonia. De eius origine Manichaica. De antiquo libri titulo et recentioribus. Fragmenta tantum antiqui libri ad nos pervenisse	XXXVIII — XLII.
De editionibus Cotelerii aliorumque, Mingarellii et Thilonis	XLII — XLV.
De nostro textu graeco A, graeco B; item de latino textu nostro. De fragmentis latinis antiquissimi codicis palimpsesti	XLV — XLVII.
A Gnostico eoque Doceta, sectae addicto Marciorum, videri Thomae evangelium conscriptum esse	XLVII — XLIX.
VIII. De evangelio infantiae arabico	XLIX — LIV.
Tribus id partibus constare, media prae duabus reliquis orientali. Non tam evangelium quam collectionem evangelicam esse, ab homine orientali institutam, non ipsam vero arabice scriptam sed ex syro versam	XLIX — LI.
Qua auctoritate apud Syros eosque Nestorianos habitum sit; ad quos ab ipsis transierit; quem ad usum fuerit destinatum; quem Iesu pueri	

INDEX.

LXXXVII

animum tradat. Ipsi placuisse Muhamme-	Pag.
danis scriptoribus	LI — LIII.
De editione Henrici Sike et eorum qui secuti	
sunt. Quae Fleischeri in emendando textu	
nostro partes fuerint	LIII — LIV.
IX. X. De Gestis Pilati graece A et B. XI. De	
descensu Christi ad inferos graece. XII.	
De Gestis Pilati latine. XIII. XIV. De	
descensu Christi ad inferos latine A et B.	LIV — LXXVI.
Duas evangelii Nicodemi quod vocant partes	
non ab eodem auctore profectas earumque	
alteram ab altera seiungendam esse, argu-	
mentis inprimis quinque probatur	LV — LVII.
De duobus libri exordiis. De initio historiae	
hoc libro traditae. De nomine Nicodemi au-	
ctoris. Vincentii Bellovacensis et Iacobi de	
Voragine testimonia, item Gregorii Turonen-	
sis. De titulo evangelii Nazaraeorum. Quan-	
do duae partes in unum coniunctae esse vi-	
deantur	LVII — LXII.
De antiquis Pilati actis Caesari destinatis. Iu-	
stini, Tertulliani, Eusebii testimonia de actis	
Pilati inter Christianos primorum saeculorum	
divulgatis. Haec inter et nostra quae sit ratio	
De consilio et auctore horum actorum; item	
qua lingua ipse auctor usus sit. Quando quae	
ad nos pervenit antiquiorum actorum retra-	
ctatio instituta esse videatur	LXV — LXVII.
De altera evangelii Nicodemi parte, i. e. de	
Descensu Christi ad inferos. Quomodo co-	
haereat cum actis Pilati. Quando, qua lin-	
gua, a quonam is libellus sit scriptus	LXVII — LXVIII.
De editionibus evangelii Nicodemi prioribus	LXIX — LXX.
De sex libellis a nobis editis, i. e. Gestorum	
Pilati gr. A ex octo codicibus graecis, inter-	
prete copto et latinis (LXXI sq.): Gestorum	
Pilati gr. B ex tribus codd. gr. (LXXII sq.):	
Descensus Christi gr. ex tribus codicibus	
(LXXIII.): Gestorum Pilati latine ex duo-	
decim codicibus, item ex ed. principe etc.	
(LXXIII — V.): Descensus Christi lat. A ex	
quatuor codd. et ed. germanica principe	
(LXXV.): Descensus Christi lat. B ex tribus	
codd. Praeterea indicantur instrumenta cri-	
tica quinque epistolae Pilati prioris, insertae	
libello Desc. Chr. lat. A (LXXVI.)	LXX — LXXVI.

XV. De epistola Pontii Pilati (altera). Codi- ces quatuor	Pag. LXXVI sq.
XVI. XVII. De Anaphora Pilati graece A et B. Codd. decem	LXXVII sq.
XVIII. De Paradosi Pilati. Codd. sex. De re- sponso Tiberii ad Pilatum et quibusdam Herodis epistolis	LXXVIII sq.
XIX. De Morte Pilati. Conferuntur Legenda au- rea et Passionale vetus germanicum	LXXIX sq.
XX. De narratione Iosephi Arimathiensis	LXXX sq.
XXI. De Vindicta Salvatoris. De libello Can- tabrigiensi anglosaxonico. De similitudine li- belli qui inscribitur Cura sanitatis Tiberii, a Foggino et Mansio publicati	LXXXI sqq.

B. TEXTUS EVANGELIORUM APOCRYPHORUM 1 — 463.

I. Protevangelium Iacobi. Graece	1 — 49.
II. Pseudo-Matthaei evangelium. Latine (altera parte ineditum)	50 — 105.
III. Evangelium de nativitate Mariae. Latine	106 — 114.
IV. Historia Iosephi fabri lignarii. Ex arabico latine	115 — 133.
V. Evangelium Thomae. Graece A	134 — 149.
VI. Evangelium Thomae. Graece B (ineditum)	150 — 155.
VII. Evangelium Thomae latinum (ineditum)	156 — 170.
VIII. Evangelium infantiae. Ex arabico latine	171 — 202.
IX. Gesta Pilati. Graece A	203 — 265.
X. Gesta Pilati. Graece B (ineditum)	266 — 300.
XI. Descensus Christi ad inferos. Graece	301 — 311.
XII. Gesta Pilati. Latine	312 — 367.
XIII. Descensus Christi ad inferos. Latine A	368 — 395.
(XIV. Epistola Pilati prior)	392 — 395.)
XV. Descensus Christi ad inferos. Latine B (in- editum)	396 — 410.
XVI. Epistola Pilati (altera). Latine	411 — 412.
XVII. Anaphora Pilati. A. Graece	413 — 419.
XVIII. Anaphora Pilati. B. Graece	420 — 425.
XIX. Paradosis Pilati. Graece	426 — 431.
XX. Mors Pilati qui Iesum condemnavit. Latine (ineditum)	432 — 435.
XXI. Narratio Iosephi Arimathiensis. Graece	436 — 447.
XXII. Vindicta Salvatoris. Latine (ineditum)	448 — 463.

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡΕΝΔΟΞΟΥ ΜΗΤΡΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

I.

¹ Ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἦν Ἰωα-
κείμ, πλούσιος σφόδρα, καὶ προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ διπλᾶ,

* Ita titulus libri, de quo vide Prolegomena, in codice E legitur.

- C: Διήγησις καὶ ἱστορία πῶς ἐγεννήθη ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος εἰς ἡμῶν σωτη-
ρίαν. O: Λόγος ἱστορικὸς δηλῶν τὴν σύλληψιν (in indice codicis σύλ-
ληψιν) καὶ ἀπότηξιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.
A: Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων τοῦ ἀδελφοῦ
διήγησις περὶ τῆς γεννήσεως τῆς παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μα-
ρίας. G: Λόγος ἱστορικὸς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐξηγούμενος ὅπως τὴν ἐξ
ἐπαγγελίας γέννησιν ἔσχεν ἡ Θεοτόκος, καὶ περὶ τοῦ μνηστήρος αὐτῆς Ἰω-
σήφ. H: Ἱστορία παλαιὰ συγγραφῆσα (sic) παρὰ τινος παλαιοῦ ἀνδρός
Ἰακώβου εἰς τὸν δίκαιον Ἰωσήφ καὶ εἰς τὴν Μαρίαμ, περὶ τῆς γεννήσεως
τοῦ Χριστοῦ.
D: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ εἰς τὴν γέννησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.
F^b: Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὴν γένεσιν τῆς παναγίας Θεοτόκου.
B: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, συ[γ]γραφείς παρὰ
Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου. P: Τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀπο-
στόλου Ἰακώβου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων (sic) λόγος εἰς τὸ γενέσιον (sic)
τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. N: Τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ
ἀδελφοῦ λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.
M: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης
ἡμῶν Θεοτόκου. I: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας Θεο-
τόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.
L: Λόγος τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφο-
ῦ, ὅτι εἶπε περὶ τῆς ἀτεκνίας Ἰωακείμ καὶ τῆς στειρώσεως Ἄννης καὶ
περὶ ὕμνησεως καὶ προσευχῆς αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς συλλήψεως τῆς ὑπερ-
αγίας Θεοτόκου καὶ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς, καὶ περὶ τῆς συγχαρίας καὶ
ἀναδρέψεως αὐτῆς ἕως τριετῆς (τριετοῦς?), καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσό-
δου αὐτῆς καὶ ἀνατραφείσης καὶ μέχρι δωδεκαετοῦς αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ
ὑπαρχούσης καὶ μετὰ ταῦτα δοθείσης Ἰωσήφ, καὶ συνέλαβεν ἐν γαστρὶ ἐκ
πνεύματος ἁγίου, καὶ [περὶ?] τῆς ἐλέγξεως Ἰωσήφ καὶ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ιε-
Evang. apoc. ed. Tischendorf.

λέγων Ἔσται τῆς περιουσίας μου παντὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ τῆς ἀφέσεώς μου κυρίῳ εἰς ἱλασμόν ἐμοί. ² Ἠγγικεν δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ προσέφερον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ δῶρα αὐτῶν. καὶ ἔστη κατενώπιον αὐτοῦ Ῥουβὶμ λέγων Οὐκ ἔξεστίν σοι

ρέως, καὶ περὶ τῆς ἀπογραφῆς Καίσαρος καὶ τῆς γεννήσεως Χριστοῦ καὶ τῶν μάγων καὶ Ζαχαρίου τοῦ φόνου (cod. τὸν φόνον).

Fa Pos: Πρωτευαγγέλιον, ἡ περὶ γεννήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας λόγος ἱστορικὸς ἁγίου Ἰακώβου τοῦ μείονος (edd. priores μείζονος) συγγενοῦς τε καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ἀποστόλου πρώτου καὶ ἐπισκόπου πρώτου Χριστιανῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Practerea cf. Cod. Coisl. CXX. ubi fol. 217 sqq. post indicem librorum canonicorum recensentur apocryphi, quorum i^e est Ἰακώβου ἱστορία. Apud Origenem tom. XI. comment. in Matth. (de la Rue III. p. 463.) est Τοὺς δὲ ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασὶ τινες εἶναι, ἐκ παραδόσεως ὀρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον εὐαγγελίου ἢ τῆς βίβλου Ἰακώβου, υἱοῦς Ἰωσήφ ἐκ προτέρας γυναικός --. Gregor. Nyss. in orat. in diem natal. Christi (Opp. ed. Par. III. p. 346 sq.) habet Ἦκουσα τοίνυν ἀποκρύφου τινὸς ἱστορίας τοιαῦτα παρατιθεμένης τὰ περὶ αὐτῆς (i. e. Μαρίας) διηγήματα. Eriph. haeres. LXXIX. §. 5. Εἰ γὰρ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσιν ὅτι ἐρρέθη τῷ πατρὶ αὐτῆς Ἰωακεὶμ ἐν τῇ ἐρήμῳ --. (Pseudo-) Eustath. Antioch. comment. in Hexaemeron pag. 70. (ed. Allat. Lugduni 1629.) Ἀξίον δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν ἣν διέξειαι περὶ τῆς ἁγίας Μαρίας Ἰακωβός τις ἐπελθεῖν. Georg. Nicomed. orat. in oraculum conceptionis S. Deiparae (in Combefis. Novo Auctar. p. 1000.) Οὕτω γὰρ ἡ τὰ περὶ αὐτῶν διηγουμένη ἱστορία -- φησὶν. In decreto Gelasii de libris recipiendis et non recipiendis cap. VI. §. 9. est Evangelium nomine Iacobi minoris apocryphum. (Cf. Credner Zur Geschichte des Kanons p. 215.)

I, 1. Ἐν ταῖς usque Ἰσραὴλ: ita codd. omn., item Geo. | ἦν (I add ὁ, item Geo τις) Ἰω. πλ. σφ.: P ἦν τις ἀνὴρ πλ. σφ., ὄνομα Ἰωακ. | προσέφερε (-ρεν P) cum codd. omnibus, item Geo: P^a προσεφέρετο | διπλᾶ: CIO add κατὰ τὸ ἔθος.. Fa add κυρίῳ τῷ θεῷ (Geo p. 1052. δῶρα τῷ κυρίῳ διπλᾶ, sed p. 1000. διπλᾶ τὰ δῶρα αὐτοῦ) | λέγων cum ACI Eust Geo (semel add ἐν ἑαυτῷ).. BDEF^a LOP Pos add ἐν ἑαυτῷ | Ἔσται (G ἔστω; item Geo, sed p. 1009. ἔσται): cdd. plerique add τό; G τὰ, non item AD. (Sequens τό nullus om) | περιουσίας cum ABCDF^b GILN Eust Geo.. EF^a M περισσείας.. P ὑπηρεσίας.. coniecit Hofm περιστίας vel περιερείας | ἀφέσεώς μου cum ABEF^a LOP Geo.. CDI (Eust) om μὲν | κυρίῳ cum A (sic; scriptum est ut solet κῶ).. I om.. BDF^a LOP (Eust) Geoⁱ κυρίῳ τῷ θεῷ.. Pos apud deum.. CE Geoⁱ κυρ. τ. θ. μου | εἰς ἱλ. ἐμοί: haec Geo non affert | Eust sic: φάσκει γὰρ (Ἰακωβός τις), ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἄνδρα πλούσιον γεγενῆσθαι ὀνόματι Ἰωακεὶμ, ὃς κατ' ἐορτὴν διπλάσιον τῶν ἄλλων δῶρα τῷ θεῷ προσεκόμιζεν, οὕτω λέγων Τὸ τῆς περιουσίας ἐν παντὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ τῆς ἀφέσεως εἰς ἱλασμόν ἐμοί κυρίῳ τῷ θεῷ.

2. Ἠγγικεν (sive -κε) cum AF^a IO.. BCDEL P ἥγγισε (sive -σεν) | ἡ ἡμέρα cum ABCDEI LOP etc.. Fa om ἡ | οἱ υἱοί: D om οἱ | Ἰσραὴλ: Fa τοῦ Ἰσρ. | αὐτῶν: Fa add ἐμοίως δὲ καὶ Ἰωακεὶμ τὰ δῶρα αὐτοῦ, item F^b καὶ

πρῶτον προσενεγκεῖν τὰ δῶρά σου, καθότι σπέρμα οὐκ ἐποίη-
σας ἐν τῷ Ἰσραήλ. ³ Καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ ἀπῆλ-
εῖς τὴν δωδεκάφυλον τοῦ λαοῦ λέγων Θεάσομαι τὴν δωδεκάφυ-
λον τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἐγὼ μόνος οὐκ ἐποίησα σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ.
καὶ ἠρεύνησε, καὶ εὔρε πάντας τοὺς δικαίους ὅτι σπέρμα ἀνέ-
στησαν ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ ἐμνήσθη τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ,
ὅτι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.
⁴ Καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ οὐκ ἐφάνη τῇ γυναικὶ αὐ-
τοῦ· ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἔρημον καὶ κεῖ ἐπηξεν τὴν σκη-

Ἰωακεὶμ προσέφερεν, item L καὶ Ἰωακεὶμ καὶ αὐτὸς προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ |
κατενώπιον cum BDEOP; item L ἐνώπιον.. ACFa κατέναντι; item I κατεναντίον |
αὐτοῦ: AI κυρίου | Πουβίμ cum ABLOP; Fa Πουβίμ.. Thi (cum Fb et ut
videtur alii) Πουβὴν.. Eust Πουβίν. Praeterea A praem ἀνήρ ἐκ φυλῆς, P ὁ;
Fa add ὁ ἀρχιερεὺς, Eust τις | λέγων: A add τῷ Ἰωακεὶμ | πρῶτον cum
BEFb L (post σου) P Geo¹ et¹ in margine; A πρότερον.. O πρώτως, D πρῶ-
τος.. C Geo¹ πρώτῳ.. Fa I Pos om | P προσενέγκαι.. D προσφέρειν | B Pos
τὸ δῶρόν σου | ἐν τῷ (Fa L om) Ἰσραήλ: O Pos ante οὐκ ponunt | Eust sic
pergit: Ἐνστάσης οὖν τῆς μεγίστης τοῦ κυρίου ἑορτῆς, καὶ
πάντων κατὰ τὸ εἰωθὸς τὰ δῶρα τῷ θεῷ προσκομιζόντων, προσ-
ενεγκεῖν πρῶτος αὐτὸς ὁρμήσεν. καὶ Πουβίν τις διεκώλυσεν
αὐτὸν προσοῖσαι πρῶτον, λέγων μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ, καθότι ἄτε-
κνος ἐν τῷ Ἰσραήλ κατέστηκεν.

3. Καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ (D add ἐν ἑαυτῷ) usque σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ:
haec om A (ab ἐν τῷ Ἰσραήλ altero ad alterum transiit videtur) | ἀπῆλ-
(CFa L ἀπῆλ, BO ἀπῆλ, P ἀποίη, I ἀπηλῆεν): CO add εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ. καὶ ἐλθὼν | τὴν cum BOP; item ut videtur EFb et alii.. CFa alii que
ut videtur τό | τοῦ λαοῦ cum CFa LP etc.. BO τοῦ Ἰσραήλ | λέγων cum DP,
item addito ἐν ἑαυτῷ BEFa Fb L Pos.. C λέγει | Θεάσομαι (P - σώμεθα, B
Πορευθεὶς θεάσ.) τὴν δ. τ. Ἰσρ cum BEFb LP Pos (in tribus Israel).. D Ἰδὼς
ἔσομαι τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ λαοῦ.. CO nil nisi Ὁφθόμαι.. Fa plane om |
εἰ ἐγὼ μόνος οὐκ ἐπ. σπέρμ. (O σπ. οὐκ ἐπ.) ἐν (G om) τῷ (Fb O om) Ἰσραήλ:
B plane om.. D ἐγὼ μόνος [adde ὅς] οὐκ ἀνέστησα σπ. ἐν Ἰσρ. | καὶ (B add
ἀπελθὼν) ἠρεύνησε (I ἐξηρεύν.) cum ABEL.. CDFa ἠρεύνησε (D ἐρευνήσας)
δέ | εὔρε cum ABCD (εὐρών) Fa L.. E Pos ἴδε | πάντας τοὺς: Fa I om τοὺς |
δικαίους: A ἀγίους | ὅτι σπέρμ. ἀνέστησαν (D ante σπ. ponit, E post Ἰσραήλ;
B ἐποίησαν) ἐν τ. Ἰσραήλ: Fb ὅτι σπ. τῷ Ἰσρ. ἀνέστησαν.. A διδόντας σπέρμα
ἐν τῷ Ἰσρ. | P om καὶ ἠρεύν. usque ἀνέστ. ἐν τ. Ἰσρ. | ἐμνήσθη: A add
Ἰωακεὶμ | ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ cum BDEIL (plerique add αὐτοῦ).. DFa Pos
ἐν ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ (Fa Pos om) ἡμέραις.. A ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων..
P ἐν τῷ γήρει | ὁ (Fa om) θεός cum ACFa P Pos etc.. BEFb L κύριος ὁ θεός
(Fb add ἡμῶν) | De Eust vide ad 4.

4. οὐκ ἐφάνη cum BCFa P Pos etc.. A οὐκ ἐνεφάνησεν (sic).. L ἀπηλθε
καὶ οὐκ ἐνεφανίσθη | τ. γυν. αὐτοῦ: Fb add Ἄννη | εἰς τὴν (Fa τὸν) ἔρημον:
Fb εἰς τὴν ὀρεινὴν | κακεῖ (A καὶ) ἐπηξεν τ. σκ. αὐτοῦ (Pos om) cum (A) B

νὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, λέγων ἐν ἑαυτῷ Οὐ καταβήσομαι οὔτε ἐπὶ βρωτὸν οὔτε ἐπὶ ποτὸν ἕως οὗ ἐπισκέψεται με κύριος ὁ θεός μου, καὶ ἔσται μου ἡ εὐχή βρῶμα καὶ πόμα.

II.

¹ Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα δύο θρήνεους ἐθρήνηι καὶ δύο κοπετούς ἐκόπτετο, λέγουσα Κόψομαι τὴν χηρείαν μου, κόψομαι καὶ τὴν ἀτεκνίαν μου. ² Ἠγγισεν δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ εἶπεν Ἰουδίθ ἡ παιδίσκη αὐτῆς Ἔως πότε ταπεινοῖς τὴν ψυχὴν σου; ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ οὐκ ἔξεστίν σοι πενθεῖν· ἀλλὰ λάβε τοῦτο τὸ κεφαλοδέσμιον, ὃ ἔδωκέν

Pos; item Eust .. CF^a etc καὶ ἔπ. τ. σκ. αὐτ. ἐκεῖ .. P om | A Pos τεσσαρ. ἡμέρ. καὶ τεσσαρ. νύκτας .. Geo ἡμέρ. καὶ νύκτ. τεσσαρ. .. P ἡμέρες (sic) τεσσ. ; ἐν ἑαυτῷ: Geo om .. B add Ἰωακείμ | A καταβήσωμαι .. Geo in margine ἀναβήσομαι .. F^b add ἐνδὲν εἰς τὸν οἶκόν μου, item G ἐν οἴκῳ μου | οὔτε plene bis cum ABDILP Geo .. CF^a οὐτ' bis | βρωτὸν (I - τῶν) et ποτὸν (I - τῶν) cum ABCI Geo .. F^a βρῶμα et ποτόν, D βρώματος et πώματος .. LP βρῶσιν et πόσιν | ἕως οὗ cum AEIP .. BC ἕως .. DF^a ἕως ἄν | ἐπισκέψεται cum ABIP .. CF^a - ψηται .. D ἐπιβλέψηται | κύρ. ὁ θε. μου cum EF^a P, item omisso μου ABD .. C κύριος, I ὁ κύριος .. Pos om ἕως usque θε. μου | μου ἡ εὐχή cum DEI, item ἡ εὐχή μου A .. BCP μοι ἡ εὐχή .. F^a μοι ἡ εὐχή μου | βρῶμ. καὶ πόμα (sic BCP; DEF^a I πῶμα): A βρῶσις κ. πόσις .. Pos om κ. πόμα | Eust (post καθεστήκειν) pergit: καὶ λυπηθεὶς ἐπὶ τοῦτο εἰς τὴν ἔρημον ἀφίκετο, καὶ ἐκεῖ πῆξας σκηνην ἐκέτευσεν τὸν θεόν παρασχεῖν καὶ αὐτῷ ὥσπερ τῷ Ἀβραάμ γνησίῳ παιδὸς σποράν. μόνον γὰρ ἐγνώκει ἑαυτὸν [adde ἀτεκνον?] ὑπάρχειν ἐν τῷ Ἰσραὴλ· ἄχρις ἡμερῶν νηστεύων τεσσαράκοντα ἐκέτευσεν τὸν θεόν.

II, 1. ἐθρήνηι: I om, item L qui pergit ἐκόπτετο καὶ δύο κοπετούς | F^b λέγουσα ἐν ἑαυτῇ .. A λέγουσα Τί ποιήσω | τὴν χηρείαν cum CDEF^a etc .. BL τὴν χηρωσύνην (L - ροσύνην) .. A τῇ χειρὶ (i. e. χηρεῖα). Idem τῇ ἀτεκνίᾳ | κόψομ. (IL Pos om) καὶ (I ἡ) cum BDE .. AC καὶ κόψομαι.

2. Ἠγγισεν (-σε) δὲ cum ABC etc .. F^a Ἠγγικε δὲ .. F^b Ἰδοὺ γὰρ ἤγγικεν | ἡ ἡμέρα: F^a om ἡ | B τοῦ κυρίου omisso ἡ μεγάλη | εἶπεν: BE add αὐτῇ, D πρὸς αὐτήν | Ἰουδίθ (C - δῆθ): A Ἰούθ, L Ἰουθί .. DEF^b Ἰουθὴν .. GI Ἰουθίνη .. B om (vide igitur infra) | B om αὐτῆς | B Μέχρι πότε | AI ταπεινῆς .. L add κυρία μου | ἰδοὺ (ita AE; BF^a om; C add γὰρ) ἤγγικεν (ita BEF^a etc, AC - σεν; B add γὰρ) ἡ (F^a om) ἡμέρα κυρ. ἡ μεγάλη (BF^a om ἡ μεγ.) .. variant alii (I Pos οὐκ ἔξεστί σ. πενθ. διότι etc pro ἰδοὺ ἤγγ. etc) | I om ἀλλά | τοῦτο τὸ κεφαλοδ. cum BC Pos etc .. DF^a I τὸ κεφ. τοῦτο .. A om τοῦτο | ὃ (B ὅπερ) ἔδωκέν (D δέδωκέ) μοι ἡ κυρ. τ. ἔργου (D add μου): I Pos om; contra agnoscit etiam Geo. Praeterea A add καὶ δῆσαι αὐτῷ (simi-

μοι ἡ κυρία τοῦ ἔργου, καὶ οὐκ ἔξεστί μοι ἀναδῆσασθαι αὐτό, καθότι παιδίσκη εἰμί, καὶ χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν. ³ Καὶ εἶπεν Ἄννα Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ταῦτα οὐκ ἐποίησα, καὶ κύριος ἐταπείνωσέ με σφόδρα· μή πως πανούργος ἔδωκέν σοι τοῦτο, καὶ ἤλθες κοινωνῆσαι με τῇ ἁμαρτίᾳ σου. καὶ εἶπεν Ἰουδῷ· Τί ἀράσομαί σοι, καθότι κύριος ἀπέκλεισε τὴν μήτραν σου τοῦ μὴ δοῦναί σοι καρπὸν ἐν τῷ Ἰσραὴλ; ⁴ Καὶ ἐλυπήθη Ἄννα σφόδρα, καὶ περιέλατο τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ πενθικά, καὶ ἀπε-

liter I Pos καὶ ἀνάδσαι αὐτῷ τὴν κεφαλὴν σου) | καὶ οὐκ ἔξ. μοι cum C etc. . F^a ὅτι οὐκ ἔξ. μ. . . B οὐκ ἔξ. γάρ μοι, A ἐμοὶ γάρ οὐκ ἔξ. | ἀναδῆσασθ. αὐτό cum BCF^b . . F^aL δῆσασθαι (L περιδ.) αὐτό . . A δῆσαι αὐτῷ . . Pos om καὶ οὐκ ἔξ. μ. ἀναδ. αὐτό | καθότι cum CDIF^a . . B διότι . . A ὅτι | παιδίσκη εἰμί cum (A)B . . CD παιδ. σου εἰμί (D add ἐγώ) . . F^a παιδ. εἰμί σή . . I ἐγὼ παιδ. σου | καὶ χαρ. ἔχει (B add τοῦτο) βασιλ. (L add αὐτό) cum (A)BL . . CI καὶ (I add σύ) χαρ. ἔχεις βασιλικόν. Eandem lectionem Geo agnoscere videtur (cf. p. 1025. οὐχ ἡ τοῦ βασιλικωτάτου γένους ὑπόληψις πρὸς τὴν τοιαύτην ἐμπετεύρισεν ἔννοϊαν). A totum locum sic habet: ὅτι χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν, καὶ παιδίσκη εἰμί. Pos *Sicut enim sum ancilla tua, formam regiam habes.*

3. Ἄννα· L add πρὸς τὴν παιδίσκην αὐτῆς | Ἀπόστηθι cum ABC etc. . F^a ἀπόστα | ἀπ' ἐμοῦ: D add σκάνδαλον | ταῦτα cum ACF^a etc. . BEL Pos τοῦτο | κύριος cum A, item (ὁ κύρ.) F^aI . . BCF^a κύρ. ὁ θεός . . Pos deus | A om σφόδρα | A μή ποτε . . D μή | πανούργος (A πανούργως, EF^a add τις) ἔδωκ. (E δέδωκε) σοι τοῦτο (A αὐτῷ i. e. αὐτό) cum ACEF^a . . B τοῦτο πανούργως ἔδ. σοί τις . . D τοῦτο πανούργως ἔδωκάς μοι . . I nil nisi πανούργος, statimque pergit ἤλθες . . Pos *videtis ne forte inficiat me deus tuo peccato, omissis eqq.* | D ἤλθας . . F^b θῆλεις | κοινωνῆσαι με cum ACDF^aI etc. . B ποιῆσαι καμὲ κοινωνῆσαι | DI τῆς ἁμαρτίας σου | καὶ (Pos om) εἶπεν cum ABDEF^a etc. . C εἶπε δέ. Praeterea CE add αὐτῇ | Ἰουδ(ς: A Ἰουδ . . B Οὐδένῃ, D ἡ Ἰουδῆν . . C Ἰουδῆν . . E ἡ παιδίσκη αὐτῆς. Praeterea BC add ἡ παιδίσκη αὐτῆς, F^a ἡ παιδ. αὐτῇ, D ἡ παιδ. τῇ Ἄννα, sed A nihil addit. Pos *praem ancilla* | σοι cum ABCF^aI . . ELM σε | καθότι κύρ. ἀπέκλ. cum A . . BI Pos καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς μου; ἀπέκλ. γάρ (B καὶ ἰδοὺ συνέκλ.) κύρ. ὁ θεός . . Pos *merito sane clausit deus* . . C καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου; μὴ μείζον τοῦτο ἀράσομαί σοι, ὅτι ἀπέκλ. κύρ. ὁ θεός . . EF^aF^bLMN μὴ (F^aN μῆτι) μείζον (EN post τοῦτου, τοῦτο) τοῦτο (F^a om, N τοῦτο) ἀράσομαί σοι (ELM σε), καὶ ὅτι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου; ἀπέκλ. γάρ ὁ θεός . . D μὴ τοῦτο ἀράσομαί σοι; ἐστέργης γὰρ ἀπὸ σοῦ κύρ. ὁ θεός | D om σοι | A ἐν Ἰσραὴλ

4. Post σφόδρα solus A haec addit: καὶ ἐκόπητο (sic, nō fallor) κοπετόν μέγαν, ὅτι ὀνειδίσθη ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ἰσραὴλ. καὶ ἐν αὐτῇ (sic, non αὐτ.) γενομένην εἶπεν Τί ποιήσω; κλαίουσα (cod. κλά-) προσεύξομαι πρὸς κύριον τὸν θεόν μου, ὅπως ἐπισκεψήται με | περιέλατο cum ADEF^aF^bLMN . . BC περιέλατο | πενθικά: B νυμφικά; idem postea πενθικά pro νυμφικά | F^a ab altero τὰ ἱμάτια αὐτῆς ad alterum transiit | καὶ ἀπεσμήξατο (cum AEF^bILMN; BC ἐσμήξατο). τ. κεφ. αὐτῆς . . D om . . A add καὶ περιέλατο πᾶσαν θλίψιν ἀπ'

σμήξατο τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ ἐνεδύσατο τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ
 νυμφικὰ, καὶ περὶ ὥραν ἐνάτην κατέβη εἰς τὸν παράδεισον τοῦ
 περιπατῆσαι. καὶ εἶδε δαφνηδαίαν, καὶ ἐκάθισεν ὑποκάτω αὐ-
 τῆς, καὶ ἐλιτάνευσεν τὸν δεσπότην λέγουσα Ὁ θεὸς τῶν πατέ-
 ρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, κα-
 θὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν Σάρρας καὶ ἔδωκας αὐτῇ υἱὸν τὸν
 Ἰσαάκ.

III.

¹ Καὶ ἀτενίσασα εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε καλιὰν στρουθίων ἐν
 τῇ δαφνηδαίᾳ, καὶ ἐποίησε θρῆνον ἐν ἑαυτῇ λέγουσα Οἱ μοι
 τίς με ἐγέννησεν; ποία δὲ μήτρα ἐξέφυσέ με; ὅτι κατάρρα ἐγεν-
 νήθην ἐγὼ ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ὠνειδίσθην, καὶ ἐξε-

αὐτῆς | I ἐνέδυσσε | D om τὰ ἱμ. αὐτῆς | ἐνάτην cum B etc .. A^{1a} etc ἐν-
 νάτην | εἶδε (F^b ἶδεν) .. A Pos ἰδοῦσα (omisso καὶ seq.) .. B εὔρε | δαφνη-
 δαίαν cum AD (-δέα) E^a (E^a -νιδέαν) I (δαφνιδ.) .. B δαφνίδα .. CL δάφνην
 (L add δένδρον) .. M δένδρον δάφνης | κ. ἐκάθ. ὑποκ. αὐτῆς (L ὑπ' αὐτήν,
 F^b ὑπὸ τὴν δαφνιδέα) .. L add καὶ ἠθέλησε τοῦ ἀναπαῆναι .. E (omisso καὶ
 ἐλιτάν.) sic: καὶ ἐκέτευεν ὑποκάτω αὐτῆς | F^a ἐλιτάνευε | τὸν δεσπότην cum
 ABDF^a IL (τ. ἑαυτῆς δεσπ.) .. C τῷ δεσπότη | Ὁ θεός: F^a ὁ θεός | ἡμῶν
 cum ABE Eust .. CF^a Pos μου | εὐλόγ. με (F^b καὶ με) καὶ ἐπάκουσον (EF^b add
 τῆς φωνῆς) τῆς δεήσ. (F^a om τ. δεήσ.) μου (habet haec etiam Eust) .. A ἐλέγ-
 σόν με καὶ ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως, καὶ εὐλόγησόν με | καὶ εὐλόγησας
 (ita etiam Eust) .. C καὶ ἐπήκουσας καὶ ἠλόγησας | F^a τῆς Σάρρας | To-
 tum hoc caput Eust absoluit his: Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὁμόζυγος αὐτοῦ
 περιβεβμένη ἐσθῆτα εὐτελῆ ἐδέετο τοῦ θεοῦ τυχεῖν γονῆς. ἐπι-
 στάσης δὲ τῆς μεγίστης ἡμέρας τοῦ θεοῦ λαμπρὰν στολὴν ἀμ-
 φιέννυνται· οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν ἐν ταύτῃ τῇ ἑορτῇ πένθιμον ἡμ-
 φιασθαι στολὴν. περὶ γοῦν τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἡμέρας ὑπὸ
 τι δένδρον ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς καθέσθαι ἰκέτευε λέ-
 γουσα τῷ θεῷ Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ
 ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, καθὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν
 Σάρρας καὶ ἔδωκας αὐτῇ υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.

III, 1. ἀτενίσασα .. E ἀναβλέψασα .. F^a ἠτένισεν .. D ἀνέτεινε τὸ ὄμμα.
 Praeterea CE (non ADF^aL Pos etc) add Ἄννα, item B post οὐρανόν. A add
 μετὰ δακρύων | οὐρανόν: L add τοῦ δένδρου, F^b καὶ ἐκλαυσεν | εἶδε (EF^b
 ἶδεν) .. DF^a καὶ εἶδε | καλιὰν: F^b νοσσιάν | δαφνηδαία cum AE (-δέα) etc ..
 BCF^a δάφνη .. D om ἐν τ. δ. | ἐποίησε: B ἐποίησεν Ἄννα .. A ἐπρήνησε |
 θρῆνον: F^b L add μέγα .. DI, add Ἄννα | C Οἱ μοι, οἱ μοι | τίς με: I τίνι
 ὁμοιωθῆν ἐγώ, ἢ τίς με | IL om δέ | ἐξέφυσε: A ἔτεχε .. D ἐξέθρεψε (om
 με seq) | κατάρρα ἐγεννήθην ἐγώ: AF^aI ἐγώ (A add μόνη) κατ. ἐγενν. .. B
 κατ. καὶ ὠνιδος ἐγεννήθην | ἐνώπ. (E om) τ. υἱ. Ἰσραὴλ: D τοῖς υἱοῖς Ἰσρ. ἐνώ-
 πιον αὐτῶν | ὠνειδίσθην (A ὠνειδίσθη): F^aI Pos ὠνειδισαν (I ὠνιδ.) | ἐξε-

μυκτηρίσαν με ἐκ ναοῦ κυρίου. ² Οἱ μοι, τίνι ὁμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὁμοιώθην ἐγὼ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. Οἱ μοι, τίνι ὁμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὁμοιώθην ἐγὼ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ὅτι καὶ τὰ θηρία τῆς γῆς γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. ³ Οἱ μοι, τίνι ὁμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὁμοιώθην τοῖς ὕδασι τούτοις, ὅτι καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. Οἱ μοι, τίνι ὁμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὁμοιώθην ἐγὼ τῇ γῇ ταύτῃ, ὅτι καὶ ἡ γῇ προσφέρει τοὺς καρποὺς αὐτῆς κατὰ καιρόν, καὶ σὲ εὐλογεῖ, κύριε.

μυκτηρίσαν με cum BDE (add καὶ ἐξώρισάν με, item Pos) F^aL .. I ἐξέβαλον, F^b ἐξεβλήθη .. A ἐξεδιώχθη .. C ἐξεμυκτηρίσθη ἐκβλήθεισα | ἐκ (E add τοῦ) ναοῦ: F^a ἐν τῷ ναῷ .. L om (una cum κυρίου) | κυρίου cum AI .. F^a τοῦ θεοῦ μου .. CDF^b Pos κυρ. τοῦ θεοῦ μου (Pos om) .. B οἴκου κυρίου θεοῦ μου.

2. Οἱ μοι usque primum κύριε cum ABCDF^bILMN: EF^a om | τίνι: A τί | ὁμοιωῶν: A ubique ὁμοιωῶν | οὐχ ὁμοιωῶ. ἐγώ: B οὐδέ | καὶ τὰ πετ. τ. οὐρανοῦ: AF^b καὶ αὐτά | A γόνιμά (sic A ubique) ἔστιν | κύριε: D add καὶ σὲ εὐλογοῦσιν | Οἱ μοι, τίνι (A τί) ὁμοιωῶ. ἐγώ (F^a om; A add τοῖς θηρίοις τῆς γῆς): οὐχ ὁμοιωῶ. ἐγώ (B οὐδέ pro οὐχ ὁμ. ἐγ.) τοῖς θηρίοις (E στρουθίοις) τῆς γῆς (C τοῖς ἀλόγοις ζώοις, A αὐτά pro ἐγώ usque γῆς), ὅτι καὶ τὰ (F^a ὅτι αὐτά τὰ) θηρία (E στρουθία) τῆς γῆς (AB Pos ὅτι καὶ αὐτά, C ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα) γόν. εἰσιν (F^a ἔστιν) ἐνώπ. σ. κύριε cum A (B; sed ponit post Οἱ μοι -- τῇ γῇ ταύτῃ etc) (C) DEF^a (F^bLMN) Pos. Ex his BF^bLMN addunt: Οἱ μοι, τίνι ὁμοιωῶν ἐγώ; οὐχ ὁμοιωῶν ἐγώ (B οὐδέ pro οὐχ ὁμ. ἐγ.) τοῖς ἀλόγοις ζώοις, ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα (B ὅτι καὶ αὐτά) γόνιμά εἰσιν (ἔστιν) ἐνώπιόν σου, κύριε.

3. Οἱ μοι, τίνι (A τί) ὁμ. ἐγώ; οὐχ ὁμ. ἐγώ (B om) τ. ὕδ. τ. | καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα cum F^bLMN, item omissio ταῦτα C .. BDF^a καὶ (F^a om) αὐτά τὰ ὕδ. .. AI Pos καὶ αὐτά | κύριε: hoc loco addunt editiones antiquiores Οἱ μοι, τίνι ὁμοιωῶν ἐγώ; οὐχ ὁμοιωῶν ἐγώ τοῖς κύμασι τῆς θαλάσσης, ὅτι καὶ τὰ κύματα γαληνιώντα καὶ σκιρτώντα, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἰχθύες εὐλογοῦσι σε, κύριε. Horum priorem partem Οἱ μοι usque θαλάσσης add. nostri omnes omitunt; posteriorem vero inde ab ὅτι καὶ vel totam vel ex parte vario modo plerique teneant. A sic: καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν εὐλογοῦσι σε, κύριε. B: τὰ γὰρ κύματα αὐτοῖς γαληνιώντα σε εὐλογοῦσι, κύριε. F^b: καὶ αὐτά γὰρ τὰ κύματα ἀλεύοντα (ἐλύοντα?) καὶ σκιρτώντα σε εὐλογοῦσι, κύριε. I: καὶ γὰρ τὰ ὕδατα γαληνιώντα καὶ σκιρτώντα τοῖς κύμασιν ἅμα τοῖς ἰχθύσι (sic) τῆς θαλάσσης σε εὐλογοῦσιν. LM: ὅτι καὶ τὰ κύματα αὐτῶν γαληνιώντα καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν σκιρτώντες σε εὐλογοῦσι, κύριε. DEN: ὅτι καὶ τὰ κύματα (D add τῆς θαλάσσης) γαληνιώντα καὶ σκιρτώντα (D add εἰσι), καὶ οἱ ἰχθύες (D add αὐτῆς, N [τῆς?] θαλάσσης) εὐλογοῦσι σε, κύριε. Similiter Pos | Οἱ μοι, τίνι (A τί) ὁμοιωῶ. ἐγώ; οὐχ ὁμ. ἐγώ (B om) τῇ γῇ ταύτῃ (cum ABF^aF^bLMN; C Pos alii om), ὅτι καὶ ἡ γῇ αὕτη (cum F^bLMN; BCF^a Pos om; A ὅτι καὶ αὕτη) προσφέρει (D τρέφει) | F^a om κατὰ καιρόν | εὐλογεῖ: A -γοῦσιν | Cf. ad

IV.

¹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῇ ᾿Αννα ᾿Αννα, ἐπήκουσε κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. καὶ εἶπεν ᾿Αννα Ζῇ κύριος ὁ θεός μου, ἐὰν γεννήσω εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, προσάξω αὐτὸ δῶρον κυρίῳ τῷ θεῷ μου, καὶ ἔσται λειτουργοῦν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. ² Καὶ ἰδοὺ ἦλθον ἄγγελοι δύο λέγοντες αὐτῇ Ἰδοὺ Ἰωακείμ ὁ ἀνὴρ σου ἔρχεται μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ. ἄγγελος γὰρ κυρίου κατέβη

hoc caput Germani Constantinop. haec (Combef. Nov. auctar. I. p. 1416.): ὁμοίωσόν με τοῖς πετεινοῖς, τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, τοῖς τῆς θαλάσσης ἰχθύσιν, ὅτι καὶ αὐτὰ γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. Item Geo (l. I. p. 1032.): διὰ τοῦτο ἐν τῇ μονωδομένῃ προσευχῇ πετεινῶν καὶ τετραπόδων, θηρίων τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, ὑδάτων τε καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγονιζόντων ζώων παρεισάγει μνήμην. Eust pergit his: καὶ ταῦτα λέγουσα ἀφορᾷ εἰς τὸ δένδρον, καὶ θαλασσιανὴν στρουθὸν τὰ νοσσία ἑαυτοῦ περιέποντα, πικρῶς στενάξασα καὶ κωχύσασα εἶπεν Ὡ δὴ κύριε, ὅτι οὐδὲ τοῖς πετεινοῖς τούτοις ὁμοίωμαι γονίμοις ὑπάρχουσι καὶ ταῦτα βοώσης αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος etc.

IV, 1. Καὶ ἰδοὺ: D Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐν ἑαυτῇ διαλογιζομένη, ἰδοὺ | ἐπέστη: A ὤφθη, L ἐφάνη (Eust) .. BD ἔστη κατενώπιον αὐτῆς | λέγων αὐτῇ: AL αὐτῇ λέγων .. D λέγων πρὸς αὐτήν | A ᾿Αννα ᾿Αννα, hoc accentu. Item A alibi. | κύριος cum A .. B Pos Geo ὁ θεός .. CF^a κύρ. ὁ θεός | καὶ συλλήψει (-ψει cum AD; BCF^a -ψη) cum AB Geo .. CF^a Pos om καὶ .. F^b συλλ. γάρ .. D συλλ. ἐν γαστρὶ | γεννήσεις cum BEF^a L (add συγγατέρα) Geo .. AD γεννήσει .. I τέξεις | λαληθήσεται cum ABCF^a Geo .. DL κληθήσεται. Ibidem pergant τὸ σπ. σου (L τὸ ἐκ σου γεγεννημένον) ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. (D εὐλογημένον εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην). Geo totum locum sic habet (p. 1033.) ἰδοὺ γάρ, φησὶ, λαλούσης ἄγγελος κυρίου ἦλθε λέγων αὐτῇ Ἐπήκουσεν ὁ θεός τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψη καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπ. σου ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. | καὶ εἶπεν ᾿Αννα cum ABF^a .. C Pos εἶπε δὲ ᾿Αννα .. L καὶ ἤκουσεν ἡ ᾿Αννα ταῦτα, χαρὰς πλησθεῖσα εἶπε | ἐὰν γεννήσω (ita etiam Geo): BF^a Pos ὅτι ἐὰν γενν. .. L ἐὰν κύριος ὁ θεός μου δώσει μοι, καὶ γεννήσω παιδίον | A Geo ἄρρεν | λειτουργοῦν: AB -ργόν, alii -ργῶν | αὐτῷ cum AC Pos etc Geo (p. 1036.) .. B τῷ θεῷ .. DEF^a om | Eust pergit: καὶ ταῦτα βοώσης αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος κυρίου ἐπιφανεῖς αὐτῇ εὐαγγελίζεται αὐτῇ παιδοποιεῖαν. ἡ δὲ ἀκούσασα εὐθύς τὸ γεννηθὲν ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐπηγγείλατο.

2. Καὶ ἰδοὺ (A εὐθέως, L om) ἦλθον (D ἦλθσαν. Ponunt h. l. ADL; BCF^a Pos ante λέγοντες; E post αὐτῇ) ἄγγ. δύο (cum ABD Pos; CF^a L δ. ἄγγ.; E om utrumque) λέγοντες (F^a ἀπαγγέλλοντες, E ἀναγγέλλ.) αὐτῇ Ἰδοὺ (D ᾿Αννα ᾿Αννα, ἰδοὺ; E ὅτι; L Pos om) Ἰωακείμ | ὁ ἀνὴρ σου: BF^a om | ποιμνίων: F^a L ποιμένων. L sic: ἔρχεται ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς ἐρήμου μετὰ τῶν ποιμένων αὐτοῦ καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν αὐτοῦ | ἄγγ. γάρ (F^b δὲ) κυρ.

πρὸς αὐτὸν λέγων Ἰωακείμ· Ἰωακείμ, ἐπήκουσε κύριος ὁ θεὸς τῆς δεήσεως σου· κατέβηθι ἐντεῦθεν· ἰδοὺ γὰρ ἡ γυνή σου Ἄννα ἐν γαστρὶ λήψεται. ³ Καὶ κατέβη Ἰωακείμ, καὶ ἐκάλεσεν τοὺς ποιμένας αὐτοῦ λέγων Φέρετέ μοι ὧδε δέκα ἀμνάδας· ἀσπίλους καὶ ἀμώμους, καὶ ἔσονται κυρίῳ τῷ θεῷ μου· καὶ φέρετέ μοι δεκαδύο μόσχους ἀπαλούς, καὶ ἔσονται τοῖς ἱερεῦσι καὶ τῇ γερουσίᾳ· καὶ ἑκατὸν χιμάρους παντὶ τῷ λαῷ. ⁴ Καὶ ἰδοὺ Ἰωακείμ ἦκε μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ, καὶ ἔστι Ἄννα πρὸς τὴν πύλην καὶ εἶδε τὸν Ἰωακείμ ἐρχόμενον, καὶ δραμοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν

κατέβη: A κατέβη γὰρ ἄγγ. κυρ. . . I. καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγ. | πρὸς αὐτόν: BF^bL πρὸς (I. add τὸν) Ἰωακείμ . . A om | λέγων: BF^b add αὐτῷ. A αὐτῷ τῷ Ἰωακείμ . . F^a καὶ εἶπεν αὐτῷ . . L καὶ λέγει πρὸς αὐτόν | Ἰωακ. Ἰωακ. cum ACEF^bIL Pos . . D Ἰωακ. semel . . BF^a plane om | ἐπήκουσε (cum ADEF^a; C εἰσῆκ., item I. post δεός) κ. ὁ θε. τῆς (I add φωνῆς τῆς) δεήσ. σου: B om | κατέβητι (DL καὶ κατ., F^a σπεύσον. κατ.) ἐντεῦθεν (A ἐνταῦθα; D τὸ τόπος ἐντ.: L ἐντ. ἐν τῷ οἴκῳ σου) | ἰδοὺ γὰρ cum ABDEF^aL . . C Pos om γὰρ | ἡ γ. σ. Ἄννα cum ABD . . CF^a Pos Ἄνν. ἡ γ. σ. | λήψεται: B εἴληπε | Eust haec breviter sic absolvit: Τοιαῦτα δὲ καὶ τῷ Ἰωακείμ ὁ ἄγγελος ἐν τῷ ὄρει διεσήμενε.

3. Καὶ κατέβη (I κατίει) Ἰωακείμ: D add ἐκ τοῦ ὄρους δεδικαιωμένος . . A Καταβὰς δὲ Ἰωακείμ (omisso καὶ seq) | δέκα cum AF^aF^bIL Pos Eust . . BC δώδεκα, E δεκαδύο | ἀσπίλ. κ. ἀμώμους: F^a om . . A om ἀσπ. καὶ | καὶ ἔσont. cum AEI Pos; item additis αἱ δέκα (BD δώδεκα) ἀμνάδ. F^bLBD . . C εἰς θυσιάν . . F^a om | B om μου | κ. φέρ. μοι: BF^bL add ὧδε | δεκαδύο μόσχ. cum F^aF^bI Eust (μ. δέκαδ.), item BC aliiq.ue δώδεκα μόσχ., item Pos . . A δέκα μόσχ. | ἀπαλούς cum BF^aI Pos . . A καλούς καὶ ἀπαλούς, F^b ἀπαλ. κ. καλ. . . C aliiq.ue ut videtur ἀσπίλους | καὶ ἔσονται cum AC Pos etc. . . BDEF^aL add οἱ (F^a om) δώδεκα (F^a φ') μόσχοι | καὶ ἑκατ. χιμάρους (A χημάρους) cum ADEF^a . . BCL Pos καὶ φέρετέ μοι (L add ὧδε) ἐκ. χιμ. | παντὶ τ. λαῷ (L add Ἰσραὴλ) cum ADE . . BCF^aL Pos praem καὶ ἔσονται οἱ (F^a om) ἑκατ. χιμάροι | Eust sic pergit: καὶ καταβὰς Ἰωακείμ ἀπὸ τοῦ ὄρους δέκα ἀμνάδων θυσιάν τῷ κυρίῳ προσήνεγκε, καὶ τοῖς ἱερεῦσι μόσχους δεκαδύο, καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἑκατὸν χιμάρους.

4. Ἰδοὺ: F^aF^b om | ἦκε cum C (aliisque ut videtur, item ἦκει D) . . B ἔρχεται . . AF^bL ἦλθεν (-δε) . . F^a κατέβη | ποιμνίων: F^a ποιμένων | ἔστι: F^b ἐστῆκε . . A ἐξῆλθεν | πρὸς τὴν πύλην cum ADEIL . . F^a παρὰ τὴν πύλην . . BC πρὸς τῇ πύλῃ. Praeterea L add αὐτῆς, C τοῦ οἴκου αὐτῆς . . F^b add προσδεχομένη (ita Birch male pro -δεχομένη scripsisse videtur) Ἰωακείμ τὸν ἄνδρα αὐτῆς | εἶδε: F^aF^b ἶδε (-εν) . . A ἰδοῦσα | τὸν (B om) Ἰωακείμ: AF^b αὐτόν | ἐρχόμενον cum AB etc . . CF^a add μετὰ τῶν ποιμνίων (F^aF^b ποιμένων) αὐτοῦ (F^a om) . . I om καὶ εἶδε usque ἐρχόμενον | καὶ (A om) δραμοῦσα (A προσδραμ.) cum (A)BDF^aI Pos . . CEL καὶ ἔδραμεν Ἄννα (E om; L add ἐμ-προσθεν αὐτοῦ) καὶ | A ἐκρεμάσθη | εἰς τὸν τράχ. cum BIL . . F^a ἐν τῷ τραχήλῳ . . AC ἐπὶ τὸν τράχηλον . . D ἐπὶ τοῦ τραχήλου . . EF^b περὶ (B πρὸς)

τράχηλον αὐτοῦ λέγουσα Νῦν οἶδα ὅτι κύριος ὁ θεὸς εὐλόγησέ με σφόδρα· ἰδοὺ γὰρ ἡ χήρα οὐκέτι χήρα, καὶ ἡ ἄτεκνος ἐν γαστρὶ λήψομαι. καὶ ἀνεπαύσατο Ἰωακείμ τὴν πρώτην ἡμέραν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

V.

¹ Τῇ δὲ ἐπαύριον προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ λέγων ἐν ἑαυτῷ Ἐάν κύριος ὁ θεὸς ἱλασθῇ μοι, τὸ πέταλον τοῦ ἱερέως φανερόν μοι ποιήσει. καὶ προσέφερεν τὰ δῶρα αὐτοῦ Ἰωακείμ καὶ προσεῖχεν τῷ πετάλῳ τοῦ ἱερέως, ὡς ἐπέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, καὶ οὐκ εἶδεν ἁμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ. καὶ εἶπεν Ἰωακείμ Νῦν οἶδα ὅτι κύριος ἱλάσθη μοι καὶ ἀφῆκεν πάντα τὰ ἁμαρτήματά μου. καὶ κατέβη ἐκ ναοῦ κυρίου δεδικαιωμένος, καὶ ἀπῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ² Ἐπληρώθησαν δὲ οἱ μῆνες αὐτῆς·

τὸν τράχ. | λέγουσα (A λέγων) .. B καὶ εἶπε .. D καταφιλοῦσα αὐτὸν καὶ λέγουσα | οἶδα (B add ἀληθῶς) .. A ἔγνων | κύριος ὁ θεός .. F^a om ὁ θεός .. E ἐπῆκουσέ μου ὁ θεός καὶ | εὐλόγησέ (E ἡύλ.) με (A μοι) σφόδρ. (AB om): F^b praemi ἱλάσθη μοι καὶ .. L add καὶ ὅτι ἄτεκνος ἐτύγχανα, νῦν οἶδα ὅτι τέκνον τέξομαι | ἰδοὺ (B καὶ) γὰρ ἡ χήρα οὐκέτι (B οὐκ ἦν) χήρα (A add εἰμί) | ἡ (F^a om; L ἰδοὺ ἡ) ἄτεκνος (L add ἡμην) ἐν γαστρὶ: E ἡ ἄτεκν. οὐκέτι ἄτεκνος· ἐν γαστρὶ γὰρ | λήψομαι: A λήψεται .. BF^b εἴληφα .. L συλλήψομαι καὶ εἴληφα | τὴν πρώτ. ἡμέραν: BF^a Pos τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ .. A τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, F^b τὴν ἡμέραν ἐκείνην | ABF^a ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ

V, 1. τὰ δῶρα αὐτοῦ: B add Ἰωακείμ, E διπλᾶ, L Ἰωακείμ τοῖς ἱερεῦσι καὶ παντὶ τῷ λαῷ | D om λέγων usque ποιήσει | ἐν ἑαυτῷ cum ABCF^b Pos etc: EF^a om | Ἐάν: F^a Εἰ .. A add μή | κύρ. ὁ θεός (A add μου): F^a I om ὁ θεός | φαν. μοι (F^a om) ποιήσει (B Pos ποι. μοι) cum ABC(F^a)F^b etc .. E φανερώσει μοι .. L φανερόν μοι γενήσεται | καὶ προσέφερεν (E προσφέρων omisso καὶ) τ. δ. αὐτ. Ἰωακ. (B om; L add ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου) cum BCEF^bL .. AF^a om | προσεῖχεν cum ABDEF^bI Pos .. C προσέσχε .. F^a προσῆλθε. Praeterea A add Ἰωακείμ | τῷ πετάλῳ: ADI τὸ πέταλον | ὡς (D ὅς, A ἕως, I ἕως οὗ) ἐπέβη (F^a ἀνέβη): E καὶ ἐπέβη .. B καὶ ἐφανερώθη αὐτῷ, καὶ ἐπέβη | D ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ | κυρίου .. F^a τοῦ κυρίου .. L κυρ. τοῦ θεοῦ | καὶ οὐκ εἶδεν (alii ἶδεν; alii οἶδεν) ἁμαρτ. ἐν ἑαυτῷ cum AEF^bIL Pos .. BC(F^a) καὶ (F^a add εἶδε, καὶ ἰδοὺ) ἁμαρτία οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ, D καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ ἁμ. | B om Ἰωακείμ | κύριος (F^a ὁ κύρ.) cum AF^aI Pos .. BC κύρ. ὁ θεός | ἱλάσθη: L ἐσπλαγχνίσθη | ἀφῆκεν cum ADEF^bIL Pos (L Pos add μοι): BCF^a ἀφείλε | πάντα (I om) τὰ ἁμαρτ. (F^b παραπτώμ.) μου .. BC μου πάντ. τὰ ἁμ. | κατέβη: A add Ἰωακείμ | ἐκ (ADF^a add τοῦ) ναοῦ (D Pos οἴκου) | καὶ ἀπῆλθεν (AF^a Pos ἦλθεν, D ἦν, I οἴκει) .. EL om | ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ cum BDI .. ACF^aL εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ .. E om. Praeterea D add χαίρων, BC χαίρων καὶ δοξάζων τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ (C om τ. Ἰσρ.).

2. Ἐπληρώθη. δέ cum ABC etc .. DEF^aF^b καὶ ἐπληρώθη. (D ἐπλήσθη-

ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ μηνὶ ἐγέννησεν Ἄννα. καὶ εἶπεν τῇ μαίᾳ Ἰὺ ἐγέννησα; ἡ δὲ εἶπεν Θῆλυ. καὶ εἶπεν Ἄννα Ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχὴ μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ ἀνέκλινεν αὐτήν. πληρωθεῖσάν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπεσμήξατο Ἄννα, καὶ ἔδωκεν μασθὲν τῇ παιδί, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ.

VI.

Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα ἐκραταιοῦτο ἡ παῖς· γενομένης δὲ αὐτῆς ἐξαμηνιαίου ἔστησεν αὐτήν ἡ μήτηρ αὐτῆς χαμαί, τοῦ διαπειράσαι εἰ ἴσταται. καὶ ἑπτὰ βήματα περιπατήσασα ἦλθεν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς. καὶ ἀνήρπασεν αὐτήν λέγουσα Ζῆ κύριος ὁ θεός μου, οὐ μὴ περιπατήσης ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἕως ἂν ἀπάξω

σαν) . . L καὶ ἐπλ. δέ . . I Pos συνέλαβε δὲ Ἄννα, καὶ ἐπληρ. | οἱ μῆνες αὐτῆς cum CDFb . . A οἱ δὲ μῆνες τῇ Ἄννῃ, E Pos μῆνες αὐτῇ ἔξ, L αἱ ἡμέραι Ἄννας ὥσει μῆνες ἔξ . . B τῇ Ἄννῃ μῆνες ἑπτὰ . . F^a τῇ Ἄννῃ μῆνες ἐννέα, I αὐτῇ μῆνες ἐννέα | ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ (ἐνάτῳ B aliiq; ἐνάτῳ A aliiq) μηνὶ cum BCI (ἐ. δ. τ. μηνὶ τῷ ἐν.) . . AF^b τῷ δὲ ἐνάτῳ (F^b add μηνί) . . EL τῷ δὲ (E ἐν δὲ τῷ) ἐβδόμῳ μηνὶ . . DF^a nil nisi καὶ | ἐγέννησεν: D ἔτεκεν | AL (aliiq;?) om Ἄννα | καὶ εἶπεν (- πε) . . A εἶπεν δέ . . DL add (ῆ) Ἄννα | ἡ δὲ (L add μαίᾳ) εἶπεν: DF^a καὶ εἶπεν αὐτῇ (D om) . . F^b καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μαίᾳ εἶπεν | Θῆλυ: F^b L Σηλεῖαν . . D add ἐγέννησας | Ἐμεγαλύνθη (L Nūn ἀλτῶς ἐμεγ.) ἡ ψυχὴ (L τὸ πνεῦμά) μου cum ABIL Pos . . CDF^b Ἐμεγάλυνεν (F^b μεγαλύνει) ἡ ψυχὴ μου (D add τὸν κύριον) . . F^a Ἐμεγάλυνεν ὁ κύριος τὴν ψυχὴν μου | ἐν (AF^a om) τῇ ἡμ. ταύτῃ cum (AF^a) BDL . . I Pos ἐπὶ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ . . CF^b τὴν ἡμέραν ταύτην | αὐτήν (L add ἡ μαίᾳ) cum CF^a L Pos etc . . A τὴν παῖδα . . BD (add ἐν τῇ κλίνῃ) E ἐκέρτη | A πληρωθέντων | ἀπεσμήξατο Ἄννα (B om) . . I add ἀπὸ τοῦ ὕματος αὐτῆς, L τῆς ἀφόδου αὐτῆς, N τῆς λοχείας αὐτῆς . . D om ἀπεσμ. Ἄνν. καὶ | καὶ ἔδωκεν (I ἐδίδω) μασθὲν (B μαστόν) τῇ παιδί (L τῷ παιδίῳ): haec F^b post ἀνέκλιν. αὐτήν ponit | καὶ (A add τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ) ἐπωνόμασε (cum BDIL Pos; A ἐκάλεσε, F^a ἐκαλέσατο) τὸ ὄν. αὐτ. Μαριάμ cum BDIL Pos (AF^a) . . E x. ἐπωνόμ. αὐτὴν Mar. . . C ἐκάλεσε δὲ Μαριάμ | Eust capp. IV. et V. paucis absolvit his: καὶ ἐπιτελέσας τὰς θυσίας ταύτας ἐν τῷ ναφ τοῦ θεοῦ ἀφικνεῖται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ γνοὺς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ποιεῖ ἔξ αὐτῆς θυγατέρα καὶ ὀνομάζει αὐτήν Μαριάμ.

VI, 1. ἐξαμηνιαίου: F^a ἐνεαμηνιαίου χρόνου | χαμαί (EF^a post αὐτὴν pronunt): L add ἐπὶ τοὺς πόδας τῆς παιδὸς | διαπειράσαι cum BEIL . . CF^a περάσαι . . AD περιπατήσαι (A add καὶ) | ἑπτα (F^a ἐννέα) βήμ. περιπατήσασα (D περιπατήσει καὶ) cum ABDEF^a IL (add ἡ παῖς) Pos . . C περιπ. ἐ. βήμ. | F^a εἰς κόλπον | αὐτῆς cum AB . . CF^a Pos τῆς μητρὸς αὐτῆς | καὶ ἀνήρπασεν (F^a ἤρπασεν) αὐτήν (F^a add ἡ μήτηρ αὐτῆς, item ut videtur alii) λέγουσα cum AEF^a L aliiq; ut videtur . . BDI Pos καὶ εἶπεν Ἄννα, C εἶπε δὲ Ἄννα | οὐ (L ὅτι οὐ) μὴ περιπατήσης cum AB Iac . . CF^a οὐ (F^a om) μὴ περιπατήσεις | I ἐπὶ τῆς γῆς | ἕως ἂν cum AEF^a L Iac . . BC ἕως οὐ | E εἰσάξω, L ἄξω |

σε ἐν τῇ ναῷ κυρίου. καὶ ἐποίησεν ἀγίασμα ἐν τῇ κοιτῶν αὐ-
τῆς, καὶ πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον οὐκ εἶα διέρχεσθαι δι' αὐτῆς·
καὶ ἐκάλεσε τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντους, καὶ
διεπλάνων αὐτήν. ² Ἐγένετο δὲ πρῶτος ἐνιαυτὸς τῇ παιδί, καὶ
ἐποίησεν Ἰωακείμ δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἱερεῖς καὶ
τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν γερουσίαν καὶ πάντα τὸν λαὸν τοῦ Ἰσ-
ραὴλ. καὶ προσήνεγκεν Ἰωακείμ τὴν παιδα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ
εὐλόγησαν αὐτήν λέγοντες Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγη-
σον τὴν παιδα ταύτην καὶ δὸς αὐτῇ ὄνομα ὀνομαστὸν αἰώνιον
ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς. καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαὸς ἔνοιτο γένοιτο,
ἀμήν. Καὶ προσήνεγκεν αὐτήν τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ εὐλόγησαν
αὐτήν λέγοντες Ὁ θεὸς τῶν ὑψωμάτων, ἐπέβλεψον ἐπὶ τὴν παιδα
ταύτην καὶ εὐλόγησον αὐτήν ἐσχάτην εὐλογίαν, ἥτις διαδοχὴν
οὐκ ἔχει. ³ Καὶ ἀνῆρπασεν αὐτήν ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐν τῇ ἀγιά-

ἀγίασμα cum A (post αὐτῆς ponit) BDEF^a IL Iac .. C ἀγιαστήριον | πᾶν (cum BCEI; ADF^a L Iac om) κοιν. καὶ (cum BEI^a I Iac; AC DL ἡ) ἀκάθαρτ. | οὐκ
εἶα (D εἶασε, L ἐξ) διέρχ. (F^a διελεύειν) .. I οὐ συνεχώρει διελεύειν .. A οὐ
διήρχετο | Iac δι' αὐτοῦ | I ἐκάλει | ἀμιάντους: D παρδόνους καὶ ἀμιάντ. |
διεπλάνων cum A (ἐπιάνων) BC (διεπλάνον) F^a (διεπλήνων) Fb I (διεπλάνουν)
Pos (seducebant) .. D διεκόνουν αὐτήν (sic) .. E ἐμετεώρῃσαν (sic) αὐτήν ..
Fabric coniecit διεπλυνον.

2. A Pos δοχ. μεγάλ. (Pos με. δ.) Ἰωακείμ | τοὺς ἱερεῖς (DI Pos ἀρχιε-
ρεῖς, L ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς) κ. τοὺς (B om) γραμμ. καὶ (B om; L add
πάσαν) τὴν γερουσίαν (B τῆς γερουσίας) κ. π. τὸν (D om) λα. τοῦ (cum BDL;
CF^a om) Ἰσρ. (E om τ. Ἰσρ.): A nil nisi πάντας τοὺς ἱερεῖς καὶ τὴν γερουσίαν |
καὶ προσήνεγκεν (E ἤνεγκεν, D προσέφερεν) Ἰω.: A καὶ προσήγαγον Ἰωακείμ
καὶ Ἄννα | τὴν παιδα: I Pos δῶρα | ἱερεῖς: BF^a I Pos ἀρχιερεῖς, L ἀρ-
χιερεῖς καὶ ἱερεῖς | D ὑλόγησαν τὴν παιδα | λέγοντες (D καὶ εἶπον) cum
AB(D)EF^a IL Pos .. C prae om ἱερεῖς | L Κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρ. ἡμ.
Ἀβραάμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ | ὀνομαστὸν αἰώνιον cum BCF^a I Pos .. DL Iac om
ὀνομαστὸν .. E ὀνομαστ. ἐνώπιόν σου | ἐν (F^a om) πάσ. τ. γενεαῖς: B add τῆς
γῆς, Fb τοῦ αἵωνος | καὶ εἶπε πᾶς (I om) ὁ λαός (L add Ἰσραὴλ) ἔνοιτο,
γένετο (alterum om DFb IL) ἀμήν (Fb I ante γένοιτο ponunt): B om | καὶ
(F^a add πάλιν) προσήνεγκεν .. C add Ἰωακείμ .. BFb I Pos προσήνεγκαν | αὐ-
τήν cum BDEF^a Fb I Pos .. C τὴν παιδα | τ. ἀρχιερεῖς cum CDFb .. BF^a Pos
alii τ. ἱερεῖς | L sic: καὶ πάλιν (omissis προσήνεγκ. αὐτ. τ. ἀρχ. καὶ) ὑλό-
γησαν τὴν παιδα λέγοντες οἱ ἱερεῖς. Porro I καὶ προσήνεγκαν αὐτήν (omissis τ.
ἀρχιερ., καὶ εὐλόγ. αὐτήν) λέγοντες. A denique omittit post τῶν πατέρων ἡμῶν
omnia quae proxime sequuntur, statimque pergit καὶ τῶν ὑψωμάτων | ἐπέβλεψ.
ἐπὶ τ. π. τ. καὶ (I om ἐπὶ βλ. usque καὶ) εὐλόγησον (A vitiose -σαν) αὐτήν (A
om) ἐσχάτ. (B Iac Pos om) εὐλογίαν cum ABDEF^a IL Iac Pos .. C εὐλόγησον
τὴν παιδα ταύτ. καὶ πάρασχον (sic) αὐτῇ εὐλογίαν | οὐκ ἔχει: C Iac οὐκ ἔξει.

3. Καὶ ἀνῆρπασεν (Fb ἀνήγαγεν) αὐτήν ἡ μήτ. αὐτ. cum ABDEF^a Fb GIL

σματο τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ μαστόν. καὶ ἐποίη-
σεν Ἄννα ἄσμα κυρίῳ τῷ θεῷ λέγουσα Ἄσω ὥδῃν κυρίῳ τῷ θεῷ
μου, ὅτι ἐπεσκέψατό με καὶ ἀφείλατο ἀπ' ἐμοῦ τὸ ὄνειδος τῶν
ἐχθρῶν μου· καὶ ἔδωκέν μοι κύριος καρπὸν δικαιοσύνης αὐτοῦ,
μονοσύσιον πολυπλούσιον ἐνώπιον αὐτοῦ. τίς ἀναγγελεῖ τοῖς
υἱοῖς Ῥουβὶμ ὅτι Ἄννα θηλάζει; ἀκούσατε ἀκούσατε, αἱ δώδεκα
φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι Ἄννα θηλάζει. Καὶ ἀνέπαυσεν αὐτὴν
ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀγιάσματος αὐτῆς, καὶ ἐξῆλθεν καὶ διηκόνει
αὐτοῖς. Τελεσθέντος δὲ τοῦ δεῖπνου κατέβησαν εὐφραυνόμενοι καὶ
δοξάζοντες τὸν θεὸν Ἰσραὴλ.

Pos .. C καὶ ἀνήγαγον αὐτὴν | ἐν (F^b L καὶ εἰσηνεγκεν αὐτὴν ἐν) τῷ ἀγιάσμ.
(L κοιτῶνι) τοῦ κοιτῶνος (L τοῦ ἀγιάσματος, F^b om) αὐτ. cum ACDE(F^b L) ..
BF^a I Pos om | καὶ (C add λαβοῦσα Ἄννα, non item ABF^a F^b GIL Pos) ἔδω-
κεν αὐτῇ μαστόν (αὐτῇ μαστ. [B μαστόν] cum ABF^a I Pos; CEF^b GL μαστ.
τῇ παιδί) .. D om | ἐποίησεν (CD ἤσεν) Ἄννα (AC om) ἄσμα (AE ὥδῃν, L
ἀγ(ια)σμα) | κυρίῳ τῷ θεῷ cum ABCDEIL Pos .. Fa om τῷ θεῷ | A om λέ-
γουσα | Ἄσω (D ἄσσομαι; Iac add δη.) ὥδῃν (E add ἀγ(ια)ν; DF^b ὡδ. ἀγ. post
μου pronunt) κυρ. τ. Σε. μου (L add ἀγ(ια)ν καὶ εὐάριστον ἐνώπιον αὐτοῦ) cum
BCF^a Iac Pos etc .. A om | ἀφείλατο (BI Iac -λετο) cum ABEI Iac .. CDF^a
KL ἀφείλε (-λεν) | ἀπ' ἐμοῦ cum BDF^a L Pos .. A με (sic) .. Iac μου ..
CIK om | τὸ (DK om) ὄνειδος cum ACDF^a KL Iac .. BI τὸν ὄνειδισμόν | τῶν
ἐχθρῶν μου cum BDF^a KL Pos .. C (item alii?) μου ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου ..
A μου ἐν ἀνθρώποις .. Iac om | κύριος cum BK .. DF^b IL Pos κύρ. ὁ θεός ..
A κύρ. ὁ Σε. μου .. CF^a Iac om | καρπὸν (F^b αἶνον, L add τῆς) δικαιοσύνης
αὐτοῦ (cum EF^a KL Iac; om ABCDF^b I Pos) .. D add καὶ καρπὸν | μονοσύσιον
(I Pos om; K Iac add καί, C αὐτῷ καί) πολυπλούσιον (cum F^b KL Iac; BCD
πολυπλάσιον; I Pos πολυπλάσιονα) ἐνώπιον (D κατενώπ.) αὐτοῦ (cum BD [om
αὐτ.] F^b IKL Pos; C om; Iac αἰώνιον) .. AEF^a om | τίς .. D καὶ τίς .. F^a I
ὅτι | Ῥουβὶμ cum ABK etc .. F^a etc Ῥουβείμ, C Ῥουβήμ | Ἄννα θηλάζει
(EL -ζεται) cum ABDEIKL Pos .. CF^a θηλ. Ἄννα | ἀκούσ. ἀκούσ. (alterum
om K) αἱ δώδ. (K δεκαδύο, I om) φυλ. τ. Ἰσρ. ὅτι Ἄ. θηλάζει (L -ζεται)
cum ABDIKL Pos .. CF^a om | ἀνέπαυσεν: BI Pos ἀνέκλινεν | αὐτὴν (L τὴν
παιδα αὐτῆς) cum ABDEF^a IKL Pos .. C add ἡ μήτηρ αὐτῆς | ἐν τῷ κοιτῶνι
τοῦ ἀγιάσμ. (BL om τ. ἀγ.) αὐτῆς cum ABEF^b IKL Pos .. CF^a ἐν τῷ ἀγιά-
σματο τοῦ κοιτῶνος (F^a om τ. κοιτ.) αὐτῆς | καὶ ἐξῆλθεν καί: D καὶ ἐξελεύσασα
Ἄννα | καὶ διηκόνει: F^b τοῦ διακονῆσαι | F^a κατήλδον, I κατήρισαν | εὐ-
φραυνόμενοι: BIK εὐφρανθέντες. Praeterea BI add καὶ ἐπέβησαν αὐτῇ ἔνομα
(B αὐτὴν, omisso ὀνομ.) Μαριάμ, διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς οὐ μαρτανθίζεται εἰς
τὸν αἰῶνα, item Pos *et posuerunt illi nomen Mariam*. Similiter F^b post τ. Σε.
Ἰσραὴλ add καὶ ἐκάλεσαν δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ, λέγοντες ὅτι τὸ ὄνομα
αὐτῆς οὐ μαρτανθίζεται. | καὶ (Pos om) δοξάζοντες cum ADF^a L .. BEI καὶ
ἐδόξαζον .. CK καὶ ἐδόξασαν | K τοῦ Ἰσραὴλ.

VII.

¹ Τῇ δὲ παιδί προσετίθεντο οἱ μῆνες αὐτῆς. ἐγένετο δὲ διετῆς ἡ παῖς, καὶ εἶπεν Ἰωακείμ Ἀνάξωμεν αὐτὴν ἐν τῷ ναῷ κυρίου, ὅπως ἀποδῶμεν τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπηγγειλάμεθα, μή πως ἀποστείλῃ ὁ δεσπότης ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἀπρόσδεκτον γένηται τὸ δῶρον ἡμῶν. καὶ εἶπεν Ἄννα Ἀναμείνωμεν τὸ τρίτον ἔτος, ὅπως μὴ ζητήσῃ ἡ παῖς πατέρα ἢ μητέρα. καὶ εἶπεν Ἰωακείμ Ἀναμείνωμεν. ² Καὶ ἐγένετο τριετῆς ἡ παῖς, καὶ εἶπεν Ἰωακείμ Καλέσατε τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντους καὶ λαβέτωσαν ἀνά λαμπάδα, καὶ ἔστωσαν καιόμεναι, ἵνα μὴ στραφῇ ἡ παῖς εἰς τὰ ὀπίσω καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἡ καρδία αὐτῆς ἐκ ναοῦ κυρίου. καὶ ἐποίησαν οὕτως ἕως ἀνέβησαν ἐν τῷ ναῷ κυρίου. καὶ ἐδέξατο αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, καὶ φιλήσας εὐλόγησεν

VII, 1. παιδί: A^o I παιδίσκη | A καὶ ἐγένετο διετῆς, omisso ἡ παῖς | Ἰωακείμ (A ὁ πατήρ αὐτῆς) cum AC, item ut videtur D aliisque .. EF^aL add τῇ Ἄννα, BF^bI Pos Ἄννη τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, K πρὸς Ἄνναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ | Ἀνάξωμεν (A -ξομεν) cum ADEF^bL .. BCF^a ἀπάξωμεν .. K δῶμεν (et pergit ἐν τῷ ναῷ κυρ. τὴν παῖδα) | F^a εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου | ὅπως cum ABDEF^bIKL .. F^a ὥστε .. C καὶ | I ἀποδώσωμεν | τὴν ἐπαγγελίαν .. BI L Pos add ἡμῶν | ἣν ἐπηγγειλάμεθα .. F^b om .. F^a add κυρίῳ τῷ θεῷ | ἀποστείλῃ (D -στελεῖ) cum CDEF^bGIKL .. A ἀποστῇ .. B ἀποστρέψῃ, F^a ἀποστραφῇ | ὁ δεσπότης cum ABDEGIK (ponit post ἐφ' ἡμ.) L .. C κύριος ὁ θεός .. F^a F^b om | ἐφ' ἡμᾶς cum ABDEF^bIKL .. CG πρὸς ἡμᾶς .. F^a ἀφ' ἡμῶν | ἀπρόσδ. γένηται (F^a -νοίτο) cum ABDEF^aF^bGIKL .. C γέν. ἀπρόσδ. Pos libere sic: ne forsitan a nobis auferat deus succenseatur in nos. | Ἄννα: F^b add ἡ γυνὴ αὐτοῦ, L πρὸς Ἰωακείμ | ὅπως (D add ἔδωμεν) μή cum ABCDEF^a .. IKL μή πως | ζητήσῃ (-ση BK) cum ABDEKL .. CF^a ἐπιζητήσῃ (C -ση) .. I ἀναζητήσῃ | ἡ παῖς cum ABF^bIK Pos .. CDF^aL om | πατέρα (D ἡ πατ.) ἢ (I Pos καὶ) μητ. | Ἀναμείνωμεν cum BD (add καὶ τὸ τρίτον ἔτος) EF^aIK Pos .. C Ἀμήν, γένοιτο; item L Γένοιτο, ἀμήν. A ab εἶπεν Ἰωακείμ altero ad alterum transilit.

2. Καὶ ἐγένετο cum BI Pos (D sic: καὶ γενομένης τῆς παιδὸς τριετοῦς) .. EF^aKL Ἐγέν. δέ .. C Ὡς δὲ ἐγένετο | καὶ (CD om) εἶπεν Ἰωακείμ .. L add πρὸς τὴν Ἄνναν | Καλέσατε cum AB Pos .. D κάλεσόν μοι .. CF^aK καλέσωμεν | λαμπάδα cum ABEF^aIKL (L sic: καὶ ἔστωσαν μετ' αὐτῆς πρὸς πλάνην αὐτῆς, καὶ λαβέτωσαν πᾶσα ἀνά μίαν λαμπάδαν) .. C Pos λαμπάδας | στραφῇ cum ABDEF^aIL .. CK ἐπιστραφῇ | L αἰχμαλωτισθήσεται | ἡ καρδία: F^a ἡ ψυχὴ .. L ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία | καὶ ἐποίησαν οὕτως, ἕως (L ὥς: C add οὐ, non item BEF^aL) ἀνέβησαν (E ἀνέβη) ἐν τῷ ναῷ (D εἰς ναόν, F^a εἰς τὸν ναόν) κυρίου (I Pos om) .. AK om | καὶ ἐδέξατο αὐτ. (D add Ζαχαρίας) ὁ ἱερεὺς (BI Pos ὁ ἀρχιερεὺς) .. A κ. ἐδέξαντο αὐτ. οἱ ἱερεῖς | καὶ φιλήσας (cum GKL; F^a om; BC καταφιλήσας) εὐλόγ. αὐτὴν (C om) cum (BC) (F^a) GKL .. EF^b καὶ

αὐτήν καὶ εἶπεν Ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ὄνομά σου ἐν πάσαις ταῖς
γενεαῖς· ἐπὶ σοὶ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανερώσει κύριος τὸ
λύτρον αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. ³ Καὶ ἐκάθισεν αὐτήν ἐπὶ
τρίτου βαθμοῦ τοῦ θυσιαστήριου, καὶ ἐπέβαλεν κύριος ὁ θεὸς χά-
ριν ἐπ' αὐτήν, καὶ κατεχόρευσεν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, καὶ ἡγάπη-
σεν αὐτήν· πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ.

VIII.

¹ Καὶ κατέβησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς θαυμάζοντες καὶ αἰνοῦν-
τες τὸν δεσπότην θεόν, ὅτι οὐκ ἐπεστράφη ἡ παῖς εἰς τὰ ὀπίσω.
ἦν δὲ Μαρία ἐν τῷ ναῷ κυρίου ὡς περιστερά νεμομένη, καὶ ἐλάμ-
βανεν τροφήν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου. ² Γενομένης δὲ αὐτῆς δωδε-

ἐφίλησεν αὐτήν καὶ ἡϋλόγησεν .. A καὶ ἐφίλησαν αὐτήν .. D καὶ κατεφίλησεν
αὐτ. κ. ἡϋλόγ. .. I καὶ ἡσπάσατο αὐτήν | καὶ εἶπεν (A -πον) .. D λέγων |
Ἐμεγάλυνεν (BDF^aI Pos praem Μαρία vel Μαριάμ, non item ACK) cum ACK
etc .. L Μεγαλύνει, B -λύναι, Pos manifestabit | κύριος cum AI Pos .. BCK
κύρ. ὁ θεός | ταῖς (D om) γενεαῖς cum ABDEF^aIKL Pos .. C add τῆς γῆς ..
AE add καὶ εἶπεν ὁ λαός Γένοιτο, ἀμήν. | ἐπὶ σοὶ (B σοῦ; F^a add γάρ) ..
DF^bI om | ἐπ' ἐσχάτου cum AC etc .. BF^aK aliique plures ἐπ' (I καὶ ἐπ')
ἐσχάτων (DF^b add δέ) | φανερώσει .. A praem καὶ ἐκ σοῦ | κύριος cum
ADEF^aI Pos (I Pos add ἐν σοὶ) .. BCF^bK κύρ. ὁ θεός | τὸ λύτρον (IK λου-
τρόν) αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς cum ABDEF^aIKL .. C τὸ λύτρον τῶν υἱῶν

3. A ἐκάθισαν | ἐπὶ (AI add τοῦ) τρίτου βαθμοῦ cum ACI .. BEF^aK
ἐπὶ (F^aK ἐν τῷ) τρίτῳ βαθμῷ .. I ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμόν | K ἐν τῷ θυσια-
στηρίῳ | ἐπέβαλεν cum DIKL .. ABC ἔβαλε .. F^a δέδωκεν (pergit αὐτῇ χάριν
κύρ. ὁ θε. | A ἐπ' αὐτῇ | L κατεχόρευε | DK ἐν τοῖς | καὶ (K praem καὶ
ἐπέβηκεν αὐτῇ ὄνομα Μαριάμ | ἡγάπησεν (E ἡγάσεν, L ἡϋλόγησεν) αὐτήν
πᾶς (B add ὁ; articulum abesse diserte dicit Geo l. l. pag. 1121.) οἶκ. Ἰσρ. |
Post Μαριάμ (cf. ad V, 2.) Eust pergit ἦντινα τριετῇ γενομένην τῷ
ναῷ τοῦ θεοῦ ἀφιέρωσαν.

VIII, 1. Καὶ κατέβ. cum ADEIF^aL Pos .. BC κατέβ. δέ | EF^a om οἱ |
θαυμάζοντες: A δοξάζοντες | καὶ αἰνοῦντες cum ACF^aK Pos .. BD καὶ δοξά-
ζοντες .. I καὶ ὑμνοῦντες .. EF^b καὶ αἰν. καὶ δοξάζοντες | τὸν δεσπότην (F^b
add τόν?) θεόν cum F^bK; L τ. δεσπ. καὶ κύριον .. ACF^a Pos τὸν θεόν .. B
κύριον τὸν θεόν .. E τὸν θεόν Ἰσραὴλ | ἐπεστράφη cum BCEK .. D ἐπέστρε-
ψεν .. AI ἀπεστράφη .. F^a ἐστράφη | εἰς τὰ ὀπίσω cum ABC .. DEK ἐπ'
αὐτούς, II. Pos (L Pos post ἡ παῖς) ἐπ' αὐτοῖς, F^a πρὸς αὐτούς | ἦν δέ ..
A καὶ ἦν .. I (add ἦν post Μαρία) L (add ἦν post κυρίου) ἡ δέ | Μαρία cum
A (ἡ Μαρ.) BDF^aIKL Pos .. CL Μαριάμ | ἐν τῷ ναῷ (D οἴκῳ) κυρ. (A om)
h. l. cum ABF^aK .. C Pos post νεμομένη | ὡς cum BF^aKL .. AC ὥσει | I
om ὡς περιστ. νεμομ. | D ἐλάμβ. δέ καὶ | ἀγγέλου: B κυρίου

2. δωδεκαετοῦς cum ABCK etc Eust .. F^aI δώδεκα ἐτῶν (I add ἐν ναῷ

καστούς, συμβούλιον ἐγένετο τῶν ἱερέων λεγόντων Ἰδοὺ ἡ Μαρία
 γέγονεν δωδεκαετής ἐν τῷ ναῷ κυρίου· τί οὖν αὐτὴν ποιήσωμεν,
 μὴ πως μιάνη τὸ ἀγίασμα κυρίου; καὶ εἶπον τῷ ἀρχιερεὶ Σὺ
 ἔστηκας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, εἰσελθε καὶ πρόσευξαι περὶ
 αὐτῆς, καὶ ὃ ἐὰν φανερώσει σοι κύριος, τοῦτο καὶ ποιήσωμεν.
³ Καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀρχιερεὺς λαβὼν τὸν δωδεκακώδωνον εἰς τὰ
 ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἤψατο περὶ αὐτῆς. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος
 κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῷ Ζαχαρία Ζαχαρία, ἔξελθε καὶ ἐκκλη-
 σάσεν τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνεγκάτωσαν ἀνά βρά-
 βδον, καὶ ὃ ἐὰν ἐπιδείξῃ κύριος σημεῖον, τούτου ἔσται γυνή.

κυρίου) .. Fb²² τεσσαρακαθεκα ἐτῶν | E συμβ. ἐποίησαν οἱ ἀρχιερεῖς λέγοντες
 .. Eust οἱ ἱερεῖς συμβούλ. ἐποίησαντο | ἡ Μαρία cum ABF^a (BF^a om ἡ) K ..
 C Pos Μαριάμ | IK ἐγένετο | L ἐτῶν δώδεκα .. Fb²² τεσσαρακαιδεκαετής ..
 Pos *anno decem* | ἐν τῷ ναῷ κυρίου (K add τοῦ θεοῦ ἡμῶν): EF^a om | τί
 οὖν (EI om) αὐτὴν (F^a αὐτῇ) ποιήσωμεν (B -σομεν; C Pos ante αὐτὴν pon) |
 μιάνη (sic codd. mei, non μιανῇ ut Thī edidit) cum ABDEIKL .. F^a μιανῇ,
 Pos *macularetur* .. C prae m ἐπέλθῃ αὐτῇ τὰ γυναικῶν καὶ | ἀγίασμα .. Fb²² ἀγία-
 στήριον | κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν (K om) cum ABDEFbKL Pos .. F^a τοῦ κυρ.
 θε. ἡμ. .. C κυρίου | B εἶπαν .. L εἶπασιν | τῷ ἀρχιερεὶ (L ἱερεὶ) cum
 ADEL: item praemisso οἱ ἱερεῖς I Pos .. BCK οἱ ἀρχιερεῖς τῷ Ζαχαρίᾳ, item
 Fb²² τῷ Ζαχ. οἱ ἀρχιερ., item F^a οἱ ἱερεῖς πρὸς Ζαχαρίαν | Σὺ (A prae m EI)
 ἔστηκας (A ἔστησας, E ἔστης) cum ABCEK .. F^a IL Pos σὺ στήῃ | ἐπὶ τῷ
 (DE τοῦ) θυσιαστήριον (DE -ρίου) κυρίου (D add τοῦ θεοῦ) .. L ἐν τῷ θυσια-
 στήριῳ κυρίου .. K ἐνώπιον κυρίου ἐπὶ τῷ θυσ. | εἰσελθε (F^a I prae m καὶ) cum
 BC .. ADEF^a IK add εἰς (K οὖν εἰς) τὸ (D ἐν τῷ) ἀγίασμα (D -άσματι) κυ-
 ρίου (EF^a K om) .. Fb²² L Pos plane om | L εὐξαι | καὶ ὃ (I om) ἐὰν (C ἂν,
 D om) φανερώσει (-σει cum ABDK; CF^a -ση) σοι (AEI om) | κύριος cum B
 (ὁ κύρ.) EF^a IK .. AC κύρ. ὁ θεός .. Pos *deus* | τοῦτο καὶ cum AC; BDEF^a
 Fb²² IK Pos om καὶ | ποιήσωμεν cum ABDEFbIKL .. C -σομεν (Pos *facietus*)
 .. F^a ποιήσον

3. Καὶ εἰσῆλθεν (D εἰσελθὼν -- καὶ εἰσῆι εἰς τὰ) ὁ ἀρχιερ. (cum ADFb I
 Pos; BCF^a K ὁ ἱερεύς. L add εἰς τὸ θυσιαστήριον) λαβὼν (L φορῶν) τὸν δω-
 δεκακώδωνα (cum BDEF^a IK; A δωδεκακώδωνον (sic), CL τὸ δωδεκακώδωνον.
 L add ἱεροπρεπὲς ἱμάτιον) | DL προσήγατο | περὶ αὐτῆς cum ADEF^a IKL
 Pos .. BC om | ἐπέστη cum BCF^a I Pos .. Fb²² K ἔστη .. AEL ἤλθεν | λέ-
 γων αὐτῷ ABEF^a Fb²² KL Pos; C αὐτῷ λέγων .. D λέγ. τῷ ἀρχιερεὶ .. I τῷ
 Ζαχαρίᾳ καὶ εἶπεν αὐτῷ | Ζαχ. Ζαχ. cum CF^a K Pos .. ABDIL om alterum |
 ἐκκλησίᾳσεν: L κάλεσον | EF^a Eust πάντας τ. χηρεύοντ. | τοῦ λαοῦ (ita etiam
 Eust) .. L ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ .. A τῶν ἱερέων τοῦ λαοῦ | A ἐνεγκάτωσαν |
 ἀνά βράβδον (D τὰς βράβδους αὐτῶν): L πᾶς (cod. πᾶσα?) εἰς, καὶ λάβει αὐτάς
 καὶ θύσον αὐτάς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον | καὶ ὃ (L οὐ; codd. plerique ὃ) ἐὰν
 (F^a Eust ἂν) ἐπιδείξῃ (D -ξει) cum ADEF^a KL Pos Eust .. BCI καὶ εἰς (B ἐφ')
 ὃν ἐὰν (B ἂν, I om) ἐπιδείξῃ (C δείξῃ) | κύρ. cum ADI .. BCF^a K κύρ. ὁ θεός
 (K add ἡμῶν) .. Pos Eust ὁ θεός | L σημεῖον ἐπὶ τὴν βράβδον αὐτοῦ | τούτου
 cum ACF^a K Pos .. BE τούτῳ .. D τούτῳ | ἔσται .. AD ἔστιν | γυνή .. I Pos

ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρυκες καθ' ὅλης τῆς περιχώρου τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ κυρίου, καὶ ἔδραμον πάντες.

IX.

¹ Ἰωσήφ δὲ ῥίψας τὸ σκέπαρνον ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῶν· καὶ συναχθέντες ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀρχιερέα, λαβόντες τὰς ῥάβδους. λαβὼν δὲ ἀπάντων τὰς ῥάβδους εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἠῤῥατο. τελέσας δὲ τὴν εὐχὴν ἔλαβε τὰς ῥάβδους καὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπέδωκεν αὐτοῖς· καὶ σημεῖον οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τὴν δὲ

γυνὴ εἰς τήρησιν .. D εἰς τήρησιν τῆς παρθένου | ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρ. cum BFb IKL Pos; item AE ἐξῆλθεν (-δε) δὲ ὁ κήρυξ .. CF^a καὶ ἐξῆλθεν οἱ κήρ. | καθ' ὅλης (AB καθ' ὅλου) τῆς (B τοῦ) περιχ. (F^a IL om τ. περιχ.) τῆς Ἰουδ. (K ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ) | L ἤχησαν ὡς σάλπ. | κυρίου .. A om .. I add ἡ μεγάλη | καὶ ἔδραμ. πάντ. cum BC Pos .. ADEF^aKL καὶ εὐχέως (ita AK; DL ἰδοὺ εὐχάς; EF^a ἰδοὺ συν-) ἔδραμον (K add οἱ; L add οἱ χηρεύοντες) πάντες (F^a add εἰς ἀπάντησιν) | Eust pergit: Γενομένης δὲ αὐτῆς δωδεκαετοῦς, οἱ ἱερεῖς συμβούλιον ἐποιήσαντο τίνι (editum est τῶν τινι) αὐτὴν πρὸς γάμον συνάψωσιν, καὶ ἐπιτρέπουσι τὸν ἀρχιερέα Ζαχαρίαν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελθόντα αἰτήσασθαι τὸν θεὸν ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ τίνι προσήκει ζευχθῆναι αὐτήν. καὶ τοῦ Ζαχαρίου εὐχομένου ἄγγελος ἐπιφανεὶς σημαίνει πάντας συναγαγεῖν τοῦ λαοῦ τοὺς χηρεύοντας καὶ κατέχειν ἕκαστον ῥάβδον, καὶ ὃ ἂν ὁ θεὸς ἐπιδείξῃ σημεῖον, τούτῳ συνάψαι τὴν παρθένον.

IX, 1. Ἰωσήφ δὲ (L καὶ Ἰωσ.) .. Fb add ἀκούσας τῆς σάλπιγγος | ῥίψας: K praem καὶ αὐτός | B τὸ σκέπ. αὐτοῦ | ἐξῆλθεν εἰς συνάντ. αὐτῶν cum AEF^aIKL Pos; item D omissis εἰς συν. αὐτ. .. BC ἔδραμε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν συνάντ. αὐτῶν (C εἰς τὴν συναγωγὴν) | συναχθέντες .. A συνελθόντες .. BFbK add πάντες (K οἱ πάντ.) | I ἦλθον | πρ. τ. ἀρχιερέα cum ABDF^aIK Pos .. CL πρ. (L εἰς) τ. ἱερέα | λαβόντες (L καὶ ἔδωκαν αὐτῷ) τὰς ῥάβδ. (Fb ἀνά ῥάβδον) cum ABEF^aFbKL Pos .. C (et alii?) om | λαβὼν δὲ cum ADEGI .. C ἔλαβε δὲ -- καὶ .. BF^aKL δεξάμενος δὲ (B οὖν; L καὶ δεξάμ.) | ἀπάντων (C πάντ.) τ. ῥάβδ. cum BC; item τὰς (F^a om) ῥάβδ. πάντ. F^aK, item πάντων τ. ῥ. αὐτῶν Eust .. ADEG Pos τὰς ῥάβδ. (G Pos add ἀπ', D ἑκάστου) αὐτῶν .. I τὰς ῥάβδ., L αὐτάς. Praeterea praem EK ὁ ἱερεὺς, F^aG ὁ (F^a om) ἀρχιερεὺς; contra add CFb (sic habet: Πάντων δὲ λαβόντων [corrige λαβὼν] τὰς ῥ. ὁ ἱερ.) L ὁ ἱερεὺς, A ὁ ἀρχιερεὺς .. cuiusmodi nihil habent BDI Pos | καὶ ἠῤῥατο (G προσῆῤῥ., D add πρὸς κύριον) .. F^a προσεύξασθαι | L καὶ τελέσας δὲ | ἔλαβε τὰς (F^a τοὺς) ῥάβδ. καὶ cum ABDEF^aKL Pos .. CI om | ἐξῆλθε καὶ .. F^a ἐξελθὼν .. D om | καὶ ἐπέδωκεν (cum CEKL; BI ἀπέδ., DF^a ἔδωκεν) αὐτοῖς (cum DEF^aL, K αὐτούς. BI ἑκάστῳ αὐτῶν, C ἐν ἑκάστῳ τὴν ἑαυτοῦ ῥάβδον) .. A ἑκάστῳ δὲ δίδωκεν post ἐν αὐτοῖς positum | L καὶ τὸ σημεῖον | οὐκ ἦν ἐν (F^a ἐπ') αὐταῖς cum EF^aFb, item ἐν αὐταῖς οὐκ ἐφάνη

ἐσχάτην ῥάβδον ἔλαβεν Ἰωσήφ· καὶ ἰδοὺ περιστερά ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπετάσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰωσήφ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ Σὺ κεκληρώσαι τὴν παρθένον κυρίου παραλαβεῖν εἰς τήρησιν ἑαυτοῦ. ² Καὶ ἀντεῖπεν Ἰωσήφ λέγων Υἱοὺς ἔχω καὶ πρεσβύτες εἰμὶ, αὕτη δὲ νεάνις· μὴ πῶς περιγέλωσ γένωμαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ Φοβήθητι κύριον τὸν θεόν σου, καὶ μνησθήτη ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς Δαθὰν καὶ Ἀβειρών καὶ Κορέ, πῶς ἐδιχάσθη ἡ γῆ καὶ κατεπόθησαν διὰ τὴν ἀντιλογίαν αὐτῶν. καὶ νῦν φοβήθητι, Ἰωσήφ, μὴ πῶς ἔσται ταῦτα ἐν τῷ οἴκῳ σου. ³ Καὶ φοβηθεὶς Ἰωσήφ παρέλαβεν αὐτὴν εἰς τήρησιν ἑαυτοῦ. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ τῇ Μα-

BI Pos .. ΔCDK οὐκ ἦν (A ἐφάνη, D ἐφάνετο) ἐν αὐτοῖς | Ἰωσήφ cum ABEF^aIK .. C ὁ Ἰωσήφ (D sic: τῇ δὲ ἐσχάτῃ ῥάβδῳ ἐφάνη περιστέρα, καὶ ἐπέδωκε τῷ Ἰωσήφ) | F^a περιστ. ἦλθεν .. E ἐξῆλθε περιστ. | ἐκ: A ἀπὸ | ῥάβδου: L add αὐτοῦ | ἐπετάσθη cum ABEF^aIK; L πατασθεῖσα ἦλθεν .. C ἐπέτασεν | F^a ἐπάνω τῆς κεφαλῆς | καὶ εἶπ. ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσ. (E om τ. Ἰωσ.; C αὐτῷ ὁ ἱερ.) cum BCEKL Pos .. ADF^aI κ. εἶπ. ὁ (I om) ἀρχιερεὺς τῷ (F^a om; D πρὸς τὸν) Ἰωσ. (A om τῷ Ἰωσ.). Ex his ADEKL pergunt Ἰωσήφ (DL Ἰωσ. Ἰωσ.) | Σὺ κεκληρώσαι cum CDF^aK .. ABEL Σοὶ (A Σὺ) κεκληρώται | τὴν παρθ. κυρ. (A om) παραλαβ. (A ante τὴν pon) .. L ἡ παρθένος αὕτη | εἰς τήρησιν ἑαυτοῦ (F^a αὐτῷ) cum BEF^aI .. AD εἰς τήρ. αὐτῆς (D om) .. K om .. CL παραλάβε (L add οὖν) αὐτὴν εἰς τήρ. σεαυτοῦ (L om)

2. Καὶ ἀντεῖπ. cum ABDEF^aIKL Pos .. C Ἀντεῖπ. δέ | F^a ὁ Ἰωσήφ | A om λέγων | Υἱοὺς ἔχω· D add νεανίσκους | καὶ (D χάμῳ) πρεσβύτες: AI κ. πρεσβύτερος | αὕτη (ita AK; F^a et Thilo αὕτη: Pos ipsa) δέ: B καὶ αὕτη | νεάνις cum ABDEF^aFbIKL .. C νεωτέρα. Praeterea L add ἐστὶ, D καὶ πῶς ἔσομαι αὐτῆς φύλαξ, Fb Pos καὶ φοβοῦμαι | E μὴ ποτε | περιγέλωσ cum ADK .. CEF^aL κατάγελως .. BI γέλωσ | γένωμαι (BI ante γέλωσ) cum ABCEI Pos .. F^aKL ἔσομαι ante περιγ. (κατάγ.) .. D φανήσομαι | καὶ εἶπεν cum ABEF^aKL .. C Pos εἶπε δέ | ὁ ἱερεὺς cum CEKL .. ABD^aI Pos ὁ ἀρχιερεὺς | τῷ (F^aCK om) Ἰωσήφ cum BCF^aKL Pos; sed C (add αὐτῷ ante ὁ ἱερεὺς) K ad seqq trahunt .. A (sed add Ἰωσήφ post Φοβήθητι) E om | κύρ. (D om) τ. ζε. σου cum BDEF^aIK Pos; item omisso σου AC .. L om | καὶ μνηστ. cum ABDEF^aIK Pos .. L om .. C om μνηστ. | ὅσα: I ὅ τι | ὁ θεός cum BDF^aK Pos .. EI κύριος ὁ θεός .. AC om | C Δαθὰμ | Ἀβειρών cum B, item Ἀβειρῶ E, Ἀβιρόν D; AIK Ἀβηρών, LM Ἀβηρῶ .. C Ἀμηνῶν post Κορέ καὶ | LM om καὶ Κορέ | κατεπόθησαν cum AKE; item CL κατεποντίσθησαν (C add ἅπαντες, K πάντες, L ἀμφοτέροι) .. BDF^aI καὶ κατέπιεν αὐτούς (D πῶς ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατ. αὐτ.) | φοβήθητι Ἰωσήφ cum ACF^b .. K add κύριον τὸν θεόν, item B τὸν θεόν; item τὸν θεόν ante Ἰωσήφ DEF^aI Pos | μὴ πῶς: F^a μῆτι .. E μὴ ποτε | ἐν (D om; B καὶ ἐν) τ. οἴκ. σου .. K ἐκὶ σέ

3. A καὶ ἐφοβήθη Ἰωσήφ, παρέλαβεν δέ | αὐτὴν cum A (add Ἰωσήφ) BCF^aK Pos .. DFB τὴν παρθένον .. L τὴν τε Μαρίας | εἰς (C add τὴν) τῇ-

ριάμ Ἰδοὺ παρέλαβόν σε ἐκ ναοῦ κυρίου, καὶ νῦν καταλείπω σε ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἀπέρχομαι οἰκοδομῆσαι τὰς οἰκοδομάς μου, καὶ ἤξω πρὸς σέ· κύριός σε διαφυλάξει.

X.

Ἰ Εγένετο δὲ συμβούλιον τῶν ἱερέων λεγόντων Ποιήσωμεν καταπέτασμα τῷ ναῷ κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Καλέσατέ μοι παρθένους ἀμιάντους ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαυὶδ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἐζήτησαν, καὶ εὗρον ἑπτὰ παρθένους. καὶ ἐμνή-

ρησιν ἑαυτῷ cum DEF^bKL; item omisso ἑαυτῷ BC, addito αὐτῆς A .. F^a εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ .. I Pos plane om | εἶπεν: I λέγει | Ἰωσήφ cum ADF^aL .. BCEIK Pos om | τῇ Μαριάμ (F^a Μαρία) cum BDF^aL; K πρὸς Μαρίαν Μαρία .. CEI Pos αὐτῇ (E πρὸς αὐτήν) Μαριάμ .. A plane om | Ἰδοὺ cum ABEF^aIL; item C Pos addito ἐγώ .. K om | ἐκ ναοῦ κυρ. cum ADEF^aI Pos .. B add τοῦ θεοῦ, CK τοῦ θεοῦ μου | νῦν: L ἰδοὺ | καταλείπω cum ADEF^aIL .. C καταλιμπάνω .. B καταλιπών | καὶ (E κάγώ, I add ἰδοὺ ἐγώ) ἀπέρχ. cum AEI Pos .. B (vide ante) ἀπέρχομαι .. CF^aK ἀπέρχ. γάρ, L ἐγὼ γάρ. ἀπέρχ. | μου: BK om .. L add ὅς ἔχω τῶν ἀρχόντων | καὶ (L add πάλιν, C ἐν τάχει) ἤξω πρ. σέ (D add ὅταν κύριος βούληται) cum BCDF^bIKL Pos .. AEF^a om | κύριός (ABI Pos καὶ κύρ., F^a κύρ. δέ; praeterea CL add ὁ θεός) σε διαφυλάξει (A -ττει; BCL Pos διαφ. σε) cum ABCEF^aKL Pos .. I φυλάττειν (-ττει;) σε οὖν κύριος .. D ἔστω δέ σου φύλαξ. Praeterea BI Pos add πάσας τὰς ἡμέρας (B pergīt τῆς ζωῆς σου) | Eust (post παρθένον) haec habet: Ἐξελθὼν δὲ ὁ Ζαχαρίας ἐποίησεν οὕτως καθὼς ὁ ἄγγελος αὐτῷ προσέταξεν. καὶ λαβὼν πάντων τὰς ῥάβδους αὐτῶν ἀπῆλθεν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ προσηύξατο, καὶ ἐξελθὼν ἐκάστη τὴν ἰδίαν ῥάβδον ἀπένειμε. τελευταῖον δὲ ἐπιδιδούς τὴν ῥάβδον τῷ Ἰωσήφ, σημεῖον μέγα ἐγένετο. ἀπρόως γάρ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἱερέως λαμβάνοντος, περιστερά ἐξέπτη ἀπὸ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐκαθέσθη τοῦ Ἰωσήφ. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ συνόντες ἱερεῖς θαυμάσαντες τὸ γεγονός αὐτὸν γενέσθαι μνηστῆρα τῆς κόρης ἔκριναν. ἣν λαβὼν ὁ Ἰωσήφ ἐφύλασσε, καὶ καταλιπὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀφικνεῖται τὰς οἰκοδομάς ἐκτελέσων. ἣν γὰρ τέκτων τῇ ἐπιστήμῃ.

X, 1. λεγόντων Ποιήσωμεν: AE ποιῆσαι | F^a τοῦ ναοῦ | ὁ ἱερεὺς cum ACF^bK etc .. BDF^aI Pos ὁ ἀρχιερεὺς | καλέσατέ μοι cum ABDEF^aIL Pos .. CK add ὥδε .. F^b καλέσωμεν | παρθ. ἀμιάντ. (A τὰς π. τὰς ἀμ.) cum ABEI Pos .. CDF^a praeui ἑπτὰ, item GKL ὁκτώ .. F^b τὰς συγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντ. | ἀπὸ τῆς φυλ. Δ. cum ABDEF^aIK .. C ἐκ φυλ. Δ. .. L om | καὶ ἀπῆλθ. (BI Pos ἀπελθόντες) εἰ ὑπηρ. (Pos om οἱ ὑπ.): G om | καὶ ἐζήτησαν (F^b ἐξεζήτ., B ἐζητήσαντες, I Pos ζητήσαντες. BI Pos om καὶ sq) cum ABDEF^bI Pos .. CGKLM om | F^b εὗρησαν .. L ἠύρασαν | ἑπτ. παρθ. cum ABD (π. ἐ.) IK Pos (I Pos add ἀμιάντους) .. EF^bGLM ἑπτὰ .. C ἐξ | καὶ ἐμνήσθη ὁ ἱερεὺς (BI Pos ὁ ἀρχιερ.) τῆς παιδ. (K περὶ τῆς φυλῆς παιδ.) Μα-

σθη ὁ ἱερεὺς τῆς παιδὸς **Μαριάμ**, ὅτι ἦν ἐκ τῆς φυλῆς **Δαυὶδ**, καὶ ἀμίαντος ἦν τῷ θεῷ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤγαγον αὐτήν. καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς ἐν τῷ ναῷ κυρίου· καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς **Λάχετέ μοι τίς νήσει τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀμίαντον καὶ τὴν βύσσον καὶ τὸ σπρικόν καὶ τὸ ὑακίνθινον καὶ τὸ κόκκινον καὶ τὴν ἀληθινήν πορφύραν.** καὶ **ἔλαχεν τὴν Μαριάμ ἡ ἀληθινὴ πορφύρα καὶ τὸ κόκκινον, καὶ λαβοῦσα ἀπῖε εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.** τῷ δὲ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐσίγησεν **Ζαχαρίας**, καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ **Σαμουὴλ**, μέχρις ὅτου ἐλάλησεν **Ζαχαρίας**. **Μαριάμ** δὲ λαβοῦσα τὸ κόκκινον ἐκλώθεν.

ριάμ (GK **Μαριάς**), ὅτι ἦν (K ἐστίν) ἐκ (B om) τῆς (K om) φ. Δαυ., καὶ ἀμίαντ. ἦν (FbK om) τῷ θεῷ cum BFGIK (item Pos: *Et meminil princeps sacerdotum ipsius Mariam, quod ipsa esset de tribu David, et immaculata erat ante deum*) .. D καὶ ἐμνήσθησαν καὶ τῆς παιδ. Μαριάμ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐκ φυλ. Δ. ἐστὶ, καὶ ἀμ. ἦν τῷ θ. .. C καὶ ἐμνήσθη ὁ ἱερεὺς ὅτι Μαριάμ ἐκ φ. Δ. ἐστὶ, καὶ ἀμ. ἐστὶν .. AE om | καὶ (K praem καὶ ἀπέστείλεν πρὸς αὐτήν) ἀπῆλθον (Fb - ὅσαν) οἱ ὑπηρ. καὶ (K add εὐρόντες) ἤγαγ. (I ἤγον) αὐτήν (GI om κ. ἤγ. α.). καὶ εἰσήγαγ. (I εἰσήγον, K εἰσήνεγκαν) αὐτὰς (B om; Fb om κ. εἰσήγ. αὐτ.) ἐν τ. ν. κυρίου (Fb om) καὶ εἶπ. ὁ ἱερεὺς (BI ὁ ἀρχιερ.) cum BDFbGIK .. C κ. ἀπῆλθ. οἱ ὑπηρ. κ. ἤγαγ. αὐτήν. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὰς ὁ ἱερεὺς ἐν τ. ν. κυρ. κ. εἶπε .. AE breviter sic: καὶ ἀπήγαγον (E ἤγαγον) αὐτὰς ἐν τῷ ναῷ κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιερ. (E ὁ ἱερεὺς); item Pos, omisiss καὶ ἀπήγαγον usque κυρίου. Fa post ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαβίδ sic pergit: καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤνεγκαν τὰς παρθένους, καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς εἰς τὸν ναὸν κυρίου· καὶ εἶπεν αὐταῖς ὁ ἀρχιερεὺς **Λάχετε** - - - πορφύραν. καὶ ἐμνήσθη **Ζαχαρίας** περὶ τῆς **Μαριάς** ὅτι ἐκ φυλῆς Δαβίδ ἐστὶ. καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν, καὶ ἔλαχεν αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ etc. | AL om ὥδε | νήσει: A νήσοι, Fa νήσεται .. D λάβοι | τὸ χρυσίον (K - σόν) cum ABCK etc .. DFbFG Eust τὸν (Fa om) χρυσόν | καὶ τὸ (FbGL τὸν) ἀμίαντον: Fa om | τὴν βύσσον: C τὸ βύσσινον | κ. τ. σπρικόν (BC Eust σπρικούν, L συρικούν, alii σπρικόν, σερικόν): Fa om | καὶ τὸ ὑακίνθινον: BDFa Eust καὶ τὸν (B τό, D om) ὑακίνθον .. I om | καὶ τὸ (Fa τὸν) κόκκιν. cum BCFaFbGIML Pos .. ADEK om | Fa hunc ordinem habet κ. τὸν ὑακίνθ. κ. τὸν κόκκινον κ. τὴν βύσσ. | τὴν Μαριάμ (K - αν) cum ACDIKL .. EFbG Μαριάμ .. B τῇ Μαριάμ, Fa αὐτῇ | ἡ ἀλ. πορφ. κ. τ. κοκκ. cum AB DEFbGIL Pos (Eust) .. K τὴν ἀληθινήν πορφύραν νήθειν καὶ τὸ κόκκ. .. C τὸ κόκκ. καὶ ἡ ἀλ. πορφ. .. Fa ἡ ἀλ. πορφ. | DFa om λαβοῦσα | ἀπῖε cum AEFaFbGL .. BCDK ἀπῆλθεν | DFb ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς | Fa ἐν δὲ τῷ καιρ. ἐκεῖνῳ | ἐσίγ. Ζαχ. cum B Pos .. ACK Ζαχ. ἐσίγ. | καὶ ἐγέν. (A ἐγέν. δὲ) ἀντ' αὐτοῦ Σσμ. (FbK Συμεών, B Σσμ. ἄ. αὐτ.) μέχρις (D ἄχρις) ὅτου (cum AE; K ὅτε; BDFaFbI οὐ) ἐλ. Ζαχ. cum ABDEFaFbIK Pos (ultima sic habet: usque ad te vero, o Maria, locutus est Zacharias) .. C om (videtur ab altero Zacharias ad alterum transiluisse) | Μαριάμ: AFaK **Μαρία** | τὸ κόκκινον: BI Pos praem τὴν ἀληθινήν πορφύραν καὶ .. Fa τὴν ἀληθινήν πορφύραν | ἐκλώθεν cum AEFbGIKL .. BC ἐκλώσεν (-σε) .. Fa ἐνήθεν .. D (omissis λαβ. τὸ κόκκ.)

XI.

¹ Καὶ ἔλαβεν τὴν κάλπην καὶ ἐξῆλθεν γεμίσει ὕδωρ· καὶ ἰδοὺ φωνὴ λέγουσα Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. καὶ περιεβλέπετο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πόθεν αὕτη ἡ φωνή. καὶ σύντρομος γενομένη ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ ἀνέπαυσεν τὴν κάλπην, καὶ λαβοῦσα τὴν πορφύραν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ εἶλκεν αὐτήν. ² Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἔστη ἐνώπιον αὐτῆς λέγων Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν ἐνώπιον τοῦ πάντων δεσπότη, καὶ συλλήψῃ ἐκ

ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς ἐκαθίζετο. | Eust pergit· Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἔδοξε τοῖς ἱερεῦσι κατασκευασθῆναι ὑπὸ ἀγνῶν παρθένων τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ καταπέτασμα, καὶ εὐρέθησαν ἐν τῇ φυλῇ Ἰούδα παρθένοι ἑπτὰ. καὶ τῆς Μαρίας δὲ μνηστεῖς Ζαχαρίας ἐκέλευσε καὶ αὐτήν παρῆναι εἰς τὸν κατάλογον. καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὰς εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ κλῆρον βαλεῖν προσέταξεν. ποίαν οἶσαι τὸν χρυσὸν καὶ τὸ ἀμῖαντον καὶ τὴν βύσσον καὶ τὸ σπρίκον καὶ τὴν ἀληθῆ πορφύραν καὶ τὸν ὑάκινθον καὶ τὸν κόκκον· καὶ ἐκλήρωθη Μαρία τὴν πορφύραν καὶ τὸν κόκκον ἐργάζεσθαι.

XI. 1. Καὶ ἔλαβ. τὴν κάλπ. (D add αὐτῆς, item L) καὶ ἐξῆλθ. cum BDEIK .. ACF^a καὶ λαβοῦσα τὴν (C om) κάλπ. ἐξῆλθε (C add δέ) | DI τοῦ γεμίσει | καὶ ἰδοὺ φωνή (F^b add ἤλθεν): F^a καὶ ἤκουσε φωνῆν | λέγουσα cum CK .. BDEF^aI Pos λέγουσα (F^a σαν) αὐτῇ, F^b αὐτῇ λέγ. .. L λέγ. πρὸς αὐτήν, A ἐπ' αὐτήν λέγ. | κεχαριτωμένη: L add Μαριάμ | εὐλ. σὺ ἐν γυναιξ. (L add καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου) .. HK om | καὶ (K ἡ δὲ) περιεβλέπετο (E -βλέψατο) .. D add Μαριάμ, item BIL (IL ἡ Μαριάμ) post ἀριστερά .. A add ἰδεῖν | F^b δεξιὰ τε καὶ | ἀριστερά: D add καὶ διελογίζετο | αὕτη (H om) ἡ φωνῆ cum F^a HKI .. BDI ἄρα (D om) εἴη (D εἰ; I om) ἡ φ. αὕτη .. AE ἡκαὶ ἡ φ .. C αὕτη (ita add) ἡ φ. ὑπάρχει | σύντρομος cum ABDF^aIKL .. CH ἑντρομος | αὐτῇ γενομένη | ἀπίει (-ῆει A) cum AEF^aHI .. B εἰσῆει .. CK ἀπῆλθεν, I εἰσῆλθεν | F^aL ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς | καὶ ἀνέπαυσεν (I -παύσατο) τ. κάλπ. (A add αὐτῆς) καὶ cum AEF^aHI Pos .. CKL(D) κ. ἀναπαύσασα (D ἀποθεῖσα) τ. κάλπην .. B καὶ | λαβοῦσα (I συλλαβοῦσα) τ. πορφ. cum BEF^aHI Pos .. CDKI. ἔλαβε (C add πάλιν) τ. πορφ. καὶ (I om καὶ) .. A καὶ | ἐκάθισεν (cum BCEHIK, F^a ἐκαθίσθη, D καθέσθαι) ἐπὶ τοῦ θρόνου (C ἐπὶ τὸν θρόνον) αὐτῆς (C om): AL om | καὶ εἶλκεν αὐτήν (E om; K τὴν πορφύραν) cum CEF^aK .. BI Pos τοῦ ἐργάζεσθαι .. AD ἐκλωθεν .. F^bHL om

2. Ἡ ὁ ἄγγ. κυρίου .. F^b ἄγγ. τοῦ θεοῦ Γαβριήλ | ἔστη (K ante ἄγγ. προ) ἐνώπ. αὐτ. λέγων cum ABDEF^bHKI Pos .. CF^a ἐπέστη λέγων αὐτῇ | ἐνώπ. τοῦ πάντων δεσπότη cum ABEHK .. C ἐν. τοῦ θεοῦ .. F^aI Pos ἐν. κυρίου .. D παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ δόξης | καὶ (D om) συλλήψῃ (AD -ψει; E συλλ. γάρ, A συλλ. οὖν) ἐκ λόγ. (B add ἀγίου) αὐτοῦ (I

λόγου αὐτοῦ. ἡ δὲ ἀκούσασα διεκρίθη ἐν ἑαυτῇ λέγουσα Εἰ ἐγὼ συλλήψομαι ἀπὸ κυρίου θεοῦ ζῶντος, καὶ γεννήσω ὡς πᾶσα γυνὴ γεννᾷ; ³ Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος κυρίου Οὐχ οὕτως, Μαριάμ· δύναμις γὰρ κυρίου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς ὑψίστου. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ εἶπεν Μαριάμ Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου κατενώπιον αὐτοῦ· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

XII.

¹ Καὶ ἐποίησεν τὴν πορφύραν καὶ τὸ κόκκινον, καὶ ἀπήγα-

κυρίου. A ἐκ πνεύματος ἁγίου) cum ABCDEHIK .. Fb καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ .. F^a Pos om | ἡ δὲ ἀκούσασα cum ADEF^aH; GL ἡ δὲ Μαριάμ ἀκούσ. (L add ταῦτα) .. BC ἀκούσασα δὲ Μαριάμ (Pos ei audiens Maria) .. K ἡ δὲ Μαριάμ | διεκρίθη: A διεταράχθη | Εἰ ἐγὼ συλλήψομαι (AIHK -ψομαι) ἀπὸ (I ὑπὸ) κυρίου (BF^aIK Pos om) θεοῦ (GL om) ζῶντος cum ABDEF^aFbGHIK Pos .. C nil nisi Εἰ ἐγὼ συλλήψομαι. Praeterea F^a praem haec: Ἰστοπὸς μοι ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς αὐτὴν Ὁ κύριος μετὰ σοῦ, καὶ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ. Iam sic pergit: καὶ εἰ ἐγὼ, φησί, συλλήψομαι etc | καὶ γεννήσω (BI Pos τέξομαι) ὡς π. γ. γεννᾷ cum ABEF^aFbI Pos .. H ἡ ὡς πᾶσα γ. γεννᾷ .. CDGKI. nil nisi ὡς πᾶσα γ. γ. Praeterea Fb add μέγα μοι τοῦτο τὸ μυστήριον.

3. Καὶ εἶπ. ὁ ἄγγ. κυρ. (I add αὐτῇ) cum BHI Pos .. A καὶ εἶπ. αὐτῇ ὁ ἄγγ., F^a εἶπε δὲ ὁ ἄγγ., D καὶ ὁ ἄγγ. κυρ. λέγων, C καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγ., L καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγ. εἶπ. αὐτῇ .. K καὶ ἰδοὺ ἔσθῃ ἄγγ. λέγων αὐτῇ, EFb καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγ. (Fb add Γαβριὴλ) ἐπέσθῃ (Fb ἔσθῃ) λέγων (Fb add αὐτῇ) | K om Οὐχ οὕτ. Mar. | δύν. γ. κυρίου (B Pos θεοῦ) ἐπισκ. σοι cum ABDHIL Pos .. C δ. γ. ὑψίστου ἐπ. σοι .. EF^aK ἀλλὰ (K om) πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι | γεννώμενον (A γεννόμε.) cum ABC Pos .. DEF^aFbHIK γενόμενον | ἐκ σοῦ cum BEF^aI Pos .. ACDFbHK om | ἁγίου: I add τῷ θεῷ | κληθήσ. (C post ὑψ., K add ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου τεχθέν) υἱ. ὑψίστ. cum CEKL; I υἱ. αὐτοῦ κληθ. .. ABF^aFbH Pos κληθ. υἱ. θεοῦ (F^a add ζῶντος) | Ἰησοῦν: K υἱὸς ὑψίστου | αὐτός: D οὗτος | ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτῶν: F^a h. l. add καὶ ἰδοὺ ἡ συγγενὴς σου Ἐλισάβετ συνεληφυσία ἔστιν υἱὸν ἐν γήρει (γῆρα ed. Neandr. altera) αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἔστιν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ πᾶν ῥῆμα παρὰ τῷ θεῷ. | Μαριάμ: K Μαρία | F^a τοῦ κυρίου | κατενώπ. αὐτοῦ cum AEK .. BCF^aH Pos om | κατὰ τ. ῥ. σου: DFb add καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος | Eust pergit his (post ἐργάζεσθαι): καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ οἴκου ἐργαζομένης αὐτῆς ἐπιφανεὶς ἄγγελος τὸν παράδοξον τόκον εὐαγγελίζεται αὐτῇ, καὶ ὡς ἱστορεῖ τὰ εὐαγγέλια.

XII, 1. ἐποίησεν (F^a ποιήσασα, omisso καὶ sq): A ἐκλώσε | καὶ τὸ κόκκ. cum ABCHK Pos .. F^aFb om | ἀπήγαγεν (Fb ἤγαγε) cum AF^aFbK .. BCH ἀπῆνεγκεν (-κε). Praeterea CH alique add αὐτά, D ταῦτα, F^a ταύτην: nihil

γεν τῷ ἱερεϊ. καὶ εὐλόγησεν αὐτὴν ὁ ἱερεὺς καὶ εἶπεν Μαριάμ, ἐμεγάλυνεν κύριος ὁ θεὸς τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔση εὐλογημένη ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς τῆς γῆς. ² Χαράν δὲ λαβοῦσα Μαριάμ ἀπῆι πρὸς Ἑλισάβετ τὴν συγγενίδα αὐτῆς. καὶ ἔκρουσεν πρὸς τὴν θύραν. καὶ ἀκούσασα ἡ Ἑλισάβετ ἔρριψεν τὸ κόκκινον καὶ ἔδραμεν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἤνοιξεν, καὶ ἰδοῦσα τὴν Μαριάμ εὐλόγησεν αὐτὴν καὶ εἶπεν Πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς μέ; ἰδοὺ γὰρ τὸ ἐν ἐμοὶ ἐσκήρτισεν καὶ εὐλόγησέν σε. Μαριάμ δὲ ἐπελάθετο τῶν μυστηρίων ὧν ἐλάλησεν αὐτῇ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος, καὶ ἤτένυσεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ

cismodi add ABF^bK Pos | τῷ ἱερεϊ cum ABCF^bHK Pos .. F^a τ. ἀρχιερεῖ .. L εἰς τὸν κατὸν κυρίου | F^a IK ἡλόγησεν (-σε) αὐτήν: F^a ταύτην | ὁ ἱερεὺς: I om .. F^a ὁ ἀρχιερεὺς | καὶ εἶπεν: F^a λέγων | DL Ὁ Μαριάμ .. AF^aK Μαρία .. N om | ἐμεγάλυνεν (-νε) κύρ. ὁ θε. (L om ὁ θε.) τὸ ὄν. σ. cum ACDEF^aHKL .. BI Pos ἐμεγαλύνω τὸ ὄν. σ. Praeterea C add ἐν πάσαις (sine ταῖς?) γενεαῖς τῆς γῆς, contra ABDEF^aHIKL Pos. N sic: Εὐλόγησέ σε κύριος ὁ θεός, καὶ τὸ ὄνομά σου εὐλογημένον ἐστὶν ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς τῆς γῆς. | ἔση εὐλογημένη .. C εὐλ ἔση .. D ἐσται εὐλογημένη | ἐν πάσαις ταῖς γε. τ. γ. (L om τ. γ.) cum ADEF^aHKL .. BI Pos ἐν πάσῃ τῇ γῇ .. C ὑπὸ κυρίου

2. Χαράν: A χάριν | Μαριάμ: HF^aKI. ἡ (F^aI, om) Μαρία (L sic: Μαρία δὲ χαρ. λαβ.) | ἀπῆι cum AEF^aIKL; item ἀπῆι BDH .. C ἀπῆλθε | πρ. Ἑλισάβ. τ. συγγενίδα (D συγγενήν) αὐτ. cum ABDEF^a Pos .. CHK πρ. τ. συγγ. αὐτ. Ἑλισ. .. L εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς habet, additque usque cap. 14. medium plura a textu prorsus aliena. | καὶ ἔκρουσε πρὸς (F^aL om) τὴν θύραν (C τῇ θύρᾳ; KL Pos add αὐτῆς). καὶ ἀκούσ. ἡ (cum BF^aK; C om) Ἑλισ. ἔρρ. τὸ κόκκ. (τὸ κόκκ. cum BDF^bIK; G τὸ ἔριον; C τὸ ἐν χερσὶ) καὶ (EF^a Pos om ἔρρ. τ. κ. καί; contra I om ut videtur ἔκρουσε usque Ἑλισ.): haec om AH | καὶ ἔδραμ. (A καὶ κράσσα ἔδρ. αὐτῇ; G δραμοῦσα omissa καὶ sq) πρ. τ. θύρ. (D add αὐτῆς) καὶ ἤνοιξεν (F^b ἤσπασατο; F^bGIK add αὐτήν; B Pos add αὐτῇ) cum ABDEF^bGIK Pos .. GF^a καὶ (F^a om) δραμοῦσα ἤνοιξεν αὐτῇ .. H (vide quae H ante om) καὶ κρούσασα τὴν θύραν καὶ ἤνοιξεν | καὶ ἰδοῦσα τ. Μαριάμ (A -ρίαν; Iδ. τ. M. cum AEH; BCF^aK om) εὐλόγ. (E ἡλόγ.) αὐτ. κ. εἶπεν cum AEH, BCF^aK .. GI Pos καὶ εἶπε | Πόθεν (F^a Pos Καὶ πόθ.) cum ABD EF^aHIK Pos .. GF^a praeem Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου | ἔλθῃ h. l. cum AK Pos .. BCF^aH post μου pon | ἰδοὺ γὰρ τὸ ἐν (ita ACEHK [item DF^aF^b]; BI Pos τὸ γὰρ ἐν) ἐμοὶ (E add ὄν, C βρέφος) ἐσκήρτ. (AEH add ἐν τῇ κοιλίᾳ μου) cum ABCEHIK Pos .. F^aF^b ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ὁ ἀσπασμός σου (F^b ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ) εἰς τὰ ὦτά μου, τὸ ἐν ἐμοὶ ἐσκήρτ. (F^b ἐσκήρτ. τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει) .. D ἰδοὺ γὰρ ἐσκήρτ. τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου | K ἡλόγησέν με | Μαρ. δὲ ἐπελάθετο: AEF^a καὶ Μαρία ἐπελάθ., K καὶ ἐπελ. Μαρία | D τὸ μυστήριον κυρίου θ | ἐλάλησεν cum ABDEF^aF^bHIK .. C εἶπε | αὐτῇ cum BEF^aHIK Pos .. CDF^b πρὸς αὐτήν .. A om | Γαβρ. ὁ ἀρχάγγ. (K ὁ ἀ. Γ.) cum AB (add κυρίου) EF^aHK Pos .. I ὁ ἀρχιστράτηγος Γαβρ. .. C Γαβριὴλ .. DF^b ὁ ἄγγελος | ἤτένυσεν

εἶπεν Ἰς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῆς γῆς εὐλο-
γοῦσίν με; ³ Καὶ ἐποίησεν τρεῖς μῆνας πρὸς τὴν Ἑλισάβετ.
ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα ἡ γαστήρ αὐτῆς ὠγκοῦτο· καὶ φοβηθεῖσα
Μαριάμ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ ἔκρυβεν ἑαυτὴν ἀπὸ
τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἦν δὲ ἐτῶν δέκα ἕξ ὅτε ταῦτα ἐγένετο τὰ
μυστήρια.

XIII.

¹ Ἐγένετο δὲ αὐτῇ ἕκτος μῆν, καὶ ἰδοὺ ἦλθεν Ἰωσήφ ἀπὸ
τῶν οἰκοδομῶν αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εὗρεν αὐ-
τὴν ὠγκωμένην. καὶ ἔτυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν
ἑαυτὸν χαμαὶ ἐπὶ τὸν σάκκον, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς λέγων Ποῦ
(K add Μαρία) εἰς τ. οὐρ. καὶ cum AF^aK .. BCDH Pos ἀτενίσασα (D ἀναβλέ-
ψασα) εἰς τ. οὐρ. .. F^b om | F^b εἶπεν ἐν ἑαυτῇ | κύριε cum AK; item (ante
Τίς ποῦ) DF^a .. BCH Pos om | πᾶσαι αἱ (I om) γεν. τῆς γῆς cum ACEF^a ..
BDIH Pos om τῆς γ. | εὐλογ. με cum AEH .. BCI μακαριοῦσί με (C -σιν ἐμέ);
F^a Pos ἐμέ μακαρίζουσιν. D sic: ὅτι ἰδοὺ μακαριοῦσί με π. αἱ γεν.

3. Καὶ ἐποίησ. (CD Ἐποίησ. δέ) τρ. μ. (A μ. τρ.) πρὸς τὴν Ἑλισ. (D
μετὰ Ἑλισ.) cum ABCDEF^bHI .. F^a Pos om. Praeterea ex illis CF^b add h. l.
καὶ ἀπῆλθεν (F^b καὶ οὕτως ὑπέστρεψεν) εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. | B Ἡμέρας δὲ
καὶ ἡμέρας | A ὠγκοῦτο | κ. φοβηθεῖσα (D περίφοβος γενομένη) Μαριάμ (I
Pos ἡ Μαρία; DF^a om) ἀπῆλθεν (cum BHI; DF^a ἦλθεν; AE ἀπεί) ε. τ. οἴκ.
αὐτῆς cum ABDEF^aHI Pos .. CF^b om | DH περιέκρυβεν .. B ἔκρυψεν | ἑαυ-
τὴν: A αὐτὴν | ἐτῶν: H χρόνων | δέκα (I δώδεκα) ἕξ cum ABDEI Pos ..
F^a δεκατεσσάρων .. C πεντεκαίδεκα, F^b** δέκα πέντε .. H δέκα ἑπτὰ | ὅτε
cum ABDE Pos .. H ὅταν .. CF^a ὅτι | ταῦτα (DE add αὐτῇ, F^b εἰς ἑαυτήν)
ἐγένετο τὰ μυστ. cum ADEF^b .. BC τὰ μ. ταῦτα ἐγένετο (C -νοντο) .. H ἐγένετο
τὰ μ. ταῦτα .. Pos haec fiebant | Eust in hunc modum pergit: Τὸ γοῦν ὁρι-
σθὲν αὐτῇ ἔργον ἐκτελέσασα δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εὐλογη-
θεῖσα παρ' αὐτοῦ ἄπεισι. Iam vero statim pergit καὶ μετὰ χρόνον
τίκτει τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα. καὶ τῶν μαγῶν etc. Cf. ad
cap. XXI.

XIII, 1. D Καὶ ἐγένετο | αὐτῇ cum BDEF^aI Pos; item AH αὐτῆς ..
C om | ἰδοὺ cum ABDF^aH Pos .. C om | ἀπό: A ἐκ | EF^a οἰκοδομῶν |
D om αὐτοῦ | εἰσελθὼν (C εἰσῆλθεν -- καὶ) ἐν τῷ οἴκῳ (BI εἰς τὸν οἶκον) αὐτ.
cum BCF^aI Pos .. AEH om | εὗρεν (H τῦρ.) cum ACF^aH .. BD (praem ἀτενί-
σας πρὸς τὴν Μαριάμ) I Pos εἶδεν (D ἶδεν) | αὐτὴν cum ABDEF^aI Pos .. CH
τὴν Μαριάμ .. F^a τὴν παρθένον | ὠγκωμένην cum B etc; item F^a C alii que
(nisi falsus est Thilo) ὠγκομένην .. A ὠγκομένην .. H ὠγκουμένην .. D ἔγκυον |
καὶ ἔτυψε (F^a ἐτύπησε, Pos demissa facie, unde Fabric. suspicatus est ἐταπει-
νώσει) τὸ πρόσωπον αὐτοῦ cum BCF^a Pos .. ADEF^bH om | ἔρριψ. ἑαυτόν: I
ἔκρυψεν αὐτόν | χαμαὶ ἐπὶ τὸν (AE om) σάκκον (A -κκου) cum ABEH; item
omisso χαμαί D (ἐπὶ σάκκον) I (ἐ. τὸν σ.) .. C Pos nil nisi χαμαί | πικρῶς cum
ABDEHI Pos .. CF^b om | F^a om omnia quae sunt inter τὸ πρόσωπ. αὐτοῦ et

προσώπῳ ἀτενίσω πρὸς κύριον τὸν θεόν μου; τί δὲ εὖξομαι περὶ
τῆς κόρης ταύτης; ὅτι παρθένον παρέλαβον αὐτὴν ἐκ ναοῦ κυ-
ρίου, καὶ οὐκ ἐφύλαξα. τίς ὁ θηρεύσας με; τίς τὸ πονηρὸν
τοῦτο ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐμίανε τὴν παρθένον; μή τι
εἰς ἐμέ ἀνακεφαλαιώθη ἡ ἱστορία τοῦ Ἀδάμ; ὥσπερ γὰρ ὁ
Ἀδάμ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ ἦν καὶ ἦλθεν ὁ ὄφις καὶ
εὗρε τὴν Εὐάν μόνην καὶ ἐξηπάτησεν, οὕτως κάμοι ἐγένετο.
² Καὶ ἀνέστη Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ σάκκου, καὶ ἐκάλεσε τὴν Μαριάμ
καὶ εἶπεν αὐτῇ Μεμελημένη τῷ θεῷ, τί τοῦτο ἐποίησας καὶ ἐπε-
λάθου κυρίου τοῦ θεοῦ σου; τί ἐταπείνωσας τὴν ψυχὴν σου, ἡ
ἀνατραφεῖσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τροφὴν λαβοῦσα ἐκ
χειρὸς ἀγγέλου; ³ Ἡ δὲ ἔκλαυσε πικρῶς λέγουσα ὅτι καθαρά
εἰμι ἐγὼ καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἰωσήφ Πόθεν

λέγων | I Ποῖῳ τρόπῳ | F^a ἀτενίσω | μου: BH Pos om | τί δέ: E om δέ |
εὖξομαι cum ADEF^b; item προσεύξ. BI; orabo Pos .. H φθέγγομαι, F^a λέξω.
C εἶπω | F^a om τῆς | κόρης: F^a παιδός .. F^b νεάνιδος | παρέλαβ. αὐτήν
cum ABH .. CF^a αὐτ. παρέλ. | τοῦ θεοῦ μου cum BEF^a HI, item omisso μου
Pos .. AC om | ἐφύλαξα cum BDHI Pos .. ACF^a add αὐτήν | θηρεύσας με
(ita etiam Germ l. l. p. 1437.): A θηρ. αὐτήν .. F^b ταύτην θηράσας | τίς (C
add ὁ) τὸ πον. τοῦτ. (BH Pos τοῦτ. τὸ πον.) ἐποίησ. (C ποιήσας, D add πανούρ-
γημα) ἐν τ. οἴκ. μ. cum BCDEF^a HI Pos .. A om | καὶ ἐμίανε τ. παρῶ. cum
BEHI Pos .. D τίς ἐμίανε καὶ ἡχμαλώτευσεν τὴν παρῶνον .. CF^a τίς (F^a καὶ)
ἡχμαλώτευσεν τὴν παρῶ. ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἐμίανεν αὐτήν .. A om | μή τι: AH μή |
εἰς ἐμέ: AF^a H ἐν ἐμοί | A ἀνακεφαλαιώθη | τοῦ Ἀδάμ cum ABDEF^a HI ..
C om τοῦ | ὥσπερ γὰρ (ὥσπ. γ. cum DF^b H; I Pos ὅτι, B ὅτε; EF^a ἐν γάρ)
ὁ (D om) Ἀδάμ (F^b γὰρ ἐκεῖνος; BEF^a I om ὁ Ἀδ.; A om ὥσπ. γ. ὁ Ἀδ.) ἐν
(BI om; D ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐν) τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ (αὐτοῦ: F^b
τοῦ θεοῦ) ἦν (F^b μετὰ ἀγγέλων συνῆν) καὶ (cum H; A ὅτε; BEF^a F^b I Pos om)
ἦλθεν (B εἰσῆλθεν) ὁ ὄφ. καὶ εὗρε (H ἤυρεν) τ. Εὐ. μ. καὶ ἐξήπατ. (AE ἡπά-
τησεν. AEF^a I Pos add αὐτήν), οὕτως (BH οὕτω) κάμοι (AD καὶ ἐμοί; E καὶ
ἐν ἐμοί; I καὶ εἰς ἐμέ) συνέβη (D συμβέβηκεν) cum ABDEF^a F^b HI Pos .. C
καὶ ὥσπερ τὴν Εὐάν (hunc accentum codd. plures tuentur), ἐξηπάτησεν καὶ αὐ-
τὴν ὁ ὄφις;

2. ἀπὸ τοῦ σάκκου: F^a ἀπὸ τοῦ ἐδάφους .. F^b ἀπὸ τῆς γῆς | κ. ἐκάλεσε
τ. M. κ. εἶπεν αὐτῇ cum ABCH etc .. D καὶ εἶπε πρὸς τὴν Μαριάμ .. F^a καὶ
καλέσας αὐτήν εἶπεν | B Μεμελητημένη | ἐποίησας cum ABDEF^b (add ἡμῖν)
HI .. CF^a παποιήκας | καὶ (BDEH om) ἐπειλάσου κ. τ. 2. σου cum ABDEF^b HI
Pos .. F^a om .. C (omisso καὶ) post ψυχ. σου habet | τί: A ὅτι | I ἀναστρα-
φεῖσα | ἀγγέλου (F^a τοῦ ἀγγ.; Pos angelorum) cum ABDEF^a HI Pos .. C add
καὶ χορεύσασα ἐν αὐτοῖς

3. Ἡ δὲ cum ABCF^a H Pos .. D add Μαριάμ, F^b ἀκούσασα ταῦτα | λέ-
γουσα cum ABF^a EHI Pos .. CD Germ add Ζῆ κύριος ὁ θεός (D Germ om ὁ
θεός) | ὅτι cum ADF^b Germ; CE καὶ ὅτι .. BF^a HI Pos om | ἐγὼ cum BCD F^b H
.. AEF^a I Pos Germ om | καὶ εἶπεν cum ADEF^b .. BCH Pos εἶπε δέ | αὐτῇ ..

οὖν ἐστὶ τὸ ἐν τῇ γαστρὶ σου; ἡ δὲ εἶπεν Ζῆ κύριος ὁ θεός μου καθότι οὐ γινώσκω πόθεν ἐστί μοι.

XIV.

¹ Καὶ ἐφοβήθη Ἰωσήφ σφόδρα, καὶ ἠρέμησεν ἐξ αὐτῆς, καὶ διελογίζετο τὸ τί αὐτὴν ποιήσει. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Ἐὰν αὐτῆς κρύψω τὸ ἁμάρτημα, εὐρίσκομαι μαχόμενος τῷ νόμῳ κυρίου· καὶ ἐὰν αὐτὴν φανερώσω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, φοβουῖμαι μή πως ἀγγελικόν ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρεθήσομαι παραδιδούς αἷμα ἀθῶον εἰς κρίμα θανάτου. τί οὖν αὐτὴν ποιήσω; λάθρα αὐτὴν ἀπολύσω ἀπ' ἐμοῦ. καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἡ νύξ. ² Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται αὐτῷ κατ' ὄναρ λέγων Μὴ φοβηθῇς τὴν παιῖδα ταύτην· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ ὃν ἐκ πνεύματός

BH om .. alius πρὸς αὐτὴν | οὖν cum BCDEH Pos .. ADF^bI om | ἐστὶ cum BCDF^bHI Pos .. AE om | τό cum BHI (item F^b ut videtur) .. E τοῦτο .. AC τοῦτο τό (D sic: τοῦτό ἐστιν ὃ ἐν τῇ γαστρὶ σου περιέχεις. Pos est ergo quod in utero habes) | F^a om καὶ εἶπ. αὐτῇ Ἰωσήφ usque γαστρὶ σου | ἡ δὲ εἶπεν cum ABEHI .. C εἶπε δὲ αὐτῷ .. D ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη .. F^a καὶ εἶπεν αὐτῇ Μαρία .. Pos ei respondit Maria | καθότι cum AC; item ὅτι F^aI; Pos quod .. BDH om | πόθεν (F^b Pos add τοῦτο) ἐστί μοι (F^bI om; Pos ante ἐστί pos) cum BF^bHI Pos .. F^a πόσ. ἐ. τὸ ἐν ἐμοί .. CE πόσ. ἐ. τοῦτο τό (E om) ἐν τῇ γαστρὶ μου .. D ἀλλ' ὅτι καθ'αρά εἰμι καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω

XIV, 1. F^b φοβηθεῖς, omisso καὶ sq | ἐξ αὐτῆς cum ACF^aII .. DF^b ἀπ' αὐτῆς .. BI om | καὶ διελογίζ. cum CF^b (add ἐν ἑαυτῷ) II .. D καὶ ἐσχέπτετο .. AEF^a διαλογιζόμενος .. BI διανοούμενος | τὸ τί cum BDEF^aII (DF^a add ἄν) .. AC τί | αὐτὴν cum ACDH .. BEF^a αὐτῇ | EF^a ποιήσῃ | εἶπεν Ἰωσήφ cum BI Pos .. DEF^a ante Ἰωσ. add ἐν ἑαυτῷ, item AH post Ἰωσήφ .. C εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ | αὐτῆς χρ. τὸ (I om) ἁμάρτ. cum ABCHI Pos .. DEF^a χρ. τὸ ἁμ. αὐτῆς | εὐρίσκ. cum AEH .. BCF^b Pos εὐρεθήσομαι | μαχόμε. cum ACH etc .. BF^aI Pos ἐνοχος | D τ. νόμ. τοῦ κυρίου | καὶ ἐὰν: B Pos ἐὰν .. I ἐὰν δέ | φανερώσω cum ABDEF^aII (praem πάλιν) I .. C φανεράν ποιήσω | μή πως ἀγγελικόν (B ἁγιόν) ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ cum ABCF^aII etc .. IL μή πως ἁγιόν ἐστὶ (Pos ne parum iustum sit) | A εὐρεθήσωμαι | παραδιδούς cum ABEF^aIII .. C παραδούς | κρίμα: A χεῖρας | E om οὖν | αὐτὴν: F^a αὐτῇ | ποιήσω: F^b add οὐκ οἶδα | I λάθρα οὖν | αὐτὴν ἀπολύσω: F^aII ἀπ. αὐτὴν .. A om αὐτὴν | ἀπ' ἐμοῦ cum ACF^bII etc .. BF^aIL Pos om. Praeterea F^b add αὐτὴ ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὡς βούλεται | καὶ (cum ABEF^aIL Pos; CH add ταῦτα αὐτοῦ ἐνθυμουμένου, D ὡς ταῦτα διελογίζετο) κατέλ. αὐτὸν (II om) ἡ (cum BD HIL; ACF^a om) νύξ .. F^b om

2. αὐτῷ κατ' ὄναρ (B om κ. ἔν.) .. A κ. ὄν. αὐτῷ, I κ. ὄν. τῷ Ἰωσήφ | Μὴ φοβηθῇς cum ABEF^aIII Pos .. C praem Ἰωσήφ, item D Ἰωσήφ Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ .. L add Ἰωσήφ | τὴν παιῖδα (H - δαν) ταύτην (F^a αὐτὴν pro ταύτ., B om) .. DF^a Pos add παραλαβεῖν .. H praem παραλαβεῖν (inter παραλ. et τὴν extincta sunt Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου), item B παραλαβ. Μαριάμ | ἐν αὐτῇ:

ἐστὶν ἁγίου· τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ ἀνέστη Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ ἐδόξασε τὸν θεὸν Ἰσραὴλ τὸν δόντα αὐτῷ τὴν χάριν ταύτην, καὶ ἐφύλασσε αὐτήν.

XV.

¹ Ἦλθεν δὲ Ἄννας ὁ γραμματεὺς πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ Τί ὅτι οὐκ ἐφάνης ἐν τῇ συνόδῳ ἡμῶν; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ Ὅτι ἔκαμον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἀνεπαυσάμην τὴν πρώτην ἡμέραν. καὶ ἐστράφη καὶ εἶδε τὴν Μαριάμ ὠγκωμένην. ² Καὶ ἀπῆε δρομαῖος πρὸς τὸν ἱερέα καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ, ὃν σὺ μαρτυρεῖς, ἠνόμησε σφόδρα. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Τί τοῦτο;

BIL ἐξ αὐτῆς | ὃν cum F^aH .. AC γεννηθέν, BI γεννώμενον, L γεγεννημένον, D γερόμενον .. Pos natum | ἐστ. ἁγί. cum ACF^aH etc .. BIL Pos ἁγί. ἐστ. | τέξεται (I τέξει) cum ABDEF^aHIL .. C Pos om | ἁμαρτ. αὐτῶν: A ἁμ. αὐτοῦ | ὕπνου: D add αὐτοῦ | D ἐδόξαζε | Ἰσραὴλ cum ACF^aL (praeom κύριον) .. BDHI τοῦ Ἰσρ. | IL Pos om ταύτην .. F^b τοιαύτην χάριν | κ. ἐφύλασσε αὐτήν cum BHIL .. ACF^a Pos κ. ἐφύλαξε ((F^a διεφύλ.) τὴν παιδα, E κ. ἐφύλασσε τ. παιδα .. F^b τηρήσαι ἀφάρτην παρθένον

XV, 1. Ἦλθ. δὲ cum ABCH Pos .. I om δέ .. DF^a Καὶ ἡλθ. | πρὸς (D ἐπ') αὐτ. cum BCDH .. IL Pos πρὸς τὸν Ἰωσήφ .. AEF^a om | αὐτῷ cum BCH etc .. ADEF^a τῷ Ἰωσήφ | Τί ὅτι cum ABEN .. CF^a Διὰ τί .. I Tl' .. L Tl' οὐκ ἐβράδυνας καὶ ὅτι | οὐκ ἐφάνης cum CF^aH, item ut videtur DF^bG .. BI Pos (adfuisti) οὐ παρεγένου, L οὐ παραγένοντας .. AE οὐκ ἐφανέρωσας | ἐν (H Pos om) τῇ συνόδῳ (I συνοδίᾳ) ἡμῶν (G om) cum BDGHIL Pos .. F^a τῇ εἰσόδῳ καὶ συνοδίᾳ ἡμῶν .. CF^b ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν .. AE ἡμῖν ἑαυτὸν | AE om αὐτῷ | ἔκαμον cum ABDEF^aHIL .. C κεκμηκὼς ἡμην, Pos fessus eram | ἀπὸ cum AF^aHI .. BC ἐκ | τὴν (F^a om) πρώτ. ἡμέρ. cum ABEF^aF^b HIL Pos .. CD ἡμέραν μίαν (D add ἐν τῷ οἴκῳ μου) | καὶ ἐστράφη cum AC Pos etc .. BH κ. ἐπεστράφη .. F^a ἐστρ. δέ .. D στραφεὶς δέ .. L om | καὶ εἶδε (A κ. ἔθεν, L καὶ βλέπει; D καὶ θεωρήσας omisso καὶ sq) cum BEN etc .. CF^a praeom Ἄννας, A ὁ Ἄννας, Pos scriba; L add Ἄννας | τὴν (BH om) Μαριάμ cum ABF^bEHIL Pos .. CF^a τὴν παρθένον | ὠγκωμένην cum BH etc .. AF^a ὄγκουμένην .. C aliiue (nisi falsus est Thilo) ὄγκουμένην .. F^b ὄγκούουσεν (ἐγκούουσεν? Idem infra ἐγκυν οὖσαν)

2. ἀπῆε (B ἀπήει) cum BEHIL .. ADF^a ἀπηλθεν .. C ἀπέλθων omisso καὶ seq | δρομαῖος cum ABHIL (Pos currens) .. CD δρομαῖως .. F^a om | ἱερέα cum BCF^aH Pos etc .. ADF^b ἀρχιερέα | καὶ εἶπεν αὐτῷ (BH om αὐτῷ) .. F^b λέγων αὐτῷ | ὃν cum ACDL .. F^a οὐ .. BÉN ᾧ | σὺ μαρτυρεῖς (E συμμαρτ.) cum BCEHL Pos .. ADF^a σὺ μεμαρτύρηκας (F^a συμμεμ.). Praeterea L add περὶ αὐτοῦ ὅτι δίκαιός ἐστιν | F^a ἠνόμισε | F^a post σφόδρα statim pergit τὴν γὰρ παρθένον ἣν παρέλαβεν, omisso iis quae interposita sunt | ὁ ἱερεὺς cum BCGH Pos etc .. HDI ὁ ἀρχιερ. | Τί τοῦτο: H Tl' ἐποίησεν |

καὶ εἶπεν Ἡὲν παρθένον ἣν παρέλαβεν ἐκ ναοῦ κυρίου, ἐμίανεν αὐτήν, καὶ ἐκλεψε τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἐφανερώσεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἱερεὺς εἶπεν Ἰωσήφ τοῦτο ἐποίησεν; καὶ εἶπεν Ἄννας ὁ γραμματεὺς Ἀπόστειλον ὑπηρέτας, καὶ εὐρήσεις τὴν παρθένον ὠγκωμένην. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν, καὶ ἀπήγαγον αὐτήν ἅμα τῷ Ἰωσήφ εἰς τὸ κριτήριον. ³ Καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Μαρία, τί τοῦτο ἐποίησας; καὶ ἵνα τί ἐταπεινώσας τὴν ψυχὴν σου καὶ ἐπελάθου κυρίου τοῦ θεοῦ σου; ἡ ἀνατραφεῖσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ λαβοῦσα τροφήν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου καὶ ἀκούσασα τῶν ὕμνων καὶ χορεύσασα ἐνώπιον αὐτοῦ, τί τοῦτο ἐποίησας; ἡ δὲ ἐκλαυσε πικρῶς λέγουσα Ζῆ κύριός ὁ θεός μου καθότι καθαρά εἰμι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. ⁴ Καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς Ἰωσήφ Τί

καὶ εἶπεν cum AE; addito Ἄννας CH; addito αὐτῷ G .. D ἀπεκρίθη δὲ Ἄννας καὶ εἶπεν .. BHL Pos καὶ λέγει αὐτῷ | I τοῦ κυρίου | H om αὐτήν | καὶ ἐκλεψε τοὺς γάμ. αὐτ. καὶ οὐκ ἐφανερ. τοῖς υἱ. Ἰσρ. cum ABDEF^a IL Pos .. CH om | κ. ἀποκρ. ὁ ἱερεὺς (I om; Pos ὁ ἀρχιερ.) εἶπεν (C add αὐτῷ) cum BC EHL Pos .. AF^a κ. εἶπ. ὁ ἀρχιερ. (F^a ὁ ἱερ.) | τοῦτο: D ταῦτα | F^a πεποίηκε | κ. εἶπ. Ἄννας ὁ γραμμ. cum BHL Pos .. ACF^a κ. εἶπ. (F^a add αὐτῷ) Ἄννας .. F^b ὁ δὲ ἔφη | Ἀπόστειλον: F^b Ἀπόλυσον | εὐρήσεις: I. εὐρήσουσιν, I εὐροῦσιν, Pos invenient | τὴν παρθένον cum BCF^a etc .. AEH τὴν Μαριάμ (-αν H) .. IL Pos αὐτήν | ὠγκωμ. cum B, item (teste Thilone ὠγκωμ.) C etc .. AF^a H ὠγκωμένην .. F^b ἔγκυον (Birch ὄγκ.) οὔσαν | καὶ ἀπῆλθον (F^b ἐλθόντες omisso καὶ seq; F^a ἐπερεύθησαν) οἱ ὑπ. κ. εὐρ. (AE add αὐτήν, I αὐτήν ὠγκωμένην (ὠγκ. ?)) καθὼς (E ὡς; I add καὶ) εἶπεν (F^b add [αὐτοῖς ?]) ὁ Ἄννας, D Ἄννας ὁ γραμματεὺς) | καὶ ἀπήγαγ. (cum ACEH, item F^b, Pos adduxere; BDF^a IL ἤγαγ.) αὐτήν (C post κριτήριον pon; D om) ἅμα τῷ (A om) Ἰωσ. (ἁ. τ. Ἰ. cum ACDEH; BF^a IL Pos καὶ τὸν Ἰ.) εἰς (H praem καὶ παρέστησαν αὐτούς, item D καὶ ἔστησεν αὐτούς ὁ ἀρχιερεὺς) τὸ κριτήριον (εἰς τ. κρ.: D ἐπὶ κριτηρίου; I om) .. F^b sic: καὶ παραλαβόντες τὴν παρθένον καὶ τ. Ἰωσ. ἀπήγαγον εἰς τὸν ἱερέα, καὶ ἔστη (ἔστησαν ?) εἰς τὸ κριτ.

3. Καὶ εἶπεν .. AEF^a add αὐτῇ | ὁ ἱερεὺς cum CEF^a Pos etc .. ABDH ὁ ἀρχιερεὺς | Μαρία cum ABF^a H .. C Pos Μαριάμ, D πρὸς τὴν Μαριάμ | καὶ ἵνα τί cum BHL Pos .. DEF^a καὶ τί .. AC καὶ | καὶ (C om) ἐπελάθ. κ. τ. θ: σ. cum AB(C)EF^a HL .. I Pos om | τῶν (cum CF^a, E om; DH τόν, A om) ὕμνων (cum CEF^a; ADH ὕμνον) cum ACDEF^a H; sed ex his DF^a add αὐτῶν, EH ἐνώπιον αὐτῶν, A ἐκ στόματος αὐτοῦ .. BIL Pos τῶν μυστηρίων αὐτοῦ | καὶ χορεύσασα ἐνώπ. αὐτοῦ cum BCGIL Pos .. ADEF^a H om | F^a τί δὲ τοῦτο | ἡ δέ: DL add Μαριάμ | ἐκλαυσε: F^a ἐδάκρυσε | λέγουσα, D καὶ εἶπε | μου cum BEF^a HIL Pos .. AC om | καθότι: E διότι, A ὅτι | εἰμι cum ABDEF^a HL Pos .. C add ἐγώ | αὐτοῦ .. BHI Pos κυρίου

4. Καὶ εἶπεν .. F^a εἶπε δέ | ὁ (F^a om) ἱερεὺς: A ὁ ἀρχιερεὺς .. D om | πρὸς (D τῷ; I πρ. τόν) Ἰωσήφ Τί τοῦτο cum BDF^a HIL Pos .. C Ἰωσήφ, τί

τοῦτο ἐποίησας; καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Ζῇ κύριος καθότι καθαρὸς εἰμι ἐγὼ ἐξ αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Μὴ ψευδομαρτύρει ἀλλὰ λέγε τὸ ἀληθές· ἔκλειψας τοὺς γάμους αὐτῆς καὶ οὐκ ἐφανέρωσας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔκλινας τὴν κεφαλὴν σου ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα ὅπως εὐλογηθῇ τὸ σπέρμα σου. καὶ Ἰωσήφ ἐσίγησεν.

XVI.

¹ Καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ἀπόδος τὴν παρθένον ἣν παρελαβες ἐκ ναοῦ κυρίου. καὶ περιδακρυς ἐγένετο Ἰωσήφ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ποτιῶ ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγξεως κυρίου, καὶ φανερώσει τὰ ἀμαρτήματα ὑμῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν. ² Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐπότισεν τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν ὀρεινὴν· καὶ ἦλθεν ὁλόκληρος. ἐπότισεν δὲ καὶ τὴν Μαριάμ, καὶ ἐπεμ-

τοῦτο .. E τί τοῦτο, Ἰωσήφ | A om ἐποίησας | καὶ εἶπεν .. BEF^a εἶπε δὲ | Ἰωσήφ cum ABDEHL .. CF^a ὁ Ἰωσ. | κύριος cum A .. BHⁱ add ὁ θεός, item CF^a ὁ θε. μου .. E add καὶ ὁ χριστὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ μάρτυς | καθότι cum BEF^aHL, item ὅτι A, quia Pos .. C om .. I οὐ γινώσκω, ἀλλὰ | ἐγὼ cum ACEF^bL .. BF^aHI Pos om | ἐξ αὐτῆς cum ACEF^a .. BHIL ἀπ' αὐ- τῆς | καὶ εἶπεν cum ABCDH Pos .. EF^a εἶπε δὲ | ὁ ἱερεὺς cum BCEF^aH Pos .. AD ὁ ἄρχιερ. | ἀλλά: DE^a om. | λέγει: F^a εἶπέ | τὸ ἀληθές: E τὰ- λητῇ .. H τὴν ἀληθειαν | ἔκλειψας: DH praem διὰ τί .. A add γάρ | τ. γάμ. αὐτῆς cum ADEF^aH Pos .. B σου τοὺς γάμ.; I τούτους (σου τοὺς?) γ. .. C τοὺς γάμους | καὶ οὐκ ἔκλινας; F^a om καὶ | ὑπὸ τὴν (F^a om) κρατ. χεῖρα (H χεῖραν): I ὑπὸ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην καὶ κραταιὰν | ὅπως: F^a ὅπερ | κ. Ἰωσ. ἐσίγ. cum ACH, item ἐσίγ. δὲ Ἰωσ. EF^a .. BIL Pos om

XVI, 1. εἶπεν: H λέγει | ὁ ἱερεὺς .. AD ὁ ἄρχιερ. | ἦν: H καθὼς | ἐγένετο Ἰωσ. cum ABEF^bHL Pos .. DI γενόμενος ὁ Ἰωσ., item C addito ἔστι .. F^a nil nisi γενόμενος | καὶ εἶπεν .. D εἶπε δὲ, F^a εἶπε .. F^b εἰτά φησιν | ὁ ἱερεὺς .. AD ὁ ἄρχιερ. | H Ποτίσω | κυρίου cum CF^a Pos (item DI?) .. ABEGHL om, sed ex his BH add κύριος ante φανερώσει, E post φανερώσει; L add κύρ. ὁ θεός Ἰσραὴλ post τὰ ἀμ ὑμ. | EF^bI Pos τὸ ἀμάρτημα ὑμ. | ἐν ὀφθ. ὑμῶν cum BCF^aH Pos; item F^bL ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν (F^b ἡμῶν) .. D ἐνώπιον ἡμῶν, G ἐνώπ. πάντων, I ἐνώπ. τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ .. AE om

2. ὁ ἱερεὺς: A ὁ ἄρχιερ. | ἐπότισεν (F^a ἐπότησε): DL Pos praem τὸ ὕδωρ, item H τὸ ὕδ. τῆς ἐλέγξεως | τὸν (D τῶ) Ἰωσήφ: F^b αὐτοῦς. Idem pergit καὶ ἐπεμψ. αὐτοὺς ε. τ. ὁρ. κ. ἦλθον ὁλόκληροι, omissis ἐπότισε δὲ καὶ usque ὁλόκλ. | ἐπεμψεν: A ἀπέστειλεν .. H ἀπέλυσεν | εἰς τὴν ὀρεινὴν: ADE εἰς τὴν ἔρημον | ἦλθεν (DH praem μεθ' ἡμέρας τρεῖς) .. F^a ἐπανήλ- θεν, Pos rediit .. B κατέβη, I κατεῖ | ἐπότ. δὲ καί: AD ὡσαύτως δὲ ἐπότ. καί | τὴν (GI om) Μαριάμ (BH - ἰαν) cum BDGHI Pos .. AC τὴν παρθένον, E τὴν παιδα | ἐπεμψεν cum BDGHI Pos .. C ἐπεμπε .. AE ἀπέστειλεν |

ψεν αὐτὴν εἰς τὴν ὄρεινὴν· καὶ ἦλθεν ὁλόκληρος. καὶ ἐθαύμασε
 πᾶς ὁ λαὸς ὅτι ἁμαρτία οὐκ ἐφάνη ἐν αὐτοῖς. ³ Καὶ εἶπεν ὁ
 ἱερεὺς· Εἰ κύριος ὁ θεὸς οὐκ ἐφανέρωσε τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν,
 οὐδὲ ἐγὼ κρίνω ὑμᾶς. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ παρέλαβεν
 Ἰωσήφ τὴν Μαριάμ, καὶ ἀπῆει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ χαίρων καὶ
 δοξάζων τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ.

XVII.

¹ Κέλευσις δὲ ἐγένετο ἀπὸ Αὐγούστου βασιλέως ἀπογράφε-
 σθαι πάντας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ
 Ἐγὼ ἀπογράψομαι τοὺς υἱοὺς μου· ταύτην δὲ τὴν παῖδα τί
 ποιήσω; πῶς αὐτὴν ἀπογράψομαι; γυναῖκα ἐμήν; αἰσχύνομαι.

αὐτὴν cum ABEGH .. C Pos καὶ αὐτὴν (*eam etiam*) | A εἰς τὴν ἔρημον | ἦλ-
 δεν cum AC .. G κατήλθεν .. BDH κατέβη, I κατίει | ὁλόκληρος: A add καὶ
 αὐτὴ, BH praem καὶ αὐτὴ | F^aL om ἐπότισεν δὲ καὶ usque ὁλόκληρος | F^a
 ἐθαύμασε δέ | πᾶς: H praem ὁ ἱερεὺς καὶ | H ἡ ἁμαρτία αὐτῶν | οὐκ
 ἐφάνη cum ABDEF^aHL Pos .. CF^b οὐχ εὐρέθη | ἐν (A om) αὐτοῖς: F^a ἐπ'
 αὐτόν .. H om

3. ὁ ἱερεὺς: AD ὁ ἀρχιερ. | Εἰ (Pos om) κύρ. ὁ θεός: F^a om ὁ θεός |
 τὰ ἁμαρτήματα cum AEIL .. BDF^aH τὸ ἁμάρτημα, C τὴν ἁμαρτίαν, Pos pec-
 catum | κρίνω (*hoc accentu* ABH; *nec aliter* CF^a; Pos *iudico*) .. E κατακρινῶ |
 D om καὶ ἀπέλ. αὐτούς | καὶ παρέλ. Ἰωσήφ: DF^a κ. παραλαβὼν (F^a παρ. δέ)
 ὁ Ἰωσ. omissio καὶ sq | ἀπῆει (BH ἀπῆει): A ἀπῆλθεν | δοξάζων: F^a ὑμῶν |
 τοῦ Ἰσρ. cum BCH etc .. AEF^aIL om τοῦ

XVII, 1. Κέλευσ. δὲ ἐγένετο (GHQ ἐξηλθεν. F^a Pos Ἐγέν. δὲ κέλ.) ἀπὸ
 (cum ADELQ; BF^aI ὑπό: GH παρὰ) Αὐγ. βασιλ. (cum ADF^a [τοῦ βασ. Αὐγ.];
 BEG [Καίσ. Αὐγ.] HI [αὐτοῦ τοῦ pro Αὐγ.] LQ Pos Καίσαρος) cum ABDEF^aG
 HILQ Pos; praetereaue ex his GH add καὶ (H om) βασιλέως Ἡρώδου .. F^b
 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις κέλευσ. ἐγέν. ἀπὸ Αὐγ. Καίσ. .. C Δόγμα δὲ ἐν ταῖς
 ἡμέραις ἐκείναις ἐξηλθε παρὰ Καίσ. Αὐγ. | D ἀπογράψασθαι | πάντας τοὺς
 (EQ ὅσοι εἰσὶν pro π. τ.; F^a add Ἰουδαίους οἱ ἦσαν, L ἀνθρώπους καὶ τὰς γυ-
 ναῖκας τοὺς, GH παῖδας τοὺς) ἐν (I add τῇ) Βηθλ. τῆς Ἰουδ. (IL Pos om τ. Ἰ.)
 cum BEF^aGHIHQ Pos .. D πάντ. τ. ἐν Ἱερουσαλὴμ, F^b πάντ. τ. ὄντας ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ .. AC πᾶσαν τὴν οἰκουμένην | καὶ εἶπεν (EF^a εἶπ. δέ) Ἰωσήφ (*unus
 vel duo* ὁ Ἰωσ.) cum ABEF^aHILQ Pos .. D praem ἦλθε δὲ αὕτη ἡ ἀπογραφὴ
 καὶ εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας .. C sic: ἠναγκάζετο δὲ Ἰωσήφ ἀπελθεῖν ἐκ Να-
 ζαρετ εἰς Βηθλεὲμ. καὶ εἶπεν | ἀπογράψομαι cum BF^aHIL Pos .. ACQ ἀπο-
 γράφομαι (-φωμαι A) | τοὺς υἱοὺς (DQ τοῖς υἱοῖς) μου .. L praem καὶ .. A
 post ἀπογρ. pon | L om τὴν παῖδα | ELQ om τί ποιήσω | πῶς (L τί) αὐ-
 τὴν (L om; BDI post ἀπογρ. pon) ἀπογράψομαι (AH -φωμαι) cum ABCDEHILQ
 Pos .. F^b ἀπογράφομαι, F^a ἀπογράψασθαι αὐτὴν, eaque cum sqq coniungunt |
 BIL Pos om ἐμήν | αἰσχύνομαι cum DEF^aHQ; item C praemisso ἀλλ' .. BIL
 Pos ἀλλ' (I om) οὐκ ἔστι μου (L μοι) γυνή. Praeterea Pos add *ipsam enim in
 conservationem accepi ex templo domini.* | A om γυναῖκα usque αἰσχύνομαι |

ἀλλὰ θυγατέρα; ἀλλ' οἶδασιν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι οὐκ ἔστι μου θυγάτηρ. αὐτὴ ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὡς βούλεται κύριος. ² Καὶ ἐπέστρωσεν τὴν ὄνον καὶ ἐπεκάθισεν αὐτὴν, καὶ εἶλκεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἤκολούθει Ἰωσήφ. καὶ ἤγγισαν ἐπὶ μιλίων τριῶν· καὶ ἐστράφη Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν στυγνὴν, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ Ἰσως τὸ ἐν αὐτῇ χειμάζει αὐτήν. καὶ πάλιν ἐστράφη Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν γελῶσαν. καὶ εἶπεν αὐτῇ Μαρία, τί σοὶ ἔστι τοῦτο, ὅτι τὸ πρόσωπόν σου βλέπω ποτὲ μὲν γελῶν, ποτὲ δὲ στυγνάζον. καὶ εἶπε Μαρία μ τῷ Ἰωσήφ Ὅτι δύο λαοὺς βλέπω τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, ἓνα

ἀλλὰ (Pos nonne; AI om) Συγ. . . D Συγ. δέ | ἀλλ' οἶδασιν cum BFB I Pos . . DF^a οἶδ. δέ, H καὶ οἶδ., A οἶδαν γάρ . . C οἶδασιν | πάντες οἱ υἱ. Ἰσρ. (B om οἱ υἱ. Ἰσρ.) cum BHIL Pos . . AC οἱ υἱ. Ἰσρ.; DF^a υἱοὶ Ἰσρ. | μου Συγ. . . I Pos μοι Συγ. Praeterea H add τί ποιήσω; item Pos *Quid de hac faciam?* et pergit: *equidem in ipsa die domini faciam etc* | αὐτῇ: sed ABH αὐτῇ. Praeterea H add δέ | ὡς: AE καθώς, D καθά | κύριος cum BHIL Pos . . AC^a om

2. ἐπέστρωσεν (-σε) cum ABEF^b IL . . CF^a H ἔστρωσε. Praeterea BFB L add Ἰωσήφ, I idem post ὄνον add | τὴν (A τὸν) ὄνον cum BCF^a Pos etc . . ADF^b HL add αὐτοῦ | καὶ ἐπεκάθισ. (CF^a ἐκάθισ.) αὐτὴν (Fb ἐπ' αὐτῇ τὴν Μαριάμ) cum ACEF^a Fb . . BIL Pos καὶ ἐποίησεν αὐτήν καθεσθῆναι ἐπὶ τὴν ὄνον (I ἐν τῷ ὄνῳ) . . H om | καὶ εἶλκεν ὁ υἱ. αὐτοῦ καὶ ἤκολ. Ἰωσ. (C αὐτὸς ἤκολ.) cum AC, item omisiss κ. εἶλκ. ὁ υἱ. αὐτ. H . . E κ. εἶλκ. ὁ υἱ. α. καὶ ἤκολ. Σαμουὴλ: D κ. εἶλκ. ὁ υἱ. α. Σαμουὴλ, καὶ ὁ ἕτερος ἤκολ. αὐτῶ: L καὶ ἤκολ. καὶ ὁ υἱ. α. Σαμουὴλ ὀπισθεν αὐτῶν . . BFB I καὶ Ἰάκωβος (B add ἐγώ) καὶ Σίμων (Fb Συμεὼν) ἐπικολούθουν (B -λουθούμεν; Fb add αὐτῇ) . . Fa Pos Ἰωσήφ δὲ καὶ Σίμων ἠκολούθουν | καὶ (Fb add ἰδοὺ) ἤγγισαν (EHIL -ισαν, B -ίσανεν. Praeterea CFb add ὡς) ἐπὶ (cum DEF^a HL; BCF^b ἀπό) μιλίων (Fa μιλια; E μίλιον) τριῶν (Fa τρία; E τρίτον. Fb add τῆς Ἰουδαίας) . . A om . . Pos a mihi^bus tribus (cum sequebantur coniuncta) | καὶ ἐστράφη (I ἀπεστρ., DF^b Pos στραφείς omisso καὶ sq) Ἰωσήφ . . A om | εἶδεν: H ἶδεν | αὐτήν cum ABC Pos . . DEF^a H τὴν Μαριάμ (H -ίαν) . . I om | D στυγνώσαν | καὶ εἶπεν (C λέγει) ἐν ἑαυτῷ cum BCF^a (add Ἰωσήφ) HL Pos . . AE καὶ ἐνεθυμῆτο (E add Ἰωσήφ) λέγων ἐν ἑαυτῷ (E om ἐν ἑαυτ.) . . DI om | Ἰσ. τὸ ἐν αὐτῇ (cum ABEF^a HL; C add ὃν) χ. αὐτήν (A ταύτην) . . DI om | κ. πάλιν ἐστράφη Ἰωσ. (A om Ἰωσ.) . . BH κ. ἐπεστράφη Ἰωσ. πάλιν . . D κ. πάλιν ἐμβλέψας εἰς αὐτήν . . I om | κ. εἶδ. α. γελῶσαν: I om | αὐτῇ: D πρὸς αὐτήν | Μαρία (C om; I Μαριάμ), τί σοὶ (I om, AE post ἔστ. pos) ἔστι τοῦτο cum ABCEIHL Pos . . Fa Μαρία; τί ἔστιν . . D Μαριάμ, τί ἔστιν ὁ ὀρίω ἐν σοὶ | B καὶ ὅτι | L om βλέπω | ποτὲ μὲν γελῶν (A γελούν) π. δὲ στυγνάζ. cum ABEHIL Pos . . CDF^a π. μ. στυγνόν, π. δ. γελῶν (Fa γελούν) καὶ ἀγαλλιάμενον (D χαίρον) | καὶ εἶπε Μαριάμ (L ἡ Μαρία, D Μαρία) τῷ (D πρὸς τὸν) Ἰωσήφ (I om τ. Ἰ.) cum BDHIL Pos . . A ἡ δὲ εἶπεν . . CF^a καὶ εἶπεν αὐτῇ (Fa πρὸς αὐτόν) Μαριάμ (Fa -ία) | DF^a om Ὅτι | τοῖς ὀφθαλμοῖς μου cum BDEF^a HIL, item praemisso ἐν C Pos . . A om | D τὸν μὲν ἓνα εἰ καὶ τὸν ἕτερον |

κλαίοντα καὶ κοπτόμενον, καὶ ἓνα χαίροντα καὶ ἀγαλλιώμενον.
³ Καὶ ἦλθον ἐν τῇ μέσῃ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Μαριάμ Κατάγαγέ
 με ἀπὸ τῆς ὄνου, ὅτι τὸ ἐν ἐμοὶ ἐπείγει με προελθεῖν. καὶ κα-
 τήγαγεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὄνου, καὶ εἶπεν αὐτῇ Που σε ἀπάξω
 καὶ σκεπάσω σου τὴν ἀσχημοσύνην; ὅτι ὁ τόπος ἔρημός ἐστιν.

XVIII.

¹ Καὶ εὗρεν σπηλαιον ἐκεῖ καὶ εἰσήγαγεν αὐτήν, καὶ πα-
 ρέστησεν αὐτῇ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἐζήτει μαῖαν ἐν
 χώρα Βηθλεέμ.

κλαίοντ. κ. κοπτόμ. cum ABDEF^a HIL Pos .. C om κ. κοπτ. | χαίρ. κ. ἀγαλ-
 λιώμενον (H -ιῶντα) AEH .. F^a γελῶντα κ. ἀγαλλιώμενον .. BIL χαίροντα κ.
 γελῶντα, D γελ. κ. χαίρ. .. Pos *exultantem et ridentem*

3. Καὶ ἦλθον (cum ABEL^a; D ἦλθωμεν [sic]; IL Pos ἦλθεν. F^a ἦλθε
 δὲ πάλιν) ἐν τῇ μέσῃ ὁδῷ (cum BIL Pos. F^a H ἀνὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, AE κατὰ
 τὸ [E om] μέσ. τ. ὁδοῦ. D μέσων [sic] τῆς ὁδ.) .. C Καὶ ὡς ἀνέβησαν ἐν τῇ
 Βηθλεέμ | καὶ (C om) εἶπεν αὐτῷ (EI om) Μαριάμ (A -ρία) cum ABCEHIL
 Pos .. F^a κ. εἶπ. Μαρία τῷ Ἰωσήφ .. D στραφεῖσα δὲ Μαρία λέγει πρὸς τὸν
 Ἰωσήφ | Κατάγαγε (E -γαγον. A praem Ἰωσήφ) .. I κατάγε, F^a κάθειλον |
 F^a om ἀπὸ τ. ὄν. | τὸ (I om) ἐν ἐμοί: EH add ὄν .. G post ἐπείγ. pon | ἐπείγ.
 (F^b praem λίαν) με (I μοι): F^a G om με | προελθεῖν (BL praem τοῦ) cum AB
 EF^a GHL Pos .. CI προσελθεῖν .. D ἐξελθεῖν | καὶ κατήγαγεν (F^b καταγαγὼν)
 αὐτὴν ἀπὸ τ. ὄν. (ἀ. τ. ὅ. cum BCDHIL Pos; om AEF^b G) .. CF^b add ὁ [F^b
 om] Ἰωσήφ; non item ABF^b HL Pos | καὶ (I^b om) εἶπ. αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν,
 AF^b om) .. DI add ὁ Ἰωσήφ | ἀπάξω: A ἐπάξω | καὶ σκεπάσω (A καλύψω;
 F^b Pos om κ. σκεπ.; D his praem καὶ ποῦ σε κρύψω) σου (G om) τ. ἀσχημοσ.
 (cum ADG; BE ἀσχύνην. F^b L Pos om σ. τ. ἀσχ.; H σε) ὅτι ὁ (F^b HL om)
 τόπ. ἔρ. ἐστ. cum ABDEF^b GHL Pos .. C ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν τόπος εἰς κατά-
 λυμα | Pro καὶ κατήγαγεν usque ἔρημ. ἐστιν F^a sic: καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Που
 ἀπάξω σε; ὅτι ὁ τόπ. ἔρημ. ἐστ. καὶ εἶπε πάλιν Μαρία τῷ Ἰωσήφ Κατάγαγέ
 με· λίαν γάρ τὸ ἐν ἐμοὶ ἐπείγει με. καὶ εὐθὺς κατήγαγεν αὐτὴν Ἰωσήφ.

XVIII, 1. Καὶ εὗρεν (H ηῦρεν. EF^a Εὔρε δέ) cum ACEF^a H .. BDF^b GL
 Pos Καὶ εὐρών, I Εὐρών omisso καὶ sq | ἐκεῖ (I ἐκεῖσε) cum ABDEF^a HIL
 Pos .. CF^b G om | εἰσήγαγ. (D ἀπήγαγ.) αὐτήν cum ABCH Pos .. EF^a add
 ἐκεῖ, item F^b G ἐν αὐτῷ, D πρὸς αὐτῷ (-τό?) | F^a G καὶ παραστήσας | αὐτῇ
 (D, item G αὐτήν. F^b ἔξω τοῦ σπηλαίου) τοὺς υἱοὺς (D τοῖς υἱοῖς) αὐτοῦ cum
 AB (praem ἡμᾶς) DEF^b GH .. C α. τ. δύο υἱ. αὐτ. .. IL Pos α. τὸν υἱὸν αὐ-
 τοῦ .. F^a αὐτὴν τῷ σπηλαίῳ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ | καὶ (D add αὐτός) ἐξελ-
 θὼν ἐζήτει (D τοῦ ζητῆσαι) μαῖαν (I ἐζ. μ. post Βηθλ.) cum BDHIL Pos ..
 ACF^a καὶ (F^a om) ἐξηλθε ζητῆσαι μ., F^b G αὐτός δὲ ἐξή (i. e. ἐξλει) ζητῆ-
 σαι μ. | μαῖαν: ADEF^a add Ἐβραίαν, non item BCF^b GHIL Pos | ἐν (DI add
 τῇ) χώρᾳ (AEL om) Βηθλ.

² Ἐγὼ δὲ Ἰωσήφ περιεπάτουν, καὶ οὐ περιεπάτουν· καὶ ἀνέβλεψα εἰς τὸν αἶρα, καὶ εἶδον τὸν αἶρα ἔκθαμβον· καὶ ἀνέβλεψα εἰς τὸν πόλον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶδον αὐτὸν ἐστῶτα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἡρεμοῦντα· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶδον σκάφην κειμένην καὶ ἐργάτας ἀνακειμένους, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ· καὶ οἱ μασσώμενοι οὐκ ἐμασσῶντο, καὶ οἱ αἶροντες οὐκ ἀνέφερον, καὶ οἱ προσφέροντες τῷ στόματι αὐτῶν οὐ προσέφερον, ἀλλὰ πάντων ἦν τὰ πρόσωπα ἄνω βλέποντα· καὶ εἶδον πρόβατα ἐλαυνόμενα, καὶ τὰ πρόβατα εἰστή-

2. Ἐγὼ δὲ Ἰωσήφ etc: prima in his persona utuntur ACDE (F*) H; tertia BILM Pos; omnia vero usque finem capituli omittunt FBG | Ἐγὼ δ. Ἰωσ. περιεπ. καὶ οὐ (A καὶ οὐ καὶ) περιεπ. (DH om χ. οὐ περ.) cum ACDEH .. F*. Ἐγὼ δέ, λέγει Ἰωσήφ, περιεπάτων .. N Ὁ δὲ Ἰωσ. περιεπάτει καὶ οὐ περιεπάτει .. BIL Pos Ὡς δὲ περιεπάτει Ἰωσήφ | καὶ ἀνέβλ. εἰς τ. αἶρα, χ. εἶδ. τὸν αἶρα (A αὐτὸν) ἔκθ. χ. ἀνέβλ. εἰς τ. πόλ. τοῦ οὐρ., χ. εἶδον αὐτ. (A add ἔκθαμβον καὶ) ἐστῶτα ex A iisque qui similiter habent EHL Pos. E enim sic: χ. ἀνέβλ. εἰς τ. πόλον τ. οὐρ. καὶ εἶδ. αὐτ. ἐστῶτα, χ. ἀνέβλ. εἰς τ. αἶρα χ. εἶδ. τὸν αἶρα ἔκθ. Item IL καὶ ἀναβλέψας ε. τ. πόλ. τ. οὐρ. εἶδεν ἐστῶτα αὐτόν (I τὸν πόλον), καὶ τὸν αἶρα ἔκθ. Item H χ. ἀνέβλ. εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρ. καὶ εἶδον τὸν παλεὸν ἐστῶτα, χ. ἐπέβλεψ. ἐπὶ τὸν αἶραν καὶ εἶδον αὐτόν ἔκθ. Pos vidit rosum coelumve stantem et aerem obstupescit. Porro C καὶ ἀνέβλ. εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶδον τὸν πόλον τοῦ οὐρ. ἐστῶτα .. F* ἀνέβλεψα εἰς τὸν αἶρα, καὶ εἶδ. τὸν αἶρα ἔκθαμβον .. D χ. ἀναβλέψας εἰς τὸν πόλ. τοῦ οὐρ. καὶ εἶδον τὸν αἶρα ἔκθ. .. B nil nisi ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε (sequitur statim τὰ πετεινὰ etc | καὶ (B om) τὰ πετ. τ. οὐρ. ἡρεμοῦντα cum ABDEF* HIL .. C χ. τ. π. τ. οὐρ. τρέμοντα. Pos et volatilia in medio cursu cessantia. Praeterea H add ἐν τῷ τίττειν τὴν παρῶντον | χ. ἐπέβλεψα (BIL - ψεν) cum BF* HIL .. AE χ. ἐβλεψα .. C χ. ἐνέβλεψα, D χ. ἐμβλέψας, Pos et aspiciens | ἐπὶ cum BCF* HIL .. ADE Pos εἰς | εἶδον: BIL Pos εἶδε | σκάφην: A τραπέζαν | καὶ αἱ χ. αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ (A τραπέζῃ. F* ἐπὶ τὴν σκάφην) cum BHIL .. AC add ἦσαν post καί, DEF* post αὐτῶν, Pos post in scapha | χ. οἱ μασσώμενοι (sic BHL; ADF* μασσόμενοι; EI μασόμενοι) οὐκ ἐμασσῶντο (sic BHL; ADF* ἐμάσσοντο; EI ἐμάσσοντο) cum ABDEF* HIL Pos (et mandentes non mandebant) .. C om | χ. οἱ αἶροντ. (DI ἐρῶντες) οὐκ ἀνέφερον .. BHL (Pos nil capiebant, sed is post etiam nil afferebant) add οὐδὲν .. F* χ. οἱ ἀναφέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐκ ἀνέφερον | τῷ στόματι (A τὸ στόματι, E τὸ στόμα) αὐτῶν (AF* om) cum ABDEF* HIL Pos .. I ἐν τῷ στ. αὐτῶν, C εἰς τὸ στόμα | πάντων cum ABEF* HIL Pos .. D om ... C πάντων αὐτῶν | ἦν τὰ πρ. ἄνω βλέποντα (H ἀναβλέπ.) A ἦν τὰ πρ. κάτω νεύοντα, E τὰ πρ. κάτω ἐβλεπον | χ. εἶδον (BIL ἰδοὺ) πρόβ. (L add ὡς) ἐλαυνόμενα (BL add ἦν. H add ἐπὶ τὸν χειμάρρουν), καὶ τὰ πρόβ. εἰστήκει (F* ἐστήκεισαν, D ἐστήκεσαν. H χ. ἰστήκει τὰ πρ. et add μὴ πίνοντα. BIL Pos καὶ [om τ. πρ.] οὐ προέβαινον ἀλλ' ἴσταντο): AE nil nisi καὶ εἶδον

χει, καὶ ἐπῆρεν ὁ ποιμὴν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ πατάξαι αὐτά, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἔσθη ἄνω· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὸν χεῖμαρρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἶδον τὰ στόματα τῶν ἐρίφων ἐπικείμενα καὶ μὴ πίνοντα, καὶ πάντα ὑπὸ θῆξιν τῷ δρόμῳ αὐτῶν διελαύνετο.

XIX.

¹ Καὶ εἶδον γυναῖκα καταβαίνουσαν ἀπὸ τῆς ὄρεινῆς, καὶ εἶπέν μοι Ἄνθρωπε, ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπον Μαῖαν ζητῶ Ἑβραίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα εἶπέ μοι Ἐξ Ἰσραὴλ εἶ; καὶ εἶπον αὐτῇ Ναί. ἡ δὲ εἶπεν Καὶ τίς ἐστὶν ἡ γεννώσα ἐν τῷ σπηλαίῳ; καὶ εἶπον ἐγώ Ἡ μεμνηστευμένη μοι καὶ εἶπέ μοι Οὐκ ἔστιν σου γυνή; καὶ

(A ἴδον) πρόβ. ἐστώτα | κ. ἐπῆρεν cum BC (ἐπῆρε δέ) DIL: AEF^aH κ. ἤρεν | ὁ ποιμὴν: DIL ante τοῦ πατάξ. | τὴν χ. αὐτοῦ (B Pos om) cum ABDEF^aIL Pos .. H τὴν ῥάβδον .. C om | τοῦ (F^a om) πατάξ. αὐτά cum ACEF^aHIL Pos .. BD τ. πατ. τὰ πρόβατα .. BIL Pos add ἐν (I om) τῇ ῥάβδῳ | κ. ἡ χ. αὐτ. ἔσθη (B ἦν; H ante ἡ pon; I om) ἄνω (E om): L om | ἐπέβλεψα (BIL -ψεν) cum ABDHIL .. EF^a ἐβλεψα .. C ἀνέβλεψα | ἐπὶ τ. χεῖμαρρ. τοῦ ποτ. cum BDHIL Pos; item EF^a ἐπὶ τ. χεῖμ. ποταμόν .. C εἰς τὸν χεῖμαρρον, A εἰς τὸν ποταμόν | εἶδον (H ἴδεν): BIL Pos εἶδε (uvas ἴδε) | τὰ στόμ. τ. ἐρίφ. (E τ. ἐρ. τὰ στ.) ἐπικ. cum ABEIL Pos (add aquae) .. CDF^aH ἐρίφους (F^a τοὺς ἐρ.) καὶ τὰ στόμ. αὐτῶν (H add ἦν) ἐπικείμ. τῷ ὕδατι (D ἐπὶ τὸ ὕδωρ; H om) | μὴ πίνοντα: BIL οὐ πίν | καὶ πάντα (H add τὰ): IL Pos ἀλλὰ πάντα .. BF^a om | ὑπὸ θῆξιν (H θῆξιν, L θέξιν, N θρίξιν. AE θῆξει; D θείξης; I θίξει) τῷ δρόμῳ (A τοῦ δρόμου) αὐτῶν διελαύνετο (cum HM; D συνελαύνετο [ante τῷ δρ. α.], IL ἀπηλαύνετο [I -νοντο], E ἐλαύνοντο. A ἡσύχαζον) cum ADEHILN Pos (sed omnia sub momento ab ipso cursu erant impulsa) .. C ὑπὸ ἐκπληξιν ὄντα .. BF^a om

XIX, 1. Καὶ εἶδον (H ἴδον) γυναῖκα (-καν H) κ. α. τ. ὄρεινῆς (H ἐρήμου): BIL Pos, item F^bG Καὶ ἰδοὺ (F^bG add κατήντησεν αὐτῷ) γυνή καταβαίνουσα etc | εἶπέν μοι: F^bG εἶπ. αὐτῷ .. BIL λέγει αὐτῷ | Ἄνθρωπε (A om): BIL Pos praem Σοὶ (IL σὺ) λέγω (I λέγε) | πορεύῃ: G add καὶ τίνα ζητεῖς | εἶπον (BIL εἶπεν) cum ABHIL .. CF^a Pos add αὐτῇ, D πρὸς αὐτήν | Μαῖαν ζητῶ Ἑβραίαν cum A (Ἑβρ. ζητ.) BDEF^aF^b (Ἑβρ. ζητῆσαι) HIL Pos .. C om Ἑβραίαν. Praeterea F^a statim pergit ἐξ Ἰσραὴλ. καὶ εἶπέ μοι Ηοῦ (apud nos Καὶ τίς) ἔστιν, mediis omissis | καὶ ἀποκριθεῖσα (Pos om ἀποκρ.) .. A ἡ δὲ | εἶπέ μοι cum DEH, item μοι εἶπ. C .. A εἶπεν, I λέγει .. BL Pos λέγει (dixit) αὐτῷ | Ἐξ Ἰσρ. (E Ἱερουσαλήμ) εἶ (H σὺ εἶ, Pos es tu) cum ADEHIL Pos .. BC om εἶ | καὶ εἶπον (HI Pos εἶπεν) αὐτῇ .. B λέγει αὐτῇ .. L εἶπε δὲ αὐτῇ .. D κ. εἶπον ἐγώ | Ναί cum ABDEHIL Pos .. C add κυρία | ἡ δὲ εἶπεν (IL add αὐτῷ) cum ABEHIL Pos .. CD καὶ εἶπέ μοι (D πρὸς μέ) | Καὶ τίς ἐστ. ἡ γεννώσα ἐν τ. σπ. cum ABDEGHI Pos .. C Τίς ἐστ. ἡ γεννήσασα ἐν τ. σπ. .. F^a Ηοῦ ἔστιν ἡ γεννώσα; καὶ εἶπον Ἐν τῷ σπ., statimque pergit καὶ μεμνηστ. μοί ἔστιν | εἶπον ἐγώ (A om) .. EGH εἶπον αὐτῇ, BI Pos εἶπεν αὐτῇ | Ἡ μεμνηστ. (E Ἐμνηστευμένη) μοι (F^b μου. DFB add ἔστιν, item F^a) .. A om | καὶ εἶπέ

εἶπον αὐτῇ Μαριάμ ἐστὶν ἡ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ ναῷ κυρίου, καὶ ἐκκληρωσάμην αὐτὴν γυναῖκα· καὶ οὐκ ἐστὶν μου γυνή, ἀλλὰ σύλληψιν ἔχει ἐκ πνεύματος ἁγίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ μαῖα Τοῦτο ἀληθές; καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἰωσήφ Δεῦρο καὶ ἴδε καὶ ἀπίει ἡ μαῖα μετ' αὐτοῦ. ² Καὶ ἔστησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπισκιάζουσα τὸ σπήλαιον. καὶ εἶπεν ἡ μαῖα Ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχὴ μου σήμερον, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου παράδοξα, ὅτι σωτηρία τῷ Ἰσραὴλ ἐγεννήθη. καὶ παραχρῆμα ἡ νεφέλη ὑπεστέλλετο ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐφάνη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς μὴ φέρειν. καὶ πρὸς ὀλίγον τὸ φῶς ἐκεῖνο ὑπεστέλλετο, ἕως οὗ ἐφάνη τὸ βρέφος καὶ

μοι (D πρὸς μέ, BI Pos αὐτῷ. F^a εἶπε δὲ ἡ μαῖα) Οὐκ ἐ. σου (B σοι) γυνή; καὶ εἶπον αὐτῇ (B F^a IL Pos καὶ [L om] εἶπεν [B εἶπε δὲ] Ἰωσήφ. D a γυνή ad γυνή quod sequitur transiit): AEF^b II haec omnia om | Μαριάμ (ABF^a - ρία. E praem Αὐτή; BI praem Οὐκ ἐστι μου γυνή) ἐστὶν (C add καὶ ἐκκληρωσάμην αὐτὴν εἰς γυναῖκα) ἡ ἀνατραφεῖσα (C ἥτις καὶ ἀνατρέφει) ἐν (CF^a praem εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, non item ABHIL Pos) τῷ ναῷ (cum ABHIL Pos; CF^a οἴκῳ) κυρίου (E om ἡ ἀνατρ. usque κυρίου), καὶ ἐκκληρ. αὐτὴν γυναῖκα (γυν. cum AB EHIL; C [vide ante] F^a om. Pos om κ. ἐκλ. α. γυν.) .. F^b rursus haec omnia om | σύλληψιν: F^a σύλλημα | καὶ εἶπ. αὐτῷ (cum ABHIL Pos; EF^a L om) ἡ μαῖα Τοῦτο ἀληθές (cum BEHI; item addito ἐστὶν AF^a L Pos) cum ABEF^a H IL Pos .. C καὶ εἶπεν Εἰπέ μοι τὸ ἀληθές .. D om | καὶ (Pos om) εἶπεν αὐτῇ (D πρὸς αὐτὴν) Ἰωσήφ (F^a Pos om) cum BDF^a HIL Pos .. A ὁ δὲ εἶπεν .. C καὶ εἶπον αὐτῇ | Δεῦρο cum BDF^a HIL .. AE Ἐρχου, C Ἐλθέ | καὶ ἀπίει (B aliiq. ἀπῆει I ἀπῆγεν, F^a ἐπορεύθη, C ἀπῆλθε) ἡ μαῖα (C om) μετ' αὐτοῦ. | Supra pro Καὶ τίς -- Οὐκ ἐ. σ. γυνή L habet Διὰ τὴν γυναῖκά σου;

2. ἔστησαν cum ABDEGHL .. CF^a Pos ἔστη | ἐν τῷ (DGL om) τόπ. τ. σπηλ. cum BCDGHL Pos .. AEF^a ἐν τῷ σπηλαίῳ | καὶ ἰδοὺ (cum BDHIL Pos; ACEF^a ἦν, quod D add post φωτεινὴ) νεφ. φωτεινὴ (cum ABDEF^a IL Pos, item φωτός H; C om) ἐπισκ. (C add ἐπέ, non item ABDEF^a HIL Pos) τὸ σπηλ. (B τῷ σπηλαίῳ) .. A his praem καὶ ἐφάνη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ | Ἐμεγαλύνθη: D praem Τί ὅτι | σήμερον cum ABDEF^a IL Pos .. C τῇ σήμε. ἡμέρᾳ | ὅτι εἶδον οἱ ὀφθ. μου παράδ. (H τὰ παράδ. ταῦτα) cum ABD (add σήμερον) EF^a III Pos .. C ὅτι εἶδον καινὸν ὄραμα καὶ παράδοξον .. L om | ὅτι (F^a καὶ ὅτι; AB om) σωτηρ. (AB add γάρ) τῷ Ἰσρ (F^a τῷ Ἰσρ. σωτ.) ἐγεννήθη (ita F^a, item ABH; Thilo edidit ἐγενήθη) .. Pos om | καὶ παραχρ. .. F^a III Pos παρ. δέ | ἡ νεφ. ὑπεστέλλ. ἐκ (L ἀπὸ) τ. σπηλ. καὶ ἐφ. φ. μ. ἐν τῷ σπηλ. (cum AC; H ἐν αὐτῷ; D om ἐ. τ. σπ.; L om καὶ ἐφ. usque σπ.) cum ACDHL; item ut videtur (dicantur ἡ νεφ. et ἐκ omittere) F^b G .. BI Pos ἐγένετο νεφέλη ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ φῶς μέγα .. F^a ἡ νεφ. ἐγένετο φῶς μέγα ἐν τῷ σπ. | τοὺς ὀφθαλμούς cum ADF^b G .. BCHIL Pos add ἡμῶν, F^a αὐτῶν | μὴ φέρειν: F^b G μὴ δύνασθαι βλέπειν τηλικούτο φῶς | πρὸς ὀλίγον: BF^a III κατ' ὀλίγον | ἐκεῖνο (F^a ἐκεῖ) .. AE om | ἕως οὗ cum ADHI .. F^a ἕως ἄν .. BCE ἕως .. L καὶ οὕτως | ἐφάνη τὸ (D om) βρ. cum ACDHIL Pos .. BEF^a τὸ βρ. ἐφ. | καὶ

ἦλθε καὶ ἔλαβε μασθὸν ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας. καὶ ἀνεβόησεν ἡ μαῖα καὶ εἶπεν Μεγάλη μοι σήμερον ἡ ἡμέρα αὕτη, ὅτι εἶδον τὸ καινὸν θέαμα τοῦτο. ³ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ μαῖα ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ὑπήντησεν αὐτῇ Σαλώμη. καὶ εἶπεν αὐτῇ Σαλώμη Σαλώμη, καινὸν σοι θέαμα ἔχω διηγήσασθαι· παρθένος ἐγέννησεν ὃ οὐ χωρεῖ ἡ φύσις αὐτῆς. καὶ εἶπεν Σαλώμη Ὁ κύριος ὁ θεός μου, ἐὰν μὴ βαλῶ τὸν δάκτυλόν μου καὶ ἐρευνήσω τὴν φύσιν αὐτῆς, οὐ μὴ πιστεύσω ὅτι παρθένος ἐγέννησεν.

XX.

¹ Καὶ εἰσῆλθεν ἡ μαῖα καὶ εἶπε τῇ Μαρίας Σχημάτισον σεαυτήν· οὐ γὰρ μικρὸς ἄγων περιέκειται περὶ σοῦ. καὶ ἔβαλε

ἦλθ. (cum BDEH; ACF^aI Pos om) καὶ ἔλαβ. μασθὸν (B μαστὸν) ἐκ (BI παρά, sed I om x. ἔλ. μασθ.) τ. μ. αὐτ. Μαρίας (cum BDEF^aHI; C? Pos Μαρίας; AD om) .. L nil nisi μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ | καὶ ἀνεβόησ. (cum ABDEHL; F^a ἀνεβόησ.) ἡ μαῖα x. εἶπ. Μεγάλη (A Ἐμεγαλύνθη. D praem ὡ, item F^a aliiqne ut videtur ὡς) μοι σήμερ. ἡ ἡμέρ. αὕτη (E μοι σήμερ. ἡμέρα; D μου ἡ ἡμέρ. σήμερον. F^a om μοι σήμερον; A om μοι et αὕτη) ὅτι εἶδον (cum ABGHIIL Pos; F^a [et E?] add οἱ ὀφθαλμοί μου. D ὅτι ἰδοὺ οἱ ὀφθ. μ., addito εἶδον in fine) τὸ (F^a om) καιν. θέαμ. τοῦτο (EF^a om) cum ABDEF^aGHIIL Pos .. CF^b om

3. ἐξῆλθ. ἡ μαῖα (F^b add δεδουλωμένη) ἐκ (F^a ἀπὸ) τ. σπ. cum ABF^aF^b IIL Pos; item CE ἐξ. ἐκ (E om) τ. σπ. ἡ μαῖα .. D ἐξ. ἐκ τ. σπ. Σαυμάζουσα | ὑπήντησεν (cum ABHI; DEF^aL ἀπήντ.) α. Σαλ... C ἀπήντησεν Σαλώμην | αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν. EF^a add ἡ μαῖα) .. BH [item I?] L Pos ἡ μαῖα τῇ Σαλώμῃ | Σαλώμη Σαλώμη: BHIIL Pos om | καιν. σοι θέαμ. (F^b θαῦμα) ἔχ. διηγῆσ. (G ἔχω ἐξηγ.; F^a ἐξηγήσομαι) cum B(F^a)F^b(G)HI Pos .. C καιν. σοι ἔχω διηγ. θέαμ. :. ADE καιν. θέαμ. ἔχω ἐξηγήσασθ. σοι (D σοι ἐξηγ.) | D ὅτι παρθέν. ἐγένν. ὃν οὐ | ἡ φύσ. αὐτῆς cum DEF^aF^bHI Pos .. ἡ φ. αὕτη B, ἡ φ. αὐτῇ (sic) A .. C ἡ φ. ἀνθρωπίνη .. L ἡ φύσις. Praeterea add BI Pos καὶ ἡ παρθένος μένει παρθένος, item AF^b καὶ πάλιν μένει παρθ., H x. πάλ. παρθ. ἐστίν | καὶ εἶπεν: F^a εἶπε δέ | μου cum ABEF^aHI Pos .. C om | ἐὰν: DF^a praem ὅτι | μὴ βαλῶ τὸν δάκτ. μου καὶ ἐρευν. τ. φύσ. αὐτ. cum DF^b .. GH μὴ βαλῶ τὴν χεῖρά (H -ραν) μου εἰς αὐτήν καὶ ἐρευν. (G om x. ἐρευν.) .. BF^aIL Pos μὴ ἐρευνήσω (F^a κατανοήσω) τὴν φύσ. αὐτῆς .. AE μὴ ἴδω, C μὴ κατανοήσω | πιστεύσω: E πεισθῶ | F^aI ὅτι ἡ παρθ.

XX, 1. Καὶ εἰσῆλθεν (A ἦλθ.) cum ACDEF^b .. F^a Ἦλθε δέ .. BHIIL Pos Καὶ εἰσελθοῦσα, omissio καὶ sq | ἡ μαῖα cum ABDEF^bHIIL Pos .. CF^a Σαλώμη | εἶπε τῇ Μαρίας (-ρίᾳ A: D πρὸς Μαρίας) cum ABDHIIL Pos .. CEF^aF^b εἶπε (F^a -πεν ἡ μαῖα) Μαρίας (F^a alii Μαρία) | Σχημάτισον cum ACF^a (item DEF^b ut videtur) .. BHIIL Pos Ἀνάκλινον | A ἑαυτήν | περίκ. περὶ σοῦ cum ADEF^a .. I περίκ. σοι .. BF^bHIIL Pos ἐπὶκείται σοι .. C περίκ. μοι. Praeterea H add καὶ ἡ Μαρία ἀκούσασα ταῦτα ἐσχημάτισεν ἑαυτήν | x. ἔβαλε

Σαλώμη τὸν δάκτυλον αὐτῆς εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς, καὶ ἡλάλαξε καὶ εἶπεν Οὐαὶ τῇ ἀνομίᾳ μου καὶ τῇ ἀπιστίᾳ μου, ὅτι ἐξεπείρασα θεὸν ζῶντα, καὶ ἰδοὺ ἡ χεὶρ μου πυρὶ ἀποπίπτεται ἀπ' ἐμοῦ. ² Καὶ ἔκλινε τὰ γόνατα αὐτῆς πρὸς τὸν δεσπότην λέγουσα Ὁ θεὸς τῶν πατέρων μου, μνησθητί μου ὅτι σπέρμα εἰμι Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ· μὴ παραδειγματίσης με τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀλλὰ ἀπόδος με τοῖς πένησιν· σὺ γὰρ οἶδας, δέσποτα, ὅτι ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι τὰς θεραπείας μου ἐπετέλουν καὶ τὸν μισθόν μου παρὰ σοῦ ἐλάμβανον. ³ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων πρὸς αὐτὴν Σαλώμη Σαλώμη, ἐπήκουσέν σου

(D -λλε) Σαλ. τὸν δάκτυλ. αὐτ. εἰς (D πρὸς) τ. φύσιν αὐτῆς cum DFb .. GH κ. εἰσελθούσα ἡ Σαλ. ἔβαλε τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς αὐτήν .. Pos cum autem in ipso loco palpari eam Salome .. B1^a IL κ. ἐστημεν αὐτήν (F^a om; B add ἡ) Σαλ. .. C κ. κατενόησεν αὐτήν .. AE καὶ πιστωθεῖσα Σαλώμη. Praeterea add F^a καὶ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ αὐτῆς, item H καὶ εὐθὺς ἡ χεὶρ αὐτῆς πυρ (sic. πυρὶ? πυρῶδεια?) ἀπεκόπτετο ἀπ' αὐτῆς | καὶ (AE om) ἡλάλαξε (F^b add Σαλώμη, F^a πικρῶς) κ. εἶπεν cum AEF^a Fb .. DH καὶ ἀνέκραξεν ἀλαλάζουσα (H om) ἡ Σαλώμη κ. εἶπ. .. C καὶ ἡλάλαξε Σαλ. καὶ ἔκραυσε λέγουσα .. BIL Pos καὶ ἐξῆλθεν ἔξω (I add ἡ Σαλ.) λέγουσα .. G nil nisi καὶ εἶπεν | Οὐαὶ τῇ ἀνομ. μ. καὶ (C add οὐαὶ) τῇ ἀπιστ. μ. cum BCF^b H Pos .. ADEG Οὐαὶ (D add μοι) τῇ ἀνομ. μ. καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ μ. (G add καὶ τῇ ἀπιστίᾳ μου) .. F^a I Οὐαὶ (I add μοι) τῇ ἀνομ. μου .. L Οὐαὶ μοι τῇ ἀπιστίᾳ | BF^a H ζῶντα θεόν | καὶ ἰδοὺ ἡ χ. μ. cum ACDEF^b IL Pos .. F^a ἰδοὺ γὰρ ἡ χ. μ. .. BH καὶ ἡ χ. μ. | πυρὶ (I praem πυρῶν [?], BD Pos add καιομένη) ἀποπ. ἀπ' ἐμ. cum AB DEF^b I Pos; item omisso πυρὶ F^a L .. C πυρὶ φλέγεται .. GH ὡς θαλὸς πυρὸς καλεῖται καὶ ἀποπ. ἀπ' ἐμ.

2. Καὶ ἔκλινε (F^a κλίνασα. AF^a add Σαλώμη) τὰ γόν. αὐτῆς (BH I Pos om. C aliique add h. l. Σαλώμη) πρ. τ. δεσπότη. (BHIL Pos θεόν. G add τοῦ παντός. BH h. l. add Σαλώμη, quod nomen plane om F^b GIL Pos) λέγουσα (F^a εἶπε. G κλαίουσα καὶ λέγ) | Ὁ θεός cum ABCH etc .. DEF^a L Ὁ θεός | μου; I ἡμῶν | ὅτι σπέρμα; DF^a σπ. γάρ | εἰμι (A post Ἀβρ.) .. DEF^a εἰμι ἐγώ post Ἰακώβ pos | ἀλλὰ cum ABEF^a H .. CD ἀλλ' | ἀπόδ. με (E μοι. H add ὑγιῇ) τοῖς πένησιν cum ABEN .. F^a L Pos ἀπ. με τοῖς γονεῦσί μου (Pos om) .. DG ἀπ. μοι (G add ὑγιῇ) τὴν χεῖρά μου; item C ἀπ. μοι τὴν ἐμὴν ὀλοκληρίαν .. I ποιήσω μετ' ἐμοῦ τὸ θέός σου; item I βοηθεῖ μοι | σὺ γὰρ οἶδας (cum ABHIL Pos; F^a G εὐ σὺ οἶδ.; E οἷς σὺ οἶδ.; D ὅτι οἷς οἶδ.), θέσπ. ὅτι (D τοῖς πένησιν pro θέσπ. ὅτι) ἐπὶ τ. σῷ ὀν. (D ὀν. σου) τὰς (L Pos πάσας τὰς) θεραπεί. μου (μου cum ABEN Pos; D aliique om. BH add πάσας) ἐπετέλουν (cum BD ante τὰς F^a G [add τοῖς πένησι] HIL Pos; AE ἐποιοῦν), καὶ τ. μισθ. μου (cum AEF^a GHL; BDI Pos om) π. σοῦ ἐλάμβ. cum ABDEF^a GHIL Pos .. C om

3. Καὶ ἰδοὺ (E add εὐθύς. Pos om) ἄγγ. κυρ. (E om): A nil nisi Καὶ | ἐπέστη (G ἔστη) λέγ. πρ. αὐτήν (G πρ. α. λέγ., L λέγ. αὐτῇ) Σαλ. Σαλ. (EG om alteram, D utrumque) cum BDEGHIL Pos .. F^b ἐπέστη λέγ. τῇ Σαλώμη; item GF^a ἐπέστη (C ἔστη) πρὸς Σαλώμην λέγων .. A εἶπεν πρὸς αὐτήν ἡ Μαρία Σαλώμη | Α εἰσήκουσε | σου κύριος cum BIL Pos .. AC, DE, H κύριος

κύριος· προσένεγκε τὴν χεῖρά σου τῷ παιδίῳ καὶ βάσταξον αὐτό, καὶ ἔσται σοι σωτηρία καὶ χαρά. ⁴ Καὶ προσήλθε Σαλώμη καὶ ἐβάσταξεν αὐτό, λέγουσα Προσκυνήσω αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς ἐγεννήθη μέγας τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἰδοὺ εὐθέως ἰάθη Σαλώμη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ σπηλαίου δεδικαιωμένη. καὶ ἰδοὺ φωνὴ λέγουσα Σαλώμη Σαλώμη, μὴ ἀναγγείλης ὅσα εἶδες παράδοξα, ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ ὁ παῖς.

ὁ θεός (pro his DE ὁ δεσπότης, H ὁ θεός) τῆς δεήσεώς σου | προσένεγκε (B praem καί) cum BGH (add τοίνυν) IL Pos (offer) .. D πρόσφερε .. AEF^aF^b πρόσαξον .. C ἔγγισον | τὴν χεῖρά (F^a τῇ χειρὶ) σου τῷ παιδίῳ (DE τ. παιδί, F^b τ. παιδαρίῳ; AF^a τὸ παιδίον, item praemisso ἐπὶ IL) .. C nil nisi πρὸς τὸ παιδίον | βάσταξον (GH praem προσκυνήσασα) cum ADE (ἀναβάστ.) H aliisque ut videtur .. BCF^aG βάστασον | σωτηρία καὶ χαρά cum ABDEF^bGHIL Pos .. C σωτηρία μεγάλη .. F^a εἰς σωτηρίαν

4. Καὶ προσήλθ. Σαλ. (E add τῷ παιδίῳ) κ. ἐβάσταξεν (ita AH etc; BC etc -ασεν) αὐτό, λέγουσα (C καὶ εἶπεν) cum ABCEHIL Pos .. F^aF^b λαβοῦσα δὲ χαρὰν μεγάλην (I^b δραμοῦσα δὲ) Σαλ. προσήλθε τῷ παιδίῳ λέγουσα .. D Καὶ προσελθοῦσα ἡ Σαλ. ἐβάσταξε τὸ βρέφος καὶ εἶπεν; item G λαβοῦσα δὲ ἡ Σαλ. προσήλθε κ. ἐβάστασεν αὐτό καὶ εἶπεν | Προσκυνήσω (A καὶ προσκυνοῦσα) αὐτῷ (I αὐτό), ὅτι (A om) βασιλ. ἐγενν. μέγ. (cum BH; IL μέγ. ἐγ. [L add σήμερον] βασ.; A βασ. οὗτος ἐγενν.; D θεός μου καὶ βασιλ. μου οὗτος ἐγενν.; Pos rex magnus natus est) τῷ (L τοῦ) Ἰσρ. cum ABDHIL Pos .. E Προσκυνήσω αὐτό. καὶ εἶπέ βασιλ. οὗτ. ἐγενν. τῷ Ἰσρ.; item F^b Προσκυνήσω καὶ βαστάξω καὶ ἰαθήσομαι. καὶ εἶπε Σαλώμη Ἀληθῶς βασ. οὗτ. μέγας ἐγενν. τῷ Ἰσρ. .. C Ὅντως βασιλ. μέγας ἐγεννήθη τῷ Ἰσρ. .. G Ἰασαί με τῇ χειρὶ σου. καὶ προσκύνησε τῷ παιδίῳ καὶ εἶπε Σαλώμη Βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. .. F^aN Ἀφομαί αὐτοῦ; καὶ διενσήθη (N τοῦτο γὰρ ὑπενόησε) Σαλώμη (N add τοῦ) προσκυνῆσαι τῷ παιδίῳ· καὶ εἶπε Σαλώμη Βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. | καὶ ἰδοὺ εὐθέως cum ADEG .. BCHIL Pos om ἰδοὺ .. F^a παραχρῆμα δέ .. F^b om. Praeterea BHI Pos praem καὶ ἐβάστασε (-ξε) τὸ παιδίον | ἰάθη (E ἰαθεῖσα, omisso καί sq) Σαλώμη (cum BCEF^aGH; ADL ἡ Σαλ.) .. I Pos ἰάθη ἡ χεὶρ αὐτῆς .. F^b om | καὶ ἐξῆλθ. (F^a ἐξ. δέ; F^bI add Σαλώμη, item F^a ἡ μαῖα) ἐκ τ. σπηλ. δεδικ.. A nil nisi δεδικαιωμένη .. L om | λέγουσα cum AG .. I πρὸς αὐτήν, BH Pos πρ. αὐτ. λέγουσα .. C λέγ. αὐτῇ, F^b ἡ αὐτῇ λέγ., E αὐτῇ λέγ. ἀπὸ τοῦ ἀγγέλου .. L ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λέγ. πρὸς Σαλώμην .. F^a γεγονός πρ. Σαλ. | Σαλ. Σαλ. cum AC (item D ut videtur) F^bG .. BEHI Σαλώμη .. F^aL Pos plane om | ἀναγγείλης (IL -γγείλης) .. G add τινί | ὅσα (EF^b ᾧ; F^aL add σὺ) εἶδες (A οἶδας, D οἴδατε, F^b ἴδης) παράδ. (F^b add ἐν Βηθλεέμ) .. G τὰ παράδοξα | ἕως οὗ (F^a ἄν; E om) εἰσέλθῃ (BF^aGH ἔλθῃ) εἰς Ἱερουσαλήμ (DL ἐν Ἱερ., F^aI εἰς [F^a add τὰ] Ἱεροσόλυμα) ὁ παῖς (F^a τὸ παιδίον. DF^aG Pos ante εἰς [ἐν] pon) cum ABDEF^aGHIL Pos .. C om | F^a in fine add καὶ ἐκπορεύῃ (ἐπορεύῃ?) Σαλώμη δεδικαιωμένη.

XXI.

¹ Καὶ ἰδοὺ Ἰωσήφ ἡτοιμάσθη τοῦ ἐξελθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ θόρυβος ἐγένετο μέγας ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας· ἦλθον γὰρ μάγοι λέγοντες Ποῦ ἔστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. ² Καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ ἐπεμψεν ὑπηρέτας πρὸς τοὺς μάγους· καὶ μετεπέμψατο τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀνέκρινεν αὐτοὺς λέγων Πῶς γέγραπται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ποῦ γεννᾶται; λέγουσιν αὐτῷ Ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ ἀνέκρινε τοὺς μάγους λέγων αὐτοῖς Τί εἶδετε σημεῖον ἐπὶ τὸν γεννηθέντα βασιλέα;

XXI, 1. Καὶ ἰδοὺ Ἰωσήφ .. F^a Ἰωσ. δέ | DL ἡτοιμάσθη Ἰωσ. | τοῦ ἐξελθ. cum BDEF^aHIL .. AC om τοῦ | εἰς τὴν Ἰουδαίαν cum ABC Pos etc .. D ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ .. GH ἐξ (H ἐκ τῆς) Ἰουδαίας .. F^a om | καὶ θόρυβος: BD ὅτι θόρ., F^a θόρ. γάρ, F^b θόρ. δέ | ἐγέν. μέγ. cum ABD (μέγ. ἐγ.) EIL Pos (ignus factus est) .. F^a γέγονεν .. C om μέγας | ἐν Βηθλ. τῆς Ἰουδ. cum ABEL .. CF^a Pos om τ. Ἰουδ. .. D ἐφ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν | ἦλθον γάρ .. D ἦλθσαν .. F^a ὅτι παρεγένοντο .. H καὶ ἰδοὺ, omittis καὶ θόρυβος usque Ἰουδαίας | μάγοι cum ABEG (ζητοῦντες μάγοι καὶ λέγ.) IIL Pos .. F^b add ἐκ Περσίδος .. CF^a (item D?) add ἀπὸ ἀνατολῶν | λέγοντες: H p^{re}em παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα | ὁ τεχθ. (B γεννηθεὶς; E om) β. τ. Ἰουδ. .. F^a ὁ βασ. τ. Ἰ. γεννηθεὶς | I εἶδ. γ. ἀστέρα αὐτοῦ ἐν τ. ἀνατ. λάμποντα | αὐτόν: BE F^aHI, αὐτῷ

2. Καὶ ἀκούσας: AEF^a Ἀκούσ. δέ | Ἡρώδης: AL add ὁ βασιλεὺς | ἐταράχθη: DF^a add λίαν | καὶ ἐπεμψεν (DF^aF^b πέμψας) ὑπηρ. πρὸς (F^a ἐπὶ, I εἰς) τ. μάγ. | καὶ μετεπέμψ. (cum ABEF^bGHI Pos; D μετέπεμψε; L μετεκαλέσατο, C ἀπέστειλε πρὸς) τοὺς (F^b αὐτοὺς καὶ τοὺς; H αὐτοὺς καὶ καλέσας τοὺς) ἀρχιερ. (D ἱερεῖς; H ἀρχ. καὶ τοὺς γραμματεῖς) .. F^a nil nisi καὶ ἱερεῖς | καί: F^aH om | ἀνέκρινεν αὐτ. λέγων: DEF^aG ἀνέκρ. (G ἔκρινεν) αὐτ. ἐν τῷ πραιτωρίῳ αὐτοῦ (EF^a om) λέγ. αὐτοῖς (D om) .. H ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν | Πῶς (DEF^b Ποῦ) γέγρ. (AF^b add ὑμῖν; E add τὰ) περὶ τ. Χρ., ποῦ (F^b ὅτι) γενν. cum ABDEF^bIL Pos .. F^a Ποῦ γέγρ. ὑμῖν περὶ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἧ ποῦ γενν. .. CH Ποῦ ὁ Χριστὸς γενν. | λέγουσιν αὐτῷ cum BEF^a (p^{re}em τότε) F^bHIL Pos .. AC οἱ δὲ εἶπον .. D om | γέγραπται: H add ἐν τῷ προφῆτῃ .. DF^a add Καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ (D om) μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος (D εἰς ἄρχοντα καὶ ἡγούμενος), ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν (D τῷ λαῷ τῷ) Ἰσραὴλ | καὶ ἀπέλυσεν (F^aF^b ἀπολύσας) αὐτούς (F^a τοὺς ἀρχιερεῖς). καὶ (F^aF^b om) ἀνέκρ. τοὺς μάγ. (F^a αὐτοὺς ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοὺς μάγους) λέγ. αὐτοῖς (F^b om) .. GH τοῖς δὲ (H καὶ τοῖς) μάγοις εἶπεν, item D καὶ εἶπε πρὸς τοὺς μάγους Ἡρώδης | Τί (I ἡ [lege εἶ] τι) εἶδετε (A ἴδεται, I ἴδεται) σημεῖον (D σημ. εἶδ.) ἐπὶ τ. γεννηθ. (AF^a τεχθέντα) βασιλέα (H -λέαν; D Χριστὸν βασιλέα) .. BIL Pos add

καὶ εἶπον οἱ μάγοι Εἶδομεν ἀστέρα παμμεγέθη λάμπαντα ἐν ταῖς
 ἀστροῖς τούτοις καὶ ἀμβλύνοντα αὐτούς, ὥστε τοὺς ἀστέρας μὴ
 φαίνεσθαι· καὶ ἡμεῖς οὕτως ἐγνωμεν ὅτι βασιλεὺς ἐγεννήθη τῷ
 Ἰσραήλ, καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. καὶ εἶπεν Ἡρώδης
 Ὑπάγετε καὶ ζητήσατε· καὶ ἐὰν εὑρητε, ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως
 καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτόν. ³ Καὶ ἐξῆλθον οἱ μάγοι καὶ
 ἰδοὺ ὃν εἶδον ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς ἕως οὗ
 ἦλθον ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ ἔστη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ σπηλαίου.

ἀναγγεῖλατέ (I ἀγγεῖλ.) μοι | κ. εἶπ. (BIL Pos add αὐτῷ) οἱ μάγοι .. F^a οἱ
 δὲ εἶπ. αὐτῷ | Εἶδομεν (F^b H ἴδομεν) ἀστέρα παμμεγέθη (G - Σήτατον, H
 - Σέστατον; F^b om, sed add ἐν τῇ ἀνατολῇ) λάμπαντα (cum CF^a GH, item F^b
 ὑπερλάμπαντα; AE om) ἐν τ. ἀστρ. τούτοις (cum CE, [item D, vide infra];
 AF^a GH τοῦ οὐρανοῦ. F^b ὑπὲρ πάντα ἀστέρα) καὶ ἀμβλύνοντα (cum AEF^a F^b G;
 H καταμβλ.; C ἀμβλύναντα) αὐτούς (E αὐτά, F^a τοὺς ἄλλους ἀστέρας) cum
 ACEF^a F^b GH .. BIL Pos Ἀστὴρ αὐτοῦ ἐγεννήθη (Pos nata est. B ἐφάνη) καὶ
 ἐλαμψεν ἐν τοῖς ἀστροῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡμβλυνεν αὐτούς | ὥστε τοὺς ἀστ. (I
 Pos om τ. ἀστ.; F^a αὐτούς post φαίν.) μὴ φαίνεσθ. cum ABEF^a HIL Pos ..
 F^b ὥστε μὴ φαίνειν .. C τοῦ φαίνειν | καὶ ἡμεῖς (BH Pos om) οὕτως (IL om)
 ἐγνωμεν (F^b ἐγνώκαμεν) cum BEF^b HIL Pos .. A κ. ἡμεῖς εἶδαμεν .. CF^a κ.
 ἐγνωμεν | βασιλ. ἐγενν. (F^b ἐτέχθη) τῷ (E ἐν τῷ) Ἰσρ cum ACEF^b .. BF^a HIL
 Pos βασ. (F^a ὁ βασ.) ἐγ. μέγ. (F^a IL μέγ. ἐγ.; Pos natus est rex magnus) τῷ
 (F^a ἐν τῷ) Ἰσρ. | καὶ ἦλθ. π. α. cum BEF^b HIL Pos .. CF^a κ. διὰ τοῦτο ἦλθ. π.
 α. .. A om | D inde ab Εἶδομεν usque προσκ. αὐτόν sic: Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν
 ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ ἀστὴρ ὁ προάγων
 ἡμᾶς ὑπερφαίνων ἦν τοῖς ἀστροῖς τούτοις, καὶ οὕτως ἐγνωμεν ὅτι βασιλ. ἐγεν-
 νήθη τῷ Ἰσρ. | καὶ εἶπ. (F^a E εἶπε δὲ) αὐτοῖς (cum ABEF^a HIL; D πρὸς αὐ-
 τοὺς; C Pos om) Ἡρ. (DI ὁ Ἡρ.; F^b add ὁ βασιλεὺς) | Ὑπάγ. καὶ ζητήσατε
 (D ἐκζητ.) cum BDF^b HIL Pos .. A τοῦ γεννᾶται ἀναζητήσατε, E Ἀναζητή-
 σατε ποῦ γεγέννηται .. F^a Πορευθέντες ἀναζητήσατε ἀσφαλῶς, C Πορευθέντες
 ἀκριβῶς ἐκζητήσατε περὶ τοῦ παιδίου | ἐὰν cum ABEF^a HI .. CD ἐπάν .. I.
 om | L εὐρήσετε .. D εὔροιτε αὐτόν | BHI ἀναγγεῖλατε | D ἵνα ἐλθὼν κἀγὼ
 | BH προσκυνήσω αὐτῷ. Item antea BHI προσκυνήσαι αὐτῷ.

3. Καὶ ἐξῆλθ. (D add ἀπ' αὐτοῦ) οἱ μάγ. (BH add ἀπὸ προσώπου τοῦ
 βασιλέως): I Καὶ ἐξελθόντες οἱ μάγοι .. F^a Ἐξελθόντες δὲ οἱ μάγ. ἐπορεύοντο |
 καὶ ἰδοὺ (F^b add εὐθέως) ὃν εἶδον ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατ. cum ABEF^b G; item L
 κ. ἰδοὺ ὃν ἴδον οἱ μάγοι ἀστέρα .. CDF^a HI Pos κ. ἰδοὺ ὁ (DF^a om) ἀστὴρ, ὃν
 εἶδον ἐν τ. ἀνατ. | προῆγεν (DEF^a F^b προσῆγ.) αὐτούς cum ABEF^a F^b GHIL ..
 D πρ. αὐτοῖς, C πρ. αὐτῶν | ἕως οὗ (BF^b L om) ἦλθον (cum DF^b I; BL εἰσῆλθ.)
 ἐν τῷ σπηλ. (cum DF^b; BL εἰς τὸ σπηλαῖον; I ἐπὶ τὸ σπηλ.) cum BDF^b IL; D
 ἕως οὗ εἰσῆλθον, item Pos quousque intravit in speluncam .. ACF^a GH ἕως οὗ
 (AGH om) ἐλθὼν | καὶ ἔστη (B add ὁ ἀστὴρ) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν (E ἐ. τῇ - λῇ;
 B ἐπάνω) τοῦ σπηλαίου (D τοῦ παιδίου, E οὗ ἦν τὸ παιδίον; L add οὗ ἦν τὸ
 παιδ.) cum (B)(D)(E)I(L) Pos; F^b οὗ ἦν τὸ παιδ., καὶ ἔστη ἐκεῖ .. CGH ἔστη
 ἐν τῷ σπηλαίῳ (C ἐπάνω τοῦ σπηλαίου) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν (C ἐ. τῆς - λῆς; G ἐ.
 τῇ - λῇ) τοῦ παιδίου .. A ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον .. F^a ἔστη ἐπάνω τοῦ

καὶ εἶδον οἱ μάγαι τὸ παιδίον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας,
καὶ ἐξέβαλον ἀπὸ τῆς πήρας αὐτῶν χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ
σμύρναν. ⁴ Καὶ χρηματισθέντες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μὴ εἰσελθεῖν
εἰς τὴν Ἰουδαίαν, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν χώραν
αὐτῶν.

XXII.

¹ Γινούς δέ Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ὀργι-
σθεὶς ἐπεμψεν φονευτὰς λέγων αὐτοῖς Ἵα βρέφη ἀπὸ διετοῦς καὶ

σπηλαίου, οὗ ἦν τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ | καὶ εἶδον (IL ἴδ.)
οἱ μάγ. (I add καὶ προσεκύνησαν) τὸ παιδ. μετὰ τ. μ. α. Μαρίας (Pos Mar. τ.
μ. α.) cum BIL Pos; F^a καὶ ἰδόντ. τὸ παιδ. μετὰ Mar. τ. μ. αὐτ.; E ἰδόντες
δὲ αὐτόν οἱ μ. ἐστῶτα μετὰ τ. μ. α. Μαρίας.. ACD καὶ ἰδόντ. (A ἰδόντ. δὲ) οἱ
μάγ. τὸ παιδ. (C αὐτό οἱ μ., D αὐτόν οἱ μ.) μετὰ τ. μ. α. Μαρίας (AD με.
Μαρίας τ. μ. α.), πεσόντες (C om) προσεκύνησαν αὐτῷ (C αὐτό, D αὐτόν)..
GH ἰδόντ. δὲ οἱ μάγ. τὴν τε (G om) Μαρίας καὶ τὸ παιδίον, ζέντες τὰ γόνατα
προσεκύνησαν αὐτῷ.. F^a om | καὶ (EF^b om) ἐξέβαλον (cum F^aF^bGHIL; B
Pos ἐκβαλόντες; AE ἐξενέγκαντες) ἀπὸ (L ἐκ) τῆς πήρας (cum ABEF^bGHIL;
F^aI ἀπὸ τῶν θησαυρῶν; Pos de suis thesauris) χρυσὸν (cum AF^aGH; BEF^bIL
Pos praem δῶρα,) καὶ (B Pos om) λίβ. κ. σμύρν. (cum F^aGH; BEI add [I καὶ]
προσήνεγκαν αὐτῷ, A αὐτῷ προσήνεγκαν; Pos dederunt illi ante χρυσόν; F^b
προσεκύνησαν αὐτῷ.. L add καὶ δώσαντες αὐτὰ τῷ Χριστῷ).. C καὶ ἀνοί-
ξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ
σμύρναν.

4. L Καὶ παρατίκω χρηματισθ. | ὑπὸ τοῦ (cum BF^aHL; C ἀγίου; AEG
om) ἀγγέλου.. DI κατ' ὄναρ.. F^a praem κατ' ὄναρ | μὴ εἰσελθεῖν (cum ACE;
GH ἐπανελθεῖν) εἰς τὴν Ἰουδαίαν (G ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; C add πρὸς Ἡρώδην) cum
ACEGH.. BDF^aIL Pos μὴ (D praem τοῦ) ὑποστρέψαι (BDF^a ἀνακλῆσαι) πρὸς
Ἡρώδην (B Ἰουδαίαν; F^a add εἰς τὴν Ἰουδαίαν) | B δι' ἑτέρας ὁδοῦ | ἐπο-
ρεύθ. cum ABCH.. DF^aIL ἀνεχώρησαν | εἰς τ. χώρ. αὐτῶν: L εἰς τὰ ἴδια.
In fine capituli N add (ex Matthaeo) ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος
κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων Ἀναστάς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἰσθὶ ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι· μέλ-
λει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ Ἰωσήφ φοβηθεὶς
νυκτὸς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον,
καὶ διῆγεν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευταίας Ἡρώδου. καὶ ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ
προφήτου λέγοντος Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

XXII, 1. Γινούς δέ cum CF^a.. BHIL Pos ἰδὼν δέ.. ADEF^b τότε ἰδὼν
(item N τότε Ἡρώδ. ἰδὼν) | I ἀπὸ τ. μάγων.. L ὑπὸ τ. ἀστρολόγων | ὀρ-
γισθεὶς (F^a praem καὶ).. N θυμωθεὶς.. DF^b ἐθυμώθη λίαν, καὶ | ἐπεμψ.
φον. cum AEF^aL Pos.. BCDI ἐπ. αὐτοῦ (C om; D post φον. pon) τοὺς φον..
F^b πέμψας, N ἀποστείλας.. H αὐτοῖς | λέγων αὐτοῖς Ἵα βρέφη ἀπὸ διετοῦς
καὶ κατωτέρω ἀποκτείνετε cum AE.. CF^a κελεύων (C κελεύσας) αὐτοῖς ἀνελεῖν
πάντα (C om) τὰ βρέφη ἀπὸ διετ. κ. κατ.. BIL Pos ἀνελεῖν πάντα τὰ παιδία
(L πάντας τοὺς παῖδας) ἀπὸ δ. κ. κατ.. DF^bH καὶ (F^bH om) ἀνείλεν πάντας

κατωτέρω ἀποκτείνετε. ² Καὶ ἀκούσασα Μαριὰμ ὅτι ἀναι-
ροῦνται τὰ βρέφη, φοβηθεῖσα ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐσπαργά-
νωσεν αὐτὸ καὶ ἔθηκεν ἐν φάτνῃ βοῶν. ³ Ἡ δὲ Ἐλισάβετ,
ἀκούσασα ὅτι Ἰωάννης ζητεῖται, λαβοῦσα αὐτὸν ἀνέβη εἰς τὴν
ὄρεινὴν, καὶ περιεβλέπετο ποῦ αὐτὸν κρύψει· καὶ οὐκ ἦν τόπος
ἀποκρυφῆς. καὶ στενάξασα ἡ Ἐλισάβετ φωνῇ μεγάλῃ λέγει
Ὁρος θεοῦ, δέξαι μητέρα μετὰ τέκνου. καὶ παραχρῆμα ἐδι-

τοὺς παῖδας (H πάντα τὰ βρέφη) ἀπ. δ. κ. κατ. Praeterea BDFbI Pos add τοὺς
(B τά; I om) ἐν (D add τῇ) Βηθλεέμ; item GH κατὰ τὸν χρόνον τοῦ φαινομέ-
νου ἀστέρος, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. N vero sic (post θυμωθεὶς ἀπο-
στεύλας): ἀνεῖλε πάντας τοὺς ἐν Βηθλεέμ παῖδας καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς
ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε
ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου Φωνῇ ἐν Ἰαμαῖ ἠκούσθη, θρή-
νος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς· Παχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ
ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν.

2. Καὶ ἀκούσασα cum ABDIII. Pos .. CF^aF^b (item E ut videtur) Ἀκούσ.
δέ | AF^aF^b Μαρία | ὅτι ἀναιροῦνται (A ἀναιρεῖ; E ἀναιρεῖται) τὰ βρ. (A add
ὁ Ἡρώδης, D ὑπὸ Ἡρώδου) cum ABDL Pos .. CF^aH (item E hoc ordine?)
δ. τὰ βρ. ἀναιροῦνται .. F^b om | φοβηθῶ. (F^b praem καὶ) ἔλαβε (F^b ἐσπαργάνωσε;
E add καὶ αὐτῇ) τὸ παιδίον (BEI τὸν παῖδα; D add Ἰησοῦν) κ. ἐσπαργάνωσεν
(I σπαργανώσασα) αὐτὸ (BDI αὐτόν. EF^b om κ. ἐσπ. αὐτ.) καὶ (I om) ἔζηκ.
(DH Pos ἀνέκλινεν; F^b ἔκρυψεν) ἐν (cum EIL; F^a [item F^b G?] praem αὐτό,
BDH αὐτόν. Post ἐν DEH add τῇ) φάτν. (EH add τῶν) βοῶν (DF^bL om.
F^a add διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.) cum BDEF^aF^bGHII. Pos
.. A φοβ. ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐπορεύθη εἰς Αἴγυπτον; item C φοβ. ἔλ. τὸ παιδ.
μετὰ Ἰωσήφ καὶ ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς ἐχρηματίσθη αὐτοῖς. Prae-
terea vero ex decem illis addunt F^bGH haec: καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ
(H om κ. ὅ.) ἐφάνη (H παρέστη) τῷ Ἰωσήφ λέγων Ἀναστὰς παράλαβε τὸ παι-
δίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ὑπάγε (F^b φεύγε) εἰς Αἴγυπτον, perguntque GH
ἕως ἂν ἔλθω (G ἔλθῃ?) πρὸς σέ; F^b vero sic pergit: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζη-
τεῖν τὸ βρέφος τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ἐγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου παρέ-
λαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον· ὅπως πληρωθῇ
τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου ῥηθὲν Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

3. ἀκούσασα ὅτι Ἰωάνν. ζητ. (F^a ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς μέλλει ζητεῖσθαι) λαβ.
αὐτόν (H λαβ. τὸν Ἰωάννην; Pos haec om) cum ABDEF^aIII. Pos .. C nil nisi
λαβοῦσα τὸν Ἰωάννην | D ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος | ποῦ (A add ἂν) αὐτόν: F^a τό-
πον ἐν ᾧ, posito αὐτόν post ἀποκρύψ. | κρύψει (-ψη E, -ψαι D) cum ABD
EH .. CF^a ἀποκρύψει, F^b κατακρύψει | καὶ οὐκ ἦν cum ABEF^aIII. Pos ..
C add αὐτοῖς, D αὐτῇ | ἀποκρυφῆς .. AF^aEII ἀπόκρυφος .. D om | καὶ
στενάξ. (A στεν. δέ, D τότε στεν.) ἡ (I om) Ἐλισ. (AD om ἡ Ἐλ.) φω. μεγ.
(A μεγ. τῇ φω.) λέγει (A ante μεγ.; I ἔφη; D εἶπε ante φω.) cum ABDIII. Pos;
similiter L καὶ ἀναβλέψασα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κράξασα ἡ Ἐλισάβ. φω.
μεγάλη καὶ ἀναστενάξασα εἶπεν .. E στεν. δὲ Ἐλισ. λέγει .. F^aC καὶ (C τότε)
στενάξουσα (C -ξασα) λέγει | Ὁρος θεοῦ cum ABF^aEHIL Pos .. C Ὁρος ὄρος
.. D Ὁ ὄρος | δέξαι .. D οὐ δέχει | μετὰ τέκνου (E add ἀδικῶς διωχομένους)

χάσθη τὸ ὄρος καὶ ἐδέξατο αὐτήν. καὶ ἦν διαφαῖνον αὐτοῖς
φῶς· ἄγγελος γὰρ κυρίου ἦν μετ' αὐτῶν, διαφυλάσσων αὐτούς.

XXIII.

¹ Ὁ δὲ Ἡρώδης ἐζήτει τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀπέστειλεν ὑπη-
ρέτας πρὸς Ζαχαρίαν λέγων Ποῦ ἀπέκρυψας τὸν υἱόν σου; ὁ δὲ
ἀπεκρίνατο λέγων αὐτοῖς Ἐγὼ λειτουργὸς ὑπάρχω τοῦ θεοῦ καὶ
προσεδρεύω τῷ ναῷ κυρίου, οὐκ οἶδα ποῦ ἔστιν ὁ υἱός μου.

cum AFb .. BCDEF^aF^bHIL Pos add οὐ γὰρ ἠδύνατο (HI ἐδύν.) ἀναβῆναι (E
ἀνελθεῖν; F^aF^b προσαναβῆναι post ἡ Ἑλισ.; C πορεύεσθαι; L κρύψαι αὐτό post
ἡ Ἑλισ.) ἡ Ἑλισ. (CI om. D add τὸ ὄρος διὰ τὸν φόβον) | F^b om παρα-
χρῆμα | τὸ ὄρος (EF^aI add ἐκεῖνο) .. L ἡ γῆ | αὐτήν cum BC Pos, item ut
videtur EI, item II additis μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῆς .. D τὴν Ἑλισάβετ .. AF^b
αὐτούς .. L αὐτὸν μετ' αὐτῆς .. F^a om | καὶ (BHL add τὸ ὄρος) ἦν (C add
τὸ ὄρος ἐκεῖνο) διαφαῖνον (C φαῖνον, F^a διαφαίνων; BHL διέφαινε. I Pos διέ-
φαινε δέ) αὐτοῖς (EG αὐτῇ; I αὐτοῖς) φῶς (C om; item F^a) cum BCEF^aG
HIL Pos .. A καὶ ἦν φῶς μέγα μετ' αὐτῶν; item D καὶ ἦν φῶς μέγα ἐν τῷ
ὄρει ἐκεῖνῳ ὥστε φαίνειν αὐτοῖς .. F^b om | ἄγγ. γὰρ κυρ. ἦν μετ' αὐτῶν (F^b
μετ' αὐτούς?), διαφυλάσσων (F^b φυλάττων, L καὶ διεφύλασσε) αὐτούς cum
BEF^bGHL Pos .. AI ἄγγ. γ. κυρ. ἦν φυλάσσων (I διαφυλάττων) αὐτούς ..
F^a (cum antecedd coniungens) ἄγγ. κυρ. καὶ διαφυλάττων αὐτούς; D ἄγγ. γ. ἦν
κυρ. ὁ φαίνων καὶ φυλάσσων αὐτούς .. C καὶ ἄγγ. κυρ. ἐδηγῶν αὐτούς | Eust
rursus (cf. supra ad cap. XII.) haec habet: καὶ τῶν μάγων ἀπὸ ἀνατο-
λῆς ὡς βασιλεῖ προσκυνησάντων μετὰ δώρων αὐτῷ ὁ Ἡρώδης
ἐταράχθη, καὶ διενοεῖτο ἀνελεῖν παραχρῆμα αὐτόν. ὁ δὲ ὑπὸ
Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας εἰς Αἴγυπτον ἀπεκομίσθη καὶ τὸν ἐξ
Ἡρώδου διέφυγε ἁνάτοιν. αὐτὸς δὲ ἀγνοήσας τὴν φυγὴν πάντα
τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ παιδία ἀναιρεῖσθῆναι προσέταξεν, ἐν οἷς καὶ
τὸν Ἰωάννην ἔτι νήπιον ὄντα ἀνελεῖν ἐσπούδα. ἡ δὲ Ἑλισάβετ
ἀρπάσασα αὐτόν εἰς τὴν ἔρημον ἔφυγε, καὶ εὐξαμένης αὐτῆς
δισχίσθη τὸ ὄρος καὶ μετὰ τοῦ παιδίου αὐτὴν ἐδέξατο, καὶ
ἄγγελος κυρίου διεφύλαττεν αὐτούς.

XXIII, 1. F^a ζητήσας τὸν Ἰω. ἀπέστειλεν | D καὶ ἀποστείλας | ὑπηρέ-
τας cum ABDEF^aII. Pos .. C add εἰς τὸ θυσιαστήριον κυρίου, item II ἐν τῷ
θυσιαστηρίῳ, item (post Ζαχαρ.) F^a ὄντα ἐν τῷ θυσιαστ. | πρ Ζαχαρίαν cum
ACEI, item F^a .. BDHL Pos add τὸν πατέρα αὐτοῦ | D λέγων αὐτῷ .. F^a καὶ
εἶπεν αὐτῷ | ἀπέκρυψας (I ἔκρυψας) τ. υἱ. σου .. D ἔστιν ὁ υἱός σου | ὁ δὲ
ἀπεκρίνατο (cum AEH; BD ἀπεκρίθη) λέγ. αὐτοῖς (cum AB; DH αὐτ. λέγ.; B
Pos om αὐτ.) cum ABDEH Pos; item L ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει .. I ὁ δὲ ἔλεγεν
.. CF^a ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς | ὑπάρχω .. D εἰμί | τοῦ θεοῦ cum BDEF^aHIL
Pos .. C κυρίου τοῦ θεοῦ .. A κυρίου μου | προσεδρ. cum AEF^aH, item Eust
.. BC aliiqne παρεδρεύω (B - εὐών) | τῷ ναῷ κυρίου cum BIII. Pos .. A τ. γ.
τοῦ θεοῦ .. C aliiqne τ. γ. αὐτοῦ .. F^a, item Eust τῷ θυσιαστηρίῳ | οὐκ (DL
καὶ οὐκ) οἶδα ποῦ etc cum BDHL Pos .. C καὶ οὐ γινώσκω ποῦ etc .. F^a καὶ
πόθεν γινώσκω ποῦ etc .. AE ὁ δὲ υἱός μου οὐκ ἔστιν σὺν ἐμοί

² Καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ἡρώδῃ ταῦτα πάντα. καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης εἶπεν Ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει βασιλεύειν τοῦ Ἰσραὴλ. καὶ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πάλιν λέγων Εἰπέ τὸ ἀληθές· ποῦ ἔστιν ὁ υἱός σου; οἶδας γὰρ ὅτι τὸ αἷμά σου ὑπὸ τὴν χειρὰ μου ἔστιν. ³ Καὶ εἶπε Ζαχαρίας Μάρτυς εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, εἰ ἐκχέεις μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ πνεῦμά μου ὁ δεσπότης δέξεται, ὅτι αἷμα ἀθῶον ἐκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ

2. Καὶ ἀπῆλθ. οἱ ὑπηρ. (E add αὐτοῦ) καὶ ἀνήγγ. (AF^b ἀπήγγ.) τῷ Ἡρ. (E om τ. Ἡρ., F^b αὐτῷ; A Pos post ταῦτ. π pon) ταῦτ. πάντ. (F^b πά. τὰ ῥήματα ταῦτα; Pos om πάντ.) cum ABEF^bHIL Pos.. F^a πορευθέντες δὲ ὑπηρέται ἀνήγγ. τῷ Ἡρώδῃ ταῦτα, item C οἱ δὲ ὑπηρ. πορευθέντ. ἀνήγγ. τῷ Ἡρώδῃ .. D καὶ ἀπηγγέλῃ ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ. Praeterea vero ADE add καὶ (E om) ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει (D post ὅτι) βασιλεύειν (E add ἐν Ἰσραὴλ) | καὶ (F^b add ἐπὶ πλείον) ὀργισθ. (F^a ὀργ. δὲ) ὁ Ἡρ. εἶπεν Ὁ (F^a Μὴ ὁ; F^b Τάχα ὁ) υἱ. αὐτ. μ. βασ. τοῦ (F^a I ἐν τῷ) Ἰσρ. cum BF^aF^bHIL Pos.. C nil nisi καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης .. ADE plane om | κ. ἀπέστ. πρ. αὐτ. (D om; Pos ad Zachariam post πάλιν) πάλιν (D add ὑπηρέτας) λέγ. cum BHIL Pos.. C ἀπέστ. ἐκ δευτέρου πρὸς Ζαχαρίαν λέγων .. AEF^b κ. ἐπεμψεν ἐκ δευτ. (F^b om ἐ. δ.) τοὺς (A praem Ἡρώδης) ὑπηρέτ. αὐτοῦ πρὸς Ζαχαρ. (A om πρ. Ζαχ.) λέγ. .. F^a κ. πέμψας τοὺς ὑπηρέτ. αὐτοῦ πρὸς Ζαχαρ. εἶπε | Εἰπέ τὸ ἀληθές (E ἀληθῆ) cum ABEHIL Pos.. CF^aF^b Εἰπέ μοι (F^a ἡμῖν) τὸ ἀληθ. (F^b τὰ ἀληθῆ) .. D Εἰπέ μοι | ποῦ ἔ. ὁ υἱ. σου .. D ποῦ ἔκρυψας τὸν υἱόν σου | οἶδας γὰρ cum ACF^a, item E ut videtur .. DH Pos Eust οὐκ οἶδας .. BIL εἰδώς | A ὑπὸ τὰς χειρὰς μου .. D ὑπὸ τῆς χειρὸς μου | ἔστιν cum AD .. sed BF^aHIL Pos add καὶ ἀπῆλθον οἱ (I om) ὑπηρέται καὶ ἀπήγγειλαν (I εἶπον) αὐτῷ ταῦτα πάντα (F^b om τα. πάντα. Pos *ita* *ipsi Zachariae*); item EF^a οἱ δὲ ὑπηρ. ἀπελθόντες ἀπήγγ. αὐτῷ ταῦτ. πάντα .. C οἱ δὲ ὑπηρ. ἀπῆλθον καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ζαχαρίᾳ ταῦτα. Pergit Eust: πέμπει γοῦν πρὸς Ζαχαρίαν ὁ Ἡρώδης Δὸς τὸν υἱόν σου· ποῦ ἔκρυψας αὐτόν, ἀπάγγειλόν μοι. ὁ δὲ Ζαχαρίας ἀνεπιστέλλει φάσκων αὐτῷ Ἐγὼ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύων αἰεὶ, τί ἐγένετο ὁ υἱός μου οὐκ ἐπίσταμαι καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης πάλιν ἐπέστελλεν αὐτῷ Δὸς ἔξω, λέγων, τὸν υἱόν σου· οὐκ οἶδας ὅτι τὸ αἷμά σου ὑπὸ τὴν χειρὰ μου ἔστιν;

3. Καὶ εἶπε Ζαχ. cum ABEHIL, item omisso Ζαχ. F^b, item Pos *Dixit autem* .. C καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ζαχ. .. D καὶ ἀκούσας ταῦτα Ζαχ. ἀνταπεκρίθη λέγων | Μάρτυς εἰμὶ (H γίνωμαι) τοῦ Θεοῦ (*ita* AEF^aF^b [add τοῦ ζῶντος] HL, etiam Eust; sed BI Pos Μάρτυς ὁ Θεός ὅτι [I om] οὐ γινώσκω ποῦ ἔστιν [Pos add *filius meus*]) εἰ ἐκχέεις (cum A [-χέης] E; F^a καὶ ἐὰν χέητε; F^b ἐκχέου; L ὅτι ἐκχεεῖ; H ἐκχεεῖ; BI Pos σὺ μὲν [I om] οὖν ἐκχεεῖς, similiter Eust) μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ (cum AE Pos; BF^bIL τὸ δέ; F^aIL τό) πν. μου ὁ δεσπότης. (cum AEF^b; BF^aHIL Pos Eust ὁ Θεός) δέξεται (cum ABEHIL Pos, item ut videtur Eust; F^b δέχεται; F^a λήψεται), ὅτι (F^a πλήν ὅτι) αἷμ. ἀθῶ. (cum AEH Pos; BF^bIL Eust ἀθ. αἷμ.) ἐκχέεις (cum ABF^bI Pos Eust; E ἐκχύνεις; HL ἐκχεεῖ. F^a αἷμ. ἐκχεῖτε ἀθῶ.) εἰς (A ἐπὶ) τὰ πρόθ. τ. ν. κυρ. (εἰς usque κυρ. cum AB EHIL Eust; F^a [cum sqq coniungens] add παρὰ τὰ πρόθ. τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ

ναοῦ κυρίου. καὶ περὶ τὸ διάφαιμα ἐφονεύθη Ζαχαρίας. καὶ οὐκ ᾔδεισαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι ἐφονεύθη.

XXIV.

¹ Ἀλλὰ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀσπασμοῦ ἀπῆλθον οἱ ἱερεῖς, καὶ οὐκ ἀπῆντησεν αὐτοῖς κατὰ τὸ ἔθος ἢ εὐλογία τοῦ Ζαχαρίου. καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς προσδοκῶντες τὸν Ζαχαρίαν τοῦ ἀσπάσασθαι αὐτὸν ἐν τῇ εὐχῇ καὶ δοξάσαι τὸν ὕψιστον. ² Χρονίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐφοβήθησαν ἅπαντες· ἀποτολμήσας δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθεν, καὶ εἶδε παρὰ τὸ θυσιαστήριον αἷμα πεπηγὸς καὶ

θυσιαστηρίου, item Pos omissis κ. τ. θυσιαστ.) cum AB^{EFa}Fb^{III} (add, cum εἰς τὰ etc coniungens, παρατίθημι [-θεμαι?] τὸ πνεῦμά μου) L Pos (Eust) .. C Ἐπατε τῷ Ἡρώδῃ Εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἔχχεῖς, τὸ πνεῦμά μου ὁ θεὸς λήψεται· πλὴν ὅτι ἄθῳδον αἷμα ἐκχύνεις παρὰ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ κυρίου· οὐ γὰρ γινώσκω ποῦ ἔστιν ὁ υἱός μου .. D Εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἔχχεῖς, ἀλλ' ὅμως τὸ πνεῦμα ὁ δεσπότης κύριος εἰσδέξεται. | διάφαιμα cum AB (-φαισμα) DEHL Eust (vide infra) .. CF^a Pos διάφραγμα (intersephum) | ἐφονεύθη .. A ἐσφάγη | καὶ οὐκ ᾔδ. οἱ υἱ. Ἰσρ. (F^a οἱ δὲ υἱ. Ἰσρ. οὐκ ἔγνωσαν) ὅτι (cum AE; CFb^{II} πῶς; F^a πότε) ἐφονεύθη (A πεφόνευται) cum AE, CFb^{II}, F^a .. BDL Pos om | Eust pergit: καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔφη Μάρτυς εἰμὶ τοῦ θεοῦ, σὺ μὲν ἔχε (ἔχχε; χέε;) μου τὸ αἷμα, τὸ δὲ πνεῦμά μου ὁ θεός. δέξαι δὲ καὶ (corrige ὁ θεός δέξεται. καὶ) γίνωσκε ὅτι ἄθῳδον αἷμα ἐκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ κυρίου. καὶ ὁ Ἡρώδης ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου ἀναιρεῖσθαι αὐτὸν πρὸ τοῦ διαφάσαι προσέταξεν, πρὸς τὸ μὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κώλυσθαι αὐτοῦ τὴν ἀναίρεσιν.

XXIV, 1. Ἀλλὰ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. ἀπῆλθον (F^a ἦλθ.) οἱ ἱερ. cum CF^a H, item ut videtur E aliisque; similiter A Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τ. ἀσπ. etc, D Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. etc .. BL Pos Καὶ ἀπῆλθον οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν ὥραν τ. ἀσπ. | καὶ οὐκ ἀπῆντ. αὐτ. κατὰ τ. ἔθος (A om κ. τ. ἔθ.) ἢ εὐλογία τοῦ Ζαχ (A ἢ εὐχῇ Ζαχ.) cum ABF^b HL Pos .. DF^a κ. οὐκ ἀπ. αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ τὸ ἔθος (D εἰωθός) καὶ (F^a ὡς) ἠυλόγησεν (F^a εὐλογεῖ) αὐτούς .. C κ. οὐκ ἀπ. αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ τὸ εἰωθός .. E καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπῆντ. αὐτοῖς | καὶ ἔστησαν (F^a ἔστησαντο) οἱ ἱερ. (E om) .. D om usque τὸν ὕψιστον | προσδοκῶντες (F^a - κοῦντες) τ. Ζαχ. (G om) τοῦ (G om) ἀσπάσασθαι (G ἀσπάσαι) αὐτὸν (F^a αὐτούς. A τοῦ ἀπαντῆσαι αὐτοῖς) ἐν τῇ (E om) εὐχῇ (F^a F^b om ε. τ. εὐχ.) cum ACEF^a F^b GH .. BL τοῦ (I. praem εἰς τὴν ὥραν τοῦ ἀσπασμοῦ) τοῦ ἀσπάσασθαι Ζαχαρίαν, Pos salutare illum | καὶ δοξάσαι τὸν ὕψιστ. (C τ. θεόν, A τ. θεόν τ. ὕψιστ.) cum ABCEHL Pos .. F^a (item F^b G?) om

2. F^a Χρονίζοντος | ἐφοβ. ἅπαντες (cum CH; ADEG πάντες; BL Pos om) .. F^a om | ἀποτολμήσας cum C Eust .. reliqui τολμήσας | δέ.. F^a L om | εἰς .. AEH τις .. Eust εἰς τις | εἰσῆλθεν cum BC (item L, ut videtur) Pos, item Eust .. ADEF^a F^b GH add εἰς τὸ ἀγίασμα (F^a add τοῦ θυσιαστηρίου) | καὶ εἶδε (H ἶδεν, A οἶδε) παρὰ (AB περὶ) τὸ θυσιαστ. (A ἀγιαστήριον; G add τοῦ) κυρ.

φωνήν λέγουσαν Ζαχαρίας πεφόνευται, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐκδικος αὐτοῦ. καὶ ἀκούσας τὸν λόγον ἐφοβήθη, καὶ ἐξῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἱερεῦσιν. ³ Καὶ τολμήσαντες εἰσῆλθον καὶ εἶδον τὸ γεγονός, καὶ τὰ φατνώματα τοῦ ναοῦ ὁλόλυξαν, καὶ αὐτοὶ περιεσχίσαντο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐχ εὔρον, ἀλλ' εὔρον τὸ αἷμα αὐτοῦ λίθον γεγεννημένον. καὶ φοβηθέντες ἐξῆλθον καὶ ἀνήγγειλαν

(F^aF^b add τό, G τὸ αὐτό. F^a om π. τὸ συσ. κυρ.) αἷμα (F^aF^b add κείμενον καὶ) πεπηγός cum ACEF^aF^bGH .. BL καὶ ἰδοὺ (L add τό) αἷμα παρὰ (L πρὸς) τὸ συσιαστ. κυρίου .. Pos om una cum sqq. Statim enim pergit: *et renunciavit sacerdotibus quia Zach. est occisus. Et audientes audentesque ingressi sunt.* | καὶ φωνήν λέγουσαν cum AF^bGH .. BDEL καὶ φωνή λέγουσα, item CF^a x. ἰδοὺ φωνή λέγουσα | ἕως ἂν cum ABDEHL Eust .. CF^a ἕως οὐ | D ἔλθοι | ὁ ἐκδικος αὐτοῦ (Eust om): F^a ὁ ἐκδικῶν, item D ὁ ἐκδικῶν αὐτός (αὐτόν?) | καὶ ἀκούσας cum ABDEF^bGHIL .. CF^a ἀκούσ. δέ | τὸν λόγον cum BHL .. F^a τοῦ λόγου .. AC (item E ut videtur) G τὸν λόγ. τούτων .. F^b τοὺς λόγους τούτους | ἐφοβήθη .. BL add σφόδρα | καὶ ἐξῆλθε καὶ (DF^a Eust x. ἐξελθὼν) cum AB EF^bL, item DF^a .. C x. ἐλθὼν | AD Eust ἀπήγγειλε | τ. ἱερεῦσιν cum BL (item Eust ut videtur) .. sed ACD [item E?] F^aGH add ἃ (D ταῦτα ἅπερ) εἶδε (A οἶδε, H ἴδεν) καὶ (H add ἃ) ἤκουσεν. De Pos vide supra. Praeterea GH add ἠνέωξεν (-ξε) δὲ τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τοῦ (H om) κυρίου | Eust sic pergit: "Ὁ ὄψρου δὲ οἱ ἱερεῖς παραγενόμενοι εἰς τὸν ναὸν ἐξενίζοντο κατὰ τὸ εἰωθός μὴ ὑπαντήσαντος αὐτοῖς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐπέμενον ἔξω. ὥρας οὖν παρελκούσης εἰς τις ἐξ αὐτῶν εἰσελθεῖν ἀπετόλμησεν. ὁ δὲ θεωρεῖ αἷμα πεπηγός παρὰ τὸ συσιαστήριον, καὶ ἀκούει φωνῆς λεγούσης Ζαχαρίας πεφόνευται, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐκδικος αὐτοῦ. ἀκούων γοῦν ταῦτα ἔμφοβος ἐγένετο, καὶ ἐξελθὼν τοῖς ἱερεῦσιν ἀπήγγειλεν.

3. Καὶ τολμήσαντες (E ἐτόλμησαν καὶ) εἰσῆλθ. cum ACE .. BHL ὡς δὲ ἤκουσαν, (L add παραυτίκα) ἐτόλμησαν. εἰσελθεῖν (L καὶ εἰσῆλθον); similiter Pos (vide supra) .. DF^a καὶ εἰσῆλθον (D add ἅπαντες). Praeterea D add ἐν τῷ ναῷ, item L ἔνδον τοῦ συσιαστηρίου | AH ἴδον | καὶ τὰ (F^a τὰ τε, C τὰ δὲ) φατνώμ. (AE παθνώματα) τοῦ να. ὁλόλυξαν (sic AH aliique ut videtur; CF^a ὠλόλ) cum ACEF^aF^bH .. L Pos καὶ ὁλολύζοντα τὰ φατν. τ. ναοῦ .. D τὰ φατν. τ. ν. πεπηγμένον αὐτοῦ τοῦ αἵματος (?) .. B om | καὶ αὐτοὶ (F^b αὐτοὶ δέ; D om αὐτοὶ) περιεσχίσαντο (F^b -σχισαν. C διεσχίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν) ἀπὸ ἄνω. ἕως κάτω (E ἔ. κάτωθεν) cum BCDEF^bHL .. F^a αὐτὰ δὲ περιεσχίσαντο ἀπὸ etc, similiterque Pos *et ipsa erant fissa a summo usque deorsum* .. A καὶ οὗτοι ἐσρήνησαν σρήνον μέγαν | καὶ τὸ (C τὸ δὲ) σῶμα (cum ACD F^a Eust; BEF^bHL πτώμα) αὐτοῦ (D om) οὐχ εὔρον (F^b οὐχ εὔρέθη) | ἀλλ' (D εἰ μὴ) εὔρον (DEF^a om, L post αὐτοῦ pon) τὸ αἷμα (A σῶμα) αὐτ. (F^a add μόνον) | λῖθον (cum ADEF^bGH; BL praem ὡς, C ὡσεὶ) γεγεννημένον (A γεγεννημ., G γενόμενον) .. F^a καὶ γενόμενον ὡσεὶ λίθος | καὶ φοβηθέντ. ἐξῆλθ. καὶ ἀνήγγ. (AF^b ἀπήγγ.) cum ABEF^bHL Pos .. F^a x. ἀπελθόντες ἀπήγγ., item C ἐξελθόντ.

τῷ λαῷ ὅτι Ζαχαρίας πεφόνευται· καὶ ἤκουσαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπένθησαν αὐτὸν καὶ ἐκόψαντο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. [†] Μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο οἱ ἱερεῖς τίνα ἀντ' αὐτοῦ στήσωσιν, καὶ ἀνέβη ὁ κληρὸς ἐπὶ Συμεῶνα· οὗτος γὰρ ἦν ὁ χρηματισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ ἰδεῖν θάνατον ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί.

δὲ ἀπήγγ. . . D καὶ ἀνήγγειλαν, Q καὶ ἀπήγγειλαν | τῷ λαῷ cum C (item E ut videtur) F^a Pos Eust, item praemisso παντί BHL (D ἅπαντα τὸν λαόν) . . AF^bQ om | BLQ Pos om πᾶσαι | τοῦ λαοῦ cum BCHQ Pos . . DF^aL τοῦ Ἰσραὴλ . . AE om | καὶ ἐπένθησαν αὐτ. κ. ἐκόψαντο (B ἐκόπτοντο, F^a ἐκοψαν; F^b κ. ἐκόψαντο αὐτόν ante κ. ἐπένθ. α.) cum BEF^aF^bLQ Pos; item CGH (item D ut videtur) omissis κ. ἐκόψαντο . . A καὶ ἐβρήνησαν | D om τρ. ἡμέρ κ. τρ. νύκτ. . . BF^aF^b om κ. τρ. νύκτ. | Eust pergit: οἱ δὲ εἰσελθόντες τὸ μὲν σῶμα οὐκ εἶδον, εἰ μὴ τὸ αἷμα, καὶ τὰς στολὰς ἑαυτῶν διαρρηξάντες ἐκόψαντο καὶ τῷ λαῷ ἀνήγγειλαν. καὶ τρεῖς νυχθήμερα ἐπ' αὐτῷ θρήνον ἐποίησαν.

4. Μετὰ δὲ τ. τρ. ἡμ. cum BEL Pos . . C μετὰ δὲ τ. ἡμέρ. ἐκείνας . . ADH μετὰ δὲ (A καὶ μετὰ) ταῦτα . . F^a nil nisi καί, item Q nil nisi δὲ post ἐβουλεύσαντο | D om οἱ ἱερεῖς | τίνα ἀντ' αὐτοῦ (D add ἀρχιερέα) στήσωσιν (B -σουσι, D καταστήσωσιν) cum BDL Pos . . CF^aH τίνα στήσωσιν (C ἀναστήσωσιν, F^a ἀναστήσουσιν) εἰς τὸν τόπον τοῦ (C om) Ζαχαρίου (F^a τόπ. αὐτοῦ) . . AE ἵνα ἀναστήσουσιν (E -σωσιν) ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον (E ἀντ. αὐτ. τινὰ εἰς τὸν τόπον τοῦ Ζαχαρίου), item Q ἵνα (corrige τίνα?) ἀναστήσωσιν εἰς τὸν τόπον Ζαχαρίου | καὶ ἀνέβη (F^b ἐπέπεσεν) ὁ κληρ. ἐπὶ (B add τὸν) Συμεῶνα (BH -μεών) cum ABDEHL Pos, item F^b ut videtur . . CQ καὶ ἔβαλον κλήρους, καὶ ἔπεσεν ὁ κλ. ἐπὶ Συμεῶνα (Q Συμεών), item F^a καὶ ἔβαλε Συμεών καὶ οἱ ἱερεῖς κλήρους αὐτῶν, ἀνέβη ὁ κλ. ἐπὶ Συμεών | οὗτος γὰρ (L δέ, Q om) ἦν cum BDEF^aHLQ Pos; item F^b τούτῳ γὰρ ἦν . . AC αὐτὸς γὰρ ἦν | ὁ χρηματισθεὶς cum ABHL; item CF^a omissio ὁ . . Q κεχρηματισμένος . . F^b χρηματισμένον | LQ ὑπὸ τ. πνεύμ. τοῦ ἁγ. | μὴ cum ABDEF^aHL Eust . . CQ τοῦ μὴ | ἕως ἂν . . D πρὶν ἂν, Q πρὶν | τὸν Χρ. (G add κυρίου) ἐν σαρκί cum ABEF^bGHLQ Pos . . F^a τ. Χρ. κυρίου ἐν σαρκί ἐληλυθότα . . C (item ut videtur D) Eust τ. Χρ. κυρίου | Post haec N add (ex Matth. 2, 19 seq) τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων Ἄναστὰς παράλαβε τὰ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς Αἴγυπτον· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὸ παιδίον. ὁ δὲ Ἰωσήφ ἀναστὰς καὶ παραλαβὼν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζαραῖος (?) κληθήσεται. Eust vero his absolvit historiam: καὶ μετὰ ταῦτα Συμεῶνα εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ κληρῷ κατέστησαν, ὃς ὑπῆρχεν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος χρηματισθεὶς μὴ ἰδεῖν θάνατον ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου.

XXV.

¹ Ἐγὼ δὲ Ἰάκωβος ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλήμ, θορύβου γενομένου, ὅτε ἐτελεύτησεν Ἡρώδης, συνέσπειλα ἑμαυτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως κατέπαυσεν ὁ θόρυβος ἐν Ἱερουσαλήμ, δοξάζων τὸν δεσπότην θεὸν τὸν δόντα μοι τὴν δωρεάν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ γράψαι τὴν ἱστορίαν ταύτην. ² Ἔσται δὲ ἡ χάρις μετὰ τῶν φοβουμένων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

XXV, 1. Ἐγὼ δὲ cum ACF^aLMOP Pos .. N Ἐγὼ οὖν .. BEH Ἐγὼ | ὁ γράψας cum AEHLMP; item ὁ συγγραφέας BO .. CF^aN, item D ut videtur, ἔγραψα | Ο τὴν θρυμαστήν ταύτην ἱστορίαν | ἐν Ἱερουσαλήμ (F^a P Ἱεροσολύμοις) .. H om | θορύβου (cum ABF^bGHLMNOP; EF^a add δὲ) γενομένου (Ο γεγονότος), ὅτε (cum AEGMOP; BHL ὅτι; F^b ἕως οὐ, N ἕως ὅτε. F^a ἕως οὐ ἐτελ. Ἡρώδ. post ἐρήμῳ pro coniungens verbis καὶ κατεπαύθη etc.) ἐτελεύτ. (G add ὁ) Ἡρώδ. (Ο ante ἐτελ., GH add πικρῶ θανάτῳ. P ὅτε ἀπέστειλεν Ἡρώδης στρατιώτας ἀποκτείνειν τὰ βρέφη ἐν Βηθλεέμ), συνέσπειλα (cum BF^a F^b GHNO; AELM συνέσπελλον; P ὑπέσπειλα καὶ ἔκρυψα. F^a add ἐγὼ, F^b γάρ) ἑμαυτὸν (AE αὐτόν, L ἑαυτόν, M αὐτήν) ἐν τῇ (cum BHLNO; F^bG τῷ [?]; AEF^aM τόπῳ) ἐρήμῳ (P om ἐ. τ. ἐρ.) ἕως (cum ABEF^bGHN; [F^a] LMO ἕως οὐ; P ἄχρις οὐ) κατέπαυσεν (cum BF^bHNOP; A -παύσατο, E -παύσεται, F^aGLM -παύθη. O add τελείως) ὁ θός. ἐν (Δ ἐξ) Ἱερουσαλήμ (cum AEF^a [ἐ. Ἱεροσολύμοις] GHLM Pos; BF^bNOP om) cum ABEF^aF^bGHLMNOP Pos .. CD om | δοξάζων cum BDF^bN; item O praemissis καὶ ἡμῶν et additis καὶ ὕμνων, item F^a praemissis τότε λοιπὸν ἡμῶν; L δοξάζοντός μου δὲ .. A δοξάζω, item addito δὲ EHM Pos; G -σω δὲ .. P χαίρω δὲ καὶ δοξάζω .. C καὶ ἐδόξασα | τ. δεσπότη. θεόν cum CF^bHN; item AEM omisso θεόν .. DG τ. δεσπ. Χριστόν .. BF^aLOP Pos τὸν θεόν | τὴν δωρεάν καὶ τὴν σοφ. cum BLO (τὸν τὴν δωρ. καὶ σοφ. δεδοκότα μοι) .. GH τ. σύνεσιν καὶ τ. σοφίαν .. F^bN σοφίαν, EM τὴν σοφίαν, F^a τοιαύτην σοφίαν .. D χάριν, A τὴν χάρ. ταύτην .. P σύνεσιν .. Pos hoc munus | τοῦ (G add γνωρίσαι καὶ) γράψ. (Ο συγγράψαι) τ. ἱστορ. ταύτην (Α τήνδε) cum ABDEF^bGHLMNOP Pos .. F^a τοῦ γράψ. ἡμῶν (ὕμῶν?) τοῖς πνευματικοῖς καὶ ἀγαπῶσι τὸν θεόν. C vero pro τὸν δόντα usque τ. ἱστορ. ταύτην eis: τὸν ἀποκαλύψαντα ἡμῶν τὰ μυστήρια ταῦτα

2. Ἔσται (BOI. ἔστω) δὲ (HG καὶ ἔσται) ἡ χάρις (D ἡ χαρὰ) μετὰ (DO add πάντων) τῶν φοβ. τ. κυρ. ἡμῶν Ἰησ. Χριστ. cum BDGHLO Pos; item A εἰς χαρὰν πάντων τῶν φοβ. τ. κυρ. ἡμ. Ἰ. Χρ., item EM καὶ ἔσται χαρὰ μεγάλη πάντων τῶν φοβ. τ. κύριον Ἰ. Χρ. .. F^bN ἡ χάρις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ (F^b om) υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος (F^b καὶ πνεύμ. ἁγίου) μετὰ πάντ. ὕμνων (N ἡμῶν) ἀμήν, omittis omnibus iis quae sequuntur .. CF^aP om | ὃ (GO αὐτῷ) ἡ δόξα (cum EGHM; BF^aLO add καὶ τὸ κράτος) εἰς τ. αἰών. τῶν αἰώνων (H om τῶν αἰών.) ἀμήν cum EGHM, item BF^aLO; item D ὃ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ., ἡ χάρις καὶ τῇ τιμῇ εἰς τ. αἰ. τ. αἰ. ἀμήν .. A Pos ὃ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ. σὺν τῷ πατρὶ

καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι (*Pos cum aeterno patre et bono vivificoque spiritu sancto*) νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . C ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κράτος εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . P ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . de F^bN iam ante relatum est. Q ad finem capituli XXIV., capite extremo omisso, annexa habet μετ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ παναγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

R caput extremum sic habet: ¹ Ἐγὼ Ἰάκωβος ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλήμ. Σάρυβος δὲ γενομένου ἐτελεύτησεν ὁ Ἡρώδης, καὶ συνέσπελλον αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως οὗ μετεπαύθη ὁ Σάρυβος ἐν Ἱερουσαλήμ. δοξάζω δὲ τὸν θεὸν τὸν δόντα μοι τὴν δωρεάν καὶ τὴν σοφίαν γράψαι τὴν ἱστορίαν ταύτην. ² Ἐστω δὲ ἡ χάρις μετὰ τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

INCIPIIT LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

A BEATO MATTHAEO EVANGELISTA HEBRAICE SCRIPTUS ET A BEATO
IERONIMO PRESBYTERO IN LATINUM TRANSLATUS.

A:

Dilectissimo fratri suo Ieronimo presbytero Chromatius et
Eliodorus episcopi in domino salutem.

Ortum Mariae virginis et nativitatem et infantiam do-
mini nostri Iesu Christi in apocryphis libris invenimus. In
quibus multa contraria fidei nostrae considerantes scripta,
recusanda credidimus universa, ne per occasionem Christi
traderemus laetitiam antichristo. Ista ergo nobis considera-
tibus exstiterunt viri sancti Parmenius et Virinus qui dicerent,
sanctitatem tuam beatissimi Matthaei evangelistae manu scri-
ptum volumen hebraicum invenisse, in quo et ipsius virginis
matris ortus et Salvatoris nostri infantia esset scripta. Et id-
circo tuam rogamus caritatem per ipsum dominum nostrum

* Ita titulus est in A.

C sic: *Incipit historia de Ioachim et Anna et de nativitate beatae dei genitricis
semperque virginis Mariae et de infantia Salvatoris.*

D post prologum *Ego Iacobus* etc ita: *Incipit libellus de miraculis infantiae
domini Iesu Christi et de patre et matre beatae Mariae.*

Praeterea cf. Prolegomena.

A. suo: vulg om | vulg Hieronymo, item Chromatius et Eliodorus | vulg
salutem in domino.

vulg Ortum M. reginae virg. simul et nativ. atque | vulg invenimus libris | A
credimus | vulg laetitiam antichr. trad. | ergo: vulg igitur | vulg viri dei Armenius
| tuam: A om | vulg om ipsius, item ortus, item nostri | vulg om rogamus |

Iesum Christum expetentes ut illud ex hebraico latinis auribus tradas, non tam ad percipienda ea quae sunt Christi insignia quam ad haereticorum excludendam astutiam; qui ut doctrinam malam instituerent, bonae Christi nativitati sua miscuerunt mendacia, ut per vitae dulcedinem mortis amaritudinem occultarent. Erit ergo purissimae pietatis ut vel rogantes fratres tuos exaudias, vel episcopos exigentes debitum caritatis quod idoneum credideris recipere facias. Vale in Christo et ora pro nobis.

B.

Responsio epistolae per Ieronimum ad ipsos.

Dominiis sanctis ac beatissimis Chromatio et Eliodoro episcopis Ieronimus exiguus Christi servus in domino salutem.

Qui terram auri consciam fodit, non illico arripit quicquid fossa profuderit lacerata; sed priusquam fulgidum pondus vibrantis iactus ferri suspendat, interim invertendis suspendendisque immoratur cespitibus, et specialiter qui nondum lucris augetur. Arduum opus iniungitur, cum hoc fuerit a vestra beatitudine mihi imperatum quod nec ipse sanctus Matthaeus apostolus et evangelista voluit in aperto scribi. Si enim hoc secretius non egisset, evangelio quoque suo quod edidit addidisset. Sed fecit hunc libellum hebraicis litteris obsignatum, quem usque adeo non edidit ut hodie manu ipsius liber scriptus hebraicis litteris a viris religiosissimis habeatur, qui eum per successus temporum a suis prioribus

vulg expetimus quatenus et illud ex hebraeo | vulg non tantum ad percipiendum quae -- quantum ad haeret. astut. exclud. | instituerent: A insisterent | vulg bonam Chr. nativitatem suo mendacio miscuerunt | per: vulg post | pietatis: A caritatis | ut vel: vulg vel ut | vulg om tuos | vulg charitatis debitum | vulg Vale in domino

B. Responsio etc ex solo A.

ac: vulg et | vulg Chromatio et Eliodoro, item Hieronymus | vulg fulgens pondus | vibrantis: A iubentis | interim: A in terra | vulg vertendis | vulg mihi a vestr. beatit. | vulg conscribi | enim: A om | secretius non egisset: vulg secretum non esset | quoque: vulg utique | usque adeo non: vulg om non | hodie: vulg ex | qui eum: vulg qui etiam | vulg a suis prior. per succ. temp. |

susceperunt. Hunc autem librum ipsum tum nunquam alicui transferendum tradiderunt. Sicque factum est ut a Manichaei discipulo nomine Leucio, qui etiam apostolorum gesta falso sermone conscripsit, hic liber editus non aedificationis sed destructionis exhiberet materiam, et qui talis probaretur in synodo cui merito aures ecclesiae non paterent. Cessent nunc oblatrantium morsus: non enim istum libellum canonicis nos superaddimus scripturis, sed ad detegendam haereseos fallaciam apostoli et evangelistae scripta transferimus. In quo opere tam iubentibus piis episcopis obtemperamus, quam impiis haereticis obviamus. Amor ergo Christi est cui satisfacimus, credentes quod nos suis adiuvent orationibus qui ad Salvatoris nostri sanctam infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire.

Explicit prologus.

vulg ipsum librum | tum: vulg om | tradiderunt: vulg add (nulla praemissa copula, e. c. tum) textum eius aliter atque aliter narraverunt | Sicque: vulg Sed | Leucio: vulg Seleuco | vulg non aedificationi, sed destructioni materiam exhibuerit, et quod talis | A Cesset nunc obsaturantium | non enim: vulg om enim | vulg detegendum | tam: vulg non tam | vulg piis iubentibus | vulg igitur est Christi | vulg orat. adiuvent | vulg sanct. nostri | potuerint: A om

Porro alia Pseudo-Hieronymi epistola ad eodem episcopos scripta circumfertur, eaque et ipsa libro de nativitate Mariae praefationis loco praeposita. Ea sic habet:

Petitis a me ut vobis rescribam quid mihi de quodam libello videatur qui de nativitate S. Mariae a nonnullis habetur. Et ideo scire vos volo, multa in eo falsa inveniri. Quidam namque Seleucus, qui passiones apostolorum conscripsit, hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum et miraculis per eos factis vera dixit, de doctrina vero eorum plura mentitus est, ita et hic multa non vera de corde suo confinxit. Proinde ut in hebraeo habetur, verbum ex verbo transferre curabo, siquidem sanctum evangelistam Matthaeum eundem libellum liquet composuisse et in capite evangelii sui hebraicis literis obsignatum apposuisse (ita Fabric. correxit pro opposuisse); quod an verum sit, auctori praefationis et fidei scriptoris committo: ipse enim ut haec dubia esse pronuncio, ita liquido falsa non affirmo. Illud autem libere dico, quod fidelium neminem negaturum puto, sive haec vera sint sive ab aliquo conficta, sacrosanctam (ita Fabric. pro sacrosancta) sanctae Mariae nativitatem (nativitatem ex coniectura addidit Fabric.) magna miracula praecessisse, maxima consecuta fuisse; et idcirco salva fide ab his qui deum ista facere posse credunt sine periculo animae suae credi et legi posse. Denique in quantum recordari possum, sensum non verba scriptoris sequens, et nunc eadem semita non iisdem vestigiis incedens, nunc quibusdam diverticulis ad eandem viam securrens, sic narrationis stylum tentabo, et non alia dicam quam quae aut scripta sunt ibi aut consequenter scribi potuerunt.

CAPUT I.

¹ In diebus illis erat vir in Ierusalem nomine Ioachim de tribu Iuda. Hic erat pastor ovium suarum, timens dominum in simplicitate et bonitate sua. Cui nulla erat alia cura nisi gregum suorum, de quorum fructibus alebat omnes timentes deum, et duplicia offerens in timore dei munera in doctrina laborantibus iis qui ministrabant ei. Ergo sive in agnis sive in ovibus sive in lanis sive in omnibus rebus suis quascumque possidere videbatur tres partes faciebat: unam partem dabat orphanis, viduis et peregrinis atque pauperibus; alteram vero partem dabat colentibus deum; tertiam partem sibi et omni domui suae reservabat. ² Haec autem eo faciente multiplicabat ei dominus greges suos ita ut non esset

Rursus vero CD loco prologi, quemadmodum in A est, haec habent:

Ego Iacobus filius Iosephi (ita D; C Ioseph) conversans in timore dei perscripsi omnia quae oculis meis ipse vidi fieri in tempore natiuitatis (D om) sanctae Mariae virginis (C om) sive domini (C om) Salvatoris: gratias agens deo qui mihi dedit sapientiam in historiis adventus sui, ostendens plenitudinem duodecim tribubus Israel (D tribuum, omisso Isr.)

1. In A epistola episcoporum caput primum, responsio Hieronymi caput secundum dicitur, ita ut iam sequatur caput tertium. A quo ordine in edendo recedendum videbatur.

1. In dieb. illis erat vir: ita AB; CD Erat vir | in Ierusalem cum ABD, C in Israel | Ioachim: A passim Iohachim, Iohachym | de cum A; BCD ex | CD et hic erat | B om suarum | CD timens deum | CD in bonitate | CD cura nulla alia erat | nisi: B quam | suorum et quorum cum BCD; A suarum et quarum, sed idem aliter postea. | fructibus: BCD fructu | alebat cum AB; C pascebat, D pascebat vel alebat | omnes timentes: B pauperes et timentes | et (cum AD; C om) dupl. offerens (C perferens) in timore dei -- ministrabant ei (C munera in tim. dei egentibus [et] in doctr. laborantibus. D munera iis qui ministrabant ei in timore domini, egentibus [et] in doctrina divina laborantibus): B haec munera offerens simpliciter (dupliciter?). | Ergo (C om) -- sive in ovibus (C om haec) -- quascumque (C quaecumque) -- orphanis, viduis (C vid. orph.) et (C om) -- vero (C om) -- dabat (C om) colentibus (D praem in templo domini servientibus et) deum -- omni domui (A omni populo domui) suae reserv.: B Nam omnem substantiam suam trifarie dividebat: unam partem templo et templi sacerdotibus impertiebat; aliam partem peregrinis et pauperibus erogabat; tertiam sibi et familiae suae usui reservabat. Ita domino iustus et hominibus pius videbatur.

2. Haec autem (B om) eo (C illo) -- ei (BC om) dominus (BC deus) greges suos (B gregem suum, C gregem ipsius) ita ut (B quod) non esset (B erat)

homo similis illi in populo Israel. Hoc itaque inchoavit facere quindecim annorum habens aetatem. Cum esset viginti annorum, accepit Annam filiam Achar uxorem ex tribu sua, id est de tribu Iuda, ex genere David. Cumque simul permansissent per annos viginti, filios aut filias ex ea non habuit.

CAPUT II.

¹ Factum est autem ut in diebus festis inter eos qui offerebant incensum domino staret Ioachim munera sua parans in conspectu domini. Et accedens ad eum sacerdos nomine Ruben dixit Non tibi licet inter sacrificia dei agentes consistere, quia non te benedixit deus ut daret tibi germen in Israel. Passus itaque verecundiam in conspectu populi abscessit de templo domini plorans, et non est domi reversus, sed abiit ad pecora sua secum ducens pastores in montes in longinqua terra, ita ut per quinque menses nullum nuntium potuisset audire de eo Anna uxor eius. ² Quae dum fleret

homo (B ei, C om) similis illi (B om) -- Hoc (C, Haec) itaque (BC autem) -- quind. ann. habens aetatem (B cum esset aetatis XV annorum; C a quintodecimo aetatis suae anno) | Cum esset (B add Ioachim) viginti ann. (C ann. vig., B XXX ann.) -- Achar (cum CB [Agar] D [Aguar]. A Ysachar) uxorem (B in uxorem) -- sua, id est (B videlicet) de tribu Iuda (B haec om) ex (A om, C e) | Cumque simul permansissent (C moratus esset cum ea) -- filios aut filias (C om aut fil.) -- habuit (C exceptit): B cumque morati fuissent simul per annos viginti, castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tantum, si deus daret eis sobolem, eam se templi servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis festis per annum frequentare solebant.

II, 1. autem: A om | munera sua parans: C portans munera sua | sacerdos: C scriba templi domini, item D praemisso sacerdos | dixit: C ait ad eum | C licet tibi | agentes cum AD; C om | te benedixit: C benedixit tibi | C de templo dei | domi reversus: C reversus ad domum suam | secum ducens: C et duxit secum | in montes: C inter montes | C per quinq. mens. nunquam de eo audire potuisset nec Anna ux. eius

B sic: Factum est autem cum encinlorum festivitas appropinquaret, Ioachim cum nonnullis contribulibus suis Ierusalimam ascendit. In ea festivitate [Isaschar] ibi pontifex erat: qui, cum [inter] ceteros cives suos et Ioachim cum oblatione videret anstantem, despexit eum et eius munera sprexit, interrogans cur inter secundos infecundus vir [stare] praesumeret, dicens munera sua deo indigna posse videri quoniam ipsum prole indignum iudicabat, scriptura dicente maledictum hominem qui non genuisset masculum vel feminam in Israel: prius enim a maledictione sobolis solvendus, et sic [in] templum in conspectu domini cum oblationibus esset venturus.

in oratione sua et diceret Domine deus Israel fortissime, iam quia filios non dedisti mihi, virum et meum quare tulisti a me? Ecce iam quinque menses sunt quod virum meum non vidi. Et nescio ubi iam moratus sit; vel si mortuum scissem, sepulturam eius fecissem. Et dum nimis fleret, ingressa est in pomerium domus suae, prosternens se in oratione, precesque coram domino fudit. Post haec surgens ab oratione, elevans oculos ad deum vidit nidum passerum in arbore lauri, et emisit vocem ad dominum cum gemitu et dixit Domine deus omnipotens, qui dedisti filios omni creaturae, bestiis et iumentis, serpentibus et volucris et piscibus, et gaudent omnes super filios suos, me solam a benignitatis tuae dono excludis. Tu enim, deus, nosti cor meum, quia ab initio coniugii mei hoc vovisse me confiteor, ut si tu, deus, dedisses mihi filium aut filiam, obtulissem eos tibi in

Cuius obprobrii obiectu et pudore confusus Ioachim ad pastores qui cum pecoribus suis pascendis erant secessit: neque enim domum repedare voluit, ne forte a contri-
bulibus qui erant et insimul aderant et haec a sacerdote audierant eodem obprobrii
elogio vocaretur. (notaretur? Cf. ad haec totum cap. II. evangelii de nativitate
Mariae.) In deserto enim (igitur?) per V menses permansit, ubi pascebantur oves
suae: nullum nuntium de eo potuit domina (Anna?) uxor eius audire.

2. C om sua et iam | virum et meum quare: C quare virum meum | Haec
B ita habet: Quae tunc in oratione sua dicere coepit Domine deus Israel fortissime,
qui mihi filios non dedisti, et si non dedisti, quare virum meum abstulisti mihi? |
Ecce iam etc: C Ecce enim quinq. m. transierunt et virum meum non video. | Et
nescio -- sepulturam (A add ubi) eius fecissem: C Et nescio ubi mortuus sit, ut
vel sepulturam illi fecissem .. B Nescio vero si mortuus sit et ubi sepulcrum eius in-
veniam | B fleret nimium | ingressa est in pomerium (ita B; A ut videtur vidua-
num) domus suae (B add cum lacrimis et) -- in oratione (B add fundensque) pre-
cesque (B preces suas) -- fudit (B om): C ingressa in interiore domo sua cadens
in oratione preces deo fundere coepit | C Et post haec | elevans oculos: B et cum
levaret oculos suos | B ad dominum | C passeris | B vocem ad dominum cum
gemitu dicens | dedisti filios omni (B omnibus) creaturae (B creaturis): C omni cr.
donasti fil.; D omnia creasti, tu dedisti filios | B om best. et ium. (C add et)
serp. et vol. et pisc. (C serp. pisc. et vol.) | et gaudent omnes (C om): B omnes
facis gaudere | super filios suos (B om): C super eos, D super illis | me (B et
me) solam -- excludis: C tibi soli gratias ago quia ut voluisti ita ordinasti, ut me
solam a benignitatis tuae munere excluderes | Tu enim deus (C domine): B Tu do-
mine | quia ab initio -- vovisse me (ita C; A me voluisse) confiteor, ut si tu,
deus (C domine) dedisses: B quia si dedisses | C om eos

templo sancto tuo. ³ Et dum ista diceret, subito ante faciem eius apparuit angelus domini dicens Noli timere, Anna, quoniam in consilio dei est germen tuum: quod enim ex te natum fuerit, erit in admiratione omnibus seculis usque in finem. Et cum haec dixisset, ab oculis eius elapsus est. Illa autem timens et pavens quod vidisset talem visionem, et talem audivisset sermonem, demum ingressa in cubiculum iactavit se in lecto, quasi existens mortua. Et tota die ac nocte in tremore nimio ac oratione permansit. ⁴ Post haec vero vocavit ad se puellam suam et dixit ad eam Vides me viduitate deceptam et in angustia positam, et tu ingredi ad me noluisti? Tunc illa parvo murmure sic respondit dicens Si deus conclusit uterum tuum et virum tuum a te abstulit, quid ego tibi factura sum? Hoc audiens Anna, emittens vocem cum clamoribus flebat.

CAPUT III.

¹ Eodem tempore apparuit quidam iuvenis in montibus Ioachim, ubi greges suos pascebat, dixitque ad eum Quare non reverteris ad uxorem tuam? Dixitque Ioachim Per viginti annos eam habui, et noluit ex ea mihi deus dare filios. Ego ergo cum verecundia de templo domini exprobratus exivi.

3. ista: C haec | C dicens ei | germen tuum. Quod enim (C Et quod) -- fuerit: B germen quod ex te nascitur | C in admirationem | C usque ad | elapsus: B sublevatus | Illa autem: B Tunc ipsa | timens: C tremens | C talem vidisset | C audisset | BC om demum | BC ingressa est (C add in) cubiculum et iactavit se | B in lectum | C om existens | C per totum diem et totam noctem | ac (B et): C atque in

4. C om vero | B Vides (C Vidisti) in amaritudine et angustia positam et in viduitate desertam | et tu (C add nec) ingr. ad me noluisti (C voluisti): D et tu quare ad me ingr. nol. | parvo (C in) murm. sic (C om) respondit dicens (C respondens ait): B murmurare coepit dicens | C conclusit deus | B quid ego factura sum tibi; C ego quid tibi fact. sum | C Et haec audiens | cum clamoribus: A cum lacrimis

III, 1. C In ipso autem tempore app. iuv. quid. inter montes, ubi Ioach. pasc. gregem suum, et dixit ei | Dixitque (B add ad eum): C et dixit | C habui eam, nunc vero quia noluit deus mihi ex ea dare filios, cum verecundia | Ego ergo: B Sed | domini (C dei): B om | exivi: A solus add et semper despectus et valde

Ut quid revertar ad eam, semel abiectus et valde despectus? Hic ergo cum ovibus meis ero: et quamdiu huius seculi deus mihi lucem concedere voluerit, per manus puerorum meorum pauperibus et orphanis et deum colentibus suas partes libenter tribuam. ² Et cum haec dixisset, respondit ei iuvenis Ego sum angelus dei, qui apparui hodie uxori tuae flenti et oranti, et consolatus sum eam, quam scias ex semine tuo concepisse filiam, et tu nesciens reliquisti eam. Haec in templo dei erit, et spiritus sanctus requiescet in ea: et beatitudo eius erit super omnes sanctas feminas, ita ut nullus possit dicere aliquam ante eam similem ei fuisse, nec post eam futuram in hoc seculo. Propterea descende de montibus et revertere ad conjugem tuam, quam invenies habentem in utero: excitavit enim deus semen in ea de quo gratias referas deo, et semen eius erit benedictum, et ipsa erit benedicta et mater benedictionis aeternae constituetur. ³ Tunc adorans angelum Ioachim dixit ei Si inveni coram te gratiam, sede modicum in tabernaculo meo et benedic servum tuum. Di-

abiectus hic cum ovibus meis fui. | B om semel | et valde: BC atque | Hic ergo (B Sed ero) -- ero (B om): et (B om) -- seculi (B mundi) -- voluerit: haec omnia C om | per (B et per) manus (C add autem) puerorum meorum (B add de bonis meis) pauperibus (C add viduis) | B om et orphanis | deum colentibus (C col. deum): B deum limentibus et excolentibus | A om suas (C post partes) | tribuam: C restituam

2. C respondit ille iuvenis dicens Ang. dei ego sum. | C om hodie | flenti et oranti, et consolatus: B Annae; consolatus | quam scias -- concepisse filiam, et (A quam) tu -- eam (A ei) cum BA, similiterque ut videtur D: C vero quia (codex qui) tu nimis eam reliquisti tristem, quam scias ex semine tuo concipere filiam. | B om et spiritus -- in ea | C erit beat. eius | C ita ut nullus possit dicere quia fuit talis antea aliqua, sed et postea nunquam erit ei similis ventura in hoc seculo.. B ita quod nulla poterit dicere se similem illi esse. Propterea C h. l. add et semen eius erit benedictum, et ipsa erit benedicta et mater benedictionis aeternae constituetur. | Propterea: B Et propterea; CD Propter quod | B om descende de montibus (CD monte) et | quam invenies (D et invenies eam) hab. in utero (D add de spiritu sancto) cum ABD; C om | excitavit -- constituetur: B (cum praecedentibus coniungens) benedictum semen, et ipsa constituetur mater aetern. bened. .. C et referatis ambo gratias omnipotenti deo (posteriora „et semen eius“ etc is iam supra habuerat; vide ante).. D unde gratias referas deo, videturque similiter pergere atque A.

3. C Et adorans eum | C gratiam coram te | sede modicum: B add et comede | bene-

xitque illi angelus Noli dicere te servum sed conservum: unius enim servi domini sumus. Sed et cibus meus invisibilis est, et potus meus a nullo mortali potest videri. Ideo me rogare non debes ut intrem tabernaculum tuum; sed si quid mihi daturus eras, offer domino in holocaustum. Tunc Ioachim accepit agnum immaculatum, dixitque ad angelum Non ausus essem domino holocaustum offerre nisi iussio tua daret mihi pontificium offerendi. Et dixit illi angelus Non ego te ad offerendum invitarem nisi domini voluntatem cognovissem. Cum autem offerret deo Ioachim sacrificium, simul angelus et odor sacrificii cum fumo perrexit ad coelum.

⁴ Tunc Ioachim in faciem se prosternens ab hora diei sexta usque ad vesperam iacuit in oratione. Videntes autem pueri ac mercenarii eius qui cum eo erant, nescientes quae de causa iaceret, putabant eum esse mortuum; et accedentes vix elevaverunt eum de terra. Quibus cum visionem angeli enarrasset, nimio timore et admiratione impulsus eum hortabantur ut sine mora visionem angeli perficeret et ad suam coniugem velociter remearet. Cumque Ioachim in animo suo revolvendo cogitaret si reverteretur an non, contigit ut sopore gravaretur, et ecce angelus, qui ei vigilantibus iam appa-

die: BC add *me* | C *Et dixit* | *te servum*: C *servum tuum* | *conservum* cum B; C add *meum*, A *tuum me facias* | C *domini servi* | *Sed et*: C *Nam* | C ab hominibus mortalibus videri non potest | BC *Et ideo* | C *non debes tu me hoc rogare* - - in tabernaculo tuo | *si quid*: BC *quod* | *daturus eras* (C *er. dat.*): B *dat. es* | BC *tu* (B *om*) in holocaustum offeras (B *off. in hol.*) deo | immaculatum: B add *et omnium agnorum pinguisimum* | C *et dixit* | C *Ego non essem ausus offerre holoc.* | *illi*: C *ei* | C *Nec ego* | B *om ad offer.* | *domini voluntatem* (A *voluptatem*): C *volunt. dei* .. B add *esse* | A *agnovissem* | C *Factum est autem cum offerret deo sacrificium* | *angelus et odor*: C *cum odore* | *cum fumo*: D *om*; C *praem quasi* | C *ad coelos*

4. C - - *cecidit in faciem suam ab* - - *et iacuit usque ad vesperam.* | B *ab hora diei VII. usque ad vespertinam in oratione permansit* | *Videntes autem* - - *quae de causa* (B add *ita*) *iaceret* - - *de terra*: C *Venientes autem pueri eius et merc. nescientes quid causae esset expaverunt, et putantes quod ipse se vellet interficere accesserunt ad eum, et vix eum elev. a terra* | *vis. ang. enarrasset*: C *enarr. quae vidisset* | *nimio timore*: C *stupore nimio.* Praeterea A *praem cum* | C *atque velociter ad* - - *remearet* | C *haec in animo suo discuteret, si reverti deberet* | B *aut non* | *contigit* (C *factum est*) *ut* (C add *a*) *sopore gravaretur* (C *teneretur.* D *ut soporaretur*): haec B *om* | *et* (B *om*) *ecce*: A *Dumque dormisset, ecce* | C *angelus*

ruerat, apparuit ei in somnis dicens Ego sum angelus qui a deo custos tibi datus sum: descende securus et revertere ad Annam, quia misericordiae quas tu et Anna uxor tua fecistis in conspectu altissimi recitatae sunt; vobisque deus talem dabit fructum qualem ab initio nunquam habuerunt prophetae nec sanctus aliquis nec habituri sunt. Cum autem Ioachim evigilasset a somno, omnes gregarios ad se vocavit eisque somnium indicavit. Illi vero adoraverunt dominum et dixerunt ei Vide ne ultra angeli dicta contemnas. Sed surge proficiscamur hinc, et pascentes greges lento gradu redeamus.

⁵ Qui cum spatio triginta dierum morando revertentes iam prope essent, ecce angelus domini stanti Annae et oranti apparuit dicens ei Vade ad portam quae dicitur porta aurea, et occurre viro tuo in via, quia hodie ad te veniet. Illa ergo festinanter perrexit ad eum cum puellis suis, et deprecando dominum stans in porta diu expectabat eum. Quae cum nimia expectatione deficeret, elevans oculos vidit procul Ioachim venientem cum pecoribus; et occurrens illi ad collum eius se suspendit, agens gratias deo et dicens Vidua eram,

domini qui app. ei vigil. | C datus sum tibi custos | ad Annam: B add uxorem tuam | misericordiae: B orationes | B quas tu et ipsa fecistis; C quas fecisti tu et uxor tua | vobisque (B vob. enim) -- sanctus aliquis: C et tale datum est vobis germen quale nunquam ab initio nec prophetae nec sancti habuerunt | C Et factum est cum evigilasset Io. a somno | omnes gregarios (C greg. suos): BD secretarios suos | eisque somn. (B add huiusmodi) indicavit (B recitavit): C et indic. eis somn. suum | C At illi | adorav. dominum et dix. ei cum C; A deum adorav. atque dixerunt | Vide (B praem Ioachim) ne ultra angeli dicta contemnas (C cont. angelum dei): A Vade (Vide?) et iam dictum (videtur) angeli ne cont. | proficiscamur hinc (C om): B hinc et prof. | redeamus: B reducamus. C sic: et lento gradu pascentes eamus.

5. C Cumque triginta dies ambulantes essent iam prope, apparuit Annae in oratione stanti ang. dom. dicens ei | Vade: solus A add et ascende in Ierusalem | quae dicitur (C vocatur) porta (C om) aurea: B auream | in via, quia hodie: B in via qua, C quoniam | C veniet ad te hodie -- B ad te venit | Illa ergo festinanter (B surgens festinavit atque laetissime) perrexit (A praem currens? occurrens? surgens?) -- expectabat eum: C At illa festinanter perrexit cum puellis suis, et coepit in ipsa porta stans orare | Quae -- deficeret: C Et cum diutius expectaret et longa expectatione deficeret | C oculos suos | C om procul | C cum pecor. suis | et occurrens -- suspendit (B add ipsum amplexando cum osculo) agens -- dicens (B et gratias agendo domino dixit): C occurrensque Anna suspendit se in collo eius gratias agens deo et dicens | B Vidua eram, et per dei gratiam iam |

et ecce iam non sum; sterilis eram, et ecce iam concepi. Itaque adorato domino domum sunt ingressi. Hoc audito factum est gaudium magnum vicinis omnibus et notis eius, ita ut universa terra Israel de ista fama gratularetur.

CAPUT IV.

Post haec autem expletis mensibus novem peperit Anna filiam, et vocavit eam Mariam. Quam cum tertio anno ablactasset, abierunt simul Ioachim et Anna uxor eius ad templum domini, hostias deo oblaturi, tradentes infantulam nomine Mariam in contubernio virginum, in quo die et nocte virgines in dei laudibus permanebant. Quae cum posita esset ante foras templi, ita veloci cursu ascendit quindecim gradus ut penitus retrorsum non respiceret, neque, ut solitum est infantiae, parentes requireret. Unde parentes eius solliciti uterque infantem requirentes, pariter ambo stupuerunt, quousque eam invenerunt in templo, ita ut et ipsi templi pontifices mirarentur.

sterilis eram (C om) - - iam (CD om) *concepi* (C *concepim*) | *Itaque* - - hoc audito factum est: C nil nisi *Et factum est* | C *gaudium cum omnibus notis et affinis eorum* | ita ut (A add in) - - de ista (A ex hoc) fama gratul.: B ita quod de hoc gratulabantur universa terra.

IV. *Post haec autem expletis* (D *completis*) *mensibus novem* (B III *mensibus*) - - *filiam*: C *Post* - - *concepit Anna expletisque mensibus novem peperit filiam* | *eam*: C *nomen eius* | *Quam cum tert. anno* (A add *eam*) *ablactasset*: C *Cum autem t. u. perlactasset eam* | *hostias* - - *nomine Mariam*: C *et offerentes hostias domino tradiderunt infantulam suam Marjam* | *in quo die et nocte virgines*: C *quae die noctue* | C *manebant* | C *ante templum domini, quindecim gradus ita cursu ascendit, ut penitus non aspiceret retrorsum, et* (D *nec*) *ut solitum est* (D *ut solet*) *parentes* (D add *suos*) *requirere* (D *requireret*). B sic: Nam (praecedunt similia cum his: Erant autem circa templum iuxta quindecim graduum psalmos quindecim ascensionis gradus, cf. evang. de nativ. Mar. cap. 6.) *templum in monte erat, et ibi erat altare constructum holocausti, quod foris secus (forinsecus?) adiri nisi gradibus non valebat. Cunque ipsi vestimenta quae in itinere habebant exuerent et ex more mundioribus se vestimentis induerent, virgo domina Maria sigillatim gradus sine ducentis manu ac elevatis adscendit.* | *Unde parentes* - - *mirarentur*: B *Unde parentes pariter stupuerunt, et ipsius templi pontifices admirati sunt vehementer* . . C *In quo facto omnes stupore attoniti tenebantur, ita ut pontifices templi mirarentur.*

CAPUT V.

Tunc Anna repleta spiritu sancto in conspectu omnium dixit Dominus deus omnipotens exercituum memor factus verbi sui visitavit plebem suam in bona visitatione et sancta, ut gentes quae insurgebant in nos, corda eorum humiliet et ad se convertat: aures suas precibus nostris aperuit: exclusit a nobis omnium exultationes inimicorum nostrorum. Sterilis facta est mater, et genuit exultationem et laetitiam Israel. Ecce posita munera offerre domino meo, et non potuerunt a me prohibere inimici mei. Deus autem convertit cor eorum ad me, et ipse dedit mihi gaudium sempiternum.

CAPUT VI.

¹ Erat autem Maria in admiratione omni populo Israel. Quae cum trium esset annorum, tam maturo gressu ambulabat, tam perfectissime loquebatur tamque assidue in dei laudibus vacabat ut omnes super ea stuperent et admirarentur; et quia non infantula putabatur esse, sed ut adulta quasi

V. Tunc Anna etc: h. l. codex A capite V. pergit, quod inchoavit verbis *Post haec etc* | Dominus deus omnipotens (C om) -- factus (C add est) verbi sui (C add et) pleb. suam (item D; C populum suum) in (C om) bona (C om) visit. et sancta (C visit. sa. sua) -- in nos, corda eorum humiliet et ad se convertat (C in nos, humiliet et convertat cor eorum ad se; D in nos, in humilitate corda eorum converterentur): B Domine deus omnipotens, qui eras et qui es, memor factus es verbi tui sancti et visitasti plebem tuam -- sancta, ut converteres corda gentium ad salutem et excluderes exultationes earum (sic) qui non crediderunt (credid.: ita videtur) | aures suas (B tuas) prec. nostr. aperuit (C ante aures; B aperuisti) | exc. (C et exc.) -- omnium (Com) exultationes (C insult.) nostr.: Rom | B Quae fueram sterilis, mater facta sum; exult. et laetit. genui in Isr. | C laetitiam in Israel | posita munera offerre: C potero off. mun. | C om meo | et non potuerunt a me prohibere: C et (?) qua re me prohibere volebant | Deus autem convertit (B convertat) cor (B corda) -- et ipse dedit mihi (pro his B detque) gaud. sempit. (B gaud. suum cognoscere: D Dominus convertat corda eorum ad me et det nobis gaud. sempit. . . C Dom. enim evertit eos a me, et dedit mihi gaud. semp.

VI, 1. in admiratione: B in expectatione | C om Israel | Quae cum trium (B V) -- loqueb. (B om) tamque assidue (pro his B semper) -- admirarentur: C quia cum trium esset annorum, maturo gr. ambulabat (D incedebat), et ita perfectiss. in dei laud. permanebat (D vacabat) ut omnes stupore et admiratione subiacerent | et quia: C quia | D non ut infantula | putabatur esse (C om esse): B esset | sed ut adulta (B om ut ad.) quasi ann. triginta: C sed (D add ut) magna et quasi

annorum triginta: ita orationi insistebat. Eratque in tantum speciosa et splendida eius facies, ita ut vix aliquis in illius vultum posset intendere. Insistebat autem operi lanifico, ut omnia quae mulieres antiquae non poterant facere, ipsa in tenera aetate posita explicaret. ² Hanc autem regulam sibi statuerat ut a mane usque ad horam tertiam in oratione persisteret; a tertia usque ad nonam textrino se opere occuparet: a nona vero iterum insistebat orationi. Ab oratione non recedebat usque dum illi angelus dei appareret, de cuius manu escam accipiebat: et ita maius et melius in opere dei proficiebat. Deinde cum seniores virgines a dei laudibus vacarent, ipsa nihil vacabat, ita ut in laudibus et in vigiliis dei nulla prior ea inveniretur, nulla in sapientia legis dei eruditior, in humilitate humilior, in carminibus elegantior, in omni virtute perfectior. Erat quidem constans, immobilis, immutabilis, et quotidie in meliora proficiens. ³ Hanc irascentem nullus vidit nec maledicentem audivit. Omnis autem eius sermo erat ita gratia plenus ut cognosceretur in lingua esse eius deus. Semper in oratione et perscrutatione legis insi-

iam plena annorum (D *triginta iam annorum*) | C *in oratione consistebat* | *Eratque in tantum* -- *posset intendere*: C *Etiā resplendebat facies eius sicut nix, ita ut vix possent in eius vultum intendere*; B *om* | *Insistebat autem* (A *ergo*) *operi* (C *ad opus*) *lanifico* (C *lanificii*) *ut* (CD *et*. B *add ab omnibus videretur sapientiam habere, ita quod*) *omnia* (D *opera*) *quae* -- *ipsa* (C *ista*) -- *explicaret* (C *explicabat*, D *explebat*)

2. *statuerat ut*: B *instituerat, quam diligentissime observabat, videlicet* | *a mane*: D *a prima* | *in orat. persisteret*: C *orationibus insisteret*, B *orationi instabat* | *a tertia*: C *add autem* | *textrino* (A *testrino*) *se opere occuparet* (A *op. se occupasset*): B *lanifico et aliis operibus permanebat* | *vero*: C *add hora* | C *om insistebat orationi* | C *donec ang. domini ei* -- *acciperet* | *et ita* (B *et totum quod in templo dei [ei?] dabatur pauperibus ministrabat, et sic*) *maius et mel. in* -- *proficiebat*: C *ut melius atque melius in dei amore proficeret* | *Deinde cum* -- *vacabat*: C *Denique cum senioribus virginibus in dei laudibus ita docebatur* | *ita ut* -- *inveniretur*: C *ut iam nulla ei in vigiliis prior inv.* | *nulla in*: C *in* | *in humilitate* -- *carminibus* (C *add Davidicis*) *eleg.* (C *add in caritate gratiosior, in castitate purior*): B *et in caritate gloriosior et in canticis et carminibus elegantior et* | *quidem*: C *enim* | *constans*: D *casta* | *et* (C *atque*) *quotidie in* (C *ad*) *meliora* (B *de bono in melius*) *proficiens* (D *proficiebat*, C *proficiscebatur*)

3. C *Hanc maledic. nunquam ullus audivit, hanc irasc. nunquam ullus vidit* | *esse eius* (D *eius esse*) *deus*: solus C *eius dei veritas* | C *vel scrutatione legis dei*

stebat, et sollicita erat ne aliquo sermone peccaret circa socias: deinde timebat ne quid in risu aut pulchrae vocis sono committeret, aut aliqua iniuria aut superbia circa parem suam existeret elata. Sine intermissione dominum benedicebat; et ne forte vel in salutatione sua a dei laudibus cessaret, si quis eam salutabat, illa pro salutatione *Deo gratias* respondebat. Quod primum exiit ab ea quod homines, cum se invicem salutarent, *Deo gratias* responderent. Esca quam quotidie de manu angeli accipiebat ipsa tantum se reficiebat; escam vero quam a pontificibus consequabatur pauperibus dividebat. Frequenter videbantur cum ea angeli dei loqui, et diligentissime obtemperabant ei. Si quis de infirmantibus eam tetigisset, eadem hora salvus ad domum remeabat.

CAPUT VII.

Tunc Abiathar sacerdos obtulit munera infinita pontificibus ut acciperet eam in uxorem filio suo. Prohibebat autem eos Maria dicens Non potest fieri ut ego virum cognoscam aut me vir cognoscat. Pontifices autem et omnes eius affines dicebant ei Deus in filiis colitur et in posteris adoratur, sicut semper fuit in filiis Israel. Respondebat autem Maria et dicebat eis Deus in castitate colitur, ut primo omnium com-

permanebat | C et erat sollicita circa socias suas, ne aliqua ex his vel in uno sermone peccaret, ne aliqua in risu exaltaret sonum suum, ne aliqua in iniuriis aut in superbia circa (~~De~~iniuriosa aut superba erga) patrem suum aut (D et in) matrem existeret. | C benedicebat deum | vel in (C om haec) salut. sua: D in salut. sua vel aliqua | cessaret: C tolleretur | salutabat: A salutare volebat | C pro salutatione sua | Quod primum: C Denique primum | quod (D ut) homines -- responderent: C ut cum resalutent homines sancti, deo gratias dicant | Esca (D add vero) quam -- ipsa tantum se (pro his D ipsam) reficiebat: C Quotidie esca quam de manu angeli accipiebat ipsa tantum reficiebatur | escam vero quam a pontif. (C add templi) -- dividebat: D illud autem quod -- erogabat | videbantur (D videbatur) -- angeli (D angelus) dei (C om) loqui | et diligentissime: C et quasi carissime | C Si quis autem | C salvus ad dom. suam ead. hora revertebatur

VII. Abiathar: A Abiacar, B² Abiehar (correctum videtur Abiachar), D Abyacar. Similiter codd. differunt alibi; sed vide quae quovis loco notavimus. | C eam filio suo tradendam uxorem | C ut aut ego virum | aut me vir cognoscat: C aut a viro cognoscat | in filiis: C a filiis | et in: C ex in | C in populo Israel | C Respondens autem Maria dixit illis Deus castitate primo omnium probatur

probatur. Nam ante Abel nullus fuit iustus inter homines, et ipse per oblationes placuit deo, et ab eo qui displicuit inclementer occisus est. Duas itaque coronas oblationis accepit et virginitatis, quia in carne sua pollutionem non admisit. Helias vero cum esset in carne, in carne assumptus est, quia carnem suam virginem custodivit. Ego autem ab infantia mea in templo dei didici quod satis cara possit esse deo virginitas. Et ideo quia carum deo possum offerre, statui ei in corde meo ut virum penitus non cognoscam.

CAPUT VIII.

¹ Factum est autem cum XIII aetatis annos haberet, et hoc esset occasio quae Phariseos faceret dicere, iam consuetudinem adesse quod femina in templo dei illius aetatis

aut colitur (D colitur, ut comprobatur) | C et iste pro oblatione | et ab eo: C ab eo autem | itaque: C tamen | C accepit (D a David[?] accepit), oblationis | C in carnem suam nunquam pollut. admis. | Helias vero: C Denique et Helyas | cum esset (D add virgo) in carne, in carne (alterum in carne de coniectura addidi) assumptus est .. A cum in carne [esset, in carne] raptus (assumptus? assumptus esse ratus?) est | C Haec ego didici in templo domini ab infantia mea quod deo cara esse possit virgo. Ideo hoc statui in corde meo etc

B hoc capite a codd. reliquis ita differt ut post verba in uxorem filio suo, statim addat initium capitis VIII. in hunc modum: Factum est autem cum XII aetatis annos haberet, et fama esset ac consuetudo talis quod, postquam ad legitimam aetatem perveniebant virgines in templo domini commorantes, accipere debebant in coniugio viros suos, inventum est tale consilium ut mittatur praeco per omnes tribus Israel, ut in templo domini convenirent in unum pontifices. Iamvero sic pergit: At omnes virgines Mariae affines, timentes ne propter pulcritudinem eius aliquis iuvenis ipsam seduceret, monebant ipsam ut virum ~~maioribus~~ maioribus Israel. Tunc ipsa respondens dixit Non potest hoc fieri quod virum cognoscam vel vir cognoscat me. At illae dixerunt ei Timemus ne propter pulcritudinem tuam, nisi cognoscaris a viro et nubaris secundum quod aliae virgines te in templo domini praecedentes fecerunt, aliquis iuvenis subducat te. Respondit eis virgo Maria Deum in castitate colitura et veneratura sum perpetuo. Nam ante Abel nullus erat inter homines iustus, et ipse per oblationes placuit deo; et cum esset occisus quod (occis. ab eo qui?) domino displicuit, duas coronas accepit a domino, oblationis et virginitatis, quia in carne sua pollutionem non fecit, quia in virginitate custodivit eam. Ego ab infantia mea virginitatem meam deo obtuli [et] in corde meo statui ut virum penitus non cognoscam. Iamvero sequuntur haec: Interea cum universus populus convenisset etc, de quibus vide infra ad cap. VIII.

VIII, 1. cum XIII (BD duodecim) aetatis (D om) ann. haberet: C ut quartus decimus annus aetatis ei accederet | C et esset occasio qua Pharisei dicerent | iam consuet. adesse quod (quod in codice decet) - morari: C iam pro consuetu-

non possit morari, invenitur tale consilium ut mittatur praeco per omnes tribus Israel, ut omnes die tertia convenirent in templum domini. Ut autem universus populus convenerat, surrexit Abiathar pontifex et ascendit in altiorem gradum, ita ut ab omni populo audiri et videri posset; et facto silentio magno dixit Audite me, filii Israel, et auribus percipite verba mea. Ex quo aedificatum est istud templum a Salomone, fuerunt in eo filiae regum virgines et filiae prophetarum et summorum sacerdotum et pontificum; et magnae exstiterunt et admirabiles. Ut autem pervenerunt ad legitimam aetatem, viris datae sunt in coniugium et secutae sunt priorum suarum ordinem, et deo placuerunt. A sola autem Maria novus ordo vivendi inventus est, quae promittit deo se virginem permanere. Unde mihi videtur ut per interrogationem nostram et responsionem dei studeamus cognoscere cui debeat custodienda committi. ² Tunc placuit iste sermo omni synagogae. Et missa est sors a sacerdotibus super duodecim tribus, et cecidit sors super tribum Iuda. Dixitque sacerdos Insequenti die quicumque sine uxore est veniat et deferat virgam in manu sua. Unde factum est ut Ioseph cum iunioribus virgam deferret. Cumque tradidissent summo pontifici virgas suas, obtulit sacrificium domino deo, et interrogavit dominum. Et dixit dominus ad eum Intromitte virgas omnium in sancta

dine foeminam in templo dei orare non posse (D non posse morari) | C Et inventum est tale -- praeco mitteretur per totas -- die tertia (D die octava. A vero die tertia [hora?] octava) in t. d. convenirent | C Cum autem -- convenisset | Abiathar: A Abyathar, B Isacar | C ascendit in altioribus gradibus . . B in eminentiori gradu ascendit | C audiri potuisset et videri | verba mea: B add quae loquor ad vos | C templum hoc | B LXX fuerunt in eo | C in eo regum virgines filiae et prophetarum | C magn. ac mirab. exstit. | ut autem pervenerunt (D venerunt): C tamen venientes | C viros in coniugio sunt adeptae, et secutae priorum suarum (A suorum) ordinem deo placuerunt | C Nunc vero apud Mariam novus ordo placendi domino -- se deo in virginitate permanere | videtur: B bonum videtur | C ex interrogatione nostra et responsis dei possumus agnoscere | B in fine add ne aliquis eam decipere possit.

2. tribus: C add Israel | C Iudae | quicumque: B add de tribu Iuda | ut Ioseph: B add cum non haberet uxorem, nolens mandatum sacerdotis contemnere | C cum iuvenibus | C virg. deferr. suam | summo (C om) pontifici: B add Isacar, item post sacrificium | domino deo: C om domino | C omnium virgas | in: A inter,

sanctorum dei, et ibi maneant virgae. Et praecipe eis mane veniant ad te ad recipiendas virgas suas: et ex cuius cacumine virgae egredietur columba et volabit ad coelos, cuius manu virga reddita dederit hoc signum, ipsi tradat custodienda Maria.

³ Altero vero die cum maturius convenirent universi, facta oblatione incensi, ingressus pontifex in sancta sanctorum protulit virgas. Cumque singulis erogasset et ex una virga exisset columba, induit se pontifex duodecim tintinabulis et veste sacerdotali, et ingressus in sancta sanctorum incendit sacrificium et effudit illic orationem. Apparuitque angelus dei dicens Est hic virga brevissima quam pro nihilo computasti, illamque cum ceteris posuisti, sed cum ceteris non protulisti: hanc cum tu protuleris et dederis illi cui est in ipsa apparebit signum quod locutus sum tibi. Erat in virga Ioseph, et quia senex tanquam abiectus erat ut non posset accipere eam, sed nec ipse voluit requirere virgā suam. Cumque staret humilis et ultimus, pontifex clara voce clamavit ad eum dicens Veni Ioseph et accipe virgā tuā

C intra | BG om dei | et ibi man. (C add omnium) virgae: B et super illi maneant | et praecipe -- virgas suas: B et tunc venientes ceteri ad te per te recipiant | Et ex cuius (C om; Thi post cacumine suppleri voluit unius) -- ad coelos: in cuius (C add autem) -- ipsi (A sibi) -- Maria: B Et in cuius virga signum apparebit, videlicet illa quae fronduerit et nuces protulerit, et de cuius cacumine egredietur columba et volabit ad coelos, illi tradas Mariam.

3. Altero vero (D autem) die cum maturius (D mane) conv. universi (D in conv.) et (D om) facta: C Factum est autem ut altero die maturius venirent universi et facta | in (C intra) sanct. sanctorum: B add et facta oratione | C protulit (? Cumque singulis (D add virgas suas) erogasset: C Cumque erogasset singulas ad singulos millia virgas | ex nulla (C add earum omisso virga) -- columba: B add ac Ioseph, qui senex et despectus inter iuvenes existeret nec volebat requirere virgā suam, remansit: tunc Abiathar | pontifex: C praem Abiathar | B om incens. sacrif. | et effudit illic orationem (B orat. fudit ad dominum). Apparuitque: C effundente illo orationem apparuit ei | C om dei | C simul cum ceteris | C sed cum ceteris non protulisti | C hanc tu dum tuleris et dederis, in ipsa | C Et autem haec virga Ioseph, eratque ipse abiectus habitus quoniam senex erat (D Ioseph qui senex abiectus erat); et ne forte cogerebatur accipere eam, requirere noluit virgā suam: B haec omnia om | Cumque staret etc: B Cumque Abiathar pontifex Ioseph humilem ac ultimum stantem videret | C ultimus, voce magna cl. ad eum Abiathar

quia tu expectaris. Et accessit Ioseph expavescens quia summus pontifex cum clamore nimio vocaret eum. Mox autem ut extendit manum accepit virgam suam, et statim de cacumine eius egressa est columba nive candidior, speciosa nimis; et diu evolans per templi fastigia petivit denique coelos. ⁴ Tunc universus populus congratulabatur seni dicentes Beatus factus es tu in senectute tua, pater Ioseph, ut idoneum te deus ostenderit ad accipiendam Mariam. Et cum sacerdotes dixissent ei Accipe eam, quia ex omni tribu Iuda tu solus es electus a deo, Ioseph coepit adorare eos cum verecundia dicens Senex sum et filios habeo, ut quid mihi infantulam istam traditis, cuius etiam aetas minor est nepotibus meis? Tunc Abiathar summus pontifex dixit ad eum Memor esto, Ioseph, quemadmodum Dathan et Abiron et Core perierunt, quia voluntatem dei contemserunt. Ita tibi eveniet si hoc quod tibi a deo iubetur contemseris. Respondit ei Ioseph Ego quidem voluntatem dei non contemno, sed custos eius ero, quousque hoc de voluntate dei cognoscam, quis possit eam habere ex filiis meis coniugem. Dentur illi aliquae virgines ex sodalibus eius ad solatium, cum quibus interim degat. Respondit Abiathar pontifex dicens Virgines quidem quinque ad eius solatium dabuntur, quousque dies

pontifex dicens | C om Ioseph | C quoniam tu | quia: C quod | C vocasset | C Mox autem extendens manum ut suam virg. acciperet, statim de cac. virgae | C volans diu -- fastigium | C om denique

4. *C dicens | C om pater Ioseph | ut idoneum -- ostenderit (D -deret) ad accip. (B add virginem) Mariam: C et deus te idoneum elegit ad acc. M. | C Cum autem sacerd. dicerent ei -- quia ex omnibus beatus solus tu a deo electus es; tunc coepit adorare et rogare eos Ioseph atque cum verecundia dicere Senex | cuius etiam (B om) -- nepotibus meis (B nepotum meorum): C om | Abiathar: A Abyatar, B Abyachar | C om ad eum | Abiron: A Abyram, B Biron | et Core (A Chore) cum ABD; C om | B voluntatem domini | Respondit: C Et dixit | Ego quidem (D om) vol. dei (D domini) | sed (D add quia) custos eius (B istius infantulae) ero -- de (D om) voluntate dei cognoscam (D cognosci possit) quis possit (D poterit) -- coniugem: C (prioribus omissis) si cognoscere possim quis eam possit etc | Dentur (B add ergo) illi (D ei, C om) aliq. virgines (C virg. post eius) ex sod. eius (D haec om) ad solatium (D ante aliquae; C om | interim: D interea | Resp. Abiathar (sic h. l. etiam A; B Abyachar) pont. dicens: C Iterum Abi. pont. dixit | C om quinque*

statutus veniat in quo ipsam accipias: non enim poterit al in matrimonium copulari.

⁵ Tunc Ioseph accepit Mariam cum aliis quinque virgibus, quae essent cum ea in domo Ioseph. Erant autem istae virgines Rebecca, Sephora, Susanna, Abigea et Cael: quibus datum est a pontifice sericum et hyacinthus et byssus coccus et purpura et linum. Miserunt autem inter se sorte quid quaeque virgo faceret: contigit autem ut Maria purpuram acciperet ad velum templi domini. Quam cum accipere dixerunt ei illae virgines Cum tu sis ultima et humilis et minor omnibus, purpuram meruisti accipere et obtinere. Haec autem dicentes quasi in fatigationis sermone coeperunt eam appellare virginum reginam. Dum ergo haec agerent inter se, apparuit angelus domini in medio illarum dicens illis Non erit sermo iste in fatigationem missus sed in prophetatione verissimam prophetatus. Expavescentes ergo in conspectu angeli et in verbis eius, rogaverunt eam ut indulgeret eis et oraret pro eis.

CAPUT IX.

¹ Altera autem die dum Maria iuxta fontem staret urceolum impleret, apparuit ei angelus domini dicens Beata es, Maria, quoniam in utero tuo habitaculum parasti dominum

ipsam: C tu eam | accipias: B add in uxorem

5. in domo Ioseph: C in domo sua | Rebecca ex C; A Reulha, B Relran Sephora (D Sefora): B Sophera, C Sephiphora | Cael cum A; B Agabel, C Zhel | C a pontificibus | sericum: A siricum | et hyacinthus (A iacintus) et byssus (A biss.) et coccus (A cocus): C iacinthum (D iacinctum) et (D praem coccini byssum) | C unaquaeque | C et factum est ut Maria purpuram nendam | D quam cum accepisset | illae: A aliae | Cum tu sis - - virginum reginam: C Cum minor tu sis (D tu sis minor) omnibus, purpuram obtinere meruisti. Et hoc dicentes quasi in fatigationem sermonis reginam virginum eam app. coep. B vero sic: Fili regum sumus, et tu cum minor sis, purpuram quasi regina nostra accipere meruisti et obtinere. Et tunc coeperunt eam app. reginam. | C Cumque haec inter se agerent | illarum: AC eorum | dicens illis: C et dixit | prophetationem: C prophetionem | D prophetantis | C Expaverunt autem in - - eius, et coeperunt rogi Mariam - - rogaret pro eis.

IX, 1. C dum staret iuxta fontem, apparuit | A dicens illi | Beata es in utero tuo (ita AB; C in mentem tuam) habitaculum (B habitationem) para-

Ecce veniet lux de coelo et habitabit in te, et per te universo mundo resplendet.

² Iterum tertia die dum operaretur purpuram digitis suis, ingressus est ad eam iuuenis, cuius pulchritudo non potuit enarrari. Quem cum vidit Maria, expavit et contremuit. Cui ille ait Ave Maria, gratia plena, dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. Quae cum audit, tremuit et expavit. Tunc angelus domini adiunxit Noli timere, Maria; invenisti gratiam apud deum: ecce concipies in utero et paries regem, qui non solum terram implet sed coelum, et regnat in secula seculorum.

CAPUT X.

Cum haec agerentur, Ioseph in fabricandis tabernaculis regionum maritimarum erat opere praeoccupatus: erat enim ligni faber. Post vero menses novem reversus est in domum suam et invenit Mariam praegnantem. Unde totus in angustia positus contremuit et exclamavit dicens Domine deus, accipe spiritum meum: quoniam melius est mihi mori quam amplius vivere. Cui dixerunt virgines quae cum Maria erant Quid ais, domine Ioseph? Nos scimus quoniam vir non tetigit eam; nos sumus testes quoniam virginitas et integritas perseverat in ea. Nos custodivimus super eam: semper in

(BC praeparasti) domino (C ante praepar.): D om | C ut habet in te et per te universum mundum resplendet.

2. Iterum (C Item): h. l. A novum caput (et quidem X.) habet. | Quem cum vidit: D Quem videns, C Tunc (Hunc?) videns | Ave Maria -- tecum (post haec A habet etc et pergit Noli timere. Sed B et D textum plene exhibent.); benedicta -- Quae cum -- adiunxit (Quae usque adiunxit ex B sunt; D non habet.): haec omnia C om | in utero: C om; B add de spiritu sancto qui obumbrabit tibi | regem: B add et vocabitur nomen eius Emanuel | C qui imperat non solum in terra sed etiam in coelis, et regnabit in sec. sec. amen.

X, 1. C Cum autem haec ag., Ios. in Capharnaum maritima erat in opera (D opere erat lignorum) occupatus: erat enim faber ligni (D lignarius) | Post vero -- et invenit: C ubi moratus est mensibus novem. Reversusque in d. suam invenit | Unde -- Domine deus (B add meus): C et totus contremuit, et positus in angustia exclamavit et dixit Domine domine | C om amplius | virgines: B quaeque virg., C virg. illae | C om Quid ais, dom. Io. | nos sumus testes -- in ea: C nos scimus quia integritas et virg. in ea immaculata persev. | Nos cust. super eam:

oratione nobiscum permansit; quotidie angeli dei cum ea loquuntur; quotidie de manu domini escam accepit. Nescimus quomodo fieri possit ut sit peccatum aliquod in ea. Nam si suspicionem nostram tibi vis ut pandamus, istam gravidam nemo fecit nisi angelus domini. ² Ioseph dixit Ut quid me seducitis ut credam vobis quoniam angelus domini impraegnavit eam? Potest enim fieri ut quis se finxerit angelum domini et deceperit eam. Et haec dicens flebat et dicebat Qua fronte ad templum domini respiciam, aut qua facie visurus sum dei sacerdotes? Quid facturus sum? Et haec dicens cogitabat ut fugiens dimitteret eam.

CAPUT XI.

Cumque cogitaret exsurgere et occultare se et habitare in occultis, ecce in ipsa nocte apparuit in somnis ei angelus domini dicens Ioseph fili David, noli timere; accipe Mariam coniugem tuam: quod enim in utero eius est, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, et vocabitur nomen eius Iesus: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Exsurgens autem Ioseph a somno gratias egit deo; et locutus est Mariae et virginibus quae erant cum ea, et narravit visum suum. Et consolatus est super Maria, dicens Peccavi, quia suspicionem aliquam habui de te.

B nos enim semper cum ea fuimus. . C nam custodita est a deo | C om nobiscum | C Quot. cum ea angelus domini loquitur; quot. escam de manu angeli accipit | Nescimus -- possit: C Quomodo fieri potest | Nam si -- nemo (C non) -- domini (C dei. Addit vero A qui eam impraegnavit): B Non sit in te aliqua suspicio de ipsa, quia non nisi spiritus sanctus gravidam eam fecit

2. Ios. (C add autem) dixit: B Tunc Ios. cum suspicionis amaritudine suae dixit | C quia ang. dom. impraegnasset eam | D ut quisquam finx. se esse angelum domini ut deciperet eam . . C haec vitiose exhibet | respiciam, aut qua: C iturus sum? Qua | C cogitabat occultare se et eam dimittere

XI. Cumque: A h. l. non habet novum caput. | C Cumque ordinasset in nocte exsurgere, ut fugiens habitaret in occultis | C ei angel. dom. in somnis | accipe: C accipere | quod enim: C quoniam quod | et vocabitur (B -bis) nom. ei. Iesus (B Iesum) cum ABD; C qui vocabitur Iesus | C om a somno | C deo suo | B beatæ Mariae et virg. quinque | C visionem suam | super Maria: B Mariam | quia (C quoniam) --- de (C in) te: B suspicionem nequam habens de te

CAPUT XII.

¹ Post haec factus est rumor magnus quod Maria esset gravida. Et comprehensus Ioseph a ministris templi ductus est cum Maria ad pontificem, qui una cum sacerdotibus coepit exprobrare illi et dicere Ut quid fraudatus es istam talem et tantam virginem, quam sicut columbam angeli dei in templo natrierunt, quae virum nunquam voluit videre nec habere, quae in lege dei optimam habuit eruditionem? Tu si ei violentiam non fecisses, adhuc in virginitate sua permaneret. Ioseph autem iurans devovit quod nunquam penitus tetigisset eam. Cui Abiathar pontifex respondit Vivit deus quia modo faciam te potare aquam potationis domini, statimque apparebit peccatum tuum.

Tunc congregata est multitudo populi, quae dinumerari non poterat, et adducta est Maria ad templum. Sacerdotes vero et affines et parentes eius flentes dicebant ad Mariam Confitere sacerdotibus peccatum tuum, quae eras sicut columba in templo dei et accipiebas cibum de manu angeli. Rursus Ioseph vocatus est ad altare, et data est ei aqua potationis domini: quam cum gustasset aliquis mentiens et circuisset septies altare, dabat deus signum aliquod in facie eius. Cum ergo bibisset securus Ioseph et girasset septies altare, nullum signum peccati apparuit in eo. Tunc iustifi-

XII, 1. C Factum est autem post haec exiit rumor quod | B a magnatibus templi | ductus est: A add cum Maria | ad pontificem: B add Abiathar | cum sacerdotibus: B add et magnatibus templi | istam -- virginem: C nuptias tantae ac talis virginis | C in templo dei | C nunquam nec videre voluit, quae | C Tu autem si | adhuc -- permaneret (B permansisset): C illa hodie virgo perseverasset | iurans devovit: C devotabat se iurans, B coepit detestari firmiter | C om penitus | Abiathar: A Abyathar, B Isachar | C dixit Vivit dominus | quia (C quoniam): B et ego | C et statim

2. C omnis multitudo Israel -- poterat .. B maxima pars virorum in templo domini et mulierum, ut in iudicium eius prospicerent | et adducta est (C Add. est etiam) -- templum (C add domini): B om | ad Mariam: C ad eam | C Vocatus est autem et Ioseph ad altare sursum | C quam si gust. homo metuens (D nesciens) | C in faciem eius | C gyrasset, omisso septies | apparuit in facie eius | iustificaverunt: A sanctific.

caverunt eum sacerdotes omnes et ministri et populi dicentes Beatus factus es, quoniam nullus reatus inventus est in te.
³ Et vocantes Mariam dixerunt ei Et quam excusationem tu poteris habere? aut quod signum maius in te apparebit quam hoc quod prodit te conceptus ventris tui? Hoc solummodo requirimus a te ut, quia Ioseph mundus est a te, confiteare quis est qui te decepit. Melius est enim ut tua confessio te prodat, quam ira dei dans signum in facie tua in medio populi te manifestet. Tunc Maria constanter et intrepida dixit Domine deus rex omnium, qui es conscius secretorum, si est aliqua pollutio in me aut aliquod peccatum, aut aliqua sive concupiscentia vel impudicitia, detegas me in conspectu omnium populorum, ut omnibus sim emendationis exemplum. Hoc dicens accessit ad altare domini confidenter et bibit aquam potationis, et septies circumvit altare, et non est inventa in ea ulla macula.

⁴ Cumque omnis populus exstaret stupore, videntes ventris conceptum et nullum signum in facie eius apparuisse, coeperunt inter se populi varia loquacitate turbari. Alii dicebant sanctam et immaculatam; alii vero malam et contaminatam. Tunc Maria videns se in suspitione populi esse nec se eo integre videri purgatam, omnibus audientibus clara voce dixit Vivit dominus Adonai, dominos exercituum, in

C Beatus es tu, quoniam non est inventus reatus in te

3. C Tu quam excus. afferre (D habere) poteris | quod prodit te: C quod prodidit | mundus est a te: C mundatus est | C confitearis | A om enim | ut tua -- prodat cum ABD; C vitam tuam confessio prodat | CD in faciem tuam | te manifestet: D vitam tuam manifestet | C om constanter et | BC om Domine deus usque secretorum | aut aliqua sive - impudicitia: C aut fuit in me aliqua concupiscentia impudicitiae (D vel impudicitia) | detegas me: BC detegat me (B illud) deus | ut omnibus sim emend. (B add et corruptionis) exempl.: C ut fiam omnibus mendacibus (D emendationis) exempl. | C Et accessit | A circumv. ad altare

4. C Et cum omnis populus stupelet et haesitaret (D omnes populi stupeant et haesitent) | et nullum: C at nullum | C in facie eius | C inter se varia populi | C Alii dic. sanctitatem (D add ex innocentia); alii vero per malam conscientiam accusabant eam. B Alii dicebant quod pro mala conscientia accusabant eam; alii dicebant Grande signum est illud. | C videns populi suspicionem non (D nec se) ex integro fuisse purgatam | C domin. Adonai (A -nay) exercituum. D

enius conspectu sto, quoniam virum nunquam cognovi; sed ab eo cognoscor cui ab infantia meae aetatis mentem meam devovi. Et hoc deo meo votum feci ab infantia mea, ut in ipso qui me creavit in integritate permaneam, in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli servire: et in ipso quamdiu vixero sine pollutione permanebo. Tunc omnes coeperunt osculari pedes eius et genua eius amplecti, rogantes eam ut malis suspicionibus eorum daret indulgentiam. Et deduxerunt eam populi et sacerdotes et omnes virgines cum exultatione et gaudio magno usque ad domum suam, clamantes et dicentes Sit nomen domini benedictum in secula, quia manifestavit sanctitatem tuam universae plebi suae Israel.

CAPUT XIII.

¹ Factum est autem post aliquantum tempus ut fieret professio ex edicto Caesaris Augusti, ut profiteretur universus orbis, unusquisque in patria sua. Haec professio facta est a praeside Syriae Cyrino. Fuit ergo necesse ut Ioseph profiteretur cum beata Maria in Bethleem, quia inde erat Ioseph et Maria, de tribu Iuda et de domo et familia David. Cum ergo Ioseph et beata Maria irent per viam quae ducit Bethleem, dixit Maria ad Ioseph Duos populos ante me video, unum flentem et alium gaudentem. Cui Ioseph respondit

domin. exercituum, Adonai | sed ab eo -- devovi: C sed nec cognoscere habeo; quia ab infantia aetatis meae in hoc mentem definitivi | C om ab infant. mea | ut in ipso: C ut ipsi | C vivere et ipsi soli (om servire: et in ipso) sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere | C Tunc omnes osculabantur eam rogantes | B rog. eam humilliter | B pie daret veniam | B reducerunt | C omnes populi | C om magno | C dicentes ei | C om in secula | quia manifestavit: C qui manifestabit | sanctitatem tuam (A suam): B sanctitatem virginitalis suae | plebi suae (C om) Israel: B plebi huius

XIII, 1. ut profiteretur -- in patria sua (B in provinciam suam): C ut proficisceretur unusquisque in patriam suam | facta est: C praem prima, B add primo | B sub praeside | C Necesse autem fuerat ut et Ioseph | profiteretur (B proficisceretur) cum b. M. (B add coniuge sua: C cum Maria proficisceretur | C quia exinde erat, et Maria de tribu | et familia: CD ac patria. D sic: Necesse autem fuerat ut Ioseph, qui exinde erat, et Maria de tribu Iuda et de domo ac patria David, irent per viam etc | C om beata | CD ducit ad (D in) Bethleem | D Dixit autem Maria ad Ioseph | C Cui respondit Ioseph et dixit Sede et tene te |

Sede in iumento tuo et noli superflua verba loqui. Tunc apparuit puer quidam speciosus ante eos, indutus veste candida, qui dixit ad Ioseph Quare dixisti verba superflua esse de duobus populis de quibus locuta est Maria? Populum enim Iudaeorum flentem vidit, qui recessit a deo suo, et populum gentium gaudentem, qui iam accessit et prope a domino factus est, secundum quod promisit patribus nostris Abraam, Isaac et Iacob: tempus enim advenit ut in semine Abrahae tribuatur omnibus gentibus benedictio.

² Et cum haec dixisset, angelus iussit stare iumentum, quia tempus pariendi advenerat; et praecepit beatae Mariae ut descenderet de animali et ingrederetur speluncam subter caverna, in qua lux nunquam erat sed semper tenebrae, quia lumen diei recipere non poterat. Cumque ingressa fuisset beata Maria in eam, coepit tota splendore clarescere, quasi hora diei sexta esset: ita speluncam lux divina illustrabat ut nec in die nec in nocte lux ibi defuerit, quamdiu ibi fuerat beata Maria. Et ibi peperit masculum, quem angeli statim circumdederunt nascentem, quem natum et super pedes suos mox stantem adoraverunt dicentes Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. ³ Iam enim nati-
vitas domini advenerat, et Ioseph perrexerat quaerere obste-
trices. Qui cum invenisset, reversus est ad speluncam et in-

C om quidam | B apparuit ei angelus domini, indutus | C veste splendida, et dixit | C om esse | de quibus -- Maria: C quae audisti dicentem Mariam | C quia recessit | C quia access. et pr. factus est ad dominum | promisit: B add deus | D om in semine | Abraam et Abrahæ: sic plane codd. | C benedictio omn. gent. tribuatur

2. Hoc loco in A est caput XIII. | B angelus domini | C adven. pariendi | descenderet: A discederet | B et subterraneam speluncam intraret. C sic: Et praecepit descendere de animali Mariam et ingredi in speluncam subterraneam, in qua lux non fuit unquam | tenebrae: C add fuerunt | recipere non poterat: C penitus non habebat | C Ad ingressum vero Mariae coepit tota spelunca splendorem habere, et quasi sol ibi esset, ita tota fulgorem lucis ostendere; et quasi esset ibi hora diei sexta, ita eandem speluncam lux divina illustravit; nec in die nec in nocte lux ibi divina defuit quamdiu ibi Maria fuit. | C quem circumded. angeli nascentem et natum adorav. dicentes

3. C Iam enim dudum Ios. perrexerat ad quaerendam (D - das) obstetricem (D - ces): qui cum reversus esset ad speluncam, Maria iam infantem genuerat. |

venit cum Maria infantem quem genuerat. Et dixit Ioseph ad beatam Mariam Ego Zelomi et Salome adduxi tibi obstetrices, quae stant foris ante ostium speluncae, prae nimio splendore non audentes huc ingredi. Audiens autem beata Maria subrisit. Cui Ioseph dixit Noli subridere, sed cauta esto ut te visitent, ne forte indigeas medicina. Tunc iussit eas intrare ad se. Cumque ingressa fuisset Zelomi, Salome non ingressa, dixit Zelomi ad Mariam Dimitte me ut tangam te. Cumque se scrutari permisisset, exclamavit voce magna obstetrix et dixit Domine domine magne, miserere. Nunquam hoc auditum est nec in suspitione habitum ut mamillae cuiusquam plenae sint lacte et natus masculus matrem suam virginem ostendat. Sed et nulla sanguinis pollutio facta est in nascente; nullus dolor in parturiente. Virgo concepit, virgo peperit et virgo permansit. ⁴ Audiens autem hanc vocem Salome dixit Permite ut palpem te et probem utrum verum dixerit Zelomi. Cumque beata Maria se permisisset ab ea palpari, misit manum suam Salome. Dum autem manum suam a palpitatione retraheret, aruit manus eius, et prae nimio dolore coepit flere vehementer et angustiari, clamando dicens Domine deus, tu nosti quia semper te timui, et omnes pauperes sine retri-

Et dixit: A om Et | C om beatam | C Ego tibi Zelemi (D ut videtur Zailem) et Salomen obst. add. quae foris ante spel. stant et prae spl. nimio hic non possunt introire. | C Aud. autem haec Maria subr. Et dixit ad eam Ios. | A om sed | C om ut te visitent | medicina: B curamine | eas intrare: C unam ex illis introire | C Cumque ingr. esset Zelemi, ad Mariam dixit | se scrut. (B tangi) permisisset: C permisiss. se Mar. tangi | B Domine deus meus: nunquam | C om magne | C adhuc hoc nec audiui nec in suspitionem habui ut mamillae plenae sint lacte | C Nulla poll. in nascentem facta est, -- in parturientem | et (B add post partum) v. permansit: C virgo permanet

4. C om autem | C alia obstetrix nomine Salome | Permite -- Zelomi: B Quod audio, nisi probavero, certe non credam. Ingressa ad beatam virginem dixit Volo probare palpando te utrum verum sit quod dixit Zelomi. . . C Quod ego audio non credam, nisi forte ipsa (D donec et ipsa) probavero. Et ingressa Salome ad Mariam dixit Permite me ut palpem te et probem utrum verum dixerit Zelemi. | C Cumque permisisset Mar. ut eam (D se) palparet | misit manum suam Salome: haec A praetermittit | dum autem etc: C et cum misisset et tangeret, statim exaruit m. e. | C om nimio | C vehementissime | C et clamare et dicere | C om deus | et omnes cum BC . . A homines | D sine retributionis munere . . C sine acceptione

butione curavi, de vidua et orphano nihil accepi, et inopem a me ire vacuum non dimisi. Et ecce misera facta sum propter incredulitatem meam, quia sine causa tentare volui virginem tuam.

⁵ Cum haec diceret, apparuit iuxta eam iuvenis quidam valde splendidus dicens ei Accede ad infantem et adora eum et tange de manu tua, et ipse salvabit te: quia ipse est salvator seculi et omnium in se sperantium. Quae confestim ad infantem accessit, et adorans eum tetigit fimbriam pannorum in quibus infans erat involutus, et statim manus eius sanata est. Et exiens foras coepit clamare dicens magalia quae viderat et quae passa fuerat, et quemadmodum curata fuerat, ita ut per praedicationem eius multi crederent.

⁶ Nam et pastores ovium asserebant se angelos vidisse in medio noctis hymnum dicentes, deum coeli laudantes et benedicentes, et dicentes quia natus est salvator omnium, qui est Christus dominus, in quo restituetur salus Israel.

⁷ Sed et stella ingens a vespere usque ad matutinum super speluncam splendebat, cuius magnitudo nunquam visa fuerat ab origine mundi. Et prophetae qui erant in Ierusalem hanc stellam dicebant Christi nativitatem indicare, qui restauraret promissionem non solum Israel sed et omnibus gentibus.

retributionum | orphano cum ABD; C orphana | C² nunquam dimisi omisso ire | C quia ausa fui temptare | virginem tuam: A solus add quae venit lumen verum et post partum virgo permansit

5. Hoc loco in A est caput XV. | C Cumque | C iuxta illam iuvenis splendidus | et (B atque vestimenta eius) tange de: C et continget | salvabit te: C solus sanabit eam | C Et confestim -- access. Salome | C fimbrias | B in quibus a sancta Maria matre erat involutus | C et dicere magnalia virtutum quae | viderat: B add in spelunca | curata fuerat: C om fuerat | per: C ad

6. Hoc loco A habet caput XVI. | past. ovium: B past. qui erant in regione illa custodientes gregem suum | in medio noctis: B add silentio, et audivisse | deum coeli (C Helye) laudantes (D laudate) et benedicentes (D benedicite) et dicentes (D haec om) -- salvator omnium: B Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Qui et dixerunt Natus est nobis hodie salv. mundi | Christ. dominus: D add in civitate David | salus Israel: C omne regnum Isr.

7. Hoc loco in A incipit caput XVII. | ad matutinum: C ad mane | C qui fuerant | C non solum Israel sed et omnium gentium | sed et omnibus: A sed in omnibus

CAPUT XIV.

Tertia autem die nativitatis domini nostri Iesu Christi beatissima Maria egressa est de spelunca, et ingressa stabulum posuit puerum suum in praesepe, quem bos et asinus adoraverunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem Cognovit bos possessorem suum et asinus praesepe domini sui. Ipsa ergo animalia, bos et asinus, in medio eum habentes incessanter adorabant eum. Tunc impletum est quod dictum est per Abacuc prophetam dicentem In medio duorum animalium innotesceris. In eodem loco moratus est Ioseph cum Maria tribus diebus.

CAPUT XV.

¹ Sexta autem die ingressi sunt Bethleem, ubi impleverunt septimam diem. Octavo vero die circumcidentes puerum, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo antequam in utero conciperetur. Postquam autem impleti sunt dies purgationis Mariae, secundum legem Moysi, tunc duxit Ioseph infantem ad templum domini. Cumque accepisset parhithomum infans — parhithomus id est circumcisio —, obtulerunt pro eo par turturum aut duos pullos columbarum.

XIV. C Tercio | C om nostri Ies. Chr. | C beata | C ingr. est stab. et posuit | C om suum | in praesepe: B add quia non erat ei locus magis aptus in diversorio conditus | quem -- adoraverunt: BC Tunc (C Et) -- ador. eum | Ipsa ergo: C Ipsa autem, D Ipsa enim | animalia: C add id est, D scilicet | eum habentes: A stantes | Tunc impletum (C adimpl.): B Et tunc et impl. | Abacuc: Thilo (ex C ut videtur) Habacuc | innotesceris: B cognosceris | C In eodem autem | C Ioseph et Maria cum infante . . B Ios. et beata virgo Maria cum puero

XV, 1. CD Sexto autem (D om) die cum beata Maria ingressus est Ioseph Bethl. | ubi impleverunt -- parhithomum (servavi codicis scripturam; ibidem post est parhythomus) -- obtulerunt pro eo: C ubi impletis triginta diebus duxit infantem ad templum domini, et obtulerunt pro eo . . D ubi octavo die circumciderunt puerum, et vocatum est nomen eius Iesus. Tercio decimo vero die venerunt magi ab oriente in Hierosolymis etc cf. caput apud nos XVI. Magorum vero historiam in cod. D excipiunt verba haec: Impletis igitur quadraginta diebus Ioseph duxit infantem in templum domini, et obtulerunt pro eo etc usque finem capitis nostri XV. | aut duos: BCD et duos | columbarum: B add sicut scriptum est in lege domini.

² Erat autem in templo vir quidam dei, perfectus et iustus, cui nomen Symeon, annorum centum duodecim. Hic responsum a domino acceperat quia non gustaret mortem nisi videret Christum filium dei viventem in carne. Hic cum vidisset infantem, exclamavit voce magna dicens Visitavit deus plebem suam, et implevit dominus promissionem suam. Et festinans adoravit eum. Et post hoc suscepit eum in pallium suum et osculans pedes eius dixit Nunc dimittis servum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel.

³ Erat quoque in templo domini Anna prophetissa, filia Phanneel, de tribu Asser, quae vixerat cum viro suo annos septem a virginitate sua: et haec vidua erat iam per annos octoginta quattuor: quae nunquam discessit a templo domini, ieiuniis vacans et orationibus. Haec quoque similiter adorabat infantem dicens quoniam in isto est redemptio seculi.

2. Hic in codice A est caput XX. | *vir quidam* (C om) -- *iustus*: B *quidam homo iustus et timoratus* | C *nomine Simeon* | C *ann. cent. tredecim* .. B om | B *a spiritu sancto acceperat* | C *quod non gustasset* -- *vidisset* -- *dei filium in carne* (D add *viventem*) .. B *non visurum se mortem nisi prius videret Christum dominum in facie* | Hic: C *Qui* | *Visitavit* -- *dominus* (A om) *promiss. suam*: B *Visitavit et fecit redemptionem plebis suae Israel benedictus dominus deus noster* | *festinans*: B add *se ad portam templi* | *ador. eum*: B add *osculans palmas eius* | *Et post hoc* (C *haec*) *suscepit* (C *suscipiens*) *eum in pallium suum* (C *in pallio suo*) *et* (C *adoravit eum iterum et*) *osculans* (C *osculabatur*) *pedes* (C *plantas*) *eius dixit* (C *dicens*): B *Et accepit in ulnas suas et dixit* | A om *domine* | *Israel*: B add *Et cum CXII esset annorum et vir posset se ipsum regere, portavit puerum in ulnis suis usque ad altare templi domini, Senex puerum portabat, sed puer senem regebat. Tunc locutus est Iesus dicens Exaudita est oratio tua, Symeon. Et stupefacti sunt omnes magistri templi de verbo quod infans locutus erat.*

3. A h. l. habet caput XXI. | C *Erat autem in* | BC om *prophetissa* | C *annis septem* | C om *a* (B in) *virgin. sua* | B *erat*: quae non discedebat a templo domini (C *dei*) *LXXX annis ieiun. etc* | *Haec quoque similiter adorab.* (C *Haec accedens adorabat*) -- *seculi* .. B *Quae dixit Ecce positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel: ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes: qui seculi redemptio est. Tunc reversi sunt cum eo parentes eius in Bethleem.*

CAPUT XVI.

¹ Transacto vero secundo anno venerunt magi ab oriente Ierusalimam, magna deferentes munera. Qui instanter interrogaverunt Iudaeos dicentes Ubi est rex qui natus est vobis? Vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus adorare eum. Haec autem opinio pervenit ad Herodem regem, et ita eum terruit ut congregaret scribas et Phariseos et populi doctores, inquirens ab eis ubi Christum nasciturum prophetae praedixerunt. At illi dixerunt In Bethleem Iudae. Scriptum est enim Et tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes rex vocavit magos ad se et diligenter inquisivit ab eis quando eis apparuit stella. Deinde mittens eos in Bethleem dixit Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum.

² Euntibus autem magis in via apparuit eis stella, quae quasi dux eis erat, antecedens eos quousque pervenirent ubi puer erat. Videntes autem stellam magi gavisi sunt gaudio magno, et intrantes in domum invenerunt infantem Iesum sedentem in sinu matris. Tunc aperuerunt thesauros suos,

XVI, 1. *Transacto vero secundo anno venerunt*: B *Et transactis duobus annis ecce venerunt* .. C *Transactis autem duobus diebus venerunt* .. D (ut iam relatum est) *Tertio decimo vero die venerunt* | *Ierusalimam*: C *Hierosolymam*, D *in Hierosolymis* | D *afferentes* | *vobis*: C *nobis* (?) | *stellam eius*: A *om eius* | C *om in oriente* | B *et venimus cum muneribus* | C *Haec opinio perterruit omnes* (D *Iudaeos*); *et misit Herodes ad scribas* .. B *Haec verba terruerunt omnes Iudaeos*. ' *Et tunc Herodes congregavit scribas* | C *ut inquireret ab eis* | C *propheta nasciturum praedixerunt* | *Iudae* (codex *Iude*) cum ABD; C *om* | BC *Sic enim scriptum est* (B *add per prophetam*) *Et* (B *om*) *tu* | *Iuda bis*: B *Iude bis* | *enim* cum BC; A *om* | C *qui reget* | *Tunc Herodes* -- *ad se* (C *om*) -- *ab eis* (C *om*) -- *deinde mittens* (C *et misit*) *eos in* (C *ad*) *Bethl. dixit* (C *dicens*): B *Deinde quia magi stellam quam viderant dum venirent Ierusalimam ad Herodem in astris aspicere non valebant, dixit eis* | D *et mihi* (?) *rogate* .. in C plura male desunt | C *inveneritis eum* | B in fine *add Hoc autem dicebat ut ipsum fraudulenter perderet*.

2. *in via*: D *om* | *eis*: C *om* | C *stella, et quasi quae ducatum praestaret illis, ita antecedeat eos etc* | C *et ingressi domum* | B *invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum* | *Tunc aperuerunt* -- *magnis*

et magnis muneribus muneraverunt beatam Mariam et Ioseph. Ipsi autem infanti obtulerunt singuli singulos aureos: similiter unus aurum, alius thus, tertius vero myrrham. Qui cum ad Herodem regem vellent redire, in somnis ab angelo moniti sunt ne redirent ad Herodem: et per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

CAPUT XVII.

¹ Videns autem Herodes quod illusos esset a magis, inflatum est cor eius, et misit per omnes vias volens eos capere et interficere. Quos cum penitus non inveniret, denuo misit in Bethleem et omnes fines eius, et occidit omnes pueros quos invenit a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisiverat a magis.

² Ante unum vero diem quam hoc fieret, admonitus est Ioseph in somnis ab angelo domini qui dixit ei Tolle Mariam et infantem, et per viam cremi perge in Egyptum. Ioseph autem secundum angeli dictum ivit.

(C ingentibus) muneribus - beatam (C om) - - singuli: B et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera | singulos aureos (ita AC; D munera): similiter (unus A similiter post haec aurum, thus et mirram; similiter) unus - - myrrham (codd. mirram) .. B pro his Gaspar mirram, Melchion (Melchior?) thus, Balthasar aurum | C reverti vellent, admoniti sunt in somniis (?) ne | et per aliam: C praem Illi autem adoraverunt infantem cum omni gaudio

XVII, 1. Quae priore sectione huius capituli traduntur, ea codex A capiti quod praecedit annexa habet. | Videns autem Herodes: D Anno sequenti Herodes rediens a Roma cum videret | per omnes vias: B add et confines regni sui | non inveniret: C invenire non potuisset | C om denuo | C ad Bethleem | et omnes fines (B confines) eius .. D et in omnibus finibus eius .. C om | C et omnes occidit infantes | quos invenit .. D qui erant in eis .. C om

2. Hoc loco in A incipit caput XXIII., quod complectitur omnia quae apud nos sequuntur usque ad initium capituli XX. | C (non item D) om in somnis | C dixit illi | C perge et vade | Ios. autem (D vero) - - ivit: C om | B vero hanc sectionem sic habet: Sed deus omnipotens, qui scilicet omnia antequam fiant, ammonuit per angelum suum Ioseph in somnis dicens Surge et tolle puerum et matrem eius et fuge in Egyptum, et esto ibi usque quo dicam tibi: futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum. Tunc Ioseph imposuit beatam virginem cum puero super iumentum, et ipse super aliud ascendit, et arripuit iter per montana et per desertum, ut in Egyptum securus perveniret: non enim per maritimam propter insidias pergere voluerunt.

CAPUT XVIII.

Cumque venissent ad quandam speluncam et vellent in ea requiescere, descendit beata Maria de iumento, et sedens tenebat puerum Iesum in gremio suo. Erant autem cum Ioseph tres pueri et cum Maria quaedam puella simul iter agentes. Et ecce subito de spelunca egressi sunt multi dracones, quos videntes pueri prae nimio timore exclamaverunt. Tunc descendens Iesus de gremio matris suae, pedibus suis stetit ante dracones: illi vero adoraverunt Iesum; deinde recesserunt ab eis. Tunc adimpletum est quod dictum est per David prophetam dicentem Laudate dominum de terra dracones, dracones et omnes abyssi. Ipse autem infantulus Iesus ambulans ante eos praecepit eis ut nulli hominum nocerent. Sed Maria et Ioseph valde timebant ne forte infantulus laederetur a draconibus. Quibus Iesus ait Nolite timere, nec me considerate quia infantulus sum: ego enim perfectus fui semper et sum: necesse est ut omnes ferae silvarum mansuescant ante me.

CAPUT XIX.

¹ Similiter leones et pardi adorabant eum et comitabantur cum eis in deserto: quocumque Ioseph et beata Maria ibant, antecedeabant eos, ostendentes viam et inclinantes capita sua; servitiumque caudis adulantibus exhibentes grandi

XVIII. B Cumque pervenissent (A venisset et vellet) ad desertum ad quandam speluncam .. C Cumque pervenissent (D Cum autem venissent) ad sp. quand. | C om beata | tenebat: C habebat | C (non item D) om quaedam | C om simul | C (non item D) om prae nimio timore | C om suae | C illi autem adoraverunt eum, et cum adorassent abierunt | C (non item D) om David | C om dracones et omn. abyssi | C Ipse autem infantulus ambulabat ante eos et praecepit iis | valde timebant: C in gravi pavore erant | C (non item D) ait Nolite me considerare | C ego enim vir perf. sum, et necesse est

XIX, 1. C Similiter autem et leones | pardi: B add atque aliarum ferarum genera | adorabant - - Quocumque (C Quacunque) Ios. et be. Mar. (C Maria et Ios.) ibant - - viam: B conveniebant et antecedeabant eos per desertum ostend. eis viam | et inclinantes - - adorabant eum: C et inclin. cap. sui adorabant Iesum ..

Evang. apocr. ed. Tischendorf.

cum reverentia adorabant eum. Primo autem ut vidit Maria leones et pardos circa eos venientes et varia ferarum genera, vehementer expavit. Cui infans Iesus laeto vultu in faciem eius respiciens dixit Noli timere, mater: non enim ad iniuriam tuam veniunt, sed ad obsequium tuum et meum venire festinant. Ex his dictis amputavit timorem de corde ipsius.

² Ambulabant autem leones simul cum eis et cum bobus et asinis et summariis qui eis necessaria portabant, et nullum laedebant quamvis simul manerent; sed erant mansueti inter oves et arietes, quos secum de Iudaea adduxerant et secum habebant. Inter lupos ambulabant et nihil formidabant, et nullus ab alio laedebatur. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam Lupi cum agnis pascentur; leo et bos simul paleas comedent. Erant simul duo boves et plaustrum in quo necessaria portabant, quos leones dirigebant in itinere eorum.

CAPUT XX.

¹ Factum est autem die tertia profectionis suae ambulantis eis ut beata Maria nimio calore solis fatigaretur in eremo, et videns arborem palmae dixit ad Ioseph Quiescam paululum sub umbra arboris huius. Ioseph itaque festinans duxit eam ad palmam et descendere fecit eam de iumento.

B plane om | C (non item D) *Prima autem die vidit -- et expavit* | C om et pardos | C circa se | C om vehementer | C expavit. In cuius faciem infans Iesus laeto vultu aspiciens dixit | C om veniunt, item et meum | Ex (C Et) his -- de corde ipsius (C de cordibus eorum): B om

2. bobus et asinis: A asinibus (sic) et bobus | C quae eis necessaria erant portantibus | C quamvis ipsi | ab alio: C ab aliquo | Ambulabant autem -- ab alio laedebatur: pro his omnibus B habet Simul cum eis et cum somariis lupi erant et pecora | B per Ieremiam prophetam | B Lupi autem cum agno | B simul comedent paleas | comedent: C vescuntur | C Erant autem duo | C portabantur, omiasis quos leones -- eorum.

XX, 1. C in die. Idem om ambulantis. eis et beata; idem habet ardore solis | nimio: A nimium | B Factum est autem cum die -- suae aqua in ydriis (hydriis) deficeret et beata M. praee nimio calore esset fatigata, dixit Quiescam | C om palmae | C aliquantulum sub umbra eius | C Ios. autem festin. | C om

Cumque resedisset ibi beata Maria, respiciens ad comam palmae vidit eam plenam pomis, et dixit ad Ioseph Desidero ut fieri posset ut ex istis fructibus huius palmae perciperem. Et ait ad eam Ioseph Miror hoc te dicere, cum videas quantae sit altitudinis palma ista, et quod tu de palmae fructibus cogitas edere. Ego magis de aquae penuria cogito, quae nobis iam defecit in utribus, et non habemus unde nos et iumenta refocillare valeamus. ² Tunc infantulus Iesus laeto vultu in sinu matris suae residens ait ad palmam Flecte arbor ramos tuos, et de fructu tuo refice matrem meam. Et confestim ad hanc vocem inclinavit palma cacumen suum usque ad plantas beatae Mariae, et collegerunt ex ea fructus quibus omnes refectioni sunt. Postquam vero collegerunt omnia poma eius, inclinata manebat, expectans ut eius ad imperium resurgeret ad cuius imperium fuerat inclinata. Tunc Iesus dixit ad eam Erige te, palma, et confortare et esto consors arborum mearum quae sunt in paradiso patris mei. Et aperi ex radicibus tuis venam aquae quae absconsa est in terra, et fluant aquae ad satietatem nostram ex ea. Quae statim erecta est, et coepit ad radicem eius fons aquarum egredi limpidissimus, frigidissimus et lucidissimus nimis. Videntes autem aquae fontem gavisi sunt gaudio magno, et satiati sunt ipsi et omnia iumenta et bestiae: unde gratias egerunt deo.

ibi beata | C respexit -- vidensque -- pomis dixit | pomis: B add quae dattuli vocantur | C Desiderium mihi est, si fieri posset, ut | C om istis | C quantam altitudinem habeant rami palmae huius | et quod (D quidem) tu -- cogito: C (prioribus omissis) Ego autem gravissime de aqua cogito | B om quae nobis -- in utribus | et non: B quoniam non | C unde eos replere aut nos ipsos refocill. debeamus.

². C matris suae Mariae virginis | residens (A audiens?): C om | Flecte (C Reflecte, D Flectere) arbor ramos tuos (cum BC; D om; A palmam. B add ad terram) | BC de fructibus tuis | matrem meam: B add et nos | Et confestim: C Statim | B usque ad terram et usque ad palmas Mariae virginis | C et colligentes ex ea fructus quos habebat omnes referti sunt | C Postea vero quam collecta sunt | C eius imperio surg. cuius imperio f. declinata | C Aperi autem | C venam quae occulta (D abscondita) est | D fluat ex ea aqua ad | C Et statim erecta est palma, et coeperunt per radices eius egredi fontes aquarum limpidissimi et frigidi et dulcissimi nimis. Videntes autem (A om) fontes aquarum | C satiati sunt cum omnibus iumentis et hominibus (D bestiis suis) gratias agentes deo.

CAPUT XXI.

Die vero altera cum inde proficiscerentur, et in hora qua iter agere coeperunt Iesus ad palmam conversus dixit Hoc privilegium do tibi, palma, ut unus ex ramis tuis transferatur ab angelis meis et plantetur in paradiso patris mei. Hanc autem benedictionem in te conferam ut omnes quicumque in aliquo certamine vicerint, dicatur eis Pervenistis ad palmam victoriae. Haec eo loquente, ecce angelus domini apparuit stans super arborem palmae, et auferens unum ex ramis eius volavit ad coelum, habens ramum in manu sua. Quod videntes ceciderunt in faciem suam et facti sunt velut mortui. Quibus Iesus locutus est dicens Quare tenet formido corda vestra? An nescitis quia palma haec, quam feci transferri in paradisum, parata erit omnibus sanctis in loco deliciarum, sicut nobis parata fuit in huius loco solitudinis? At illi gaudio repleti sunt, et fortes effecti surrexerunt omnes.

CAPUT XXII.

¹ Post haec iter agentibus ipsis dixit Ioseph ad Iesum Domine, calor iste decoquit nos: si tibi placet, viam teneamus iuxta mare, ut possimus per civitates maritimas requiescere. Dixit ei Iesus Noli timere, Ioseph; ego viam vobis breviabo, ut quod spatio triginta dierum ituri eratis, in hac

XXI. Quae hoc capite continentur, codex A annexa habet capiti priori. | C Die autem altera profecti sunt; et in hora -- ait Hoc ex praecepto meo tibi dico, palma -- de ramis tuis | A Hanc bened. meam | D qui in aliquo bono cert. vicerint .. C qui certamine positi vicerint | A Haec autem eo | C et volans per medium coelum, habens ramum arboris palmae in manu sua | C Cumque haec viderent, facti sunt velut mortui. Tunc Ies. loc. est ad eos dicens Quare form. obtinuit cor vestrum? | C in paradiso, erit | C sicut vobis -- in loco deserti huius | C om At illi -- omnes.

XXII, 1. C Et dum (D Cum autem) iter agerent, dixit ei Ioseph | C calor nimis | decoquit nos: B add et valde difficile est nobis ire in Egyptum propter montana deserti; adhuc XXXVII diebus usque in Egyptum oporteret nos ambulare. | C teneamus viam maris (non item D) -- requiescendo transire | C ego vobis mansiones brev. ita ut quod per trig. dies vobis perpetrandum (cod. perperandum) erat,

una die perficiatis. Haec illis loquentibus, ecce prospicientes montes Egyptios et eius civitates videre coeperunt.

² Et gaudentes et exultantes devenerunt in finibus Hermopolis, et in quandam civitatem Egypti quae Solinen dicitur ingressi sunt: et quia in ea nullus erat notus a quo petissent hospitium, templum ingressi sunt quod capitolium Egypti vocabatur. In quo templo trecenta quinquaginta quinque idola posita erant, quibus singulis diebus honor deitatis in sacrilegiis perhibebatur. Egyptii vero eiusdem civitatis ingressi sunt capitolium, in quo eos admonebant sacerdotes quot singulis diebus secundum honorem deitatis eorum obtulissent sacrificia.

in hac una diei mansuetudo pertingalis. Adhuc eo loquente ecce perspicientes videre coeperunt montes Eg. et civ. eius.

2. devenerunt -- et (A om) in -- quae Solinen (B Sotrina) dicitur (A om) ingressi sunt (B add vespertina diei hora) . . C in unam ex civitatibus (D in quadam civitate) quae Solinen dicitur ingressi sunt | quia: C quoniam | C apud quem potuissent hospitari -- quod Aegyptii eiusdem civitatis Capitolium vocabant: in quo diebus singulis honor deitatis sacrilegis praebebatur. Idem om reliqua Egyptii vero -- sacrificia.

In codice B post verba nullus erat notus longe a textu nostro diversa leguntur. Pergitur enim sic: in cuius hospitio declinarent, in domo cuiusdam Iudaei (viduae? Cf. infra extrema verba cap. XXIV. in cod. D; item cap. XXVa. ex cod. B) hospitali sunt. Et cum in eadem domo solarium esset, et multitudo puerorum ad Iesum venissent ad solarium illud ubi erat, quidam de infantibus impulsit unum de pueris de solarium, qui cadens ad terram mortuus est. Et cum parentes mortui cucurrissent, pueros interrogantes qui eum praecipitaverat de solarium, unus post alium affirmabat quia Iesus praecipitaverat eum. Hoc autem dicebant, non quia ignotus erat eis et advena, [sed] ut manifestaretur potentia virtutis eius. Et hoc factum est. Tunc parentes mortui clamabant contra Ioseph et contra beatam virginem dicentes Filius vester filium meum interfecit, et mortuus est. Non potestis manus nostras evadere, quam interficimus (cod. - cimus) vos. Iesus autem tacebat et non eis respondebat. Venerunt autem ad Iesum Maria et Ioseph et dixerunt ei Miserere, miserere domine. In terra enim sumus extranea, et isti clamant contra nos. Tunc Iesus descendit de solarium, vocavit nomen pueri qui tacebat super terram et dixit Zeno. Qui respondit Domine. Dixitque illi Iesus Utrum praecipitaverim te de solarium, dic modo coram omnibus; in conspectu omnium veritas declaratur. At ille dixit Non me praecipitasti tu, domine. Tunc parentes mortui rogantes Iesum dicebant Dic ergo ut ostendat nobis ipsum qui de solarium eum impulsit. Dixit Iesus Hoo nullatenus faciam quod dicitis: satis est vobis quod non est inventa in me iniquitas. Tunc coepit ipsum rogare beata virgo ut mortuum puerum pro eo quod venerat ad videndum eum resuscitaret. Dixit Iesus matri suae Quodcumque volueris, mater, ego semper faciam. Tunc dixit Zeno, surge et noli mori sed vive. Qui statim se super

CAPUT XXIII.

Factum est autem cum beatissima Maria cum infantulo templum fuisset ingressa, universa idola prostrata sunt in terram, ita ut omnia convulsa iacerent penitus et confracta in faciem suam; et sic se nihil esse evidenter docuerunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam Isaiam Ecce dominus veniet super nubem levem et ingreditur Egyptum, et movebuntur a facie eius omnia manufacta Egyptiorum.

CAPUT XXIV.

Tunc cum Affrodosio duci civitatis illius nuntiatum fuisset, cum universo exercitu suo venit ad templum. Pontifices vero templi ut viderunt quod Affrodosio cum universo exercitu suo venit ad templum, properare putabant se tantum vindictam videre in iis quorum causa dii corruerant. Ille autem ingressus templum, ut vidit omnia idola in facies suas prostrata iacere, accessit ad beatam Mariam quae in sinu suo

pedes suos erexit. Illi autem de civitate quae Sotrina dicitur laudaverunt dominum dicentes Hic puer vere est salvator mundi; beatam Mariam, Ioseph et alios qui cum eis venerant cum maxima diligentia honorabant. Et steterunt in eadem civitate per unum annum. Quam historiam cf. cum iis quae infra capite XXXII. narrantur.

XXIII. D Factum -- beata M. cum inf. suo templ. fuisset ingressa, ut universa idola in terra corruerent, ita ut omnia convulsa et confr. in facies suas iacerent, ac si nihil essent: ne evidentius aliquid praediceretur quam quod impletum esset quod proph. Isaias praedixerat .. C Factum est ut ingressa Maria templum cum infantulo univ. id. corruerent, et omnia ipsa idola in facies suas comminuta sunt, ita ut nihil esse evidentius praediceretur. Nam tunc adimpl. est quod proph. praedixerat .. B Factum est autem, cum Iesus esset trium annorum, simul cum matre sua Maria capitolium in templo idolorum Egypti ingressus est. Et dum ingressus fuisset templum illud, univ. id. prostrata sunt etc | C om et ingred. Egyptum | C et commoveb. omnia manufacta Aeg. a fac. eius

XXIV. C Tunc Afrodosio (D Cum autem ab Afrodosio) duci -- ad templum et cum omnibus comilibus suis. | Pontifices -- viderunt (A viderent) quod (supplevi) Affrodosio (sic utroque loco nomen istud in A scriptum est; in B Fradosio) -- venit (C Afrodosium -- properantem) ad templum, properare (C om) putabant (C -verunt) se tantum (C se omisso tantum) -- in iis (C in eos) -- corruerant .. B pro his omnibus sic: putans quia dii deo vindictam facerent ad cuius ingressum corruerant | ut vidit: C (non item D) et videns | C (non item D) in faciem suam in terra iacere | C ad Mariam et adoravit infantem, quem ipsa in sinu suo

dominum portabat, et adorans eum ad universum exercitum suum et ad omnes amicos suos dixit Nisi hic deus esset deorum nostrorum, dii nostri coram eo in facies suas minime cecidissent, neque in eius conspectu prostrati iacerent: unde eum dominum suum facili protestantur. Nos ergo deos nostros quod videmus facere, nisi cautius fecerimus omnes, poterimus periculum eius indignationis incurrere et universi in interitum devenire, sicut contigit Pharaoni regi Egyptiorum, qui tantis virtutibus non credens cum omni exercitu suo in mare demersus est. Tunc omnis populus eiusdem civitatis credidit domino deo per Iesum Christum.

CAPUT XXV.

Non post multum tempus dixit angelus ad Ioseph Revertere in terram Iuda; mortui sunt qui quaerebant animam pueri.

portabat. Et cum adorasset eum, allocutus est universum exercitum suum et amicos suos dicens | deorum nostrorum: BC om; sed B add non resuscitasset Zenonem puerum qui cecidit de solario, pergitque (sine copula) dii isti in facies suas etc | C iacerent; dominum enim suum esse | C quod deos nostros vidimus facere, nisi cauti et solliciti fecerimus, omnes indignationis eius in periculum incurrere poterimus | in interit. devenire (ita etiam D): C in interit. mortis cademus | sicut (D sic enim) -- in mare (D in mari) -- credidit -- per I. Christ. (B pro credidit -- Christ. sic: adoraverunt Iesum Christum dicentes Benedicamus deum coeli qui magnum prophetam dedit nobis ex Israel) cum ABD; C breviter sic: sicut evenit Pharaoni regi, qui deum audire contempsit

XXV. Non post multum -- mortui (C add enim) -- pueri cum AC.. D Ioseph autem et Maria hospitium acceperunt in domo cuiusdam viduae, feceruntque annum in eodem loco .. De B vide infra sub XXVe.

Haec apud Thilonem ex codice C capiti XXIV. annexa sunt. Neque magis in codice A a praecedentibus seiunguntur. In B vero tum demum sequuntur postquam plura quae ante reditum ex Egypto accidisse dicuntur scripta sunt. De quibus ea quae B solus habet, huic capiti XXV. inferenda videbantur. Leguntur ea quidem in ipso codice post caput nostrum XXVI., cuius historiam et ipsam reditum ex Egypto praegressam poni clarum est. Ceterum D codicem ad codicis B similitudinem accedere iam iis probatur quae inde pro verbis *Non post multum tempus* etc allata sunt. Reliqua vero (non ita multa) ex codice D a Thilone exscripta conferre praestabit cum capitibus quattuor prioribus evangelii nostri latini quod inscribitur De pueritia Iesu secundum Thomam.

XXV^a. Deambulante Iesu per ripam maris, piscem maris mortuum ac aridum vidit: accepit ipsum in pelvin [et] praecepit ut palparet: qui statim in aqua coepit huc et illuc discurrere. Videntes autem vicini nuntiaverunt viduae, in cuius domo

CAPUT XXVI.

¹ Et factum est quod post regressionem Iesu de Egypto, cum esset in Galilaea, iam inchoante quarto aetatis anno, una die sabbati ipse ludebat cum infantibus ad alveum Iordanis. Cum ergo sedisset, fecit Iesus sibi septem lacus de luto, quibus singulis fecit araciunculas, per quas de torrente ad suum imperium aquas ducebat in lacum et iterum reducebat. Tunc unus ex infantibus illis, filius diaboli, animo invido clausit aditus qui ministrabant aquas in lacus, et evertit quod operatus fuerat Iesus. Tunc dixit illi Iesus Vae tibi, fili mortis, fili satanae. Opera quae operatus sum tu dissipas? Et statim qui hoc fecerat mortuus est. ² Tunc seditiosa voce clamabant parentes mortui contra Mariam et Ioseph, dicentes eis Filius vester maledixit filium nostrum, et mortuus est. Cum

fuerant hospitali. Illa vero ut audivit, existimavit quod magi essent, [et] cum festinatione eiecit eos de domo sua. Cf. haec ad evangelii Thomae latini cap. primum.

XXV^b. In illa quidem die exiens Iesus de civitate illa perrexit in agrum [et] tulit de spicis frumenti in manu sua. Reversus ad civitatem illam posuit eas super ignem trituras eas, et coepit edere. Dedit autem talem gratiam illi agro ut singulis annis cum fuerit seminatus, tot modios grant domino suo reddat quot grana de ipso sumserat. Factumque est. Cf. evangelii Thomae latini cap. decimum.

XXV^c. Post haec angelus domini accessit ad Ioseph et ad Mariam matrem Iesu et dixit ad eos Accipite puerum, revertimini in terram Israel: defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri.

XXV^d. Surrexerunt autem [et] venerunt Nazaret, ubi Ioseph bona paterna habebat et possidebat. Et cum factus esset Iesus annorum septem, facta est tranquillitas in regno Herodis de omnibus illis qui quaerebant animam pueri. Reversi in Bethleem morabantur ibi. Iam vero quae sequuntur Tunc accesserunt ad Ioseph principes sacerdotum et ad Mariam, et rogaverunt eos ut puerum Iesum -- darent ad addiscendum, infra adhibenda erunt ad caput XXXIX. et XXXVIII.

XXVI, 1. B sic: Et cum quadam die puer Iesus extra muros civitatis cum infantibus civitatis illius exiret, in ripa maris super arenam in litore, ubi aquarum confluebant rivuli, duodecim lacus faciens, ad eius imperium de torrente aquae ducebantur, quamvis usque ad summum pleni fuissent cursus aquarum. Quidam puer, filius sacerdotis templi in quo idola confracta fuerant, accessit [animo] invido, et nimio furore aditus qui ministrabant aquas in lacus, quos fecerat Iesus, pedibus suis evertit. Dixit ei O fili satanae, semen iniquitatis, pessime (sic), vere radices tuas erunt sine humore, rami tui non ferentes fructum. Videntibus ceteris puer ille confectus est totus. Extrema cf. ad cap. XXVIII.

2. B pergit: Accesserunt ad beatam Mariam et Ioseph parentes pueri mortui [et] dixerunt Unde est iste puer vester natus? Manifestavit verum esse quod dicit;

audissent Ioseph et Maria, statim venerunt ad Iesum propter seditionem parentum pueri et accumulationem Iudaeorum. Sed Ioseph dixit secreto Mariae Ego non audeo illi dicere; tu vero mone eum et dic Quare excitasti nobis odium populi, et sustinemus odium molestum hominum? Et cum venisset mater ad eum, rogabat eum dicens Domine mi, quid faciendo iste fecit ut moreretur? At ille dixit Dignus erat morte, quia dissipavit opera quae ego fueram operatus. ³ Rogabat ergo cum mater dicens Noli, domine mi, quia insurgunt in nos omnes. At ille nolens matrem suam contristari, pede suo dextro percutiens nates mortui dixit ad eum Exurge, fili iniquitatis: non enim dignus es intrare in requiem patris mei, quia dissipasti opera quae ego fui operatus. Tunc qui erat mortuus surrexit et abiit. Iesus vero ad imperium suum per aquae ductum aquas ducebat in lacus.

CAPUT XXVII.

Et factum est quod post haec videntibus cunctis cepit lutum de lacis quos fecerat Iesus et ex eo fecit duodecim passeret. Erat autem sabbatum quando fecit hoc Iesus, et infantes plurimi erant cum eo. Cum ergo vidisset quidam de Iudaeis eum hoc facientem, dixit ad Ioseph Ioseph, nonne vides infantem Iesum in sabbato operari quod ei facere non licet? Fecit enim de luto duodecim passeret. Hoc audito

frequenter antequam dicat, adimpletur. Maledixit filium nostrum, [et] mortuus est. Unde tolle eum a nobis: non enim potestis hic habitare nobiscum; aut certe docete eum benedicere et non maledicere. Accedens autem Ioseph ad Iesum monebat eum dicens Ut quid, fili, mirabilia facis? Iam multi sunt contra nos propter te, et eorum molestias sustinemus. Respondit illi Iesus Nullus filius sapiens nisi quem erudierit pater eius, et talis filius non nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt omnes parentes mortui et accusabant Iesum. Ioseph perterritus est nimis, timens clamorem seditionis parentum mortui, [et] dixit sanctae Mariae secreto sermone Vocatu illum, dic illi quia nobis excitavit odium populi. Tunc mater eius rogabat eum dicens Domine, quid iste puer fecit ut moriatur? At ille dixit ei Dignus erat morte, quia dissipavit opera quae ego fueram operatus. Cf. haec ad caput XXIX.

seditiosa et seditionem: in codice scriptum est seductiosa et seductionem.

3. nates: B terga

XXVII. Erat autem: codex Erat enim

Ioseph arguit eum dicens Quare in sabbato talia facis quae nobis non licet facere? Iesus autem audiens Ioseph et percutiens manum ad manum dixit passeribus suis Volate. Et ad vocem imperii sui coeperunt volare. Et astantibus omnibus illic et videntibus et audientibus dixit avibus Ite et volate per orbem et per omnem mundum et vivite. Videntes vero qui aderant talia signa, repleti sunt stupore magno. Alii laudabant eum et admirabantur eum; alii vero vituperabant. Et abierunt quidam ad principes sacerdotum et ad primates Pharisaeorum et adnuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph in conspectu totius populi Israel signa magna fecisset et virtutes. Et adnuntiatum est hoc in duodecim tribus Israel.

CAPUT XXVIII.

Iam iterum filius Annae sacerdotis templi, qui cum Ioseph advenerat, tenens virgam in manu cunctis videntibus cum furore nimio exclusit lacus quos Iesus manibus suis fecerat, et effudit ex eis aquas quas congregaverat de torrente in eis. Nam et ipsum aquae ductum, per quem intrabat aqua, clausit et postea evertit. Cumque haec vidisset Iesus, dixit ad puerum illum qui dissipaverat lacus suos O semen iniquitatis pessimum, o filii mortis, officina satanae, vere erit fru-

laudabant eum: codex laud. deum

In B ista historia excipit eam quae nostro capite XXXXI. continetur. Legitur autem sic: *Post haec abierunt [Ioseph] et Maria in civitatem Nazaret, [et] erat ibi cum parentibus suis. (His respondet initium cap. XXXII.) Factum est cum sumsisset Iesus lutum de lacu, fecit ex eo duodecim passeris, videntibus omnibus qui astant, percussit manum ad manum [et] passeribus illis dixit Vivite et volate. Et ad imperium eius coeperunt volare et clamare. Erat autem sabbatum quando haec fecit Iesus. Tunc Iudaei repleti stupore dixerunt Ioseph, nonne vides quid facit puer tuus in sabbato, quo non licet facere aliquid? Alii admirabantur dicentes Magnus puer est iste, et magna virtus est in eo. Et abierunt quidam Iudaei ad principes sacerdotum [et] Pharisaeorum et nuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph sabbato in conspectu populi signa magna et virtutem fecit. Divulgatum est hoc verbum duodecim tribus Israel.*

XXVIII. filius Annae sacerdotis templi -- advenerat: huc cf. quae ex B ad XXVI, 1. allata sunt: filius sacerdotis templi in quo idola confracta fuerant | O semen iniquitatis -- mortuus est: his longe maximam partem respondent quae ex B l. 1. sequuntur.

ctus seminis tui sine vigore, et radices tuae sine humore, et rami tui aridi, non ferentes fructum. Et mox videntibus cunctis arefactus est puer et mortuus est.

CAPUT XXIX.

Deinde tremuit Ioseph et tenuit Iesum, et ibat cum eo ad domum suam, et mater cum eo. Et ecce subito ex adverso puer quidam, et ipse operarius iniquitatis, currens intulit se super humerum Iesu, volens eum eludere aut nocere si posset. Dixit autem ei Iesus Non revertaris sanus de via tua qua vadis. Et statim corruit et mortuus est. Et exclamaverunt parentes mortui, qui viderant quod factum est, dicentes Unde natus est hic infans? Manifestum est quod omne verbum quod dicit verum est; et frequenter antequam dicat adimpletur. Et accesserunt parentes pueri mortui ad Ioseph et dixerunt illi Tolle istum Iesum de loco isto: non enim potest habitare nobiscum in hoc municipio. Aut certe doce illum benedicere et non maledicere. Accessit autem Ioseph ad Iesum et monebat eum dicens Ut quid talia facis? Iam multi dolentes contra te sunt et propter te habent nos odio, et molestias hominum sustinemus propter te. Respondens Iesus dixit ad Ioseph Nullus filius sapiens est nisi quem pater suus secundum scientiam huius temporis erudierit, et patris sui maledictum nemini nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt adversus Iesum et accusabant eum ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph, perterritus est nimium, timens vim et seditionem populi Israel. Eadem hora apprehendit Iesus infantem mortuum ab aure et suspendit eum a terra in conspectu omnium; et viderunt Iesum loquentem cum eo tanquam patrem cum filio suo. Et reversus est spiritus suus in ipsum, et revixit. Et mirati sunt universi.

XXIX. *eludere*: codex *elidere* | *Unde natus est hic infans*: ab his inde verbis conferenda sunt quae ex codice B sub XXVI, 2. exscripsimus. | *accusabant*: ita in codice per compendium scriptum est. Consentit codicis B scriptura. Propter sequentia (*ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph*) suspicari possis adducebant | *suus*: codex *sēs* (i. e. sanctus)

CAPUT XXX.

¹ Magister autem quidam Iudaens nomine Zachyas audivit talia Iesum verba loquentem, et videns quia erat insuperabilis scientia virtutis in eo factus est dolens, et coepit indiscipline et stulte et sine timore loqui contra Ioseph. Et dicebat Tu non vis filium tuum tradere ut doceatur scientia humana et timore? Sed video te et Mariam plus velle diligere filium vestrum quam contradictiones seniorum populi. Oportebat enim nos plus honorare, presbyteros totius ecclesiae Israel, et ut cum infantibus mutuam haberet caritatem et inter nos iudaica erudiretur doctrina. ² Cui e contrario dixit Ioseph Et si quis est qui possit hunc infantem tenere et docere? Sed si potes tu tenere et docere eum, nos minime prohibemus eum a te doceri quae ab omnibus discuntur. Auditis Iesus quae dixerat Zachyas respondit ei et dixit Praecepta legis quae paulo ante dixisti et omnia quae nominasti oportet servari ab iis qui hominum docentur institutis: sed extraneus sum a foris vestris, quia parentem carnalem non habeo. Tu qui legem legis et instructus es, in lege permanes: ego autem ante legem eram. Sed cum putes te non habere parem in doctrina, erudieris a me, quoniam nemo alius potest docere nisi haec quae nominasti. Ipse enim potest qui dignus est. Ego autem cum exaltatus fuero in terra,

XXX. Haec historia in codice B sequitur, absoluta ea quae cum capite nostro XXXVIII. convenit.

1. *Zachyas*: ita constanter scriptum est in codice A, quemadmodum etiam in altero Parisiensi passim legitur *Zachias*. In cod. B est *Zachameus* et *Zacheus*, *Zachaeus*. Quae posterior eiusdem nominis forma in Thomae evangelio graeco legitur; cf. cap. VI. *Zaxxaios*.

B sic: *Magister autem, Zachameus nomine, cum audisset eum talia verba loquentem, coepit sine timore loqui contra Ioseph dicens (codex dicentem) Tu vis quod filius tuus crescat non intelligens mandata legis? Cur ipsum dum puer est non doces, et non facis ut caritatem habeat inter filios Israel? Iudaica erudatur doctrina.*

2. *Auditis*: ita codex, non (quod suspicari possis) *audiens* | *Praecepta*: ita edendum videbatur, quamquam *praeceptorum* ex codice notari | *Ipse enim potest qui dignus est*: non aliter codicis scriptura legi potest: quae si non ferenda videatur, coniecerim *Quisque enim potest quibus dignus est*. Fortasse iam in iis quae proximo

cessare faciam omnem genealogiae vestrae mentionem. Tu quando natus es, ignoras: ego autem solus scio quando nati estis et quanto tempore vita vestra est in terra. ³ Tunc omnes qui audierunt verba haec patefacta obstupuerunt et clamarunt dicentes O, o, o: hoc mire magnum et admirabile sacramentum. Nunquam audivimus huiusmodi. Nunquam ab aliquo alio auditum est, nec a prophetis nec a Phariseis nec a grammaticis dictum est vel aliquando auditum. Nos scimus hunc unde natus est, et vix est annorum quinque: et unde haec verba loquitur? Responderunt Pharisei Nos nunquam audivimus talia verba ab infante alio dicta in tali infantia. ⁴ Et respondens Iesus dixit eis In hoc vos admiramini quia talia dicuntur ab infante? Quare ergo non creditis mihi in iis quae locutus sum vobis? Et quia dixi vobis quod scio quando nati estis, omnes miramini. Ampliora dicam vobis, ut magis miremini. Abraham quem vos dicitis patrem vestrum ego vidi et cum eo locutus fui, et ille me vidit. Et audientes hoc obticuerunt, nec quisquam eorum audebat loqui. Et dixit eis Iesus Fui inter vos cum infantibus, et non

antecedant quoniam nemo alius etc latet vitium. | in terra: nescio an praestet a terra.

B ita pergit: Cui Ioseph dixit Quis est qui infantem istum tenere et docere possit? Respondit Zacheus [et] dixit Tu tradas eum mihi; ego cum scholaribus meis diligenter ipsum docebo. Audiens autem Iesus quae dixerat Zacheus [dixit] ad eum Tu qui [dele?] me vis in doctrina legis instruere; ego [autem] ante leges sum: tu quando natus es ignoras; ego autem solus scio quando nati estis omnes, et quanto tempore vita vestra erit super terram.

3. B Tunc omnes qui audierunt stupefacti sunt et clamaverunt dicentes O mirum magnum miraculum, admirabile sacramentum, quod nunquam a prophetis vel a sacerdotibus aut aliquo philosopho dictum est. Tunc Pharisei dicebant Nos nunquam audivimus talia verba in tali infantia loqui. | Nos: sic, et ut videtur recte.

4. B Dixit Iesus ad eos Qui Aleph non novit, quomodo Thau (sic de coniectura posui: in codice enim scriptum est chu) intelligere potest? Coepit dicere Zacheo Ego te docere possum quae a te ipso dicuntur. (Cf. XXXI, 2.) Tunc coepit dicere Zacheus voce magna Non debet supervenire (corrigenam videtur supervivere vel potius super terram vivere) iste puer nec cum hominibus (in cod. est omnibus) conversari: credo quia ante cataclismum [natus est]. Quae enim mater illum genuit? Aut quis venter ipsum portavit, vel quae ubera ipsum lactaverunt? Cum ego putassem ipsum habere discipulum, inveni eum magistrum. Quid dicam? Aut magnus est ut deus, aut angelus dei loquitur in eo. (Cf. XXXI, 3.) Tunc Iesus dixit eis Quia videtis me infantem, qui dixi Scio quando nati estis, omnes miramini, non intelligentes vocem meam. Adhuc ampliora dico vobis, ut magis miremini. Omnes minores estis

cognovistis me. Locutus sum vobis quasi cum prudentibus, et non intellexistis vocem meam, quia minores me estis et modicae fidei.

CAPUT XXXI.

¹ Iterum magister Zachyas, legis doctor, dixit ad Ioseph et Mariam Date mihi puerum, et ego tradam illum magistro Levi qui doceat eum litteras et erudiat. Tunc Ioseph et Maria blandientes Iesum duxerunt in scholas ut doceretur litteras a sene Levi. Qui cum introisset, tacebat. Et magister Levi unam litteram dicebat ad Iesum, et incipiens a prima littera Aleph dicebat ei Responde. Iesus autem tacebat et nihil respondebat. Unde praeceptor Levi iratus apprehendens virgam storatinam percussit eum in capite. ² Iesus autem dixit ad didascalum Levi Ut quid me percutis? In veritate scias quia ipse qui percutitur magis docet percutientem se quam ab eo doceatur. Ego enim te possum docere quae a te ipso dicuntur. Sed hi omnes caeci sunt qui dicunt et audiunt, quasi aes sonans aut cimbalum tinniens, in quibus non est sensus eorum quae intelliguntur per sonum illorum. Et subiungens Iesus dixit Zachyae Omnis littera ab Aleph usque ad Thet dispositione discernitur. Dic ergo tu primum quid sit Thet, et ego dicam tibi quid sit Aleph. Et iterum dixit ad eos Iesus Qui non norunt Aleph, Thet quomodo dicere possunt, hypocritae? Dicite quid sit primum Aleph, et ego tunc vobis credam cum dixeritis Beth. Et coepit Iesus singularum litterarum nomina interrogare, et dixit Dicat magister legis, prima littera quid sit, vel quare triangulos habeat multos, gradatos, subacutos, mediatos, obductos, productos, erectos, stratos, curvistratos. Cum au-

me: ego cum exaltatus fuero a terra, generis mei faciam cessare mentionem (haec non recte habere videntur. Vox mentionem non planissime legi poterat.). Iudaei autem qui astabant [et] audiebant sermonem eius, mirati sunt dicentes Tales sermones nunquam audivimus quales locutus est iste puer.

XXXI, 2. Ego enim te possum docere etc: cf. B ad XXX, 4. | Thet: potius ubique Thau? | possunt; supplevi. | gradatos usque curvistratos: haud dubie corruptus est textus.

tem Levi hoc audisset, obstupefactus est ad tantam dispositionem nominum litterarum. ³ Tunc coepit cunctis audientibus clamare et dicere Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus. Quis enim venter illum portavit? Aut quae mater genuit illum? Aut quae ubera illum lactaverunt? Fugio ante eum; non enim valeo sustinere verbum ex ore eius, sed cor meum stupescit talia verba audire. Nullum enim hominum puto eius consequi verbum nisi fuerit deus cum eo. Nunc ego ipse infelix tradidi me huic in derisum. Cum enim me putarem habere discipulum, inveni magistrum meum, ignorans eum. Quid dicam? Non valeo sustinere verba pueri huius: de hoc iam municipio fugiam, quia non valeo haec intelligere. Ab infante senex victus sum, quia neque initium de quibus ipse affirmat invenire non possum nec finem. Difficile enim est initium ex se ipso reperire. Certe dico vobis, non mentior, quod ante meos oculos operatio huius pueri et initia sermonis eius et intentionis exitus nihil cum hominibus commune videtur habere. Hic ergo nescio an magus aut deus sit; aut certe angelus dei loquitur in eo. Unde sit aut unde venerit aut quis futurus sit, nescio. ⁴ Tunc Iesus laeto vultu sub-

3. Num debet iste super terra vivere etc: cf. rursus B ad XXX, 4. | ex se ipso: codex ex se ipsius

Historia in codice B h. l. posita a codice A valde differt, licet simile argumentum habeat. Ita enim ibi scriptum est: Igitur post paucos dies venit alius doctor, amicus Ioseph [et] dixit ad eum Amice karissime (ita videtur scriptum esse; nisi forte potius eiusmodi aliquid quo supplementum nostrum si vis exprimitur.), filium tuum statura crescentem inter homines per dei gratiam [si vis] proficere, tradas eum mihi, quoniam ego cum multa suavitate docebo eum gentilitatis (sic) litteras [et] hebraeas, postea grammaticam, et alias facultates quibus poterit a maioribus Israel honorari. Dixit ad eum Ioseph Si praevalēs eum, ad disciplinandum accipe; fiat cum gaudio. Et cum accepisset eum doctor et ad domum doctoris cum exultatione venissent, invenit Iesus librum unum in terra (cf. ad haec et sequentia cap. XXXIX.): et cum accepisset eum, aperuit os suum [et] loquebatur de spiritu sancto, [et] de lege docebat universos. Omnes quidem qui astabant, libenter eum audiebant, [et] deprecabantur eum ut ulterius doceret eos. Magister ille iuxta eum sedebat cum timore magno, quia, cum non esset decem annorum, de ore

ridens de eo dixit cum imperio cunctis filiis Israel astantibus et audientibus Fructificent infructuosi et videant caeci et claudi ambulent recte et pauperes fruantur bonis et reviviscant mortui, ut redintegrato statu unusquisque revertatur et permaneat in eo ipso qui radix est vitae et dulcedinis perpetuae. Et cum hoc dixisset infans Iesus, continuo sunt omnes restituti qui sub malis deciderant infirmitatibus. Et amplius non audebant dicere ei aliquid aut audire ab eo.

CAPUT XXXII.

Post haec abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in civitatem Nazareth; et erat ibi cum parentibus suis. Et cum esset ibi una sabbati, dum Iesus luderet cum infantibus in solario cuiusdam domus, contigit ut quidam de infantibus alium depelleret de solario in terram, et mortuus est. Et cum non vidissent parentes mortui, clamabant contra Ioseph et Mariam dicentes Filius vester filium nostrum misit in terram, et mortuus est. Iesus vero tacebat et nihil eis respondebat. Venerunt autem festinantes Ioseph et Maria ad Iesum, et rogabat mater sua dicens Domine mi, dic mihi si tu misisti eum in terram. Et statim descendit Iesus de solario in terram et vocavit puerum per nomen suum Zeno. Et respondit ei Domine. Dixitque illi Iesus Num ego praecipitavi te in

ipsius subtilissimi sermones exhibant. Currens autem magister ad Ioseph dixit ei Scias frater quod infans tuus, quem ad disciplinandum suscepi, sapientia et multa gratia est repletus. Ecce tolle eum in domum tuam, quod gratia quam habet a domino deo data est ei. Cum autem audisset Iesus magistrum illa loquentem, respondit et dixit ei Verum dixisti, quia omnis potestas data est mihi a patre meo qui me misit. Sed [propter] verbum quod de me locutus es ille magister qui me percussit surgere habet, qui mortuus est. Et subito surrexit qui fuerat mortuus, et venit ad domum suam. Cf. haec imprimis ad evang. Thom. latin. cap. XIII. Praeterea non obliviscendum est, historiam de magistro ex devotione mortuo, quae ex codice A capite XXXVIII. habetur, in codice B iam ante caput nostrum XXX. positam esse.

XXXII. *Post haec abierunt* (ita codex B; cod. A *abierant*) -- *cum parentibus*: haec in cod. B ad historiam capitis nostri XXVII. pertinent, cuius ad initium scripturam codicis B apposuimus. | *Et cum esset ibi una sabbati* etc: eandem historiam ex codice B ad caput nostrum XXII. adscripsimus. | *Et resp. ei Domine*: in cod. scriptum est *bene* pro *domine*.

terram de solario? At ille dixit Non, domine. Et mirati sunt parentes pueri qui fuerat mortuus, et honorabant Iesum super facto signo. Et abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in Iericho.

CAPUT XXXIII.

Erat autem Iesus annorum sex, et misit illum mater sua cum hydria ad fontem haurire aquam cum infantibus. Et contigit postquam hausit aquam, ut quidam ex infantibus impeerit eum et conquassaverit hydriam et fregerit eam. At Iesus expandit pallium quo utebatur, et suscepit in pallio suo tantum aquae quantum erat in hydria, et portavit eam matri suae. At illa videns mirabatur, et cogitabat intra se, et condebat omnia haec in corde suo.

CAPUT XXXIV.

Iterum quadam die exivit in agrum et tulit parum tritici de horreo matris suae, et illud ipse seminavit. Et natum est et crevit et multiplicatum est nimis. Et factum est denique ut ipse meteret, et collegit fructus ex eo tres choros, et donavit multiplicibus suis.

XXXIII. Similem huic historiam codex B exhibet praemissa alia quam in evang. Thom. latin. cap. VIII. habes. Legitur enim ibi in hunc modum:

Cum autem Iesus esset annorum duodecim, puer quidam in vico, ubi habitabat cum parentibus suis, scindebat ligna, et dum scinderet ea, omnes digitos pedis sui dextri detruncavit. Et cum turba vicinorum cucurrisset ad eum, venit Iesus, unxit in pede illius, [et] subito qui laesus fuerat sanus factus est, quod nec signum aliquod in pede apparuisset. Et dixit illi Iesus Surge et scinde ligna; memorare (sic) mei. Cum autem vidisset turba signum quod fecerat, adoraverunt eum dicentes Vero credimus quia hic est Christus.

Cum beata Maria misisset puellam suam cum hydria, [et] multitudo mulierum ad fontem coadunata fuisset, propter pressuram earum fracta est hydria quam dominica puella portaverat. Tunc perrexit Iesus ad fontem, implevit pallium suum aqua et tulit matri suae. Deinde colligens fragmenta hydriae insimul iungens verbo suo solidavit ita quod scissurae in ea signum minime videretur. Tunc beata Maria osculata est Iesum dicens Benedictus sis deus qui nobis talem filium dedit.

XXXIV. multiplicibus suis: ita scriptum est in codice A. Cf. quae horum loco in cod. B leguntur, item in evang. Thom. latin. cap. X.

Hydriam conquassatam in codice B excipiunt narrationes de morsu viperae et de passeribus ex luto factis. Tum vero quae est de tritico sequitur, his con-

CAPUT XXXV.

Est via quae exit de Iericho et tendit ad Iordanis fluvium ubi transierunt filii Israel: ibi arca testamenti dicitur resedissee. Et erat Iesus annorum octo et exivit de Iericho, et ibat ad Iordanem. Et erat secus viam crypta prope Iordanis ripam ubi leaena catulos nutrieat; et nullus poterat per viam securus ambulare. Veniens autem Iesus de Iericho, cognoscens quod in crypta illa leaena filios suos generasset, videntibus cunctis introivit in eam. At ubi viderunt leones Iesum, cucurrerunt ei obviam et adoraverunt eum. Et Iesus sedebat in caverna, et catuli leonum discurrebant circa pedes eius, blandientes cum eo et ludentes. Leones vero seniores demisso capite a longe stabant et adoraverunt eum, et caudis suis blandiebantur ante eum. Tunc populus qui a longe stabat, non videns Iesum, dixit Ille nisi gravia fecisset peccata aut parentes eius, non se ultro leonibus obtulisset. Et cum populus haec intra se cogitaret et moerori nimio subiaceret, ecce subito in conspectu populi exivit Iesus de crypta et leones antecedeabant eum, et catuli leonum ante pedes eius ludebant inter se. Parentes vero Iesu demisso capite stabant a longe et observabant; pariter et populus propter leones longe stabat: non enim se coniungere eis audebat. Tunc Iesus coepit dicere ad populum Quanto meliores sunt bestiae vobis quae suum agnoscunt dominum et glorificant, et vos homines, qui ad imaginem et similitudinem dei facti estis, ignoratis. Bestiae agnoscunt me et mansuescunt; homines me vident et non cognoscunt.

cepta verbis: Cum esset Iesus annorum quindecim, quadam die tulit triticum de horreo matris suae [et] seminavit. Aliud (codex illud) super petram cecidit, quod humorem non habuit; aliud in terram bonam, quod natum est: et ex eo collegit centum corbes tritici mensuratas. Vocavit pauperes ac debiles, viduas et orphanas, et eis triticum erogavit; sed [etiam] Ioseph ad imperium ipsius tulit modicum pro benedictione in domo sua. Cf. evang. Thom. latin. cap. X.

XXXV. Haec de crypta leonum narratio in codice B non legitur. Pariter vero legi videtur in Parisiensi codice eo unde Thilo singulorum capitum titulos exscripsit. Caput enim XLIII. ibi inscriptum est *Quomodo Iesus intravit in cryptam leaenam.*

CAPUT XXXVI.

Post haec Iesus transivit Iordanem cunctis videntibus cum leonibus, et aqua Iordanis divisa est ad dextram et ad sinistram. Tunc dixit leonibus, ita ut omnes audirent, Ite in pace et neminem laedatis: sed nec homo vobis noceat, donec revertamini unde existis. At illi non voce solum sed et corpore vale facientes abierunt ad loca sua. Iesus vero reversus est ad matrem suam.

CAPUT XXXVII.

¹ Et cum esset Ioseph faber lignarius et nihil aliud ex ligno operaretur nisi iuga bobum et aratra et terrae versoria et culturae apta, ligneosque faceret lectos, contigit ut quidam iuvenis illi faciendum grabatum cubitorum sex danderet. Et iussit Ioseph puero suo incidere lignum seca ferrea secundum mensuram quam miserat. Qui non servavit definitum sibi modum; sed fecit unum lignum brevius altero. Et coepit Ioseph aestuando cogitare quid faciendum ei esset super hoc. ² Et ut vidit Iesus eum sic aestuantem cogitatione, cui res gesta impossibilis erat, consolatoria voce alloquitur eum dicens Veni teneamus capita singulorum lignorum, et coniungamus ea caput ad caput, et coaequemus ea ad se et trahamus ad nos: poterimus enim ea facere aequalia. Tunc Ioseph obtemperavit iubenti; sciebat enim quod posset facere quicquid vellet. Et apprehendit Ioseph capita ligno-

XXXVI. Est haec historiae de crypta leonum quasi altera pars. Neque haec in codice B legitur, sed rursus legi videtur in Parisiensi codice de quo modo dictum est. Ibi enim caput XLIV. hunc titulum habet *Quomodo aqua Iordanis divisa est ante eos.* | solum: supplevi.

XXXVII, 1. *terrae versoria et culturae apta*: sic, nisi fallor; sed lectio dubia est.

In codice B historia ista sic habet:

¹ Post haec quidam architector lignifaber dum faceret aratrum pro iugo boum, venit quidam [et] dixit ei Fac mihi speciosum grabatum. Cum omnia ligna grabati operatus fuisset, contigit quod quoddam lignum fuit breve unam spannam. Tunc ille lignifaber coepit contristari. ² Cumque vidisset eum Iesus, consolatus eum dixit ei Noli contristari; sed apprehende ex una parte, et ego ex alia extendam illud ad me.

rum et iunxit ad parietem et iuxta se, et tenuit Iesus altera capita lignorum et traxit ad se brevius lignum et coaequavit ligno longiori. Et dixit ad Ioseph Vade operari, et fac quod facturum te promiseras. Et fecit Ioseph quod promiserat.

CAPUT XXXVIII.

¹ Factum est secundo ut Ioseph et Maria rogarentur a populo ut Iesus doceretur litteris in schola. Quod et facere non negaverunt, et secundum praeceptum seniorum ducebant eum ad magistrum ut doceretur ab eo scientia humana. Et tunc coepit magister imperiose eum docere dicendo Dic Alpha. Iesus vero dixit ei Tu mihi dic prius quid sit Betha, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob hoc magister iratus percussit Iesum, et mox postquam percussit eum mortuus est.

² Et Iesus reversus est ad matrem suam domum. Timens autem Ioseph vocavit Mariam ad se et dixit ei Vere scias quia tristis est anima mea usque ad mortem propter pue-

Cum autem extendisset illud ad longitudinem alterius ligni, dixit ad eum Ecce modo construe grabatum sicut vis. Architector ille et omnes qui cum eo erant in domo cum vidissent signum quod fecerat, admirantes dixerunt Vero hic est Messias quem expectant filii Israel.

Sequitur hoc loco in codice B narratiuncula quae ab altero codice plane abest. Est autem haec:

Et cum Iesus cum aliis infantulis super radios solus (sic, nisi fallor) ubique plures ascenderet et sederet, multique simili modo facere coeperunt, praecipitabantur et eorum crura frangebantur et brachia. Sed dominus Iesus sanabat omnes.

XXXVIII. Ex codice B hoc pertinent ea quae statim post reditum ex Egypto narrantur, ut iam supra significatum est ad caput XXVc. Priora vero respondent iis quae ab initio capitis sequentis leguntur, posteriora in caput XXXVIII. quadrant. In hunc enim modum ibi scriptum est:

¹ *Tunc accesserunt ad Ioseph principes sacerdotum et ad Mariam, et rogaverunt eos ut puerum Iesum blandimentis suis eis darent ad addiscendum. Tunc beata Maria et Ioseph insolentias sacerdotum et minas principum refrenare volentes [codex nolentes] duxerunt ad scholas, scientes quod nihil proficeret et nihil addiscere posset ab homine, sed a solo deo coeli [et] terrae scientiam obtinebat. (Huc usque textus cum cap. XXXIX. conferendus est.) Cum autem intrasset Iesus, magister coepit per visionem (?) docere eum dicendo Dic Aleph. Iesus autem dixit ei Dic mihi quid sit Beth, [tum] dicam tibi quid sit Aleph. Ob hoc iratus magister percussit puerum Iesum. [Iesus vero] mox percussit magistrum, qui confestim mortuus est.*

² *Hoc autem facto reversus est Iesus ad matrem suam in domum suam. Tunc Ioseph dixit ad beatam Mariam Vere scias quod anima mea tristis est propter pue-*

rum istum. Fieri enim potest ut aliquando aliquis percutiat in malitia puerum istum, et moriatur. Maria autem respondens dixit Vir dei, noli credere quod hoc fieri possit. Imo secure crede quod qui enim misit inter homines nasci, ipse eum ab omnibus malignitatibus custodiet et in suo nomine conservabit a malo.

CAPUT XXXIX.

¹ Iterum rogaverunt tertio Mariam et Ioseph Iudaei ut ad alium magistrum blandimentis suis ducerent ad addiscendum. Timentes autem populum Ioseph et Maria et insolentiam principum et minas sacerdotum, duxerunt iterum ad scholam, scientes nihil posse ab homine discere qui ex solo deo perfectam haberet scientiam. ² Cum autem Iesus introisset scholam, ductus spiritu sancto accepit librum de manu didascoli docentis legem, et cuncto populo vidente et audiente coepit legere, non quidem quae scripta erant in libro eorum, sed in spiritu dei vivi loquebatur, tanquam si de fonte vivo torrens aquae egrederetur et fons plenus semper permaneret. Et ita in virtute docebat populum magnalia dei vivi, ut et ipse magister caderet in terram et adoraret eum. Cor autem populi, qui consedebat et audierat eum talia dicentem, versum est in stuporem. Quod cum audisset Ioseph, currendo venit ad Iesum, timens ne ipse didascalus moreretur. Quo viso magister dixit ei Tu non dedisti mihi discipulum sed magistrum: et quis potest verba eius sustinere? Tunc adimpletum est quod dictum est per psalmistam Flumen dei repletum est aqua. Parasti cibum illorum, quia ita est praeparatio eius.

rum istum etc. In fine capitis ad *conservabit a malo* additum habet ut *perficiatur opus suum.*

XXXIX, 1. Ad hanc priorem capitis partem cf. quae modo ex B ad caput XXXVIII. adnotavimus.

2. Ad alteram capitis partem cf. quae ad caput XXXI. ex B notata sunt. *audierat*: ita ex emendatione in codice legitur pro *audiebat*.

CAPUT XXXX.

Post haec migravit Ioseph inde cum Maria et Iesu ut venirent in Capharnaum maritimam, propter malitiam hominum sibi adversantium. Et cum habitaret Iesus in Capharnaum, erat in civitate quidam homo nomine Ioseph, dives valde. Sed infirmitate sua deficiens mortuus est, et mortuus in grabato iacebat. Cum autem audisset Iesus in civitate plangentes et flentes et ululantes super mortuum, dixit ad Ioseph Quare huic, cum nomine tuo vocetur, tuae gratiae beneficium non praestas? Cui respondit Ioseph Quae est potestas mea aut facultas huic praestandi beneficium? Cui dixit Iesus Tolle sudarium quod est super caput tuum et vade et pone illud super faciem mortui et dic ei Salvete te Christus. Et mox salvatus erit et resurget defunctus de grabato suo. Quo audito Ioseph statim abiit ad imperium Iesu currens, et intravit domum defuncti, et sudarium quod habebat super caput suum posuit super faciem eius qui iacebat in grabato, et dixit Salvete te Iesus. Et continuo surrexit mortuus de lecto, et quaerebat quis esset Iesus.

XXXX. Haec narratio in codice B non habetur. Sed compensatur quasi iis pluribus quae praecedunt caput extremum, codici B propriis, nisi quod sunt eiusmodi quas ex canonicis evangelis inepte depromptas esse appareat. Habent autem ita:

XXXX^a. Et multoties Iesus mittebat se in mare ambulans super aquas, cum praecedebat navigia et expectabat ea: super faciem aquarum stans ascendebat in ea ad navitas atque docebat eos de regno dei; ubicunque audiebant, pauperes sanabat.

XXXX^b. Quadam vero die cum occurrerent ad eum, multae turbae [et] undique confluerent ad eum infirmi, quia virtus ex eo exibat, sanabat omnes: de quinque vero panibus et duobus parvis piscibus quinque milia hominum satiavit: leprosos mundavit, surdos fecit audire, mutos loqui, caecos illuminavit.

XXXX^c. Quadam vero die dum caecus, qui nunquam viderat nec haberet oculos, clamaret Miserere mei, fili David, ut videam, Iesus sputavit in terram, fecit lutum, posuit super oculos caeci, dixit ad eum Vade lava ad natatoria Siloe, videbis. Ivit et vidit.

XXXX^d. Cum autem quidam nobilis de Bethania (codex bethania), dominus Lazarus, qui consueverat hospitari Iesum [et] amicus eius erat, (cod. add et) mortuus in monumento quadriduanus fuisset, venit Iesus, lacrimatus est super monumentum, vocavit eum dicens Lazare veni foras, [et] continuo ad imperium eius de monumento exivit.

CAPUT XXXXI.

¹ Et abierunt Capharnaum in civitatem quae vocatur Bethleem; et erat Ioseph cum Maria in domo sua, et Iesus cum eis. Et die quadam vocavit Ioseph ad se filium suum primogenitum Iacobum, et misit illum in hortum olerum ut colligeret olera ad faciendum pulmentum. Et subsecutus est Iesus Iacobum fratrem suum in hortum, et hoc Ioseph et Maria nescierunt. Dumque Iacobus colligeret olera, subito exivit de foramine vipera et percussit manum Iacobi, et ipse prae dolore nimio coepit clamare. Et iam deficiens dicebat cum vocis amaritudine Heu, heu: vipera pessima percussit manum meam. ² Iesus vero stans ex adverso ad vocis amaritudinem accurrit ad Iacobum et tenuit manum eius, et nihil aliud fecit sed tantum sufflavit in manum Iacobi et refrigeravit eam. Et statim Iacobus sanatus est, et serpens mortuus est. Et Ioseph et Maria quod factum est ignorabant; sed ad clamorem Iacobi et ad imperium Iesu cucurrerunt ad hortum, et invenerunt serpentem mortuum iam et Iacobum bene sanatum.

XXXXe. Et post paucos dies quidam iuvenis vicinus eius defunctus fuerat; plorabant eum parentes eius et amici amarissime. Audiens autem Iesus abiit et stetit ante eum, pulsavit in pectore eius et dixit Dico tibi, iuvenis, surge, noli mori sed vive. Et surrexit qui fuerat mortuus. Videntes autem turbae miraculum dixerunt Cuius filius est iste qui tot animas liberavit a morte? Omnes sanat properantes ad se. Dixerunt ad beatam Mariam Tu es mater istius pueri? Respondit virgo Maria Vere ego sum mater eius: sicut deo placuit, peperit eum. Dixerunt ad eam Beata es tu inter mulieres multas, quia benedixit dominus fructum ventris tui, quoniam talem filium gloriosum dedit tibi. Maria autem conservabat omnia verba haec conferens in corde suo.

XXXXI, 1. Capharnaum in civitatem quae vocatur Bethleem: sic emendanda videbatur scriptura codicis, in qua est in civitatem Capharnaum quae vocatur Bethleem.

In codice B post historiam de hydria conquassata legitur sic:

¹ Post haec autem cum quadam die Iacobus Alphaei intrasset hortum ut olera ad faciendum pulmentum colligeret, exivit vipera de foramine et momordit dextram manum eius: qui prae nimio dolore et amaritudine clamare coepit Heu, heu: vipera me momordit.

² Iesus vero ex adverso stans cucurrit ad Iacobum fratrem suum, tenens manum suam sufflavit in ea, et continuo sanus factus est, non sentiens ullum dolorem, et serpens mortuus est. Et cum parentes et vicini cucurrissent ad hortum, invenerunt serpentem mortuum, in parte aliqua non laesum, et Iacobum vero sanum.

CAPUT XXXXII.

¹ Cum autem veniret Ioseph ad convivium cum filiis suis Iacobo Ioseph et Iuda et Simeone et duabus filiabus suis, conveniebant Iesus et Maria mater eius cum sorore sua Maria Cleophae, quam dominus deus donavit patri eius Cleophae et Annae matri eius, eo quod obtulissent Mariam matrem Iesu domino. Et haec Maria vocata est simili nomine Maria ad consolationem parentum. ² Et cum convenirent, Iesus sanctificabat et benedicebat illos, et ipse prior incipiebat manducare et bibere. Nemo enim illorum audebat manducare vel bibere, nec sedere ad mensam aut panem frangere, donec ipse sanctificans eos prius hoc fecisset. Et si forte absens fuisset, expectabant donec hoc faceret. Et quando ipse no-

XXXXII, 1. Haec de cognatis Iesu notitia in codice B sic habet:

Et cum Ioseph senectute decrepitus, mortuus et sepultus cum parentibus suis fuisset, beata (virgo: secundis curis additum) Maria cum nepotibus suis sive cum filiis sororum suarum [erat]. Quoniam Anna et Emerina sorores fuerunt. De Emerina (codex Hemerina h. l.) nata fuit Elisabet mater Iohannis baptistae. Anna (codex quia Anna) beatæ Mariae mater cum esset decora valde, mortuo Ioachim nupsit Cleophae, de quo habuit filiam secundam: vocavit eam Mariam, quam dedit Alphaeo in uxorem, de qua ortus est Iacobus Alphaei et Philippus frater eius. Mortuo secundo marito Anna nupta fuit tertio marito nomine Salome, de quo habuit tertiam filiam: vocavit eam similiter Mariam, quam dedit Zebedaeo in uxorem, de qua natus est Iacobus Zebedaei et Iohannes evangelista.

Pertinet huc alia de eadem re notitia, quae principio evangelii nostri Pseudo-Matthaei praeposita est. Argumenti similitudo suadet ut eam hoc loco apponamus. Anna et Emeria fuerunt sorores. De Emeria nata est Elisabet, mater Iohannis baptistae. Anna vero tres habuit maritos, Ioachim, Cleopham et Salome. De Ioachim habuit Anna Mariam matrem Christi. Mortuo Ioachim nupsit (codex h. l. et infra nuxit) Cleophae, de quo habuit filiam nomine Mariam, quae agnominabatur Cleophae. Cleophas autem cedit fratri suo Ioseph in uxorem Mariam matrem Christi, quae filiastra sua fuit; et filiam suam Mariam quam ex Anna habuit dedit Alphaeo in uxorem, de quo ortus est Iacobus minor et Ioseph alter, unde dicitur Iacobus Alphaei. Mortuo deinde Cleopha Anna tertio nupsit marito nomine Salome (codex h. l. Salomone), qui genuit filiam similiter vocatam Mariam. Haec nupsit Zebedaeo. Ex hac nati sunt Iacobus maior et Iohannes evangelista. Ieronimus autem in sermone de die paschae (codex pasce) idem dicit ita scribens Quatuor autem fuisse Marias in evangeliiis legimus: unam matrem domini Salvatoris; alteram materteram eius, quae appellata est Maria Cleophae; tertiam Mariam matrem Iacobi et Ioseph; quartam Mariam Magdalenam; licet alii matrem Iacobi et Ioseph materteram eius fuisse contendant.

lebat ad refectionem accedere, nec accedebant Ioseph et Maria et fratres eius, filii Ioseph. Hi siquidem fratres ante oculos suos tanquam luminaria vitam eius habentes observabant eum et timebant. Et quando Iesus dormiebat, sive in die sive in nocte, claritas dei splendebat super eum. Cui laus sit omnis et gloria in secula seculorum. Amen. Amen.

2. nec accedebant: deest in codice nec.

In B sic pergitur: *Hi quidem Iesum Christum ante suos oculos habebant tanquam lumen, et observabant ipsum atque timebant: et benedicebat et sanctificabat eos, et claritas dei resplendebat super illos* (ita codex, non *super illum*, quod aptius videtur). *Et nemo ipsorum audebat sedere ad mensam, nisi prius benediceret eam Iesus; et nullus incipiebat tangere panem in mensa, donec Iesus benediceret eum et frangeret. Et si forte absens esset, exspectabant eum donec veniret: ipse enim veniebat ad refectionem eorum.*

Haec autem vidit domus sua. Sanctus (codex quae sanctus) *apostolus et evangelista Iohannes manu sua scripsit hunc libellum hebraicis litteris consignatum, quem Ieronimus doctor ille perspicuus* (codex add hoc opus) *de hebraico in latinum deduxit.*

EVANGELIUM DE NATIVITATE MARIAE.

CAPUT I.

¹ Beata et gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia et familia David oriunda, in civitate Nazareth nata, Hierosolymis in templo domini nutrita fuit. Pater eius Ioachim, mater vero Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilaea et civitate Nazareth, maternum autem genus ex Bethlehem erat. ² Vita eorum simplex et recta apud dominum, apud homines irreprehensibilis erat et pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt: unam partem templo et templi servitoribus impendebant: aliam peregrinis et pauperibus erogabant: tertiam suae familiae usibus et sibi reservabant. ³ Ita isti deo cari, hominibus pii, per annos circiter viginti castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tamen, si forte deus donaret eis sobolem, eam se domini servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis per annum festis frequentare solebant.

CAPUT II.

¹ Factum est autem ut encaeniorum festivitas appropinquaret, unde cum nonnullis contribulibus suis Hierosolymam

1, 2. Nam omnem -- reservabant: cf. Pseudo-Matth. evang. I, 1. Proxime accedit Amb. (i. e. B) Pro servitoribus habet sacerdotibus.

3. Ita isti -- solebant: cf. simillima apud Pseudo-Matth. I, 1 sq. cod. Amb. Ibi est domino iustus et hominibus pius; item Voverunt tantum si deus daret; item templi servitio.

II. Per totam sectionem paene ad verbum consentit cod. Amb. in Pseudo-Matth. II, 1.

1. Ibi est Factum est autem cum -- approp., Ioachim cum -- Ierusalem

et Ioachim ascendit. Ea vero tempestate Isaschar ibi pontifex erat. Cumque inter ceteros concives suos etiam Ioachim cum oblatione sua videret, despexit eum et munera eius sprexit, interrogans cur inter foecundos infoecundus ipse stare praesumeret; dicens munera nequaquam deo digna posse videri, quoniam ipsum prole indignum iudicasset, scriptura dicente maledictum omnem esse qui non genuisset masculum vel feminam in Israel. Dicebat ergo prius eum ab hac maledictione sobolis generatione solvendum, et sic demum in conspectu domini cum oblationibus esse venturum. ² Cuius opprobrii obiectu pudore magno suffusus Ioachim ad pastores qui cum pecudibus erant in pascuis suis secessit: neque enim domum repetere voluit, ne forte a contribulibus suis, qui simul aderant et hoc a sacerdote audierant, eodem opprobrii elogio notaretur.

CAPUT III.

¹ Verum cum ibi aliquamdiu esset, quadam die cum esset solus, angelus domini ei cum immenso lumine astitit. Qui cum ad eius visionem turbaretur, angelus qui ei apparuerat timorem eius compescuit dicens Noli timere, Ioachim, neque in visione mea turberis: ego enim sum angelus domini, missus ab ipso ad te, ut annuntiem tibi preces tuas esse exauditas et eleemosynas tuas ascendisse in conspectum eius. Videns quippe vidit pudorem tuum et audivit sterilitatis op-

ascendit. In ea festivitate -- videret anstantem -- vir [stare] praes. dic. mun. sua -- quoniam ipsum (scribitur qm ipm. Correxì ad hanc codicis Amb. scripturam Fabricii lectionem quae est quem ipse) -- iudicabat -- maledictum hominem (hominem nescio an praestet quam omnem: constat enim saepissime in codd. per incuriam librariorum omnem et hominem confusa esse) qui -- masculum vel feminam (hoc additamentum vel feminam, quod deest apud Fabricium, textus evangelii sibi poecere videtur: hinc ex Amb addidimus) --

2. Pro domum repetere Amb habet domum repedare.

III, 1. preces tuas -- et eleemosynas -- in conspectum eius: cf. Ps. Matth. III, 4. misericordiae (Amb orationes) quas tu et Anna uxor tua (Amb tu et ipsa) fecistis in conspectu altissimi recitatae sunt.

probrum nec recte tibi obiectum. Peccati namque, non naturae ultor est deus, et ideo cum alicuius uterum claudit, ad hoc facit ut mirabilius denuo aperiat, et non libidinis esse quod nascitur sed divini muneris cognoscatur. ² Prima enim gentis vestrae Sara mater nonne usque ad octogesimum annum infoecunda fuit? et tamen in ultima senectutis aetate genuit Isaac, cui repromissa erat benedictio omnium gentium. Rachel quoque, tantum domino grata tantumque a sancto Iacobo amata, diu sterilis fuit, et tamen Ioseph genuit, non solum dominum Aegypti sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem. Quis in ducibus vel fortior Sampson vel sanctior Samuele? et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet, crede re, dilatos diu conceptus et steriles partus mirabiliores esse solere. ³ Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam, et vocabis nomen eius Mariam: haec erit, ut vovistis, ab infantia sua domino consecrata et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris. Omne immundum neque manducabit neque bibet, neque inter populares forinsecus turbas sed in templo domini conversatio eius erit, ne quid de ea sinistrum vel suspicari saltem possit vel dici. Itaque aetate procedente sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur, ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium, qui Iesus vocabitur et secundum nominis etymologiam salvator omnium gentium erit. ⁴ Et hoc tibi eorum quae annuntio signum erit, cum perveneris ad auream in Hierosolymis portam, habebis ibi obviam Annam uxorem tuam, quae de tuae regressionis tardatione modo sollicita tunc in adspectu tuo gaudebit. His dictis angelus discessit ab eo.

CAPUT IV.

¹ Deinde apparuit Annae uxori eius dicens Ne timeas,

Peccati namque -- cognoscatur: hoc proprium est huic evangelio.

2. Haec alibi non inveniuntur.

3. Cf. Ps. Matth. III, 2 et 4.

IV, 1. Plurima ex his evangelio nostro propria sunt.

Anna, neque phantasma esse putes quod vides. Ego enim sum angelus ille qui preces et eleemosynas vestras obtuli in conspectu dei, et nunc missus sum ad vos ut annuntiem vobis nascituram filiam quae Maria vocata super omnes mulieres erit benedicta. Haec a nativitate sua statim domini gratia plena, tribus ablactationis suae annis in domo paterna permanebit; postea servitio domini mancipata a templo usque ad intelligibiles annos non discedet, ibi denique ieiuniis et orationibus nocte ac die deo serviens ab omni immundo se abstinebit, virum nunquam cognoscat, sed sola sine exemplo, sine macula, sine corruptione, sine virili commixtione, virgo filium, ancilla dominum et gratia et nomine et opere salvatorem mundi generabit. ² Itaque surge ascende Hierusalem, et cum perveneris ad portam quae aurea, pro eo quod deaurata est, vocatur, ibi pro signo virum tuum, pro cuius incolumitatis statu sollicita es, obvium habebis. Cum haec igitur ita evenerint, scito quod quae annuntio sine dubio complenda erunt.

CAPUT V.

¹ Igitur iuxta angeli praeceptum uterque de loco in quo erant promoventes ascenderunt Hierusalem, et cum ad locum pervenissent angelico vaticinio designatum, ibi sibi invicem obviaverunt. Tunc de mutua sua visione laeti et promissae prolis certitudine securi debitas domino humilium exaltatori gratias egerunt. ² Itaque adorato domino domum regressi divinum promissum certi et hilares exspectabant. Concepit ergo Anna et peperit filiam, et iuxta mandatum angelicum parentes vocabant nomen eius Mariam.

CAPUT VI.

¹ Cumque trium annorum circulus volveretur et ablacta-

2. Cf. Ps. Matth. III, 5.

complenda: praestare videtur *completa*.

V, 2. *Itaque* -- *regressi*: cf. Ps. Matth. III, 5. ubi eadem fere verba leguntur.

tionis tempus completum esset, ad templum domini virginem cum oblationibus adduxerunt. Erant autem circa templum iuxta quindecim graduum psalmos quindecim ascensionis gradus: nam quia templum erat in monte constitutum, altare holocausti quod forinsecus erat adiri nisi gradibus non valebat. ² In horum itaque uno beatam virginem Mariam parvulam parentes constituerunt. Cumque ipsi vestimenta quae in itinere habuerant exuerent et cultioribus ex more vestibus se et mundioribus induerent, virgo domini cunctos sigillatim gradus sine ducentis et levantis manu ita ascendit ut perfectae aetati in hac duntaxat causa nihil deesse putares. Iam quippe dominus in virginis suae infantia magnum quid operabatur, et quanta futura esset huius miraculi indicio praemonstrabat. ³ Igitur sacrificio secundum consuetudinem legis celebrato et voto suo perfecto virginem inter septa templi cum aliis virginibus ibidem educandam dimiserunt, ipsi vero domum regressi sunt.

CAPUT VII.

¹ Virgo autem domini cum aetatis processu et virtutibus proficiebat et iuxta psalmistam pater et mater dereliquerat eam, dominus autem assumpsit eam. Quotidie namque ab angelis frequentabatur, quotidie divina visione fruebatur, quae eam a malis omnibus custodiebat et bonis omnibus redundare faciebat. Itaque ad quartum decimum annum usque pervenit, ut non solum nihil de ea mali reprehensione dignum confingere possent, sed et boni omnes qui eam noverant vitam et conversationem eius admiratione dignam iudicarent. ² Tunc pontifex publice denuntiabat ut virgines, quae in templo publice constituebantur et hoc aetatis tempus explessent, domum reverterentur et nuptiis secundum morem gentis et aetatis maturitatem operam darent. Cui mandato cum ceterae pronae

VI, 1 et 2. Cf. Ps. Matth. IV. maximeque cod. Amb., ubi plura accurate cum nostris conveniunt.

VII, 1. Cf. Ps. Matth. VI, 3.

paruissent, sola virgo domini Maria hoc se facere non posse respondit, dicens se quidem et parentes suos domini servitio mancipasse, et insuper se ipsam domino virginitatem vovisse, quam nunquam viro aliquo commixtionis more cognito violare vellet. Pontifex vero in angustia constitutus animi, cum neque contra scripturam quae dicit Vovete et reddite, votum infringendum putaret, neque morem genti insuetum introducere auderet, praecepit ut ad festivitatem quae imminebat omnes ex Hierosolymis et vicinis locis primores adessent, quorum consilio scire posset quid de tam dubia re faciendum esset. ³ Quod cum fieret, omnibus in commune placuit dominum super hac re esse consulendum. Et cunctis quidem orationi incumbentibus pontifex ad consulendum deum ex more accessit: nec mora, cunctis audientibus de oraculo et de propitiatorii loco vox facta est, secundum Esaiae vaticinium requirendum esse cui virgo illa commendari et desponsari deberet. Liquet enim Esaiam dicere Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. ⁴ Secundum hanc ergo prophetiam cunctos de domo et familia David nuptui habiles non coniugatos virgas suas allaturos ad altare praedixit, et cuiuscunque post allationem virgula florem germinasset et in eius cacumine spiritus domini in specie columbae consedisset, ipsum esse cui virgo commendari et desponsari deberet.

CAPUT VIII.

¹ Erat autem inter ceteros Ioseph homo de domo et familia David grandaevus: cunctis vero virgas suas iuxta ordinem deferentibus solus ipse suam subtraxit. Unde cum nihil divinae voci consonum apparuisset, pontifex iterato denm

2. 3. 4. Cf. Ps. Matth. VIII, 1 seqq.

nuptui habiles non coniugatos: Ps. Matth. VIII, 2. *quicumque sine uxore est.*

VIII, 1. Cf. Ps. Matth. VIII, 3. 5.

consulendum putavit: qui respondit, solum illum ex his qui designati erant virgam suam non attulisse cui virginem desponsare deberet. Proditus itaque est Ioseph. Cum enim virgam suam attulisset et in cacumine eius columba de coelo veniens consedisset, liquido omnibus patuit ei virginem desponsandam fore. ² Igitur nuptiarum iure de more celebrato ipse quidem in Bethlehem recedit civitatem, domum suam dispositurus et nuptiis necessaria procuraturus. Virgo autem domini Maria cum aliis septem virginibus coevis et collectaneis, quas a sacerdote acceperat, ad domum parentum suorum in Galilaea reversa est.

CAPUT IX.

¹ His vero diebus, primo scilicet adventus sui in Galilaeam tempore, missus est ad eam angelus Gabriel a deo, qui ei conceptum dominicum narraret et conceptionis vel modum vel ordinem exponeret. Denique ingressus ad eam cubiculum quidem ubi manebat ingenti lumine perfudit, ipsam vero gratantissime salutans dixit Ave Maria, virgo domini gratissima, virgo gratia plena, dominus tecum, benedicta tu prae omnibus mulieribus, benedicta prae omnibus hactenus natis hominibus. ² Virgo autem quae iam angelicos bene noverat vultus et lumen coeleste insuetum non habebat, neque angelica visione territa neque luminis magnitudine stupefacta, sed in solo eius sermone turbata est, et cogitare coepit qualis ista salutatio tam insolita esse posset quidve portenderet vel quem finem esset habitura. Huic cogitationi angelus divinitus inspiratus occurrens Ne timeas, inquit, Maria, quasi aliquid contrarium tuae castitati hac salutatione praetexam. Invenisti enim gratiam apud dominum, quia castitatem elegisti: ideoque virgo sine peccato concipies et paries filium. ³ Hic erit

cui virginem desponsare deberet: scripsi cui pro qui, quod apud Fabricium ceterosque editum est. Omnino enim cogitatione addendum est pontifex.

2. De septem virginibus cf. Ps. Matth. VIII, 5.

IX, 1 — 4. Cf. Ps. Matth. IX.

magnus, quia dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrae: et filius altissimi vocabitur, quia qui in terris nascitur humilis, in coelo regnat sublimis: et dabit illi dominus deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis: ipse quippe rex regum et dominus dominantium est, et thronus eius in seculum seculi. ⁴ His angeli verbis virgo non incredula, sed modum scire volens respondit Quomodo istud fieri potest? Nam cum ipsa virum iuxta votum meum nunquam cognosco, quomodo sine virilis seminis incremento parere possum? Ad hoc angelus Ne existimes, inquit, Maria, quod humano more concipias: nam sine virili commixtione virgo concipies, virgo paries, virgo nutries: spiritus enim sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi contra omnes ardores libidinis: ideoque quod nascetur ex te solum erit sanctum, quia solum sine peccato conceptum et natum vocabitur filius dei. Tunc Maria manibus expansis et oculis ad coelum levatis dixit Ecce ancilla domini, neque enim dominae nomine digna sum, fiat mihi secundum verbum tuum. ⁵ Longum forte et quibusdam taediosum erit, si cuncta huic opusculo inserere voluerimus quae nativitatem dominicam vel praecessisse vel subsecuta fuisse legimus: unde his omissis quae in evangelio plenius scripta sunt, ad ea quae minus habentur narranda accedamus.

CAPUT X.

¹ Ioseph igitur a Iudaea in Galilaeam veniens desponsatam sibi virginem uxorem ducere intendebat: iam namque tres fluxerant menses et quartus instabat ex eo tempore quo sibi desponsata fuerat. Interea paulatim utero puerperae intumescente puerperam se manifestare coepit, neque hoc latere potuit Ioseph: nam sponsi more liberius ad virginem introiens et familiaris cum ea loquens gravidam esse depre-

5. In promptu est hoc additamentum fingi esse Hieronymi.

X, 1. Cf. Ps. Matth. X.

Evang. apocr. ed. Tischendorf.

hendit. Aestuaré itaque animo et fluctuare coepit, quia ignorabat quid sibi potissimum esset faciendum: neque enim eam traducere voluit, quia iustus erat; neque fornicationis suspicioné infamare, quia pius. Itaque cogitabat clam dissolvere coniugium et occulte dimittere eam. ² Haec autem eo cogitante, ecce angelus domini ei apparuit in somnis dicens Ioseph, fili David, noli timere: hoc est, ne velis fornicationis suspicionem in virgine habere vel aliquid sinistrum cogitare, neque timeas eam in uxorem ducere: quod enim in ea natum est et nunc animum tuum angit, non hominis sed spiritus sancti est opus. Pariet enim omnium virgo sola dei filium, et vocabis nomen eius Iesum, id est salvatorem: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. ³ Igitur Ioseph secundum angeli praeceptum virginem uxorem duxit, nec tamen cognovit eam sed caste procurans custodivit. Iamque nonus a conceptione instabat mensis, cum Ioseph, uxore cum aliis quae necessaria erant assumpta, Bethlehem civitatem unde ipse erat tetendit. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum, sicut sancti evangelistae docuerunt, dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre et filio et spiritu sancto vivit et regnat deus per omnia secula seculorum.

2. Cf. Ps. Matth. XI.

3. Haec ad „sanctorum evangelistarum“ textum conformata esse, facile patet.

HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARII.

IN NOMINE DEI UNIUS IN SUA ESSENTIA ET TRINI IN SUI
PERSONIS.

HISTORIA MORTIS PATRIS NOSTRI SANCTI SENIS IOSEPHI FABRI
LIGNARII.

Benedictiones eius et preces servent nos omnes, o fratres, amen.

Fuit tota ipsius vita centum et undecim annorum, contigitque migratio eius ex hoc mundo vicesimo sexto (die) mensis Abib, qui respondet mensi Ab. Oratio eius servet nos, amen. Et quidem dominus noster Iesus Christus ille ipse (fuit) qui retulit hanc (historiam) discipulis suis sanctis in monte oliveti, atque omnem laborem eius (Iosephi) et dierum ipsius consummationem. Apostoli autem sancti conservarunt hunc sermonem et litteris consignatum reliquerunt in bibliotheca Hierosolymis. Oratio eorum servet nos, amen ¹⁾).

CAPUT I.

Contigit una die cum salvator magister deus et salvator noster Iesus Christus sederet una cum suis discipulis, congregatique in monte oliveti omnes essent, ut diceret illis O fratres et amici mei, filii patris qui vos elegit de omnibus hominibus. Scitis me vobis saepius retulisse quod oporteat me crucifigi et mori propter salutem Adami et posteritatis eius, et quod surgam de mortuis. Committam autem vobis

1) Coptus sic: *Die XXVI. Epep. Hic est exitus e corpore patris nostri Iosephi fabri lignarii patris Christi secundum carnem, qui natus erat annorum CXI. Narrauit salvator noster omnem vitam eius apostolis in monte oliveto, apostoli autem scripserunt eam et intulerunt bibliothecae quae Hierosolymis est. Etiam quod dies quo sanctus senex deposuit corpus fuit XXVI. mensis Epep. In pace dei, amen.*

doctrinam evangelii sancti (vobisque antea) nuntiati, ut praedicetis illud per omnem mundum. Et induam vos virtute de alto, ac implebo vos spiritu sancto. Adnuntiabitis vero cunctis gentibus poenitentiam et remissionem peccatorum. Nam scyphus aquae unicus si eum invenerit homo in saeculo futuro, praestantior (est) et maior cunctis divitiis huius totius mundi. Et locus, (quantum occupare potest) pes unus, in domo patris mei maior (est) et excellentior omnibus opibus terrae. Imo hora unica in laeto piorum habitaculo felicior (est) et magis pretiosa mille annis inter peccatores: quippe fletus eorum et planctus non desinet, et lacrimae eorum non cessabunt, neque invenient sibi solatium vel quietem ullo unquam tempore. Et nunc, o membra mea honoranda, ite praedicate omnibus gentibus, nuntiate et dicite illis Utique servator diligenter inquit in haereditatem debitam, et (est) administrator iustitiae. Et illi (angeli) profligabunt (inimicos), et pugnabunt pro illis in die conflictus. Atque ille (deus) examinabit unum quodque verbum quod loquuntur homines ineptum et otiosum, (et) reddent de eo rationem. Quemadmodum enim nemo a morte excludetur, sic uniuscuiusque etiam opera patebunt die iudicii, sive bona fuerint sive mala. (Nuntiate) quoque hoc verbum quod dixi vobis hodie Ne gloriatur fortis de fortitudine sua nec dives de suis divitiis, sed qui gloriari vult gloriatur in domino.

CAPUT II.

Fuit vir cui nomen Iosephus, gente oriundus Bethlehemitica, de urbe Iuda et civitate Davidis regis. Hic ipse scientia et doctrinis probe instructus, sacerdos factus est in templo domini. Calluit praeterea artem fabrilem lignariam, et more cunctorum hominum uxorem duxit. Genuit quoque sibi filios filiasque, quattuor (nimirum) filios atque duas filias. Haec vero sunt eorum nomina Iudas, Iustus, Iacobus et Simon: nomina duarum filiarum (erant) Assia et Lydia. Tandem morte decessit uxor Iosephi iusti, gloriae divinae intenta

in omnibus suis operibus. At Iosephus vir iste iustus, pater meus secundum carnem (et) sponsus Mariae matris meae, abivit una cum suis filiis ad professionem suam, artem exercendo fabri lignarii.

CAPUT III.

Cum vero viduus factus fuit Iosephus iustus, iam impleverat Maria mater mea benedicta sancta (et) pura duodecim annos. Quippe parentes ipsius obtulerunt eam in templo tres annos natam, mansitque illa in templo domini novem annos. Tunc ut viderunt sacerdotes virginem sanctam (et) timentem dominum adolescere, se invicem allocuti sunt dicentes Quaeramus virum iustum (et) pium, cui committatur Maria usque ad tempus nuptiarum: ne manenti in templo accidat quod accidere solet mulieribus, eoque nomine peccemus, et succenseat nobis deus.

CAPUT IV.

Proinde statim emissis (nuntiis) convocarunt duodecim senes de tribu Iuda. Et scripserunt nomina duodecim tribuum Israelis. Cecidit autem sors super senem pium, Iosephum iustum. Tunc respondentes dixerunt sacerdotes matri meae benedictae Ito cum Iosepho et esto apud illum usque ad tempus nuptiarum. Accepit ergo Iosephus iustus matrem meam, eamque abduxit in domum suam. Et invenit (Maria) Iacobum minorem in domo patris sui fractum animo atque moestum propter orbitatem (matris), et educavit illum. Hinc appellata est Maria mater Iacobi. Deinde relinquens eam Iosephus in domo sua abivit ad officinam ubi exercetur ars fabrilis lignaria. Postquam vero exegerat sancta virgo in domo eius biennium, facta est praecise aetas eius quattuordecim annorum, incluso simul tempore quo eam recepit (Iosephus).

CAPUT V.

Dilexi (autem illam peculiari quodam) voluntatis motu,

cum beneplacito patris mei et consilio spiritus sancti. Et incarnatus fui de illa, mysterio creaturarum rationis captum superante. Sed elapsis a conceptione tribus mensibus rediit vir iustus (Iosephus) de loco ubi artem suam exercuit; atque ubi deprehendit virginem matrem meam gravidam, mente conturbatus cogitavit eam clanculum dimittere. Prae timore etiam, tristitia et pectoris sui angustia nec edere nec bibere illo die sustinuit.

CAPUT VI.

Sub medio autem die apparuit ipsi angelorum princeps sanctus Gabriel in somnio, mandato instructus patris mei, et dixit illi Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam sponsam tuam: quippe concepit de spiritu sancto, et pariet filium, cuius nomen appellabitur Iesus. Hic ille (est) qui gubernabit omnes gentes sceptro ferreo. (Haec prolocutus) discessit ab eo angelus. Surrexit vero Iosephus de somno suo, et fecit quemadmodum ipsi dixerat angelus domini: et permansit Maria apud illum.

CAPUT VII.

Interiecto deinde tempore prodiit mandatum ab Augusto Caesare (et) rege ut describeretur universus orbis habitabilis, unusquisque in civitate sua. Surgens itaque senex iustus Iosephus accepit (secum) Mariam virginem, et venerunt Bethlehenum, quia instabat partus eius. Inscripsit autem (Iosephus) nomen suum catalogo: nam Iosephus filius David, cuius sponsa (erat) Maria, fuit de tribu Iuda. Et quidem Maria mater mea peperit me Bethlehemi, in spelunca proxima sepulcro Rachel uxoris Iacobi patriarchae, quae (fuit) mater Iosephi et Benjamin.

CAPUT VIII.

Sed satanas ivit retulitque (hoc) Herodi Magno, patri Archelai. Idemque hic Herodes (erat) qui capite truncari

iussit Iohannem amicum et cognatum meum. Proinde me diligenter perquisivit, existimans regnum meum fore de hoc mundo. Verum admonitus fuit (hac de re) Iosephus senex ille pius per somnium. Ideo surgens accepit Mariam matrem meam, et ego in ipsius sinu (recubui); comitem etiam itineris ipsis se praebuit Salome. Profectus ergo domo in Aegyptum secessit, permansit(que) ibi spatium unius integri anni, donec transiit invidia Herodis.

CAPUT IX.

Obiit vero (Herodes) pessimo mortis genere, poenam lucus effusi puerorum sanguinis, quos e medio inique sustulit quum ipsis non inesset peccatum. Atque extincto tyranno isto impio Herode reversi sunt (cum Iesu parentes) in terram Israelis, et habitarunt in urbe Galilaeae quae appellatur Nazareth. Iosephus autem professionem artis lignariae repetens manuum suarum opere vitam sustinuit: neque enim alieno labore victum gratis quaerebat unquam, quemadmodum (olim) praeceperat lex Mosis.

CAPUT X.

Tandem incrementibus annis propectae aetatis senex evasit. Nulla tamen corporis laboravit infirmitate, nec defecit visus neque ullus de ore eius dens periit; mente quoque toto aetatis tempore nunquam deliravit: sed similis puero iuvenilem semper in negotiis suis vigorem praestitit, et membra eius integra permanserunt omni(que) dolore vacua. Tota autem eius vita centum constabat et undecim annis, producta quam diutissime ipsius senecta.

CAPUT XI.

Iustus vero et Simeon seniores Iosephi filii ductis uxoribus in familias suas abiverunt. Ambae pariter nupserunt filiae et in suas secesserunt aedes. At remanebant in domo Iosephi Iuda et Iacobus minor nec non mater mea virgo. Ego insuper

una cum illis (ibidem) permansi, haud aliter ac si unus fuisssem de filiis eius. Trausegi autem omnem aetatem meam sine culpa. Mariam appellavi matrem meam et Iosephum patrem, atque in omnibus quae dixerunt morem ipsis gessi: neque repugnaui illis unquam sed obtemperavi eis, ut facere solent reliqui quos terra producit homines: nec iram illis concitavi ullo die, aut verbum aliquod seu responsum (duriusculum) ipsis opposui; e contrario ingenti eos prosecutus sum amore, ceu pupillam oculi.

CAPUT XII.

Contigit post haec ut adpropinquaret mors senis illius pii Iosephi ipsiusque de hoc mundo exitus, more reliquorum hominum qui huic terrae ortum debent. Atque nutante ad interitum corpore eius indicavit ipsi angelus domini iam instare mortis horam. Proinde eum timor et ingens animi perturbatio invasit. Surgens autem abiit Hierosolymam, et ingressus templum domini effusisque ibi coram sanctuario precibus dixit

CAPUT XIII.

„O deus, (qui) auctor (es) omnis solatii, deus omnis misericordiae et dominus universi humani generis, deus (inquam) animae spiritus et corporis mei. Supplex te veneror, o domine et deus mi: si iam consummati sunt dies mei, tempusque adest quo mihi exeundum est ex hoc mundo, mittas (, quaeso, mihi) Michaellem magnum, angelorum tuorum sanctorum principem; maneat(que) mecum, ut egrediatur anima mea misera ex aerumnoso hoc corpore sine molestia, sine terrore et impatientia. Etenim ingens timor et tristitia vehemens omnia occupat corpora in die mortis eorum, sive mas sit sive femina, sive bestia sive fera, quicquid vel humi reptat vel in aere volitat: in summa creaturae omnes quae (sunt) sub coelo quibus(que) inest vitalis spiritus horrore concutuntur, metu magno et lassitudine ingenti discedentibus de

corporibus suis illarum animabus. Nunc igitur, o domine et deus mi, adsit auxilio suo angelus tuus sanctus animae meae et corpori, donec a se invicem dissolventur. Neque facies angeli mihi ad custodiam inde a formationis meae die designati aversa sit a me; verum praebat se mihi itineris socium, usque dum me ad te perduxerit: sit vultus eius mihi amoenus et hilaris, et comitetur me in pace. Ne autem permittas ut (daemones) adspectu formidabiles accedant ad me in via qua iturus sum, donec ad te feliciter perveniam. Neque sinas ut ostiarii animam meam ingressu (paradisi) prohibeant. Neque detegendo delicta me probro exponas coram tribunali tuo terribili. Neque irruant in me leones. Neque prius submergant animam meam fluctus maris ignei — hoc (enim) omnis pertransire debet anima —, quam gloriam divinitatis tuae conspexero. O deus, iustissime iudex, qui in iustitia et aequitate mortales iudicabis et retribues unicuique secundum opera eius, o domine (quaeso) et deus mi, adesto mihi misericordia tua, et viam meam illumina ut perveniam ad te: tu (enim) es fons omnibus abundans bonis et gloria in aeternum, amen.“

CAPUT XIV.

Factum deinde est cum domum suam in urbe Nazareth rediit, ut morbo correptus lecto teneretur. Atque hoc erat illud tempus quo diem obiit, sicut destinatum est omnibus hominibus. Graviter autem hoc morbo laborabat, neque ut in praesentia aegrotaverat unquam a nativitatis suae ortu. Et ita certe res Iosephi iusti disponere Christo placuit. Quadraginta (vixit) annos ante initum matrimonium: mansit deinde uxor sub tutela eius quadraginta et novem annos, (quibus elapsis) mortua est. Uno autem post mortem eius anno commissa ipsi (Iosepho) fuit mater mea beata Maria a sacerdotibus, ut eam custodiret usque ad tempus nuptiarum. Bienenium illa in domo eius consumsit (nulla re memorabile): at tertio commorationis eius anno apud Iosephum, suae vero

aetatis decimo quinto, peperit me in terra mysterio, quod nec penetrare nec capere potest ulla creatura, nisi ego paterque meus et spiritus sanctus, unam mecum constituens essentiam²⁾.

CAPUT XV.

Tota itaque aetas patris mei, senis illius iusti, centum confecit et undecim annos, ita decernente patre meo (coelesti). Et dies quo deseruit anima corpus eius erat vigesimus sextus mensis Abib³⁾. Coepit enim iam aurum exquisitum splendorem perdere et argentum usu deteri, intellectum innuo et scientiam eius. Cibum quoque fastidivit et potum, atque cessavit peritia artis fabrilis lignariae neque eius ullam amplius rationem habuit. Contigit igitur prima luce vigesimi sexti diei (mensis) Abib ut inquieta redderetur anima senis Iosephi iusti (decumbentis) in lecto suo. Quare aperuit os suum suspiria edens, manusque suas adversus invicem collisit, et alta voce exclamavit in hunc modum dicens

CAPUT XVI.

„Vae⁴⁾ diei quo natus sum in mundum. Vae utero qui

2) Sahidicus textus sic: *Haec est summa vitae dilecti patris mei Iosephi: annos natus XL uxorem duxit, cum qua vixit annis IX (corrigendum videtur XLIX.). Post mortem eius annum unum (ita Zoega, sed Dulaurier deux ans) viduus mansit; duobus autem annis in domo eius vixit mater mea antequam ipsi nuberet (ita Zoega; Dulaurier depuis qu'il eut choisie pour sa compagne): siquidem a sacerdotibus eam custodire iussus erat usque ad tempus nuptiarum. Peperit autem me Maria mater mea initio anni tertii quo fuit in domo Iosephi, anno aetatis suae XV. Genuit me mater mea in spelunca (in spelunca: ita et Zoega et Dulaurier; nihilominus cum Thilone puto mysterio legendum esse. Illud quum non videatur tribuendum errori interpretum nostrorum, ex errore Copti esse existimandum erit. De spelunca cf. supra cap. 7.), quam nec nominare licet nec quaerere (Dulaurier qu'il est défendu de révéler, et qu'il est impossible de trouver), neque est in tota creatione homo qui eam noverit praeter me et patrem meum et spiritum sanctum.*

3) Sahid. text. sic: *Omnes autem dies patris mei Iosephi benedictae senectutis sunt anni CXI, secundum voluntatem patris mei (haec verba secundum etc Dulaurier cum seqq. coniungit). Dies mortis eius est XXVI. mensis Epep.*

4) Huius capitis Sahidice scripti argumentum Zoega breviter his exhibuit: *Iosephus aegrotans in Nazareth terrore et luctu afficitur, exclamatque super peccatis suis.*

gestavit me. Vae visceribus quae admiserunt me. Vae uberibus quae lactaverunt me. Vae pedibus super quos sedens quievi. Vae manibus quae portarunt et educarunt me usque dum adolevi. Quippe in iniquitate conceptus sum, et in peccatis concupivit me mater mea. Vae linguae et labiis meis, quae protulerunt et locuta sunt vanitatem, obtreclationem, mendacium, inscitiam, irrisionem, figmentum, versutiam et hypocrisin. Vae oculis meis, qui conspexerunt scandalum. Vae auribus meis, quae calumniatorum sermonibus delectabantur. Vae manibus meis, quae rapuere ad se non iure pertinentia. Vae ventri meo et intestinis, quae appetivere escam ipsis esu interdictam. Vae gutturi meo, instar ignis omnia quaecumque inveniebat consumenti. Vae pedibus meis, qui saepius deo ingratas ambularunt vias. Vae corpori et vae animae meae tristi, iam a deo auctore suo aversae. Quid faciam cum ad locum illum perrexero ubi consistendum mihi est coram iustissimo iudice, et ille me reprehensurus est propter opera quae cumulavi in iuventute mea? Vae omni homini morienti in peccatis suis. Profecto eadem illa hora terribilis quae contigit patri meo Iacobo, cum evolaret ex corpore anima eius, ecce mihi iam imminet. O quam ego miser hodie sum et lamentatione dignus. Verum solus deus est director animae et corporis mei, ille etiam pro lubitu cum illis aget."

CAPUT XVII.

Haec sunt quae locutus est Iosephus, senex ille iustus. Ego autem ingressus apud illum deprehendi animam eius vehementer commotam: erat enim in magna angustia constitutus. Et dixi illi Salve, mi pater Iosephe, vir iuste: qui vales? Ille vero respondit mihi Plurimum salve, o filiule mi dilecte. Equidem dolor metusque mortis iam circumdedere me; sed statim ac audiui vocem tuam, requievit anima mea. O Iesu Nazarene, Iesu sospitator mi, Iesu liberator animae meae, Iesu protector mi. Iesu, o suavissimum nomen in

ore meo omniumque amantium illud. Oculi qui vides et auris quae audis, exaudi me. Ego servus tuus hodie humillime te veneror, et coram te lacrimas meas effundo. Tu es omnino deus meus, tu es dominus meus, quemadmodum mihi sacpissime retulit angelus, praecipue autem eo die quo fluctuavit animus meus cogitationibus perversis ob puram (et) benedictam Mariam in utero gestantem, quamque ego secreto dimittere cogitabam. Haec vero mihi meditati ecce apparuere per quietem angeli domini miro mysterio dicentes mihi O Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam sponsam tuam, neque contristeris, neque verba indecora loquaris de conceptione eius, quia gravida est de spiritu sancto et pariet filium cuius nomen vocabitur Iesus: ille enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Ne autem ob hanc causam mihi male cupias, o domine: ignoravi enim mysterium nativitatis tuae⁵⁾. Recordor etiam, mi domine, diei istius cum morsu serpentis puer iste necabatur. Voluerunt autem propinqui eius tradere te Herodi, dicentes te interfecisse illum: sed resuscitatum a mortuis eum illis reddidisti. Tunc ego accedens et prehensa manu tua dixi Mi fili, cave tibi. At tu respondisti mihi Nonne tu es pater meus secundum carnem? docbo te quis ego sum. Nunc igitur, o domine et deus mi, ne mihi succenseas vel condemnes me propter illam horam. Ego sum servus tuus et filius ancillae tuae; tu vero es dominus meus, deus et servator meus, filius dei certissime.

CAPUT XVIII.

Haec ubi dixerat pater meus Iosephus, flere amplius non potuit. Et conspexi mortem iam ipsi dominantem. Sur-

⁵⁾ Pergit Zoega in exhibendo Sahidici textus argumento *Venit Iesus eum consolaturus. Supplicat Ioseph Iesum, dominum suum appellans, regem verum, salvatorem, redemptorem, deum verum et perfectum; veniamque petit quod aliquando cogitasset de matre eius domo pellenda, donec ab angelo certior factus esset de conceptione eius e spiritu sancto. Statim ad ea quae sequuntur Zoega sic pergit: pariterque quod olim ipse Iesum puerum, qui parvulum a ceraste morsum in vitam revocaverat, dextra aure traxisset (ab his igitur differt Arabs), monens ut ab operibus invidiam sibi constantibus abstineret.*

gens autem mater mea, virgo illibata, et accedens ad me dixit O mi fili dilecte, iamiam moritur hic pius senex Iosephus. Et respondi ego O mater mea amantissima, utique omnibus creaturis, quae in hoc mundo generantur, eadem incumbit moriendi necessitas: mors enim in univsum genus humanum ius obtinet. Tibi etiam, o mater mea virgo, idem ac reliquis mortalibus vitae exitus expectandus est. Attamen mors tua, ut et mors huius pii, mors non est sed vita perennis in aeternum. Quin oportet etiam me emori qua corpus quod a te suscepi. Verum surge, o mater mea veneranda, ito et ingredere ad Iosephum senem benedictum, ut videas quid adscendente (de corpore anima) eius continget⁶⁾.

CAPUT XIX.

Ibat ⁷⁾ igitur Maria mater mea pura et ingrediebatur locum ubi erat Iosephus. Atque ego ad pedes eius sedebam, illum respiciens; signa vero mortis iam apparuere in vultu eius. At senex ille benedictus levato capite et defixis oculis faciem meam intuebatur: nulla tamen me alloquendi ipsi vis inerat ob mortis qui eum circumseptum tenuit dolorem; sed multa trahebat suspiria. Ego autem manus eius per unius integrae horae spatium tenui: et conversa ille ad me facie indicabat ne ipsum desererem. Imposita deinceps pectori eius manu mea deprehendi animam eius iam faucibus vicinam abitum parare de suo receptaculo.

CAPUT XX.

Ut autem conspexit me mater mea virgo tangentem corpus eius, tetigit et illa pedes. Atque inveniens illos iam emortuos et calore destitutos, dixit mihi O fili mi dilecte, profecto incipiunt iam pedes eius frigescere et nivis algorem

6) Pergit Zoega Haec audiens Iesus plorat, secum reputans amaritudinem mortis et diem quando Iudaei eum pro salute totius mundi in crucem essent sublaturi. Mox vocat matrem suam.

7) Pergit Zoega considuntque ipse ad caput, illa ad pedes Iosephi agonizantis.

imitantur. Proinde convocatis filiis et filiabus eius dixit eis Venite quotquot estis et accedite ad patrem vestrum: certe enim ad extrema nunc perventum est. Respondit Assia filia eius (Iosephi) dicens Vae mihi, o fratres mei, utique hic idem est morbus qui (fuit) matris meae dilectae. Eiulabat autem et lacrimabatur, simul plorantibus reliquis omnibus Iosephi liberis. Ego etiam et Maria mater mea una cum illis flevimus⁸⁾.

CAPUT XXI.

At convertens ego ad meridianam plagam oculos vidi mortem iam adventantem totamque cum illa gehennam, exercitu suo et satellitibus stipatam; et vestimenta, vultus et ora illorum fundebant ignes⁹⁾. Haec ubi conspexit pater meus Iosephus recta ad se pergere, in lacrimas oculi eius soluti sunt: eodemque tempore mirum in modum ingemuit. Proinde visa suspiriorum eius vehementia mortem repuli ac totum quod ipsam comitabatur famulorum agmen. Atque invocavi patrem meum bonum dicens¹⁰⁾

8) Pergit Zoega *Advocat etiam filios filiasque Iosephi, in quibus natu maxima Lysia purpuraria. Omnes flent super patre moribundo.*

9) Haec ex Sahidico Zoega sic traustulit: *Tunc respei ad latus portae meridionale et vidi mortem quam comitabantur orcus consiliarius et diabolus velerator ab initio cum innumeris decanorum monstris igne indutis oreque sulphur et flammis spirantibus.*

10) Horum argumentum breviter Zoega sic dedit: *His terrefacta anima Iosephi exclamat et quaerit refugium. Iesus expellit orcum et comites. Mors timore percussa pone portam se abscondit. Dulaurier vero Sahidicum his interpretatus est: Dès que mon père Ioseph eut jeté les yeux sur ces êtres épouvantables qui étaient venus auprès de lui, il les aperçut terribles comme lorsque la colère et la fureur les animent contre une âme qui vient de quitter son corps, surtout si c'est celle d'un pécheur dans laquelle ils ont trouvé la marque qui caractérise leur sceau. Mon père, à la vieillesse vénérable, en apercevant ces monstres autour de lui, fut saisi d'épouvante, et ses yeux laissèrent couler des larmes. Son âme voulut se réfugier dans les ténèbres épaisses, et cherchant un lieu pour se cacher elle ne le trouva point. Dès que je vis que le trouble s'était ainsi emparé de l'âme de mon père, et que ses regards ne tombaient que sur des spectres aux formes les plus diverses et d'un aspect hideux, je m'avançai pour gourmander celui qui était l'organe du diable, ainsi que les légions infernales qui étaient accourues avec lui: elles s'enfuirent aussitôt à ma voix dans le plus grand désordre. Mais aucun de ceux qui étaient rassemblés autour de mon père n'eut connaissance de ce qui venait de se passer, non plus que ma mère Marie. Dès que la mort eut été témoin de la manière sévère dont j'avais traité*

CAPUT XXII.

„O pater omnis clementiae, oculus qui vides, et auris quae audis, exaudias supplicationem ac preces meas pro sene Iosepho, et mittas Michaellem angelorum tuorum principem atque Gabrielem praekonem lucis omnemque angelorum tuorum lucem: et (totus) eorum ordo ambulet cum anima patris mei Iosephi, donec perduxerint eam ad te. Haec est hora qua opus habet pater meus misericordia.“ Ego autem dico vobis quod omnes sancti, imo quotquot in mundo nascuntur homines, sive iusti sint sive perversi, necessario gustare debeant mortem¹¹⁾.

CAPUT XXIII.

Venerunt itaque Michael et Gabriel ad animam patris mei Iosephi, et acceptam eam involverunt involuero lucido.

les puissances des ténèbres qui formaient son cortège, dès qu'elle eut vu que je les avais mises en fuite et qu'aucune d'elles n'était restée auprès de mon père Ioseph, saisie de crainte à son tour elle s'enfuit et alla chercher un asile derrière la porte. J'adressai alors à mon père bon une prière conçue en ces termes.

11) Argumentum capitis Sahidici apud Zoegam sic exprimitur: Iesus invocat patrem suum coelestem ut mittat Michaellem et Gabrielem cum choro angelorum, qui custodiant animam Iosephi et conducant per septem aëonas tenebrarum et vias caliginosas iuxta flumen igneum et locum carnificum. Dnlaurier vero ipsum textum sic reddidit: O mon père, toi qui es la source de toute bonté, toi l'auteur de la vérité, l'œil qui voit tout, l'oreille qui entend tout, écoute ton fils unique, exauce-moi; je t'implore pour une de tes créatures, pour mon père Ioseph. Fais descendre vers moi un de tes grands chérubins accompagné du chœur des anges, de Michel le dispensateur des biens et de Gabriel celui de tes éons resplendissants qui est chargé de tes heureux messages; qu'ils viennent prendre soin de l'âme de mon père, qu'ils la guident vers toi jusqu'à ce qu'elle ait traversé les sept éons de ténèbres, et qu'elle ait dépassé les routes obscures qui inspirent tant d'effroi, et où l'on a le spectacle de châtements dont la vue inspire l'horreur; que le fleuve de feu coule semblable à de l'eau, que la mer aux ondes furieuses cesse d'être agitée, que ses flots deviennent tranquilles pour l'âme de mon père Ioseph: car c'est maintenant que la miséricorde lui est nécessaire. Je vous le dis à vous, qui êtes les saintes parties de moi-même, o mes apôtres bénis, que tout homme qui est venu dans ce monde a connu le bien et le mal, et tant que dure sa vie, quelque grand qu'il soit à ses propres yeux, lorsqu'il est près de sa fin, il a besoin de la compassion de mon père céleste à l'heure de sa mort, à celle du voyage qui la suit, et au moment où il doit rendre ses comptes devant le tribunal redoutable. Mais je veillerai sur les derniers moments de mon père Ioseph aux souvenirs si purs.

Sic commisit spiritum in manus patris mei boni, et (hic) impertiebat ipsi pacem. Nondum autem ullus ex liberis cum obdormivisse scivit. At angeli conservarunt animam eius a daemionibus tenebrarum qui erant in via, et laudaverunt deum usque dum eam perducerent ad habitaculum piorum¹²).

CAPUT XXIV.

Corpus vero eius prostratum iacuit et exsanguis: quare admota oculis eius manu eos composui ipsiusque os clausi,

12) Zoega et Dulaurier sic: Veniunt angeli. (Dulaurier: Lorsque j'eus dit Amen, ma mère le répéta après moi en un langage céleste, et aussitôt Michel et Gabriel et le chœur des anges descendirent du ciel et se tinrent sur le corps de mon père Joseph. On entendit alors retentir sur lui des plaintes et des gémissements, et je connus que sa dernière heure était arrivée. Il éprouva des douleurs semblables à celles d'une femme en mal d'enfant. La souffrance le tourmentait aussi forte qu'un vent violent et qu'un feu ardent qui dévore de nombreux aliments. Quant à la mort, la crainte ne lui avait pas permis d'entrer pour se placer sur le corps de mon père Joseph, et pour opérer la fatale séparation, parce qu'en dirigeant ses regards dans l'intérieur de la maison elle m'avait aperçu assis auprès de sa tête et incliné sur ses tempes.) Surrexi portamque egressus inveni mortem (Dulaurier: Dès que je vis qu'elle hésitait à entrer par suite de la frayeur que je lui inspirais, je franchis le seuil de la porte et je la trouvai là) solitarie sedentem in magno timore. Et dixi ei O tu quae venisti a plaga meridionali, ingredere statim et perfice quae pater meus tibi praecepit. Sed custodi Iosephum ut lucem oculorum tuorum: nam ille est pater meus secundum carnem. (Rursus h. l. Zoega nonnulla omittit. Leguntur vero apud Dulaurier post verba car c'est lui à qui je dois la vie suivant la chair, hunc in modum: et il a eu souvent à supporter les tribulations pour moi pendant mon enfance, fuyant d'un lieu dans un autre pour éviter les embûches d'Hérode; j'ai reçu de lui des instructions comme tous les enfants en reçoivent de leurs parents pour leur utilité.) Tunc Abbaton (eodem modo hoc nomen apud Dulaurier legitur) intravit et sumsit animam patris mei Iosephi et emisit eam e corpore. (Dulaurier addit a Zoega praetermissa haec: C'était à l'heure où le soleil est prêt à se montrer sur l'horizon, le 26. du mois Epiphi, en paix. La vie entière de mon père Joseph a été de cent-onze ans.) Michael autem apprehendit lacinias duas mappae (Dulaurier les deux bouts d'un tapis) holosericae, Gabriel reliquis laciniis duas, et amplexi animam patris mei Iosephi deposuerunt eam in mappa. (Hoc loco rursus addit Dulaurier Personne de ceux qui siégeaient auprès du mourant ne s'aperçut qu'il avait cessé de vivre, non plus que ma mère Marie.) Et praecepi eis (Dulaurier Je prescrivis alors à Gabriel et à Michel) ut eam custodirent a furibus in viis (Dulaurier de veiller sur l'âme de mon père Joseph et de la défendre des monstres ravissants qui allaient se trouver sur son passage.), et iussi angelos hymnos canere ei donec recepta esset in coelum. (Dulaurier J'ordonnai aussi aux anges incorporels de la précéder en chantant des hymnes, jusqu'au moment où ils l'auraient conduite dans les cieux auprès de mon père bon.)

atque Mariae virgini dixi O mater mea, ubi est ars eius quam professus est toto isto tempore quo in hoc mundo (vixit)? Ecce periit iam illa, (factaque est) quasi nunquam exstitisset. (Haec) ubi audiverunt liberi eius me loquentem cum matre mea virgine pura, cognoverunt eum iam exspirasse, admixtisque lacrimis eiularunt. Dixi autem illis Utique mors patris vestri mors non est sed vita sempiterna: etenim liberatus aerumnis huius saeculi ad requiem transiit perpetuam (et) aeternum duraturam. Hisce auditis sciderunt vestes suas flentes.

CAPUT XXV.

Et quidem incolae (urbis) Nazareth et (totius) Galilaeae cognito ipsorum planctu ad eos confluxere, et fleverunt ab hora tertia usque ad nonam. Hora autem nona omnes ad cubiculum eius (Iosephi) simul abiverunt. Atque sustulerunt corpus eius, postquam illud unguentis sublimibus imbuerant. Ego vero precabar patrem meum oratione coelestium: haec eadem illa (est) quam manu mea prius exaravi quam utero portarer Mariae virginis matris meae. Simul autem ac eam absolvi et enuntiavi Amen, ingens angelorum multitudo accessit: duobusque ex illis mandavi ut vestem expanderent lucidam eaque corpus senis benedicti Iosephi obvolverent.

CAPUT XXVI.

Et affatus Iosephum dixi Non dominabitur in te odor mortis vel foetor, neque prodibit vermis de corpore tuo unquam. Non frangetur de eo membrum vel unicum, neque ullus mutabitur in capite tuo pilus: neque peribit quicquam de corpore tuo, o mi pater Iosephe, sed manebit integrum et incorruptum usque ad convivium mille annorum. Et quisquis mortalium curam habuerit oblationis die recordationis tuae, ipsi ego benedicam et retribuam in congregatione virginum. Et quicumque cibum dederit miseris pauperibus viduis et orphanis de labore manuum suarum, die quo tua

celebratur memoria, (et quidem) in nomine tuo, non (ille) destituetur bonis omnibus vitae suae diebus. Quisquis etiam scyphum aquae vel vini bibendum praeberit viduae aut orphano in nomine tuo, dabo tibi illum ut ingrediaris cum illo ad convivium mille annorum. Omnisque homo cui curae erit oblatio die commemorationis tuae, ipsi benedicam et remunerationem praestabo in ecclesia virginum: reddam (inquam) ipsi pro uno triginta, sexaginta et centum. Et quicumque historiam vitae tuae descripserit, laboris tui et migrationis de hoc mundo, sermonemque (hunc) ore meo prolatum, illum tuae tutelae committam dum in hac vita versabitur. Discedente autem de corpore anima eius, et ubi hic ipsi mundus deserendus est, librum delictorum eius comburam, nec ullo eum torquebo supplicio in die iudicii; sed traiciet mare igneum, atque sine molestia et dolore illud pertransibit. Hoc (est) quod incumbit omni homini egeno, qui praestare nequit quicquam ex iis quae commemoravi: nimirum si nascitur ipsi filius, vocabit nomen eius Iosephum. Sic locum non habebit in illa domo vel penuria vel repentina aliqua mors in sempiternum.

CAPUT XXVII.

Convenerunt deinceps optimates urbis in locum ubi positum erat corpus senis benedicti Iosephi, et afferentes secum amicula feralia voluerunt illud (eis) involvere secundum consuetudinem qua componere solent (cadavera) Iudaei. Sedprehenderunt eum sindonem suam (quasi adstrictam) tenere: ita enim illa corpori eius adhaesit ut cupientibus eam exuere inventa sit instar ferri immobilis et indissolubilis. Neque ullas in sindone illa reperire potuerunt extremitates, quae res maximam ipsis admirationem iniecit. Tandem extulerunt eum ad locum ubi sita erat spelunca, et aperuerunt ianuam, ut conderent corpus eius inter corpora patrum eius. Tunc mihi in mentem veniebat dies qua mecum ambulavit in Aegyptum, summaque illa molestia quam mea causa sustinuit. Proinde

(mortem) eius multo tempore deflevi, et reclinans me super corpus eius dixi

CAPUT XXVIII.

„O mors quae omnem scientiam reddis evanidam ac tot lacrimas excitas et eiulatus, certe deus pater meus ille ipse (est) qui hanc tibi potestatem concessit. Ob transgressionem enim Adami et coniugis eius Evae intereunt (homines), neque parcit mors vel uni. Nemini tamen accidit aut infertur quicquam sine mandato patris mei. Utique exstiterunt homines qui vitam produxerunt ad nongentos usque annos, sed denati sunt. Imo, licet eorum nonnulli diutius vixerint, eidem nihilominus fato succubnere, nec ullus de ipsis unquam dixit Ego non gustavi mortem. Quippe dominus nunquam eandem poenam infert nisi semel, cum patri meo placuerit eam homini immittere. Eodemque momento ubi procedens illa conspicit mandatum ad se descendens de coelo, ait Prodibo contra illum (hominem, ingentem excitatura) commotionem. Tunc fit sine mora in animam impetus, et dominatur ipsi (mors), ad suum arbitrium cum illa agens. Propterea enim quod Adam non fecit voluntatem patris mei sed transgressus est mandatum eius, ad iram contra illum concitatus pater meus eum addixit morti, et (hac ratione) ingressa est mors in mundum. Quod si observasset Adam praeceptum patris mei, nunquam illi mors obtigisset. Putatisne me petere posse a patre meo bono ut mihi mittat currum igneum, qui suscipiat corpus patris mei Iosephi illudque transferat in locum quietis, ut habitet cum spiritalibus? Verum ob praevaricationem Adami descendit ista aerumna et mortis violentia in universum genus humanum. Atque haec est caussa cur me oporteat mori secundum carnem, (nimirum) pro opere meo (seu hominibus) quos creavi, ut consequantur gratiam.“

CAPUT XXIX.

Haecce locutus amplexabar corpus patris mei Iosephi,

et flebam super illud: (reliqui) vero sepulcri ianuam aperuerunt et reposuerunt corpus eius in eo iuxta corpus patris eius Iacobi. Tempore autem quo obdormivit completi ipsi erant centum et undecim anni. Nunquam ipsi doluit dens ullus in ore eius, nec hebes reddita fuit oculorum acies, nec statura eius incurva, neque decreverunt vires: sed operam dedit arti fabрили lignariae usque ad extremum vitae suae diem. Et hic dies erat sextus et vigesimus (mensis) Abib.

CAPUT XXX.

Nos vero apostoli ubi (ista) audivimus a servatore nostro, laeti surreximus et prono corpore ipsi honorem exhibentes diximus O servator noster, tuam nobis exhibeto gratiam: equidem nunc audivimus sermonem vitae. Miramur tamen, o servator noster, fata Henochi et Eliae, eos nimirum nulli obnoxios fuisse morti. Enimvero sedem incolunt iustorum in praesentem usque diem, neque viderunt corpora eorum corruptionem. At senex ille Iosephus faber lignarius erat tamen pater tuus secundum carnem. Iussisti autem ut euntes per totum mundum praedicemus sanctum evangelium, et dixisti Nuntiate illis (etiam) mortem patris mei Iosephi, et festum ipsi diem (ac) sacrum anniversaria solemnitate celebrate. Quicumque vero diminuerit quicquam de hoc sermone sive illi aliquid addiderit, ille delinquit. Miramur utique (Iosephum) inde ab illo die quo natus fuisti Bethlehem te appellavisse filium suum secundum carnem. Quare igitur eum, aequae ac illi (Henochus et Elias) sunt, non reddidisti immortalem? et tu dicis eum iustum fuisse et electum.

CAPUT XXXI.

Respondit vero servator noster et dixit Equidem prophetia patris mei iam consummata est super Adamum ob inobedientiam eius. Et omnia ad nutum voluntatemque patris mei disponuntur. Quippe si homo missum facit mandatum dei et opera sectatur diaboli committendo peccatum, producit ac-

tas eius: in hoc scilicet (vivus) servatur ut forte poenitentiam agat, et perpendat se tradendum esse in manus mortis. Quodsi fuerit aliquis bonorum operum studiosus, et ipsi vitae prorogatur spatium, ut increbrescente senectutis eius fama eum homines probi imitentur. Ubi vero hominem conspicitis cuius animus in iram praeceps est, utique dies eius abbreviantur: hi enim sunt qui in aetatis suae flore auferuntur. Omnis itaque prophetia quam pronuntiavit pater meus de filiis hominum, in qualibet re impleri debet. Quod vero attinet ad Henochum et Eliam, quomodo in hunc diem vivi subsistant, eadem servantes corpora cum quibus nati fuerant, et quod patrem meum Iosephum concernit cui non aequae ac illis contigit in corpore suo permansio: equidem etiamsi vixerit homo multas annorum myriadas in mundo, cum morte tamen vitam aliquando commutare cogitur. Et dico vobis, o fratres mei, quod oporteat illos ipsos (Henochum et Eliam) sub finem temporum redire in mundum et vita defungi, in die nimirum commotionis terroris angustiae et afflictionis. Nam antichristus quattuor interficiet corpora, eorumque effundet sanguinem aquarum in modum, propter opprobrium cui eum exposituri sunt, et ignominiam qua detecta ipsius impietate eum vivi notabunt.

CAPUT XXXII.

Et diximus O domine noster, deus et servator noster, quinam sunt illi quattuor, quos dixisti e medio sublaturum esse antichristum ob exprobrationem eorum? Respondit servator Illi sunt Henoch, Elias, Schila et Tabitha. Hunc sermonem cum audivimus a servatore nostro, gavisum sumus et exultavimus, omniemque gloriam et gratiarum actionem obtulimus domino deo et servatori nostro Iesu Christo. Hic est cui debetur gloria honos dignitas dominium potentia et laus, simul ac patri bono cum eo et spiritui sancto vivificanti dehinc et omni tempore in saeculum saeculorum, amen.

ΘΩΜΑ ΙΣΡΑΗΛΙΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

CAPUT I.

Ἀναγγέλλω ὑμῖν ἐγὼ Θωμᾶς Ἰσραηλῆτης πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν γεννηθεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν. οὐ ἡ ἀρχὴ οὕτως.

CAPUT II.

¹ Τοῦτο τὸ παιδίον Ἰησοῦς πενταέτης γενόμενος παίζων ἦν ἐν διαβάσει ῥύακος, καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα συνήγαγεν εἰς λάκκους, καὶ ἐποίει αὐτὰ εὐθέως καθαρὰ, καὶ λόγῳ μόνῳ ἐπέταξεν

*) Ita titulus est in Bonon et Dresd, nisi quod Dresd post κυρίου addit ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . . Par Λόγος εἰς τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα (κ. μεγ. secundis curis deleta videntur) τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . . Vind Παιδικὰ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. . . Sinait Σύγγραμμα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀνατροφῆς τοῦ κυρίου.

I. Ἀναγγέλλω (Dresd et Bonon Ἀναγγέλλω) -- οὕτως ex Dresd et Bonon. . . Par Ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλῆτης πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς (huc usque Parisiensis lectio similis est Sinaiticae, quam vide infra) γεννηθεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἐν τῇ Βηθλεέμ, ἐξιστάμενος (huius verbi scriptura Thiloni dubia videbatur; coniecit ab auctore ipso scriptum fuisse ἐξιστῶν [-στὰς] ἡμᾶς)· ὣν ἡ ἀρχὴ ἐστὶν αὕτη. . . Vind Ἀπασι τοῖς ἐξ ἐθνῶν γνωρίσαι ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀναγκαῖον ἡγησάμην· ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλῆτης -- (reliqua Lambecius ex codice non exscripsit).

II, 1. Τοῦτο τὸ παιδ. Ἰησοῦς (Ἰησοῦς ex auctoritate codicum Parisiensis et Vindobonensis scripsi; Dresd et Bonon habent ὁ Ἰησοῦς) -- ἐπέταξεν αὐτά. . . Par Τὸ γὰρ παιδίον Ἰησοῦς (adde ἦν?) πενταέτης γενόμενος. βροχῆς δὲ γενομένης, καὶ παυσάσης τῆς βροχῆς ὁ Ἰησοῦς ἐπαιζεν ἐπὶ διοδεύσει τινὸς ῥύακος καὶ τὰ παραρρέοντα ὕδατα συνηγάγετο εἰς λάκκους, μετ' ἐτέρων παίδων τῶν

αὐτά. ² Καὶ ποιήσας πηλὸν τρυφερόν ἐπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ἰβ· καὶ ἦν σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα παιδιά πολλά παίζοντα σὺν αὐτῷ. ³ Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ παίζων, ἀπήλθε παραχρῆμα καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ Ἰδοὺ τὸ παιδίον σου ἐστὶν ἐπὶ τὸ ρυάκιον, καὶ λαβὼν πηλὸν ἐπλασεν πουλία ἰβ, καὶ ἐβεβήλωσεν τὸ σάββατον. ⁴ Καὶ ἔλθων Ἰωσήφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀνέκραξεν αὐτῷ λέγων Διὰ τί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ ἃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε. καὶ πετασθέντα τὰ στρουθία ὑπῆγον κράζοντα. ⁵ Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόντες διηγήσαντο τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὅπερ εἶδον πεποιηκότα τὸν Ἰησοῦν.

Ἑβραίων. καὶ αὐτὰ τὰ ὕδατα παραχρῆμα ἐγένοντο καθάρα καὶ ἐνάρετα· λόγῳ δὲ μόνῳ ἐπάταξεν (*corrigendum est ἐπέταξεν*) αὐτά, καὶ πάντως ὑπετάσσοντο αὐτῷ. . . Vind Τὸ παιδίον Ἰησοῦς πενταέτης γενόμενος, καὶ βροχῆς γενομένης ἐπαίξεν ἐπὶ διάβασιν ρύακος, καὶ τὰ ρέοντα ὕδατα ῥυπαρὰ ὄντα συνήγαγεν εἰς λάκκους, καὶ ἐποίει αὐτὰ καθάρὰ εὐδώς καὶ ἐνάρετα εἶναι, λόγῳ δὲ μόνῳ καὶ οὐκ ἔργῳ ἐπάταξας αὐτοῖς.

2. Καὶ π. πηλὸν τρυφερόν (*et Dresd et Bonon* πηλὸν τρυφερόν) -- ὅτε (*Bonon* ὅτι) -- σὺν αὐτῷ. . . Par Ἐπάραντος δὲ ἐκ τῆς χεῖλεως (*sic*) αὐτῶν πηλὸν τρυφερόν, ἐπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία τὸν ἀριθμὸν ἰβ. ἦσαν οὖν καὶ τὰ παιδιά παίζοντα σὺν αὐτῷ. . . Vind Εἶτα ἄρας ἐκ τῆς ὕλεως πηλὸν τρυφερόν ἐπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία δώδεκα· ἦν δὲ σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν παίζων. καὶ πολλά παιδιά *etc* (*prueter haec Lambecius nihil exscripsit*).

3. Ἰδὼν δὲ -- ἐν σαββ. παίζων (*delevi* ὅτι quod *Dresd et Bonon* ante ἐν habent; cf. Par, in quo recte deest) -- ρυάκιον (*Dresd et Bonon* ρύακον. Cf. cod. Sinuit, in quo est περὶ τὸ ρυάκιν) -- τὸ σάββατον. . . Par Ἰδὼν δὲ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ πλαττων τὸν πηλόν, ἀπήλθεν εὐδώς καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ λέγων Ἰδοὺ τὸ παιδίον σου παίζον ἐπὶ τοὺς ρύακας (*cum prioribus* ἐπὶ διοδεύσει τινὸς ρύακος magis convenire videtur ἐπὶ τοῦ ρύακος), καὶ ἦρε πηλόν καὶ ἐπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ἰβ, καὶ βεβηλοὶ τὸ σάββατον.

4. Καὶ ἔλθων (*ita Dresd; Bonon* add ὁ) Ἰωσήφ -- ἐν σαββάτῳ (*ita Dresd; Bonon* ἐν σάββατον) -- ὑπῆγον κράζοντα (*et Dresd et Bonon* ὑπῆγον κράζων). . . Par Καὶ ἔλθων ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀνέκραξεν αὐτόν (*sic*) λέγων Διὰ τί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ, ὃ (*sic*) οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς παλάμας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μέμνηστέ μου ζῶντες (*cf. ad haec Sinaiticum textum*). καὶ πετασθέντων τῶν στρουθίων ἐξῆλθον κράζοντα.

5. Ἰδόντες -- διηγήσαντο (*διηγήσαν ex Bononiensi editum ex errore Mingarelli esse videtur*) -- εἶδον (*et Dresd et Bonon* οἶδον, quod εἶδον et ἴδον *pari iare corrigi potest*) -- τ. Ἰησοῦν. . . Par Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν,

CAPUT III.

¹ Ὁ δὲ υἱὸς Ἄννα τοῦ γραμματέως ἦν ἐστὼς ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας ἐξέχεε τὰ ὕδατα αὐτῶν συνήγαγεν ὁ Ἰησοῦς. ² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸ γινόμενον ἠγανάκτησε, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν Ἄδικε, ἀσεβῆ καὶ ἀνόητε, τί ἡδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ τὰ ὕδατα; ἰδοὺ νῦν καὶ σὺ ὡς δένδρον ἀποξηρανθῆς, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃς φύλλα οὔτε ῥίζαν οὔτε καρπὸν. ³ Καὶ εὐθέως ὁ παῖς ἐκεῖνος ἐξηράνθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηρανθέντος ἐβάστασαν αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν νεότητάν αὐτοῦ, καὶ ἤγαγον πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχει παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα.

CAPUT IV.

¹ Εἶτα πάλιν ἐπορεύετο διὰ τῆς κόμης, καὶ παιδίον τρέχων διεσπάραξεν εἰς τὸν ὄμιον αὐτοῦ. καὶ πικραυνθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδὸν σου. καὶ παραχρῆμα πεσὼν ἀπέ-

καὶ ἀπελθόντες διηγήσαντο τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὅπερ ἔβλεπον, πεπονημένως ὁ Ἰησοῦς.

III, 1. Ὁ δὲ υἱὸς Ἀ. τοῦ γραμματέως (τοῦ γραμμ. ex Par et Sinait; Dresd et Bonon γραμματεὺς sine τοῦ) ἦν (ita Par; Dresd et Bonon ὢν) ἐστὼς -- συνήγ. ὁ Ἰησοῦς. . . Par Ὁ δὲ υἱ. Ἄννα τοῦ γραμματέως ἦν ἐστὼς ἐκεῖ μετὰ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας -- συνήγ. ὁ Ἰησοῦς.

2. Ἰδὼν δὲ -- ἀσεβῆ (ita cum Dresd et Bonon [ἀσεβεῖ] etiam Sinait) καὶ -- ἰδοὺ (Dresd add καὶ) -- οὔτε καρπὸν. . . Par Ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον Ἰησοῦς τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀνόητε, τί ἡδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ ἐξέχεας τὰ ὕδατα; ἰδοὺ νῦν καὶ σὺ -- φύλλα οὔτε κλάδους οὔτε καρπὸν.

3. Καὶ εὐθέως -- νεότηταν (ita codices) -- ἐνεκάλουν (et Dresd et Bonon ἐνεγκάλουν, item Par. Cf. infra Sinaitici textus cap. IV, 2.) -- τοιαῦτα. . . Par Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηρανθέντος ἐβάστασαν φέροντες αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν νεότητά αὐτοῦ, καὶ ἤγοντο πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχει παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα (vertit haec cum Cotelario Fabricius -- ad Iosephum quem incubabant Cur eiusmodi habes puerum talia operantem?). Praeterea vero Par additu habet haec: Εἶτα ὁ Ἰησοῦς παρακληθεὶς παρὰ πάντων ἰάτρευσεν αὐτόν, ἐάσαντός τι μέρος (codex addit τινα. Ionesius pro eo reponendum duxit εἶναι) ἄργον ὀλίγον, εἰς τὸ προσέχειν αὐτούς.

IV, 1. Εἶτα πάλιν -- τρέχων (sic et Dresd et Bonon) -- διεσπάραξεν (Dresd -γει, Bonon διεσπάγει) -- ἀπελεύσει (ita et Dresd et Bonon) -- πεσὼν (sic

θανεν. Ἰδόντες δέ τινες τὸ γινόμενον εἶπον Πόθεν τοῦτο τὸ παιδίον ἐγεννήθη, ὅτι πᾶν ῥῆμα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἑτοιμον; ² Καὶ προσελθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνεῶτος τῷ Ἰωσήφ κατεμέμφοντο λέγοντες Σὺ τοιοῦτον παιδίον ἔχων οὐ δύνασαι μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ κώμῃ, ἣ δίδασκε αὐτῷ εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· τὰ γὰρ παιδία ἡμῶν θανατοῖ.

CAPUT V.

¹ Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων Ἵνα τί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπε δέ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά, ὅμως σιγήσω διὰ σέ· ἐκεῖνοι δέ οἴσουσιν τὴν κόλασιν αὐτῶν. καὶ εὐθέως οἱ ἐγκαλοῦντες αὐτὸν ἀπετυφλώθησαν. ² Καὶ οἱ ἰδόντες ἐφοβήθησαν σφόδρα καὶ ἠπόρουν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ ἐλάλει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον ἦν καὶ θαῦμα ἐγένετο. Ἰδόντες δέ ὅτι τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσήφ ἐπέλαβεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον καὶ ἔτιλεν σφόδρα. ³ Τὸ δὲ παιδίον

nterque) -- ἑτοιμον . . Par Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο διὰ τῆς κώμης, καὶ παιδίον τρέχον διερράγη εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ. καὶ πικρανθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Οὐκ ἀπελεύσῃ τὴν ὁδὸν σου. καὶ παραχρ. πεσὼν ἀπέθανεν. Ἰδόντες -- ἐστὶν ἑτοιμον;

2. Καὶ προσελθόντες -- κατεμέμφοντο (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur. Cf. etiam Sinaiticum, in quo est ἐγκάλουν) λέγοντες -- παιδίον ἔχων (ita rursus Par; Dresd παιδ. ἔχεις) οὐ -- αὐτῷ (ita Dresd; Bonon αὐτόν) εὐλογεῖν -- θανατοῖ (Dresd et Bonon - τεῖ): Par Καὶ προσελθόντες -- κατεμέμφοντο λέγοντες Σὺ τοῦτο τὸ παιδίον ἔχων οὐ δύνασαι -- ἐν τῇ πόλει ἡμῶν· ἣ δίδασκε τὸ παιδίον σου αὐτῷ (Ionesius correxit αὐτός. Rectius Thiloni τὸ παιδ. σου additamentum librarii videbatur; sed cf. textum Sinaiticum) εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι, ἣ ἐξελθε σὺν αὐτῷ τῶν ὠδε· τὰ γὰρ -- θανατοῖ.

V, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος -- κατεργάζει (sic uterque codex) -- ταῦτα οὐκ εἰσὶ σά (ita ex Par scripsi; Dresd et Bonon post ταῦτα pergunt ἐμὰ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ σά, quemadmodum etiam in evangelio nostro Thomae latino legitur; cf. infra V, 2.) -- ἀπετυφλώθησαν (sic uterque codex; per errorem igitur Thilo edidit ἐτυφλώθησαν) . . Par Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸ λέγων Ἵνα τί -- πάσχουσιν οὕτως, καὶ μισοῦσιν -- εἶπεν δέ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήμ. σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά, ἀλλὰ διὰ σέ σιγήσω· ἐκεῖνοι δὲ οἱ εἰρηκότες σοι ταῦτα οἴσουσι τὴν κόλασιν τὴν αἰώνιον. καὶ εὐθ. οἱ ἐγκ. αὐτὸν ἐτυφλώθησαν.

2. Καὶ οἱ (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur) ἰδόντες -- ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσήφ (ὁ Ἰωσ. rursus ex Par addidimus) -- σφόδρα . . Par Καὶ οἱ ἰδόντες

ἡγανάκτησε καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀρκετόν σοί ἐστὶν ζητεῖν καὶ μὴ εὐρίσκειν, καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας· οὐκ οἶδας ὅτι σός; μὴ με λύπει.

CAPUT VI.

¹ Καθηγητῆς δέ τις ὀνόματι Ζακχαῖος ἐστὼς ἐν μέρει τινὶ ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασεν σφοδρῶς ὅτι παιδίον ὢν τοιαῦτα φθέγγεται. ² Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσήγγισεν τῷ Ἰωσήφ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι παιδίον φρόνιμον ἔχεις, καὶ νοῦν ἔχει· δεῦρο παράδος μοι αὐτὸ ὅπως μάθῃ γράμματα, καὶ ἐγὼ διδάξω αὐτὸ μετὰ τῶν γραμμάτων πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ προσαγορεύειν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τιμᾶν αὐτοὺς ὡς προπάτορας καὶ πατέρας καὶ τοῦ ἀγαπᾶν συνηλικιώτας. ³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ ἁ ἕως τοῦ ῶ μετὰ πολλῆς ἐξετάσεως τρανῶς. ἐμβλέψας δὲ τῷ καθηγητῇ Ζακχαίῳ λέγει αὐτῷ Σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς κατὰ φύσιν, τὸ βῆτα πῶς ἄλλους διδάσκεις; ὑποκριτά, πρῶτον εἰ οἶδας δίδαξον τὸ ἁ, καὶ τότε σοι πιστεύσομεν περὶ τοῦ β. εἴτα ἤρξατο ἀποστομίζειν τὸν διδάσκαλον περὶ τοῦ πρώτου γράμματος, καὶ οὐκ ἴσχυσεν αὐτῷ ἀνταποκριθῆναι. ⁴ Ἀκουόντων δὲ

ἐφοβήθησαν πάντες σφόδρα καὶ ἠπόρουν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον γίνεται, καὶ ἐθαύμαζον. εἰδόντες δὲ ὅτι τοῦτο ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσήφ ἐπελάβετο αὐτοῦ τὸ ῶτιον καὶ ἔτιλεν αὐτό.

3. Τὸ δὲ παιδίον -- καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς (ita ex Par scripsimus; Dresd et Bonon post· εὐρίσκειν pergunt μάλιστα ὅτι σοφῶς) -- μὴ με λύπει (Dresd et Bonon ad haec addunt σός γάρ εἰμι, quae cum Parisiensi omisimus) . . Par Τὸ δὲ παιδίον -- καὶ μὴ εὐρίσκειν αὐτούς (Thiloni sunt caeci illi facti quaerentes Iosephum), καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας. οὐκ οἶδας ὅτι σός εἰμι; μὴ με λύπει.

VI, 1. Καθηγητῆς -- ἐν μέρει τινὶ (τινὶ ex Par est; Dresd et Bonon non habent) ἢ. τοῦ Ἰησ. τ. λαλοῦντος (Dresd et Bonon vitiose τῷ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντα) -- φθέγγεται . . Par Καθηγητῆς -- ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ; καὶ ἐθαύμασε σφόδρα ὅτι παιδίον ὢν τοιαῦτα φθ.

2. Καὶ μετ' -- εἶπεν αὐτῷ: consentit Par | ὅτι παιδ. φρόν. ἔχεις κ. ν. ἔχει: ita Par; Bonon et Dresd ὅτι (Dresd ἔτι) νοῦν ἔχει (Dresd νοῦνεχεῖ, Bonon νοῦν ἔχει), καὶ φρόνιμον ἔχεις παιδίον | δεῦρο (Par add οὖν) -- μάθῃ (ita Par; Dresd et Bonon μάξω) γράμματα | καὶ ἐγὼ διδάξω -- καὶ προσαγορεύειν (ita Dresd; Bonon -ρεύει) -- καὶ τιμᾶν αὐτ. ὡς προπάτ. usque συνηλικιώτας (ita Dresd; Bonon a verbis καὶ τιμᾶν αὐτούς transilit ad συνηλικιώτας, omissis mediis): horum nihil in Parisiensi legitur.

3. Καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα -- πιστεύσομεν (Bonon -σωμεν) -- ἀνταποκρι-

πολλῶν λέγει τὸ παιδίον τῷ Ζακχαίῳ Ἄκουε, διδάσκαλε, τὴν τοῦ πρώτου στοιχείου τάξιν, καὶ πρόσχες ὧδε πῶς ἔχει κανόνας, καὶ μεσαχαρακτῆρα οὓς ὁρᾷς ξυνοὺς διαβαίνοντα, συναγομένους, ὕψους μὲν αὐτοὺς πορεύοντος πάλιν δὲ κεφαλαιουῶντος, τρισήμους ὁμογενεῖς, ὑπάρχους δὲ καὶ ὑποστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ α̅.

Θῆναι: ab his satis differt Parisiensis codex, qui sic habet Κατίσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦ διδάξει γράμματα τῷ Ἰησοῦ, ἤρξατο τὸ πρῶτον στοιχεῖον τὸ ἄλεφ. ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει τὸ δεύτερον στοιχεῖον μπέζ, γκίμελ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα τὰ στοιχεῖα ἕως τέλους. καὶ ἀναπτύξας βιβλίον, τοὺς προφήτας ἐδίδασκε τὸν κατ'ηγητήν.

†. Horum nihil simile in Parisiensi invenitur. Codicum autem Dresdensis et Bononiensis textus inde a verbis πῶς ἔχει κανόνας usque ad sectionis finem perquam corruptus est. Scriptum enim ibi sic est: πῶς ἔχει κανόνας καὶ μέσα χαρακτῆρας, οὓς ὄρα ξύνους, διαβαίνοντας, συναγομένους, ὕψουμένους, χορεύοντας, βαλεφειοῦντας (Bonon βάλε φεγ.), τρισήμους, ὁμογενεῖς, ὑπαρκουχθέν (Bonon - χθέν) ζυγοστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχει τὸ α̅. Haec Mingarellius, libri auctorem in littera A symbolum dei eiusque trini agnovisse existimans, in hunc fere modum emendanda censuit: πῶς ἔχει κανόνας καὶ μεσσαχαρακτῆρας· οὓς ὄρα ξυνούς, διαβαίνοντας, συναγομένους, ὕψουμένους, χορεύοντας· λάβε περιόντας, τρισήμους, ὁμογενεῖς, ὑπάρχους τε· ζυγοστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ α̅, hac interpretatione addita *Audi, magister, positionem primi elementi, et attende quomodo habeat canones seu lineas, et dimidios characteres: quos inspicere communes, permeantes, congregatos, surgentes, saltantes: accipe eos qui supersunt, trilineos, homogeneos, et veluti principatum tenentes, ad libellam positos et aequalis mensurae: canones seu lineas habes litterae A. Ipse tamen Mingarellius coniecturis se suis diffidere non dissimulavit: notas enim illas litterae A nec in Graecorum Alpha nec in Hebraeorum Aleph quadrare. Multo quidem magis eas quadrare in primam Armenorum litteram, probare sibi visus est iis quae Chardinus in Itinere persico X, pag. 26. (ed. Langlès 1811. tom. IX. pag. 124.) de legendis Christianorum Persiae docuit. Ibi enim refertur ex evangelio quodam infantiae persico „qu'étant envoyé à l'école pour apprendre l'abc, le maître lui voulant faire dire a, il s'arrêta et dit au maître Apprenez - moi auparavant pourquoi la première lettre de l'alphabet est ainsi faite. Surquoi le maître le traitant de petit babillard, il répondit Je ne dirai point a, que vous ne me disiez pourquoi la première lettre est ainsi faite. Le maître se mettant en colère, Jésus lui dit Je vous l'apprendrai donc moi. La première lettre de l'alphabet est formée de trois lignes perpendiculaires sur une ligne diamétrale (l'a arménien est ainsi fait à peu près comme une m renversée), pour nous apprendre que le commencement de toutes choses est une essence en trois personnes.“ Quibus Mingarellii de loco nostro coniecturis „minime locum restitutum et illustratum“ censuit Thilo. Ut enim, ait Cod. apocr. I. p. 292., taceamus coniecturas illas λάβε περιόντας et ὑπάρχους τε prorsus improbables, latina quam Mingarellius dedit interpretatio constat verbis sine sensu, quorum plura graecis ne respondent quidem. Neque hoc auctor ipse innuit se figuram primae litterae referre ad illud trinitatis emblemata; quod tamen sumi potest si ab inepto monacho illa verba assula esse statuas. Nam Marcossiorum*

CAPUT VII.

¹ Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ διδάσκαλος Ζακχαῖος τὰς τοσαύτας καὶ τειαύτας ἀλληγορίας τοῦ πρώτου γράμματος εἰρηκότος τοῦ παιδός, ἠπόρησεν ἐπὶ τοσαύτην ἀπολογίαν καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παροῦσιν Οἶμοι, ἠπορήθην ὁ τάλας ἐγώ, ἐμαυτῷ αἰσχύνην παρέχων ἐπισπασάμενος τὸ παιδίον τοῦτο. ² Ἄρον οὖν αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφέ Ἰωσήφ· οὐ φέρω τὸ αὐστηρὸν τοῦ βλέμματος αὐτοῦ, οὐ τρανῶ τὸν λόγον ἄπαξ. τοῦτο τὸ παιδίον γηγενὴς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεννημένον. ποία γαστήρ τοῦτο ἐβάστασεν, ποία δὲ μήτρα τοῦτο ἐξέθρεψεν, ἐγὼ ἄγνωῶ. οἶμοι, φίλε, ἐξηγεῖ με, οὐ παρακολουθήσω τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἠπάτησα ἐαυτόν, ὁ τρισάθλιος ἐγώ· ἠγωνιζόμεν

de pueritia Christi libellus referente Irenaeo adv. haeres. I, 20. haec tantum continuit προσπαραλαμβάνουσι δὲ εἰς τοῦτο κακεῖνο τὸ ῥαδιούργημα, ὡς τοῦ κυρίου παιδός ὄντος καὶ γράμματα μαρτυρόντος, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῷ φήσαντος, καθὼς ἔπος ἐστίν, Εἰπέ ἄλφα, ἀποκρίνασθαι τὸ ἄλφα· πάλιν τε τὸ βῆτα τοῦ διδασκάλου κελεύσαντος εἰπεῖν, ἀποκρίνασθαι τὸν κύριον Σὺ μοι πρότερον εἰπέ τί ἐστὶ τὸ ἄλφα, καὶ τότε σοι ἐρῶ τί ἐστὶ τὸ βῆτα. καὶ τοῦτο ἐξηγοῦνται ὡς αὐτοῦ μόνου τὸ ἄγνωστον ἐπισταμένου, ὃ ἐφάνέρωσεν ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἄλφα. Praeterea Thilo significavit pro οὐς ὄρα legi posse οὐς ὄρᾳς, item ξυντούς pro ξυνούς, ὑπαρπαχθέντας vel ὑφαρπαχθέντας pro ὑπαρπουχθέν, φεγγοβολοῦντας pro βαλεφεγιοῦντας (cf. Cod. apocr. I. pag. CXIII.), denique τούτους addi posse ante κανόνας ἔχει τὸ ἄ. Nuperrime vero ab eadem cum Mingarellio sententia de trinitatis symbolo profectus emendationem loci suscepit vir doctissimus Rud. Hofmannus, qui in libro quem inscripsit Das Leben Jesu nach den Apokryphen, pag. 222. hunc textum proposuit πῶς ἔχει κανόνας καὶ μεσαχαρακτῆρα, οὐς ὄρᾳς ξυνούς, διαβαίνοντα· συναγομένους, ὕψους μὲν πορεύοντος, κεφαλαιοῦντος, τρισήμους, ὁμογενεῖς ὑπάρχοντες δέ, ὑποστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ Α. Qua ab emendatione non graviter differt quam ipsi proposuimus et in textum recepimus. Habet autem haec coniiciendi licentia in loco tam corrupto non minimam excusationem inde quod uti non licet nisi codicibus recentissimis.

VII, 1. ἠπόρησεν: Dresd ἠπώρησεν | αἰσχύνην: uterque codex αἰσχύνης, statimque post ἐπισπασμένος.

2. οὐ τρανῶ: Mingarellius corrigi voluit οὐ vel περὶ οὐ τρανῶ (de quo semel dicam quid sentiam). Contra Thilo notavit ex latino evangelio infantiae Parisiensi, in quo est nec audire gravitatem sermonum eius, potius reponi posse οὐδὲ τρανόν. Sed omnino emendatione non opus esse videtur. | ἐξηγεῖ: Thilo ex utroque codice edidit ἐξήγει. Hofmannus maluit ἐξήγει. | παρακολουθήσω: ita Dresd ex emendatione; a prima fuerat παρακολουθήσομαι | ἐαυτόν: ita ex Dresd et Bonon, nec corrigendum duxi. Thilo dedit ἐμαυτόν.

ἔχειν μαθητὴν, καὶ εὐρέθην ἔχειν διδάσκαλον. ³ Ἐνθυμούμαι, φίλοι, τὴν αἰσχύνην, ὅτι γέρων ὑπάρχων ὑπὸ παιδίου ἐνικήθην. καὶ ἔχω ἐκκακῆσαι καὶ ἀποθανεῖν διὰ τούτου τοῦ παιδός· οὐ δύναμαι γάρ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐμβλέψαι εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ. καὶ πάντων εἰπόντων ὅτι ἐνικήθην ὑπὸ παιδίου μικροῦ, τί ἔχω εἰπεῖν; καὶ τί διηγήσασθαι περὶ ὧν μοι εἶπε κανόνων τοῦ πρώτου στοιχείου; ἀγνοῶ, ὦ φίλοι· οὐ γάρ ἀρχὴν καὶ τέλος αὐτοῦ γινώσκω. ⁴ Τοιγαροῦν ἀξιώ σε, ἀδελφέ Ἰωσήφ, ἀπάγαγε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν σου. οὗτος τί ποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεὸς ἢ ἄγγελος, ἢ τί εἶπω οὐκ οἶδα.

CAPUT VIII.

¹ Τῶν δὲ Ἰουδαίων παραινούτων τῷ Ζακχαίῳ, ἐγέλασε τὸ παιδίον μέγα καὶ εἶπεν Νῦν καρποφορεῖτωσαν τὰ σά, καὶ βλεπέτωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ. ἐγὼ ἄνωθεν πάρεμι ἵνα αὐτοὺς καταράσσομαι καὶ εἰς τὰ ἄνω καλέσω, καθὼς διετάξατο ὁ

3. γέρων ὑπάρχων: in codicibus scripta est γερ. ὑπάρχει, unde Thiloni δε ante γέρων supplendum videbatur. Sed ἐνικήθην in codice extremam syllabam compendio scriptam habet, quod non solvi debet δι. Eo magis edendum ita videbatur ut edidimus. | διὰ τούτου τοῦ παιδός: Bonon διὰ τούτου τοῦ παιδός | ἐμβλέψαι: ita Dresd; Bonon βλέψαι | εἰπόντων: Dresd ὑπόντων | στοιχείου: Dresd et hoc et aliis locis στοιχείου etc | αὐτοῦ γινώσκω: uterque codex αὐτοῦ οὐ γιν.

4. οὗτος: in Dresd scriptum est nisi fallor τούτος. Hinc malui edere οὗτος quam τούτο, quod apud Mingar. et Thil. legitur.

Ceterum huic capiti respondent verba ea quibus in codice Parisiensi ista historia finitur. Praegressis enim illis καὶ ἀναπτύξας -- ἐδίδασκε τὸν κατήγηγ-τὴν leguntur ibi haec Αὐτὸς δὲ αἰσχυνθεὶς ἠπώρησεν, ὅτι οὐκ οἶδε πέθεν αὐτὸς οἶδε τὰ γράμματα. καὶ ἐγεγυῖς ἀνεχώρησεν οἰκαδε, θουμάζων ἐξισταμένος τὸ παράδοξον. Denique additur in Parisiensi codice fragmentum historiae de pannis a puero tinctis, quam evangelium infantiae arabicum capite XXXVII. tradit, graeci vero codices nostri reliqui non exhibent. Quod fragmentum sic habet:

(VIII.) Πορευομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ εἶδεν τι (codex τινα) ἐργαστήριον καὶ τινα νεανίσκον βάπτων (sic) εἰς λέβητας ἱμάτια καὶ τζόχας τινὰς διαφόρους φοιᾷς, τὸ καλὸν ἑκάστον ἐκτελὼν κατὰ τὴν τοῦ ἐνὸς ἑκάστου βούλησιν. εἰσελθὼν οὖν τὸ παιδίον Ἰησοῦς [adde ἰδὼν? πρὸς? πρὸς τέν?] οὕτως ποιῶντα τὸν νεανίαν, λαβὼν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν προσκειμένων ὑφασμάτων...

VIII, 1. παραινούτων: Mingarellio legendum videbatur παροινούτων („quum vero Iudaei Zachaeum probro afficerent“). | πάρεμι: Dresd παρήμιοι | καταράσσομαι et infra καταράσσειται: uterque codex καταράσσομαι et καταρράσσειται. Thilo edidit κταράσσωμαι et καταράσσηται, quemadmodum etiam Mingarellius edi voluit.

ἀποστείλας με δι' ὑμᾶς. ² Καὶ ὡς τὸ παιδίον κατέπαυσε τὸν λόγον, εὐθέως ἐσώθησαν οἱ πάντες οἱ ὑπὸ τὴν κατάραν αὐτοῦ πεσόντες. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσει αὐτόν, ὅπως μὴ καταράσεται αὐτόν καὶ ἔσται ἀνάπηρος.

CAPUT IX.

¹ Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τινι δώματι ἐν ὑπερώῳ, καὶ ἐν τῶν παιδίων τῶν παιζόντων μετ' αὐτοῦ πεσὼν ἀπὸ τοῦ δώματος κάτω ἀπέθανε· καὶ ἰδόντα τὰ ἄλλα παιδιά ἔφυγον, καὶ κατέστη ὁ Ἰησοῦς μόνος. ² Καὶ ἐλθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνεῶτος ἐνεκάλουν ἐκεῖνοι δὲ ἐπηρέαζον αὐτόν. ³ Κατεπήδησεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ στέγου καὶ ἔστη παρὰ τὸ πτώμα τοῦ παιδίου, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλη καὶ εἶπεν Ζῆνον, — οὕτω γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκαλεῖτο — ἀναστάς εἰπέ μοι, ἐγὼ σε κατέβαλον; καὶ ἀναστάς παραχρῆμα εἶπεν Οὐχὶ κύριε, οὐ κατέβαλας ἀλλὰ ἀνέστησας. καὶ ἰδόντες ἐξεπλάγησαν. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ παιδίου ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι σημείῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ.

2. ἀνάπηρος: Dresd ἀνάπειρος. Idem cum Bonon antea παροργῆσαι.

IX, 1. ἔπαιζεν: ita codices. Hinc per errorem Thilo edidit ἔπαιξεν | δώματι: Dresd τόπω δώματι, priore voce obelo transfixa | πεσὼν: ita uterque codex. | ἰδόντα τὰ ἄλλα: Dresd ἰδὼν τὰ ἄλλα; Bonon teste Mingarellio ἰδόντα ἄλλα | κατέστη: uterque codex κατέβη. Emendandum esse κατέστη vel κατέμεινεν, iam Thilo notavit.

2. ἐλθόντες: uterque codex ἐλθόντα | τοῦ τεθνεῶτος: ita Dresd; Bonon τοῦ παιδίου ἡγουν τοῦ τεθνεῶτος | ἐνεκάλουν: Bonon, ut supra, ἐνεγκάλουν. Sequuntur in codicibus haec ὡς αὐτόν καταβληθέντα αὐτόν, quae corrupta esse in promptu est. Excidisse nonnihil, cum Thilone recte concluditur cum ex iis quae sequuntur ἐκεῖνοι δέ, tum ex loco gemino evangelii latini, qui in Parisiensi codice sic legitur *Et cum venissent parentes illius infantis qui mortuus fuerat, dicebant adversus Iesum Vere tu illum ruere fecisti. Iesus autem dixit Ego nunquam eum ruere feci. Ipsi vero insidiabantur adversum Iesum.* Cf. etiam infra evang. Thom. latin. cap. VII. Hinc ita fere legi potest ἐνεκάλουν τὸν Ἰησοῦν ὡς ὑπ' αὐτοῦ καταβληθῆναι αὐτόν. καὶ εἶπεν Ἐγὼ οὐδέποτε κατέβαλον αὐτόν. ἐκεῖνοι δὲ ἐπηρ. αὐτόν. Etiam in Sinaitico codice locus geminus est capite VIII., quem huc conferre iuvat. | ἐπηρέαζον: Dresd ἐπειρέαζον, Bonon ἐπειρεάζωντο.

3. στέγου: cf. ad B VIII, 1. Bonon στέατος. Thiloni στέγους vel στεγνοῦ corrigendum videbatur. | κατέβαλον: Dresd κατέβαλλον | κατέβαλας: Dresd κατέβαλλας. Mingarellio et Thiloni edendum videbatur κατέβαλες | ἀλλά: Dresd ἀλλ' | ἐπὶ τῷ γεγον. σημείῳ: uterque codex ἐπὶ τὸ γεγονότι σημείον.

CAPUT X.

¹ Μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζων τις ξύλα ἐν τῇ γωνίᾳ νεώτερος, ἔπεσεν ἡ ἀξίνη καὶ διέσχισεν τὴν βάσιν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, καὶ ἑξαιμος γενόμενος ἀπέθνησκεν. ² Θορύβου δὲ γενομένου καὶ συνδρομῆς, ἔδραμε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἐκεῖ. καὶ βιασάμενος διῆλθεν τὸν ὄχλον, καὶ ἐκράτησεν τοῦ νεανίσκου τὸν πεπληγότα πόδαν, καὶ εὐθέως ἰάθη. εἶπε δὲ τῷ νεανίσκῳ Ἀνάστα νῦν, σχίζε τὰ ξύλα καὶ μνημόνευέ μου. ὁ δὲ ὄχλος ἰδὼν τὸ γεγονὸς προσεκύνησαν τὸ παιδίον, λέγοντες Ἀληθῶς πνεῦμα θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν τῷ παιδίῳ τούτῳ.

CAPUT XI.

¹ Ὦντος δὲ αὐτοῦ ἑξαέτους, πέμπει αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὕδωρ ἀντλήσαι καὶ φέρειν ἐν τῷ οἴκῳ, δεδοκῶς αὐτῷ ὑδρίαν. ἐν δὲ τῷ ὄχλῳ συγκρούσας, ἡ ὑδρία ἐρράγη. ² Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπλώσας τὸ παλὶον ὅπερ ἦν βεβλημένος, ἐγέμισεν αὐτὸ ὕδωρ καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸ γεγονὸς σημεῖον κατεφίλει αὐτόν, καὶ διετῆρει ἐν αὐτῇ τὰ μυστήρια ἃ ἔβλεπεν αὐτὸν ποιοῦντα.

CAPUT XII.

¹ Πάλιν δὲ ἐν καιρῷ τοῦ σπόρου ἐξῆλθεν τὸ παιδίον μετὰ

X, 1. γωνία: uterque codex γονία | ἔπεσεν: ita Dresd; Bonon καὶ ἔπεσεν | Dresd et Bonon ἡ ἀξίνη. Dresd etiam διέσχυσεν | ἑξαιμος: Dresd et Bonon ἐξ αἵματος. Sinaiticus codex recte ἑξαιμος.

2. τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησοῦς | πόδαν: ita uterque codex | τῷ νεανίσκῳ: Dresd τὸν νεανίσκον, Bonon τὸ νεανίσκον | προσεκύνησαν τὸ παιδίον -- ἐν τῷ παιδ. τούτῳ: ita Dresd; Bonon nil nisi προσεκύνησαν τὸ παιδ. τοῦτο.

XI, 1. πέμπει: Bonon πέμπ. δέ | δεδοκῶς: ita uterque codex. Thilo edidit δεδοκῶς, sed nescio an praestet hunc soloecismum cum tot aliis servare. | συγκρούσας: non cum Thilone scribendum puto συγκρούσας. Eodem enim soloecismo dictum est in Sinaitico codice (cf. B X, 1.) πορευόμενος δὲ συνετρίβη etc.

2. ὅπερ ἦν βεβλημένος: ita Dresd; Bonon ὅνπερ ἦν βεβλημένου | ὕδωρ: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ὕδατος | κατεφίλει: Bonon κατεφίλησεν | ἔβλεπ. αὐτόν: Dresd et Bonon ἔβλ. αὐτό.

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἵνα σπείρει σῖτον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ σπείρειν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἔσπειρε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἓνα κόκκον σίτου. ² Καὶ θερίσας καὶ ἄλωνίσας ἐποίησε κόρους ρ, καὶ καλέσας πάντας τοὺς πτωχοὺς τῆς κώμης εἰς τὴν ἄλωνα ἐχάρισατο αὐτοῖς τὸν σῖτον· καὶ Ἰωσήφ ἔφερεν τὸ καταλειφθὲν τοῦ σίτου. ἦν δὲ ἐτῶν ἡ ὅτε τοῦτο ἐποίησε τὸ σημεῖον.

CAPUT XIII.

¹ Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ τέκτων ἦν, καὶ ἐποίει ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄροτρα καὶ ζυγούς. ἐπετάγη αὐτῷ κράββατος παρὰ τι-
νος πλουσίου ὥπως ποιήσῃ αὐτῷ. τοῦ δὲ ἐνὸς κανόνος τοῦ κα-
λουμένου ἐναλλάκτου ὄντος κολοβωτέρου, μὴ ἔχοντες τί ποιῆσαι,
εἶπεν τὸ παιδίον ὁ Ἰησοῦς τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· θές κάτω τὰ
δύο ξύλα, καὶ ἐκ τοῦ μέσου μέρους ἰσοποιήσον αὐτά. ² Καὶ
ἐποίησεν Ἰωσήφ καθὼς εἶπεν αὐτῷ τὸ παιδίον. ἔστη δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους καὶ ἐκράτησεν τὸ κολοβώτερον ξύλον,
καὶ ἐκτείνας αὐτὸ ἴσον ἐποίησεν τοῦ ἄλλου. καὶ εἶδεν ὁ πατὴρ
αὐτοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐθαύμασε, καὶ περιλαβὼν τὸ παιδίον κατε-
φίλει λέγων Μακάριός εἰμι, ὅτι τὸ παιδίον τοῦτο δέδωκέ μοι
ὁ θεός.

XII, 1. ἵνα σπείρει: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ἵνα
σπείρῃ | σῖτον: Dresd σίτον, item infra | παιδίον Ἰησοῦς: ita Dresd et Bonon;
sed Dresd supra lineam post παιδίον adscriptum habet ὁ. | κόκκον σίτου: Dresd
κόκκ. σίτον

2. ἄλωνίσας: Dresd ἄλωνήσας, Bonon ἄλωνήσας. Mingar. scribi voluit
ἀλωνήσας vel ἄλωνίσας. Cum Thilone probavimus ἄλωνίσας, quamquam, ut idem
notavit, cum pari probabilitate scribi potest ἀλοήσας. | κόρους: uterque codex
κάρους | τὴν ἄλωνα: uterque codex τὸν ἄλωνα | καταλειφθέν: Dresd ex emen-
datione καταληφθέν | ἐποίησε: Bonon ἐποίησας.

XIII, 1. ἦν, καὶ ἐποίει: in utroque codice desideratur καί. Mingarellius
malebat ὦν ἐποίει. | ποιήσῃ: ita uterque codex. Thilo edidit ποιήσῃ | ἐναλ-
λάκτου ὄντος κολοβωτέρου, μὴ ἔχοντες τί ποιῆσαι: ita de coniectura, quam Thilo
iam praeiverat, scripsimus. Codices habent ἐναλλάκτου μὴ ἔχοντος τί ποιῆσαι.
Praeterea Thilo scribi malebat ἔχοντές τι, quod nobis non videtur. | Ἰωσήφ:
ita Dresd; Bonon τῷ Ἰωσήφ | ξύλα: Bonon ξύτα, et infra ξύτον.

2. ἐποίησεν τοῦ ἄλλου: ita Dresd; Bonon ἐπ. αὐτοῦ ἄλλου, pro quibus
Mingarellius reponi volebat αὐτὸ ἄλλω | καὶ ἐθαύμασε: Bonon omi καί | κατε-
φίλει: Bonon κατεφίλησε.

CAPUT XIV.

¹ Ἰδὼν δὲ Ἰωσήφ τὸν νοῦν τοῦ παιδίου καὶ τὴν ἡλικιότητα, ὅτι ἀκμάζει, πάλιν ἐβουλεύσατο μὴ εἶναι αὐτὸ ἄπειρον τῶν γραμμάτων, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸ παρέδωκεν ἑτέρῳ διδασκάλῳ. εἶπε δὲ ὁ διδάσκαλος τῷ Ἰωσήφ Πρῶτον παιδεύσω αὐτὸ τὰ ἐλληνικά, ἔπειτα τὰ ἐβραϊκά. ἦδει γὰρ ὁ διδάσκαλος τὴν πείραν τοῦ παιδίου, καὶ ἐφοβήθη αὐτό· ὅμως γράψας τὸν ἀλφάβητον ἐπετήδευεν αὐτὸ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτῷ. ² Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Εἰ ὅντως διδάσκαλος εἶ, καὶ εἰ οἶδας καλῶς τὰ γράμματα, εἰπέ μοι τοῦ ἄλφα τὴν δύναμιν, καὶ γὰρ σοι ἐρῶ τὴν τοῦ βῆτα. πικρανθεὶς δὲ ὁ διδάσκαλος ἔκρουσεν αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν. τὸ δὲ παιδίον πονέσας κατηράσατο αὐτόν, καὶ εὐθέως ἐλιποθύμησε καὶ ἔπεσεν χαμαὶ ἐπὶ πρόσωπον. ³ Ἀπεστράφη δὲ τὸ παιδίον εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Ἰωσήφ δὲ ἐλυπήθη, καὶ παρήγγειλε τῇ μητρὶ αὐτοῦ ὅπως ἔξω τῆς θύρας μὴ ἀπολύσεις αὐτόν, διότι ἀποθνήσκουσιν οἱ παροργίζοντες αὐτόν.

CAPUT XV.

¹ Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἕτερος πάλιν καθηγητής, γνήσιος φίλος ὢν τοῦ Ἰωσήφ, εἶπεν αὐτῷ Ἀγαγέ μοι τὸ παιδίον εἰς τὸ παιδευτήριον· ἴσως ἂν δυνθῶ ἐγὼ μετὰ κολακείας διδάξαι αὐτὸ τὰ γράμματα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Εἰ θαρρεῖς, ἀδελφέ, ἔπαρον

XIV, 1. Ἰωσήφ: ita Dresd; Bonon ὁ Ἰωσήφ | παιδίου: ita Bonon; Dresd παιδός | παρέδωκεν: uterque codex παρέδωκαν | ἦδει: codices ἴδει. Mingar. et Thil. probaverunt οἶδε | πείραν τ. παιδίου: Dresd κείραν τ. παιδός | ὅμως: Bonon ὅπως | ἐπετήδευεν: ita cum Mingar. et Thilone. Codices ἐπετήχευεν. Thilo „nobis in mentem venerat ἐπέτυχεν vel ἐνέτυχεν αὐτῷ (locutus est cum eo), propter seqq. καὶ οὐκ ἀπεκρ. αὐτῷ (fortasse αὐτό).“

2. τὴν τοῦ βῆτα: Dresd om τοῦ | πονέσας: ita uterque codex | ἐλιποθύμησε: codices ἐλυποθύμησε

3. Ἀπεστράφη: codices ἀπεστράφην | ἀπολύσεις: in Dresd correctum esse videtur ἀπολύσης | ἀποθνήσκουσιν: Dresd -σκωσιν.

XV, 1. φίλος ὢν: codex uterque φίλ. ἦν | κολακείας: Thilo servandum duxit κολακίας, quod in codicibus est | διδάξαι: codices διδάξω, quo servato Mingarellius vertit fortasse ego cum docebo, si poterō, litteras cum blanditiis | Εἰ: Bonon Εἰς | ἔπαρον: hic accentus in Dresd est (itemque ut videtur in Bonon),

αὐτὸ μετὰ σεαυτοῦ. καὶ λαβὼν αὐτὸ μετ' αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ, τὸ δὲ παιδίον ἡδέως ἐπορεύετο. ² Καὶ εἰσελθὼν θρασὺς εἰς τὸ διδασκαλεῖον εὔρε βιβλίον κεείμενον ἐν τῷ ἀναλογίῳ, καὶ λαβὼν αὐτὸ οὐκ ἀνεγίνωσκε τὰ γράμματα τὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐλάλει πνεύματι ἀγίῳ, καὶ ἐδίδασκε τὸν νόμον τοὺς περιεστῶτας. ὄχλος δὲ πολὺς συνελθόντες παριστήκεισαν ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῇ ὡραιότητι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῇ ἐτοιμασίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅτι νήπιον ὦν τοιαῦτα φθέγγεται. ³ Ἀκούσας δὲ Ἰωσήφ ἐφοβήθη, καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ διδασκαλεῖον λογισάμενος μὴ οὗτος ὁ καθηγητὴς ἐστὶν ἄπειρος. εἶπε δὲ ὁ καθηγητὴς τῷ Ἰωσήφ Ἰνα εἰδῆς, ἀδελφέ, ὅτι ἐγὼ μὲν παρέλαβον τὸ παιδίον ὡς μαθητὴν, αὐτὸ δὲ πολλῆς χάριτος καὶ σοφίας μεστόν ἐστιν· καὶ λοιπὸν ἄξιόν σε, ἀδελφέ, ἄρον αὐτὸ εἰς τὸν οἶκόν σου. ⁴ Ὡς δὲ ἤκουσεν τὸ παιδίον ταῦτα, εὐθέως προσεγέλασεν αὐτῷ καὶ εἶπεν Ἐπειδὴ ὀρθῶς ἐλάλησας καὶ ὀρθῶς ἐμαρτύρησας, διὰ σὲ κακείνος ὁ πληρωθεὶς ἰαθήσεται. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτερος καθηγητὴς. παρέλαβε δὲ Ἰωσήφ τὸ παιδίον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

non ἐπάρον | λαβὼν αὐτό: Bonon λαβ. αὐτόν | ἀγῶνος: ita scripsimus cum Thilone pro ἀγῶνου, quod codices habent.

2. θρασὺς εἰς: codices θρασυνῆς. Mingarellius legi voluit καὶ εἰσελθὼν θρασὺ εἰς, pro quibus praestat edere x. εἰσελθὼν θρασὺ εἰς | ἀναλογίῳ: Mingarellius corrigi volebat ἀναλογεῖν | ὄχλος δὲ -- ἐθαύμαζον: ita maximam partem ex Dresd edidimus praeunte Thilone. In eo enim sic scriptum est: καὶ ἀκούοντες αὐτῷ. ὄχλος δὲ πολ. συνελθ. παριστήκεισαν (sic, quod παριστήκεισαν edidimus. Thilo παρεστήκεισαν) ἀκούοντες αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον. Contra Bononiensis haec tantum habet: καὶ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον | νήπιον ὦν: Bonon ὦν om

3. καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ -- ἄπειρος: ita Dresd; Bonon καὶ ἔδραμεν ἄπειρος, omissis mediis. Praeterea sensus verborum μὴ οὐτ. ὁ καθῃγ. ἐστὶν ἄπειρος satis aptus esse videtur. Alioquin suspicari possis legendum esse μὴ οὐτ. ὁ καθ. ἐστὶ ἀνάπειρος. Cf. supra cap. VIII, 2. et Pseudo-Matth. XXXIX. Hoc loco gemino id ipsum quod coniecimus confirmatur verbis his Quod cum audisset Ioseph, currando venit ad ianuam, timens ne ipse didascalus moreretur. | εἰδῆς: ita etiam Thiloni scribendum videbatur. Codices ἰδῆς.

4. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτ. καθ.: ita Bonon; Dresd καὶ εὐθέως ὁ ἕτ. καθ. ἰάθη | Ἰωσήφ: ita Dresd; Bonon ὁ Ἰωσήφ.

CAPUT XVI.

Ἐπεμψε δὲ Ἰωσήφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰάκωβον τοῦ δῆσαι ξύλα καὶ φέρειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἠκολούθει δὲ καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς αὐτῷ. καὶ συλλέγοντος τοῦ Ἰακώβου τὰ φρύγανα, ἔχιδνα ἔδακε τὴν χεῖραν Ἰακώβου. ² Καὶ κατατεινομένου αὐτοῦ καὶ ἀπολλυμένου προσήγγισεν ὁ Ἰησοῦς καὶ κατεφύσησε τὸ δῆγμα· καὶ εὐθέως ἐπαύσατο ὁ πόνος, καὶ τὸ θηρίον ἐρράγη, καὶ παραυτὰ ἔμεινεν ὁ Ἰάκωβος ὑγιής.

CAPUT XVII.

¹ Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἰωσήφ νοσῶν τι νήπιον ἀπέθανεν, καὶ ἔκλαιεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ σφόδρα. ἤκουσε δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πένθος μέγα καὶ θέρυβος γίνεται, καὶ ἔδραμε σπουδαίως· καὶ εὐρών τὸ παιδίον νεκρόν, καὶ ᾗψατο τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ εἶπεν Σοὶ λέγω, βρέφος, μὴ ἀπεθάνῃς ἀλλὰ ζῇσον, καὶ ἔστω μετὰ τῆς μητρός σου. καὶ εὐθὺς ἀναβλέψας ἐγέλασεν. εἶπε δὲ τῇ γυναικὶ Ἄρον αὐτὸ καὶ δὸς γάλα, καὶ μνημόνευέ μου. ² Καὶ ἰδὼν ὁ παρεστὼς ὄχλος ἐθαύμασεν, καὶ εἶπον Ἀληθῶς τὸ παιδίον τοῦτο ἢ θεὸς ἦν ἢ ἄγγελος θεοῦ, ὅτι πᾶς λόγος αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἔτοιμον. καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκείθεν παίζων μετὰ καὶ ἐτέρων παιδίων.

CAPUT XVIII.

¹ Μετὰ δὲ χρόνον τινα οἰκοδομῆς γενομένης καὶ θορύβου μεγάλου, ἵστατο ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπῆλθεν ἕως ἐκεῖ. καὶ ἰδὼν ἄν-

XVI, 1. ξύλα καὶ φέρειν: ita Dresd; Bonon ξύτα καὶ φέρει | τὸ παιδίον Ἰησοῦς: supplevimus Ἰησοῦς (scribi solitum ἱς), quod in utroque codice deest | χεῖραν: ita uterque codex

2. κατατεινομένου: codices κατατιναμένου. Mingar. et Thil. κατατειναμένου probarunt; sed addidit Thilo „fortasse rectius κατατεινομένου.“ | ἀπολλυμένου: codices ἀπολυμένου | προσήγγισεν: Dresd προσίγγισεν; Bonon προήγγισεν.

XVII, 1. νοσῶν: ita uterque codex. Correxerunt Mingar. et Thil. νοσοῦν | καὶ ᾗψατο: ita rursus uterque. | Σοὶ λέγω: omnino σοὶ legendum est pro σύ, quod codd. habent. Bonon praeterea λέγων. | ἔστω: Dresd ἔστο. Mingar. et Thil. (cum Bonon ut videtur) ἔσο.

2. μετὰ καὶ: ita Dresd; Mingar. et Thil. (cum Bonon ut videtur) καὶ μετὰ.

θρῶπον νεκρὸν κείμενον ἐπελάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ εἶπεν Σοὶ λέγω, ἄνθρωπε, ἀνάστα, ποίει τὸ ἔργον σου. καὶ εὐθέως ἀναστὰς προσεκύνησεν αὐτόν. ² Ἰδὼν δὲ ὁ ὄχλος ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν Τοῦτο τὸ παιδίον οὐράνιον ἐστίν· πολλὰς γὰρ ψυχὰς ἔσωσεν ἐκ θανάτου, καὶ ἔχει σῶσαι ἕως πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

CAPUT XIX.

¹ Ὦντος δὲ αὐτοῦ δωδεκαετοῦς ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος εἰς Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ πάσχα μετὰ τῆς συνοδίας αὐτῶν, καὶ μετὰ τὸ πάσχα ὑπέστρεφον εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ἀνῆλθε τὸ παιδίον Ἰησοῦς εἰς Ἱερουσόλυμα· οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ἐνόμισαν αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι. ² Ὀδεύσαντων δὲ ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς, ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν, καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν ἐλυπήθησαν, καὶ ὑπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ζητοῦντες αὐτόν. καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα τοῦ νόμου καὶ ἐρωτῶντα αὐτούς. προσεῖχον δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, πῶς παιδίον ὑπάρχων ἀποστεμίζει τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τοῦ λαοῦ, ἐπιλύων τὰ κεφάλαια τοῦ νόμου καὶ τὰς παραβολὰς τῶν προφητῶν. ³ Προσελθοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία εἶπεν αὐτῷ Ἵνα τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν, τέκνον; ἰδοὺ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Τί με ζητεῖτε; οὐκ οἶδατε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με; ⁴ Οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἶπον Σὺ εἰ μήτηρ τοῦ παιδίου τούτου; ἡ δὲ εἶπεν Ἐγὼ εἰμι. καὶ εἶπον αὐτῇ Μακαρία σὺ εἰ ἐν γυναιξίν, ὅτι ηὐλόγησεν ὁ θεὸς τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας σου· τοιαύτην γὰρ δόξαν καὶ

XVIII, 1. νεκρὸν κείμενον: ita Dresd; Bonon κείμ. νεκρόν | ἐπελάβετο: Bonon ἐπεβάλετο.

XIX, 1. τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησ.

2. ὑπέστρεψαν: uterque codex ὑποστρέψαντες | καὶ ἀκούοντα τοῦ νόμου: ad haec uterque codex addita habet καὶ ἀκούοντα. Thiloni delenda videbantur potius ea quae servavimus καὶ ἀκούοντα τοῦ νόμου | ὑπάρχων: codices ὑπάρχει.

3. Ἵνα τί: ita Dresd; Bonon omi τί | ὀδυνώμενοι: codices ὀδυνόμενοι, unde Mingarellius male adscripsit ὠδινόμενοι.

4. καὶ οἱ Φαρισαῖοι: ita Dresd; Bonon omi οἱ | Μακαρία σὺ εἰ: ita Dresd; Bonon omi εἰ

τοιαύτην ἀρετὴν καὶ σοφίαν οὔτε ἴδομεν οὔτε ἠκούσαμεν ποτε.
⁵ Ἀναστὰς δὲ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἦν
ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει
πάντα τὰ γενόμενα. ὁ δὲ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία
καὶ χάριτι· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

⁵. τ. γον. αὐτοῦ: ita Dresd; Bonon τ. γ. αὐτῶν | τῶν αἰώνων: ita Dresd;
Bonon om.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΘΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΝΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

CAPUT I.

Ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης γνωρίσαι
πᾶσι τοῖς ἐξ ἔθνους ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ μεγαλεῖα ὅσα ἐποίησεν
ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστρεφόμενος σωματικῶς ἐν
πόλει Ναζαρέτ, ἐλθὼν ἐν πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας.

CAPUT II.

¹ Μία τῶν ἡμερῶν βροχῆς γενομένης ἐξελθὼν τοῦ οἴκου οὗ
ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔπαιζεν ἐν τῇ γῇ, ἐνθα κατέρρεον ὕδατα·
καὶ ποιήσας λάγκους, κατήρχοντο τὰ ὕδατα, καὶ ἐπλήθησαν
οἱ λάγκοι ὕδατος. εἶτα λέγει Θέλω ἵνα γένησθε καθαρά καὶ ἐνά-
ρετα ὕδατα. καὶ εὐθέως ἐγένοντο. ² Διερχόμενος δέ τις παῖς
Ἄννα τοῦ γραμματέως καὶ βαστάζων βαῦδον ἐξ ἰτέας κατέ-
στρεψε τοὺς λάγκους διὰ τῆς βαύδου, καὶ ἐξεχύθη τὰ ὕδατα.
καὶ στραφεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ Ἄσεβῆ καὶ παράνομε, τί σε
ἠδίκησαν οἱ λάγκοι καὶ ἐξεκένωσας αὐτούς; οὐ μὴ ἀπελεύσει
τὴν ὁδόν σου, καὶ ἀποξηρανθῆς ὡς τὴν βαῦδον ἥνπερ κατέχεις.
³ Καὶ πορευόμενος μετὰ μικρὸν πεσὼν ἀπέψυξε. καὶ ἰδόντα τὰ
παιδιά τὰ συμπαίζοντα αὐτῷ ἐθαύμασαν, καὶ ἀπελθόντα ἀπήγ-

1. ἐξ ἔθνους: ita Sinaiticus codex, sed codd. quattuor reliqui ἐξ ἔθνων.
Priora Ἀναγκαῖον usque ὁ κύρ. ἡμῶν Ἰησ. Χρ. cf. cum codicibus Parisiensi et
Vindobonensi.

II, 1. Cf. A II, 1.

2. 3. Cf. A III, 1—3.

βαῦδον ἐξ ἰτέας: A III, 1. κλάδον ἰτέας | Ἄσεβῆ: servavi codicis scriptu-
ram, quae eadem est in Dresd et Bonon. | ἀπελεύσει: h. l. in codice est ἀπε-
λεύσεις, paullo infra ἀπελεύσει; hinc utroque loco -σει edendum videbatur.

γειλαν τῷ πατρὶ τοῦ τεθνεώτος. καὶ δραμῶν εὔρε τὸ παιδίον τεθνηκός· καὶ ἀπῆλθεν ἐγκαλιῶν τῷ Ἰωσήφ.

CAPUT III.

¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐποίησεν ἐξ ἐκείνου τοῦ πηλοῦ στρουθία ἰβ· ἦν δὲ σάββατον. καὶ δραμῶν ἐν παιδίον ἀπήγγειλε τῷ Ἰωσήφ λέγων Ἴδου τὸ παιδίον σου παίζει περὶ τὸ ρυάκιον, ποιήσας ἐκ τοῦ πηλοῦ στρουθία, ὃ οὐκ ἔξεστιν. ² Ὁ δὲ ἀκούσας ἐπορεύθη καὶ λέγει πρὸς τὸ παιδίον Ἰνα τί ταῦτα ποιεῖς, βεβηλώσας τὸ σάββατον; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, ἀλλ' ἐμβλέψας ἐπὶ τὰ στρουθία λέγει Ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μιμησθεσθέ μου ζῶντα. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ πετασθέντα ἀνῆλθον εἰς τὸν αέραν. καὶ ἰδὼν Ἰωσήφ ἐθαύμασεν.

CAPUT IV.

¹ Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ μέσον τῆς πόλεως, παιδίον τι ῥῖψαν λίθον κατ' αὐτοῦ ἐπληξεν αὐτοῦ τὸν ὦμον. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδὸν σου. καὶ εὐθέως καταπεσὼν κακείνος ἀπέθανεν. οἱ δὲ τυχόντες ἐξεπλάγησαν λέγοντες Πόθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν, ὅπως πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἔτοιμον; ² Ἀλλὰ κακείνοι ἀπελθόντες ἐγκάλουν πρὸς Ἰωσήφ λέγοντες Οὐ δυνήσῃ μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ· εἰ δὲ βούλῃ, δίδασκε τὸ παιδίον σου εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· καὶ γὰρ τὰ παιδιά ἡμῶν θανατοῖ, καὶ πᾶν ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἔτοιμον.

III, 1—2. Cf. A II, 2 sqq.

δραμῶν: in codice est δραμόν, sed statim post λέγων et ποιήσας. Eo vero magis δραμῶν edendum videbatur quoniam Sinaitici codicis scriba saepe o pro ω posuit, quemadmodum antea habet σωματικῶς, ἐξελθόν, εὐθέως, πορευόμενος μ. μ. πεσόν, καὶ δραμόν εὔρε | ρυάκιον: in codice Sinaitico est ρυάκιν, quam ad formam recentiorem scriba recentior antiquiorem deduxisse videtur; in Dresdensi vero et Bononiensi aperto vitio ῥήακον (i. e. ῥύακον) scriptum est.

2. Haec magis cum Parisiensi quam cum Dresdensi scriptura conveniunt.

αέραν: ita in codice scriptum est.

IV, 1. Cf. A IV, 1.

ἀπελεύσει: ita codex habet. Vide ad II, 2.

2. Cf. A IV, 2.

ἐγκάλουν: sic in codice est.

CAPUT V.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔστη τὸ παιδίον ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ κρατήσας αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὠτίου ἔθλιψε σφοδρῶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀτενίσας αὐτῷ εἶπεν Ἀρκετόν σοί ἐστιν.

CAPUT VI.

¹ Τῇ δὲ ἐπαύριον κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἤγαγε πρὸς τινα καθηγητήν, Ζακχαῖον ὀνόματι, καὶ φησι πρὸς αὐτὸν Λάβε τὸ παιδίον τοῦτο, καθηγητά, καὶ δίδαξον γράμματα. καὶ φησιν ἐκεῖνος Παράδος μοι αὐτό, ἀδελφέ, καὶ γὰρ διδάξω τὴν γραφήν, καὶ πείσω εὐλογεῖν πάντας καὶ μὴ καταρᾶσθαι. ² Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἐγέλασε καὶ φησι πρὸς αὐτούς Ὑμεῖς ἅ οἴδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεννήθησαν οἱ πατέρες τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν. καὶ ἀκούσας τις ἐξεπλάγη. ³ Καὶ πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Θαυμάζετε ὅτι εἶπον ὑμῖν ὅτι οἶδα πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν· ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθῃ ὁ κόσμος. ἰδοὺ οὐ πιστεύετε μοι ἄρτι· ὅταν ἴδητε τὸν σταυρόν μου, τότε πιστεύσετε ὅτι ἀληθῆ λέγω. οἱ δὲ ἐξεπλήσσοντο ἀκούοντες ταῦτα.

CAPUT VII.

¹ Γράψας δὲ ὁ Ζακχαῖος τὴν ἀλφάβητον ἐβραϊστί, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν Ἄλφα. καὶ φησιν τὸ παιδίον Ἄλφα. καὶ αὐθις ὁ διδάσκαλος Ἄλφα· καὶ τὸ παιδίον ὁμοίως. εἶτα πάλιν ὁ διδάσκαλος ἐκ τρίτου τὸ ἄλφα. τότε ἐμβλέψας ὁ Ἰησοῦς τῷ καθηγητῇ λέγει Σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς πῶς ἄλλον τὸ βῆτα διδάξης; καὶ ἀρξάμενος τὸ παιδίον ἀπὸ τοῦ ἄλφα εἶπεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ

V. Cf. A V, 1—3, ubi multo plura nostris leguntur.

VI, 1. Cf. A VI, 1. 2.

2. 3. His quae respondeant A non habet. Sed cf. VIII, 1.

2. ἐξεπλάγη: in codice scriptum est ἐξεπλάγισεν.

3. Θαυμάζετε: de coniectura addidi, etsi ipsius scriptura codicis videtur ferri posse. Huc confer evang. Thom. latin. VI, 4. | πότε ἐκτίσθῃ: codex ὅτε ἐκτίσθῃ | πιστεύσετε: codex πιστεύσητε.

VII, 1. Cf. A VI, 3.

κβ γράμματα. ² Εἶτα καὶ αὐθις λέγει "Ἀκουσον, διδάσκαλε, τὴν τάξιν τοῦ πρώτου γράμματος, καὶ γνῶθι πόσους προσόδους καὶ κανόνας ἔχει καὶ χαρακτῆρας ξυνούς διαβαίνοντας συναγομένους. καὶ ἀκούσας ὁ Ζακχαῖος τὰς τριὰς προσηγορίας τοῦ ἐνὸς γράμματος, ἐκπλαγεὶς οὐκ εἶχεν ἀποκριθῆναι αὐτῷ, καὶ στραφεὶς λέγει τῷ Ἰωσήφ Ἀδελφέ, τὸ παιδίον τοῦτο ἀληθῶς οὐκ ἔστι γηγενές· ἄρον οὖν αὐτὸ ἀπ' ἐμοῦ.

CAPUT VIII.

¹ Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἣν ὁ Ἰησοῦς παίζων σὺν ἄλλοις παισὶν ἐπάνω διστέγου οἴκου. καὶ κατωθισθὲν ἐν παιδίον ὑπὸ ἄλλου κρημνιζόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανεν. καὶ ἰδόντες οἱ συμπαίζοντες αὐτῷ παῖδες ἔφυγον, καὶ μόνος ὁ Ἰησοῦς ὑπελείφθη ἐστὼς ἐπάνω τοῦ στέγου εὗ κατεκρήμνισθη ὁ παῖς. ² Καὶ μαθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνηκότος παιδὸς ἔδραμον μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ εὐρόντες τὸν μὲν παῖδα κατὰ γῆς νεκρὸν κείμενον, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἄνωθεν ἐστῶτα, ὑπολαβόντες ὡς ὑπ' αὐτοῦ κατακρημνισθῆναι τὸν παῖδαν, καὶ ἀτενίζοντες ὠνείδιζον αὐτόν. ³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν εὐθέως κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ διστέγου, καὶ ἔστη πρὸς κεφαλῆς τοῦ τεθνηκότος καὶ λέγει αὐτῷ Ζῆνον, εἰ ἐγὼ σε κατέβαλον· ἀνάστα καὶ εἰπέ. οὕτως γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ παῖς. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἀνέστη ὁ παῖς, καὶ προσκυνήσας τὸν Ἰησοῦν εἶπεν Κύριε, οὐ σύ με κατέβαλες, ἀλλὰ νεκρὸν ὄντα με ἐζώωσας.

CAPUT IX.

¹ Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζων τις τῶν γειτόνων ξύλον

2. Cf. A VI, 4., ubi scripturam libri ratione critica restituere conati sumus. Sinaiticam vero scripturam intactam reliquimus, nisi quod ξυνούς et διαβαίνοντας pro ἐξύνους (etiam Dresd codex l. l. ξύνους, non ξυνούς, habet) et διαβένοντας edidimus.

VIII. Cf. A IX.

1. στέγου: videtur τὸ στέγον et τὸ διστέγον recentioribus pro τὸ στέγος, ἢ στέγη placuisse. Etiam Dresd A IX, 2. habet ἀπὸ τοῦ στέγου.

2. τὸν παῖδαν: ita h. l. codex.

3. Ζῆνον: in codice scriptum est ζῆνων.

IX. Cf. A X.

ἀπέτεμε τὴν βάσιν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ πελέκους, καὶ ἔξαιμος γεγωνὼς ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ² Καὶ λαοῦ συνδεδραμηκότος πολλοῦ συνῆλθεν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ. καὶ ἀψάμενος τοῦ πεπληγμένου ποδὸς τοῦ νεανίσκου, καὶ εὐθέως ἰάσατο αὐτόν, καὶ φησιν αὐτῷ Ἀνάστα, σχίσον τὰ ξύλα σου. καὶ ἀναστὰς προσεκύνησεν αὐτόν, εὐχαριστῶν καὶ σχίζων τὰ ξύλα. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὄντες ἐκεῖ θαυμάσαντες ἠύχαρίστησαν αὐτῷ.

CAPUT X.

Γενομένου δὲ αὐτοῦ ἐτῶν ̅ς̅, ἀπέστειλεν αὐτόν Μαριὰμ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κομίσαι ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς. πορευόμενος δὲ συνετρίβη ἡ ὕδρία αὐτοῦ. καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ πηγῇ ἠπλώσε τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ καὶ ἀντλήσας ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς ἐπλησεν αὐτόν, καὶ λαβὼν ἀπήγαγε τὸ ὕδωρ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἐκείνη ἐξεπλάγη, καὶ περιπλακείσα κατεφίλει αὐτόν.

CAPUT XI.

¹ Φθάσας δὲ τὸ ὀγδόον τῆς ἡλικίας ἔτος, προσετάγη ὁ Ἰωσήφ ὑπὸ τινος πλουσίου κράββατον οἰκοδομῆσαι αὐτῷ· τέκτων γὰρ ἦν. καὶ ἐξελθὼν ἐν τῷ ἀγρῷ πρὸς συλλογὴν ξύλων, συνῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Ἰησοῦς. καὶ κόψας δύο ξύλα καὶ πελεκίσας τὸ ἐν ἔθῃκεν πλησίον τοῦ ἄλλου, καὶ μετρήσας εὔρεν αὐτὸ κολοβώτερον, καὶ ἰδὼν ἐλυπήθη, καὶ ἐζήτηι εὔρεῖν ἕτερον. ² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ Θές τὰ δύο ταῦτα ὁμοῦ πρὸς ἰσότητα ἀμφοτέρων προτομῶν. καὶ διαπορούμενος ὁ Ἰωσήφ περὶ τούτου, τί βούληται τὸ παιδίον, ἐποίησεν τὸ προσταχθέν. καὶ λέγει αὐτῷ πάλιν Κράτησον ἰσχυρῶς τὸ κολοβὸν ξύλον. καὶ θαυμάζων ὁ Ἰωσήφ ἐκράτησεν αὐτό. τότε κρατήσας καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ ἕτερον ἄκρον εἴλκυσεν αὐτοῦ τὴν ἄλλην προτομήν· ἐποίησεν καὶ κεῖνο ἴσον τοῦ ἄλλου ξύλου, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἰωσήφ Μηκέτι

1. πελέκους: codex πέλεκος.

X. Cf. A XI.

XI, 1. 2. Cf. A XIII.

1. προσετάγη: codex προσεγάγη.

2. ἐκράτησεν αὐτό: codex ἐκρ. αὐτόν, item infra ἐποίησεν καὶ κεῖνον | εἴλκυσεν: codex ἤλκυσεν.

λυποῦ, ἀλλὰ ποίει ἀκωλύτως τὸ ἔργον σου. καὶ ἰδὼν ἐκεῖνος
ὑπερεθαύμασεν, καὶ λέγει καθ' ἑαυτὸν Μακάριός εἰμι ἐγώ, ὅτι
τοιούτον παῖδά μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ³ Ἀπελθόντων δὲ ἐν τῇ πόλει
διηγήσατο τῇ Μαριὰμ ὁ Ἰωσήφ. ἐκείνη δὲ ἀκούσασά τε καὶ
βλέπουσα τὰ παράδοξα μεγαλεῖα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔχαιρεν, δοξά-
ζουσα αὐτὸν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

3. Haec A XIII. non habentur.

μεγαλεῖα: codex μεγάλη.

INCIPIT TRACTATUS DE PUERITIA IESU SECUNDUM THOMAM.

CAPUT I. QUOMODO MARIA ET IOSEPH FUGIERUNT CUM EO IN EGYPTUM.

¹ Cum facta fuisset conturbatio, quoniam requisitio facta fuit ab Herode de domino nostro Iesu Christo, ut eum interficeret, tunc angelus dixit ad Ioseph Tolle Mariam et puerum eius, et fuge in Egyptum a facie eorum qui quaerunt eum interficere. Erat autem Iesus annorum II cum ingressus est in Egyptum.

² Et deambulante eo per agrum seminatum, porrexit manum et tulit de spicis et posuit eas super ignem et trituvavit, et coepit comedere.

³ Cum autem in Egyptum introissent, acceperunt hospitium in domo cuiusdam viduae, et fecerunt in eodem loco annum unum.

⁴ Et factus est Iesus anni tertii. Et cum vidisset pueros

1, 2. Idem narratur in evang. Pseudo-Matth. cap. XXIV^d. ex cod. B.

3. Eandem fabulam ex Parisiensi codice exscripsit Thilo (Cod. apocr. I. p. CX.), postque et ipsi exscripsimus. Agit enim ibi caput XXV. de pisce arido vitae restituto. Textus sic habet: *Et factus est Iesus annorum trium. Et cum vidisset ludificare pueros, coepit ipse ludere cum eis. Cumque accepisset piscem aridum qui erat sale iactatus, misit eum in pelvim (Thilo pelvin) cum aqua et praecepit ei ut palpitaret. Et coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem Reiacta (sic) sal tuum quod habes et ambula in aqua. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nunciarunt (Thilo nunciaverunt) mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Ut autem audita sunt talia, cum festinatione eiecit eos de domo sua. Praeterea eandem fabulam habes in evang. Pseudo-Matth. capite XXIVe. ex codice B.*

ludentes, coepit ludere cum eis. Et accepit piscem unum aridum et misit eum in pelvim, et praecepit ei ut palpitaret. Et coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem Reiecta sal tuum quod habes, et ambula in aquam. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nuntiaverunt mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Illa vero ut audivit, cum festinatione magna eiecit eos de domo sua.

CAPUT II. QUOMODO MAGISTER EIECIT EUM DE CIVITATE.

¹ Et deambulante Iesu cum Maria matre eius per medium forum civitatis, respiciens vidit magistrum docentem discipulos suos. Et ecce XII passerres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinum illius magistri qui pueros docebat. Iesus autem cum vidisset, hilaris factus est et stetit. ² Cum ille doctor vidit illum hilarem factum, cum furore magno dixit discipulis suis *Ite adducite eum ad me.* Cum autem sustulissent eum, magister apprehendit auriculam eius et dixit *Quid vidisti quod hilaris factus es?* At ille dixit ei *Magister, ecce manus plena tritico. Ostendi illis et sparsi triticum, quod in periculo e medio gerunt: propter hoc enim pugnauerunt intra se ut dividerent triticum.* ³ Et non prae-

Et coepit palpitare: haec ex Par inseruimus | sal tuum quod: ita rursus Par; Vat salem tuum quod

II. Ita titulum restituimus: in codice enim est *Quomodo Maria eiecit eum de civitate.* Pro *Maria* possis etiam *magister cum Maria* corrigere; sed praestat quod in textu posuimus.

Eadem fabula in Parisiensi codice habetur capite XXVI., quod inscriptum est *De risu Iesu propter passerres sibi invicem insidiantes.* De textu eius Thilo haec notavit (Cod. apocr. I. p. CX.):

¹ *Et deambulans Iesus cum Maria matre sua per medium fori civitatis illius, respiciens vidit magistrum quendam discipulos suos docentem. Et ecce septem (VII pro XII?) passerres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinu magistri qui docebat pueros. Iesus autem cum haec vidisset, hilaris factus est.* ² *Ut autem vidit eum doctor hilarem factum, cum furore magno ait discipulis suis Ite et adducite eum ad me. Cum autem sustulissent eum, apprehendit auriculam (Thilo amiculum, sed suspicor in ipso codice esse auriculam) eius et dixit Quid vidisti quia hilaris factus es? At ille dixit Magister, ecce manus plena tritici -- propter hoc passerres pugnauerunt ut dividerent triticum inter se --.*

teriit inde Iesus donec adimpletum est. Et hoc facto magister coepit eum proicere de civitate una cum matre sua.

CAPUT III. QUOMODO IESUS EGRESSUS EST DE EGYPTO.

¹ Et ecce angelus domini obvians Mariae dixit ad eam Tolle puerum et revertere in terram Iudaeorum: defuncti sunt enim qui quaerebant animam eius. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Nazareth quae est in propriis rebus patris sui. ² Ut autem exiit Ioseph de Egypto post mortem Herodis, tulit eum in deserto usque dum fieret tranquillitas in Ierusalem de iis qui quaerebant animam pueri. Et egit gratias deo quod dedit intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo, amen.

CAPUT IV. QUAE FECIT DOMINUS IESUS IN CIVITATE NAZARETH.

Gloriosum est enarrare Thomam Israelitam et apostolum domini et de operibus Iesu postquam egressus est de Egypto in Nazareth. Intelligite omnes, fratres carissimi, quae fecit dominus Iesus quando fuit in civitate Nazareth: quod in primo capitulo.

III, 1. *et perrexerunt: et non est in codice Vaticano. His respondent quae ex capite XXVII. Parisiensis codicis exscripsit Thilo. Praemisso titulo De egressu Iesu et Mariae de Egypto, ibi haec leguntur: Angelus domini obviam Mariae et dixit Tolle puerum et revertere in terram Iudae: defuncti sunt ii qui quaerebant animam pueri. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Capharnaum, quae est Tyberiadis, in propriis rebus patris sui. ² Ut autem intellexit Ioseph quia venit Iesus de Egypto, post mortem Herodis, tulit eum in deserto, usque dum fieret tranquillitas in Hierusalem ab his [qui] quaerebant puerum. Et gratias egit domina quod dedit ei talem intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo. Qui textus a Vaticano differt imprimis eo quod Iosephum non una cum Maria ac puero ex Egypto redire sed redeuntes illos excipere facit. Quod etsi satis mirum est, tamen a contextu haud abhorret.*

Praeterea huc cf. Pseudo-Matth. evang. cap. XXIVe. ex cod. B.

IV. *Gloriosum est etc: ex his apparet latinum istum libellum non totum ex graeco Thomae evangelio quod dicunt fluxisse: hoc enim caput IV. ad ipsum eius evangelii initium conformatum esse asseritur. Ceterum quae correctae edidimus vitiose in codice sic scripta sunt Gloriosum est enarrare Thomam et de operibus Iesu postquam egressus est de Egipto in Nazareth, Ismaelitam et apostolos domini. Intelligite etc.*

¹ Cum autem esset Iesus annorum quinque, facta est pluvia magna super terram, et deambulavit puer Iesus per eam. Et pluvia erat terribilis, quam congregavit in piscinam, et praecepit verbo suo ut fieret clara. Et statim facta est. ² Iterum tollebat de luto quod erat de ipsa piscina, et fecit ex eo ad mensuram XII passerum. Erat autem sabbatum cum hoc fecit Iesus inter pueros Iudaeorum. Et abierunt pueri Iudaeorum dicentes ad Ioseph patrem eius Ecce filius tuus ludebat simul nobiscum, tulitque lutum et fecit passeret, quod non fuit dignum facere in sabbato, et fregit illud. Et abiit Ioseph ad puerum Iesum et dixit illi Quare hoc fecisti, quod non erat dignum facere in sabbato? Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens Recedite in altum et volate: a nemine mortem invenietis. Et volantes coeperunt clamando laudare deum omnipotentem. Videntes autem Iudaei quae facta sunt admirati sunt, et abierunt nuntiantes signa quae fecit Iesus. ³ Pharisaeus autem qui erat cum Iesu apprehendit ramum olivae et coepit dirigare fontem quem fecit Iesus. Cumque hoc vidisset Iesus, turbatus dixit ad eum Sodomita impie et nesciens, quid te damnaverunt fontes aquae, facturae meae? Ecce sicut arbor arida fies, non ha-

1. esset: in codice desideratur.

Primam sectionem ex Parisiensi codice exscripsit Thilo Cod. apocr. I. p. CXL. Ibi praemisso titulo capituli XXVIII. *De aqua pluviatili clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato*, sic legitur: *Cum autem esset Iesus annorum quatuor, facta est pluvia magna super terram. Et ambulabat puer Iesus cum aliis pueris per pluviam et aquam, quae erat terribilis, congregavitque eam in piscinam, et verbo suo praecepit ut fieret clarissima.* Ceterum simile argumentum est capituli XLI. in Paris. cod., quod inscribitur *De septem lacubus et duodecim passeribus et duobus pueris per Iesum traditis morti.*

2. *Et abierunt pueri Iudaeorum:* Iudaeorum in codice punctis apposisis improbatur.

Ex Parisiensi codice haec tantum apud Thilonem exscripta sunt *Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens Ascendite in altum et volate: a nemine mortem invenietis. Et volabant passeret clamando ac laudando laudem dei omnipotentis.*

3. Haec sectio respondere videtur capiti XXIX. in codice Parisiensi, quod titulum habet *De Pharisaeo mortuo ad vocem Iesu.* Praeterea conferenda est cum capite III. evangelii Thomae graeci A; item cum II. evang. Thom. gr. B.

coepit: in codice scriptum est *praecepit* | *nesciens*: in codice est *noscens*.

bens radices nec folia nec fructum. Et statim arefactus cecidit in terram et mortuus est. Parentes autem eius detulerunt eum mortuum, et increpabant Ioseph dicentes Ecce quod fecit filius tuus: doce eum orare et non blasphemare.

CAPUT V. QUOMODO CIVES CONTRISTATI SUNT ADVERSUS IOSEPH PRO FACTIS IESU.

¹ Et post paucos dies deambulante Iesu cum Ioseph per villam concurrit de infantibus unus et percussit Iesum in ulnas. Iesus autem dixit ad eum Non sic perficias iter tuum. Et statim cecidit in terram et mortuus est. Illis autem videntibus mirabilia, clamaverunt dicentes Unde est iste puer? Et dixerunt ad Ioseph Non oportet esse nobiscum talem puerum. Ille autem abiit et tulit eum. Et dixerunt ei Recede de loco isto, et si te oportet esse nobiscum, doce eum orare et non blasphemare: filii autem nostri insonsati sunt. ² Vocavit Ioseph Iesum et increpavit eum dicens Ut quid blasphemas? Habitatores isti odium habent super nos. Iesus autem dixit Ego autem scio quod isti sermones non sunt mei, sed tui sunt; ego autem tacebo propter te: ipsi autem videant in sapientia sua. Et hi statim qui loquebantur adversus Iesum caeci facti sunt. Et deambulantes dicebant Omnes sermones qui procedunt de ore eius exercitium habent. ³ Et cum vidisset Ioseph quae fecit Iesus, cum furore apprehendit eum

V, 1. *Non sic perficias*: in codice deest *Non*, quod ut adderemus, loci gemini suaserunt. Cf. evang. Thom. gr. A IV, 1. et B IV, 1. Οὐχ ἀπελεύσῃ (-σει) τὴν ὁδὸν σου. Item evang. Pseudo-Matth. cap. XXIX. *Non revertaris sanus de via tua.*

Filii autem nostri insonsati sunt: ita codex habet. Eorum loco uterque textus graecus habet (cf. l. l.) τὰ γὰρ παῖδια ἡμῶν θανατοῦ.

2. *increpavit eum dicens*: sic de coniectura scripsimus consultis graecis A V, 1. (ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων) In codice vero est *praecepit eum docere* | *habent super nos*: ad haec in codice additur *de loco isto*, quibus verbis isti quod praecedit explicatum esse videtur. | *deambulantes*: codex *deambulans* | *exercitium*: hanc vocem apparet eodem sensu quo *exitum* accipiendam esse; nisi forte praestat reponere *exitum*.

3. Haec efficiunt caput XXXI. in codice Parisiensi, quod inscribitur *Quomodo Iesus prohibuit Ioseph ne per iram eum tangeret*. Legitur ibi, ut ex codice exscripsi, in hunc modum: *Quum autem vidisset Ioseph quae fecit Iesus, cum su-*

per auriculam. Iesus autem turbatus dixit ad Ioseph Sufficit tibi videre me, non me tangere. Tu enim nescis quis ego sum: quod si scires, non me contristares. Et quamvis modo tecum sum, ante te factus sum.

CAPUT VI. QUOMODO TRACTATUS EST IESUS A MAGISTRO.

¹ Igitur quidam homo nomine Zacheus auscultabat omnia quae loquebatur Iesus ad Ioseph, et admiratus in semetipsum dicebat Talem puerum ita loquentem nunquam vidi. Et appropinquans ad Ioseph dixit ei Sapientem puerum habes: trade eum ad discendum litteras; cum autem doctus fuerit in studio litterarum, ego docebo eum honorifice ut non fiat insipiens. Respondit autem Ioseph et dixit ad eum Nemo potest docere eum nisi solus deus. Numquid creditis, parvus erit parvulus iste? ² Iesus autem cum audisset talia dicentem Ioseph, dixit ad Zacheum Vere magister, quia quanta de ore meo procedunt vera sunt. Et ante omnes fui dominus: vos autem alienigenae estis. Quoniam mihi data est gloria seculorum, vobis datum est nihil: quia ante secula ego sum. Ego autem scio quot anni erunt vitae tuae, et quoniam tolleris in exilium: quod dixit pater meus ut intelligas quia omnia quae procedunt de ore meo vera sunt. ³ Iudaei autem qui astabant et audiebant sermones quos loquebatur Iesus, mirati sunt et dicebant quia talia mirabilia vidimus, et audivimus tales sermones ab isto puero, qualia nunquam audivimus nec audituri sumus ab alio aliquo homine, neque a pontificibus neque a magistris neque a Pha-

rare apprehendit eum per auriculam. Iesus autem turbatus dixit ad Ioseph Sufficit tibi videre me; noli me tangere. Tu enim nescis quis ego sum: quod si scires, non me contristares. Quamvis enim tecum sum, tamen ante te factus sum. Lectionem Parisiensem in textum recepimus scribentes Tu enim nescis quis ego sum, pro quibus Vaticana codex habet tu autem nescis quod ego sum.

VI. In titulo a magistro scripsimus pro in agro, quod codex habet.

1. Zacheus: retinuimus in hoc nomine constantem scripturam codicis.

2. gloria seculorum: in codice est glor. eorum. Ceterum cf. evang. Thom. graec. B VI, 2.

3. alio aliquo: in codice est alio aliquo alio.

Evang. apocr. ed. Tischendorf.

risacis. ⁴ Respondit Iesus et dixit eis Ut quid miramini? Incredibilia habetis quia locutus sum veritatem? Scio quando nati estis et patres vestri: et si plus dixero vobis, quando mundus factus est, ego scio et qui me misit ad vos. Cum audissent Iudaei sermonem quem dixerat infans, mirati sunt propter hoc quod non poterant respondere. Et conversus in semetipsum infans exultavit et dixit Proverbium dixi vobis: ego autem scio quia debiles estis et nescientes.

⁵ Dixit autem magister ille ad Ioseph Affer eum mihi, ego docebo eum litteras. Ioseph autem apprehendit puerum Iesum et adduxit illum in domum cuiusdam magistri, ubi alii pueri docebantur. Magister vero dulci sermone coepit eum docere litteras, et scripsit illi primum versiculum qui est ab a usque t, et coepit eum palpare et docere. ⁶ Doctor autem ille percussit infantem in capite: puer vero cum accessisset, dixit ad eum Me autem oportet te docere et te non docere me. Ego scio litteras quas tu vis docere mihi, et scio quia vos estis mihi tanquam vasa de quibus non exeunt nisi voces et non sapientia. Et incipiens versiculum dixit per litteras ab a usque ad t pleniter cum multa festinatione. Et respexit ad magistrum et dixit ei Tu autem nescis interpretare quod est a et b; quomodo vis docere alios? O hypocrita, si scis et dixeris mihi de a, tum dicam tibi de b. Ut autem coepit enarrare doctor ille de prima littera, non potuit ullum dare responsum. ⁷ Iesus autem dixit ad Zacheum Audi me,

4. *patres vestri*: codex *patres vestros*. Confer huc evang. Thom. graec. B VI, 3.

5. *Magister vero dulci sermone etc*: his respondent quae ex capite XXXII. codicis Parisiensis, inscripto *De Zachaeo magistro Iesu et verbis eorum*, exscripsit Thilo Cod. apocr. I. pag. CXI. *Magister autem dulcibus sermonibus eum coepit docere* (Thilo *dicere*), et scripsit ei primum versiculum qui est ab a usque t, et coepit eum docere.

ab a usque t (an potius b? Cf. Cap. XII.): ab in codice desideratur.

6. *et non sapientia*: adduntur voces tres, quarum prima est *neque*; duas reliquas non assecutus sum. Fere est *ai salvato* | *hypocrita*: hoc an recte legerim dubito. Sed cf. evang. Thom. graec. A VI, 3. | *mihi de a, tum dicam tibi de b*: ita de coniectura scripsimus; simili enim modo legendum est. In codice vero non est scriptum nisi *mihi de b*.

doctor, intellige primam litteram. Attende mihi quomodo habet duos versiculos: in medio grassando, permanendo, donando, dispergendo, variando, comminando: triplex displaye commiscendo: simul ingenio pariter omnia communia habentia.

⁸ Cum vidisset Zacheus quia taliter divideret primam litteram, stupefactus est de prima littera et de tali homine et doctrina, et exclamavit et dixit Heu mihi, quod stupefactus sum ego: conduxì mihi turpitudinem per istum infantem. ⁹ Et dixit ad Ioseph Precor te valde, frater, tolle eum a me: quia non possum intueri in faciem eius neque audire graves sermones eius. Quia iste infans ignem domitare et mare refrenare potest: nam iste ante secula natus est. Quae vulva eum peperit aut qualis mater eum nutrit, ignoro. ¹⁰ O amici mei, dimissus sum in mentem meam, illusus sum ego miser. Ego autem dicebam me habere discipulum: ipse autem inventus est magister. Et turpitudinem meam non possum praevalere, quia senex sum; et quid ei loquar non possum invenire. Unde habeo irruere in validam infirmitatem et de isto seculo transmigrare, aut de ista civitate egredere, quia omnes viderunt turpitudinem meam: infans decepit me. Quid habeo ad alios respondere, aut quales sermones recitare, eo quod vicit me in prima littera? Stupesco ego, o

7. Attende mihi quomodo etc. Ista satis corrupta esse apparet. Praeter graecos locos parallelos cf. Pseudo-Matth. evang. XXXI.: cui loco magis quam nostro conveniunt verba a Thilone ex cod. Par. cap. XLVI. (*Quomodo Zachias rogavit Ioseph et Mariam ut traderent Iesum magistro nomine Levi.*) allata haec Et coepit Iesus singularum litterarum nomina interrogare dicens Dic mihi, magister legis, prima littera quare habet triangulos multos giaceratos, subacutos, mediatos, productos, obductos, erectos, strulos, confractos vel crucifixos.

8. Cf. evang. Thom. graec. A VII, 1.

9. Cf. evang. Thom. graec. A VII, 2. Codex Parisiensis capite XXXII., teste Thilone, quae huc quadrant haec habet Precor te valde, frater, tolle eum a me, quia ego non possum intueri in faciem eius nec audire gravitatem sermonum eius.

10. in mentem meam: haec non satis scio an recte legerim. Tamen etiam ex Par. cod. cap. XXXII. a Thilone afferuntur haec O amici mei, dimissus sum in mentem meam, illusus sum ego miser. | egredere: sic in codice est | quid ei: codex quid inde. Ceterum haec cf. evang. Thom. gr. A VII, 3.

amici mei et noti mei: neque primordium neque finem |
sum invenire quid ei respondeam. ¹¹ Et nunc precor
frater Ioseph, tolle eum a me et duc illum in domum tuam
quia iste magister est aut dominus aut angelus. Quid dic
nescio. ¹² Et Iesus conversus ad Iudaeos qui cum Zac
erant dixit illis Omnes nunc non videntes videant, et non
telligentes intelligant, et surdi audiant, et qui propter
mortui sunt resurgant, et eos qui sunt sublimes ad alti
vocem, sicut praecepit mihi qui me misit ad vos. Cum
tem siluisset puer Iesus, salvi facti sunt omnes infirmi
propter sermones eius infirmabantur. Et non erant ausi
qui ad eum.

CAPUT VII. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

¹ Una autem die cum ascenderet in domo quadam
infantibus, coepit ludere cum eis Iesus. Unus autem de
pueris irruit per posticum, qui statim mortuus est. Et
hoc vidissent infantes, omnes fugierunt: Iesus autem rem
sit in domo illa. ² Et cum venissent parentes pueri qui
functus fuerat, dicebant adversus Iesum Vere tu eum irru
fecisti. Et insidiabantur ei. Iesus autem descendens de domo
illa stetit super infantem mortuum et clamavit clara voce
men infantis Sinoo Sinoo, surge et dic si ego irruere te

11. Cf. evang. Thom. gr. A VII, 4.

12. Cf. evang. Thom. gr. A VIII.

et eos qui sunt sublimes ad altiora vocem: haec magnam partem conieci.
dentur ad ea conferenda quae evang. Thom. gr. A VIII, 1. habet καὶ ἐ
ἀνω καλέσω. In ipso codice sic fere scriptum est et hiis qui sunt sublimes
res tū voce. Fortasse post altiores nonnihil excidit. Cf. etiam Pseudo-M
evang. XXXI. | ad eum: codex ad deum.

VII. Eodem fere titulo notatur in cod. Par. caput XXXIII. Inscri
enim Quod (Quomodo?) Iesus suscitavit puerum cum eo ludentem.

1. Una: codex Ita | Unus autem: autem deest in codice. | Et cum
vidissent etc: cod. Par. Et cum vidissent hoc infantes, omnes fugerunt: Iesus c
remansit solus in domo illa.

2. Et cum venissent etc: cod. Par. Et cum venissent parentes illius in
qui mortuus fuerat, dicebant adversus Iesum Vere tu illum ruerе fecisti. Iesu
tem dixit Ego nunquam eum ruerе feci. Ipsi vero insidiabantur adversus Iesum
Sinoo Sinoo: secundo loco in codice est Sīnuo. Graeco Ζῆνον respond

Et subito surrexit et dixit Non, domine. Cum vidissent autem parentes eius tam magnum miraculum quod fecit Iesus, glorificaverunt deum et adoraverunt Iesum.

CAPUT VIII. QUOMODO IESUS SANAVIT PEDEM PUERI.

¹ Post paucos vero dies puer quidam in ipso vico findebat ligna percussitque pedem suum. ² Et cum venisset turba multa ad eum, venit et Iesus cum illis. Et tetigit pedem qui laesus fuerat, et subito sanus factus est. Dixit autem ei Iesus Surge et finde ligna et memora mei. Cum autem vidisset turba signa quae cum eo facta sunt, adoraverunt Iesum et dixerunt Vere certissime credimus quia deus es.

CAPUT IX. QUALITER IESUS ATTULIT AQUAM IN PALLIO.

¹ Et cum esset Iesus annorum sex, direxit eum mater eius ad hauriendam aquam. Cumque venisset Iesus ad fontem vel ad puteum, erant ibi plurimae turbae et fregerunt hydriam eius. ² Ipse vero accepit pallium eius, in quo induebatur, et implevit eum aqua, et attulit Mariae matri eius. Cumque mater vidisset miraculum quod fecit Iesus, osculata est eum et dixit Domine, exaudi me et salva filium meum.

CAPUT X. QUOMODO IESUS SEMINAVIT TRITICUM.

¹ Cum autem esset tempus seminandi, egressus est Io-

VIII. Hic textus paullo propius accedit ad evang. Thom. gr. A X. quam ad B IX. In Par. cod. respondet caput XXXIV. hoc titulo *Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna* (Thilo lingua. Probabiliter in codice scriptum est *lingna*.) Praeterea Thilo extrema inde attulit haec *Cum autem vidisset turba signa quae fecit dominus, adoraverunt deum (lege eum) et dixerunt Vere certissimus deus est. (lege es)*

IX. Cf. evang. Thom. gr. A XI. et B X. In cod. Par. est caput XXXV. quod inscribitur *Quod Iesus attulit aquam beatæ Mariae in pallio suo*. Inde affert Thilo verba haec *Et cum venisset ad puteum, erat ibi turba plurima puerorum, et fregerunt hydriam eius*.

2. *osculata est*: codex *osculatus est* | *salva filium meum*: sic, sed corrupta esse videntur.

Pseudo-Matthaeus hanc fabulam tradit capite XXX.

X. Cf. evang. Thom. graec. A XII. In cod. Par. caput XXXVI. inscribitur *De tritico a Iesu multiplicato*. Cf. etiam Pseudo-Matth. XXXIV.

seph ad seminandum triticum, et secutus est eum Iesus. I autem coepit seminare Ioseph, extendit manum Iesus et de tritico quantum pusillo tenere potuit et dispersit. ² V ergo Ioseph in tempore metendi ut meteret messem suam. Venit et Iesus, collegit spicas quas disperserat, et fecit centum modia optimi frumenti: et vocavit pauperes et viduas et orphanos, et erogavit illis triticum quod fecerat. Ioseph tulit de ipso frumento modicum pro benedictione Iesu domum suam.

CAPUT XI. QUOMODO IESUS ADAEQUAVIT LIGNUM BREVIUS LONGIORI.

¹ Et factus est Iesus annorum octo. Erat architectus Ioseph, et faciebat ipse aratra et iuga bobum. Quadam die dixit quidam dives ad Ioseph Domine, fac mihi grabatum unum et utile et speciosum. Erat autem Ioseph in tribulatione, quia lignum quod habebat actum ad hoc opus breve. ² Dixit Iesus ad eum Noli contristari. Apprehendit hoc lignum ab uno capite et ego per aliud, et extraxi illud. Quod et factum est. Et statim invenit illud utile hoc quod voluit. Et dixit ad Ioseph Ecce, labora quod Ioseph autem cum vidisset quod fecerat, amplexavit eum et dixit Beatus sum ego, quod talem filium dedit mihi d

CAPUT XII. QUALITER IESUS TRADITUS EST AD ADDISCENDUM LITTERAS.

¹ Et cum vidisset Ioseph quod talem gratiam habuisset et statura crescebat, considerabat eum tradere ad discendum

2. Venit et: et non est in codice.

XI. Cf. evang. Thom. gr. A XIII. B XI. Item Pseudo-Matth. XXII. In Par. cod. caput XXXVII. inscribitur *De ligno per Iesum discento*.

XII. Cf. evang. Thom. graec. A XIV. Item Pseudo-Matth. XXXIII. Item codicis Parisiensis caput XXXVIII. *De quodam magistro Iesu vita privata*.

1. Par. cod. sic habet *Et cum vidisset Ioseph quod talem gratiam habuisset statim* (quod dubito an recte legerit Thilo pro eo quod apud nos est, *statura crescebat, consideravit eum tradere ad discendas litteras. Tradit* (Tradidit?) *autem*

litteras. Et tradidit illum ad alium doctorem ut eum doceret. Dixit autem ille doctor ad Ioseph Quales litteras desideras illum puerum docere? Respondit Ioseph et dixit Primum doce ei litteras gentilicas et postea hebraicas. Sciebat autem doctor illum esse optimae intelligentiae, et libenter suscipiebat eum. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat illum per aliquantas horas: Iesus vero tacebat et nihil ei respondit. ² Dixit Iesus ad magistrum Si vere magister es et vere scis litteras, dic mihi fortitudinem de a, ego autem dicam tibi fortitudinem de b. Tunc furore repletus magister eius percussit eum in capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

³ Iesus autem regressus est in domum suam. Ioseph vero disposuit ad Mariam matrem eius ut non dimitteret eum egredi de atrio domus suae.

CAPUT XIII. QUOMODO ALIO MAGISTRO TRADITUS EST.

¹ Post multos alios dies venit alius doctor, amicus Ioseph, et dixit ad eum Trade eum mihi, et ego cum multa suavitate docebo eum litteras. Et dixit ad eum Ioseph Si pervales, accipe eum ad disciplinandum. Fiat cum gaudio. Cum accepisset eum doctor, ibat cum timore et magna con-

alii doctori ut doceret eum. Dixitque ille doctor ad Ioseph Qualem gratiam desideras primum ut doceam eum? Respondit Ioseph et dixit ei Primum doce eum litteras gentilium et postea hebraicas. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat eum per aliquantas horas: Iesus autem tacebat et nihil ei respondebat.

2. Par. codex sic: Dixit ergo tandem ad magistrum Si vere magister es et vere litteras scis, dic mihi fortitudinem de a, et ego dicam tibi fortitudinem de b. Tum furore repletus magister percussit eum in capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

Ex hoc codicis Parisini capite quae Thilo Cod. apocr. I. pag. CXII. a Grabio ex codice Oxoniensi allata dixit, ea plane conveniunt cum textu nostro Pseudo-Matthaei I. I. Notavit enim Grabius ex eo codice haec: Et coepit magister imperiose eum docere dicendo Dic Alpha. Iesus vero dixit ei Tu mihi dic prius quid sit Beta, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob haec magister iratus percussit Iesum: et postquam percussit eum, mortuus est.

XIII. Cf. evang. Thom. graec. A XV. Item Pseudo-Matth. evang. XXXIX. Ex cod. Par. huc pertinet caput XXXIX. quod inscriptum est De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum.

stantia, et habebat eum cum exultatione. ² Et cum venisset ad domum doctoris, invenit librum in eodem loco iacentem, et apprehendit eum et aperuit, et non legebat ea quae scripta erant in libro, sed aperiebat os suum et loquebatur de spiritu sancto et docebat legem. Omnes vero qui ibidem stabant diligenter eum audiebant, et magister ille iuxta illum sedebat et libenter eum audiebat, et deprecabatur eum ut amplius doceret. Cum collecta fuisset turba multa, audiebant omnem sanctam doctrinam quam docebat et dilectos sermones qui exiebant de ore eius, qui pusillus cum esset talia dicebat.

³ Cum audisset Ioseph, timuit, et currens . . . magister ille, ubi erat Iesus, dixit ad Ioseph Scias, frater, quia recepi infantem tuum ad docendum vel ad disciplinandum: ipse autem multa gravitate et sapientia repletus est. Ecce nunc tolle eum cum gaudio in domum tuam, frater: quia gravitas quam habet a domino data est ei. ⁴ Cum audisset Iesus magistrum talia dicentem, hilaris factus est et dicebat Ecce nunc, magister, vere dixisti. Propter te resurgere habet qui erat mortuus. Et tulit eum Ioseph in domum suam.

CAPUT XIV. QUOMODO IESUS LIBERAVIT IACOB A PERCUSSIONE SERPENTIS.

Direxit autem Ioseph Iacob ad colligendam stipulam, et secutus est eum Iesus. Iacob autem colligendo stipulam, momordit eum vipera, et cecidit in terram quasi mortuus per venenum. Cumque talia vidisset Iesus, sufflavit in plagam eius, et subito sanus factus est Iacob, et vipera mortua est.

CAPUT XV. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

¹ Post paucos dies infans vicinus eius defunctus est, et

3. *et currens*: post haec videtur nonnihil excidisse. Collatis locis parallelis quos supra indicavimus, maximeque eo qui est Pseudo-Matthaei, supplendum est aliquid eiusmodi ut *venit ad scholam (ad portam), timens ne magister moreretur. Sed.*

XIV. Cf. evang. Thom. graec. A. XVI. Item Pseudo-Matth. XLI. In Par. cod. conscribendum est caput XL. quod inscribitur *Quomodo Iesus sanavit Ioseph (sic) a veneno viperae.*

deplorabat eum mater eius valde. Audiens hoc Iesus abiit et stetit super puerum, et pulsavit in pectore eius et dixit Tibi dico, infans, noli mori sed vive. Et statim surrexit infans. Dixit autem Iesus ad matrem pueri Tolle filium tuum et da ei ubera et recordare mei. ² Videntes autem turbæ hoc miraculum dixerunt In veritate infans iste coelestis est: iam enim plures animas liberavit a morte, et salvos fecit omnes sperantes in se.

³ Scribae et Pharisei dixerunt ad Mariam Tu es mater istius infantis? Maria autem dixit Vere ego sum. Et dixerunt ad eam Beata es inter mulieres, quoniam benedixit deus fructum ventris tui, quod talem gloriosum infantem et tale donum sapientiae dedit tibi quale nunquam vidimus nec audivimus. ⁴ Surrexit Iesus et secutus est matrem suam. Maria autem servabat omnia in corde suo quanta fecit Iesus signa magna in populo, sanando infirmos multos. Iesus autem crescebat statura et sapientia, et omnes qui videbant eum glorificabant deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.

XV, 1 et 2. Cf. evang. Thom. graec. A XVII. Item Pseudo-Matth. XL. ex B. In Par. cod. caput XLII. inscribitur *De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito.*

3. et 4. Haec respondent iis quae evang. Thom. graec. A XIX, 4 et 5. habet. Item cf. Pseudo-Matth. XL. ex B. Ceterum eadem fere ex cod. Par. cap. XLVIII. (i. e. ultimo) quod inscribitur *Commendatio Iesu et Mariae matris eius*, a Thilone exscripta sunt. Notavit is etiam quae proxime antecedunt ex capite XLVII. (*Quomodo Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes*) quae omnino conveniunt cum fine evangelii nostri Pseudo-Matthaei. Sunt enim haec *Et quando volebat ad refectionem accedere, accedebat Maria et Ioseph et fratres Iesu: hi siquidem fratres ante oculos suos tanquam luminaria vitam eius habentes observabant et timebant eum. Et quando Iesus dormiebat sive in die sive in nocte, claritas dei resplendebat super eum.* Haec igitur in Par. cod. sequitur textus sectionum nostrarum 3 et 4. Qui sic habet:

³ Scribae et Pharisei dixerunt ad beatam Mariam Tu es mater istius infantis? Quae dixit Vere ego sum. Qui dixerunt ad eam Beata es ergo tu inter omnes mulieres, quoniam benedixit deus fructum ventris tui, qui et tam gloriosum infantem dedit tibi: tale enim donum sapientiae nunquam vidimus nec audivimus in aliquo.

⁴ Maria autem observabat in corde suo quanta egit Iesus in populum Iudaeorum, signa videlicet magna operando et infirmos sanando, mortuos suscitando et virtutes plurimas faciendo. Iesus autem crescebat in statura et sapientiae dono. Glorificave-

Post haec omnia Thomas Israelita Scripsi quae vidi et recordatus sum gentibus et fratribus nostris, et multa alia quae fecit Iesus, qui natus est in terris Iudae. Ecce omnia vidit domus Israel a primo usque ad novissimum, quanta signa et mirabilia fecit Iesus in ipsis valde bona et invisibilia patri suo, quomodo enarrat scriptura sancta et prophetae testificati sunt opera eius in omnibus populis Israel. Et ipse est qui debet iudicare mundum secundum voluntatem immortalitatis: quoniam ipse est filius dei in universo orbe terrae. Ipsum decet omnis gloria et honor in sempiternum, qui vivit et regnat deus per omnia secula seculorum, amen.

runt ergo omnes qui noverunt eum deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.

* omnia: secundis curis additum est | Israelita: codex ymaelita | fratribus nostris: ante nostris in codice est meis, sed punctis improbatur | et invisibilia patri suo: ita in codice scriptum est. Verba vero Et ipse est -- secundum voluntatem immortalitatis in codice inter valde bona et et invisibilia collocata sunt: per coniecturam igitur transposuimus.

EVANGELIUM INFANTIAE SALVATORIS ARABICUM.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI DEI UNIUS.

Auxiliante et favente summo numine incipimus scribere librum miraculorum heri et domini et salvatoris nostri Iesu Christi, qui vocatur EVANGELIUM INFANTIAE, in pace domini. Amen.

CAPUT I.

Invenimus [quae sequuntur] in libro Iosephi pontificis, qui vixit tempore Christi; dicunt autem nonnulli eum esse Caiapham. Dixit ille Iesum locutum esse et quidem cum in cunis iaceret, dixisseque matri suae Mariae Ego sum Iesus filius dei, ὁ λόγος, quem peperisti quemadmodum adnuntiavit tibi angelus Gabriel; misitque me pater meus ad salutem mundi.

CAPUT II.

— Anno autem trecentesimo nono aerae Alexandri edixit Augustus ut describeretur unusquisque in patria sua. Surrexit igitur Iosephus, et assumpta Maria sponsa sua Hierosolyma abiit venitque Bethlehemum, ut cum familia sua in urbe patria describeretur. Cumque ad speluncam pervenissent,

I. quem peperisti: hoc loco Fl. et iam antea Sik. Apud Thil. post Ego legitur.

dixit Maria Iosepho, instare sibi tempus pariendi neque se posse in urbem proficisci; sed Hanc, inquit, speluncam intremus. Hoc factum est cum sol occidebat. Iosephus autem propere abiit ut mulierem ei accerseret quae ei adesset. Cum igitur in eo occupatus esset, anum Hebraeam conspexit Hierosolyma oriundam, et Heus benedicta, inquit, huc ades et speluncam istam ingredi, in qua est mulier partui vicina.

CAPUT III.

Itaque post solis occasum anus et cum illa Iosephus ad speluncam venit, eamque ambo intraverunt. Et ecce repleta erat illa luminibus lucernarum et candelarum fulgore pulchrioribus et solari luce splendidioribus. Infans fasciis involutus dominae Mariae matris suae mammam sugebat, in praesepe repositus. Hanc lucem cum ambo mirarentur, rogat vetula dominam Mariam Tune huius nati es mater? Et cum domina Maria annuisset, Nequaquam, ait, similis es filiabus Evae. Dixit domina Maria Sicuti filio meo nemo inter pueros par est, ita eius genitrix nullam inter mulieres parem habet. Respondit anus Hera mea, veni ego ut praemium acquirerem: iam dudum paralysi affecta sum. Dixit ei hera nostra domina Maria Impone manus tuas infanti. Quod cum fecisset anus, extemplo convaluit. Tum exiit dicens Dehinc famula et ministra ero huius infantis omnibus diebus vitae meae.

CAPUT IV.

Tum venerunt pastores; qui cum ignem succendissent et admodum laetarentur, apparuerunt illis exercitus coelestes

II. Hoc factum -- occidebat: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est Sol autem praeceps in occasum ferebatur.

III. fulgore pulchrioribus -- splendidioribus: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est fulgorem excedentibus -- maioribus

Respondit anus -- affecta sum. Dixit ei: ita Fl. una correctis arabicis. Apud Sik. et Thil. est Respondente vero anu et dicente Hera mea, veni ego ut praemium perpetuo duraturum acquirerem, inquit illi

laudantes et celebrantes deum O. M.: idemque facientibus pastoribus spelunca ista tunc temporis templo mundi superioris similis facta est, quoniam ora et coelestia et terrestria glorificabant et magnificabant [deum] ob nativitatem domini Christi. Cum vero anus illa Hebraea manifesta ista miracula vidisset, gratias deo egit dicens Gratias tibi ago, o deus, deus Israelis, propterea quod viderunt oculi mei nativitatem salvatoris mundi.

CAPUT V.

Cumque adesset tempus circumcisionis, dies scilicet octavus, puellus ex lege circumcidendus erat. Itaque circumciderunt illum in spelunca; sumsitque anus illa Hebraea pelliculam istam, dicunt vero alii eam sumsisse nervum umbilicarem, eamque in ampulla olei nardini vetusti recondidit. Erat autem illi filius seplasiarius, cui tradens illam Cave, inquit, vendas hanc ampullam unguenti nardini, etiamsi trecenti denarii pro illa tibi offerrentur. Atque haec est ampulla illa quam Maria peccatrix emit, et in caput et pedes domini nostri Iesu Christi effudit, quos deinde capillo capitis sui abstersit. Decem diebus post Hierosolymam eum transtulerunt, et quadragesimo a nativitate die templo illatum coram domino stiterunt et pro eo sacrificia fecerunt; quod in lege Mosis praescriptum est, scilicet Omnis mas adaperiens vulvam sanctus dei vocabitur.

CAPUT VI.

Tum vidit illum Simeon senex instar columnae lucis refulgentem, cum domina Maria virgo mater eius de eo laetabunda ulnis suis eum gestaret; circumdabant autem eum angeli instar circuli celebrantes, tanquam satellites regi adstantes. Simeon igitur propere ad dominam Mariam accessit et manibus ante illam extensis dixit domino Christo Nunc, o

IV. templo mundi superioris similis facta est: ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur augusto templo simillima videbatur

domine mi, servum tuum in pace dimitte, secundum ea quae dixisti; nam viderunt oculi mei clementiam tuam, quam parasti ad salutem omnium populorum, lucem omnibus gentibus et gloriam genti tuae Israeli. Hanna quoque prophetissa illi [caerimoniae] interfuit, et accessit deo gratias agens dominamque Mariam felicem praedicans.

CAPUT VII.

Et factum est cum natus esset dominus Iesus Bethlehemi Iudaeae, tempore Herodis regis, ecce magi venerunt ex oriente Hierosolymam, quemadmodum praedixerat Zeraduscht; erantque cum ipsis munera, aurum thus et myrrha; et adoraverunt eum suaque ipsi munera obtulerunt. Tunc domina Maria sumsit unam ex illis fasciis eamque pro opum modulo illis tradidit, quam ipsi honorificentissime ab ea acceperunt. Eademque hora apparuit illis angelus in forma stellae illius quae antea dux itineris ipsis fuerat; cuius lucis ductum secuti abierunt, donec patriam suam attigerunt.

CAPUT VIII.

Convenerunt autem ad illos reges et principes eorum rogantes ecquidnam vidissent aut egissent, quomodo ivissent ac redivissent, quid secum attulissent. Hi vero monstrarunt illis fasciam istam, quam domina Maria ipsis tradiderat: quapropter celebrarunt festum, ignemque pro more suo succenderunt eumque adoraverunt, et fasciam illam in eum coniecerunt, corripuitque eam ignis et in sese comprehendit. Exstincto autem igne fasciam extraxerunt talem qualis primum fuerat, ac si ignis eam non attigisset. Itaque coeperunt illam osculari capitibusque suis et oculis imponere, dicentes Haec sane indubitata est veritas: utique magna res est

VII. Zeraduscht: ita Fl.; Sik. et Thil. Zoradascht.

pro opum modulo: ita Fl.; Sik. et Thil. loco benedictionis

VIII. quid secum attulissent: ita Fl.; Sik. et Thil. quos tandem itineris comites habuissent

quod ignis comburere illam aut perdere nequivit. Inde sumserunt eam et maximo cum honore in thesauris suis reposuerunt.

CAPUT IX.

Herodes autem cum vidisset magos se destituisse nec ad se revertisse, accersivit sacerdotes et sapientes et dixit iis Docete me ubi nasciturus sit Christus. Cumque illi respondissent Bethlehemi Iudaeae, coepit cogitare de caede domini Iesu Christi. Tunc apparuit angelus domini Iosepho in somnis dixitque Surge, sume puerum et matrem eius et abi in Egyptum. Surrexit igitur sub galli cantum et profectus est.

CAPUT X.

Dum secum reputat quomodo iter suum instituendum esset, supervenit ipsi mane postquam paullulum viae confecit. Iamque appropinquabat urbi magnae, in qua idolum erat cui reliqua Egyptiorum idola et numina munera et vota offerebant; aderatque huic idolo sacerdos ministrans ipsi, qui, quotiescumque satanas ex idolo illo loquebatur, ea incolis Egypti atque plagarum eius referebat. Erat huic sacerdoti filius triennis, ab aliquot daemonibus obsessus, qui multa loquebatur et proferebat, et cum corripere eum daemones, laceratis vestibus suis nudus remanebat et homines lapidibus petebat. Erat autem nosocomium idolo illi dedicatum in illa urbe; ad quam cum pervenissent Iosephus et domina Maria, et in nosocomium istud divertissent, valde timuerunt cives eius, conveneruntque omnes principes idolorumque sacerdotes ad idolum illud eique dixerunt Ecquaenam est ista agitatio

IX. cum vidisset magos ipsum destituisse nec ad sese revertisse: ita Fl.; Sik. et Thil. videns magos cunctari nec ad sese reverti

X. supervenit ipsi mane, postquam -- confecit: ita Fl., qui etiam arabicum textum emendavit. Sik. et Thil. supervenit ipsi aurora, ruperatque defatigatio itineris sellae cingulum

Erat autem nosocomium -- in illa urbe: ita Fl., correcto simul arabico. Sik. et Thil. In vicinia autem istius idoli erat nosocomium illius urbis.

et commotio in terra nostra oborta? Respondit eis idolum Venit huc deus occultus, qui revera est deus; neque ullus deus praeter illum divino cultu dignus est, quia revera est filius dei: quem cum persensisset haec terra, contremuit eiusque adventu commota et concussa est, et nos a magnitudine potentiae eius valde timemus. Eademque hora idolum istud corruit, et ad ruinam eius omnes Egypti incolae alique concurrerunt.

CAPUT XI.

Filius autem sacerdotis, cum morbus eum solitus invasisset, nosocomium ingressus Iosephum ibi et dominam Mariam offendit, a quibus ceteri omnes diffugerant. Iera domina Maria laverat fascias domini Christi easque super ligna straverat. Venit igitur puer iste daemoniacus, unam harum fascium sumsit eamque capiti suo imposuit: tum daemones corvorum ac serpentum figura fugientes ex ore eius exire coeperunt. Extemplo domini Christi iussu sanatus iste puer deum laudare, hinc domino qui ipsum sanaverat gratias agere coepit. Quem cum sanitati restitutum pater vidisset, Mi fili, inquit, quid tibi accidit? et qua ratione sanatus es? Respondit filius Cum daemones me humi prostravissent, in nosocomium abii, ibique feminam augustam cum puero inveni, cuius illa fascias recens lotas lignis iniecerat: harum unam arreptam postquam capiti meo imposui, reliquerunt me daemones et fugerunt. Valde de eo gavisus pater, Mi fili, ait, fieri potest ut hic puer sit filius dei vivi qui coelos et terram creavit: cum enim ad nos transiit, factum est

quem cum persensisset haec terra: ita Fl.; Sik. et Thil. eius ad sanam haec regio

omnes Egypti incolae alique: ita Fl.; Sik. et Thil. praeter caeteros omnes Aegypti incolae

XI. easque super ligna straverat: ita Fl., etiam arabicum emendans. Sik. et Thil. easque in figillo suspenderat. Item infra Fl. lignis iniecerat, Sik. et Thil. in figillo suspenderat.

daemones me humi prostravissent: ita Fl.; Sik. et Thil. agitarent me daemones

idolum, cecideruntque omnes dii et vi magnificentiae eius perierunt.

CAPUT XII.

Hic impleta est prophetia quae dicit Ex Egypto vocavi filium meum. Iosephus vero et Maria cum idolum illud corruisse et periisse audissent, paverunt et timuerunt. Tum dixerunt Cum essemus in terra Israelis, Herodes Iesum interficere meditatus est, et propterea omnes infantes Bethlehemi et confinium eius occidit; neque dubium est quin Egyptii, simulatque hoc idolum fractum esse audiverint, nos igne sint crematuri.

CAPUT XIII.

Illinc egressi ad locum pervenerunt ubi erant latrones, qui complures homines sarcinis et vestibus exspoliaverant eosque vinxerant. Tum latrones audiverunt strepitum ingentem, qualis esse solet strepitus regis magnifici cum exercitu et equitatu et tympanis ex urbe sua egressi: qua re consternati latrones omnia quae rapuerant reliquerunt. Captivi autem surrexerunt, alii aliorum vincula solverunt, et receptis sarcinis suis abierunt. Ibi cum Iosephum et Mariam accedentes viderent, dixerunt iis Ubi est ille rex cuius adventantis magnifico strepitu audito latrones reliquerunt nos, ita ut salvi evaserimus? Respondit iis Iosephus Pone nos veniet.

CAPUT XIV.

Deinde in aliam urbem venerunt, ubi mulier erat daemoniaca, quam cum noctu aliquando aquatum exiisset sathanas maledictus et rebellis insederat. Haec neque vestimenta pati neque in aedibus durare poterat; quotiescumque catenis et loris constringebatur, disruptis illis nuda in loca inculta fugiebat, et in compitis sepulcretisque stans homines lapi-

vi magnificentiae eius perierunt: ita Fl.; Sik. et Thil. a vi maiore destructa sunt

Evang. apocr. ed. Tischendorf.

dibus impetebat, suis vero gravissima mala parabat. Hanc igitur conspicata domina Maria miserta est; quo facto statim reliquit eam satanas, et in forma adolescentis fugiens abiit dicens Vae mihi a te, Maria, et a filio tuo. Sic ista mulier a cruciatu suo sanata est, suique sibi conscia propter nuditatem erubuit et hominum adspectum devitans ad suos abiit. Postquam autem vestes induit, patri suisque rem qualis erat narravit: qui cum summi optimates civitatis essent, dominam Mariam et Iosephum honorificentissime hospitio exceperunt.

CAPUT XV.

Postridie viatico instructi ab illis digressi sunt et vesperi eius diei in aliud oppidum, in quo nuptiae celebrabantur, pervenerunt; sed artibus satanae maledicti et opera incantatorum obmutuerat sponsa neque amplius loquebatur. Postquam autem domina Maria filium suum dominum Christum gestans oppidum intravit, eam conspicata muta illa sponsa manus suas versus dominum Christum extendit, eumque ad se pertractum ulnis excepit, et arcte inhaerens osculata est, eiusque corpus huc illuc motum sibi applicans super eum se inclinavit. Extemplo solutus est nodus linguae eius, et apertae sunt aures eius, deoque, quod sanitatem ipsi restituisset, laudes et grates egit. Incolae autem eius oppidi illa nocte gaudio exsultarunt, ac deum angelosque eius ad sese descendisse putarunt.

CAPUT XVI.

Triduum ibi substiterunt, in honore habiti et laute viventes. Viatico deinde instructi ab illis discesserunt et in aliam urbem pervenerunt, in qua, quod hominibus frequens erat, pernoctare cogitarunt. Erat vero in ea urbe mulier

XV. *Incolae autem -- putarunt: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est Magna itaque hac nocte laetitia inter cives eius oppidi oriebatur, adeo ut putarent deum et angelos eius ad sese descendisse.*

XVI. *mulier proba: ita Fl.; Sik. et Thil. mulier nobilis*

proba, quae cum aliquando lavatum ad flumen ivisset, ecce satanas maledictus in forma serpentis insiluerat in eam et ventrem eius circumplicaverat; quoties autem nox ingruerat, tyrannice eam vexabat. Haec mulier conspicata heram dominam Mariam et dominum Christum infantem in sinu eius, huius desiderio affecta herae dominae Mariae dixit O hera, da mihi hunc infantem ut eum gestem et deosculer. Dedit igitur eum mulieri: ad quam cum admotus esset, misit eam ille satanas et fugiens eam reliquit, neque unquam post hunc diem mulier illum vidit. Quare omnes qui aderant summum deum laudarunt, et mulier ista liberaliter iis benefecit.

CAPUT XVII.

Postero die eadem mulier aquam odoratam sumxit ut dominum Iesum lavaret; quo loto aquam illam qua id fecerat recepit eiusque partem in puellam ibi habitantem, cuius corpus lepra album erat, effudit illamque ea lavit: quo facto puella statim a lepra purgata est. Oppidani autem isti dixerunt Nullum est dubium quin Iosephus et Maria et puer iste dii sint, non homines. Cum vero discessum ab illis pararent, puella ista quae lepra laboraverat ad eos accessit eosque rogavit ut se comitem adsumerent.

CAPUT XVIII.

Hoc cum puellae annuissent, cum iis abiit. Postea in urbem pervenerunt in qua arx erat clarissimi principis, qui aedes excipiendis hospitibus habebat. Huc deverterunt; puella

11 quoties autem -- vexabat: ita Fl.; Sik. et Thil. singulisque noctibus super illa se extendebat

huius desiderio affecta herae dominae -- deosculer: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est rogabat heram dominam Mariam ut sibi infantem hunc gestandum et deosculandum traderet

XVII. quo loto -- purgata est: ita Fl. Haec apud Sik. et Thil. sic habent: eoque loto aquam illam penes se reservavit. Eratque ibi puella, cuius corpus lepra album erat; quae cum aqua hac perfunderetur et lavaretur, mundata fuit ex tempore a lepra sua

XVIII. qui aedes excipiendis -- habebat: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est cuius haud procul a diversorio aedes erant

autem abiit et ad uxorem principis intravit: quam cum fentem et tristem reperisset, causam fletus sciscitata est. Ne mirare, inquit illa, fletum meum: magna enim aegritudine premor, quam adhuc nulli hominum eloqui sustinui. Fortasse, ait puella, si mihi illam manifestaveris et detexeris, eius remedium habebo. Cetera igitur, respondit uxor principis, hoc secretum nec cuiquam eloquere. Ego nupta huic principi, qui rex est cuiusque in ditione multae urbes sunt, diu cum eo vixi, sed nullum ex me filium suscepit. Cum tandem filium ex eo peperissem, leprosus fuit: quem ille conspectum aversatus est, mihiq; ait, hunc interfice, aut nutrici trade, quae cum aliquo in loco educet unde nulla omnino de eo notitia emergat. Mihi vero iam nihil tecum est neque unquam posthac te videbo. Hinc consilii expers sum et moerore opprimor. Heu filium meum, heu coniugem. Dixine tibi? inquit puella, morbo tuo medicinam reperi, quam tibi indicabo. Nam ego quoque leprosa fui, sed mundavit me deus qui est Iesus, filius dominae Mariae. Rogante autem muliere ubinam hic esset deus quem illa dixisset Hic tecum, inquit puella, in eadem domo versatur. At qua ratione hoc fieri potest, ait illa, ubinam est? Ecce, respondit puella, Iosephum et Mariam: infans vero qui cum illis est, Iesus vocatur, atque is est qui me a morbo meo et cruciatu sanavit. At qua ratione, ait illa, sanata es a lepra tua? nonne id mihi indicabis? Quidni? inquit puella; aquam qua lotum fuerat corpus eius accepi a matre eius et in me effudi, ita purgata sum a lepra mea. Tum uxor principis surrexit illosque invitavit ut hospitio suo uterentur, et splendidum Iosepho convivium in magno virorum coetu paravit. Postera vero luce aquam odoratam sumsit qua dominum Iesum ablueret, et filium suum, quem secum assumserat, eadem deinde aqua perfudit; et extemplo filius eius mundatus est a lepra sua. Grates ergo et laudes deo canens Beata,

Hinc consilii expers -- opprimor: ita Fl.: Sik. et Thil. Itaque moerorem meum et conditionem miseram deplorans contabui

inquit, mater quae te peperit, o Iesu: itane homines eiusdem tecum naturae participes aqua qua corpus tuum perfusum fuit mundas? Larga porro munera dominae herae Mariae obtulit, eamque eximio cum honore dimisit.

CAPUT XIX.

Ad aliam deinde urbem pervenientes in illa pernoctare voluerunt. Diverterunt igitur ad virum recenti matrimonio devinctum, sed qui veneficio tactus uxore frui non poterat: cumque ea nocte apud ipsum pernoctassent, solutum est vinculum eius. At orta luce cum ad iter sese accingerent, prohibuit eos sponsus, magnumque illis convivium apparavit.

CAPUT XX.

Postero ergo die profecti et alii urbi appropinquantes tres viderunt mulieres a sepulcreto cum fletu procedentes. Quas conspicata domina Maria dixit puellae quae ipsos comitabatur Quaere ex illis quae sit ipsarum conditio, et quid ipsis calamitatis acciderit. Cumque a puella rogatae essent, nihil respondentes vicissim interrogarunt Unde vos, et quo tenditis? iam enim praeteriit dies et nox ingruit. Nos viatores sumus, inquit puella, et deversorium in quo pernoctemus quaerimus. Dixerunt illae Ite nobiscum et apud nos pernoctate. Secuti ergo illas in domum novam ornatam et multa supellectile instructam introducti sunt. Erat vero tempus hiemale, et puella conclavè mulierum istarum ingressa rursus eas flentes et lamentantes invenit. Adstabat eis mulus tegumento attalico instratus, cui sesama erant obiecta, cuique oscula dabant et pabulum subministrabant. Dicente autem puella ista Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo? Responderunt illae flentes et dixerunt Mulus hic, quem cernis, noster erat frater, eadem hac matre nostra natus. Cum enim fato functus parens noster magnas nobis opes reliquisset,

XX. Quid rei est -- de hoc mulo: ita correxit Fl. Apud Sik. et Thil. per errorem manifestum est *Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est*

atque hunc unicum fratrem haberemus, id egimus ut eum matrimonio iungeremus et nuptias ei more hominum pararemus. Sed mulieres mutua zelotypia percitae illum nobis insciis fascinarunt, et nos quadam nocte paullo ante lucem, foribus aedium nostrarum ocllulis, fratrem hunc nostrum mulum factum esse vidimus, qualem eum cernis. Nos vero tristes, sicuti vides, non habentes patrem quo nos solemur, nullum in mundo doctum aut magum aut incantatorem omisimus quin illum accerseremus; sed nihil nobis profuit. Quoties autem pectora nostra moerore opprimuntur, surgimus et cum matre hac nostra abimus, ac postquam ad sepulcrum patris nostri flevimus redimus.

CAPUT XXI.

Haec cum audivisset puella ista Bonis este animis, inquit, et nolite flere; etenim medicina mali vestri propinqua est, imo vobiscum est et in medio aedium vestrarum: nam ego quoque leprosa fui, sed ut illam vidi mulierem cum eaque parvulum hunc infantem cuius nomen est Iesus, aqua qua illum abluerat mater corpus meum perfudi, et sanata sum. Novi autem illum vestro quoque malo posse mederi. Verum surgite, dominam meam Mariam adite atque ei in domum vestram deductae secretum vestrum detegite, suppliciter illam rogantes ut vestrum misereatur. Postquam mulieres sermonem puellae audiverant, propere dominam heram Mariam adierunt et ad sese introduxerunt, et coram ea consederunt flentes et dicentes O domina nostra, hera Maria, miserere ancillarum tuarum; neque enim senior nobis superest aut familiae princeps, neque pater aut frater qui nobiscum consuescat; sed mulus hic, quem vides, frater noster erat, quem mulieres fascino talem quem cernis effecerunt. Te igitur ro-

non habentes patrem: ita Fl. pro Sikii interpretatione quia pater non erat nobis
Quoties autem -- redimus: ita Fl.; Sik. et Thil. Itaque quoties pectora --
eum matre hac nostra sepulchrum patris nostri adimus, et postquam ibi flevimus
revertimur

gamus ut nostrum miserearis. Tunc sortem illarum dolens domina Maria sublato dominum Iesum dorso muli imposuit, et flevit ipsa pariter atque mulieres illae, et Iesu Christo Deus, inquit, mi fili, sana hunc mulum eximia tua potentia, et fac eum hominem ratione praeditum qualis antea erat. Ut haec vox ex ore dominae herae Mariae prodiit, mutata forma iste mulus homo factus est adolescens ab omni labe integer. Tunc ipse ac mater eius et sorores dominam heram Mariam adorarunt ac puerum super capita sua elatum osculari coeperunt, dicentes Beata est genitrix tua, o Iesu, o servator mundi; beati sunt oculi qui felicitate aspectus tui fruuntur.

CAPUT XXII.

Dixerunt porro ambae sorores matri suae Equidem frater noster auxilio domini Iesu Christi et salutari interventu puellae istius, quae Mariae et filii eius indicium nobis fecit, in humanam formam erectus est. Nunc vero, cum frater noster sit caelebs, convenit ut puellam hanc, famulam illorum, nuptum ipsi demus. Hoc cum heram Mariam rogassent, ipsaque annuisset illis, splendor huic puellae nuptias paraverunt, et moerore in laetitiam planctuque in tripudium commutato gaudere laetari exsultare et canere coeperunt, ob magnam laetitiam splendidissimo vestitu et mundo ornatae. Deinde carmina et laudes recitare ac dicere coeperunt O Iesu fili Davidis, qui moerorem in gaudium et lamenta in laetitiam convertis. Manseruntque ibi Iosephus et Maria decem dies. Deinde profecti sunt, magnis honoribus ab hisce hominibus affecti, qui illis valedixerunt, et a valedicendo reverterunt flentes, maxime ista puella.

CAPUT XXIII.

Hinc digressi cum in terram desertam pervenissent eamque latrociniis infestam esse audissent, Iosephus et hera

XXII. salutari interventu: ita Fl. pro benedictione, quod erat apud Sik.
tripudium: ita Fl.; Sik. verterat risum.

Maria regionem hanc noctu traicere cogitarunt. At inter eundem ecce duos in via latrones conspiciunt cubantes, et cum illis multitudinem latronum qui illorum socii erant itidem dormientium. Erant autem duo isti latrones, in quos inciderant, Titus et Dumachus. Dixit igitur Titus Dumacho Rogo te ut istos sinas abire libere, atque ita ut socii nostri eos non animadvertant. Recusante autem Dumacho rursus Titus Cape tibi, inquit, a me quadraginta drachmas, et pignus habe hocce. Simul zonam qua cinctus erat ei porrexit, ut ne hisceret neve loqueretur. Vidensque domina hera Maria hunc latronem ipsis benefecisse, ait illi Dominus deus te dextra sua sustentabit et remissionem peccatorum tibi largietur. Dominus autem Iesus respondit et dixit matrī suae Post triginta annos, o mater, crucifigent me Iudaei Hierosolymae, et duo isti latrones mecum una in crucem tollentur, Titus ad dextram meam et Dumachus ad sinistram, et post illum diem praecedet me Titus in paradisum. Cumque dixisset illa Avertat hoc a te deus, mi fili, abierunt illinc ad urbem idolorum, quae, cum illi appropinquassent, in colles arenaceos fuit mutata.

CAPUT XXIV.

Hinc ad sycomorum illam digressi sunt quae hodie Matarea vocatur, et produxit dominus Iesus fontem in Matarea, in quo hera Maria subuculam eius lavit. Ex sudore autem domini Iesu, quem illa ibi sparsit, balsamum in illa regione provenit.

CAPUT XXV.

Inde Memphin descenderunt, visoque Pharaone triennium in Egypto substiterunt; fecitque dominus Iesus plurima in Egypto miracula, quae neque in evangelio infantiae neque in evangelio perfecto scripta reperiuntur.

XXIV. *subuculam*: ita Fl. pro *tunicam*.

CAPUT XXVI.

Exacto vero triennio rediit ex Egypto, et reversus est; cumque Iudaeam attigissent, timuit Iosephus illam intrare; audiens vero decessisse Herodem et Archelaum filium in locum eius successisse, timuit quidem, sed in Iudaeam abiit. Apparuitque illi angelus dei et dixit O Iosephe, abi in urbem Nazareth atque ibi subsiste.

Mirum sane gestari sic et circumferri per regiones domini regionum.

CAPUT XXVII.

Ingressi deinde urbem Bethlehemum viderunt ibi morbos multos et graves, oculos infantum infestantes, qui inde moriebantur. Aderat ibi mulier aegrotum habens filium, quem morti iam propinquum ad dominam heram Mariam adduxit, quae illam conspexit Iesum Christum lavans. Tum dixit mulier illa O domina mea Maria, adspice filium hunc meum qui gravi dolore laborat. Et exaudiens illam hera Maria Cape, inquit, aliquantum istius aquae qua filium meum abluī, eaque illum consperge. Accipiens ergo illa paullulum de ista aqua, prout dixerat hera Maria, filium suum ea perfudit: quo facto huius agitatio remisit, et cum paullulum dormiisset, salvus postea et sanus ex somno experrectus est. Mater de hoc gaudens rursus eum ad heram Mariam adduxit. Haec vero ei dixit Gratias age deo, quod filium hunc tuum sanavit.

CAPUT XXVIII.

Erat ibidem alia mulier, vicina eius cuius filius modo convaluerat. Huius filius cum eodem morbo laboraret, iam

XXVI. *timuit quidem, sed in Iudaeam abiit: ita Fl. pro Sikiana interpretatione metuit et in Iudaeam abiit.*

XXVII. *quo facto -- remisit: ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur qui vehementi agitatione lassatus in soporem lapsus est.*

que fere excaecati essent eius oculi, noctes et dies eiulabat. Huic sanati infantis genitrix Quare, inquit, non defers filium tuum ad heram Mariam, sicuti ego filium meum ad illam detuli, cum morti propinquus esset? qui convaluit aqua illa qua corpus Iesu filii eius ablutum fuerat. Quae cum ex ea audivisset mulier ista, ipsa quoque abiit, acceptaque eadem aqua filium suum abluit, cuius extemplo corpus et oculi convaluerunt. Hanc quoque hera Maria, cum filium suum ad ipsam detulisset eique omnia quae evenerant aperuisset, gratias deo pro filio in valitudinem restituto agere neque cuiquam hanc rem narrare iussit.

CAPUT XXIX.

Erant in eadem urbe duae feminae, unius viri uxores, quarum utrique erat filius febricitans. Harum altera Maria vocabatur, et filio eius Cleopae erat nomen. Surrexit ista et assumpto filio suo dominam heram Mariam matrem Iesu adiit, oblatoque ei pulcro mantili O domina mea Maria, inquit, accipe a me hoc mantile et pro illo da mihi unam fasciolam. Fecit hoc Maria, abiitque mater Cleopae et confectam ex illa subuculam filio suo induit. Sic sanatus est morbus eius; at filius rivalis diem obiit. Hinc orta inter illas inimicitia cum alternis hebdomadibus munia domestica obirent, instarentque quondam vices Mariae matris Cleopae, haec panem coctura furnum calefecit, et massam subactam allatura filio suo Cleopa ad furnum relicto abiit. Hunc aemula eius solum conspicata — furnus autem succenso igne aestuabat —prehendit et in furnum coniecit, ac sese inde subduxit. Rediens Maria vidensque filium suum Cleopam in medio furno iacentem ridere furnumque refrixisse, ac si nihil in eum ignis coniectum foret, cognovit aemulam suam illum in ignem immisisse. Extractum ergo eum ad heram dominam Mariam detulit eidem-

XXIX. *Cleopae per totum caput: ita Fl.; Sik. et Thil. Kaljufo.*

massam subactam -- abiit: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est farinam petitura, filio suo Kaljufo ad furnum relicto, foras prodibat

que casum eius narravit. Cui illa Tace, inquit, neve cuiquam hanc rem narra; nam metuo tibi si eam divulgaveris. Postea aemula eius aquam haustura ad puteum processit, et conspiciata Cleopam iuxta puteum ludentem neque quemquam adesse, prehensum illum in puteum deturbavit, ipsa autem domum abiit. Cum homines aquam ex puteo petituri accessissent, viderunt puerum illum in superficie aquae sedentem: itaque descenderunt eumque extraxerunt. Cepit autem eos magna admiratio istius pueri, et deum laudarunt. Tum venit mater eius sublatumque illum flens ad dominam heram Mariam detulit et dixit O domina mea, vide quid aemula mea filio meo fecerit, et quomodo in puteum illum deturbaverit; fieri non potest quin eum aliquando perdat. Dixit illi hera Maria Deus te ab ista vindicabit. Deinde cum aquam haustura ad puteum aemula processisset, pedibus fune implicatis in puteum decedit. Venerunt quidem homines ut eam extraherent, sed caput eius contusum et ossa fracta invenerunt. Sic mala morte periit, et eventum in ea habuit dictum illud *Alte puteum foderunt, sed ceciderunt in foveam quam paraverant.*

CAPUT XXX.

Alia illic mulier geminos habebat filios qui in morbum inciderant, defunctoque altero alter animam agebat: quem sublatum mater flens ad dominam heram Mariam detulit et O domina mea, inquit, opem mihi fer et succurre. Nam duos habui filios, quorum alterum modo sepelivi, alter vero morti propinquus est. Vide quomodo deum rogatura et oratura sim. Coepitque dicere O domine, tu es clemens et misericors et pius: duos mihi dedisti filios, quorum alterum cum abstuleris, hunc saltem mihi relinque. Itaque hera Maria

neve cuiquam -- narra: haec apud Sik. et Thil. omissa erant.

ipsa -- abill: haec omissa erant apud Sik. et Thil.

itaque descenderunt -- extraxerunt: ita Fl. Verterat Sik. quem demissis [funicibus] extrahebant

Alte puteum foderunt: ita Fl. pro *Puteum foderunt et alte humum egresserunt*

fervorem fletus eius conspiciens miserta est eius et Pone, inquit, filium tuum in lecto filii mei eiusque vestibibus ipsum contege. Cumque posuisset eum in lecto in quo Christus iacebat, iam vero vita defunctus oculos clauserat, simul atque odor vestium domini Iesu Christi illum puerum contigit, oculos aperuit magnaue voce matrem inclamans panem poposcit et acceptum suxit. Tunc mater eius O domina Maria, inquit, nunc cognovi virtutem dei in te habitare, adeo ut filius tuus sanet homines eiusdem cum ipso naturae participes, postquam vestes eius attigerint. Illic puer sanatus is est qui in evangelio Bartholomaeus vocatur.

CAPUT XXXI.

Erat porro ibi mulier leprosa, quae adiens dominam heram Mariam matrem Iesu dixit Domina mea, opem mihi fer. Respondit vero hera Maria Ecquodnam auxilium petis? aurumne an argentum? an ut corpus tuum a lepra mundetur? At rogavit mulier ista Quis hoc mihi dare potest? Cui hera Maria Paullulum, inquit, expecta, donec filium meum Iesum laverim et in lecto reposuerim. Expectavit mulier, ut Maria ei dixerat: haec autem cum Iesum in lecto posuisset, aquam qua corpus eius abluerat mulieri porrigens Cape, inquit, aliquantum istius aquae et in corpus tuum effunde. Quod cum fecisset, extemplo mundata deum laudavit et gratias ipsi egit.

CAPUT XXXII.

Abiit ergo postquam triduum apud illam mansit, et in urbem perveniens vidit ibi virum principem qui alius principis filiam duxerat uxorem: sed cum vidisset mulierem, conspexerat inter oculos eius signum leprae instar stellae; adeoque matrimonium dissolutum et irritum factum fuerat. Hos

XXX. iam autem vita defunctus oculos clauserat: ita Fl. pro modo autem oculi eius in aeternam noctem claudebantur. Quo loco etiam arabicum textum emendavit Fl.

illa mulier in eo statu conspiciata moestitia oppressos et flentes caussam ex illis fletus quaeavit. At illi Ne, inquiunt, in statum nostrum inquirito; dolorem enim nostrum nulli mortaliū narrare aut alii cuiquam aperire possumus. Instilit tamen illa, atque ut illud sibi committerent rogavit: sese enim fortasse remedium eius indicaturam. Cum ergo monstrassent ipsi puellam et signum leprae quod inter eius oculos apparebat, hoc conspecto Ego quoque, inquit mulier, quam hic videtis, eodem morbo laboraveram, cum alicuius negotii caussa, quod forte mihi obvenerat, Bethlehemum sum profecta. Ibi speluncam ingressa mulierem nomine Mariam vidi, cuius filius erat qui Iesus vocabatur: haec cum me leprosam vidisset, mei miserta aquam qua filii sui corpus laverat mihi porrexit. Ea corpus meum perfudi, et munda evasi. Dixerunt ergo feminae illi Numquid, o domina, surges et nobiscum proficiscens dominam heram Mariam nobis monstrabis? Annuente illa surrexerunt et ad dominam heram Mariam iverunt, splendida secum munera ferentes. Cumque intrassent et munera illa ipsi obtulissent, puellam istam leprosam quam adduxerant ipsi monstrarunt. Dixit ergo hera Maria Misericordia domini Iesu Christi descendat super vos: et paullulum aquae eius qua corpus Iesu Christi abluerat illis quoque porrigens hac miseram lavari iussit. Quod cum fecissent, extemplo sanata est, ipsique et omnes adstantes deum laudaverunt. Laeti ergo in urbem suam reverterunt, dominum propterea laudantes. Cum vero princeps audisset sanatum esse uxorem suam, ea in donum suam recepta secundas nuptias fecit, et pro recuperata uxoris sanitate grates deo egit.

CAPUT XXXIII.

Erat quoque ibi adolescentula, quae a satana affligeba-

XXXII. Cum ergo monstrassent ipsi puellam -- sum profecta: ita Fl. Verterat Sik. ita: Cum ergo monstrarent -- et signa leprae quae -- apparebant, Ego quoque, inquit mulier, -- laboravi, et Bethlehemum negotiorum causa profecta sum

tur: maledictus enim ille forma ingentis draconis subinde illi apparebat eamque deglutire parabat; omnem quoque eius sanguinem exsugebat, ita ut cadaveri similis remaneret. Haec, quotiescumque ad eam accedebat, manibus super caput iunctis vociferabatur et dicebat Vae, vae mihi, quod nemo adest qui a pessimo isto dracone me liberet. Pater autem et mater eius et omnes qui circa ipsam erant aut ipsam videbant eius sortem dolebant; et homines promiscue eam circumsistebant omnesque flebant et lamentabantur, praesertim cum ipsa fleret et diceret O fratres mei et amici, nemone est qui ab homicida isto me liberet? Filia vero principis quae a lepra sua sanata fuerat, audiens vocem puellae istius adscendit in castelli sui tectum viditque illam manibus super caput iunctis flentem omnesque circumstantium globos pariter flentes. Rogavit igitur maritum istius daemoniacae an viveret mater uxoris ipsius. Qui cum utrumque eius parentem vivere dixisset, Matrem eius, inquit illa, ad me arcesse. Quam ut ab eo arcessitam vidit, Lymphata haec adolescentula, inquit, num filia tua est? Ita, o domina, inquit mulier illa tristis et flens, haec filia mea est. Respondit filia principis Cela secretum meum; nam fateor tibi me fuisse leprosam, sed nunc sanavit me domina Maria, mater Iesu Christi. Quod si filiam tuam sanari vis, ea Bethlehemum abducta Mariam matrem Iesu require, et filiam tuam sanatum iri confide: ego vero confido, te filia recte valente laetam huc reversuram. Illa mulier simul atque orationem filiae principis audiit, confestim filiam suam secum abduxit, et ad locum designatum profecta dominam heram Mariam adiit eique filiae suae statum aperuit. Audita oratione eius hera Maria praebuit illi paullulum aquae eius qua corpus filii sui Iesu abluerat, idque eam in corpus filiae effundere iussit. Data quoque ipsi fascia ex panniculis domini Iesu Cape, inquit, hanc fasciam eamque hosti tuo,

XXXIII. ego vero confido te -- ad locum designatum: ita Fl. Legitar ex Siki interpretatione credo enim te sanata filia laetam reversuram. Statim ab extrema parte verbi surrexit illa, et cum filia sua ad locum designatum

quotiescumque illum videris, ostende. Et cum salutatione illas dimisit.

CAPUT XXXIV.

Cum ergo digressae ab illa in regionem suam rediissent, adessetque tempus quo satanas ille invadere eam solebat, hoc ipso tempore apparuit illi hic maledictus sub forma ingentis draconis, a quo conspecto puella timuit. Cui mater Ne time, o filia; sine illum ad te accedere, tum fasciam quam dedit nobis domina Maria ostende ipsi, et quid futurum sit videamus. Cum igitur satanas ille draconem terribilem referens appropinquasset, corpus puellae prae timore eius inhorruit; sed simulatque fasciam istam promisit et capiti suo imposuit oculosque ea obtexit, ex ea fascia flammae et prunae emicare atque in draconem proiici coeperunt. O magnum illud miraculum, quod factum est simulatque draco fasciam domini Iesu adspexit, ex qua ignis emicabat et in caput eius atque oculos proiciebatur. Magna ille voce exclamavit Quid mihi tecum est, o Iesu fili Mariae? quo a te fugiam? Magno cum timore tergum vertens a puella discessit, neque unquam postea ei apparuit. Puella autem iam ab eo otium habuit et deo laudes gratiasque egit, et cum ipsa omnes qui miraculo illi interfuerant.

CAPUT XXXV.

Alia ibidem mulier degebat, cuius filius a satana vexabatur. Hic, Iudas nomine, quotiescumque satanas ille eum corripiebat, omnes qui ad eum appropinquabant mordebat, ac si neminem iuxta se inveniebat suas ipse manus et caetera membra mordebat. Audiens ergo mater huius miseri famam herae Mariae et filii eius Iesu surrexit ac filium suum Iudam secum ad dominam Mariam deduxit. Interim Iacobus et Ioses dominum Iesum infantem abduxerant, ut cum cae-

XXXIV. Puella autem -- habuit: ita Fl. pro. Sic puellas huic negotium facessere desinit

teris infantibus luderent; ac domo egressi consederant, et cum eis dominus Iesus. Accessit Iudas daemoniacus et ad dextram Iesu consedit; tum a satana, ut fieri solebat, infestus dominum Iesum mordere voluit, sed non potuit, tamen Iesus dextrum percussit, unde hic flere coepit. Extemplo exivit ex puero illo satanas fugiens, cani rabido similis. Hic autem puer, qui Iesum percussit et ex quo satanas sub forma canis exivit, erat Iudas Ischariotes, qui illum Iudaeis prodidit; et idem eius Iatus, in quo percusserat eum Iudas, Iudaei lancea confixerunt.

CAPUT XXXVI.

Cum vero dominus Iesus septem a nativitate sua annos complevisset, die quodam cum pueris aequalibus, i. e. qui ei aetate compares erant, versabatur. Ludebant autem in luto, unde simulacra asinorum boum avium aliorumque animalium fingeant, et sua quisque arte glorians suum opus probabat. Tunc dominus Iesus dixit pueris Ego illa quae feci simulacra incedere iubebo. Rogatus a pueris num igitur creatoris esset filius, dominus Iesus illa incedere iussit: quae extemplo subsilire coeperunt; deinde, cum iis veniam dedisset, rursus subsiliterunt. Fecerat autem avium passerumque figuras, quae, cum volare ipsas iuberet, volabant, et cum stare iuberentur, consistebant; cum autem cibum et potum iis porrigeret, edebant et bibebant. Postquam abierunt pueri et parentibus ista suis retulerunt, dixerunt illis patres ipsorum Cavete, o filii, iterum cum eo consuescatis: est enim veneficus; fugite igitur eum et vitate, neve dehinc iterum cum eo ludite.

CAPUT XXXVII.

Quodam die dominus Iesus cum pueris discurrens et

XXXVI. *ludebant autem in luto* — *probabat*: ita Fl. pro Sikii interpretatione, quae sic habet: *qui ludentes varias ex luto formas fingeant, asinos, boves, volucres, et alia his similia, et unusquisque suum iactans opus super caeterorum plasmata efferre conabatur*

Iudens officinam tinctoris praeteriit, cuius nomen erat Salem; habebant autem in officina eius multos pannos, quos tincturus erat. Ingressus igitur dominus Iesus officinam tinctoris pannos hosce universos sumsit et in cupam caeruleo indico plenam coniecit. Salem cum venisset pannosque perditos vidisset, voce maxima clamare coepit et dominum Iesum obiurgare dicens Quid fecisti mihi, o fili Mariae? Me apud omnes oppidanos infamem reddidisti: quilibet enim commodum sibi colorem voluit, tu vero cum venisses omnia perdidisti. Respondit dominus Iesus Cuiuscumque panni colorem mutari volueris, hunc ego tibi mutabo; statimque pannos ex cupa extrahere coepit, singulos eo imbutos colore quem tinctor volebat, donec omnes eduxit. Hoc miraculum atque prodigium videntes Iudaei deum laudarunt.

CAPUT XXXVIII.

Iosephus autem per totam urbem circumiens dominum Iesum secum ducebat, cum propter opificium eius homines illum accerserent ut portas ipsis et mulctralia et spondas et arcas conficeret; eratque cum ipso dominus Iesus quocumque ibat. Quoties ergo Iosepho aliquid operis sui sive cubito sive spithama longius aut brevius, latius vel angustius faciendum erat, dominus Iesus manum suam versus illud extendebat, quo facto tale quale volebat Iosephus fiebat, neque ipsi opus erat quicquam manu sua facere: non erat enim Iosephus artis fabrilis admodum peritus.

CAPUT XXXIX.

Quodam vero die accersivit illum rex Hierosolymae et Volo, inquit, Iosephe, ut solium mihi conficias ad mensuram loci illius in quo sedere consuevi. Paruit Iosephus, et

XXXVII. *me apud omnes -- reddidisti: ita Fl. pro et me et ciues meos iniuria affecti*

XXXVIII. *sive cubito sive spithama: haec apud Sik. et Thil. omisa erant, non erat enim etc: ita Fl. pro quia nec admodum peritus erat artis fabrilis*
 Evang. apocr. ed. Tischendorf.

postquam statim operi manum admovit, biennium in regia mansit, donec fabricam illius solii absolvit. Cum autem illud in locum suum transferendum curasset, ab unoquoque latere duas ei spithamas a praefinita mensura deesse animadvertit. Quo viso rex Iosepho iratus est; Iosephus autem a rege vehementer timens noctem incoenatus peregit nec quicquam omnino gustavit. Tunc a domino Iesu rogatus quare timeret, Quia, inquit Iosephus, omne illud quod per biennium feci perdidi. Cui dominus Iesus Ne time, inquit, neve animum abiice; sed prehende tu unum solii latus, ego alterum prehendam, ut illud corrigamus. Cumque fecisset Iosephus quemadmodum dixerat dominus Iesus, et uterque a latere suo traxisset, correctum est solium et ad iustam loci illius mensuram redactum. Quo prodigio conspecto qui aderant obstupuerunt et deum laudant. Ligna vero eius solii ex illis erant quae tempore Salomonis filii Davidis celebrabantur, i. e. ligna varia et multiplicia.

CAPUT XL.

Alio quodam die dominus Iesus in viam egressus et pueros qui ad ludendum convenerant conspicatus eos insecutus est, pueri autem se ab illo absconderunt. Dominus Iesus igitur cum ad portam domus cuiusdam venisset et stantes ibi mulieres conspexisset, eas rogavit quonam pueri illi abissent. Cumque neminem ibi adesse respondissent, iterum dominus Iesus Hi, inquit, quos in fornace videtis, quinam sunt? Respondentibus illis haedos esse triennes, clamavit dominus Iesus dixitque Huc exite, o haedi, ad pastorem vestrum. Tum pueri haedorum speciem habentes exierunt et

XXXIX. Iosephus autem a rege -- gustavit: ita Fl. pro et Iosephus iram regis metuens incoenatus dormiebat, cum nihil omnino gustasset

Ligna autem illius solii etc: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est Fabricatum vero erat solium hoc ex ligno illo quod exstiterat tempore Salomonis, Davidis filii, ligno scilicet variis formis et figuris insignito.

XL. Tum pueri -- exierunt: ita Fl.; Sik. et Thil. Et confestim egrediebantur pueri haedis similes

circa ipsum exsultare coeperunt: quo conspecto mulieres illae admodum miratae et tremore correptae propere dominum Iesum supplices adorarunt, dicentes O domine noster Iesu, fili Mariae, tu revera es pastor ille bonus Israelis, miserere ancillarum tuarum quae coram te stant quaeque nunquam dubitarunt: ad sanandum enim, o domine noster, venisti, non ad perdendum. Cum autem respondisset dominus Iesus, filios Israelis Aethiopum instar esse inter populos, dixerunt mulieres Tu, domine, omnia nosti neque te quicquam latet; nunc vero te rogamus et a pietate tua petimus ut pueros istos servos tuos in pristinum ipsorum statum restituas. Dixit ergo dominus Iesus Adeste o pueri, ut abeamus et ludamus; et extemplo adstantibus hisce feminis haedi in pueros mutati sunt.

CAPUT XLI.

Meuse autem Adar Iesus in modum regis pueros congregavit: illi vestes suas humi straverunt, ipse super eas consedit. Tum coronam ex floribus consertam capiti eius imposuerunt et cubiculariorum instar regi adstantium a dextra et sinistra coram ipso constiterunt. Quicumque autem per viam illam transibat, illum vi abstrahabant pueri dicentes Huc ades et regem adora, deinde in via tua perge.

CAPUT XLII.

Interea, dum haec gerebantur, accedebant viri qui puerum gestabant. Hic enim puer ligna petiturus cum aequalibus suis in montem discesserat; ibi vero cum perdicis nidum invenisset, et manum suam ut ova exinde tolleret extendisset, serpens cum malignus ex medio nido pupugit, ita ut auxilium advocaret. Sodales cum propere accessissent, invenerunt illum in terra iacentem mortui instar; tum venerunt propinqui

quaeque nunquam dubitarunt -- ad perdendum: ita Fl. pro quae minime dubitant quin tu, o domine noster, ad sanandum, non vero ad perdendum veneris

XLI. deinde in via tua perge: ita Fl. pro ut felix tibi iter contingat

eius eumque in urbem referendum sustulerunt. Postquam vero pervenerant ad locum eum in quo dominus Iesus more regis residebat, caeterique pueri ministrorum instar circumstabant, pueri propere obviam processerunt ei qui a serpente morsus erat et dixerunt propinquis eius Agite salutatem regem. Sed cum propter moerorem in quo versabantur accedere nolent, pueri eos invitos vi abstraxerunt. Et cum ad dominum Iesum pervenissent, rogavit ille quare hunc puerum gestarent. Atque illis respondentibus quod serpens ipsum momordisset, dixit dominus Iesus pueris Eamus ut serpentem illum interficiamus. Rogantibus vero parentibus pueri ut abire se sine- rent, quod filius ipsorum in agone mortis versaretur, responderunt pueri dicentes Annon audistis quod rex dixit Eamus et occidamus serpentem? et vos morem ei non geretis? Et sic ipsis nolentibus lepticam retro abduxerunt. Cumque ad nidum illum pervenissent, dixit dominus Iesus pueris Hic cine est locus serpentis? Atque illis annuentibus, serpens a domino vocatus sine mora prodiit, sese ipsi submit- tens. Cui ille Abi, inquit, et omne venenum quod huic puero insinuasti exsuge. Itaque serpens iste ad puerum adrepsit et omne suum venenum exsuxit; tunc maledixit illi dominus Iesus: quo facto statim disruptus est; puer autem manu domini Iesu permulsus convaleuit. Et cum flere inciperet, Noli flere, inquit dominus Iesus, mox enim meus eris discipulus. Et hic est Simon Cananites, cuius in evangelio fit mentio.

CAPUT XLIII.

Alio die Iosephus filium suum Iacobum lignatum miserat, et comitem se illi dominus Iesus adiunxerat. Cumque pervenissent ad locum in quo ligna erant, coepissetque Iacobus illa colligere, ecce vipera maligna illius manum momordit, ita ut vociferari et flere inciperet. Eum igitur in hoc statu cernens dominus Iesus accessit ad ipsum, locumque in quo vipera eum momorderat afflavit: quo facto extemplo sanatus est.

CAPUT XLIV.

Quodam die, cum dominus Iesus iterum versaretur inter pueros qui in tecto ludebant, quidam puerorum ex alto decidens confestim expiravit. Diffugientibus vero caeteris pueris dominus Iesus solus in tecto remansit. Cumque advenissent propinqui illius pueri, dixerunt domino Iesu Tu filium nostrum ex tecto praecipitem dedisti. Illo autem id negante vociferati sunt dicentes Filius noster mortuus est, et hic est qui eum interfecit. Quibus dominus Iesus Ne me, inquit, infamate; quodsi mihi non creditis, agite rogemus puerum ipsum, qui veritatem in lucem producat. Tunc descendit dominus Iesus, et super mortuum stans voce magna Zeno, inquit, Zeno, quis te de tecto praecipitavit? Tunc respondens mortuus Domine, ait, non tu me deiecisti, sed ó δαίμων me ex illo deturbavit. Et cum praecepisset dominus adstantibus ut ad verba eius attenderent, omnes qui aderant deum pro hoc miraculo laudarunt.

CAPUT XLV.

Iusserat aliquando hera domina Maria dominum Iesum abire et aquam ipsi ex puteo asferre. Cum ergo petitum aquam abisset, hydria iam completa allisa et fracta est. Expandens vero dominus Iesus sudarium suum collectam aquam ad matrem suam in eo detulit, quae rem mirata est. Recondabat autem et conservabat in corde suo omnia quae videbat.

CAPUT XLVI.

Rursus alio die dominus Iesus ad rivum aquae versabatur cum pueris, fecerantque iterum piscinulas. Dominus autem Iesus duodecim passeret fluxerat, eosque circa piscinam

XLIV. *Ne me, inquit, infamate -- agite rogemus:* ita Fl. pro Sikii interpretatione hac *Ne me, inquit, arguite facinoris, cuius neuliquam me convincere poteritis; sed agite rogemus*

XLV. *allisa et fracta est:* ita Fl. pro *cum sursum attolleretur, fracta est*

XLVI. *fecerantque -- passeret fluxerat:* ita Fl. pro *eduxeruntque per sulcos*

suam ad singula latera ternos instruxerat. Erat autem sabbati. Itaque accedens filius Hanani Iudaeus eosque spiciens talia molientes, iratus et indignabundus Itanequit, die sabbati figuras ex luto fingitis? Et propere arens piscinas eorum destruxit. Cum vero dominus Iesus suas super passeret quos finxerat complosisset, avolat illi pipientes.

Deinde filio Hanani ad Iesu quoque piscinam accersit eamque calceis conculcante, evanuit aqua eius. Dixitque dominus Iesus Quemadmodum evanuit aqua ista, sic tuaque vita evanescet. Et extemplo puer ille exaruit.

CAPUT XLVII.

Alio tempore cum vesperi dominus Iesus cum Ioseph domum reverteretur, obviam habuit puerum, qui cum ipsum tam vehementer impulit ut caderet. Cui dominus Iesus Quemadmodum me proiecisti, ita cades neque surges. Et demum hora corruit puer et expiravit.

CAPUT XLVIII.

Erat porro Hierosolymae quidam Zachaeus nomine pueros erudiebat. Dixit is Iosepho Quare, o Iosephe, adducis ad me Iesum ut litteras discat? Annuuit illi Ioseph et ad heram Mariam hoc retulit. Ad magistrum itaque deduxerunt: qui simulatque eum conspexit, alphabetum conscripsit et ut Aleph diceret praecepit. Et cum dixit Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui dominus Iesus Dic mihi prius significationem litterae Aleph, et Beth pronunciabo. Cumque magister verbera ei intus exposuit illi dominus Iesus significationes litterarum Aleph et Beth; item quatenus litterarum figurae essent rectae,

aquam ex rivo illo, piscinulas sibi construentes; feceratque dominus Iesus de passeret

iratus et indignabundus: haec apud Sik. et Thil. non expressa erant. eamque calceis conculcante: ita Fl.; Sik. verterat ut illam destrueret

nam intortae, quatenam in spiram circumductae, quae punctis insignitae, quae iisdem carentes; quare alia littera aliam praeccederet; aliaque plurima enarrare coepit et elucidare quae magister ipse nec audiverat unquam nec in libro ullo legerat. Dixit porro magistro dominus Iesus Attende ut dicam tibi. Coepitque clare et distincte recitare Aleph, Beth, Gimel, Daleth, usque ad Tau. Quod miratus magister Hunc, inquit, puerum ante Noachum natum esse existimo; conversusque ad Iosephum Adduxisti mihi, ait, erudiendum puerum magistris omnibus doctiorem. Herae quoque Mariae dixit Filio huic tuo nulla institutione opus est.

CAPUT XLIX.

Ad alium deinde magistrum doctiorem eum deduxerunt: qui ut eum conspexit, Dic Aleph, inquit. Cumque dixisset Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui respondens dominus Iesus Dic mihi, inquit, prius significationem litterae Aleph, et tum Beth pronunciabo. Illic cum sublata manu eum verberasset magister, confestim manus ipsius exaruit, et mortuus est. Tunc dixit Iosephus herae Mariae Ab hoc tempore non sinemus eum domo exire, quoniam quisquis ipsi adversatur morte plectitur.

CAPUT L.

Et cum factus esset annorum duodecim, duxerunt eum Hierosolymam ad festum. Finito autem festo ipsi quidem reverterunt, sed dominus Iesus remansit in templo inter doctores et seniores et eruditos ex filiis Israelis, quos de scientiis varia interrogabat, et vicissim eis respondebat. Dixit enim illis Messias cuius est filius? Responderunt illi Filius Davidis. Quare ergo, inquit, in spiritu vocat illum dominum suum, cum dicit Dixit dominus domino meo Sede ad

XLVIII. *intortae* -- *in spiram circumductae*: ita Fl. Apud Sik. est *obliquae* -- *duplicatae*

usque ad Tau: ita Fl. Apud Sikiū est *usque ad finem alphabeti*

dextram meam, ut hostes tuos vestigiis pedum tuorum subiiciam? Rursus dixit ei princeps doctorum Legistine libros? Et libros, inquit dominus Iesus, et ea quae in libris continentur; et explicavit libros et legem et praecepta et statuta et mysteria quae in libris prophetarum continentur, res quas nullius creaturae intellectus assequitur. Dixit ergo doctor ille Ego hactenus talem scientiam nec consecutus sum nec audivi: quis tandem, putas, puer iste erit?

CAPUT LI.

Cumque adesset ibidem philosophus, astronomiae peritus, rogassetque dominum Iesum num astronomiae studuisset, respondit ei dominus Iesus exposuitque numerum sphaerarum et corporum coelestium, eorumque naturas et operationes, oppositionem, aspectum triquetrum, quadratum et sextilem, cursum directum eorundem et retrogradationem, scripula scripulorumque sexagesimas, aliaque quae ratio non assequitur.

CAPUT LII.

Aderat quoque inter illos philosophos tractandarum rerum naturalium peritissimus: qui cum rogasset dominum Iesum an medicinae studuisset, respondens ille exposuit ei physica et metaphysica, hyperphysica et hypophysica, virtutes quoque corporis et humores eorundemque effectus; numerum item membrorum et ossium, venarum, arteriarum et nervorum; item effectum caloris et siccitatis, frigoris et humiditatis, quaeque ex hisce orirentur; quaenam esset operatio animae in corpus eiusque sensus et virtutes; quaenam esset operatio facultatis loquendi, irascendi, appetendi; denique

LI. *cursum directum*: ita Fl. pro *progressionem*

scripula scr. sexagesimas: ita Fl. pro *computum denique et prognosticationem*

LII. *tractandarum rerum naturalium*: ita Fl. pro *medicinae et naturalis scientiae*

item effectum caloris etc: ita Fl. pro *temperamenta etiam, calidum et siccum, frigidum et humidum*

coniunctionem et disiunctionem, aliaque quae nullius creaturae intellectus assequitur. Tunc surrexit philosophus ille et dominum Iesum adoravit, et O domine, inquit, ab hoc tempore ero discipulus tuus et servus.

CAPUT LIII.

Dum haec et alia inter sese loquebantur, adfuit domina hera Maria, postquam ipsum quaerens triduum cum Iosepho circumivit. Videns ergo eum inter doctores sedentem perque vices ipsos rogantem et respondentem, dixit illi Mi fili, quare ita fecisti nobis? ecce ego et pater tuus te magno cum labore quaerimus. At ille Quare, inquit, me quaeritis? nonne scitis decere me ut in domo patris mei verser? Sed ipsi non intellexerunt verba quae eis dixerat. Tunc doctores illi rogarunt Mariam, hiccine ipsius esset filius, et annuente ipsa, O te felicem, dixerunt, Maria, quae hunc talem peperisti. Reversus autem cum eis Nazarethum in omnibus rebus morem eis gerebat. Et mater eius conservabat omnia verba ista in corde suo. Dominus vero Iesus proficiebat statura et sapientia et gratia apud deum et homines.

CAPUT LIV.

Atque ab hoc die miracula arcana et secreta sua occultare coepit et legi operam dare, donec annum trigesimum complevit, quando pater publice eum ad Iordanem declaravit hac coelitus voce demissa Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco; praesente spiritu sancto in forma columbae candidae.

CAPUT LV.

Hic est quem supplices adoramus, qui essentiam nobis et vitam dedit et ex uteris matrum nostrarum nos eduxit, qui

coniunctionem et disiunctionem: ita Fl. pro congregationem et dissipationem

LIII. quaerimus -- quaeritis: ita Fl. pro quaesivimus -- quaerebatis

LV. qui essentiam: ita Fl. pro quoniam essentiam

corpus humanum propter nos assumpsit nosque redemit, ut complecteretur nos aeterna misericordia, et clementiam suam ex liberalitate et beneficentia et generositate et benevolentia nobis exhiberet. Ipsi est gloria et beneficentia et potentia et imperium ab hoc tempore in sempiterna saecula. Amen.

Explicit EVANGELIUM INFANTIAE totum
auxilio dei supremi, secundum ea quae
in archetypo invenimus.

Ipsi est gloria et beneficentia: ita Fl. pro Ipsi sit gloria et laus

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΡΑΧΘΕΝΤΑ ΕΠΙ ΠΟΝΤΙΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐγὼ Ἀνανίας προτίκτωρ ἀπὸ ἐπάρχων, τυγχάνων νομομαθῆς, ἐκ τῶν θειῶν γραφῶν ἐπέγνων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστει προσελθὼν, καταξιωθείς δὲ καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐρευνήσας δὲ καὶ τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πραχθέντα ἐπὶ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃ κατέθεντο οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταῦτα εὗρον τὰ ὑπομνήματα ἐν ἐβραϊκοῖς γράμμασιν, καὶ θεοῦ εὐδοκίᾳ μεθερμήνευσα γράμμασιν ἐλληνικοῖς εἰς ἐπίγνωσιν πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς

* Ita titulum habent FH... G τὰ ὑπομνήματα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ... C ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἃ ἐπράχθησαν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς Ἰουδαίας... Coptus *Commentarii Salvatoris conscripti sub Pontio Pilato praeside*... A ὑπομνήματα τῶν πραχθέντων εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος συγγραφέντα ὑπὸ Νικοδήμου ἄρχοντος συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων γράμμασιν ἐβραϊκοῖς... E ὑπομνήματα πραχθέντα (codex *πραχθέντα*) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας, ἃπερ αὐτὸς ὁ Πιλάτος (hoc *accentu* codex) ἐξέπεμψεν διὰ ἰδίας ἀναφορᾶς Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ... D ὑπόμνημα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ [ἱστορία?] εἰς τὴν ἀπακαθήλωσιν αὐτοῦ συγγραφείσα παρὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Prologum istum solus habet codex C; non habent ADEFGH: hiat B. Praeterea vero invenitur etiam in Copto interprete, item in Latinorum codicibus nonnullis, quos ad latinum textum vide.

προτίκτωρ: ita codex; Birch edidit προτεκτωρ | τυγχάνων: Thilo cum praecedentibus coniunxit. Idem post γραφῶν interpunxit. | ἐπέγνων: codex ἐπέγνω (Birch *επιγνω*) | καταξιωθείς: codex *κατηξιωθείς* | κατέθεντο: codex - *θεντο* | εὗρον: codex *ἐρῶ* (Birch *ερω*) | μεθερμήνευσα: sic corrigendum videbatur pro

βασιλείας τοῦ δεσπότης ἡμῶν Φλαβίου Θεοδοσίου, ἔτους ἑπτακαιδεκάτου, καὶ Φλαβίου Οὐαλεντινιανοῦ τὸ ἕκτον, ἐν ἰνδικτιῶνι θ'.

Πάντες οὖν ὅσοι ἀναγινώσκετε καὶ μεταβάλλετε εἰς ἕτερα βιβλία, μνημονεύετε μου καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ἔλεός μοι γένηται ὁ θεὸς καὶ ἰλάσῃται ταῖς ἁμαρτίαις μου ἃς ἤμαρτον εἰς αὐτόν.

Εἰρήνη τοῖς ἀναγινώσκουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτῶν. ἀμήν.

Ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος βασιλέως Ῥωμαίων, καὶ Ἡρώδου βασιλέως τῆς Γαλιλαίας, ἐν

μεθερμηνεύσας quod in codice est | τὸ ἕκτον: codex τοῦ ἕκτον, unde Thilo τοῦ ἕκτον edidit. Videtur Valentinianus tum sextum consul fuisse dici. Ceterum numerum ἑπτακαιδεκάτου confirmat Coptus, sed pro τὸ ἕκτον habet quintum. Latinus vero pro priore annum decimum octavum, et pro Οὐαλεντινιανοῦ τὸ ἕκτον habet Valentiniano Augusto.

καὶ μεταβάλλετε: καὶ in codice excidit | καὶ εὐχεσθε: ita potius scribendum videbatur quam εὐχ. καί, quemadmodum in codice est.

τ. οἰκέτ. αὐτῶν: ita legendum videtur quemadmodum Coptus habet eorumque domui universae. Birch ex ipso codice hauserat αὐτῶν, sed Thilo ibidem αὐτοῦ legit nec id („servos dei“) reiciendam putat.

Hanc temporis notam actibus praefigunt ACEG, item D. Praetereunt FH. Rursus hiat B. Eandem vero etiam Coptus et Latinorum aliquot codices tenent.

Ἐν (pro eo Birch edidit Ἐγένετο) ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ cum CG. Eundem annum agnoscunt Clem. Alex. Strom. I. p. 147. Tertull. adv. Iud. 8. August. civ. dei 18, 54. Lactant. institut. 4, 10. . . DE ἐν ἔτει ὀκτωκαιδεκάτῳ. Hunc annum tuentur Hieronymus et Cedrenus ex Eusebii (vide post) ut sibi videntur auctoritate . . . Latinorum codd. Eins. Flor. Fabric. in anno XVIII. Quem annum confirmat ni fallor Coptus, in quo ante nono excidisse videtur decimo. Accedunt versiones veteres Germanicae, Anglosaxonicae, Francogallicae. Eandem computationem praevit Eusebius in chron. armen. II. p. 264. (cf. etiam Syncell. chronogr. p. 324. Niceph. hist. eccl. 1, 40., quamquam Hieronymus vertit XVIII., adstipulante post Cedreno, i. e. τῇ pro ιθ') . . . A ἐν ἔτει δεκάτῳ. Item lat. cod. Cors. In utroque excidisse videtur alter numerus . . . denique Iul. Afric. (Reliq. sacr. ed. Routh. II, p. 187.) annum Tiberii XVI. tuetur. | ἡγεμονίας cum CDEG . . . A βασιλείας | βασιλέως Ῥωμαίων cum EG, item Copto et Latino . . . C καὶ βασιλ. Ῥωμ. . . A τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς . . . D om | καὶ Ἡρώδου (C add τοῦ, non item AG) βασιλέως τῆς Γαλιλαίας (cum G et [Γαλατίας habet] C, item Copto et Latino; A τῆς Ἰου-

έννεακαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, τῇ πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν Ἀπριλλίων, ἧτις ἐστὶν εἰκάς πέμπτη Μαρτίου, ἐν ὑπατεία Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωνος, ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακισιοστῆς δευτέρας Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων Ἰωσήπου τοῦ Καϊάφα.

δαίας) . . D βασιλεύοντος Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας, E καὶ Ἡρώδου τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας | ἐν (cum CG; praetermittunt AE) έννεακαιδεκ. (A ένακαιδεκ.) ἔτει (hoc ante έννεακαιδ. ponunt C [habet τη] G; iidem ante τῆς ἀρχῆς addunt ἐπὶ) τῆς ἀρχ. αὐτοῦ . . D om | τῇ πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν Ἀπριλλίων (haec cum G et [omisso Ἀπριλλ.] A; C τῇ ἐγδόῃ Ἀπριλλίῳ), ἧτις ἐστὶν εἰκάς (ita A et [νίκας] G; C ἡκάδι) πέμπτη Μαρτίου (ita G, item [Μαρτίῳ] C; A τοῦ Μαρτίου μηνός) . . eadem apud Latinos habentur; item in Copto quamquam τῇ usque Ἀπριλλίων non exprimit . . DE om. Nostram actorum Pilati lectionem iam notauit Epiphanius (haer. L. Quartodecim. 1. ἀπὸ τῶν ἄκτων δῆθεν Πιλάτου ἀνχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν εὐρησθῆναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸν σωτῆρα πεπονθέναι.) et auctor (Chrysostomus?) homil. 8. in pascha (τὰ γὰρ ὑπομνήματα τὰ ὑπὸ Πιλάτου πραχθέντα καὶ τὴν προδεσμίαν περιέχει τοῦ πάσχα. ἱστορεῖται οὖν ὅτι τῇ πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν Ἀπριλλίων ἔπαθεν ὁ σωτῆρ.). Sed Epiphanius testatur etiam in aliis actorum Pilati exemplis pro die VIII. se invenisse diem XV. Eundem vero diem octavum ante Calend. April. confirmant locis laudatis Clem. Alex., Tertull., Augustinus. Contra Graecorum Menaea diem Martii XXIII. tenent, ad quos accedit Lactantius l. l. Denique Epiphanius haer. LI. Alogor. 23. est πάσχει ὁ σωτῆρ ἐν τῷ πρὸ ἐγ' καλανδῶν Ἀπριλλίων. | ἐν ὑπατεία (ita A; C ἐν ὑπατίου, G ἐν ἱπατίου) Ῥούφου (ita A; G Ῥόφου; C Ἀρουφίνου, nisi forte est ἐν ὑπατίου Ῥουφίνου) καὶ Ῥουβελλίωνος (A Ῥουβελίωνος sic; G Ῥουβελιανοῦ, C Ῥουβιλεόνου) . . D ἐπὶ ὑπάτου Βικεντιανοῦ („quo nomine recentiores Graeci Romanum designant cuius proprium nomen ignorant“) . . E om. Sed cum lectione nostra consentit etiam Coptus: *consulatu Rufi et Rubellionis*. Item fere Latini, nisi quod Rufini pro Rufi habent. Praeterea cf. Epiphanius haer. LI. Alogor. 23. (ὑπατεία Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωνος), qui aeque ac Fasti Siculi *Rufum et Rubellionem* (Fast. Sic. *Rubellinum*) consules a consulatu duorum *Geminorum* (τῶν δύο Γεμινῶν) distinguit. Aliter Tertull. l. l. (*passio perfecta est — consulibus Rubellio Geminio et Rufio* [Fufio?] *Geminio*). Quam Tertulliani sententiam confirmat Tacit. annal. V, 1. ubi est *Rubellio et Fufio consulibus*, quorum utrique *Geminus cognomentum erat*. | ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακ. δευτ. (E τῆς αὐτῆς pro τ. δ. δ.) Ὀλυμπ. cum ACG, item E (D haec omnia om). Consentit Coptus, nisi quod δευτέρας praetermittit; item Latini. Iulio Africano pro quarto eiusdem Olympiadis anno placuit *secundus*, cf. Routh Reliq. sacr. II. p. 188. Memorabile vero est mirabilem solis defectionem a Phlegonte narratam in eundem annum incidisse tradi; cf. Euseb. Chron. armen. II. p. 265. et idem in Syncelli chronogr. p. 324.: pro τῷ δέ enim omnino τῷ δ', adstipulante Hieronymo interprete, legendum est, ita ut scripserit ex Phlegonte Eusebius τῷ δ' ἔτει τῆς σβ' Ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωρισμένων πρότερον. | ἐπὶ cum ADEG; item Copt et Lat . . C καὶ ἐπὶ | ἀρχιερέως cum ACG . . DE ἀρχιερέων | Ἰωσήπου τοῦ Καϊάφα cum A; item Ἰωσήπου (D - ἱππου) καὶ Καϊάφα DG. Nec aliter (vel cum A vel cum DG faciunt) Copt et Latt . . C nil nisi

Ὅσα μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος θεοῦ γράμμασιν ἑβραϊκοῖς ιστορήσας Νικόδημος ἔγραψε καὶ τοῖς μετέπειτα κατέλιπεν, ὡδὲ πῶς ἔχει

CAPUT I.

¹ Συμβούλιον γὰρ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ Σήμης καὶ Δαθαῆς καὶ Γαμαλιήλ, Ἰούδας, Λεὺς καὶ Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος καὶ Ἰάειρος

Καϊάφα . . Ε Ἄννα καὶ Καϊάφα. Praeterea lectionem codicis A confirmant Ioseph. antiq. iud. 18, 4. 3. et Euseb. hist. eccl. 1, 10. testantes plenum illius pontificis nomen Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας fuisse.

Ὅσα μετὰ usque ὡδὲ πῶς ἔχει: ita prorsus A . . CEG καὶ ὅσα μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος τοῦ κυρίου (CG κυρίου, Ε Ἰησοῦ), tum G pergit ιστορήσας Νικόδημος παρέδωκεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις, συνέταξεν ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς: C pergit ιστορήσεν Νικόδημος καὶ παρέδωκε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις: συνέταξεν δὲ ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς: E pergit ιστορήσε Νικόδημος τὰ πεπραγμένα τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, συνέταξεν ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σταυρωθέντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης . . D haec tantum habet eaque praecedentibus annexa: ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη . . Coptus quae habet, ea satis corrupta esse videntur: atque hi omnes fuerunt post crucifixionem et ea quae contigerunt domino nostro Iesu Christo. Nicodemus itaque, dux Iudaeorum perquisivit ea quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei gesserunt sese Christo opposcentes. Porro Nicodemus ea omnia scripsit ut memoriae mandarentur litteris hebraicis hoc modo . . de Latinis ad codicem A prope accedit Fabric quanta post crucem et passionem domini historiatas est Nicodemus litteris hebraicis. Porro Flor (similiterque Eins et Cors) et quanta post -- Nicodemus acta a principibus sacerdotum [et] reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraice.

I, 1. Συμβούλιον -- γραμματεῖς cum A . . FH Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι . . CDG nil eiusmodi nominibus sequentibus praemittunt, nec magis codices latini, nisi quod Fabric post Annas addit enim . . Copt. *Sequentes quorum nomina sunt* | Ἄννας x. Καϊάφας (G Καίφας) cum ACDG, Copto et Latinis . . FH nec haec nec reliqua nomina habent | καὶ Σήμης καὶ Δαθαῆς cum A . . G x. Σουμνῆ x. Δοθαί, Copt et Summis et Dothaim . . C x. Νουμῆς x. Δοθαή . . D καὶ Συμεών, altero omisso . . Latini plerique et (alii om) *Summas* (Somne, Summe, Symeon) et (alii om) *Datam* (Dathan); duo vero codd. Vat, item Venetus *summi sacerdotes et doctores*, item Ambr et alii *summi sacerdotes, Datam videlicet* | καὶ Ἰαμαλιήλ cum G et Copto; item omisso καὶ C; item vel addito vel omisso καὶ Latini . . AD om | Ἰούδας: Coptus (item Ambr) et Iudas | Λεὺς cum CD (Λεβίς) G, item (Livis) Copt (Copt et aliquot codd. lat. praeponunt et) . . A Λεὺ, item plerique codd. lat. (unus Heyleb, idque ante Iudas positum) | καὶ (cum A Copt et aliquot codd. lat.; G alii om) Νεφθαλείμ (-λήμ, -λίμ) | Ἀλέξανδρος cum ADG Copto et Latinis plerisque (sed Vatt et Ven Androsen) . . C om | καὶ (C Vatt om) Ἰάειρος (G Ἰαίρος, Copt

καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἰουδαίων ἦλθον πρὸς Πιλάτον κατηγοροῦντες τοῦ Ἰησοῦ περὶ πολλῶν πράξεων, λέγοντες Τοῦτον οἶδαμεν ὄντα υἱὸν Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος ἀπὸ Μαρίας γεννηθέντα, καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· ἀλλὰ καὶ τὰ σάββατα βεβηλοῖ, καὶ τὸν πάτριον νόμον ἡμῶν βούλεται καταλῦσαι. λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ τίνα ἐστὶν ἃ πράττει καὶ βούλεται καταλῦσαι; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Νόμον ἔχομεν ἐν σαββάτῳ μὴ θεραπεύσαι τίνα· οὗτος δὲ χωλοὺς καὶ κυρτοὺς ξηροὺς τε καὶ τυφλοὺς καὶ παραλυτικούς κωφοὺς καὶ δαίμονιζομένους ἐθεράπευσεν ἐν σαβ-
Hierius) cum CG Copt Ven Vatt .. A καὶ Ἑρμῆλος, D καὶ Ἰωσήπος, plures Latini et Syrus (*Cyrus*).

In recensione B haec nomina sic leguntur: -- ἦλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτοὺς (i. e. ad Annam et Caiapham) ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευὶ, Νεφθαλεμ, Ἀλέξανδρος, Σίμω.

οἱ λοιπὸν τῶν Ἰουδαίων cum CDG, item (*reliqui Iudaeorum*) Flor Eins .. A (item ut videtur Copt et plerique codd. lat.) οἱ λ. Ἰουδαῖοι | ἦλθον cum A Copto et Latinis .. CDG οἵτινες ἦλθον | πρὸς Πιλάτον: solus C praem κατ' ἰδίαν | κατηγορ. τοῦ Ἰησοῦ cum A, item (*accus. dominum nostrum Iesum Christum*) Copt Vatt Ven .. CDG multique codd. lat. κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορ. αὐτόν (G αὐτοῦ) | περὶ πολλὰ πράξ. cum AG, item *de (in) multis* Vatt Ven .. Copt om .. CD aliiq. codd. lat. add κακῶν | Τοῦτον: G (item Vatt Ambr) add τὸν Ἰησοῦν .. Copt *Iesum*, omisso τοῦτον | G εἶδαμεν | ὄντα υἱὸν cum A .. G υἱόν, Latini *filium* .. C εἶναι αὐτὸν υἱόν .. D ὀνομαζόμενον υἱόν .. Copt *esse filium* | ἀπὸ Μαρίας γεννηθ. cum CG Copto et Latinis .. A καὶ Μαρίας .. D καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρίαμ | ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα cum CDG, item *se esse dei filium et regem* Copt, item *se esse filium dei et regem* Eins aliiq. .. A υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν καὶ βασιλέα εἶναι | ἀλλὰ (Copt Cors om) καὶ τὰ σάββ. βεβ. cum A Copt Cors .. CDG (item Latini) praem οὐ μόνον δὲ (plerique Latini *Et non solum*, Eins *Non solum*) τοῦτο (G om; Fabric add *dicit*) | πάτριον cum AG .. DG πατρίων | νόμον ἡμῶν cum A Copto et Latinis .. CDG om ἡμῶν | λέγει (G et codd. aliquot lat. add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. Καὶ (C et Latini om) τίνα (ita G et Latini; A Tl) ἐστὶν ἃ (A δ) πράττ. καὶ βούλ. καταλ. (κ. β. κατ. cum G et Latinis plurimis; A Flor om) cum GA Vatt Ven Flor etc .. C om, item Copt (*transiluisse ab altero καταλῦσαι ad alterum*) .. D haec cum aliis pluribus (usque dum sequitur Ἀξιοῦμεν) om | λέγουσιν (G Copt Latini add αὐτῶ) οἱ Ἰουδαῖοι cum AG Copt Latt .. C om | Νόμον .. C Καὶ γὰρ νόμον | θεραπεύσαι cum C Copt Latt, item *θεραπεύεσθαι* G .. A ἐργάζεσθαι | χωλοὺς (*claudos*) primo loco habent ACG Copt Latt; sed in iis qui sequuntur magna est lectionis varietas: κυρτοὺς (*gibbosos*) et A et uterque Vaticanus secundo loco habent: ξηροὺς plane non habent nisi A, contra reliqui λεπροὺς varie positos addunt: κωφοὺς cum A etiam Coptus commemorat, non item reliqui. Secuti igitur in his sumus prae ceteris codicem A (perperam is apud Thil. dicitur χωλας etc habere). Reliqui vero sic: C χωλοὺς καὶ παραλυτικούς καὶ τυφλοὺς καὶ κυρτοὺς καὶ λεπροὺς καὶ δαίμονιζομένους: G χωλ. κ. τυφλ. κ. κυρτ. κ. παραλυτ. κ. λεπροὺς (sic) κ. δαίμονιζομένους: Copt *claudos et leprosos et omnes infirmos et*

βάτω ἀπὸ κακῶν πράξεων. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Ποίων κακῶν πράξεων; λέγουσιν αὐτῷ Γόης ἐστίν, καὶ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ πάντα αὐτῷ ὑποτάσσεται. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, ἀλλ' ἐν θεῷ τῷ Ἀσκληπιῷ.

² Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ἀξιῶμεν τὸ σὸν μέγεθος ὥστε αὐτὸν παραστῆναι τῷ βήματί σου καὶ ἀκουσθῆναι. καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Πιλάτος λέγει Εἰπατέ μοι ὅτι πῶς δύναμαι ἐγὼ ἡγεμὼν ὧν βασιλέα ἐξετάσαι; λέγουσιν αὐτῷ Ἡμεῖς οὐ λέγομεν βασιλέα αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν λέγει. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλάτος τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ Μετὰ

a daemone vexatos et surdos et mutos: Eins claudos et surdos, cecos et paralyticos, coecos et leprosos et daemoniacos: Valt claudos et gibbosos, caecos, paralyticos, leprosos, daemoniosos et lunaticos. (Ceteros latinos codd. vide ad latinum actorum Pilati textum.) | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. II. κ. πράξεων; λέγ. αὐτῷ cum G Copt Latt .. AC om | Γόης cum G Latt (Copt om Γόης ἐστ. καὶ) .. A ὅτι γόης, C καὶ γόης | ἐν (G add τῷ) Βεελζεβ. (G Βελζεβ.) ἄρχ. τ. δαιμ. cum AG Copt Latt .. C ἐν Βεελζ. (omissis ἄρχ. τ. δαιμ.) | καὶ πάντα cum AG .. C κ. τὰ πά. | G om αὐτῷ | Τοῦτο οὐκ ἐστ. cum AC Copt Latt .. GE Οὐκ ἐστὶν (ἐστι) δυνατόν | ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ: A om πνεύματι | τὰ (cum GE; C om) δαιμόνια: A om | ἀλλ' ἐν θε. τῷ (ita A; C om) Ἀσκληπιῷ cum AC, item Flor .. Copt et multi codd. lat. sed in virtute (nomine) dei .. G (item ut videtur E) om

2. τῷ Πιλάτῳ: G Copt om | τὸ σὸν μέγεθος cum AD Copt Vatt Cors .. CG Eins Fabric τὸ ὑμέτερον μέγεθος, item E τοῦ ὑμετέρου κράτους | ὥστε αὐτ. παραστῆναι (E παρασταθῆναι) τῷ βήμ. σου κ. ἀκουσθ. cum CGE Copt Latt .. D ὥστε αὐτ. παραστῆναι ἐπὶ τοῦ βήματός σου καὶ ἐρωτηθῆναι παρὰ σοῦ .. A ὥστε εἰσελθεῖν σε εἰς τὸ πραιτώριον καὶ ἐρωτῆσαι αὐτόν. ἦν γὰρ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ ὄχλου ἔξω ἐστηκώς. | καὶ προσκαλ. αὐτ. ὁ Πιλ. (A προσκ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδαίους) λέγει (C add αὐτοῖς) Εἰπατέ μοι ὅτι (cum C; AEG om) πῶς δύν. ἐγὼ ἡγ. ὧν (G om) βασιλ. ἐξετάσαι (ἐξετ. cum CEG; A ἐμavτόν λέγειν) cum ACEG .. D ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. καὶ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις Πῶς δύνασθε (?) τὸν βασιλέα ὑμῶν ἐξετάσαι .. Copt Respondit Pilatus Dicite mihi, nonne opus erit mittere ducem ad quaerendum regem. Item Flor Vatt Advocans ad se Pilatus Iudaeos Dicite mihi, quomodo possum ego dum praeses sum (Vatt cum sim praeses) regem interrogare .. plures alii latini codd. haec non habent, neque magis habet textus B actorum. | λέγουσιν αὐτῷ (D add οἱ Ἰουδαῖοι) Ἡμ. οὐ λέγ. βασιλ. αὐτόν (G αὐτ. βασ.) εἶναι, ἀλλ' αὐτὸς (G om) ἑαυτ. λέγει (D Copt om εἶναι usque λέγει) cum CDEG Copt Flor Vatt .. A (ex omissione eorum quae interposita sunt ortum videtur illud ἐμavτόν λέγειν, quod iste codex pro ἐξετάσαι habet) om. Item om codd. lat. multi. | προσκαλ. δὲ (G τότε προσκ., CE καὶ προσκ.) ὁ Πιλ. cum CDEG Flor Eins Fabr; item Vatt Advocans itaque Pilatus, et Copt Quare Pilatus accersivit .. A προσκαλ. δὲ καί (om ὁ Πιλ.) | τὸν κούρσωρα cum AC (item FH) .. EG κούρσωρα, D τινὰ κούρσωρα | Μετὰ ἐπιεικ. ἀχθ. ὁ Ἰησ. cum ACEG,

ἐπεικέας ἀχθήτω ὁ Ἰησοῦς. ἐκβὰς δὲ ὁ κούρσωρ καὶ γνωρίσας αὐτὸν προσεκύνησεν, καὶ λαβὼν τὸ καθάπλωμα τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἤπλωσεν χαμαὶ καὶ λέγει αὐτῷ Κύριε, ὥδε περιπάτησον καὶ εἰσελθε, ὅτι καλεῖ σε ὁ ἡγεμὼν. ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὁ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ, κατέκραζαν τοῦ Πιλάτου λέγοντες Διὰ τί ὑπὸ πραικωνος αὐτὸν οὐκ ἐκέλευσας εἰσελθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρος; καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενος αὐτὸν προσεκύνησε, καὶ τὸ φακεώλιον αὐτοῦ ἤπλωσε χαμαὶ καὶ ὡς βασιλέα αὐτὸν περιπατήσαι πεποίηκεν.

³ Ὁ δὲ Πιλάτος μετακαλεσάμενος τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ Τί τοῦτο ἐποίησας, καὶ ἤπλωσας τὸ φακεώλιόν σου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπ' αὐτῷ περιπατήσαι πεποίηκας τὸν Ἰησοῦν; λέγει

item Copt (Introduc mihi Iesum quieto modo) et Latt .. D add ὥδε | ἐκβὰς cum CD .. AE ἐξεβῶν | γνωρίσ. αὐτὸν προσεκύνησεν cum A Eins Fabr, item addito αὐτῷ CD .. E Copt γνωρ. τὸν Ἰησοῦν προσεκ. αὐτῷ | καὶ λαβὼν cum A, item (tollens) Vatt Ven: D καὶ ἐκβαλὼν .. CE καὶ ἔλαβε | τὸ καθάπλωμα (ita A; C κατὰπλ) cum AC .. DE τὸ φακεώλιον, item FH (de utroque vide ad huius sectionis finem) τὸ φακιδίον. Latini fasciale | τῆς χειρ. αὐτοῦ cum AC .. D αὐτοῦ .. FH ὁ κατεῖχεν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, item Latini .. E ὁ κατεῖχε κατὰ τὴν τάξιν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ | ἤπλωσε χαμαὶ cum AD et Latinis .. FH ἤπλ. αὐτῷ χαμ., GE καὶ ἤπλωσεν αὐτὸ χαμ. | κ. λέγει (FH εἶπεν) αὐτῷ cum AFH .. C etc κ. λέγ. τῷ Ἰησοῦ | Κύριε .. E add μου | ὥδε περιπ. καὶ εἰσελθε cum C Eins Fabr aliisque latinis codic .. A Vatt add εἰς τὸ πραιτώριον, item B ἐπὶ τοῦ βήματος .. D ἐνταῦθα περιπάτησον .. FH om | ὅτι cum AD Latt .. reliqui om | ὁ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ: D add ὅτι προσεκύνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸ φακεώλιον αὐτοῦ ἤπλωσε | κατέκραζαν: A ἐξήλου πλησθέντες κατέκραζον | τοῦ Πιλάτου (C τῷ Πιλάτῳ) .. D αὐτοῦ, sed pergit ἐπὶ τὸν Πιλάτον λέγοντες | Διὰ τί ὑπὸ πραικωνος (cod. πρέκ.) αὐτ. οὐκ ἐκέλευσας (item E) εἰσελθ. ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρος cum A, item Latinis .. C Διὰ τί ὑπὸ πρεσπόκωνα (πρεπόκωνα? alii πραικωνα) α. ο. ἐκέλευσας εἰσελθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσωρα .. D Διὰ τί οὕτως ἐκέλευσας αὐτὸν μετὰ τιμῆς εἰσελθεῖν .. FH om Ἰδόντες δὲ -- ὑπὸ κούρσωρα | καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενος -- περιπατήσαι πεποίηκεν cum A. Similiter E et Latini .. C aliquo om

Codices FH, quos passim iam adhibuimus, has duas sectiones sic exhibent: Ἐν ταῖς ἡμεραῖς ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι προσήλθον πρὸς Πιλάτον (hoc accentu uterque codex) τὸν ἡγεμόνα, κρατοῦντες καὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν αὐτῷ. ὁ δὲ ἡγεμὼν παραλαβὼν αὐτὸν κατέκλεισεν, καὶ βουλόμενος αὐτὸν ἀνακρίναι παρόντων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀπέστειλεν τὸν κούρσωρα αὐτοῦ ἀγαγεῖν αὐτόν. ὁ δὲ κούρσωρ αὐτὸν θεασάμενος προσεκύνησεν αὐτόν, καὶ τὸ φακιδίον ὃ κατεῖχεν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἤπλωσεν αὐτῷ χαμαὶ καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριε, καλεῖ σε ὁ ἡγεμὼν.

3. μετακαλεσάμενος cum CF etc .. A προσκαλ. | καὶ ἤπλωσας τὸ φακεώλιον τὸν Ἰησοῦν cum A. Similiter Ven et honorasti Iesum qui dicitur Christus ..

αὐτῷ ὁ κούρσωρ Κύριε ἡγεμών, ὅτε με ἀπέστειλας εἰς Ἱερουσόλυμα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εἶδον αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ ὄνου, καὶ οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων κλάδους κατεῖχον ἐν ταῖς χερσίν αὐτῶν καὶ ἔκραζον, ἄλλοι δὲ ὑπεστρώννυσον τὰ ἱμάτια αὐτῶν λέγοντες Σῶσον δὴ, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

⁴ Κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες πρὸς τὸν κούρσωρα Οἱ μὲν παῖδες τῶν Ἑβραίων ἐβραϊστὶ ἔκραζον, πόθεν δὲ σοὶ τὸ ἑλληνιστί; λέγει αὐτοῖς ὁ κούρσωρ Ἡρώτησά τινα τῶν Ἰουδαίων καὶ εἶπα Τί ἐστὶν ὃ κράζουσιν ἐβραϊστὶ; καὶ κεινός μοι ἐρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Πῶς δὲ ἔκραζον ἐβραϊστὶ; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Ὡσαννά μεμβρομῇ βαρουχαμμά ἄδοναί. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Καὶ τὸ Ὡσαννά καὶ τὰ λοιπὰ τί ἐρμηνεύεται; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Σῶσον δὴ, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος

CFH etc, item codd. lat. plerique om | Κύριε ἡγεμών cum CDEF .. A Κύριε μου .. Latini om | ὅτε: F ὅταν | με ἀπέστ. cum A et Latinis .. C etc ἀπέστ. με | εἰς Ἱερουσόλυμα (E εἰς Ἱερουσαλήμ) cum AE .. CDF ἐν Ἱερουσόλοις .. Vatt in Ierusalem, Eins Fabr de Ierosolyma | πρ. τὸν (cum A; C etc om) Ἀλέξανδρον .. Vatt Ven om | F Ἴδον | καθήμενον cum AF .. C etc καθεζόμενον | ἐπὶ ὄνου (F ὄνον) .. D ἐπὶ πώλου | κλάδους κατεῖχον (F ἐκράτουν κλάδ.) ἐν τ. χ. αὐτ. καὶ ἔκραζον cum EF .. A ἔκραζον ἐβραϊστὶ, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχοντες, item D ἔκραζον, καὶ κατέχοντες κλάδ. ἐν τ. χ. αὐτῶν .. C ἔκραζον Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχοντες. Similiter Eins Fabr; varie differunt alii quos ad latinum actorum textum vide. | ἄλλοι δὲ -- λέγοντες: D haec om | Σῶσον δὴ, ὁ ἐν τ. ὑψ. cum CF Latt .. A Ὡσαννά ἐν τ. ὑψ., D Ὡσαννά τῷ υἱῷ Δαυὶδ | κυρίου: D τοῦ κυρ.

4. Κράζουσιν οἱ Ἰουδ. λέγοντες πρ. τὸν κούρσωρα (B πρὸς κούρσωροι εἰς) cum BF Latt .. C λέγουσι δὲ οἱ Ἰουδ. πρ. τ. κούρσωρα .. A καὶ λέγουσιν οἱ Ἰουδ. τῷ κούρσωρι | Οἱ μὲν παῖδ. τ. Ἑβρ. ἔβρ. ἔκραζον cum BCEF Latt .. A Οἱ παῖδες ὡς λέγεις ἐβραϊστὶ ἔκρ. .. D om | πόθεν δὲ (B om) σοὶ τὸ ἑλληνιστί (B τῷ ἐλληνιστῇ, F τὸ ἑλληνιστῇ) cum BF .. A σὺ δὲ πόθεν ἔμαδες καὶ ἐρμηνεύεις αὐτὰ ἑλληνιστί .. C (similiter E) πόθεν δὲ σὺ (cod. ἐσοί) Ἑλλην (cod. ἔλλους) ὑπάρχων ἴδες (sic; B γινώσκεις) τὸ ἐβραϊστὶ .. Eins unde tibi cum sis Graecus Hebraica? Vatt unde tibi gentili est hoc nosse? Similiter alii codices latini. | τῶν Ἰουδαίων cum ABF Latt .. CD τῶν Ἑβραίων | καὶ εἶπα τί ἐστ. ὃ κράζ. ἔβρ. cum BF Eins Vatt Ven (item Fabr, sed addit post κράζουσιν); item omissio καὶ εἶπα C .. A γέροντα Τί ἐστ. ὃ κράζ. οἱ παῖδες ἐβραϊστὶ .. D om | καὶ κειν. μοι ἐρμήν. (B ἔρμ. μοι, D add πάντα) cum CFBD (omnes hi ἔρμ. non ἡρμ.) Eins Ven .. A καὶ εἶπά μοι ὅτι τὸ Ὡσαννά Σῶσον δὴ ἐρμηνεύεται. Similiter lat. codd. aliquot. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. Πῶς δὲ (C om) ἔκραζον (B ἔκραζαν sic) ἔβρ. cum BC Eins; similiterque Vatt Ven .. AD om | λέγ. αὐτ. οἱ Ἰουδ. (C om οἱ Ἰουδ., item μεμβρ. usque ἄδοναί) Ὡσαννά μεμβρομῇ βαρουχαμμά ἄδοναί (i. e. fere יְהוֹשֻׁעַ אֲדֹנָי בְּרֹכָה הוֹשַׁנָּה וְהוֹשַׁנָּה אֲדֹנָי).

Εἰ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε τὰς φωνὰς τὰς παρὰ τῶν παιδῶν λεχθεῖσας, τί ἤμαρτεν ὁ κούρσωρ; οἱ δὲ ἐσιώπησαν. λέγει ὁ ἡγεμὼν τῷ κούρσωρι Ἐξέλθε καὶ οἶψι βούλει τρόπον εἰσάγαγε αὐτόν. ἐκβὰς δὲ ὁ κούρσωρ ἐποίησεν τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ Κύριε, εἰσελθε· ὁ ἡγεμὼν σε καλεῖ.

⁵ Εἰσελθόντες δὲ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν σιγνοφόρων κατεχόντων τὰ σίγνα, ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ τῶν σίγνων καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ σχῆμα τῶν σίγνων, τὸ πῶς ἐκάμφθησαν καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ, περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγνοφόρων. ὁ δὲ Πιλάτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους Οὐ θαυμάζετε πῶς ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς Πιλάτον Ἡμεῖς εἶδο-

λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. Καὶ (C om, item καὶ τὰ λοιπ.) τὸ Ὡς. κ. τὰ λοιπὰ τί ἔρμην.; λέγ. αὐτῷ οἱ Ἰουδ. (C om λέγ. α. οἱ Ἰουδ.) Σῶς. δη, ὁ ἐν τ. ὑψίστοις· εὐλογημ. ὁ ἐρχόμεν. ἐν ὀνόμ. κυρίου (C om ὁ ἐν τοῖς usque κυρίου) cum B; item C, quocum fere faciunt codd. lat. . . AD om | Εἰ (D add οὖν) ὑμεῖς cum ABD, item Vatt Ven . . C om Εἰ, item Eins Fabr | μαρτυρ. τὰς φων. τὰς (B om) παρὰ τ. π. λεχθ. cum BC, item Latt . . D μαρτ. ταῖς φωναῖς ταύταις παρὰ τ. νηπιῶν λεχθεῖσαις . . Α μαρτ. καὶ συμφωνεῖτε ταῖς λεχθεῖσαις φωναῖς τῶν παιδῶν | ἐσιώπησαν: A add μὴ δυνάμενοι τῷ Πιλάτῳ ὑπὲρ τούτου ἀποκριθῆναι | λέγει ὁ ἡγεμ. τῷ κούρσ. cum CD Eins Fabr . . B Vatt Ven λέγει πάλιν ὁ Πιλάτος τῷ κούρσ. . . Α καὶ λέγει τῷ κούρσ. | καὶ οἶψι βούλ. τρόπον (B οἶψι τρ. βούλ., D ὡς βούλη) εἰσάγ. αὐτόν (αὐτόν CD Latt; B τὸν Ἰησοῦν) cum BCD Latt . . Α κάλεσον τὸν Ἰησοῦν | ἐκβὰς cum BC . . AD ἐξελεύων | ὁ κούρσωρ: B add ἐκ τοῦ πραιτωρίου | τὸ σχῆμ. τὸ πρῶτ. cum C (cf. infra I, 6. ubi omnes codd. eundem accusativum habent) . . B τὸ (sic) σχήματι τῷ πρῶτῳ (sic prorsus), Eins Fabr sicut et priori schemate . . Α κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα . . D καθὼς καὶ τὸ πρότερον, item lat. codd. | καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ cum AB Vatt Ven . . C Eins Fabr κ. λέγ. αὐτῷ . . D καὶ ἀπλώσας τὸ φακελίον αὐτοῦ χαμαὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ | εἰσελθε cum ABD Latt . . C om | ὁ ἡγεμ. σε καλ. (Α καλεῖ σε ὁ ἡγ.) cum CDA . . B Latt praem ὅτι

5. καὶ τῶν σιγνοφόρων cum ACD Eins Cors . . B om καὶ (et habet σιγνοφόρων) | κατεχόντων: B κρατούντων | ἐκάμφθησαν: E ἔκαμψαν | αἱ προτομαὶ (D προτιμαὶ) τῶν σίγνων cum BCDE (sed BE add ἐαυταῖς) Eins Cors . . Α om τ. σίγνων | ἰδόντες δὲ -- τὸ (C om) πῶς ἐκάμφθ. (B add ἐαυταῖς) -- περισσῶς (ita BAD; C περισσοτέρως) ἔκραζ. κ. τ. σιγνοφ. (B ubique σιγνοφ.) cum BC Eins Vatt . . Α οἱ δὲ Ἰουδαῖοι περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγνοφόρων, ὅτι αὐτοὶ θέλοντες ἔκαμψαν τὰς προτομάς (cum prioribus οἱ δὲ -- κατὰ τ. σιγνοφ. consentiunt Ven Fabr, sed reliqua om) . . D Ἄννας δὲ καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωσιππος οἱ τρεῖς ψευδομάρτυρες ἤρξαντο περισσῶς κρᾶζειν κατὰ τῶν σιγνοφόρ. | ὁ δὲ Πιλ. λέγει (ita etiam Eins Fabr) . . Α λέγει ὁ Πιλ. | πῶς (B τὸ πῶς) ἐκάμφθ. (C αὐτὰ ἐκάμφθ., B ἐκάμφθ. ἐαυταῖς [scriptum est αὐτὰς]) αἱ προτομαὶ (cum AB; CD add τῶν σίγνων) cum ABCD . . E πῶς ἐαυτὰς ἔκαμψαν αἱ προτ. τῶν σίγνων | πρὸς Πιλάτον: Α τῷ Πιλάτῳ | εἰδομεν cum A; item vidimus

μεν πῶς ἔκαμψαν οἱ σιγνοφόροι καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. καλεσάμενος δὲ ὁ ἡγεμὼν τοὺς σιγνοφόρους λέγει αὐτοῖς οὕτως ἐποιήσατε; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Ἡμεῖς ἄνδρες Ἐλ ἐσμεν καὶ ἱερόδουλοι, καὶ πῶς εἶχαμεν προσκυνῆσαι αὐτῷ γὰρ κατεχόντων ἡμῶν τὰς προτομὰς ἑαυταῖς ἐκάμφθησαν προσεκύνησαν αὐτῷ.

⁶ Λέγει ὁ Πιλάτος τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς πρεσβυτεροῖς τοῦ λαοῦ Ἐκλέξασθε ὑμεῖς ἄνδρας δυνατοὺς καὶ κραταίους καὶ αὐτοὶ κατάσχωσιν τὰ σίγνα, καὶ ἴδωμεν εἰ ἑαυτοῖς ὑποτάσσονται. ἐπιλαβόμενοι δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων ἅδωδεκα κραταιοὺς καὶ δυνατοὺς, ἀνὰ ἑξ ἐποίησαν κατασχισίγνα, καὶ ἐστάθησαν ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ ἡγεμῶνος καὶ λέγει ὁ Πιλάτος τῷ κούρσῳ Ἐκβαλε αὐτὸν ἔξω τοῦ τειροῦ, καὶ εἰσάγαγε αὐτὸν πάλιν εἴη βούλει τρόπον. καὶ

Latt .. BC οἶδαμεν | πῶς ἔκαμψαν οἱ σιγνοφ. cum BC Eins (item Fabr delur) .. A π. ἔκ. τὰς προτομὰς οἱ σιγν., D π. ἔκ. οἱ σιγν. τὰ σίγνα (i quemadmodum inclinaverunt vultus) | καὶ προσεκ. τῷ Ἰησοῦ .. A καὶ θελούντων αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ .. D om haec usque ad finem sectionis | ὁ .. cum AC Eins Fabr .. B Vatt Ven ὁ Πιλάτος | Τί οὕτως cum AB Eins C Vatt Ven Τί τοῦτο | λέγουσιν cum AB Eins .. C add αὐτοί, item ei ij Ven (Fabr signiferi) | τῷ Πιλάτῳ .. A αὐτῷ | Ἑλλην. ἐσμ. κ. ἱεροδ. Latt, item B Ἑλλ. καὶ ἱεροδ. ὄντες .. E ἐσμὲν ἱεροδουλοι .. C Ἑλλήνων ἡγομεν | καὶ (B om) πῶς εἶχαμεν (cum B* C, B** E εἶχομεν, -A ἔχομεν Fabr habuimus) πρ. αὐτῷ (αὐτῷ cum AB; CE αὐτόν) | κατεχόντων (C χοντας) ἡμῶν τὰς προτ. cum ACE, item B κατ. ἡμ. τὰ σίγνα | ἑαυταῖς φθῆσαν cum C, item praemisso αἱ προτομαί B .. E αὐταὶ ἑαυτὰς ἔκαμψαν αὐταὶ ὑφ' ἑαυτῶν ἐκάμφθ. | προσεκ. αὐτῷ cum AB .. C om αὐτῷ .. V cum, Eins Vatt Iesum, Fabr neutrum.

6. τοῖς ἀρχισυναγώγοις .. B add αὐτῶν | τοῦ λαοῦ cum B, item V (Eins plebis ipsorum) .. C Cors τ. λ. τῶν Ἰουδαίων .. A om | Ἐκλέξασθε ὑμεῖς cum ABC .. D Ὑμ. ἐκλέξ. | καὶ κραταιοὺς cum ABDE Vatt Eins C Fabr om | καὶ αὐτοὶ cum ABCE Latt .. D οἵτινες | κατάσχωσιν cum A κατασχέτωσαν .. C κατέχουσιν | ἑαυτοῖς cum CE, item αὐτοῖς B .. A sic .. D om | D κάμποντ. ἢ οὐ | οἱ πρεσβ. τ. Ἰουδ. cum BC etc Va Fabr .. A οἱ Ἰουδαῖοι | δώδεκα (B δεκαδύο) .. A post δυνατοὺς pon | B κ. κρατ. | ἀνὰ ἑξ cum AB .. CE ἀνὰ ἑξ ἑξ. Similiter Eins senos et senos τασχεῖν cum AC .. BE κατέχειν | ἐστάθησαν cum BC etc, item lat. c A στῆναι | ἔμπρ. τοῦ βήματος cum B (sic) C etc, item Vatt Ven .. A βήμ. (Eins Fabr ante conspectum) | καὶ λέγει cum BC etc .. A λέγει οὖν αὐτὸν ἔξω τ. πρ. cum BC .. A Vatt Ven Eins Fabr Ἐκβ. τὸν Ἰησοῦν πρ. .. D παραλαβὼν τὸν Ἰησοῦν ἔξελε τοῦ πρ. | καὶ εἰσάγαγε α. π. οἶον cum BC Eins Fabr, item similiter Vatt Ven .. D κ. εἰσάγ. αὐτὸν ὡς βα

ἦλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ κούρσωρ. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Πιλάτος τοὺς πρώην κατέχοντας τὰς προτομαὶς λέγει αὐτοῖς Ὡμοσα κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, ὅτι ἐάν μὴ καμθῶσιν τὰ σίγνα εἰσίνοντας τοῦ Ἰησοῦ, ἀποτεμῶ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἐκ δευτέρου εἰσελθεῖν τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον, καὶ πολλὰ παρεκάλεσε τὸν Ἰησοῦν ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ τοῦ φακεωλίου αὐτοῦ. καὶ ἐπέβη καὶ εἰσῆλθεν. εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐκάμφθησαν πάλιν τὰ σίγνα καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ.

CAPUT II.

¹ Ὁ δὲ Πιλάτος ἰδὼν ἔμφορος γενόμενος ἐζήτησεν ἀναστῆναι ἀπὸ τοῦ βήματος. ἔτι δὲ αὐτοῦ ἐνθυμουμένου ἀναστῆναι,

A plane om | καὶ ἐξῆλθεν (CE ἐξελεύων) -- καὶ ὁ κούρσωρ. (haec C om) cum B(C)E, item Eins Fabr Vatt (Ven exeuntibus autem etc) .. A om .. D om omnia usque dum sequitur καὶ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ | καὶ προσκαλεσάμενος .. C om καὶ (item E?) | τοὺς πρώην (E τ. πρώτους τοὺς) κατέχ. τὰς προτ. cum BE Vatt Ven Fabr Eins .. A τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατέχοντας τ. προτ. .. C τοὺς κατέχ. τὰς προτ. καὶ τοὺς πρώτους τῶν Ἰουδαίων | λέγει (E καὶ λέγ) αὐτοῖς Ὡμοσα κατὰ -- ὅτι cum BCE, item Vatt Ven .. A (similiter Eins) ὥμοσεν αὐτοῖς κατὰ -- λέγων ὅτι | κατὰ τῆς σωτηρ. (A add τοῦ) Καίσαρ. cum AC Latt .. B κατὰ Καίσαρος | μὴ καμθῶσιν cum B (item E?) Vatt Ven (item Fabr ut videtur) .. AC om μὴ, item Eins | τὰ σίγνα cum BC .. A αἱ προτομαὶ | εἰσρόντος cum B; A εἰσελθόντος. Item Latini .. C ἀνελθόντος | ἀποτεμῶ cum A (B ἀποτεμῶ sic) E, item Latt .. C ἀποτέμω | B ὑμῶν τὰς κεφ. | καὶ ἐκέλευσεν (B κελεύει) ὁ ἡγεμ. cum AB Latt .. C καὶ καθίσας ὁ ἡγεμ. ἐκέλευσεν | ἐκ δευτ. εἰσελθ. τ. Ἰησ. cum B Vatt Ven .. A εἰσελθ. ἐκ δευτ. τ. Ἰησ. .. C Eins Fabr εἰσελθ. τ. Ἰ. ἐκ δευτ. .. E om ἐκ δευτ. | καὶ ἐποίησεν (E add πάλιν) ὁ κούρσωρ. .. D τότε ὁ κ. ἐποίησε | τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον: ita h. l. ABC, item D τὸ πρότερον σχῆμα (sed Eins Fabr eodem schemate) | καὶ πολλὰ .. D καὶ ἀπλώσας τὸ φακεώλιον αὐτοῦ | παρεκάλεσεν cum ABDE .. C παρεκάλει | τὸν Ἰησοῦν cum BD, item Eins Fabr; item praemisso ὁ κούρσωρ C (similiter Vatt) .. A om | ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ (A om) τοῦ (C τῷ) φακεωλίου (ita A; B φακεολ., CE φακεολ. ei quidem C - λῖω) αὐτοῦ .. D ὅπως περιπατήσῃ δι' αὐτοῦ | D om κ. ἐπέβη κ. εἰσῆλθεν .. A add εἰς τὸ πραιτώριον | αὐτοῦ cum ABC .. D Latt τοῦ Ἰησοῦ | ἐκάμφθησαν πάλιν (A πάλ. ἐκάμφθ.) cum BCA .. D ἔκαμψαν. Item Latt om πάλιν | τὰ σίγνα cum BCD; A αἱ προτομαί .. B add ἐαυτά, C ἐαυτῶν

II, 1. ἰδὼν cum ABC Latt .. DE om | ἔμφορος (A praem καὶ) cum AB DE .. C ἐκθαμβος | ἐζήτησεν (C ἐζητεί) cum B(C) .. A ἐζήτησεν, D ἐβούλετο .. Vatt Ven voluit, Eins Fabr coepit | ἀπὸ (A om) τοῦ βήματ. cum (A)BC Latt .. D om | ἔτι δὲ αὐτοῦ cum BC etc .. A αὐτοῦ δέ (similiter codd. lat.) |

ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐπεμψεν πρὸς αὐτὸν λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν νυκτός. ὁ δὲ Πιλάτος προσκαλεσάμενος τοὺς Ἰουδαίους λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι ἡ γυνὴ μου θεοσεβής ἐστίν καὶ μᾶλλον ἰουδαίζει σὺν ὑμῖν. λέγουσιν αὐτῷ Ναί, οἶδαμεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Ἰδοὺ ἐπεμψεν ἡ γυνὴ μου λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν νυκτός. ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Μὴ οὐκ εἵπαμέν σοι ὅτι γόης ἐστίν; ἰδοὺ ὄνειροπόλημα ἐπεμψε πρὸς τὴν γυναῖκά σου.

² Ὁ δὲ Πιλάτος προσκαλεσάμενος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; οὐδὲν λαλεῖς; ὁ δὲ Ἰησοὺς ἔφη Εἰ μὴ εἶχον ἐξουσίαν, οὐδὲν ἂν ἐλαλοῦσαν· εἰς γὰρ ἕκαστος

ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐπεμψ. πρ. αὐτ. (B πρ. τὸν ἡγεμόνα) cum BC, item eodd. lat. . . A ἐπεμψ. ἡ γ. α. πρ. αὐτ., item D (et Vatt Ven) ἀπέστειλε πρ. αὐτ. ἡ γ. αὐτ. | καὶ τῷ ἀνθρ. τῷ δικ. τούτῳ cum BC Eins. . . AD Vatt Ven Fabr καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ | δι' αὐτὸν νυκτός cum C et praemisso κατ' ὄναρ E. . . B δι' αὐτὸν (sic) διὰ τῆς νυκτός. . . A δι' αὐτόν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. . . D σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτοῦ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ | ὁ δὲ Πιλ. προσκαλ. cum BC Vatt Ven. . . A καὶ προσκαλ. . . D Eins Fabr haec om usque ad alterum δι' αὐτὸν νυκτός | τοὺς Ἰουδαίους. . . B add ἅπαντας, E πάντας. Item omnibus Iudaeis Hul, non item Vatt | λέγ. αὐτοῖς cum AB Latt. . . C λέγ. πρὸς αὐτούς | σὺν ὑμῖν. . . E om σὺν | ὁ Πιλᾶτος cum BC Vatt. . . A om | Ἰδοὺ ἐπ. ἡ γ. μ. λέγουσα cum BE Vatt, item post ἡ γ. μ. addito Πρόκλη C. . . A αὕτη ἐπεμψε πρὸς με λέγ. | A Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, item Vatt Ven | νυκτός. . . B διὰ τῆς νυκτός | λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ. . . A λέγ. αὐτῷ | Μὴ οὐκ cum BC (Eins Fabr Numquid non). . . A Μὴ οὖν. . . DE om Μὴ | A εἵπομεν | γόης (cum BCE; A πλάνος; D μάγος; Eins Fabr maleficus, Vatt Ven magus) ἐστίν cum AB Latt. . . CDE add καὶ ἐν (E add τῷ) Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια (C om ἐκβ. τ. δαιμ.) καὶ (C τὰ) πάντα αὐτῷ ὑποτάσσεται (D om καὶ πά. α. ὑποτ.) | ἰδοὺ (B add ὅτι καὶ) ὄνειροπόλημα (sic enim [cf. Clem. Alex. p. 849.] omnino re-stituendum videtur pro ὄνηρόπομα, quod in cod. B est; C habet ὄνειροπέμπτια, E ὄνειρον πεταπόν, D om; Vatt Ven somniorum fantasma, Eins Fabr somnium) ἐπεμψε (D add οὗτος) πρὸς τὴν γυναῖκά σου cum BCDE Latt. . . A solus καὶ ὄνειρατα πέμπει.

2. Ὁ δὲ Πιλ. (D Τότε ὁ Πιλ.) προσκ. τ. Ἰησ. λέγ. αὐτῷ cum BCD, item tere Latt. . . A Ὁ δὲ Πιλ. λέγει τῷ Ἰησοῦ | Τί οὗτοί (B τί οὔτε, alii videntur toi pro τί habere, unde Thi edidit Τοιούτοι. Sed id confusis i et oi ortum est) σου καταμαρτ. (B καταμ. σου) cum BCE, item praemisso Οὐκ ἀκούεις D; tum BCE pergunt οὐδὲν λαλεῖς (C λέγεις), D καὶ οὐδένα ἀποκρίνη λόγον. Item Vatt Ven Quid est quod isti adv. te testificantur? et nihil ad eos loqueris? Similiter Eins Cors Fabr, nisi quod cum D praeponunt Non (Num) audis (audisti). . . A Τί οὐ λαλεῖς ὑπὲρ ὧν σου καταμαρτυροῦσιν | ἔφη cum AD; B εἶπεν. . . CE ἀπεκρίθη, Latt respondit (ei) | εἶχον (B εἶχαν). . . A add οὗτοι | οὐδὲν (B οὐκ) ἂν cum AB. . . C etc om ἂν | ἐλαλοῦσαν cum BDE. . . AC ἐλάλουν | εἰς γὰρ (autem)

ἐξουσίαν ἔχει τοῦ στόματος αὐτοῦ λαλεῖν ἀγαθὰ τε καὶ πονηρά· αὐτοὶ ὀφονται.

³ Ἀποκριθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ Τί ἡμεῖς ὀφόμεθα; πρῶτον ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννησαι· δεύτερον ὅτι ἡ σὴ γένεσις ἐν Βηθλεὲμ νηπίων ἀναίρεσις γέγονεν· τρίτον ὅτι ὁ πατήρ σου Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ σου Μαριάμ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς παρρησίαν ἐν τῷ λαῷ.

⁴ Λέγουσιν τινες τῶν ἐστηκότων εὐλαβεῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων Ἡμεῖς οὐ λέγομεν αὐτὸν εἶναι ἐκ πορνείας, ἀλλὰ οἶδαμεν ὅτι ἐμνηστεύσατο ὁ Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας. λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς λέγοντας εἶναι αὐτὸν ἐκ πορνείας Οὗτος ὁ λόγος ὑμῶν οὐκ ἔστιν ἀληθής, ὅτι ὄρμαστρα γέγοναν, καθὰ καὶ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ σύνεθνοι ὑμῶν.

Ἐκαστος cum B, item (εἰ γ. ἔκ.) E et (ἕκαστ. γάρ omisso εἰς) A; item Vatt Ven .. C (et ut videtur etiam D) om γάρ | E τοῦ ἰδίου στόματος | τε καὶ cum AB .. C etc om τε | αὐτοὶ ὀφ. cum ABDE Latt .. C om.

3. οἱ πρεσβύτ. τῶν Ἰουδ. cum BDE Latt .. C οἱ πρ. τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδ. .. A οἱ Ἰουδαῖοι | BC ὀφόμεθα | πρῶτον: E add μὲν | γεγέννησαι cum C etc .. AB ἐγεννήθης | B δεύτερον δέ | ἡ σὴ γένεσις cum CD; item Ven Fabr pro (in) natiuitate tua .. AB Eins Cors ἡ γέννησίς (generatio) σου .. E γεννηθέντος σου | νηπίων .. A om | ἀναίρ. γέγονεν (D ἐγένετο) cum BCDE .. A ἀναίρεσιν ἐργάσατο | Μαριάμ cum A .. BC etc Μαρία | ἔφυγ. εἰς Αἴγ. cum A Latt .. BC etc εἰς Αἴγ. ἔφυγ. | διὰ τὸ -- παρρησίαν (cum AB Latt; C παράκλησιν, E παρρησίαν) -- λαῷ .. D om.

4. τῶν ἐστηκότων cum ACE .. D ἐκ τῶν παρεστηκότων .. B ἐκ τῶν ἐπὶ-των (sic) | εὐλαβεῖς ἐκ (C om) τ. Ἰουδ. cum CE .. A ἐκ τῶν εὐλαβῶν Ἰουδαίων .. B Ἰουδαίων ἄνδρες εὐλαβεῖς .. D Ἰουδαίων. Ex Latinis nostram lectionem confirmant codices qui habent quidam de adstantibus benigni (Eins et alii benigne) ex Iudaeis. Iamvero D statim subiungit horum virorum nomina in hunc modum Λάζαρος, Ἀστέριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης, Σαμουήλ, Ζήρας, Ἰσαὰκ καὶ Φινεὺς, et pergit οἱ ἐμαρτύρησαν ἐπὶ βήματος Πιλάτου περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντες Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ἐκ πορνείας οὐ γεγέννηται, ἀλλὰ οἶδαμεν ὅτι ἐμνηστεύσατο ὁ Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὕτως ἐτέχθη ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ea vero quae sequuntur usque ad initium capitis V. omnia omittit. Similis ratio est codicum Vaticanorum Latini textus. | Ἡμεῖς οὐ λέγ. αὐτ. εἶναι ἐκ πορν. (B ἐκ π. εἶν.) cum BCE, item Latt .. A Ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν τι κατ' αὐτοῦ οὐδὲ λέγομεν αὐτὸν ἐκ πορνείας | ἀλλὰ: A ἀλλ' | B οἶδαμεν αὐτόν, ἐμνηστεύσατο | ὁ Ἰωσήφ cum ADE .. BC om ὁ | καὶ οὐ γεγ. ἐκ πορν. cum BC Eins Ven (non ergo etc) .. A καὶ μόνον· οὐ γεγέννηται δὲ ἐκ πορν. .. E om | λέγει ὁ Πιλ. -- εἶναι αὐτ. (C αὐτ. εἶν.) ἐκ πορν. cum BCE Eins .. A λέγει πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους | Οὗτ. ὁ λόγ. -- ἀληθής cum BCE Latt .. A Ἀληθές ἐστι τοῦτο τὸ ῥῆμα (est interrogatio) | ὄρμαστρα γέγοναν (C -ναισι) cum BC .. E ὄρμαστρα γέγονεν .. A ὀνομαστήρια γέγονεν | καθὰ καὶ αὐτοὶ cum CE .. B καθὰ αὐτοὶ, A ὡς αὐτοὶ | λέγ. οἱ σύνεθνοι (C συνέχθιοι, E συνέθνιοι) ὑμῶν cum BCE .. A οἱ

λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Ἄννας καὶ Καϊάφας ἅπαν τὸ πλῆθος κρά-
ζομεν καὶ οὐ πιστευόμεθα ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννηται· οὗτοι
προσήλυτοί εἰσιν καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ
Πιλάτος Ἄνναν καὶ Καϊάφαν λέγει αὐτοῖς· Τί ἐστὶν προσήλυτοι;
λέγουσιν αὐτῷ Ἑλλήνων τέκνα ἐγεννήθησαν, καὶ νῦν γεγόνασιν
Ἰουδαῖοι. λέγουσιν οἱ εἰπόντες ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας,
Λάζαρος, Ἀστέριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ἀμνῆς, Ζηρᾶς,
Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές, Κρίσπος, Ἀγρίππας καὶ Ἰούδας·
Ἡμεῖς προσήλυτοι οὐ γεγεννήμεθα, ἀλλὰ τέκνα Ἰουδαίων ἐσμέν
καὶ ἀλήθειαν λαλοῦμεν· καὶ γὰρ εἰς τὰ ὄρμαστρα Ἰωσήφ καὶ
Μαρίας παραγεγόναμεν.

σ. υ. λέγ. | λέγουσιν τῷ -- ἅπαν (cum BE Latt; C om) τὸ πλῆθ. κράζομεν
(cum B, item Ven Nos cum omni multitudine dicimus; E κράζουσι, C Eins κρά-
ζει) cum BCE Latt .. A ἀποκριθέντες δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφ. λέγουσιν ὡς πρὸς
ἅπαν τὸ πλῆθος λέγομεν | καὶ οὐ πιστευόμεθα cum B .. CE κ. οὐ πιστεύεις,
item A sed post ὁ. ε. π. γεγέννηται ponit .. Latt plane om | οὗτοι cum ABE ..
C αὐτοί. Praeterea B add γάρ, E Latt δέ | προσήλ. εἰσ. καὶ μαθ. αὐτ. cum C
Latt .. E πρ. εἰσ. καὶ οἱ ἴδιοι μαθηταί .. B πρ. αὐτοῦ εἰσ. κ. μαθηταί .. A μαθ.
αὐτοῦ εἰσὶ καὶ προσήλ. | καὶ προσκαλεσάμενος -- Τί ἐστὶν (cum B, item Eins
Cors Ven Quid [Fabr Qui] sunt proselyti; CE Καὶ τίς ἐστι) προσήλυτοι (ita B
Latt; CE -λυτος) cum BCE Latt .. A om | λέγουσιν αὐτῷ .. A οἱ δὲ λέγου-
σιν | Ἑλλήν. τέκνα ἐγ. κ. νῦν γεγ. Ἰουδ. cum AB Latt .. CE Ἑλλήνων τέκνων
(E -κνα) γεγόνασιν οἱ Ἰουδαῖοι | λέγουσιν οἱ εἰπόντες cum AC Ven .. B λέγ. οἱ
Ἰουδαῖοι οἱ εἰπόντες .. E οἱ ἀπεκρίθησαν εἰπόντες | ὅτι οὐ γεγ. ἐκ πορν. cum
BCE .. A μὴ γεγεννησθαι αὐτὸν ἐκ πορνείας | Λάζαρος (A ὅ τε Λάζαρ καὶ
Etiam B Latt add καί, non item CDE) Ἀστέριος (Eins aliique add et, non Ven)
Ἀντώνιος (A Ἄντανος. B Eins Fabr Ven add καί) Ἰάκωβος (B add καί) Ἀμνῆς
(ita B, Ἀμνῆς A, Ἰωάννης D; Annes Ven, item codd. lat. alii vel h. l. vel post
Amnes, Annes, Annas, Amenius. E vero Ἡσαίας, C εἰς; sed in utroque sequi-
tur Ἄννας. Praeterea B Ven add καί) Ζηρᾶς (cum AD, item Ἀήρας B; CE
Ἄννας. Ven Azaras, alii Zaras, Zarus, Yeras, Caras. Praeterea B Eins Fabr
add καί) Σαμουήλ (Ven add et) Ἰσαάκ (B Ἰσάκ; A h. l. Ἀγρίππας postque loco
Agrippae Ἰσαάκ. Praeterea BE Eins Fabr add καί) Φινεές (B Φινάιος. Ven
add et) Κρίσπος (ita B; Κρίππος A, Κρίππιος C; Πρίσχος E. Ven Crispes, alii
Crispus, alii Crippus. Praeterea B Eins Fabr add καί) Ἀγρίππας (B Ἀγρίππας;
A Ἰσαάκ, sed vide ante) καὶ (ita ABE Latt; C om. D post καὶ Φινεές tria
nomina reliqua omittit) Ἰούδας. In altera recensione ista nomina sic leguntur:
Λάζαρος, Ἀσδάριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ζαρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές,
Κρίσπος, Δάγριππος, Ἀμεσὲ (duo codd. Εὐμεσσὲ) καὶ Ἰούδας. | Ἡμεῖς (C
praem Καί) πρ. οὐ γεγεννήμεθα (B οὐκ ἐγεννήθημεν), ἀλλὰ -- λαλοῦμεν (ita
BE; C λέγομεν) cum BCE Latt .. A Ἡμεῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν τέκνα Ἰουδαίων
ἐσμέν, καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦμεν καὶ λέγομεν | καὶ γὰρ ε. τ. ὄρμαστρα (C
add αὐτῶν) Ἰωσήφ καὶ (Latt om Ἰωσ. καί) Μαρ. παραγεγόναμεν (B παραγενό-
μεθα, E παρεγενόμεθα) cum BCE Latt .. A ὑμεῖς δὲ φθόνῳ πολλῷ κατὰ τοῦ

⁵ Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς δώδεκα ἄνδρας τοὺς τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, λέγει αὐτοῖς Ὅρκίζω ὑμᾶς κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, εἰ ἀληθὴ εἰσὶν ἃ εἶπατε, ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν μὴ ὀμνύειν, ὅτι ἁμαρτία ἐστίν· αὐτοὶ δὲ ὁμόσουσιν ὅτι οὐκ ἔστιν καθὼς εἶπαμεν, καὶ ἔνοχοι ἐσμεν θανάτου. λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς Ἄνναν καὶ Καϊάφαν Οὐδὲν ἀποκρίνεσθε πρὸς ταῦτα; λέγουσιν Ἄννας καὶ Καϊάφας; πρὸς Πιλάτον Οἱ δώδεκα οὗτοι πιστεύονται ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας· ἅπαν τὸ πλῆθος κράζομεν ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννηται καὶ γόης ἐστὶν καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα.

⁶ Καὶ κελεύει ὁ Πιλάτος ἅπαν τὸ πλῆθος ἐξελθεῖν ἐκτὸς τῶν δώδεκα ἀνδρῶν τῶν εἰπόντων ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκέλευσε χωρισθῆναι· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλά-

Ἰησοῦ φερόμενοι τὴν ἀληθειαν ὑπὸ τοῦ ψεύδους καλυπθῆναι βούλεσθε, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιμάχεσθε ἡμῖν.

5. Προσκαλ. δὲ (ita B Latt; C Καὶ προσκ.) -- τούτους (cum CE Ven; B Eins om) τοὺς εἶπ. -- λέγει αὐτοῖς cum BCE Latt .. A Γινούς δὲ ὁ Πιλ. ὅτι ἀληθῆ εἰσὶ τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, λέγει αὐτοῖς | εἰ (A ἔνα εἰρητέ μοι εἰ) ἀληθῆ εἰσὶν (cum AB; C ἀληθῆς ἐστίν, E ἀληθῶς ἐστίν) ἃ (cum AE; B om, sed eo loco aliquot litteras erasas habet) εἶπατε (B add μοι; C om ἃ εἶπατε) ὅτι -- πορν. (A om ὅτι -- πορν.) .. Ven si verum est, dicite mihi, quoniam eto; Cors si vere dixistis quoniam etc. Cf: text. lat. | λέγουσιν cum BCE .. A Latt add ἐκεῖνοι | Ἡμεῖς cum ABE .. C om | ὅτι ἁμαρτία ἐστίν cum B (sed praemissum habet εἰ καὶ, ac si librarius aliud scripturus fuisset; cf. C) Latt .. ACE om | αὐτοὶ δὲ (cum BE Ven; A Eins om) ὁμόσουσιν (ita B; ὁμώσωσιν E; ὁμοσάτωσαν A) κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσ. (A om κατὰ τ. σ. Κ.) ὅτι -- εἶπαμεν (A εἶπομεν, οὐδὲ τίς τὰ ὀνομαστήρια παρεγένοντο sic) καὶ ἔν. ἐσμεν θανάτου (A θανάτου ἐσόμεθα) cum BE; A; item Latt .. C εἰ καὶ ὁμώσωμεν, ἔνοχοι ἐσμεν | λέγει ὁ Πιλ. -- Καϊάφας cum BE Ven .. A ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας ἐπὶ πολὺ ἐσλήσαν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος .. C om omnia usque dum sequitur καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν .. plures codd. lat. om una cum seqq. Οὐδὲν ἀπ. πρ. ταῦτα | λέγουσιν -- πρ. Πιλάτον .. A οἱ δὲ εἶπον | Οἱ δώδεκα -- καὶ λέγει ἑαυτὸν (C αὐτὸν εἶναι, vide ante) -- πιστευόμεθα cum BE(C), item codd. lat. aliquot .. A Αὐτοὶ πιστεύεις, καὶ ἡμῖν ἀπιστεῖς ὅτι ἐκ πορν. γεγένν. καὶ ὅτι πλάνος ἐστὶ καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα.

6. Καὶ (cum B Ven, alii Latini ergo; E Τότε; C om) κελεύει (cum B; CE ἐκέλευσεν; Latini iubens, iussit) ὁ Πιλάτος .. A Τότε ὁ Πιλ. θυμοῦ μεγάλου πλησθεὶς ἐκέλευσε | ἅπαν (A om) τὸ πλῆθος (A add ἔξω) ἐξελθεῖν | ἐκτὸς τῶν (C ἐκ τούτων) ἀνδρῶν -- χωρισθῆναι (cum CE Latt; B ἐξελεῖν) καὶ λέγ. α. ὁ Πιλ. (Latini praeter Ven om ὁ Πιλ.) cum BCE Latt .. A καταλείψας δὲ μόνους

τος Ποίω λόγῳ θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν αὐτῷ Ζῆλον ἔχουσιν, ὅτι ἐν σαββάτῳ θεραπεύει. λέγει ὁ Πιλάτος Περὶ καλοῦ ἔργου θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν αὐτῷ Ναί.

CAPUT III.

¹ Καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Πιλάτος ἐξῆλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου καὶ λέγει αὐτοῖς Μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν τῷ ἡγεμόνι Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν δὲ ὁ Πιλάτος Λάβετε αὐτόν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπαν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. εἶπεν ὁ Πιλάτος Ὑμῖν εἶπεν ὁ θεὸς μὴ ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐμοί;

² Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν κατ' ἰδίαν καὶ εἶπεν αὐτῷ Σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ Ἀφ' ἐαυτοῦ

τοὺς δώδεκα τοὺς εἰπόντας μὴ γεγεννησθαι τὸν Ἰησοῦν ἐκ πορνείας, καὶ διαστήσας τὸν Ἰησοῦν ἀπ' αὐτῶν λέγει αὐτοῖς | Ποίω (A praem Εἶπατέ μοι) λόγ. θέλουσιν (A θέλωσιν) αὐτ. ἀποκτ. cum (A) CE Latt .. B Περὶ ποίου ἔργου βούλονται αὐτ. ἀποκτ. | λέγουσιν αὐτῷ cum CE, item Latt .. AB λέγουσιν (A add οἱ δεκαδύο) τῷ Πιλάτῳ | Ζῆλον (A add μέγαν) ἔχουσιν .. B om | ὅτι ἐν σαββ. θεραπεύει .. A add τοὺς προσερχομένους αὐτῷ | λέγει (B add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | Περὶ καλοῦ (cum BC Latt; E add οὖν) ἔργου .. A Διὰ καλὸν ἔργον | θέλουσιν αὐτόν (B add λοιπὸν) ἀποκτεῖναι (A ἀπ. αὐτ.); λέγουσιν (ita E Eins Fabr; B praem καί, A οἱ δέ) αὐτῷ (A om) Ναί (A add διὰ καλόν) .. C haec male om; Ven om λέγουσιν αὐτ. Ναί.

III, 1. Καὶ θυμοῦ cum BC .. A θυμοῦ δέ .. E Ven Τότε θυμοῦ .. Eins θυμοῦ | λέγει αὐτοῖς cum BCE Ven Eins .. A Fabr λέγ. τοῖς Ἰουδαίοις | B οὔτε μίαν | τούτῳ .. A add καὶ τί βούλεσθε αὐτόν ἀποκτανθῆναι | καὶ εἶπαν (ita B; C κ. εἶπον; A Ven Fabr [non Eins] plane om) τῷ ἡγεμόνι (cum AC Eins Ven; B Fabr τῷ Πιλάτῳ) .. E om | B παρεδώκ. σοι αὐτ. | εἶπεν δέ cum ACE .. B Latt εἶπεν δὲ αὐτοῖς | B om ὑμεῖς καὶ κατὰ -- κρίν. αὐτόν | εἶπαν (ita BC) οἱ Ἰουδ. τῷ Πιλάτῳ .. A λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι (etiam Ven om τ. Πιλ.) | Ἡμῖν (A post ἔξεστ.) οὐκ ἔξεστιν (C ἔστιν) | εἶπεν ὁ Πιλ. (ita B; Ven dicit illis Pilatus; C εἶπ. δὲ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, Eins dicit Pil. Iudaeis) Ὑμῖν (C Οὐχ ὑμῖν) εἶπ. ὁ θε. μὴ (C τοῦ) ἀπ., ἀλλ' ἐμοί cum BCE Latt .. A om

2. Καὶ εἰσῆλθεν (ita AB Fabr; C Ven Eins εἰσελθὼν) πάλιν (C post πραιτωρίον, A om) εἰς τὸ πρ. ὁ Πιλ. καὶ (C Ven Eins om) ἐφώνησεν (ita AC; B ἐκάλεσεν) τ. Ἰ. κατ' (B κατ') ἰδ. κ. εἶπ. αὐτῷ .. E καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ βήματος εἰσῆλθεν εἰς τὸ πρ. παραλαβὼν καὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ λαβὼν αὐτόν κατ' ἰδ. εἶπεν αὐτῷ | ὁ βασιλεὺς cum ABE .. C om ὁ | ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ. τῷ Πιλ. cum CE Ven, etiam Eins Fabr; item B additis his καὶ λέγει αὐτῷ .. A ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς | Ἀφ'

σὺ τοῦτο λαλεῖς, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος πρὸς τὸν Ἰησοῦν Μήτι καὶ γὰρ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παραδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρεταὶ ἂν οἱ ἐμοὶ ἡγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νυνὶ δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν αὐτῷ ὁ Πιλάτος Οὐκοῦν βασιλεὺς εἰ σύ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ γεγενήημαι καὶ ἐλήλυθα ἵνα πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούσῃ μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος Τί ἐστὶν ἀλήθεια; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀλήθεια ἐξ οὐρανοῦ. λέγει ὁ Πιλάτος Ἐπὶ γῆς ἀλήθεια οὐκ ἔστιν; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ Ὅρα, οἱ τὴν ἀλήθειαν λέγοντες πῶς κρίνονται ἀπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ γῆς.

CAPUT IV.

¹ Καὶ καταλείπων τὸν Ἰησοῦν ἔσω τοῦ πραιτωρίου ἐξήλθεν

ἱαυτοῦ cum BCE .. A Ἀπὸ σεαυτοῦ | σύ cum AB .. C (et ut videtur E) om | λαλεῖς cum C .. A (ante τοῦτο ponit) BE λέγεις | σοι εἶπον cum ACE .. B εἰπάσθιν σοι | ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. πρ. τ. Ἰησοῦν cum B (Ven respondit Pil., Eins respondens Pil. dixit ad Iesum) .. C ἀπ. ὁ Π. πρ. τ. θεὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ .. A ἀπεκρ. ὁ Πιλ. καὶ εἶπε .. E λέγει αὐτῷ ὁ Πιλ. | Μήτι .. E Μήτι | καὶ γὰρ cum BE .. AC ἐγώ | ἀπεκρ. Ἰησ. cum CE .. AB ἀπεκρ. ὁ Ἰησ., et B add καὶ εἶπεν | εἰ γὰρ cum CE .. AB Latt om γὰρ | ἡ (C om) βασιλ. ἡ ἐμὴ h. l. cum BE Latt .. C post εἰ γὰρ .. A om | ἂν οἱ ἐμοὶ cum AE .. B οἱ ἐμ. ἂν .. C om ἂν | νυνὶ (A νῦν) δὲ cum ACE Ven Eins Fabr .. B Cors νῦν οὖν | εἶπεν (A λέγει) αὐτῷ ὁ Πιλ. cum AB Latt .. C (et E?) praem καὶ | ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς .. A male om | εἰμὶ ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ γεγένν. καὶ ἐλήλυθα cum CE (item Ven sum ego. Ego enim in hoc etc) .. A εἰμὶ· ἐγώ γὰρ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγένν. .. B (item codd. lat. vel omissis vel additis εἰς τ. κόσμ.) εἰμὶ ἐγώ. λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ πάλιν Ἐγώ εἰς τοῦτο γεγένν. καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον | ἵνα πᾶς cum BCE .. A Latt ἵνα μαρτυρήσῃ τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα πᾶς (Latt et [Ven om] omnis -- audil --) | ἀκούσῃ (B - σει) cum AB .. CE ἀκούῃ | B τῆς φων. μου | λέγει αὐτῷ (cum BCE; A om; Ven autem) ὁ Πιλ. | ἀλήθεια: ita etiam A absque articulo | λέγει αὐτῷ (Latt om) ὁ Ἰησ. Ἀλήθ. ἐξ οὐρ. (E add ἐστίν, item Latt). λέγει (E add αὐτῷ) ὁ Πιλ. Ἐπὶ (E add τῆς) γῆς ἀλ. οὐκ ἔστιν cum BE Eins Fabr Cors, similiterque Ven .. AC om | λέγει ὁ Ἰ. τῷ Πιλ. (A Ven om τῷ Πιλ.) Ὅρα (E Ἄρα. AE Ven add ὅτι) οἱ τ. ὅλ. λέγ. πῶς (ita B Eins; AE Ven om) κρίν. ἀπὸ (E παρὰ) τ. ἐχόντ. τ. ἐξ. ἐπὶ (E add τῆς) γῆς (ἀπὸ -- γῆς cum BE Eins Ven; lat. reliquos vide ad text. lat.; A vero ὑπὸ τῆς τῶν ἀρχόντων ἐξουσίας ἐπὶ τῆς γῆς) cum ABE Latt .. C om

IV, 1. Καὶ (Eins om) καταλείπων (B - λειπών) cum BCE (Eins) .. A Ven Cors Fabr Καταλείπων (relinquens) - τοῖνυν | τὸν Ἰησ. ἔσω τοῦ πραιτ. (ita B:

ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Οὗτος εἶπεν Δύναμαι τὸν ναὸν τοῦτον καταλῦσαι καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. λέγει ὁ Πιλάτος Ποῖον ναόν; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ὅν οἰκοδόμησεν ὁ Σολομών ἐν τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἔτεσιν, οὗτος δὲ λέγει λύειν καὶ οἰκοδομεῖν αὐτόν διὰ τριῶν ἡμερῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Ἀθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὅψεσθε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

² Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἱερεῖς καὶ Λευίτας εἶπεν αὐτοῖς λαθραίως Μὴ οὕτως ποιήσατε· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ κατηγορήσατε αὐτοῦ ἄξιον θανάτου· ἡ γὰρ κατηγορία ὑμῶν περὶ θεραπείας ἐστὶν καὶ βεβηλώσεως σαββάτου. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται Κατὰ Καί-

Α ἐν τῷ πραιτωρίῳ, Ε εἰς τὸ πραιτώριον; Latt *intus praetorium*, in *praetorium*, in *praetorio*) ἐξηλθ. ὁ Πιλ. (h. l. B; reliqui varie transpon) cum BAE Latt .. C ὁ Πιλ. τὸν Ἰησ. ἔξω τοῦ πραιτ. ἐξηλθεν | ἐν αὐτῷ cum BCE Eins Cors Ven .. Α ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ .. Fabr in *Iesum* | λέγουσιν αὐτῷ (A om) οἱ Ἰουδ. | Οὗτος εἶπεν Δύν. τὸν να. τ. καταλ. (ita AB Eins; E Ven Cors Fabr καταλ. τ. να. τ.) καὶ διὰ τρ. ἡμερ. (ita AE; B ἐν τρισὶν ἡμέραις) οἰκοδομῆσαι (ita A, B ἐγειραί, item Latt; E οἰκοδομήσω) αὐτόν. λέγει (ita AE; B Latt add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. -- λέγουσιν (ita AB; E Latt add αὐτοῖς) οἱ Ἰουδ. cum ABE Latt .. C om (transiliendo ab altero λέγουσιν [αὐτῷ] οἱ Ἰουδ. ad alterum) | οἰκοδόμησεν cum B .. AC ὠκοδόμ. | ὁ Σολομών .. Α om - ὁ | οὗτος δὲ cum ACE .. B αὐτός .. Latt *et iste, ipse* | λέγει .. Α εἶπε | λύειν (CE καταλῦσαι; B add αὐτόν) καὶ οἰκοδομεῖν (CE - ῆσαι) αὐτόν διὰ τριῶν ἡμερῶν (B πάλιν pro αὐτ. δ. τρ. ἡμ.): ad haec A add πάλιν λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ διὰ τοῦτο θέλετε ἀποκτανθῆναι αὐτόν; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ Ναί. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. cum B Ven .. Α ὁ δὲ Πιλ. φησὶν .. CE πάλιν λέγει ὁ Πιλ. αὐτοῖς, item Eins Fabr *et iterum dicit eis Pil.* | Ἀθῶς εἰμι .. B add κάγω, Latt *ego* (Ven ante ἀθῶς habet) | τοῦ ἀνθρώπου cum BE Eins Fabr .. AC Ven om | τοῦ δικαίου τούτου .. Ε Eins Fabr om τ. δικ. | λέγουσιν .. B Eins Fabr add αὐτῷ, non ACE Ven

2. Προσκ. δὲ cum BE Ven Eins Fabr .. Α Καὶ προσκ. .. C Προσκ. | Α om ὁ Πιλ. | καὶ (B add τοὺς) ἱερεῖς .. Α ἱερεῖς τε | λαθραίως (B λάθρα) cum BCE Latt .. Α om | Α Μὴ οὕτω ποιεῖτε | οὐδὲν -- θανάτου cum B .. CE οὐδὲν (Ε οὐδὲ) γὰρ κατηγορεῖτε (Ε κατηγορήσετε sic) αὐτόν (ita C; Ε ἄξιον) θανάτου .. Α οὐδεμία γὰρ κατηγορία θανάτου ὑπάρχει ἐν αὐτῷ .. Latt libere | περὶ θεραπείας ἐστὶν (h. l. B; C post σαββ.) καὶ βεβηλ. σαββάτου (ita BE; C σαββάτων) .. Α περὶ θερ. νοσούντων καὶ περὶ βεβηλώσεως σαββάτου ἐστὶ | λέγ. οἱ πρεσβ. (ita B Latt; C add τοῦ λαοῦ) κ. οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ (C om) Λευῖται τῷ Πιλ. cum BC Latt .. Α λέγουσι τῷ Πιλάτῳ .. Ε λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι | Κατὰ Καίσαρος ἐάν τις βλασφημήσῃ (B - μήσει) -- λέγει ὁ Πιλ. Ἄξ. ἐστ. θανάτου

σάρος εἰάν τις βλασφημήσῃ, ἄξιός ἐστιν ἡ οὗ; λέγει ὁ Πιλάτος Ἀξιός ἐστιν θανάτου. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Εἰ εἰς Καίσαρα εἰάν τις βλασφημήσῃ, ἄξιός ἐστι θανάτου, οὗτος δὲ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν.

³ Ἐκέλευσε δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐξελθεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἔξω τοῦ πραιτωρίου, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ Τί ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ Ὡς ἐδόθη σοι. λέγει ὁ Πιλάτος Πῶς ἐδόθη; λέγει ὁ Ἰησοῦς Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται προεκήρυξαν περὶ τοῦ θανάτου μου καὶ τῆς ἀναστάσεως. παριστορήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀκούσαντες λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Τί πλέον ἔχεις ἀκούσαι τῆς βλασφημίας ταύτης; λέγει ὁ Πιλάτος τοῖς Ἰουδαίοις Εἰ οὗτος ὁ λόγος βλάσφημός ἐστιν, περὶ τῆς βλασφημίας λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ ἀπαγάγετε εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν.

cum CE Ven .. B a verbis βλασφημήσει, ἄξ. θαν. ἐστίν (sic) transit ad eadem verba quemadmodum subsequuntur, assentientibus Eins Fabr aliisque, ita ut quae interposita sunt, ἡ οὗ usque ad ἄξιός ἐστι. θανάτου, omittantur .. A Κατὰ Καίσα. εἰάν βλασφ. τις, τίνος ἄξιός ἐστιν; ὁ δὲ λέγει θανάτου. | Λέγουσιν οἱ Ἰ. τῷ Πιλάτῳ .. haec A male om | Εἰ εἰς Καίσαρα -- ἐβλασφήμησεν cum CE; item prioribus omissis Ven quanto magis hic qui deum blasphemaverit dignus est mori .. A Καὶ εἰ θανάτου ἄξιός ἐστιν ὁ κατὰ Καίσαρος βλασφημήσας, πῶς (sic) οὗτος οὐκ ἀποκτανθήσεται κατὰ θεοῦ βλασφημήσας .. B cum pluribus Latinis nil nisi (vide ante) οὗτος δὲ κατὰ θεοῦ ἐβλασφήμησεν

3. Ἐκέλευσε δὲ cum A Eins aliisque .. B καὶ ἐκέλευσεν .. C Ven τότε ἐκέλευσεν | C om τοὺς Ἰουδαίους | ἔξω .. B ἐκ | καὶ προσκαλεσ. (C om) τὸν Ἰησ. (C add καὶ) λέγει αὐτῷ cum (C) E Ven Fabr .. B Eins x. προσκ. τ. Ἰ. ὁ Πιλάτος εἶπεν αὐτῷ .. A καὶ λέγει πρὸς Ἰησοῦ | A om τῷ Πιλάτῳ | ὥς (sed CE οὕτως) ἐδόθη (C ἐδόσθω vitiose) cum CE, item Sicul datum (Fabr dictum) est Eins Ven Fabr .. B οὕτως ἐδόθη σοι .. A ἐξουσία ἐδόθη σοι ἐπ' ἐμοί (sic) | λέγει ὁ Πιλ. Πῶς (B add οὕτως) ἐδόθη (B add μοι) cum A(B), item Eins Fabr Ven Dicū (ei) Pilatus Quomodo (Ven add sicut) datum (Fabr dictum) est .. C om | λέγει (A φησίν, B add αὐτῷ) ὁ Ἰησοῦς | Μωυσῆς: ita AB .. C Μωσῆς | προεκήρυξαν cum CE Eins Fabr Cors .. AB ἐκήρυξαν, item Ven annunciantur | μου καὶ τῆς ἀναστ. cum CE .. AB μου (A om) καὶ τ. ἀν. μου | παριστορήσαντες (cum B παραστορήσαντες, et C περιστορήσαντες. A παρατηρήσαντες) δὲ οἱ (B om) Ἰουδ. καὶ (B* om) ἀκούσαντες cum BCA .. E ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, similiterque Latt | Τί πλ. ἔχ. ἄκ. (C add περὶ) τῆς βλ. ταύτ. cum CE; Ven quid amplius desideras audire blasphemiam .. Fabr Eins quid amplius (Eins add ab hoc) vis blasphemiam istius (Eins om?) audire .. A τί τοῦτου πλέον θέλεις καὶ μέζον τῆς βλασφημίας ταύτης ἀκούσαι .. B τί πλέον καὶ μέζονα τοῦτου θέλεις τῆς βλασφ. ἀκούσαι ταύτης | τοῖς Ἰουδαίοις .. A Ven om .. Eins aliisque eis | περὶ τῆς βλασφημίας cum BC .. AE Latt om | ἀπαγάγετε .. B

λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ὁ νόμος ἡμῶν περιέχει, ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπον ἐὰν ἀμαρτήσῃ, ἅγιός ἐστιν λαμβάνειν τσσαράκοντα παρὰ μίαν· ὁ δὲ εἰς θεὸν βλασφημῶν, λιθοβολία λιθοβολεῖσθαι αὐτόν.

Ἄγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ οἷα βούλεσθε τρόπον ἀμύνασθε αὐτόν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ἡμεῖς βουλόμεθα ἵνα σταυρωθῇ. λέγει ὁ Πιλάτος Οὐκ ἐστὶν ἅγιος σταυρωθῆναι.

Ἐπεριβλεψάμενος δὲ ὁ ἡγεμὼν εἰς τοὺς περιστώτας ὄχλους τῶν Ἰουδαίων, θεωρεῖ πολλοὺς δακρύνοντας τῶν Ἰουδαίων καὶ λέγει Οὐ πᾶν τὸ πλῆθος βούλεται αὐτὸν ἀποθανεῖν. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων Διὰ τοῦτο ἤλθαμεν ἅπαν τὸ πλῆθος ἵνα ἀποθάνῃ. λέγει ὁ Πιλάτος τοῖς Ἰουδαίοις Ἴνα τί ἀποθάνῃ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ὅτι εἶπεν αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα.

CAPUT V.

¹ Νικόδημος δὲ τις ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἐστὶ ἐμπροσθεν τοῦ ἡγε-

add αὐτόν | ἄνθρωπ. εἰς ἄνθρ. ἐὰν ἀμαρτ. (A ἐὰν ἀμ. ἄνθρ. εἰς ἄνθρ.) cum ACE .. B ἄνθρ. ἐὰν ἀμάρτη | τσσαρ. παρὰ μίαν cum AB .. CE παρὰ μίαν πληγὰς τσσαρ. (C μ) | ὁ δὲ εἰς θεὸν βλασφημῶν λιθοβολία (cod. -λίαν) λιθοβολ. αὐτόν cum B, similiterque latinus codex habet .. EA ὁ δὲ ε. 2. ἀμαρτήσας (A ἀμαρτῶν) λιθοβοληθήσεται .. C εἰ δὲ εἰς θεόν, λιθοβολεῖσθω

4. καὶ οἷα βούλεσθε τρόπον .. B καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν ὃ ἐὰν βούλεσθε τρόπον .. latinus codex et secundum legem vestram | ἀμύνασθε αὐτόν .. B ἀμ. αὐτῷ | λέγ. οἱ (B om) Ἰουδ. τῷ Πιλ. (A om τ. Πιλ.) | λέγει (B add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | σταυρωθῆναι cum B; item praemisso τοῦ C .. A θανάτου

5. Περιβλεψ. δὲ cum C (et E?) Latt .. AB καὶ περιβλ. | ὁ ἡγεμὼν cum B Latt .. C ὁ Πιλάτος .. A om | εἰς (E om) τ. περιστ. ὄχλ. τ. Ἰουδ. θεωρεῖ π. δ. τ. Ἰουδ. cum BCE Latt .. A θεωρεῖ ἐκ τῶν περιστώτων πολλοὺς δακρύνοντας | καὶ λέγει cum CE Eins Ven .. AB Cors add αὐτοῖς, Fabr add ad principes sacerdotum Iudaeorum | Οὐ (E Mā τὸν ἥλιον, οὐ) πᾶν -- αὐτόν (C om) ἀποθανεῖν cum BCE Latt .. A Βούλεσθε καὶ ὑμεῖς ἀποκτανθῆναι αὐτόν; οἱ δὲ εἶπον Οὐ βουλόμεθα, ὅτι αἰτίαν οὐχ εὐρίσκομεν | οἱ πρεσβ. τῶν Ἰουδαίων cum CE Fabr et (addito Pilato) Ven .. AB Eins om τῶν Ἰουδ. sed add τῷ Πιλάτῳ (A Eins πρὸς Πιλάτον) | A ἤλθομεν πάντες ἵνα | λέγει ὁ Πιλ. τ. Ἰουδαῖος (τ. Ἰουδ. cum B Eins Cors; A om; Fabr ad eos) Ἴνα τί (ita B; A Διὰ τί ἵνα) ἀποθάνῃ cum AB Eins Cors Fabr .. C Ven om, item E una cum seqq. λέγουσιν οἱ Ἰουδ. | λέγουσιν οἱ (B om) Ἰουδ. | εἶπεν cum ABC .. E λέγει | αὐτόν cum BC .. AE αὐτόν | βασιλέα .. E add εἶναι (Latt post υἱὸν θεοῦ add)

V. 1. B om ἀνὴρ | ἐστὶ .. CE ἐστὶν | ἐμπρ. τοῦ ἡγεμόνος cum DE Latt ..

μόνος καὶ λέγει Ἀξιῶ, εὐσεβή, κέλευσόν μοι εἰπεῖν ὀλίγους λό-
γους. λέγει ὁ Πιλάτος Εἰπέ. λέγει ὁ Νικόδημος Ἐγὼ εἶπον
τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ Λευítais καὶ παντὶ τῷ
πλήθει τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ συναγωγῇ Ἴί ζητεῖτε μετὰ τοῦ ἀν-
θρώπου τούτου; ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ καὶ πα-
ράδοξα, ἃ οὐδεὶς ἐποίησεν οὐδὲ ποιήσει. ἄφετε αὐτὸν καὶ μὴ
βούλεσθέ τι πονηρὸν κατ' αὐτοῦ· εἰ ἐκ θεοῦ ἐστὶν τὰ σημεῖα ἃ
ποιεῖ, σταθήσονται, εἰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων, καταλυθήσονται. καὶ
γὰρ Μωυσῆς ἀποσταλεῖς παρὰ θεοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐποίησεν ση-
μεῖα πολλά, ἃ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ποιῆσαι ἔμπροσθεν Φαραὼ βα-
σιλέως Αἰγύπτου. καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἄνδρες θεράποντες Φαραὼ
Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς, καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ σημεῖα οὐκ ὀλίγα
ἃ ἐποίει Μωυσῆς, καὶ εἶχον αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι ὡς θεοὺς, τὸν
Ἰαννῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν. καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησαν
οὐκ ἦσαν ἐκ θεοῦ, ἀπώλοντο καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πιστεύοντες

ABC ἔμπρ. τοῦ Πιλάτου | Ἀξιῶ cum A (add σε) CE Latt .. BD om | εὐσεβή
cum BCD (add ἡγεμών) .. E ut videtur εὐσεβής .. A om | κέλευσόν μοι cum
DE, item A εἰνα κελύσσης μοι .. BC κέλευσόν με | εἰπεῖν .. B λαλήσαι | ὀλί-
γους λόγους cum AB Latt; item D ὀλίγον λόγον .. E καθαρὸς λόγους, item C
καθαροῦ λόγου | λέγει ὁ Πιλ. cum AB Latt .. C etc ὁ Πιλ. λέγ. | ὁ Νικόδ.
cum ABE .. C (et D?) om ὁ | τοῖς πρεσβ. κ. τ. ἱερ. καὶ (C add τοῖς, non item
AB) Λευίτ. cum AC Latt .. B τοῖς ἱερεῦσιν κ. τ. πρεσβ. κ. Λευ. | παντὶ τῷ
πλήθει cum A .. BCD πᾶν τὸ (C παντός) πλήθος | μετὰ τ. ἀνθρ. τούτου (A
om τούτ.) .. D ἐκ τοῦ ἀνθρ. τούτου .. B add τοῦ θανατῶσαι αὐτόν (cod. αὐτῷ)
| ὁ ἀνθρ. (D add γάρ) οὗτος (homo iste, homo hic) cum CD Latt .. A οὗτ. ὁ
ἀνθρ. .. B om ὁ ἀνθρ. | ποιεῖ (facit, fecit, faciebat) καὶ παράδοξα .. A παρὰ-
δοξα ἐποίησεν .. B ποιεῖ παράδοξα ἐν τῷ λαῷ | D ἃ οὐδεὶς ἄλλος | οὐδέ (B
οὔτε, D οὐδέ ποτε) ποιήσει .. A οὐδὲ ποιεῖ | βούλεσθε cum BCE .. AD βου-
λησῆτε | τι πονηρὸν (B κακὸν) κατ' αὐτοῦ cum EB .. A κατ' αὐτοῦ πονηρὸν
γενέσθαι .. C κατ' αὐτοῦ πονηρά | εἰ cum AB Latt .. D εἰ μὲν, E καὶ εἰ, C
εἰ καὶ | ἐκ θεοῦ ἐστὶν .. D εἰσὶν ἐκ θεοῦ | τὰ σημεῖα cum ABD Ven .. CE
ταῦτα τὰ σημ. | σταθήσονται (D στερεωθήσ.) et καταλυθήσονται cum B (etiam
Fabr est et stabunt etc) D .. A (sed is om εἰ δὲ ἐξ ἀνθρ. καταλ.) CE σταθήσε-
ται et καταλυθήσεται | D ἐξ ἀνθρώπου | καὶ γάρ cum ABE .. C om γάρ | Μωυ-
σῆς cum AB .. C Μωσῆς | παρὰ (B add τοῦ) θεοῦ .. A post εἰς Αἴγ. ponit |
εἶπεν αὐτῷ (A Ven om) ὁ θεός (B ὁ Ἰησοῦς) ποιῆσαι (C om) ἔμπρ. Φ. βασ.
Αἴγ. (A om Αἴγ. una cum seqq. καὶ ἦσαν usque Φαραὼ) | Φαραὼ cum E ..
B τοῦ Φ., C τῷ Φ. | Ἰαμβρῆς .. Latt Mambres | καὶ (A om) ἐποίησαν cum
ABE .. C καὶ ἐποίησαν | καὶ αὐτοὶ .. B κάκεινοι | οὐκ ὀλίγα .. B πολλά, sed
post Μωυσῆς add οὐκ ὀλίγα | ἃ ἐποίει cum BC .. E ὅσα ἐποίησε, A ὡς ἐποίησε
| τὸν (C om) Ἰανν. κ. τὸν (C om) Ἰαμβρ. cum BC Vatt .. A (add Φαραὼ ad
θεούς) E Eins aliiqum om | καὶ ἐπειδὴ -- ἐποίησαν (cum CE; ἐποίησαν B) --
ἐκ θεοῦ cum BCE .. A καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι τὰ σημεῖα ἀπὸ θεοῦ | οἱ πι-

αὐτοῖς. καὶ νῦν ἄφετε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἄξιός θανάτου.

² Λέγουσιν τῷ Νικοδήμῳ οἱ Ἰουδαῖοι Σὺ μαθητὴς αὐτοῦ ἐγένου καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖς. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Νικοδήμους Μὴ καὶ ὁ ἡγεμὼν μαθητὴς αὐτοῦ ἐγένετο καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ; οὐ κατέστησεν αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου; ἦσαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμβριμούμενοι καὶ τρίζοντες τοὺς ὀδόντας αὐτῶν κατὰ τοῦ Νικοδήμου. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος Τί τοὺς ὀδόντας τρίζετε κατ' αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαντες; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Νικοδήμῳ Τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ λάβης καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικοδήμους Ἀμὴν ἀμὴν, λάβω καθὼς εἶπατε.

CAPUT VI.

¹ Εἰς δὲ τῶν Ἰουδαίων παραπηδήσας ἤξιον τὸν ἡγεμόνα

στεύοντες cum CE .. AB (Latt qui crediderunt) οἱ πιστεύσαντες | τὸν ἄνδρ. τοῦτον .. A αὐτόν

2. τῷ Νικ. οἱ Ἰουδ. cum B Vatt .. AC Eins Ven οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. | ἐγένου cum AB Latt .. E εἰ .. C ποιῇ | A ὑπὲρ ἐκείνου | λέγει πρ. αὐτ. ὁ (B om) Νικ. -- ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ (A ποιεῖται) cum ABE Vatt Eins Fabr Ven" .. C Cors Ven" om | οὐ κατέστησεν -- ἀξιῶμ. τούτου (B om τούτ.) .. A om | ἦσαν δὲ (B οὖν) οἱ Ἰ. ἐμβριμούμενοι (ita BCE) -- κατὰ τοῦ Νικοδ. cum BCE plurimisque Latinis .. D οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐτρίζον τοὺς ὀδόντας κατὰ τοῦ Νικ. .. A Ven ἦσαν δὲ οἱ Ἰουδ. ἐμβριμούμενοι τῷ Νικοδήμῳ | λέγει (ita ABDE Vatt; C καὶ λέγει) πρὸς αὐτοὺς (D om) ὁ Πιλ. | Τί τ. ὀδόντας .. B add ὑμῶν | κατ' αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαντες cum E Vatt .. D Ven κατὰ τοῦ (fortasse κατ' αὐτοῦ, ut est in Ven) τὴν ἀλήθειαν εἰπόντος .. A κατ' αὐτοῦ; ἀλήθειαν γὰρ λέγει .. B κατ' αὐτοῦ (vide post) .. C κατὰ τοῦ Νικοδήμου | λέγουσιν (A ἀπεκρίθησαν) οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. cum EA Ven, item omisso τῷ Νικοδ. (sed vide post) D .. B ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδ. λέγουσιν τῷ Νικοδήμῳ .. C male om | Τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ (ita BC Latt; A om; E ταύτην; D Τοῦ Νικοδήμου τὴν ἀλήθ. αὐτός, pro quibus scribendum videtur τῷ Νικοδήμῳ Τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ) λάβης (D λάβοι, corrige λάβοις; A σὺ λάβοις post τὸ μέρ. αὐτοῦ) | λέγει ὁ Νικ. cum ABD .. CE om δ | Ἀμὴν bis cum BC; item ter Vatt Ven .. ADE Eins alique semel | λάβω (ita BE; A λάβοιμι; C om) καθ. εἶπατε cum ABEC, item Latt .. D γένοιτο

VI, 1. Εἰς δὲ τῶν Ἰουδ. παραπηδήσας cum E, item B Εἰς τῶν Ἰουδ. ἄλλος τις παραπ., item C Ἐκ δὲ τῶν Ἰουδ. ἄλλος παραπ. .. A Παρελθὼν δὲ τις ἐκ τῶν Ἰουδ. .. D Ἐτερος πάλιν ἐκ τῶν Ἰουδ. .. Latt Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens, Alius quidem Iudaeus festinanter, Alius autem Iudaeus festinanter, Exiens autem quidam alius exsiliens | ἤξιον (B ἄξιόν) τ. ἡγεμ. λόγον (C λέγων) εἰπεὶν cum ABC .. E εἶπεν Ἀξιῶ, ἡγεμῶν, εἰπεῖν λόγον, item D λέγει Κέλυσσέν

λόγον εἰπεῖν. λέγει ὁ ἡγεμών Εἴ τι θέλεις εἰπεῖν, εἰπέ. ὁ δὲ Ἰουδαῖος ἔφη Ἐγὼ τριάκοντα ὀκτώ ἔτη ἐν κλίνῃ κατεκείμεν ἐν ὀδύνῃ πόνων. καὶ ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ πολλοὶ δαιμονιζόμενοι καὶ ποικίλαις νόσοις κατακείμενοι ἐθεραπεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. καὶ τινες νεανίσκοι κατελεήσαντές με ἐβάστασάν με μετὰ τῆς κλίνης καὶ ἀπήγαγόν με πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν με ὁ Ἰησοὺς ἐσπλαγχνίσθη καὶ λόγον εἶπέν μοι Ἄρὸν σου τὸν κράββατον καὶ περιπάτει. καὶ ἦρα τὸν κράββατόν μου καὶ περιπάτησα. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ἐρώτησον αὐτὸν ποῖα ἡμέρα ἦν ὅτε ἐθεραπεύθη. λέγει ὁ θεραπευθεὶς Ἐν σαββάτῳ. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Μὴ οὐχ οὕτως ἐδιδάξαμεν ὅτι ἐν σαββάτῳ θεραπεύει καὶ δαίμονας ἐκβάλλει;

μοι, ἡγεμών, ἓνα λόγ. εἰπεῖν . . similiter Latt variant | λέγει ὁ ἡγεμών . . B καὶ λέγει ὁ Πιλάτος . . A φ' προσέταξεν ὁ ἡγεμ. | Εἴ τι θέλ. εἰπεῖν, εἰπ. cum AB Eins Cors Fabr, item omisso εἰπεῖν C Vatt Ven . . D Vatt Εἰπέ | ὁ δὲ Ἰουδ. ἔφη cum A, similiterque Latt . . BC om . . D λέγει ὁ ἡγεμών (? Videtur Εἰπέ, λόγ. ὁ ἡγεμ. habere, omittens seqq. cum BC) | Ἐγὼ . . B (item Fabr) add ἐν Ἰερουσαλὴμ | τριάκ. (D add καὶ) ὀκτώ ἔτη cum CD . . A ἐν τριάκ. ὀκτώ ἔτεσιν, B ἔτεσιν τριάκ. ὀκτώ | ἐν κλίνῃ (Latt postponunt) κατεκείμεν cum AB . . GD κατέκειμαι ἐν τῇ κλίνῃ | ἐν ὀδύνῃ πόνων . . A καὶ ἐν ὀδύνῃ πολλῶν πόνων | καὶ ἐλθόντος (ita etiam plures Latt) . . A ἐλθ. δέ | τοῦ Ἰησοῦ . . B τοῦ κυρίου | κατακείμενοι . . A κατεχόμενοι | ἐθεραπ. ὑπ' (E παρ') αὐτοῦ cum BE Latt . . C ἐθερ. παρόντος αὐτοῦ . . A ἰάσεως ἐτυχον | νεανίσκοι cum AB Latt . . E μέν . . C πιστότατοι | Εἰ ἐλεήσαντες | ἐβάστασ με μετὰ τῆς κλ. (A om με μ. τ. κλ.) καὶ ἀπήγ. (E ἀπήγαγ.) με (A om) πρ. αὐτ. cum CEA Vatt Eins Cors . . B μετὰ τῆς κλίνης μου προσήνεγκάν με αὐτῷ | καὶ ἰδὼν με ὁ Ἰησοὺς (A om) ἐσπλαγχν. (A εὐσπλ.) . . D ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησ. καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπ' ἐμοί | καὶ (D om) λόγον (B λόγῳ, A add μόνον) εἶπέν μοι (μοι cum ABDE; C om) | Ἄρὸν cum AE Vatt Ven . . BC Eins aliiq. praem Ἐγείρε, item D Ἐγείρε καὶ | σου τ. κράββ. cum CDE . . AB τ. κράββ. (B κράββατον, item infra) σου | καὶ ἦρα cum ADE . . B κ. ἐπήρα, C κ. ἀπήρα. Praeterea AC similiterque Latt praem καὶ παραχρῆμα ἰάσθη, item D καὶ σὺν τῷ λόγῳ αὐτοῦ εὐθὺς ἠγέρθη . . nihil praem cum BE | καὶ περιπάτησα . . D καὶ ἀπῆλθεν ὁ γιγῆς εἰς τὸν οἶκόν μου δοξάζων τὸν θεόν | A om τῷ Πιλάτῳ | Ἐρώτησον (B Ἐπερώτ.) . . A add οὖν | ποῖα ἡμ. ἦν ὅτε ἐθερ. cum ABE Eins Cors Fabr . . C Vatt Ven ποῖα ἡμέρα ἐθερ. | λέγει ὁ θεραπευθεὶς cum B, item καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰαθεὶς εἶπε E, similiterque Latt (Eins Cors nil nisi Dixit, Ven Dixit autem homo ille, Vatt Respondet is qui sanatus fuerat dicens, Fabr Dixit languidus sanatus) . . A λέγει ὁ Πιλάτος τῷ θεραπευμένῳ Ποῖα ἡμέρα ἦν ὅτε (sic) ἐθεραπεύθης. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος . . C ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πιλάτου περὶ τῆς ἡμέρας λέγει | Ἐν σαββάτῳ cum AC, E Eins aliiq. Τὸ σάββατον, B (similiterque Vatt Ven) Ἐν σαββ. ἐθεραπεύθην (sed codex -θη) | οἱ Ἰουδαῖοι (ita etiam Eins Cors) . . B Vatt Ven Fabr add τῷ Πιλάτῳ | Μὴ οὐχ οὗτ. ἐδιδάξ. (B add σοι, non item Latt) . . A Οὐκ εἰκομέν (item dicimus Cors) σοι | θεραπεύει . . C ἐθεραπεύθη | δαίμονας cum CE, item daemones Vatt Ven . . AB Eins aliiq. δαιμόνια | ἐκβάλλει . . E ἐλαύνει

² Καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραπηδήσας λέγει Ἐγὼ τυφλὸς ἐγεννήθην, φωνὴν ἤκουον καὶ πρόσωπον οὐκ ἔβλεπον· καὶ παράγοντος τοῦ Ἰησοῦ ἔκραξα φωνῇ μεγάλῃ Ἐλέησόν με, υἱέ Δαυὶδ. καὶ ἤλθέσέν με καὶ ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἀνέβλεψα παραχρῆμα. καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραπηδήσας εἶπεν Κυρτὸς ἡμην, καὶ ὥρθωσέ με λόγῳ. καὶ ἄλλος εἶπεν Λεπρὸς ἐγενόμην καὶ ἐθεράπευσέν με λόγῳ.

CAPUT VII.

Καὶ γυνή τις ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα εἶπεν Αἱμορροοῦσα ἡμην, καὶ ἤψάμην τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος ἡ δι' ἐτῶν δώδεκα. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Νόμον ἔχομεν γυναῖκα εἰς μαρτυρίαν μὴ ὑπάγειν.

2. Καὶ ἄλλος cum AB Latt . . C Καὶ πάλιν ἄλλος, item D Καὶ ἕτερος πάλιν | D om Ἰουδαῖος | παραπηδήσας λέγει (C εἶπεν) cum BC Eins aliisque; item A παρελθὼν λέγει . . D Vatt Ven εἶπεν | Ἐγὼ . . A (item Latt) om | ἐγεννήθην . . D ἐξῆλθα ἐκ κοιλίας μητρὸς μου | φωνὴν ἤκουον cum CD Eins Vatt Ven aliisque, item A sed addit καὶ μόνην . . E φωνῆς μόνον ἤκουον, B καὶ φωνὴν μόνην ἤκουον | καὶ πρόσωπον cum BCE Fabr Eins . . AD Vatt Ven Cors πρόσωπ. δέ | καὶ παράγοντος (B παριόντος) τοῦ Ἰησοῦ (A αὐτοῦ) . . E καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς | φωνῇ μεγάλῃ (C φωνὴν μεγάλην) . . B add λέγων | υἱέ . . E praem κύριε | καὶ ἤλθέσέν με -- τ. γ. αὐτοῦ (cum AB Eins aliisque; C Vatt Ven om) ἐπὶ (B εἰς) τ. ὁ. μου . . D καὶ εὐθέως ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' ἐμέ, καὶ πτύσας ἐποίησε πηλὸν καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τ. ὁ. μου | Δ παραχρ. ἀνέβλεψ. | καὶ ἄλλος . . D κ. ἕτερος | Ἰουδαῖος cum AB (praem ἄνθρωπος)) E (add ἄνθρωπος) Vatt Cors Fabr . . CE Eins Ven om | παραπηδήσας . . AD add εἰς μέσον | Κυρτὸς ἡμην κ. ὥρθωσε (C ὄρθωσε, A ἀνώρθωσε, D ἐθεράπευσε) μ. λ. καὶ ἄλλος εἶπεν Λεπρ. ἐγενόμην (B ἐγεννάμην) κ. ἐθ. με λόγῳ cum E omni-busque codd. latinis . . ACD om καὶ ἄλλος εἶπεν Λεπρὸς -- λόγῳ, item B om Κυρτὸς -- ἄλλ. εἶπεν.

VII. Καί . . A Πρὸς τούτοις | γυνή τις cum BD . . A add ὄνομα Βερνίκη, C ὀνόματι Βερνίκη, item Latt Veronica nomine | ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα (A κράξασα) . . D ἀπομακρίζουσα, atque sic pergit καὶ ὡς μόνον ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, εὐθέως ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος μου: quae corrupta esse apparet. | εἶπεν . . B ἔλεγεν | ἡμην cum BC Vata . . A Vata Ven Fabr add ἐν ἔτει δεκαδύο | καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύσ. τ. αἵματ. ἡ (cod. om) δι' ἐτ. δώδεκα cum B . . CA καὶ εὐθέως (A παραχρῆμα) ἔστη ἡ ῥύσ. τ. αἵμ. δι' (A τῶν) ἐτ. δώδ. (A δεκαδύο ἐτῶν). Item Fabr (et statim fluxus sanguinis mei stetit) sed om (ut D) δι' ἐτ. δώδ. . . Vatt Ven et statim sana facta sum | λέγουσιν cum AB Vatt Fabr . . C etc Ven praem τότε | οἱ Ἰουδαῖοι . . B add τῷ Πιλάτῳ | Νόμον (A Ἡμεῖς νόμον) ἔχομεν -- μὴ ὑπάγειν cum ABDE Latt . . C Γυναῖκα εἰς μαρτ. μὴ ὑπάγη.

CAPUT VIII.

Καὶ ἄλλοι δέ τινες πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἔκραζον λέγοντες Οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστίν, καὶ τὰ δαιμόνια αὐτῷ ὑποτάσσονται. λέγει ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς εἰπόντας αὐτῷ ὅτι τὰ δαιμόνια αὐτῷ ὑποτάσσονται Διὰ τί καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν οὐχ ὑπετάγησαν αὐτῷ; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Οὐκ οἶδαμεν. ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι τὸν Λάζαρον τεθνηκότα ἤγειρεν ἐκ τοῦ μνημείου τετραήμερον. ἔντρομος δὲ γενόμενος ὁ ἡγεμὼν λέγει πρὸς ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων Τί θέλετε ἐκχέειν αἷμα ἀθῶον;

CAPUT IX.

Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δώδεκα ἀνδρας τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας λέγει αὐτοῖς Τί ποιήσω, ὅτι στάσις γίνεται ἐν τῷ λαῷ; λέγουσιν αὐτῷ Ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν· αὐτοὶ ὄψονται. πάλιν ὁ Πιλάτος προσκαλεσάμενος ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων λέγει Οἴδατε ὅτι συνήθεια ὑμῖν ἐστὶν κατὰ ἐορτὴν τῶν ἀζύμων ἓνα ἀπολύειν ὑμῖν δέσμιον. ἔχω

VIII. Καὶ (B om) ἄλλοι δέ (ita CE, item B; A om) τινες . . D καὶ ἕτερον | πλῆθος ἀνδρ. τε (D om) κ. γυν. cum BED Ven . . C Vatt om πλῆθος . . A Eins Cors ἀπὸ τοῦ πλῆθους ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες | προφήτης ἐστίν . . E δίκαιος ἦν | ὑποτάσσονται cum AB . . CE ὑποτάσσεται | λέγει ὁ Πιλ. πρ. τ. εἰπόντας (E πάντας omisso αὐτῷ sq) α. ὁ. τὰ (cum E; B om) δ. α. ὑποτάσσ. cum BE Eins . . AC om (propter ὁμοιοτέλετον?), item plures codd. latini | Διὰ τί καὶ οἱ -- ὑπετάγησαν (ita B, item [vide infra] A; C ὑπετάσσονται) αὐτῷ; λέγουσιν -- Οὐκ οἶδαμεν cum BC . . A καὶ διὰ τί οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν οὐχ ὑπετάγησαν αὐτῷ, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν· αὐτοὶ ὄψονται . . varie differunt latini codices, quos vide ad latinum textum. | ἄλλοι δέ (A add τινες τῶν Ἰουδαίων) εἶπον (A ἔλεγον) cum BA Latt . . C ἄλλος δὲ εἶπε. Praeterea C Latt add τῷ Πιλάτῳ | ὅτι (cum BC Eins Fabr; A Vatt aliiq. om) τὸν Λάζ. (A Λάζ. τινὰ) τεθνηκότα (A τεθνεώτα; C post μνημείου) ἤγ. ἐκ τ. μνημ. (A ἐκ νεκρῶν) τετραήμερον (h. l. A; C post Λάζαρ.; Latt ante ἐκ τ. μνημ.; B om) | ὁ ἡγεμὼν . . A ὁ Πιλάτος | ἅπαν . . B πᾶν | θέλετε cum AC . . B βούλεσθε | ἐκχέειν cum BC . . A ἐκχέαι

IX, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος cum AC . . B add ὁ ἡγεμὼν, item Latt Pilatus | τὸν Νικόδ. κ. τ. δ. ἀνδρας (ita B Latt; A om) τοὺς -- ἐκ πορνείας cum AB Latt . . C om | γίνεται cum BC Latt . . A ἐστίν | ἐν τῷ λαῷ cum AC Latt . . B om | πάλιν cum B Latt . . C καὶ πάλιν . . A om | ὁ Πιλ. προσκ. -- λέγει cum C, similiterque Latt; item ὁ Πιλ. ante λέγει posito B . . A λέγει ὁ Πιλ. παντὶ τῷ πλῆθει τῶν Ἰουδ. | συνήθεια ὑμῖν (B ἡμῖν) cum BC Eins aliisque . . A om ὑμῖν | κατὰ ἐορτὴν cum BC (Latt per diem) . . A ἐν τῇ ἐορτῇ | τῶν ἀζύμων

ἓνα καταδίκιον δέσμιον ἐν τῷ δεσμοπηρίῳ φονεάν λεγόμενον Βαραββάν, καὶ τοῦτον τὸν στήκοντα κατενώπιον ὑμῶν τὸν Ἰησοῦν, εἰς ὃν οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ κράζουσιν Τὸν Βαραββάν. λέγει ὁ Πιλάτος Τὺ οὖν ποιήσωμεν Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Σταυρωθῆτω. ἕτεροι δὲ ἔλεγον Οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καίσαρος ἐάν τοῦτον ἀπολύσεις, ὅτι εἶπεν ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· θέλεις οὖν τοῦτον βασιλέα καὶ οὐ Καίσαρα.

² Θυμωθεὶς δὲ ὁ Πιλάτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους Ἀεὶ στασιαστὸν τὸ ἔθνος ὑμῶν, καὶ τοῖς εὐεργέταις ὑμῶν ἀντιλέγετε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ποίους εὐεργέταις; λέγει αὐτοῖς Ὁ θεὸς ὑμῶν ἀπὸ δουλείας σκληρᾶς ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ διὰ θαλάσσης ἔσωσεν ὑμᾶς ὡς διὰ ξηρᾶς, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ

cum AC Latt .. B om | ἔχω ἓνα κατὰδ. δέσμ. -- φονεάν λέγομ. Βαραββάν (cod. Βαραββάν). cum C Eins alisque .. B ἔχω δὲ ἐν τῷ δεσμ. φονεάν τοῦτον λεγόμεν. Βαραββάν (sic) .. A ἔχω δὲ καταδικούς ἐν τῷ δεσμ., ἐν οἷς καὶ φονεά τὸν Βαραββάν (sic) | καὶ τοῦτον τὸν στήκοντα (ita B; C τούτων ἐστηκότων) κατενώπιον (ita B; C κατὰ πρόσωπον) ὑμῶν (B ἡμῶν) τὸν Ἰησ. εἰς ὃν (C Ἰσον, B φ) οὐδεμίαν (utroque οὔτε μίαν) αἰτ. εὐρ. ἐν αὐτῷ cum BC, similiterque Fabr .. A τοῦτον οὖν τὸν ἱσταμένον ἐνώπιον ὑμῶν Ἰησοῦν βούλομαι ἀπολύσαι διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν με αἰτίαν ἐν αὐτῷ | τίνα δ. α. ὑμῶν cum BC Eins Cors .. A τίνα τολῶν δέλ. ἀπολύσω (etiam Fabr om ὑμῖν) | οἱ δὲ κράζουσιν (A λέγουσι) cum AC .. B κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι .. Latt clamaverunt autem omnes dicentes | Τὸν Βαραββ. (cod. Βαραββάν) cum B .. AC om τόν | λέγει (cum AB Latt; C καὶ λέγει) ὁ (ita AB; C om; praeterea BC Latt praem αὐτοῖς, non item A) Πιλ. | ποιήσωμεν cum B .. AC Latt ποιήσω | λέγουσιν οἱ Ἰουδ. cum AB .. C om οἱ Ἰουδ. .. Latt dicunt omnes | ἕτεροι δὲ ἔλεγον cum B .. A τινὲς δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀπεκρίθησαν .. Eins iterum dixerunt Iudaei, Fabr iterum clamant dicentes Pilato .. C ἕτερος δὲ τῶν Ἰουδαίων ἔλεγε πρὸς τὸν Πιλάτον | Οὐκ (ita AB; C Τάχα οὐκ) εἰ (B ἦν) -- ἐάν τοῦτ. ἀπολύσεις (ita B Latt; A ἐάν μὴ σταυρώσης αὐτόν; C om) | ὅτι εἶπεν -- Ὡς οὖν τοῦτον (Eins ni forte vis hunc esse etc) βασ. κ. οὐ Καίσα. cum C, similiterque Latt .. B ὅτι εἶπ. ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα εἶναι καὶ οὐ Καίσαρα .. A ἀλλὰ σὺ τάχα τοῦτον θέλεις εἶναι βασιλέα, οὐχὶ δὲ τὸν Καίσαρα. Ceterum Vatt brevissime absolvunt IX, 1—XI, 1; item Ven IX, 1—4. Cf. text. lat.

2. Θυμωθεὶς δὲ cum A .. B Θυμοῦ δὲ πλησθεὶς .. C Χαλέσας (sic) δέ | B πρ. τ. Ἰουδ. εἶπεν | Ἀεὶ στασ. cum AB Latt .. C Διστασιαστὸν | τὸ ἔθν. (A γένος) ὑμῶν cum B .. A add καὶ κατάρατον, C ἐστὶ | A πάντοτε ἀντιλέγετε | λέγει αὐτοῖς cum B .. C λέγει ὁ Πιλάτος, A ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη .. Latt dicunt eis Pilatus | Ὁ θεὸς ὑμῶν .. C solus praem ὡς ἀκούω | ἀπὸ .. A ἐκ | ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γ. Αἰγ. καὶ δ. δ. ἔσωσεν (B ὁδήγησεν, item Latt) ὑμ. ὡς δ. ξηρᾶς cum BC Latt .. A ἐξήγαγεν ὑμᾶς διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς | ἐν τῇ ἐρήμῳ ..

διέθρεψεν ὑμᾶς μάννα καὶ ὀρτυγομήτρην ἔδωκεν ὑμῖν, καὶ ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐπότισεν ὑμᾶς, καὶ νόμον ἔδωκεν ὑμῖν· καὶ ἐπὶ τούτοις ὅλοις παρωργίσατε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωνευτόν. καὶ παρωξύνετε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζήτησεν ἀποκτεῖναι ὑμᾶς· καὶ ἐλιτάνευσεν Μωυσῆς ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐθανατώθητε. καὶ νῦν καταγγέλλετε μου ὅτι βασιλέα μισῶ.

³ Ἀναστάς δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος ἐζήτει ἐξελθεῖν. καὶ κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες Ἡμεῖς βασιλέα οἶδαμεν τὸν Καίσαρα καὶ οὐ τὸν Ἰησοῦν. καὶ γὰρ οἱ μάγοι δῶρα προσήνεγκαν αὐτῷ ὡς βασιλεῖ· καὶ ἀκούσας ὁ Ἡρώδης παρὰ τῶν μάγων ὅτι βασιλεὺς ἐγεννήθη, ἐζήτησεν τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. γνοὺς δὲ αὐτοῦ ὁ πατήρ Ἰωσήφ παρέλαβεν αὐτόν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων τοὺς γεννηθέντας ἐν Βηθλεέμ.

C om τη | διέθρεψ. (C ἐθρεψ.) ὑμ. μάννα cum BC Latt .. A πεινῶντας τῷ μάννα διέθρεψε | καὶ ὀρτυγ. ἔδωκεν ὑμῖν καὶ ἐκ πέτρας -- νόμον ἔδ. ὑμῖν cum C, similiterque Latt .. AB καὶ ὀρτυγομήτρ. (B add καὶ νόμον) ἔδωκεν ὑμῖν, omissis reliquis | καὶ ἐπὶ (Latt in) τούτ. ὅλοις (C πᾶσι) παρωργίσα. (C παρωργ.) τ. 2. ὑμῶν cum BC Latt .. A ἐν πᾶσι δὲ τούτοις παρωργ. μᾶλλον τ. 2. ὑμῶν | καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωνευτόν. καὶ παρωξύνετε (cod. παροξ.) τὸν θεὸν ὑμῶν cum C Cors Fabr .. AB Eins om | ἐζήτησεν ἀποκτ. ὑμᾶς cum AC .. B ἠθέλησεν ἀπολέσαι ὑμᾶς | A ὑπὲρ ὑμῶν Μωυσῆς | οὐκ ἐθανατώθητε cum C .. B οὐκ ἀπεκτάνθητε .. A οὐκέτι ἀπειθάνετε | καὶ νῦν καταγγ. cum BC .. A νῦν δὲ καταλέγετέ μου | ὅτι βασιλέα μισῶ cum C Latt .. B ὅτι ἄλλον βασιλέα θέλω .. A ὅτι τὸν βασιλέα Ἰησοῦν ζητῶ

3. Ἀναστάς δὲ cum AB .. C Latt Καὶ ἀναστάς. Præterea B add ὁ ἡγεμῶν, C ὁ Πιλάτος; sed A Latt neutrum add | ἐζήτει cum A .. BC ἐζήτησεν | καὶ .. B add νῦν | κράζουσιν cum B .. C ἔκραζον .. A ἀνέκραξαν φωνήν | λέγοντες cum A Latt .. C præm τῷ Πιλάτῳ, B idem add | βασιλ. οἶδ. τὸν (B om) Καίσα. cum BC Latt .. A τὸν Καίσα. οἶδ. βασιλ. εἶναι | καὶ οὐ (ita B; C σὺ) τὸν Ἰησ. cum BC Latt .. A οὐχὶ δὲ τούτον | οἱ μάγοι δῶρα πρ. αὐτῷ ὡς βασιλεῖ cum C Latt .. A οἱ μάγ. ἀπὸ ἀνατολῶν δῶρα αὐτῷ ὡς βασιλεῖ ἤνεγκαν .. B οἱ μάγ. προσήν. αὐτῷ ἀπὸ ἀνατολῶν δῶρα ὡς βασιλεῖ | καὶ ἀκούσας ὁ (B om) Ἡρώδ. παρὰ τῶν μάγων (π. τ. μάγ. cum C Eins Cors; B Fabr om) ὅτι -- τοῦ ἀποκτ. αὐτόν cum BC Latt .. A καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Ἡρώδῃ ὅτι β. ἐγ., καὶ ἐζήτησεν ὁ Ἡρώδης ἀποκτεῖναι αὐτόν | αὐτοῦ ὁ πατήρ cum C .. AB ὁ πατ. αὐτοῦ | παρέλαβεν (B παραλαμβάνει) αὐτ. κ. τ. μ. αὐτοῦ cum BC Eins Cors .. A παρέλαβε τὴν μ. α. Μαρίας | ἔφυγον cum A Eins Cors .. BC ἔφυγεν (Fabr fugit in Aegyptum cum matre sua Maria) | καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν cum C .. B ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἀπέκτεινε .. A καὶ δι' αὐτόν ἀπώλεσεν Ἡρώδης .. similiter variant Latini | τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων (B add ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω) τοὺς γενν. ἐν Βηθλ. cum AB Eins Cors .. C τοὺς παῖδ. τοὺς ἐν Βηθλεέμ

⁴ Ἀκούσας δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθη· καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλάτος τοὺς ὄχλους, ὅτι ἔκραζον, λέγει αὐτοῖς Ὡστε οὗτός ἐστιν ὃν ἐξήτει Ἡρώδης; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ναί, οὗτός ἐστιν. καὶ λαβὼν ὕδωρ ὁ Πιλάτος ἀπενύψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου λέγων Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὅψεσθε. πάλιν κρᾶζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

⁵ Τότε ἐκέλευσεν ὁ Πιλάτος τὸν βῆλον ἐλκυσθῆναι τοῦ βή-

4. τοὺς λόγους τούτους cum AC Latt . . B add παρὰ τῶν Ἰουδαίων | ἐφοβήθη. καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλ. τοὺς ὄχλ., ὅτι ἔκραζον (cod. ἔκραζον), λέγει αὐτοῖς cum B, item Latt (*et silentio facto in populo qui clamabant* [ita Eins; Cors *clamabat*] *dixit eis* [ita Cors; Eins *dixit Pilatus*]) . . A ἐφοβήθη, καὶ κατασεῖσας τῇ χειρὶ λέγει τοὺς ὄχλους σιγᾶν . . C λοιπὸν (cod. λιπὸν) ὅτι ἔκραζον, λέγει | Ὡστε (*Ergo*) οὗτός ἐστιν cum C Eins, item omisso Ὡστε B Cors . . A πυνθανόμενος εἰ οὗτός ἐστιν | ἐξήτει Ἡρώδης cum BC Eins Cors . . A (Fabr) add ἀποκτεῖναι | λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι cum BC (Fabr) . . A Eins Cors λέγ. αὐτῷ | Ναί (Latt om) οὗτός ἐστ. cum BC Latt . . A om οὗτ. ἐστ. | καὶ λαβοῖν cum AB (Latt *accipiens autem*) . . C τότε λαβὼν | A om ὁ Πιλάτος et αὐτοῦ | ἀπέναντι τοῦ ἡλίου cum BC . . A Latt ἀπέν. τοῦ ὄχλου | τοῦ δικ. τούτου cum AB Latt . . C τούτου τοῦ δικ. | πάλιν κρᾶζουσιν cum B . . C καὶ πάλ. κρ. . . A κρᾶζουσιν . . Latt *et responderunt* | ὅτι cum C . . AB om

5. Τότε cum AC Latt . . B Καί | τὸν βῆλον (C τὸν βίβλον) ἐλκ. τοῦ (C ἐπὶ τοῦ) βήμ. cum A, item C; porro B ἐλκ. τὸ βῆλον ἐπὶ τοῦ βήματος. *Accedit Ven velum solvi* . . Eins (*similiterque Cors*) *adduci illum ante tribunal*; Fabr *adduci Iesum ante se*. Quam ad lectionem latinam Muentherus (cf. Staedlin u. Tzschirner: *Archiv für alte und neue Kirchengesch.* V. 2. 1822. p. 334.) ipsum graecum textum conformari voluit; illud enim ἐλκυσθῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος non posse nisi de ipso Iesu dictum esse. Nuper eandem amplexus sententiam Hoffmannus (vide supra pag. 140.) locum ita emendandum duxit ut pro βῆλον (βίβλον) reponeret βέβηλον, cf. *Leben Jesu* p. 362. Quae coniectura et facilis est pro vocis similitudine nec nihil ab ipsa re commendationis habet. Contra vero est quod veri est dissimillimum, h. l. βέβηλον a Pilato nuncupari in quem modo dixisset Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τ. αἵμ. τοῦ δικαίου τούτου. Nec apte provocatur ad illam σαββάτων βεβήλωσιν quae in Iudaeorum accusatione erat, quum in Pilati sententia eius rei nulla prorsus sit habita ratio. Porro contra est quod subsequitur statim τῷ Ἰησοῦ vel κατὰ τοῦ Ἰησοῦ; praecedente enim τὸν βέβηλον legendum esset αὐτῷ vel κατ' αὐτοῦ. Denique ea quae sequuntur, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, ad lectionem illam ex qua Iesus iam ad tribunal extra praetorium positum tractus dicitur, non satis conveniunt. Quae quum ita sint, lectio in textum nostrum recepta non temere deserenda videtur. Hanc ad explicandam duo imprimis loci faciunt, iam a Thilone illi quidem adscripti. Alter est Basilii M. in epistola 79. s. 123. ad Eustathium Sebastiae episc. (ed. Bened. p. 340 sq.) εἰ γὰρ οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχοντες ὅταν τινὰ τῶν κακούργων θανάτῳ καταδικάζειν μέλλωσιν, ἐφίλκονται τὰ παραπετάσματα, καλοῦσι δὲ τοὺς ἐμπειροτάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν προκειμένων σχέψιν -- . Alter Chryso-

ματος οὐ ἐκαθέζετο, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ Τὸ ἔθνος τὸ σὸν κατή-
λεγγέ σε ὡς βασιλέα· διὰ τοῦτο ἀπεφηνάμην πρῶτον φραγελ-
λοῦσθαί σε διὰ τὸν θεσμόν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, καὶ τότε
ἀναρτᾶσθαι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ κήπῳ ὅπου ἐπιάσθης· καὶ
Δυσμᾶς καὶ Γέστας οἱ δύο κακούργοι συσταυρωθήτωσάν σοι.

CAPUT X.

Ἔξῃλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, καὶ οἱ δύο
κακούργοι σὺν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἀπῆλθαν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐξέδυσαν
αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ περιέζωσαν αὐτὸν λέντιον, καὶ στέ-
φανον ἐξ ἀκανθῶν περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τὴν κεφαλὴν. καὶ

stomi est in Matth. cap. XVII. homil. LVI. (pag. 360. ed. Savil.) κατὰπερ γὰρ
ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ὅταν δημοσίᾳ κρίνωσι, τὰ παραπτύσματα συνελκύσαντες οἱ
παρεστώτες πᾶσιν αὐτοῖς δεικνύουσιν --- De ipsa voce βῆλος cf. Cangii glos-
sarium sub βελον, βῆλον. | οὐ ἐκαθέζετο cum AB .. C οὐ ἐκαθίζετο | λέγει τῷ
Ἰησοῦ cum B Ven .. A ἀπεφνήατο λέγων τῷ Ἰησοῦ, C οὕτως ἀπεφνήατο κατὰ
τοῦ Ἰησοῦ, Eins aliiqne et prosecutus est his verbis dicens sententiam Pilatus adversus
Iesum. Praeterea C solus addit ἀπόφσεις Πιλάτου, id quod ex margine in textum
transisse videtur. | κατήλεγγέ σε ὡς βασιλέα cum A Latt .. B κατήγγειλάν σου ὡς
βασιλεῖ .. C κατέπεξάν σε ὡς βασιλεῖ (sic) | διὰ τοῦτο cum AB Latt .. C καὶ δ.
τ. | ἀπεφηνάμην cum AB .. C corrupte ἀφονάμην. Praeterea B add κατὰ σοῦ |
φραγελλοῦσθ. (A φραγγελοῦσθ., B φραγελοῦσθ.) σε cum AB Latt .. C om σε |
διὰ τὸν δ. τ. εὐσεβ. βασ. cum B .. C διὰ τῶν θεσμῶν τῶν ἀσεβῶν βασιλ. .. A διὰ
τὸν θεσμόν τὸν βασιλικόν .. Latt propter statuta priorum (ita Eins Fabr; Ven Cors
om) principum (Ven imperatorum) | καὶ τότε cum BC .. A ἔπειτα | ἀναρτᾶσθαι
cum AB (B add σε) .. C ἀρτᾶσθαι (isque αὐτόν addit) | ἐπὶ τοῦ cum BC .. A
om τοῦ | ἐν τῷ cum BC .. A ἐπὶ τῷ | ἐπιάσθης cum AB .. C ἐπιάσθη. Ex La-
tinis Fabr sic: et in cruce suspendi in eo loco ubi tentus es; Eins Cors deinde prae-
cepit allevari eum (Cors eum elevari) in crucem (Cors in cruce) in eo loco ubi (Cors
quo) tentus est; Ven nil nisi et tunc crucifigi in cruce | καὶ Δυσμᾶς καὶ Γέστας
(ita ex B et Latt; A Στέγας) οἱ δύο κακούργοι συσταυρωθήτωσάν σοι cum A ..
C καὶ δύο κακούργοι σὺν αὐτῷ; item B additis his ὁ εἰς λεγόμενος Δυσμᾶς καὶ
ὁ ἕτερος Γεστάς (hoc accentu). Eins Cors Fabr et duo maligni (Cors Fabr duos
malignos) cum eo (Fabr tecum), quorum nomina sunt haec Dismas (Dimas, Dymas)
et Gestas. Horum vero nihil habet Ven, nisi quod seqq. Καὶ ἐξῃλθεν — σὺν
αὐτῷ sic reddit: et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad crucifigendum, et duos
latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine Gestas.

X, 1. Καὶ ἐξῃλθεν -- σὺν αὐτῷ cum B Eins Fabr; item A καὶ ἐξῃλθ. ὁ
Ἰησ. καὶ οἱ δύο λησταὶ ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου .. C καὶ εὐθὺς ἐξήγαγον τὸν Ἰησοῦν
ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου ἅμα τῶν δύο κακούργων | ἀπῆλθαν cum AB .. C ἦλθόν |
ἐπὶ τὸν (B τοῦ) τόπον (B -που) .. A add τοῦ κήπου, similiter Eins Fabr |
ἐξέδυσαν cum AB Latt .. C add οἱ στρατιῶται | αὐτόν cum A Latt .. C τὸν
Ἰησοῦν .. B om | τὰ ἱμάτια αὐτοῦ: A add καὶ διεμέρισαντο αὐτά (vide infra)
| λέντιον cum B .. AC λεντίῳ | περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τ. κεφ. cum B .. A ἐπέ-

ἐσταύρωσαν αὐτόν· ἅμα δὲ καὶ τοὺς δύο κακούργους ἐκρέμασαν σὺν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται. καὶ ἔστατο ὁ λαὸς θεωρῶν αὐτόν. καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν· εἰ υἱὸς ἐστὶν τοῦ θεοῦ οὗτος, καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι καὶ ὄξος μετὰ χολῆς προσφέροντες αὐτῷ, καὶ ἔλεγον· Σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.

Ἐκέλευσεν δὲ ὁ Πιλάτος μετὰ τὴν ἀπόφασιν εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γράμμασιν ἐλληνικοῖς ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, καθὼς εἶπαν οἱ Ἰουδαῖοι· ὅτι βασιλεὺς ἐστὶν τῶν Ἰουδαίων.

² Εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἔφη αὐτῷ λέγων· Εἰ σὺ εἰ ὁ Χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ

ᾤκνησεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. . C περιέβηκεν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ | καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν cum C. . AB Latt om | ἅμα δὲ καὶ τοὺς δύο κακούργ. ἐκρέμασαν σὺν αὐτῷ cum C. . AB ὁμοίως δὲ (B om) καὶ τ. δ. κακ. ἐκρέμασαν (B σὺν αὐτῷ pro ἐκρέμ.) Δυσμῶν (B τὸν μὲν ἔνα) ἐκ δεξιῶν καὶ Στέγαν (B τὸν δὲ ἑτερον) ἐξ εὐωνύμων. Similiter Latini. | Πάτερ cum AB Latt. . C om | B ἄφες αὐτούς | καὶ διεμερίσαντο τ. ἱ. α. οἱ στρ. cum BC Ven (Eius aliiq. om οἱ στρατ., sed Fabr Cors add *super vestem eius mittentes sortem*). . A om | καὶ ἔστατο (cum B, C στήκει) ὁ λα. θεωρ. αὐτόν (C om αὐτ.) cum BC, item Latt (*et steterunt populi*; Ven *et ibat populus expectans*). . A om | οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς cum B. . C οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ. . A οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι. . similiter variant Latini | σωσάτω ἑαυτόν cum B Latt. . AC καὶ ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι (utrumque coniungit Ven) | εἰ υἱὸς -- ἀπὸ τ. σταυροῦ cum B (similiter Latt). . AC εἰ υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ (C εἰ υἱ. θεοῦ εἰ apud Birchium, εἰ υἱ. εἰ τοῦ θε. apud Thil.), καταβάτω νῦν ἀπὸ τ. στ. καὶ πιστεύσομεν (C - σῶμεν) εἰς αὐτόν | οἱ στρατιῶται cum B Latt. . AC καὶ οἱ στρ. | ὄξος μετὰ χολῆς cum AC Eins Cors Fabr. . B Ven om μετὰ χολῆς | Σὺ εἰ cum B. . AC Latt Εἰ σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς cum B Latt. . AC praeom ὁ Χριστὸς | σῶσον σεαυτόν (B - τῷ). . B add καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Praeterea B et Latt add καὶ λαβὼν Λογγίνος (hoc accentu) ὁ στρατιώτης λόγγην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

Ἐκέλευσεν δὲ. . B τότε ἐκέλευσεν | εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι (A γραφῆναι) τὴν α. α. cum A (sic) B. . C καὶ τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν α. α. | ἐλλήν. ῥωμ. καὶ ἑβραϊκ. cum B, item Latt (Ven Eins Cors *hebraeicis* [Cors *et*] *graecis et latinis*; Fabr *hebr. et lat. et gr.*). . A ἑλλήν. καὶ ῥωμ. . C nil nisi ἑλληνικοῖς | καθὼς εἶπαν (A εἶπον). . τῶν Ἰουδ. cum AB, similiterque Latt. . C om

2. Εἰς δὲ cum AB. . C add τις | B τῶν συγκρεμασθέντων αὐτῷ κακούργων. . C Latt add ὀνόματι Γεστάς | ἔφη αὐτῷ λέγων cum B. . A ἔλεγεν αὐτῷ

Δυσμᾶς ἐπετίμα αὐτῷ λέγων Οὐδέν φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδέν κακὸν ἐποίησεν. καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ Μνήσθητί μου, κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. εἰπὼν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμήν ἀμήν λέγω σοι ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ εἶ.

CAPUT XI.

Ἦν δὲ ὥσεί ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐπὶ τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, τοῦ ἡλίου σκοτισθέντος, καὶ ἐσχίσθη τὸ κατέπτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Πατήρ, βαδδᾶχ ἐφκιδ ρουελ, ὃ ἐρμηνεύεται Εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. καὶ τοῦτο εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος τὸ γινόμενον ἐδόξασεν τὸν θεόν λέγων ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες οἱ παρα-

(Eius Ven dixit ei) .. C ἔφη πρὸς τὸν Ἰησοῦν (item Fabr) | Δυσμᾶς cum A Eius Cors .. C (Ven Fabr) ὁ ἕτερος Δημᾶς .. B ὁ ἕτερος | ἐπετίμα cum AB .. C ἐπετίμησεν | Οὐδέν cum A C .. BA^o Latt οὐδέ | B φοβεῖ | B ἐν αὐτῷ τῷ κρίμ. (Ven in ipso crimine) | εἶ .. A ἔσμέν | κακὸν ἐποίησεν cum C .. AB ἄτοπον ἐπράξεν | καὶ ἔλεγεν (A add Δυσμᾶς) τῷ Ἰησοῦ (Ven nil nisi et dixit) cum C Cors (A Ven) .. B καὶ εἶπεν ὁ ἐπιτιμήσας τὸν ἕτερον αὐτοῦ .. Fabr et post haec suspirans dix. ad Iesum; Eius et postquam conturbavit socium suum dicit Iesu | ἐν τῇ βασ. σου cum A Eius .. BC Fabr Cors Ven praem ὅταν ἔλθῃς | εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς cum BC Latt .. A ὁ δὲ Ἰησοῦς | Ἀμήν ἀμήν cum AB .. C Latt Ἀμήν | λέγω σοι cum AB Latt .. C add Δημᾶ | ὅτι cum B Fabr Ven .. AC Eius Cors om | ἐν τῷ παραδ. εἶ cum B .. AC Latt ἔση ἐν τ. παραδ.

XI, 1. ὥσεί ὥρα cum AB .. C ὡς ὥρα | ἐπὶ τὴν (ita C; A ἐπὶ πᾶσαν τὴν, B ἐφ' ὅλην τὴν, item Latt super universam terram) γῆν h. l. cum AC Latt .. B post ἐνάτης habet | ἐνάτης: ita A; B ἐννάτης; C ὅ | τοῦ ναοῦ .. C om τοῦ | μέσον cum B Ven Vatt; item A additis ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω .. C Eius Cors Fabr εἰς δύο (haec om Fabr) ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω | φωνῇ μεγάλῃ (B - νῆν - λην) ὁ Ἰησοῦς cum BC .. A ὁ Ἰησ. φ. μεγ. | Πατήρ cum B .. AC πατήρ (scribitur ut solet pater) | βαδδᾶχ (ita C; B βαραγάχ) ἐφκιδ (C ἐφκιδ, B ἐφεκιδ) ρουελ (ita B, C δσηλ) [cf. Ps. 30, 6. יְהוָה יִרְבֶּנִי יְהוָה יִרְבֶּנִי], ὃ ἐρμηνεύεται Εἰς χεῖράς (ita B; C χεῖρά) σου παρατίθημι (ita C; B παραθήσομαι) τὸ πν. μ. cum BC, similiterque Ven .. A εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πν. μ. (item Eius alique sed praem Hely Hely etc, cf. ad text. lat.) | τοῦτο cum AC .. B Latt ταῦτα | παρέδωκε τὸ πνεῦμα cum C .. A ἐξέπνευσεν .. B ἐχοιμήθη .. Latt emisit spiritum, Cors exspiravit | ἰδὼν δὲ cum AC Latt .. B καὶ ἰδὼν | τὸ γινόμενον cum AC Latt .. B om | ὅτι cum BC .. A ὁντως | ὁ ἄνθρωπος .. B om ὁ | ἦν cum AB Latt .. C ἐστίν | παραγενόμενος (B - νάμε-

γενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην. θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον.

² Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ἀνῆγαγεν τῷ ἡγεμόνι τὰ γενόμενα. ἀκούσας δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ οὐκ ἔφαγον οὐδὲ ἔπιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. μεταπεμφόμενος δὲ ὁ Πιλάτος τοὺς Ἰουδαίους εἶπεν αὐτοῖς Ἐθεωρήσατε τὰ γενόμενα· οἱ δὲ λέγουσιν Ἐκλειψις ἡλίου γέγονεν κατὰ τὸ εἰωθός.

³ Εἰστήκεισαν δὲ οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνελθούσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. ἀνὴρ δὲ τις ὄνομα Ἰωσήφ, βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων, προσδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ

νοι) cum AB .. C παραπορευόμενοι | A om ὄχλοι | θεωροῦντες (A ἰδόντες) cum BA Eins Ven .. C καὶ θεωρ. | τὰ γενόμενα .. B τὰ γεγεννημένα | ἑαυτῶν cum AB .. C αὐτῶν

2. ἀνῆγαγεν cum AC .. B ἀνήγαγεν | τῷ ἡγεμόνι cum AC Latt .. B τῷ Πιλάτῳ | τὰ γενόμενα cum A Eins Cors, item praemisso ἅπαντα C Fabr .. B om | ὁ ἡγεμὼν cum AC Latt .. B ὁ Πιλάτος | καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ cum ABC Vatt Ven .. Eins Fabr Cors om | καὶ οὐκ ἔφ. οὐδὲ ἔπ. cum AC Latt (et non manduc. neque biberunt) .. B καὶ οὐτε ἔφαγ. οὐτε ἔπιον | ἐν (C om) τῇ ἡμ. ἐκ. cum AC .. B τὴν ἡμέραν ἐκείνην | μεταπεμφάμ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδ. εἶπεν αὐτ. cum A Eins Cors .. B μετεπέμφατο δὲ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδ. καὶ λέγει αὐτοῖς .. C καὶ μετέπεμφεν ὁ Πιλ. τοῖς Ἰουδαίοις κ. εἶπ. αὐτ. | Ἐθεωρήσατε .. A Εἶδε (corrige Εἶδετε) | τὰ γενόμενα (B - νάμενα) .. A add σημεῖα | λέγουσιν cum AB .. C εἶπον αὐτῷ | γέγονεν .. B γεγέννηται | κατὰ τὸ εἰωθός: solus A add haec: Ἐφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Μισαρώτατοι, οὕτως εἰς πάντα ἀληθεύετε· ἐγὼ οἶδα οὐκ ἄλλοτὲ ποτε τοῦτο γενόμενον εἰ μὴ ἐν σελήνης γέννῃ. τὸ γὰρ πάσχα ὑμῶν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ἐφάγετε τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ μηνός, καὶ λέγετε ὅτι ἔκλειψις ἡλίου ἐγένετο.

3. οἱ γνωστοὶ cum B Vatt Ven .. AC Eins alique πάντες οἱ γν. | αὐτοῦ cum B omnibusque Latinis .. AC τῷ (C τοῦ) Ἰησοῦ | A om ἀπὸ | καὶ γυναῖκες cum AC .. B καὶ αἱ γυναῖκες. | αἱ συνελθούσαι αὐτῷ cum A .. BC (Latt) αἱ συνακολουθήσασαι (C - σοῦσαι) αὐτῷ (C om) | ὁρῶσαι ταῦτα .. B add γενόμενα | ἀνὴρ δὲ τις ὄνομα cum A .. BC Latt καὶ (Eins alique om) Ἰδοὺ ἀνὴρ (Latt ut quidam) ὀνόματι Ἰωσήφ | βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων cum A .. BC βουλευτὴς (C Λευίτης) ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐ συγκατέσχετο τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν (ita B; C οὗτος οὐκ ἦν sequente statim τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ita ut plura exciderint), ἀπὸ Ἀριμαθαίας (ita codex) πόλεως τῶν Ἰουδαίων. Similiterque habent Latini, quamquam satis variant | προσδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν βασ. τοῦ θεοῦ cum B, item Latt .. A ὅς καὶ αὐτὸς προσεδέχετο τὴν βασ. τ. θεοῦ .. C (vide ante) nil nisi τὴν β. τ. θ. | B οὗτος προσελθὼν (B προσῆλθεν) τῷ Πιλάτῳ (B add καὶ) ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ .. praeterea C. (item Fabr et praeses permisit) invitiis AB Eins

καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν ἐν σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἐθήκεν αὐτὸ ἐν μνημείῳ λαξευτῷ, ἐν ᾧ οὐδεὶς οὐδέπω ἦν καίμενος.

CAPUT XII.

Ἰ. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἦτήσατο ὁ Ἰωσήφ, ἐζήτουν αὐτὸν καὶ τοὺς δώδεκα τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸν Νικόδημον καὶ ἄλλους ἐτέρους πολλούς, οἵτινες παραπηδήσαντες ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐφανέρωσαν τὰ ἀγαθὰ. πάντων δὲ ἀποκρυβέντων μόνος ὁ Νικόδημος ὤφθη αὐτοῖς, ὅτι ἀνὴρ ἄρχων ἦν τῶν Ἰουδαίων· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Νικόδημος Πῶς εἰσῆλθατε εἰς τὴν συναγωγὴν; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Σὺ πῶς εἰσῆλθες εἰς τὴν συναγωγὴν; ὅτι συνίστωρ αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ σοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. λέγει ὁ Νικόδημος Ἀμήν ἀμήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἰωσήφ παρεκβάς εἶπεν αὐτοῖς Τί ὅτι ἐλυπήθητε κατ' ἐμοῦ, διότι ἤτησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ; ἰδοὺ ἐν τῷ

Cors Vatt Ven addit καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος ἀποδοῦναι τὸ σῶμα | καθελὼν αὐτό (A add ἀπὸ τοῦ ξύλου, Eins Cors de cruce) cum AB .. C καὶ αὐτόν (item Latt) | ἐν σινδόνι cum B Latt .. AC om ἐν | ἔθηκεν cum BC .. A ἔθετο | αὐτό cum BC .. A om. (Latt rursus αὐτόν reddunt) | ἐν μνημείῳ λαξευτῷ cum C .. A ἐν μνήματι λαξευτῷ καινῷ .. B ἐν τῷ καινῷ (cod. κενῷ) αὐτοῦ μνημείῳ .. similiter Latini variant | οὐδεὶς οὐδέπω ἦν καίμενος cum B .. C οὐκ ἦν οὐδέπω [adde οὐδεὶς?] καίμενος .. A (ita Latinorum nullus) οὐδέποτε τις τῶν θανόντων ἐτέθη

XII, 1. τὸ σῶμα τ. Ἰ. ἤτήσατο ὁ Ἰωσήφ cum AC Eins Ven Vatt .. B ὁ Ἰωσ. ἤτησ. τὸ σῶμα τ. Ἰ. | ἐζήτουν αὐτόν cum AB Latt .. C καὶ ἐζήτ. καὶ αὐτόν | τοὺς δώδεκα τοὺς cum AC .. B Latt τ. δώδ. ὁνδρας τοὺς | ὁ Ἰησοῦς cum BC .. A Latt om | καὶ τὸν Νικόδ. -- πολλούς cum BC et Latt plerisque .. A om | οἵτινες παραπηδήσαντες -- τὰ ἔργ. αὐτοῦ (B om) ἐφ. τὰ ἀγ. (B add τοῦ Ἰησοῦ) cum BC et Latt plerisque .. A οἵτινες ἐφανέρωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου | μόνος (C μόνον) cum AC Latt .. B μὴ γινούς | ἦν τῶν Ἰουδ. cum A .. BC τῶν Ἰουδ. ἦν | ὁ Νικόδημος cum BC .. A Latt om | εἰσῆλθατε cum BC .. A εἰσῆλθετε | εἰς τ. συναγωγ. cum AB .. C ut videtur ἐν τῇ συναγωγῇ | λέγουσιν αὐτῷ (ita B Vatt Ven Eins Cors Fabr; C om) οἱ Ἰουδ. (Eins Cors om) cum BC Latt .. A οἱ δὲ εἶπον | Σὺ πῶς -- συνίστωρ (B συνείστωρ, C συνήστωρ) αὐτοῦ εἶ (ita B Ven Vatt, item [vide post] A; C Eins aliiue ἦς) -- αἰῶνι cum BC, similiter Latt .. A Θεωροῦμεν ὅτι συνήγορος καὶ μαθητὴς αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἔχειν σε φαμέν (hos accentus cod. habet) ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι | Ἀμήν ἀμήν cum BC (Latt plerique ter habent Amen) .. A alterum om | ὁμ. δὲ καὶ cum AB .. C δέ .. Ven Fabr similiter et, Eins Vatt Cors similiter | παρεκβάς cum BC Latt .. A om | Τί ὅτι cum A .. B Ὅτι, C Τί | κατ' ἐμοῦ cum AB .. C κατ' ἐμοῦ | διότι cum

καινῷ μου μνημεῖον ἔθηκεν αὐτόν, ἐντυλίξας αὐτόν ἐν συνδόνι καθαρῇ, καὶ ἐπεκύλισα λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. καὶ οὐ καλῶς ἐπράξατε κατὰ τοῦ δικαίου, ὅτι οὐ μετεμελήθητε σταυρώσαντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ λόγῃ αὐτὸν ἐκεντήσατε. κρατήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰωσήφ ἐκέλευσαν αὐτὸν ἀσφαλισθῆναι μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου, καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἰνώσκει ὅτι ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ πράξαι τι κατὰ σοῦ, ὅτι σάββατον διαφαίνει· γίνωσκε δὲ ὅτι οὐδὲ ταφῆς καταξιώθησθαι, ἀλλὰ δώσωμεν τὰς σάρκας σου τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰωσήφ Οὗτος ὁ λόγος τοῦ ὑπερηφάνου ἐστὶν Γολιάθ, ὃς ὠνείδισεν θεὸν ζῶντα καὶ τὸν ἅγιον Δαυίδ. εἶπεν γάρ ὁ θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἐμοὶ ἐκδίκησις, καὶ γὰρ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ νῦν ὁ ἀκρόβυστος τῇ σαρκὶ καὶ περιτεμνόμενος τῇ καρδίᾳ λαβὼν

A . . BC ὅτι | ἰδοὺ ἐν τῷ καινῷ (B κενῷ, C κήπῳ) μου μνημ. (B μν. μου) ἔθηκεν (B τέθηκε sic) αὐτόν (ita B Latt; C αὐτό) ἐντυλ. αὐτόν (ita B Latt; C αὐτό) ἐν (ita B; C om) -- δὲ τ. μνημείου (ita C Vatt allique, B Fabr allique τ. σπηλαίου) cum CB et Latt plerisque . . A nil nisi καὶ ἀπεψέμην αὐτό ἐν συνδόνι, Ven et posui eum in monumento | καὶ οὐ καλῶς . . A γινώτε οὖν ὅτι οὐ καλῶς | τοῦ δικαίου cum BC Latt; A add τούτου | ὅτι οὐ . . A οὐδέ | ἀλλὰ καὶ cum AB . . O καλᾶμην καὶ | λόγῃ αὐτόν ἐκεντήσατε cum A (Eins lanceastis eum, Vatt lancea eum perforantes, Ven lancea perforastis) . . BC λόγῃ αὐτῷ ὑπεβάλετε (B - βάλλετε) | κρατήσαντες δὲ οἱ Ἰουδ. τὸν Ἰωσ. ἐκέλευσαν αὐτόν ἀσφαλισθῆναι (A τ. Ἰ. καὶ κατακλείσαντες ἡσφαλίσαντο) μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου (A μέχρι τῆς κυριακῆς) cum BA Vatt Ven . . C (similiterque Eins Cors Fabr) ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Ἰωσήφ εὐθὺς κρατήσαντες αὐτόν ἐκέλευσαν ἀσφαλισθῆναι αὐτόν μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου | καὶ λέγουσιν αὐτῷ cum B Vatt Ven Eins aliiisque . . C ἔλεγον οὖν αὐτῷ . . A εἰπόντες | Ἰνώσκει ὅτι cum BC Latt . . A om | ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ cum BC, item Latt (Vat^a hora non exigit, Vat^b hora non est compens, Ven Fabr Eins hac hora incompetit [Ven Fabr non compelit]; Cors hac hora non compotes sumus) . . A ἡ ὥρα οὐ δίδωσι | κατὰ σοῦ cum AB . . C μετὰ σοῦ | διαφαίνει cum BC . . A ἐπιφώσκει | γίνωσκε δὲ (cod. om) ὅτι cum C Latt (Vatt Ven cognosce autem quia, Eins Cors Fabr scimus autem quia) . . B ἐπεὶ . . A καὶ | οὐδέ cum AB . . C οὐτε | καταξιώσῃ cum A . . B ἀξιούσαι, C ἀξιούση . . Latt dignus eris (es) | δώσωμεν cum BC . . A δώσομεν | τὰς σάρκας σου cum AB . . C τὰ κρέη (sic) σου | τ. πετ. τοῦ οὐρανοῦ cum AC . . B add καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς παραδωσωμεν, item omisso παραδῶς. Latt | ὁ Ἰωσήφ cum AB . . C om ὁ | ἐστὶν Γολιάθ cum C . . AB Γολ. ἐστίν. | B ὠνείδισεν | εἶπεν γάρ cum AB Ven Fabr . . C Eins Cors εἶπε δὲ | διὰ τοῦ προφήτου cum A Latt . . C διὰ τῶν προφητῶν . . B om | καὶ γὰρ cum B Ven Fabr Eins Cors . . AC Vatt ἐγὼ | καὶ νῦν ὁ ἀκρόβ. (A add μὲν) τῇ σαρκὶ (cum BC; A τῷ σαρκίῳ) καὶ (A om) περιτεμνόμενος (ita C, B περιτεμνημένος; A περιτεμνόμενος δὲ) τῇ καρδίᾳ . . Eins Cors Et obstruclus corde Pilatus; Vatt Ven Nam et (Unde, Et nonne) venerabilis

ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατέναντι τοῦ ἡλίου λέγων Ἐγὼ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὤψεσθε. καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλάτῳ εἶπατε Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. καὶ νῦν φοβοῦμαι μή ποτε φθάσει ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, καθὼς εἶπατε. ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐπικράνθησαν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τὸν Ἰωσήφ ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐνέκλεισαν εἰς οἶκον ὅπου οὐκ ἦν θυρίς, καὶ παραφύλακες παρέμειναν τῇ θύρᾳ· καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύραν ὅπου ἦν ἐγκεκλεισμένος Ἰωσήφ.

² Τῷ δὲ σαββάτῳ ὅρον ὥρισαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ὥστε πάντας εὐρεθῆναι ἐν τῇ συναγωγῇ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου. καὶ ὀρθρίσαντες ἅπαν τὸ πλῆθος ἐν τῇ συναγωγῇ ἐβουλεύσαντο ποίῳ θανάτῳ ἀποκτείνωσιν αὐτόν. καθεσθέντος δὲ τοῦ συνεδρίου ἐκέλευσαν αὐτὸν ἀχθῆναι μετὰ ἀτιμίας

praeses | τὰς χεῖρ. αὐτ. h. l. cum A Latt; B post κατ. τ. ἡλίου .. C om | κατέναντι cum AB .. C ἀπέναντι | τοῦ ἡλίου cum BC Eins Cors Ven (Vatt Fabr om) .. A τοῦ λαοῦ | εἰμὶ ἐγὼ cum B Vatt Ven Fabr .. AC Eins Cors om ἐγὼ | τοῦ δικ. τούτου cum AB Latt .. C τούτ. τ. δικ. | ὑμεῖς ὤψεσθ. cum AC Vatt Ven Eins Cors .. B Fabr om | καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλ. εἶπατε cum C et Latt plerisque .. B (item Ven) καὶ ἀπεκρίθητε τ. Πιλ. λέγοντες (Ven om λέγ.) .. A αὐτοὶ δὲ ὑμεῖς εἶπατε | καὶ νῦν φοβοῦμαι -- φθάσει (sic) -- ἐφ' ὑμᾶς (*super nos*) -- ὑμῶν (*nostros*) καθὼς εἶπατε cum B Eins .. A εἶπε δὲ ὁ Πιλάτος Φοβοῦμαι μή ποτε φθάσῃ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ἡμᾶς .. C nil nisi καθὼς εἶπατε (*transiluit ab altero τὰ τέκνα ἡμῶν ad alterum τὰ τέκνα ὑμῶν*), similiter Cors Fabr | ἐπικράνθησαν τῇ ψυχῇ cum C Vatt (item Fabr aliique *exacerbatissimi animo nimis*) .. B ἐπικράνθ. σφόδρα .. A ἐπικράνθησαν | καὶ ἐπιλαβόμε. τ. Ἰωσ. ἐκράτησαν αὐτόν καὶ cum BC Eins .. A Fabr aliique καὶ κρατήσαντες τὸν Ἰωσήφ | ἐνέκλεισαν cum AB .. C (Latt) add αὐτόν | εἰς οἶκον (B add σκοτεινόν) cum BC item (*in domo, in domum*) Vatt Ven .. A Eins aliique ἐν οἰκήματι (*in cubiculo, in cubiculum*) | ὅπου οὐκ ἦν θυρίς cum A Vatt Eins aliique .. BC Ven ὅπου θυρίς οὐκ ἦν | καὶ παραφύλακες (C παραβήλακες) παρέμ. τῇ θύρᾳ (C τὴν θύραν) cum BC .. A καὶ φύλακες ἐτήρουν τὴν θύραν | καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύρ. ὅπου ἦν ἐγκ. Ἰωσ. cum B Vatt Ven, similiterque Fabr aliique .. A ἐσφραγισμένην (*cum praecedentibus coniungens*) .. C Vatt om

2. Τῷ δὲ σαββάτῳ cum AB .. C Καὶ τῷ σαββ. | ὅρον (B ὁρῶρον) ὥρισαν (B ὀρίσαν) cum AB .. C ὥρισαν | καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται cum BC .. A ἱερεῖς τε καὶ Λευ. | πάντας εὐρεθῆναι (A add τοὺς μετ' αὐτοῦ) cum AC .. B πάντ. συναχθῆναι (Fabr aliique *congregarentur omnes*) | ὀρθρίσαντες (A ὀρῶρίσαν) ἅπαν τὸ πλῆθος (A add τῶν Ἰουδαίων) cum BA .. C ὀρῶρίσαντες ἅπαντες | ἐβουλεύσαντο cum A (sic) C .. B ἐβούλευσαν | ἀποκτ. αὐτόν cum AB Vatt Ven .. C Fabr aliique ἀποκτ. τὸν Ἰωσήφ | καθεσθέντος δὲ cum A .. B καθίσαντος δὲ .. C καθήμενου | C ἐκέλευσεν | μετὰ ἀτιμ. πολλῇς (*cum iniuria nulla, cum*

πολλῆς. καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν οὐχ εὗρον αὐτόν. καὶ ἐξέστη
πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐκθαμβοὶ ἐγένοντο ὅτι τὰς σφραγίδας εὗρον
ἐσφραγισμένας, καὶ ὅτι τὴν κλειδαν εἶχεν ὁ Καϊάφας. καὶ οὐκέτι
ἐτόλμησαν ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τοὺς λαλήσαντας ἔμ-
προσθεν τοῦ Πιλάτου ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ.

CAPUT XIII.

¹ Ἔτι δὲ αὐτῶν καθεζομένων ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ θαυμα-
ζόντων διὰ τὸν Ἰωσήφ ἔρχονται τινες τῆς κουστωδίας, οὓς ῥητή-
σαντο οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Πιλάτου τηρεῖν τὸν τάφον τοῦ Ἰη-
σοῦ, ἵνα μὴ ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτόν. καὶ
ἀνήγγειλαν λέγοντες τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ
τοῖς Λευίταις τὰ γεγονότα· τὸ πῶς ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ
εἶδομεν ἄγγελον καταβάντα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀπεκύλισεν τὸν λί-

magna iniuria) cum BC Vatt Ven .. A μετὰ πάσης ἀτιμίας .. Fabr aliique om
| τὴν θύραν cum AC Vatt Ven aliisque .. B τὰς θύρας | B ἐκθαμβοὶ ἐγένετο |
τὰς σφρ. εὗρον (B τὴν θύραν) ἐσφραγισμένας cum B Vatt (signatis signaculis) Ven
(signacula invenerunt signata et portam clausam) .. A τ. σφρ. εὗρ. σώας .. C τ.
σφρ. εὗρ. καὶ τὰς θύρας ἐσφραγισμένας .. Fabr aliique libere signatam invenerunt
clavem cubiculi (omissis seqq. καὶ ὅτι τὴν κλ. etc) | καὶ ὅτι (A om) τὴν κλειδαν
(ita BC; A κλειδα) εἶχ. ὁ Καϊάφ. cum (A)BC Vatt Ven .. de Fabr. aliisque
vide ante | καὶ οὐκέτι cum AB Vatt .. C add λοιπόν | ἐπιβαλεῖν τ. χ. αὐτῶν
cum BC Vatt .. A τ. χ. αὐτ. ἐπιβ. | εἰς (C ἐπὶ) τοὺς λαλήσαντας cum BC
Vatt .. A τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις τοῖς λαλήσασιν | ὑπὲρ (pro) cum B Vatt ..
AC περί

XIII, 1. Ἔτι δὲ - - ἐν τῇ συναγωγῇ (A haec om) - - διὰ τ. Ἰωσ. (A
haec om) ἔρχοντ. τινες τῆς κουστωδ. (A ἔρχ. οἱ ἐκ τῆς κουστ. ὑπηρέται), οὓς
(B add καὶ) ῥητήσ. - - παρὰ τοῦ Πιλάτου (A haec om) - - ἵνα μὴ ποτε ἐ. οἱ μαθ.
αὐτοῦ (C om) κλέψ. αὐτόν (pro ἵνα usque αὐτόν A habet πρὸς τὸ μὴ κλαπῆναι
αὐτόν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ) cum BCA Vatt (similiter etiam Ven) .. Fabr
Eius Cors Haec omnibus admirantibus (Cors Et pro his) ecce quidam (Cors om)
de militibus qui sepulcrum custodiebant (Cors -dierant) | καὶ ἀνήγγειλαν (ita AC;
B ἀπήγγ.) λέγοντες τοῖς ἀρχ. κ. τ. ἱερ. κ. τ. Λευ. (ita B Vatt Ven; A nil nisi
λέγοντες; C corrupte τοῖς ἀρχιερεῦσιν κ. τ. ἀρχισυναγώγοις καὶ Λευ. λέγουσιν)
τὰ γεγονότα (A om) cum B Vatt Ven, item C, item A .. Eins Fabr Cors intrans
(Cors intrantes) in (Cors om) synagogam (Fabr -goga) dixit (Cors dixerunt) | τὸ
πῶς cum BC (male ante τὰ γεγονότα ponit) Vatt Ven .. A Fabr aliique ὅτι |
ἐγένετο σεισμ. μέγας cum BC Ven .. A Vatt σεισμ. ἐγέν. μέγας. Praeterea B
add τηρούντων ἡμῶν τὸν τάφον, item C ἡμῶν γὰρ τηρούντων ἐγένετο, item Vatt
illis custodientibus cum (similiter Fabr aliique nobis custodientibus monumentum Iesu
facta est terrae motio) .. nihil addidi cum A Vatt Ven | εἶδομεν (C ἰδ.) cum AC
.. B ἔδομεν | ἄγγελον καταβάντα cum A .. BC πῶς ἄγγ. (B Vatt add κυρίου,

θον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ μνημείου καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ἔλαμψεν ὡσεὶ χιῶν καὶ ὡς ἀστραπή. καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθέντες ἐκείμεθα ὡσεὶ νεκροί. καὶ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγέλου λαλοῦντος ταῖς γυναιξίν, αἵτινες παρέμενον τῷ τάφῳ, ὅτι μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ἐσταυρωμένον. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη καθὼς εἶπεν· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔστιν ἐν τῇ Ἰαλιλαίᾳ.

2 Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ποίαις γυναῖξιν ἐλάλει; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας Οὐκ οἶδαμεν ποῖαι ἦσαν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ποία ὄρα ἦν; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας Μέσης νυκτός. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Καὶ διὰ τί οὐκ ἐκρατήσατε αὐτάς; λέγουσιν

Ven aliique dei) κατέβη | ἀπὸ τοῦ στόματος cum A .. BC ἀπ. τῆς θύρας ..
Vatt Ven ab ostio, Fabr aliique om | τοῦ μνημείου cum AC .. B τ. σπηλαίου |
ἐκάθισεν cum A .. BC ἐκάθητο | καὶ ἔλαμψεν ὥσει χιῶν καὶ ὡς ἀστραπή cum
A .. BC Latt ἤν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ (hæc omnia B om) ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἐν-
δυμα αὐτοῦ λευκὸν ὥσει χιῶν | καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθῶ. ἐκείμεθα ὥσει νεκροί
cum A .. BC Latt ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγενόμεθα ὥσει νεκροί | ἡκούσ. τῆς
φωνῆς τοῦ ἄγγ. λαλοῦντος (B τοῦ λαλοῦντ. ἄγγ.) cum AB Vatt Ven .. C Fabr
aliique ἡκ. τοῦ ἀγγέλου λέγοντος | αἰτ. παρέμενον (ita A; BC παρέμειναν) τῷ τάφῳ
(C τὸ σῶμα. BC add τοῦ Ἰησοῦ, non item A) cum ABC .. Fabr Eins ad se-
pulcrum Iesu, Cors quæ venerant ad sepulcrum Christi .. Vatt Ven om | ὅτι μὴ
φοβ. ὑμ. cum A .. BC om ὅτι. Praeterea C praem καὶ ἔλεγε, B. καὶ λέγει αὐ-
ταῖς, Ven et dicentis, Vat^a et dicens, Cors et dixit angelus; sed nihil addidi cum
A. Vat^b Fabr Eins | ζητεῖτε τὸν ἔσται. cum C Fabr Eins Cors .. AB Vatt
Ven τὸν ἔσται. ζητ. | ἡγέρθη cum AB Vatt Eins aliisque .. C Ven add γάρ |
θεῦτε ἴδετε cum AC .. B Latt δεῦτ. καὶ ἴδ. | ὁ κύριος cum ABC Vatt Ven ..
Fabr aliique om | τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ .. Vat^a add et Petro | καὶ ἔστιν (hunc
accentum ipse cod. habet) ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ cum A .. BC Latt καὶ ἰδοὺ (Vatt
Fabr aliique om)· προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς
εἶπεν ὑμῖν (καθὼς etc C Vatt aliisque; B Ven Eins ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν)

2: Λέγουσιν οἱ Ἰουδ. Ἠολίαις γυν. ἐλάλει (ita C Vatt Ven, item *Quae sunt mulieres illae ad quas angelus locutus est* Fabr Eins Cors; B Οὐκ οἶδατε ποῖαι ἦσαν αἱ γυναῖκες): λέγουσιν (C om) οἱ τ. κουστ. Οὐκ οἶδαμεν π. ἦσ. (ita BC Vatt, item omissis π. ἦσ. Ven; Eins aliique coniungunt hanc et alteram quaestionem, item utramque responsionem in unam contrahunt) .. A haec om (transiluisse videtur ab altero λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ad alterum) | λέγουσ. οἱ Ἰουδ. Ἠολίᾳ ὥρα (Qua hora) ἦν; λ. οἱ τῆς κουστ. Μέσης νυκτ. cum B Vatt Ven .. AC (Fabr aliique) om | Καὶ διὰ τί cum AB Vatt .. C Ven om Καί | αὐτάς cum A Vatt Fabr aliisque .. BC τὰς γυναῖκας, Ven *mulieres istas* | λέγουσιν οἱ τῆς κουστ. πρὸς τοὺς Ἰουδ. cum B Vatt, item omissis πρ. τ. Ἰ. C .. A λέγ. οἱ στρατιῶται ..

οἱ τῆς κουστωδίας Ὡς νεκροὶ ἐγενόμεθα ἀπὸ τοῦ φόβου, μὴ ἐλπίζοντες ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ πῶς εἴχομεν κρατῆσαι αὐτάς; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ζῆ κύριος, οὐ πιστεύομεν ὑμῖν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους Ἰοσαῦτα σημεῖα εἶδετε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἡμῖν πῶς ἔχετε πιστεῦσαι; καὶ γὰρ καλῶς ὠμόσατε ὅτι ζῆ κύριος· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ζῆ. πάλιν λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι τὸν αἰτησάμενον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἐνεκλείσατε αὐτόν, σφραγίσαντες τὴν θύραν, καὶ ἀνοίξαντες οὐκ εὔρατε αὐτόν. δότε οὖν ὑμεῖς ὃν ἐφυλάττετε, καὶ ἡμεῖς δώσομεν τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ὁ Ἰωσήφ εἰς τὴν πόλιν

Ven nil nisi responderunt | Ὡς (B ὡσεὶ) νεκροὶ ἐγενόμεθα (B ἐγενάμεθα) -- μὴ ἐλπίζοντες (ita A Vatt Ven; B μὴ προσδεχῶντες) -- καὶ πῶς εἴχ. κρ. αὐτάς (haec cum A Vatt, similiter Fabr aliique; B Ven om) -- Ζῆ κύριος (B ὁ κύρ.), οὐ (B add μὴ) πιστεύομεν (B πιστεύσωμεν) ὑμῖν (Latt [quia] non credimus vobis). λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρ. τ. Ἰουδ. (ita B, item respondentes [Ven om] custodes [Fabr aliique milites] dixerunt [Ven dixeruntque custod.] Iudaeis Vatt Ven Fabr aliique; A vero οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον) .. C haec omnia praetermittit | εἶδετε (B ἰδ.) .. C (apud Birchium) οἶδατε | καὶ ἡμῖν (ita C Vatt Ven; Fabr aliique om καί; A ἡμῖν δέ) πῶς ἔχ. (pro his C vitiose προσέχ.) πιστεῦσαι .. B haec om | καὶ γὰρ καλ. ὠμόσ. (Ven haec om) ὅτι (B om) ζῆ κύριος .. C solus add οὐ πιστεύομεν (apud Birchium - ὠμεν) ὑμῖν | καὶ γὰρ ἐκεῖνος ζῆ cum A Latt plerisque .. BC Ven om | πάλιν (ita B Ven Vat^a; C καὶ πάλ.) λέγ. οἱ τ. κουστ. (Ven Vat^a add Iudaeis) cum BC Ven Vat^a .. A Vat^b Fabr aliique om | Ἡμεῖς cum B Fabr aliisque :. A καὶ ἡμεῖς, Vat^a et .. C Vat^b Ven om | ἐνεκλείσατε αὐτόν, σφραγίσ. τ. θύρ. cum B; item C ἐγκλείσαντες αὐτόν καὶ σφραγίσαντες; similiter Fabr aliique inclusistis in cubiculo super clavem signantes .. A ἐνεκλείσατε ἐν οἴκῳ ὅπου θύρῃς οὐκ ἦν, καὶ τὴν θύραν ἀσφαλίσάμενοι καὶ σφραγίσαντες φυλακὰς τε καὶ καταστήσαντες ἐτήρεῖτε .. Vatt inde ab ὅτι sic: quia Ioseph (hoc nomen Latini omnes addunt) qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem ubi non erat fenestra, et signastis annulis vestris; similiter Ven omissis ubi -- fenestra .| καὶ ἀνοίξαντες .. C solus om | B ἔβρατε | δότε οὖν (B om) ὑμεῖς cum AB Fabr Eins Cors, item Vatt Ven date ergo vos (Ven om) nobis :. C δότε ἡμῖν | ὃν ἐφυλάττετε cum A .. BC Vatt Ven τὸν Ἰωσήφ (B add πρῶτον) .. Fabr Eins Cors Ioseph quem in cubiculo custodistis (Cors inclusistis) | καὶ ἡμεῖς δώσομεν (C δίδομεν ὑμῖν) τὸν Ἰησ. cum A(C), item Latt et nos (Vatt Ven add vobis) dabimus Iesum (Vatt Ven add Christum [dominum], item Fabr aliique quem in sepulcro custodivimus) .. B καὶ τότε, ὑμεῖς διδόντες τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. | λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι .. A add τοῖς ὑπηρέταις | Ὁ Ἰωσήφ (B Ἡμεῖς δίδωμεν [sic]· ὁ Ἰωσήφ) εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν cum AB, item Vatt Ven .. C Τὸν Ἰωσήφ ἡμεῖς δίδομεν, ἀπόδοτε καὶ ὑμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας Πρῶτον δότε ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ εἰς οὕτως δίδομεν ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Ὁ Ἰωσήφ εἰς πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Ex his prima et extrema etiam Fabr Eins Cors habent in hunc modum:

αὐτοῦ ἀπῆλθεν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους
Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, καθὼς ἤκούσαμεν τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἔστιν
ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

³ Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐφοβή-
θησαν σφόδρα λέγοντες Μὴ ποτε ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος καὶ πάν-
τες κλιθῶσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. καὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ
Ἰουδαῖοι κατεβάλλοντο ἀργύρια ἱκανὰ καὶ ἔδωκαν τοῖς στρα-
τιώταις λέγοντες Εἰπατε ὅτι ἡμῶν κοιμωμένων ἦλθαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἐκλείψαν αὐτόν. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ὑπὸ

Ioseph nos dabimus, date nobis Iesum. Ioseph autem in civitate sua Arimathia est. |
λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρὸς τ. Ἰουδ. (C τοῖς Ἰουδαίοις) cum BC Vatt (item Ven
omissis πρ. τ. Ἰουδ.) .. A οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον (item Fabr aliique respondentes
milites dixerunt) | Καὶ ὁ Ἰησ. ἀνέστη, καθ. ἤκ. τοῦ ἀγγ., καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλ.
cum A (similiter Vat^a Et Iesus, quemadmodum audivimus ab angelo, in Galilaea
est) .. BC καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (C om ε. τ. Γαλ.) ἔστιν, καθὼς ἤκού-
σαμεν τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἀποκυλίσαντος τὸν λίθον ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν .. Vat^b Ven Et Iesus est in Galilaea (Ven om Iesus — Galilaea), sicut au-
divimus ab angelo (Ven add qui revolvit lapidem) Ecce (Ven quia Iesus) praecedet
vos in Galilaea (Ven -laeam) .. Fabr aliique Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus
in Galilaea est, sicut audivimus ab angelo dicente mulieribus.

3. ἐφοβήθησαν σφόδρα cum ABE (ἐφ. φόβον, omisso σφ.) Vatt Ven, item
omisso σφ. Fabr etc .. C ἐπικράνησαν σφόδρα | λέγοντες cum CE Vatt Ven
(Fabr etc dicentes ad semetipsos) .. A καὶ εἶπον .. B om | Μὴ ποτε (Ne quando)
ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος (cum ACE Vatt, item audiantur sermones isti Ven Cors
Hal, item Havn Si auditus fuerit sermo iste; B ἀκούσαντες οὕτως, Fabr Eins au-
dientes sermones istos) καὶ (ita ACE atque etiam B, item Vatt Ven; Fabr etc om)
πάντ. κλιθῶσιν (cum C, item κλίνουσιν vel -ωσιν E; AB πιστεύωσιν, item
omnes Latini credant vel credent) εἰς τ. Ἰησοῦν (A τῷ Ἰησοῦ) | καὶ συμβούλ.
cum BCE Latt .. A συμβ. δέ | ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι cum AB Vatt Ven ..
CE ποιήσαντες (E λαβόντες idque ante συμβ. ponit) sine οἱ Ἰουδ., sed C add
εἰς αὐτούς (item Vatt Ven inter s. intra se) .. Fabr Eins Cors et ommissis συμβ.
ποιήσ. | κατεβάλλοντο (ita BC, E ἔλαβον, Vatt protulerunt, Fabr aliique con-
gregantes; A Ven ἔδωκαν) ἀργύρια ἱκανὰ (ita ABE Vatt Ven; C Fabr etc ἀρ-
γύριον ἱκανόν) καὶ ἔδωκ. (A Ven haec om) τοῖς στρατιώταις (ita ACE Vatt Fabr
etc; B Ven τοῖς τῆς κουστωδίας) | λέγοντες (B Ven add αὐτοῖς, C om λέγ.)
Εἰπατε cum A Vatt Fabr etc, item B Ven, item C .. E ἕνα εἰπῶσιν | ὅτι ἡμῶν
(Vat^a Ven Fabr etc vobis) κοιμ. ἦλθαν (ita B, A ἦλθον) οἱ μαθ. αὐτ. νυκτὸς (ita
B Fabr etc, A post ἐκλ. αὐτόν; Vatt Ven plane om) καὶ ἐκλ. αὐτόν cum AB
Latt .. C (item E ut videtur) ὅτι οἱ μαθ. αὐτ. νυκτὸς ἐλθόντες ἐκλεψ. αὐτ. ἡμῶν
κοιμωμένων | καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο (C τό pro τοῦτο) ὑπὸ (ita CE Latt; B
ἐπὶ) τοῦ ἡγεμ., ἡμεῖς πείσωμεν (ita BC; E -σομεν?) αὐτ. κ. ὑμ. ἀμερίμν. ποιή-
σωμεν (ita BC; E -σομεν?) cum BCE Latt .. A καὶ ἂν ἀκούσῃ τοῦτο ὁ ἡγεμῶν,

τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσωμεν αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσωμεν. οἱ δὲ λαβόντες εἶπον ὡς ἐδιδάχθησαν.

CAPUT XIV.

¹ Φινεὲς δέ τις ἱερεὺς καὶ Ἀδᾶς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος Λευίτης κατελθόντες ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐν Ἱεροσολύμοις ἐξηγήσαντο τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς Λευítais ὅτι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Μαμὶλχ, καὶ ἔλεγεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

ἡμεῖς πείσωμεν αὐτόν | οἱ δὲ λαβόντες cum A Eins Cors Fabr .. E om λαβόντες .. BG Vatt Ven add τὰ ἀργύρια, item G τὸ ἀργύριον | εἶπον cum A Eins Cors Fabr .. BCEG ἐποίησαν | ὡς (ita AG; BE κατῶς, C κατὰ) ἐδιδάχθησαν. Nihil praeterea addidi cum A .. BCEG add καὶ διεφθέρθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίους μέχρι τῆς (G τὴν) σήμερον (B add ἡμέρας, G ἡμέραν) .. Eins Cors Fabr et diffamatus est omnibus sermo illorum. Vatt Ven inde ab οἱ δὲ λαβόντες sic: Qui accipientes argenteos veritatem celare minime potuerunt (Ven verit. minime lacuerunt). Volentes dicere Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum, et dicebant vero (ita Vata; Ven volebant itaque dicere quia discipuli eius furati sunt nobis dormientibus, et non poterant exprimere; sed dicebant) Vere (Vat^h om) surrexit dominus Iesus Christus a mortuis et nos (Ven om) vidimus angelum dei (Ven domini) descendantem de caelo et revolvit lapidem (Ven add ab ostio monumenti) et sedit (Ven sedebat) super eum (Vat^b om omnia inde ab Volentes usque super eum). Et diffamatus (Vata disseminatus) est sermo iste apud Iudaeos (Vat^b ab omni populo Iudaeorum) usque in praesentem diem.

XIV, 1. Φινεὲς cum A (Μετὰ δέ τινος ἡμέρας Φιν. τις) CEG Vatt plerisque (Vat^b Eneas) .. B Φιναιὸς | τις ἱερεὺς .. G ὁ ἀρχιερεὺς | Ἀδᾶς cum ABG, item Ada Fabr Cors .. C Vat^b (Vata Addam) Ἀδδᾶς .. E Ἀννας | Ἀγγαῖος cum B (Ἀγγέως) Eins (Aggeus) Fabr Cors (hi Agaeus); item A Ἀγγίας et (Egias, Legias) Vatt Ven ... C εἰς Ἀννας, E Ἡλίας, G Ἡσαίας | κατελθόντες cum BCEG, item descendentes Vatt Ven .. A Fabr aliique ἐλθόντες | ἐν Ἱεροσολύμοις .. A εἰς Ἱερουσαλήμ | ἐξηγήσαντο cum BE, item ἐξηγοῦντο G .. A διηγῆσαντο, C διηγοῦντο .. Latini dixerunt vel retulerunt | A om καὶ τ. ἱερ. καὶ τ. Λευίταις | ὅτι εἶδομεν cum AG Eins Cors Fabr .. CE Vat^b ὅτι εἶδον .. B ἃ εἶδον, λέγοντες Εἶδαμεν, item Vata Ven quanta viderant quomodo — viderant (Ven sedebat) | καὶ τοὺς (BG Eins Cors Fabr add ἑνδεκα, non add C Vatt, neque magis A Ven) μαθητ. αὐτ. καθεζόμενον (ita B; CG -μένους) cum BCG Vatt Eins etc .. A Ven μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ .. E nil nisi καθεζόμενον | εἰς τὸ ὄρος cum AC .. BE ἐπὶ τὸ ὄρος, G ἐπὶ τοῦ ὄρους (sed sequente καλούμενον) | τὸ καλούμενον cum ABEG Vatt Ven .. C om | Μαμὶλχ cum A .. B Μαμβήχ, E Μαλήχ, G Μοφήχ, C Μομφή; Vata Manbre sive Malech, Vat^b Manbre sive Amalech, Ven Mambre; Copt (ex cap. XVI, 2.) Mabrech. Cf. de idolo מִבְרֵךְ sive מִבְרֵךְ eiusque in monte olivarum cultu 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 5. 33. Jer. 49, 1. 3. Item de „monte scandali“ 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 7. |

Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε πᾶσιν τῇ κτίσει· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσουσιν· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, ὅφεις ἀροῦσιν, καὶ ὕανασμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἄρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν. ἔτι τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εἶδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν.

² Λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται. Δότε δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραήλ, καὶ δότε αὐτῷ ἐξομολόγησιν εἰ ταῦτα ἤκούσατε καὶ ἴδατε ἅπερ ἐξηγήσατο. λέγουσιν οἱ ἐξηγησάμενοι Ζῇ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ, ὅτι ταῦτα ἤκούσαμεν καὶ ἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν. λέγουσιν

Πορευθέντες - - πᾶσιν τῇ κτίσει cum BCG Latt, item E addito τὸ εὐαγγέλιόν μου (similiter Vatt Ven add et annuntiare, [praedicare] evang. regni dei) . . A Πορεύεσθε καὶ διδάξατε τὸ εὐαγγέλιον πᾶσιν τῇ κτίσει | ὁ (CE ὅτι ὁ, Eins Fabr Cors et qui) (πιστ. κ. βαπτισθεὶς (G - στήσας) σωθ. ὁ δὲ ἀπ. κατακρ. (Eins Cors Fabr om ὁ δὲ ἀπ. κατ.) cum BCG Vatt Ven Eins etc . . A om | σημεῖα δὲ - - ταῦτα παρακολουθήσουσιν (ita B, item - σεις G, item Vatt Ven; C ἀκολουθήσει ταῦτα)· ἐν τῷ - - ἐκβαλοῦσιν (sed BCG - λλοῦσιν)· - - ὅφεις (ita BG Vatt; C Ven καὶ [Ven om] ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ὅφεις) - - βλάψῃ (ita BG; G - ψη)· - - χεῖρας (ita BG, C τὰς χ.) - - ἔξουσιν cum BCG Vatt Ven . . A καὶ ὅτι οἱ πιστοὶ πολλὰ σημεῖα ποιήσουσι καὶ πολλοὺς ἄσθενούντας ἰάσονται . . E Eins Fabr Cors om | ἔτι τοῦ - - πρὸς τ. μαθ. (ita BG Vatt; C τοῖς μαθηταῖς) αὐτ. (E καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ταῦτα. Ven haec eo loquente, Eins etc et cum haec locutus fuisset discipulis suis) εἶδομεν (C ἰδομεν, B εἶδαμεν) - - οὐρανόν cum BCG Vatt, item E Ven Eins etc . . A εἶτα εἶδομεν αὐτὸν μετελθόντα εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν καὶ ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν.

2. οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται cum C (B οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβ. τοῦ λαοῦ, Vatt sacerdotes et Levitae et seniores, Ven sacerd. et Levitae, Fabr etc principes sacerdotum et sen. et Lev.) . . EG οἱ Ἰουδαῖοι (item ut videtur A; is enim omittens omnia u λέγουσιν οἱ - - Δότε usque λέγουσιν οἱ - - Εἰς τοῦτο videtur a verbis ἀναληφθ. εἰς τ. οὐρ. λέγουσιν οἱ - - transiluisse ad eadem quae infra sequuntur. Tum vero post ἡ εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ addit λέγουσι πρ. αὐτοὺς πάλιν Ζῇ κύριος - - εἰς τ. οὐρ. Ordo igitur omnino turbatus est.) | Δότε . . G praem πρὸς αὐτούς, Fabr etc tribus viris illis | τῷ θεῷ Ἰσραήλ cum BCG Latt plerisque . . E Ven om Ἰσρ. | εἰ τ. ἡκ. κ. ἴδατε (ita G, C οἶδατε) ἃ. ἐξ. cum CG, similiterque Vatt Ven Fabr etc . . E ὅτι ταῦτα ἃ ἐξηγήσατο καὶ ἤκούσατε καὶ οἶδατε (corrigite οἶδατε) . . B ταῦτα δὲ ἐξηγήσατο ἃ ἤκούσατε καὶ ἴδατε. Cf. Jos. 7, 19. | οἱ ἐξηγησάμενοι cum BC . . E οἱ ἐξηγούμενοι | τῶν πατέρων ἡμῶν cum ABE Fabr etc . . C ἡμῶν . . Vatt Ven om | Ἀβραάμ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ cum AB . . EG Latt ὁ θεός (C add τοῦ) Ἀβρ. καὶ ὁ θε. (C add τοῦ) Ἰσ. καὶ ὁ θε. (C add τοῦ) Ἰακ. | A ἀκηκόαμεν | ἴδομεν cum BG . . A εἶδ. |

οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται πρὸς αὐτούς· Εἰς τοῦτο ἦλθατε εὐαγγελίσασθαι ἡμῖν, ἢ ἦλθατε εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ; οἱ δὲ λέγουσιν· Εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Λευῖται πρὸς αὐτούς· Εἰ εὐχὴν ἦλθατε δοῦναι τῷ θεῷ, εἰς τί οὖν ἡ φλυαρία αὕτη ἣν ἐφλυαρήσατε ἀπέναντι παντός τοῦ λαοῦ; λέγει Φινεὺς ἱερεὺς καὶ Ἀδᾶς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος Λευΐτης πρὸς τοὺς ἀρχισυναγώγους καὶ ἱερεῖς καὶ Λευΐτας· Εἰ οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἐλαλήσαμεν καὶ ἴδομεν ἁμαρτία ἐστίν, ἰδοὺ ἐσμεν ἐνώπιον ὑμῶν· κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ποιήσατε ἡμῖν. οἱ δὲ λαβόντες τὸν νόμον ὥρμισαν αὐτούς μηδεὶ ἐξηγήσασθαι· ἔτι τοὺς λόγους τούτους· καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἐξέβαλαν αὐτούς ἔξω τῆς πόλεως, δεδοκότες αὐτοῖς καὶ ἀργύρια καὶ ἄνδρας τρεῖς μετ' αὐτῶν, καὶ ἀπεκατέστησαν αὐτούς ἕως τῆς Γαλιλαίας.

πρὸς αὐτούς cum ABC Vatt .. E om | ἦλθατε cum BC .. A ἦλθατε | εὐαγγελίσασθαι ἡμῖν cum ABE (add τὰ εὐαγγέλια ταῦτα) Vatt .. C om ἡμῖν | ἢ ἦλθατε cum BC (habet ἐσέλθατε pro ἢ ἦλθ.) .. E ἢ ἦλθατε .. A ἢ | οἱ δὲ λέγουσιν· Εὐχὴν (C male add ἐλθατε) δοῦναι τῷ θεῷ cum CE, item Vatt .. B haec male praetermittit, item A, item plures Latini. | λέγουσιν .. B add πάλιν | οἱ πρεσβ. κ. οἱ ἀρχ. κ. οἱ Λευ. πρ. αὐτ. cum B Vatt .. CAE οἱ Ἰουδαῖοι πρ. αὐτ. (AE om πρ. αὐτ.) | Εἰ (B om) εὐχὴν ἦλθατε (E - ἦτε?) δ. τ. δε., εἰς τί οὖν ἡ φλυαρ. αὕτη (pro εἰς usque αὕτη B habet πρὸς τὴν φλυαρίαν ταύτην) -- παντὸς (B om) τ. λα. cum BE Vatt .. C Εἰς τί οὖν ἡ φλ. αὕτη ἣν ἐφλ. ἀπ. παντ. τ. λαοῦ .. A Τί οὖν παρεγίνεσθε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κηρύττει ἡ εὐχὴν ἀποδοῦναι τῷ θεῷ (videntur his proprio modo confirmata repeti ea quae supra leguntur Εἰς τοῦτο ἦλθατε etc); εἰ οὖν εἰς εὐχὴν ἦλθατε, τί φλυαρεῖτε ἀπέναντι τοῦ λαοῦ; | λέγει Φιν. (Vatt ut supra Eneas) ἱερ. (cum B Vatt; C om) κ. Ἀδᾶς (ita B, C Ἀδάδ, Vatt Addas) διδ. κ. Ἀγγαῖος (B Ἀγγέος, Vatt ut supra Egias et Legias; C Ἡσαίας) πρ. τ. ἀρχισ. κ. (C add πρὸς τοὺς) ἱερ. κ. Λευ. cum BC Vatt .. A λέγει Φινεὺς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς .. E λέγουσιν οἱ ἄνδρες, similiterque Fabr etc | Εἰ οἱ -- καὶ (C add ὅν) ἴδομεν (C οἶδαμεν; B om κ. ἴδ.) ἁμαρτ. ἐστίν, ἰδοὺ (post ἰδοὺ E hiat) ἐσμεν ἐνώπ. ὑμ. κατὰ (C om ἁμαρτία usque κατὰ) τὸ ἀγ. ἐν ὀφθ. ὑμ. ποιήσ. ἡμῖν (C ἐν ὀφθ. ἡμῶν εἰπωμεν) cum B(E)(C), item si verba ista quae oculi sumus, vidimus et audivimus, peccatum est (Vatt sunt), ecce sumus in conspectu vestro; secundum quod bonum est in oculis vestris facile nobis Vatt, nec fere aliter Ven .. A εἰ τοὺς λόγους οὓς ἐλαλήσαμεν φλυαρίαι εἰσίν, ἰδοὺ ἐνώπιον ἡμῶν κατὰ τὸ ἀρεστόν ὑμῖν ποιήσατε .. Fabr (similiterque Eins Cors) si verba quae audivimus ab Iesu et quod vidimus cum ascendente in coelum laceamus, peccatum habebimus. | ὥρμισαν (BC ὄρησαν) αὐτούς (B αὐτοῖς) | ἐξηγήσασθαι cum BC .. A διηγῆσασθαι. | ἔτι (C ἐπε) .. A om | καὶ ἔδωκαν cum A Vatt Ven .. BC ἔδωκ. δέ | καὶ ἐξέβαλαν (ita B; -λον C) -- δεδοκότες (ita B, C δέδωκότες) -- μετ' αὐτῶν (ita B Vatt Ven; C om) καὶ ἀπεκατέστησαν (ita B, qui perducerunt Vatt, ut perducerent Ven; C τοῦ ἀποκαταστήσαι) αὐτούς· ἕως τῆς

³ Πορευθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀποκλείσαντες τὴν πύλην, καὶ ἐκόπτοντο κοπετὸν μέγαν λέγοντες "Ὅτι τοῦτο γέγονεν τὸ σημεῖον ἐν τῷ Ἰσραὴλ; ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπον "Τί θορυβεῖσθε, τί κλαίετε; ἡ οὖν οἶδατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔδωκαν χρυσίον ἱκανὸν τοῖς φρουροῖς τοῦ τάφου καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς εἰπεῖν ὅτι ἄγγελος καταβάς ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον "Ἔστω ὅτι ἔκλεψαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα· ἡ ψυχὴ δὲ πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα, καὶ διατρίβει ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ; οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι μολὶς ποτὲ εἶπον Οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀκροβύστοις πιστεῦσαι.

Γαλιλ. (ita B, usque [in] Galilaeam Vatt Ven; C εἰς τὴν Γαλιλαίαν) cum BC Vatt Ven (libere Fabr etc) .. A καὶ ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως ἀπέλυσαν, δόντες αὐτοῖς καὶ ἄνδρας τρεῖς ὥστε διασῶσαι αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλαίας. Praeterea BC Vatt add καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήνῃ (C om ἐν εἰρ.): nihil addidi cum A Ven (item Fabr etc)

3. Πορευθέντων δὲ τ. α. ἐκ. ἐν τῇ Γαλιλ. (2. τ. Γ. ex BC Vatt; A om) συνήχθησαν οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ (καὶ οἱ ex CB; A om) ἀρχισ. κ. οἱ (καὶ οἱ ex BC; A om) πρεσβ. ἐν τῇ συναγωγ. ἀποκλείσ. τὴν πύλην (codex πόλιν) καὶ ἐκόπτ. κοπ. μέγ. λέγοντες cum A .. B καὶ πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, συμβούλιον ποιήσαντες (corrigo ἐποίησαν?) οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, εἰς τὴν συναγωγὴν λέγοντες .. C συμβούλιον δὲ ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι οἱ πρὸς ἑαυτούς, πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἀπέστειλαν αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ Λευῖται εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ἐκόπτ. κοπ. μέγ. λέγοντες .. Vatt Tunc consilium fecerunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in Galilaeam, et clausurunt arehisynagogae synagogas, ei irati sunt ira magna [furore magno dicentes] .. Fabr etc congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se magnam lamentationem dicentes | "Ὅτι (cf. Nov. Test. ed. Tischdī. 1849. p. XXVI. „ὅτι pro τί ὅτι“) τοῦτο γέγονεν τὸ σημ. ἐν τ. Ἰσρ. cum B, item Quid hoc signum contigit (factum est) in Isr. (Ierusalem.) Vatt Ven Fabr etc .. AC Τί τοῦτο τὸ σημεῖον, (A add τί τὸ δέμας,) ὁ γέγονεν ἐν τῷ Ἰσρ. (A addit γενομένης γὰρ εἶδον ἅπαντες πολλὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ) | ὁ δὲ Ἄνν κ. Καϊάφ. εἶπον cum A (Fabr etc) .. BC Vatt λέγουσιν (B λέγει) Ἄνν. κ. Καϊάφ. | Τί θορυβεῖσθε -- ἀκροβύστοις cum A .. BC vero sic Τί περίλυπος (B add ἐστίν) ἡ ψυχὴ ὑμῶν; τοῖς στρατιώταις ἔχομεν πιστεῦσαι ὅτι ἄγγελος (B add κυρίου) κατέβη ἐξ (B ἐκ τοῦ) οὐρανοῦ καὶ ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἐκ (B ἀπὸ) τῆς θύρας τοῦ μνημείου; (huc usque satis consentiunt Vatt Ven; Fabr etc om Τί περίλ. ἡ ψ. ὑμ.) καὶ πάντες (Thilo coniecit πάντως) οἱ (ita B; C καὶ ὅτι οἱ; fortasse καὶ γὰρ οἱ corrigendum est. Vatt Non illa est, sed quia [Vatt om] discipuli; Ven Sed quia [etiam graece ferri potest ἀλλ' ὅτι] disc.; Fabr alique Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt etc) μαθηταὶ αὐτοῦ ἔδωκαν χρυσίον ἱκανὸν αὐτοῖς (B τοῖς στρατιώταις)

CAPUT XV.

¹ Ἀνέστη δὲ ὁ Νικόδημος καὶ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ συνεδρίου λέγων Ὁρθῶς λαλεῖτε. οὐκ ἀγνοεῖτε, λαὸς κυρίου, τοὺς ἄνδρας τοὺς κατελθόντας ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὅτι αὐτοὶ φοβούμενοι τὸν θεόν εἰσιν καὶ ἄνδρες εὐπόρίας, μισοῦντες πλεονεξίαν, ἄνδρες εἰρήνης· καὶ αὐτοὶ ἐξηγήσαντο μετὰ ὅρκου ὅτι εἶδαμεν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τὸ Μαμὶλχ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐδίδασκεν ὅσα ἠκούσαμεν παρ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἶδαμεν

καὶ λαβὼν (B λαβαν) τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ αὐτοὶ (C add οἱ μαθηταὶ) ἐδίδαξαν αὐτοὺς (C τοὺς τηρούντας τὸν τάφον) ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι εἶπατε (C om) Ἄγγελος κυρίου καταβὰς (B κατέβη καὶ) ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς ὑψους τοῦ μνημείου. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οὐκ ἐξὸν ἀκροβύστῳ πιστεῦσαι τίποτε (ita B; C ὅτι οὐκ ἐξ ὧν ἀκρόβυστον πιστεύεται τὸ ῥῆμα); τί δὲ (ita C; B om; Vat^b Nam ut scitis acceperunt, Ven scientes quia hi) ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν λαβὼν (B λαβαν) ἱκανὸν χρυσίον (B χρ. ἱκαν.) καὶ καθὼς ἐδιδάξαμεν αὐτοὺς οὕτως (C add καὶ) εἶπαν; (Cum istis posterioribus imprimis conveniunt Ven et Vat^b; multo brevior est Vata; satis libere reddit Fabr cum similibus.)

XV, 1. Ἀνέστη δὲ ὁ Νικ. cum AC Ven Fabr etc. . . B om δὲ ὁ | ἔμπροσθ. τ. συνεδρ. cum AC. . . B ἐν μέσῳ τοῦ συνεδρ., Vatt in medio eorum, Ven in medio concilio, Fabr alique om | λέγων cum A. . . B καὶ εἶπεν. . . C om (Latt et ait, et dixit, dixit) | λαλεῖτε cum A, item loquimini Fabr Eins Cors. . . BC εἶπατε, Vatt Ven dixistis | λαὸς κυρ. cum BC. . . A ἀδελφοί. . . Latt om | τοὺς ἄνδρας (ita etiam Vatt Ven Fabr etc). . . A om | κατελθόντας cum B Vatt Ven. . . AC ἐλθόντας | ὅτι αὐτοὶ φοβ. τ. θ. εἰσιν cum BC (Vatt et ipsi). . . A ὅτι ἄνθρωποι εἰσι φοβ. τ. θ. | καὶ ἄνδρ. εὐπόρας (cod. -ρείας) cum C. . . B (omisso καὶ) ἄνδρ. εὐποροὶ (idem reddi videtur a Veneto interprete viri iusti). . . A om | μισ. πλεον. cum AB. . . C μισ. καὶ πλεον. | ἄνδρ. εἰρήνης cum B Ven (viri pacis). . . C ἄνδρ. εἰρηνικοὶ (Vatt viri pacifici). . . A ἀγαπῶντες ἀλήθειαν. Hunc locum sic exhibet Fabr cum similibus: Recte loquimini, filii Israel. Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in lege domini. Vatt Recte dixistis. Numquid et viri descendentes a Galilaea, et ipsi timentes deum suum, sunt viri mendacium dicentes (Vat^b mendaces)? Ven Recte dixistis. Numquid et illi viri iusti, qui descenderunt de Galilaea, non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes? | καὶ αὐτοὶ cum BC Vatt (et ipsi). . . A αὐτοὶ γοῦν | A ἐξηγήσαντο μετὰ (ita B; C μετ') ὅρκου cum BC Vatt Ven. . . A μετ' (sic) ὅρκου ἐξηγήσαντο | εἶδαμεν (B ἴδαμ.) cum BC. . . A εἶδομεν | εἰς τὸ ὄρ. τὸ Μαμὶλχ cum A. . . C εἰς τὸ ὄρ. Μομφῇ. . . B καθήμενον ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Μამβήχ. . . Vatt Ven in monte Manbre (Mambre) sedentem | μετὰ τ. μαθ. αὐτοῦ cum AB Vatt Fabr etc. . . C μετ. τῶν δώδεκα (Ven XI) μαθ. αὐτ. | καὶ ὅτι (cod. ὅτε; vide infra Vatt) ἐδίδασκ. ὅσα ἠκούσαμεν (ita ex C; B ἠκούσατε) παρ' αὐτοῦ (cod. π. αὐτῶν, quod ipsum cum ἠκούσατε coniunctum haud ineptum est), καὶ ὅτι εἶδαμεν -- οὐρανόν cum B, item Vatt et quia docebat eos audientibus nobis, et quia etc (Vat^b vidisse Iesum -- et docentem eos, se ipsum audientibus, et se vidisse etc), item Ven et docebat eos, et qualiter viderunt etc. . . C omissis re-

αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οὐδεὶς ἤρώτησεν αὐτοὺς
τὸ ποῖω σχήματι ἀνελήφθη. καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδασκεν ἡμᾶς τὸ
τῶν ἁγίων γραφῶν βιβλίον, ὅτι καὶ Ἡλίας ἀνελήφθη εἰς τὸν
οὐρανόν, καὶ Ἐλισσαῖος ἐφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ἔρριψεν
Ἡλίας τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ Ἐλισσαίου, καὶ ἔρριψεν
Ἐλισσαῖος τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐπέ-
ρασεν καὶ ἦλθεν εἰς Ἱεριχώ. καὶ ὑπήντησαν αὐτῷ τὰ τέκνα
τῶν προφητῶν καὶ εἶπαν Ἐλισσαῖε, ποῦ ὁ κύριός σου Ἡλίας;
καὶ εἶπεν ὅτι ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ εἶπαν πρὸς Ἐλισ-
σαῖον Μὴ πνεῦμα ἤρπασεν αὐτὸν καὶ ἔρριψεν ἐφ' ἐν τῶν ὀρέων;
ἀλλὰ λάβωμεν τοὺς παῖδας ἡμῶν μεθ' ἑαυτῶν καὶ ζητήσωμεν
αὐτόν. καὶ ἔπεισαν τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτῶν.

liquis sic: ἃ ἤκουσαμεν παρ' αὐτόν, καὶ ὅτι εἴβημεν -- οὐρανόν .. A καὶ μετα-
βάντα εἰς τὸ ὄρος τῶν θιαυῶν καὶ ἀναληφθέντα ε. τ. οὐρ. .. Fabr totum locum
sic habet Vidimus Iesum loquentem cum discipulis suis super montem oliueti, et vi-
dimus eum ascendentem in coelum. | καὶ (ita A; B καὶ ὅτι; C ἔτι δὲ ὅτι; Vata
quod) οὐδ. ἡρ. αὐτ. τὸ (ita C; B τῷ; A om) ποῖω (A add τρόπῳ ἢ ποῖω) σχήμ.
ἀνελήφθη .. Vata quod nullus interrogavit eos anlequam assumptus est in cae-
lum .. Ven Fabr om | καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδ. ἡμᾶς τὸ (cod om) τῶν ἁγ. γραφ.
βιβλ. (cod. add ἐκράτει, quod cum seqq. coniunctum aptum sensum praebet; est
enim fere fama oblinebat: sed apparet id additum esse ad explicandum anacola-
thou, quod est in loco nostro. Similis ratio est loci Rom. 3, 8.) ὅτι καὶ (καὶ
confirmant etiam E Vata) Ἡλίας (cod. priem ὁ δίκαιος, item Fabr beatus, Vatt
sanctus; sed id ignorant ACE Ven) ἀν. εἰς τ. οὐρ. cum B .. C καὶ γὰρ καθὼς
διδάσκει τὸ ἁγίων βιβλίον ὅτι εἰς Ἡλίας -- οὐρ. .. E post lacunam rursus in-
cipit a verbis ἡμῶν [ἡμᾶς] τὸ ἀπόκρυφον βιβλίον ὅτι καὶ Ἡλίας -- οὐρ. .. A
καὶ γὰρ Ἡλίας ἀνελήφθη reliquis omnibus omissis .. Vatt Et sicut docet nos scri-
ptura sacri libri, quia et sanctus (Vatb scriptura sacra, sanctus) Elias assumptus
est in caelum .. Ven Nonne legistis in scripturis sanctis, Helias assumptus est ..
Fabr Et docet nos scriptura quod beatus Elias propheta assumptus est | ἐφώνησεν
φων. μεγ. cum AC .. B ἐβόησεν φ. μ., item E ἐβόησε | καὶ ἔρρ. Ἡλίας --
ἐπάνω τ. Ἰορδ. cum B Vatt Ven (Fabr plane om); item A omissis Ἡλίας usque καὶ
ἔρριψεν Ἐλισσαῖος .. C corrupte καὶ ἔρριψεν τὴν μηλωτὴν ἐπάνω αὐτοῦ Ἐλισσαίου
καὶ ἔστηκεν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τ. Ἰορδ. .. E καὶ λαβὼν Ἐλισσαῖος τὴν
μηλωτὴν τοῦ Ἡλίου καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπάνω τ. Ἰορδ. Cf. Βασιλ. δ' 2, 18 sqq.
| ἐπέρασεν .. E add τὸν Ἰορδάνην | τὰ τέκνα .. A οἱ υἱοὶ | A εἶπον | Ἐλισ-
σαῖς: ita A; B πρὸς Ἐλισσαῖε, B τῷ Ἐλισσαίῳ, Vatt Ven ad Elisaeum | Ποῦ
cum BE .. AC Latt add ἔστιν | E om ὁ κύρ. σου | A om ὅτι | A ὅς εἰς τὸν
οὐρανόν | A εἶπον | Μὴ πνεῦμα .. E Μήτι ἄρα τὸ πν. | ἤρπ. (B ἀνήρπ.) αὐ-
τόν cum AB Vatt Ven .. CE Fabr αὐτ. ἤρπ. | C om καὶ ἔρριψ. | ἐφ' ἐν (C
ἐν ἐνί) τῶν ὀρέων cum A(C) Vatt Ven .. BE ἐπάνω τῶν (B om) ὀρέων, Fabr
in montibus Israel | ἀλλὰ (E Vata add μᾶλλον) -- μεθ' ἑαυτῶν (ita B; CE ἡμῶν)
-- ἔπεισαν (ita BC Latt; E συνέπεισαν) τὸν Ἐλισσ. (E τῷ Ἐλισσαίῳ) κ. ἀπῆλθ.

καὶ ἐζήτησαν αὐτὸν τρεῖς ἡμέρας καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, καὶ ἐγινω-
σαν ὅτι ἀνελήφθη. καὶ νῦν ἀκούσατέ μου, καὶ ἀποστείλωμεν
ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραὴλ καὶ ἴδωμεν μὴ πως ἀπὸ πνεύματος ἀνε-
λήφθη ὁ Χριστὸς καὶ βέριπται ἐν ἐνὶ τῶν ὀρέων. καὶ ἤρρεσεν
πᾶσιν ὁ λόγος οὗτος. καὶ ἀπέστειλαν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραὴλ
καὶ ἐζήτησαν τὸν Ἰησοῦν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν· εὗρον δὲ τὸν
Ἰωσήφ εἰς Ἀριμαθαίαν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν κρατῆσαι αὐτόν.

² Καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ
τοῖς Λευαῖταις ὅτι περιήλθομεν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραὴλ, καὶ οὐχ
εὗρομεν τὸν Ἰησοῦν· τὸν δὲ Ἰωσήφ εὗρομεν εἰς Ἀριμαθαίαν.
ἀκούσαντες δὲ περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐχάρησαν καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ
θεῷ Ἰσραὴλ. καὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ
οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ποίῳ τρόπῳ συντύχωσιν τῷ Ἰωσήφ, ἔλα-
βον τόμον χάρτου καὶ ἔγραψαν τῷ Ἰωσήφ τὰδε.

μ. αὐτ. (haec habent CE Vatt Ven Fabr, sed om B) cum BCE Latt .. A omnia
om | καὶ ἐζήτησαν cum BC Vatt Ven .. A ἐζήτ. δέ | αὐτόν cum AB Vatt
Ven .. C om | τρ. ἡμ. (B ἡμ. τρ.) cum BC Fabr .. A Vatt Ven τρ. ἡμ. καὶ
τρεῖς νύκτας | B ἡύραν | A om αὐτόν | ὅτι ἀνελήφθη cum AB .. C (Vatt Ven)
ὅτι ἀληθῶς ἀν. | Καὶ νῦν .. A Νῦν οὖν | ἀποστείλωμεν (ex C; B ἀποστέλλο-
μεν, E ἀποστείλατε, Vatt Ven *mittamus*) ἐν παντὶ ὀρίῳ (sic B, E τόπῳ) Ἰσρ.
καὶ ἴδωμεν (x. ἴδ. cum B Vatt Ven; E om) μὴ πως -- ὁ Χριστ. (Ven *Iesus
Christus*, Vatt *Iesus*) x. βέριπται (ita B Vatt Ven, E βερριπεν) ἐν (E ἐφ') -- ὀρίῳ
(ita rursus B; E ut videtur ὀρείῳ) Ἰσρ. cum BE Vatt Ven (similiter etiam Fabr
etc) .. A καὶ ἀποστείλατε εἰς πᾶν ὄριον (sic) Ἰσρ. καὶ ζητήσατε αὐτόν .. C καὶ
ἀποστείλωμεν ἐπὶ πάντα τὰ ὄρεα Ἰσρ. ζητῆσαι αὐτόν | καὶ ἐζήτησαν τ. Ἰησ.
(pro his E τοῦ ζητῆσαι αὐτόν, item Vatt Ven) x. οὐχ εὗρον (B ἡύραν) αὐτόν
(B om) cum CBE, item Latt .. A καὶ τοῦτο ποιήσαντες οὐχ εὗρον τὸν Ἰησοῦν |
εὗρον (B ἡύραν) δὲ τ. Ἰ. εἰς Ἀριμαθαίαν (B - θίαν, C - θείαν. Vatt Ven *ab
Arimathia*) -- κρ. αὐτόν .. A εὗρόντες δὲ τὸν Ἰωσήφ οὐκ ἐτόλμησαν κρ. αὐτ.

2. Καὶ ἀνήγγειλαν (ita B, item A; E ἀπήγγ.; C ἀνήνεγκαν) -- x. τοῖς
(B om) Λευαῖταις cum BCE Vatt .. A ὑποστρέψαντες δὲ ἀνήγγειλαν τοῖς ἀρχι-
συναγώγαις λέγοντες .. Ven *annunciaverunt autem Iudaeis*, Fabr *et reversi dixerunt*
| ὅτι (quia Vatt Ven; A om) περιήλθομεν (B - ἡλθασιν, item Vatt) ἐν π. ὀρίῳ
(ita B, A πᾶν ὄριον, C ἐ. π. ὄρει) Ἰσρ. x. οὐχ (B οὐκ, item C et h. l. et alibi
ut videtur) εὗρομεν (B ἡύραν, item Vatt) -- Ἰωσ. εὗρομεν (B ἡύραν, non Vatt)
εἰς Ἀριμαθαίαν (B - θίαν, C - θείαν; A ἐν Ἀριμαθαίᾳ et addit solus καὶ ἐροβή-
θημεν κρατῆσαι αὐτόν) | ἀκούσαντ. δὲ (ita ACE Vatt Ven; B καὶ ἀκούσ.) π.
τ. Ἰωσ. (E add καὶ) ἐχάρησαν καὶ ἔδωκαν -- Ἰσρ. (A om Ἰσρ.; E om καὶ ἴδ.
usque Ἰσρ.) | καὶ συμβ. (A συμβ. δὲ) ποιήσαντες .. E καὶ λαβόντες συμβ. | οἱ
ἀρχισ. x. οἱ ἱερ. x. οἱ Λευῖτ. cum B Vatt Ven .. AC οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι (C Λευῖται) .. E om usque τῷ Ἰωσήφ | C τῷ ποίῳ τρ. συντ. τὸν Ἰωσήφ
| ἔλαβον τόμ. χάρτου (E ἔλ. χάρτην) καὶ ἔγραψαν .. B λαβόντες δὲ τόμ. χ. ἔγρα-
ψαν | τῷ Ἰωσήφ τὰδε (Vatt *ad Ioseph*; Fabr *ad Ioseph dicentes*) .. A αὐτῷ,
B αὐτῷ λέγοντες

Εἰρήνη σοι. Οἶδαμεν ὅτι ἡμάρτομεν εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς σέ, καὶ ἠϋξάμεθα τῷ θεῷ Ἰσραὴλ καταξιώσαι σε ἐλθεῖν πρὸς τοὺς πατέρας σου καὶ πρὸς τὰ τέκνα σου, ὅτι ἐλυπήθημεν ἅπαντες· ἀνοίξαντες γὰρ τὴν θύραν οὐχ εὖρομέν σε. καὶ οἶδαμεν ὅτι βουλὴν κακὴν ἐβουλευσάμεθα κατὰ σοῦ, ἀλλὰ ὁ κύριος ἀντελάβετό σου, καὶ αὐτὸς ὁ κύριος διεσκέδασεν τὴν βουλὴν ἡμῶν τὴν κατὰ σοῦ, τίμιε πάτερ Ἰωσήφ.

³ Καὶ ἐξελέξαντο ἀπὸ παντὸς Ἰσραὴλ ἑπτὰ ἄνδρας φίλους τοῦ Ἰωσήφ, οὓς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ ἐγνώριζεν, καὶ λέγουσιν αὐτοῖς οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται· Βλέπετε· εἰ δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν ἀναγνῶ, οἶδατε ὅτι μεθ' ὑμῶν ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ ἀναγνῶ, οἶδατε ὅτι κακὰ κωταί.

Εἰρήνη σοι cum AE .. BC add καὶ πάντα ὅσα (B add εἶδαμεν, sed post σοι deest οἶδαμεν) σοι, item Ven et omnia quae sunt tua, Vatt Fabr et omnibus quae (Fabr qui) tua (Fabr tecum) sunt | Οἶδαμεν .. B εἶδαμεν, sed vide ante | καὶ ἠϋξάμεθα τῷ θεῷ Ἰσρ. καταξιώσαι σε ἐλθεῖν (cod. om σε ἐλθ.) πρ. τ. πατ. σου κ. πρ. τὰ τέκνα σου cum B .. C ἀλλὰ εὐξάμενος τῷ θεῷ καταξιώσον ἐλθεῖν πρ. τ. πατ. σου καὶ τέκνα .. A Fabr καταξιώσον οὖν ἐλθεῖν πρ. τ. πατ. σου, τέκνον (Fabr pro τέκνον habet et filios tuos) .. E καὶ εὐξάμενος σὺ τὸν θεόν, ἔσωσέ σε· καταξιώσον οὖν ἐλθ. πρ. τ. πατ. σου καὶ τὰ σὰ τέκνα .. Vatt sed tu deprecatus es deum Israel et liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres duos et ad filios tuos (Vatt ad patres tuos et fratres). Similiter Ven, sed om Et nunc etc | ὅτι ἐλυπήθημεν ἅπαντες· ἀνοίξαντες γὰρ τὴν θύρ. (ianuam) οὐχ (cod. οὐχ) εὖρομέν σε cum C, item Vatt .. B ὅτι ἐπιθυμοῦμέν σε πάντες ἰδεῖν· ὅτι ἀνοίξαντες τὰς θύρας οὐχ ἠῦραμέν σε .. E ὅτι ἐλικοθυμήσαμεν ἀνοίξαντες τὰς θύρας καὶ μὴ εὐρέντες σε .. Fabr etc qui admirati sumus de assumptione tua .. A plane om | καὶ οἶδαμεν cum CE .. Fabr etc scimus, Ven scimus quidem, Vatt novimus .. A ἡμεῖς γὰρ οἶδαμεν .. B οἶδ. δέ | βουλὴν κακὴν (A κακ. β.) .. B βουλ. πονηράν | ἀλλὰ (A ἀλλ') ὁ κύρ. ἀντελ. σου cum ABC .. E ἁ. ὁ θεὸς ἐπελάβετό σου | καὶ αὐτὸς ὁ κύρ (ita B, item et ipse dominus Fabr etc; C om ὁ κύρ.) διεσκ. τ. β. ἡμ. τὴν (B εἶστα vitiose) κ. σοῦ (B σε) cum BC. (et E?) Fabr etc .. A καὶ διεσκέδ. τὴν πονηράν κατὰ σοῦ ταύτην βουλὴν | τίμιε πάτερ Ἰωσήφ (B add καὶ τίμιε παντὸς τοῦ λαοῦ) .. Fabr Eins Coris Pax tibi domine Ioseph honorabilis ab omni plebe, Vatt Et nunc honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo .. A plane om

3. Ἰσραὴλ .. B praem τοῦ λαοῦ | φίλους τοῦ Ἰωσήφ (cum E Vatt Ven, item AC φιλοῦντας τὸν Ἰωσ., B φίλους αὐτοῦ) οὓς κ. αὐτ. ὁ Ἰωσήφ (cum CB Vatt Ven; AE om) ἐγνώριζεν (cum B, item noverat amicos suos [esse] Vatt Ven, AE ἡγάπα, C λίαν ἐφίλει; Fabr etc om) | καὶ λέγ. αὐτοῖς (B om) οἱ ἀρχισ. κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ Λευ. (B om κ. οἱ Λ., sed addit h. l. πρὸς τοὺς ἄνδρας) cum C Vatt; item B .. A κ. λέγ. αὐτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς .. E Fabr Ven κ. λέγ. πρὸς αὐτούς (Ven om πρ. αὐτ.) | Βλέπετε (ita E Vatt, C Ven om; sed habent etiam AB)· εἰ δεξ. -- οἶδατε -- εἰ δὲ μὴ ἀναγνῶ (ita E Vatt, item si autem suscepit

πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ ἐπιστράφητε πρὸς ἡμᾶς. καὶ εὐλογήσαντες τοὺς ἄνδρας ἀπέλυσαν αὐτούς. καὶ ἦλθον οἱ ἄνδρες πρὸς Ἰωσήφ, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν πρὸς αὐτὸν Εἰρήνη σοί. καὶ εἶπεν Εἰρήνη ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ. οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ τὸ βιβλίον τῆς ἐπιστολῆς. καὶ δεξάμενος ὁ Ἰωσήφ ἀνέγνω καὶ περιεπτύξατο τὴν ἐπιστολήν, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεός, ὃς ἐλυτρώσατο τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ μὴ ἐκχεῖν αὐτοὺς αἷμα ἀθῶν· καὶ εὐλογητὸς ὁ κύριος, ὃς ἐξαπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐσκέπασέν με ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ. καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς τράπεζαν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐκεῖ.

⁴ Καὶ ὀρθρίσαντες ἠϋξάντο· καὶ ἐπέσαζεν Ἰωσήφ τὴν ὄνον αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἀγίαν

et non legerit Ven; C ἐὰν δὲ δεξάμενος τὴν ἐπιστολήν ἡμῶν μὴ ἀναγνῶ) -- ἐπιστράφητε (ita E, item A, cf. etiam B; C ἀποστράφητε) πρ. ἡμ. cum EC Vatt Ven .. B Βλέπετε μὴ πως δεξάμενος τὴν ἐπιστολήν ἡμῶν μὴ ἀναγνῶ αὐτήν· οἴδατε γὰρ ὅτι κακῶνται πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ ἐπιστρέψατε πρ. ἡμᾶς .. A Βλέπετε· ἐὰν γὰρ δεξάμενος τ. ἐπιστ. ἀναγνῶ, γινώσκειτε ὅτι ἔχει τι πρὸς ἡμᾶς εἰπεῖν, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτ. ἐν εἰρ. ἐπιστράφητε πρ. ἡμ. | κ. εὐλογ. τοὺς ἄνδρ. ἀπέλυσαν αὐτούς (B add ἐν εἰρήνῃ) cum BE .. AC κ. εὐλ. αὐτούς ἀπέλυσαν, item Vatt | καὶ ἦλθον (B ἦλθον) οἱ ἄνδρ. πρ. Ἰωσ. cum BCE .. A οἱ δὲ ἦλθ. πρ. Ἰωσ. Praeterea A Vatt Ven add ἐν Ἀριμαθαίᾳ, item E εἰς Ἀριμαθαίαν: nihil addidi cum BC Fabr etc | κ. προσεκ. αὐτόν (B αὐτῷ) cum ABE .. C om αὐτόν | καὶ εἶπ. πρ. αὐτόν cum BE .. C Vatt Ven om πρ. αὐτόν .. A plane om | Εἰρήνη σοί cum E .. A om .. BC add καὶ πάντα ὅσα (B add ἐν) σοί, item Vatt et omnibus quae tua sunt, Ven et omnia quae habes | καὶ εἶπεν (B add Ἰωσήφ, Vatt eis Ioseph) .. A λέγει δὲ πρὸς αὐτούς | παντὶ τῷ λαῷ (A οἴκῳ) Ἰσρ. cum C Vatt Ven, item A .. B om τῷ λαῷ | οἱ δὲ ἐπέδωκαν (ita A, C ἀπέδ., Ven porrexerunt, Vatt dederunt) .. B καὶ ἔδωκαν | τὸ βιβλ. τῆς ἐπιστ. (lolum [libellum] epistolae) cum C Vatt Fabr etc .. AB (item E, in quo ante ἐπιστολήν litura est) Ven (Vatt epistolas) τὴν ἐπιστολήν | ὁ (B om) Ἰωσήφ om CEB Latt .. A om | ἀνέγνω κ. περιεπτ. (amplexatus est) τὴν ἐπιστ. cum BC Vatt .. E Vatt ἀνέγνω αὐτήν .. A om | καὶ (A om) εὐλόγ. (B ὑλόγ.) τ. θεόν cum ABC Vatt Ven .. E om | ὃς ἐλυτρώσατο -- ἐκχεῖν αὐτούς (ita B, CE om) αἷμ. ἀθῶν (E τοῦτο [adde τὸ] αἷμ. τὸ ἀνάτιον), κ. εὐλογ. ὁ (B om) κύριος (Ven dominus deus, Vatt Fabr deus) cum BC(E) Latt .. A om (ob ὁμοιοτέλετον) | ἐξαπέστειλεν cum AB .. C ἀπέστ. | καὶ ἐσκέπασεν -- καὶ παρέθηκεν (his Vatt Ven praem et osculatus est eos, item Fabr etc) αὐτ. τράπεζαν cum BCE Latt .. A καὶ σκεπάσας με ὑπὸ τὰς πτ. αὐτοῦ παρέθηκε μοι τράπεζαν

4. ἐπέσαζεν .. B ἔστρωσεν | Ἰωσήφ τὴν ὄ. α. cum AB .. C τὴν ὄ. αὐτ. ὁ Ἰωσήφ | ἐπορεύθη cum ABE .. C ἐπορεύετο | μετὰ τ. ἀνδρῶν cum ABC .. E Latt μετ' αὐτῶν | καὶ ἦλθον (B ἦλθον, A ἦλθεν) εἰς τὴν ἀγ. πόλ. (ita AC;

πόλιν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὑπήντησαν πᾶς ὁ λαὸς τῷ Ἰωσήφ καὶ ἔκραζον Εἰρήνῃ σοι ἐν τῇ εισόδῳ σου. καὶ εἶπεν πρὸς πάντα τὸν λαὸν Εἰρήνῃ ὑμῖν, καὶ κατεφίλησεν αὐτούς. καὶ ἤϋξαντο ὁ λαὸς σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ. καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν Νικοδήμους εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσεν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ εὐφράνθησαν τρώγοντες καὶ πίνοντες σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ὑμνήσαντες ἕκαστος ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωσήφ ἔμεινεν εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου.

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἦν παρασκευὴ, ὀρθρίσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου, ὑπήντησεν αὐτοῖς Νικοδήμους καὶ εἶπεν Εἰρήνῃ ὑμῖν. καὶ εἶπαν

B τ. πόλ. τὴν ἀγίαν Ἱερ. . . E nil nisi εἰς Ἱερουσαλήμ | ὑπήντησαν (E ἀπήντησαν) cum CE Vata . . AB ὑπήντησεν | πᾶς ὁ λα. τῷ Ἰωσ. κ. ἔκραζ. (C κ. ἔκρ. τῷ Ἰωσ.) cum AEC . . B αὐτὸν (sic) πᾶς ὁ λα. Ἰσραὴλ κ. ἔκραζαν | Εἰρήνῃ σοι ἐν τῇ εἰσ. σου cum A . . E Εἰρ. σοι, C Εἰρ. εἰσόδῳ σου . . B Εἰρήνῃ τῇ εἰσόδῳ σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ . . Fabr Eins Cors Pax in (Cors om) *introitum tuum* (Cors Eins - *ilu tuo*), *pater Ioseph*; Vatt Ven non exprimunt | καὶ (A ὁ δὲ) εἶπ. πρὸς π. τ. λ. (E om πρ. π. τ. λ.) cum AB(E) . . C καὶ Ἰωσήφ ἡσπάσατο πάντα τὸν λαὸν καὶ εἶπεν | καὶ κατεφίλησεν αὐτούς cum A . . BC κ. κατεφίλησεν αὐτὸν (B om) πᾶς ὁ λαός (B add τὸν Ἰωσήφ); item Fabr (qui alia plura omittit) *et osculati sunt eum omnes* . . Vatt Ven om | καὶ ἤϋξαντο (A - ἔζατο) ὁ λαὸς σὺν τῷ Ἰωσήφ cum ACE Vatt Ven (Fabr om una cum καὶ ἐξίσταντο etc) . . B om | ἐξίσταντο . . E ἐξέστησαν | ἐπὶ (C om) τῇ δ. αὐτοῦ cum ACE Vatt (in *visione eius*) . . B ἐπὶ τὸ (sic) θεωρεῖν αὐτόν, Ven *aspicientes eum* | κ. ἐποίησεν δοχ. μεγάλ. cum ACE-Vatt Ven Fabr . . B om | Ἄνναν κ. Καϊάφ. καὶ cum ACE Vatt Ven . . B om | καὶ τοὺς (A om) ἱερεῖς (Vatt Ven *principes sacerdotum*; E om κ. τ. ἱερ.) καὶ τοὺς (A om) Λευῖτ. | εἰς τ. οἶκ. αὐτοῦ cum ACE Vatt Ven . . B om | καὶ εὐφράνθησαν (sic) cum BE Vatt . . C καὶ ἦσαν . . A om usque εἰς τ. οἶκ. αὐτοῦ (videtur igitur ab altero εἰς τ. οἶκ. αὐτ. ad alterum transiisse) | τρώγοντες cum CE . . B ἐσθλόντες | ὑμνήσαντες . . E add τὸν Θεόν (Vatt Ven *benedix. deum*) | ἐπορεύθη (Vatt *ivit*) cum B . . C ἀπῆλθεν, E ἐξῆλθεν | A ἐν τῇ οἰκίᾳ Νικοδήμου

Τῇ δὲ ἐπαύριον cum AE Latt . . B καὶ τῇ ἐπαύριον . . C om usque dum sequitur καὶ ὑπήντησεν | ἥτις ἦν παρασκευὴ cum E, item Vatt Fabr . . A ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν . . B Ven om | ὀρθρίσαντες -- ὑπήντησεν cum BE . . A ὀρθρίσαν -- καὶ ὑπήντ. (καὶ ὑπήντ. etiam C, vide ante) | οἱ ἀρχισυν. (ita AE, item Vatt; B οἱ ἀρχιερεῖς) καὶ οἱ ἱερεῖς (ita E Vatt; A κ. οἱ ἄνδρες; B om) κ. οἱ Λευῖτ. | αὐτοῖς (B αὐτούς) Νικοδ. cum AB . . C αὐτ. ὁ Νικ. | καὶ εἶπ. Εἰρ= ὑμῖν cum ABE Vatt . . C om | καὶ εἶπαν (Vatt add *ad eum*) cum BE Vatt . . C (vide quae paullo ante om) κ. εἶπ. πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται . . A in his haud dubie vitiosus est: omittit καὶ εἶπαν una

Εἰρήνη σοὶ καὶ τῷ Ἰωσήφ, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ Ἰωσήφ. καὶ εἰσήνεγκεν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ἐκαθίσθη ἅπαν τὸ συνέδριον, καὶ Ἰωσήφ ἐκάθισε μέσον Ἄννα καὶ Καϊάφα· καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν λαλήσαι αὐτῷ ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· Τί ὅτι ἐκεκλήκατέ με; διανέουσιν δὲ τῷ Νικοδήμῳ λαλήσαι πρὸς τὸν Ἰωσήφ. ἀνοίξας δὲ Νικοδήμος τὸ στόμα αὐτοῦ εἶπεν τῷ Ἰωσήφ· Πάτερ, οἶδας ὅτι οἱ τίμοι διδάσκαλοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ζητοῦσιν παρὰ σοῦ μαθεῖν ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· Ἐρωτήσατε. καὶ λαβόντες τὸν νόμον Ἄννας καὶ Καϊάφας ὤρκισαν τὸν Ἰωσήφ λέγοντες· Δὸς δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραὴλ καὶ δὸς αὐτῷ ἐξομολόγησιν. ὅτι ὁ Ἄχαρ ὀρκισθεὶς παρὰ τοῦ προφήτου Ἰησοῦ οὐκ ἐπιώρκησεν, ἀλλὰ ἀνήγγειλεν αὐτῷ πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυπεν αὐτῷ ῥῆμα· καὶ σὺ οὖν μὴ

cum Εἰρήνῃ σοι, ita ut καὶ τῷ Ἰωσήφ cum Εἰρήνῃ ὑμῖν coniungat; rursus vero καὶ παντὶ usque Ἰωσήφ omittit. | καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου cum BE, item Vatt. . C om | εἰσήνεγκεν (ita ABE; C ὡς ἤνεγκεν) αὐτούς. . B Vatt add Νικοδήμος | οἶκον cum ABE Vatt. . C κήπον | καὶ ἐκάθ. ἅπαν (ita A; B πᾶν) - - καὶ Ἰωσήφ (ita B Vatt; A ὁ δὲ Ἰωσ.) ἐκάθισε (ita A; B ἐκαθίσθη) μέσον (ita A; B ἐμμέσῳ) Ἄνν. x. Kz. cum AB Vatt. . C καὶ ἐκάθισαν Ἄννας x. Καϊάφας | ἐτόλμησεν (ausus est) cum AB Vatt. . C (et E?) Ven ἐτόλμα | λαλήσαι αὐτῷ (B λαλ. αὐτόν, E λαλ. τῷ Ἰωσήφ, C αὐτ. λαλ., Vatt om αὐτῷ) ῥῆμα (ita B Vatt; C τι ῥῆμα; A λόγον) | καὶ εἶπεν cum AB Vatt. . C εἶπε δέ. Præterea C Vatt add πρὸς αὐτούς | Ἰωσήφ cum AB. . C ὁ Ἰωσ. | C Τί ἐστὶν ὅτι | ἐκεκλήκατε cum BC. . A κεκλήκατε | διανέουσιν δὲ cum AB, item (illi vero innuerunt, sed innucent) Vatt Ven. . C καὶ διένειον, E καὶ νέουσιν | λαλήσαι cum ABE. . C ὥστε λαλήσαι | πρὸς τὸν Ἰωσ. cum BE. . AC τῷ Ἰωσ. | ἀνοίξας δὲ (ita B Vatt Ven; C καὶ ἀνοίξ. ὁ) Νικοδ. τὸ στόμα αὐτοῦ (ita C Vatt Ven; B om) εἶπεν τῷ (B τὸν) Ἰωσ. cum BC Vatt Ven. . A καὶ εἶπε | Πάτερ cum E. . A Κύριέ μου, πάτερ Ἰωσήφ. . B τίμοι παντός τοῦ λαοῦ, Vatt Pater Ioseph (sed omittunt antea τῷ Ἰωσήφ) venerabilis omni populo Israel, Ven Venerabilis pater omni populo Israel. . C plane om | B om τίμοι | x. οἱ ἱερ. x. οἱ Λευῖται. . A bis om οἱ | ζητοῦσιν. . E θέλουσι | παρ. σου μαθεῖν ῥῆμα cum B. . A μαθεῖν παρὰ σοῦ τι ῥῆμα, item omisso μαθεῖν C, E μαθ. τι παρ. σου. . Vatt quaerunt a te loqui verbum aliquod, Ven cupiunt audire a te verbum | καὶ εἶπεν (ita etiam Vatt) . . A εἶπε δέ | Ἰωσήφ cum AB. . C ὁ Ἰωσ. | Ἐρωτήσ. cum AE Ven. . BC add με | τὸν νόμον Ἄνν. x. Καϊάφ. (E Vatt Ἄ. x. K. τ. νόμ.) cum ABE Vatt. . C οἱ ἱερεῖς (Ven principes) τ. νόμ. | B ὀρκισαν | τὸν Ἰωσήφ cum ACE Vatt Ven. . B αὐτόν | ὅτι (B καὶ ὅτι) ὁ Ἄχαρ (B Ἀχάρ) - - ἐπιώρκησεν (B ἐπεόρκησεν), ἀλλὰ (A ἀλλ') ἀνήγγ. αὐτ. πάντα καὶ οὐκ ἔκρ. α. ῥῆμα (ita B; A ἀνήγγ. αὐτῷ τι ῥῆμα) cum BA. . E κατὰ τὸν τύπον τοῦ Νάχαρ [ὅς] ὤρκισι Μιχαῖαν, καὶ οὐκ ἐπιώρκησεν. ἀλλ' ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυπεν αὐτῷ τι ῥῆμα. . G ὅτι Ἄχαρ ὀρκίσθη παρὰ τοῦ προφήτου τοῦ μὴ ἀποκρύψαι τι ῥῆμα | καὶ σὺ οὖν μὴ (ita E, item omisso οὖν B;

κρύψης ἀφ' ἡμῶν ἕως ῥήματος. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Οὐ κρύψω ἀφ' ὑμῶν ῥῆμα ἐν. καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν Λύπη ἐλυπήθημεν ὅτι ἡτήσω τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐνετύλιξας αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκες αὐτὸν ἐν μνήματι. καὶ διὰ τοῦτο ἡσφαλισάμεθά σε ἐν οἴκῳ ὅπου θυρὶς οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ κλειδας καὶ σφραγίδας ἐπέθηκεμεν εἰς τὰς θύρας, καὶ παραφύλακες ἐτήρουν ὅπου ἡς κεκλεισμένοις. καὶ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου ἀνοίξαντες οὐκ εὑραμέν σε, καὶ ἐλυπήθημεν σφοδρὰ· καὶ ἔκστασις ἐπέπεσεν ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν κυρίου μέχρι τῆς ἐχθῆς. καὶ νῦν ἀνάγγειλον ἡμῖν τί γέγονας.

⁵ Καὶ εἶπεν Ἰωσήφ Τῇ παρασκευῇ περὶ ὧραν δεκάτην ἀπεκλείσατέ με, καὶ ἔμεινα τὸ σάββατον πλήρες. καὶ μεσοῦσης νυκτός, στήκοντός μου καὶ εὐχομένου, ὁ οἶκος ὅπου ἐνεκλείσατέ

Α μὴ οὐκ καὶ σύ; C οὕτως κ. αὐτὸ μὴ) κρύψης (ita AB; CE ἀποκρ.) ἀφ' ἡμ. ἕως ῥήματι. (ita BC, item addito ἐνός E; A τι ῥῆμα ante ἀφ' ἡμ.) | Οὐ κρύψω cum ABE .. C Ζῇ κύριος, οὐ μὴ ἀποκρύψω | ῥῆμα ἐν cum B, item omisso ἐν E .. Α ἕως ῥήματι. ἐνός, C τι ῥῆμα | εἶπαν .. AC εἶπον | Λύπη (ita E, Α λύπη) ἐλυπήθ. cum EA Vatt .. C Ἐλυπήθημεν .. B Ἐπειδὴ ἐλυπήθ. (similiter Fabr). Praeterea CE add κατὰ σοῦ, non item AB Latt | ἐνετύλιξας (ita ACE; B ἐτύλιξας) αὐτὸ (ita ABE Ven; C Vatt om) σινδ. (ita AE Ven; BC Vatt ἐν σινδ.) | αὐτόν cum B Vatt (item Ven, sed is iam antea eum) .. AC αὐτό | ἐν μνήματι cum A Vatt .. C μνημεῖον .. BE ἐν τῷ καινῷ σου μνημεῖον (E μνήματι) | ἐν οἴκῳ (in domo) cum BE Vatt .. AC Fabr ἐν (C add τῷ) οἰκήματι (in cubiculo) | θυρὶς οὐκ ἦν (ita A; B οὔτε θυρ. ἦν, E οὐκ ἦν θύρα) ἐν αὐτῷ cum ABE .. C θυρὶς οὐκ ἦν | καὶ κλειδας καὶ σφραγίδας ἐπέθηκεμεν cum AB .. C κ. κλειδα κ. σφραγιδα ἐπέθ., item E καὶ ἡσφαλισάμεθα καὶ σφραγιδα ἐπέθ. | εἰς τὰς θύρας cum B; item E εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς .. Α σοι .. C om (sed AC vide post) | καὶ παραφ. (E φύλακες) ἐτ. (B add τὸν οἶκον) ὅπου ἡς (B ἡσφαλ.) κεκλ. (B ἐγκεκλ.) cum BE .. Α καὶ τὴν θύραν φύλ. ἐτήρ. ὅπου ἡς κεκλεισμ., item C καὶ τὴν θύραν παραφύλ. ἐτήρουν. καὶ τὸ οἰκεῖον ὅπου ἡς ἐνεκλεισμ. (haec C male cum seqq. coniungit) | καὶ τῇ τοῦ σαββ. (cum B, item una sabbati Vatt; E τῶν σαββάτων) ἀνολξ. (Vatt add ἰσχυας) -- καὶ οὐκ (B οὐκ) -- σφοδρὰ cum BE Vatt .. AC καὶ (C τῇ) μιᾷ τῶν σαββ. ἡνοίξαμεν τὰς θύρας, καὶ μὴ εὐρόντες σε (C οὐκ εὐρομέν σε, καὶ) ἐλυπήθ. σφ. | ἐπέπεσεν (A ἐγένετο) ἐπὶ πάντα (A om) τ. λα. κυρ. (sonuit super omnem populum dei) cum CEA Vatt Ven .. B ἐπέπεσεν πάντας ἡμᾶς | ἐχθῆς cum B .. AC χθῆς | ἀνάγγ. cum AB .. C (et E?) ἀπάγγ. | τί γέγονας .. Α τί σοι γέγονε

⁵. εἶπεν .. B add αὐτοῖς | περὶ (etiam Ven Vatt circa) .. Α om | ἀπεκλείσατε cum C, reclusistis Flor .. ABE ἐνεκλείσατε, inclusistis Vatt Ven | ἔμεινα cum ABE Vatt Ven .. C ἐμείνατε | τὸ σάββ. πλήρες (cod. πλήρης) cum B, item totum sabbatum plenum Vatt Ven .. C τῷ σαββάτῳ πλήρης .. Α τῷ σαββάτῳ ὅλην τὴν ἡμέραν | μεσοῦσης (E μέσης) νυκτός (C τῆς νυκτ.) cum ACE .. B μεσονυκτίου | στήκοντος cum BE .. Α ἱσταμένου .. C ἐστηκότης | ὁ οἶκος ὅπου ἐνεκλείσ. με (B Vatt ἡμην. ἐνεκλεισμένους) ἐκράμασθη cum AB Ven Vatt,

με ἐκρεμάσθη ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν, καὶ εἶδον ὡς ἀστραπὴν
φωτὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. καὶ ἔμφοβος γενόμενος ἔπεσα
χαμαί. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρὸς τις καὶ ἐξέβαλέν με ἀπὸ
τοῦ τόπου ὅπου ἤμην πεπτωκώς, καὶ ἱκμᾶς ὕδατος ἐξεχύθη ἀπὸ
τῆς κεφαλῆς μου μέχρι τῶν ποδῶν μου, καὶ ὁσμή μύρου ἦλθεν
περὶ τοὺς μυκτῆράς μου. καὶ ἐκμάξας μου τὸ πρόσωπον κατε-
φίλησέν με καὶ εἶπέν μοι Μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ· ἀνοιξον τοὺς ὀφθαλ-
μούς σου καὶ ἴδε τίς ἐστὶν ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἀναβλέψας εἶδον
τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐντρομος γενόμενός ἐδόκουν φάντασμα εἶναι,
καὶ τὰ προστάγματα ἔλεγον· καὶ αὐτὸς συνελγὲν μοι. καὶ ὡς
οὐκ ἄγνοεῖτε ὅτι φάντασμα, ἐὰν συναντήσῃ τινὶ καὶ ἀκούσῃ
τῶν προσταγμάτων, φυγὴ φεύγει· καὶ ἰδὼν ὅτι συνελγὲν μοι,
εἶπον αὐτῷ Ῥαββὶ Ἠλία. καὶ εἶπέν μοι Οὐκ εἰμὶ Ἠλίας. καὶ
εἶπον αὐτῷ Τίς εἶ, κύριε; καὶ εἶπέν μοι ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς,
οὗ καὶ τὸ σῶμα ἤτήσω παρὰ Πιλάτου, καὶ ἐνέδυσάς με σινδόνι
καθαρᾷ καὶ σουδάριον ἐπέθηκας ἐπὶ τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ἔθη-
κας με ἐν τῷ μνημείῳ σου τῷ καινῷ, καὶ ἐκύλισας λίθον μέγαν

item B Vat^a .. C Fabr ἐκρεμάσθη ὁ σῶκος | ὡς ἀστρ. φωτὸς (C πυρὸς) εἰς τ.
ὄφθ. (C ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς) μου cum AEC Vatt Ven .. B ἀστραπὴν φωτὸς, item
praemisso Iesum Fabr | A γενόμενος ἔμφοβος | A ἔπεσον | καὶ ἐπελάβετο ..
A ἐπελάβετο δὲ (ab his inde verbis codex A delicit) | B τῆς χειρὸς μου | τις
cum E Vatt Ven (Fabr Iesus) .. C om .. B** ἄγγελος ante ἐπελάβετο | καὶ ἐξέ-
βαλεν -- ὅπου (C οὐ) ἤμ. πεπτωκώς cum BC Vatt Ven .. E καὶ ἀνέστησέ με |
ἱκμᾶς .. B ἀκμᾶς, C ἡγμᾶς | ἀπὸ cum C (item Vatt Ven) .. B ἐπὶ .. E
ἐπάνω | E om μέχρι τ. ποδ. μου | ὁσμή cum BE .. C ὡς ὁσμή | περὶ .. B
ἐπὶ | ἦλθεν cum B (post μυκτ. μου ponit) C .. E om | Ἰωσήφ· ἀνοιξον --
ἴδε (hoc accentu B) -- εἶδον τὸν Ἰησοῦν cum BC Vatt Ven .. E Ἰωσήφ. ἤνοιξα
τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἀνέβλεψα, καὶ εἶδον τ. Ἰησ. | γενόμενος cum B .. C
γενόμενος | ἐδόκουν (putabam) cum B Vatt Ven .. C ἐνόμισα | φάντασμα cum
BE .. C φαντασία (sic) | καὶ τὰ (C om) προστ. ἔλεγ. cum BC .. E καὶ ἡρᾶ-
μην λέγειν τὰ προστ. | καὶ ὡς οὐκ ἄγν. (E ὡς οἶσθε) -- ἐὰν συναντήσῃ (ita B;
E ἀπαντήσῃ) -- φ. φεύγει, καὶ ἰδὼν (ita E; B εἰδώς) ὅτι συνέλ. μοι (B add
τὰ προστάγματα, non E, nec C) εἶπον (E ἐπαρσπούηζον καὶ εἶπ.) αὐτῷ cum
BE .. C καὶ οὐκ (sic omisso ὡς vitatur anacoluthon) ἄγνοεῖτε, φάντασμα ἐὰν
ἀπαντήσῃ τινὶ καὶ ἀκούσῃ τῶν προστ. φυγεῖν· ὅτι συνέλεγέν μοι, καὶ εἶπα αὐτῷ
| Ῥαββὶ (cod. βλαβρὴ) Ἠλία -- κ. εἶπον αὐτῷ cum B Vatt Ven (similiter Fabr)
.. CE om (ob ὁμοιοτέλευτον) | ὅτι ἐγὼ cum B .. CE om ὅτι | E παρὰ τοῦ
Πιλ. | ἐνέδυσάς (E ἐνετύλιξας) με σινδόνι cum CE .. B ἐνετύλιξας αὐτὸ ἐν
σινδ. | ἐπέθηκας cum C .. BE ἔθηκας | ἐπὶ τὸ πρ. μου cum C, item E εἰς
τὴν ὄψιν μου, item in (super) faciem meam Vatt Ven .. C ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου
| ἐν (B ἐπὶ) τῷ μνημείῳ (B σπηλαίῳ) σου τῷ καινῷ cum CB Vatt Ven .. E ἐν

πρὸς τὴν θύραν τοῦ μνημείου. καὶ εἶπον τῷ λαλοῦντί μοι Δειξόν μοι τὸν τόπον ὅπου ἔθηκά σε. καὶ ἀπήνεγκέν με καὶ ἔδειξέν μοι τὸν τόπον ὅπου ἔθηκα αὐτόν, καὶ τὸ συνδόνιον ἔκαίτο ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ σουδάριον τὸ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐπέγων ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρὸς καὶ ἔστησέν με τῶν θυρῶν κεκλεισμένων μέσον τοῦ οἴκου μου, καὶ ἀπήγαγέν με εἰς τὴν κλίνην μου καὶ εἶπέν μοι Εἰρήνη σοι. καὶ κατεφίλησέν με καὶ εἶπέν μοι Ἔως τεσσαράκοντα ἡμερῶν μὴ ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ οἴκου σου· ἰδοὺ γὰρ πορεύομαι πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

CAPUT XVI.

¹ Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται τὰ ῥήματα ταῦτα παρὰ τοῦ Ἰωσήφ ἐγένοντο ὥστε νεκροὶ καὶ ἔπεσαν χαμαί, καὶ ἐνήστευσαν ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ παρεκάλεσεν ὁ Νικόδημος σὺν τῷ Ἰωσήφ τὸν Ἄνναν καὶ τὸν Καϊά-

τῷ καινῷ σου μνήματι | θύραν τ. μνημείου. . B Ven θύρ. τ. σπηλαίου | καὶ εἶπον τῷ λαλοῦντί μοι cum BE Vatt (Ven om τῷ λ. μ.) . . C κ. εἶπα ἐγὼ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτόν μετ' ἐμοῦ | ἔθηκα cum B . . C τέθηκα (sic) | B om male ἀπήνεγκέν (E ἀπήγε) με κ. ἔδ. μοι | ἔθηκα cum B . . C rursus τέθηκα | τὸ συνδόνιον ἔκαίτο ἐν αὐτῷ cum B . . E καὶ τὴν συνδόνιν (sic, teste Thil) δ περιέβαλα αὐτόν, item C κ. τὴν συνδόναν ἢ περιέθηκα αὐτόν . . Ven Fabr et sindonem, item Vatt additis quam miseram ei | τὸ εἰς τὸ πρ. αὐτοῦ cum B . . E ὃ ἐνετύλιξα αὐτοῦ τὸ πρ., C ὅνπερ (sic) ἐνέδυσα τὸ πρ. αὐτ., Vatt Ven quod involveram in faciem eius, Fabr in quo caput eius involvi | καὶ ἐπέγων (C ἔγων) cum BC, item Vatt et cognovi . . E ἀπὸ τότε ἔγων ἀληθῶς, Ven et tunc manifeste cognovi, Fabr tunc cognovi | Ἰησοῦς cum CE . . B ὁ Ἰησ. | B τῆς χειρ. μου | ἔστησέν (posuit) με τ. ὁ. κεκλ. (E om τ. ὁ. κεκλ.) μέσον (E ἐν μέσῳ) τοῦ οἴκ. μου cum CE Vatt Ven . . B ἐξέβαλέν με κεκλεισμένων τῶν θυρ. | καὶ ἀπήγαγέν (Vatt posuitque, Ven et praecevit [ἀνέπαυσεν?]) με ε. τ. κλ. μου cum C Vatt Ven . . B κ. ἀπήγ. με εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἀνέπαυσέν με εἰς τὴν κλ. μου. . E om | Εἰρήνη σοι (ita B; C σου?) . . E om una cum seqq. καὶ κατ. με κ. εἶπε μοι (ob δημοσιόλευτον) | καὶ εἶπέν μοι cum B Vatt Ven . . C καὶ παρήγγειλέ μοι λέγων | τεσσαράκοντα ἡμερῶν (B ἡμερ. τεσσ.) cum BE Latt . . C τεσσάρων ἡμερῶν | μὴ ἐξέλθῃς (non exeat) cum CE Latt . . B μὴ ἐξέλθῃς | πρὸς τ. ἀδελφ. μου h. l. cum B Vatt Ven (Fabr om ε. τ. Γαλ.) . . C post Γαλιλαίαν

XVI, 1. οἱ ἀρχισ. (Fabr princip. sacerdot.) καὶ οἱ ἱερ. κ. οἱ Λευ. cum C Ven Fabr; item omisso κ. οἱ Λευ. Vatt . . E οἱ ἀρχισυνάγωγοι . . B οἱ Ἰουδαῖοι | παρὰ τ. Ἰωσ. cum BC Vatt Ven . . E Fabr om | ἕως ὥρας ἐνάτης (BC ἐνάτ.): ita BC Vatt Ven . . apud Thil. per errorem ut videtur editum est ἕ. ἡμέρας ἐνν. | κ. παρεκάλεσεν (ita etiam E) ὁ (E om) Νικ. σὺν τῷ (E Νικ. καὶ) Ἰωσ. τὸν (E om) Ἄνν. κ. τὸν (E om) Κκ. (E add καὶ) τ. ἱερ. κ. τ. Λευ. (E om κ. τ.

φαν, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευῖτας λέγοντες Ἀνάστητε καὶ στήτε ἐπὶ τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ γεύσασθε ἄρτον καὶ ἐνισχύσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ὅτι αὖριον σάββατον κυρίου ἐστίν. καὶ ἀνέστησαν καὶ ᾤψαντο τῷ θεῷ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἀνὴρ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Τῷ δὲ σαββάτῳ ἐκάθισαν οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται συνζητοῦντες πρὸς ἀλλήλους καὶ λέγοντες Τίς αὕτη ἡ ἔργῃ ἡ φθάσασα εἰς ἡμᾶς· ὅτι οἶδαμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα. λέγει Λεὺὶς διδάσκαλος Τοὺς γονεῖς αὐτοῦ οἶδα φοβουμένους τὸν θεὸν καὶ τὰς εὐχὰς μὴ ἀποστεροῦντας καὶ τὰς δεκάτας ἀποδιδόντας τρις τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ ὅτε ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἀνήνεγκαν αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ θυσίας καὶ ὀλοκαυτώματα ἔδωκαν τῷ θεῷ. καὶ ὅτε ἔλαβεν αὐτὸν ὁ μέγας διδάσκαλος Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ βῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. καὶ ᾠλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Εὐαγγελί-

Λευ.) λέγοντες cum BE . . C x. προσκαλεσάμενος ὁ Νικ. καὶ Ἰωσ. τὸν Ἀν. κ. τὸν Κλ. λέγουσιν τοῖς ἄρχιερεῦσιν καὶ τοῖς Λευῖταις . . Vatt *Hoc videntes Nicodemus et Ioseph rogauerunt eos dicentes: similiter Ven, Fabr haec cum aliis pluribus om* | Ἀνάστητε καὶ στήτε cum CE, item *surgite* (Vattb add *et*) *stare* Vatt . . B Ἀναστάντες | ἐπὶ (*super, supra*) τοὺς cum BE Vatt . . C εἰς τοὺς | ἄρτοι cum BC . . E ἄρτου | C ἐνισχύσατε | σάββ. κυρίου ἐστίν cum B Vatt Ven . . C σάββ. τοῦ κυρίου (*omisso ἐστίν*) | καὶ (C om) ἀνέστησαν καὶ cum CE Ven . . B Vatt καὶ ἀναστάντες | ἕκαστος ἀνὴρ cum C . . BE Vatt om ἀνὴρ

Τῷ δὲ σαββάτῳ cum CE . . B τὸ δὲ σάββατον | ἐκάθισαν cum BE . . C ἐκάθισαν | οἱ διδάσκ. ἡμ. καὶ (*haec omnia om B*) οἱ ἱερ. καὶ (B add *et*) Λευῖται . . Vatt *didascali et doctores* | συνζητοῦντες cum BC . . E συζητ. ? | καὶ λέγοντες cum C Vatt Ven . . E καὶ εἶπαν . . B om | αὕτη ἡ ὄργῃ cum BC Ven . . E Vatt ἡ ὄργ. αὕτη | ἡ φθ. εἰς (*ita B; C πρὸς, E om*) ἡμᾶς . . Vatt Ven *quae superveni nobis* | E ὅτι μὲν τὸν πα. α. καὶ τ. μητ. οἶδαμεν | Λεὺὶς (B - ἡς) cum BE Vatt Ven (*Fabr etc Levita*) . . C Ἀδδᾶς | καὶ τὰς δεκ. ἀποδιδόντας (B - διδόντας) cum BC Vatt Ven . . E om | ἀνήνεγκαν cum CE . . B προσήνεγκαν . . Vatt *levaverunt, Ven adduxerunt* | ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ cum C Vatt (*in loco isto*) . . B ἐπὶ τῷ τόπῳ ἁγίῳ, E εἰς τὸν τόπον ἁγίον, Ven (*item Fabr etc*) *in templum* | θυσίας cum BC Latt . . E θυσίαν | καὶ ὅτε (B ὅτι) ἔλαβεν (*item Fabr etc et quando suscepit*) . . Ven *accipiens quoque, Vatt nom et -- tulit* | B ὅτι ἔδον | B τὸν σωτήριόν σου, *sed pergit* ὃ | πάντων τῶν λαῶν cum BC Latt . . E παντός τοῦ λαοῦ | ᾠλόγ. (C εὐλόγ. ?) αὐτοὺς . . B ᾠλόγ. αὐτόν | Εὐαγγ.

ζομαί σοι περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ εἶπεν Μαρία Ἀγαθόν, κύριέ μου. καὶ εἶπεν Συμεὼν πρὸς αὐτήν Ἀγαθόν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

² Λέγουσιν τῷ διδασκάλῳ Λευὶ Ταῦτα σὺ πῶς οἶδας; λέγει αὐτοῖς Λευὶ Οὐκ οἶδατε ὅτι παρ' αὐτοῦ ἔμαθον τὸν νόμον; λέγουσιν αὐτῷ τὸ συνέδριον Τὸν πατέρα σου θέλομεν ἰδεῖν. καὶ μετεστείλαντο τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἐρωτήσαντες αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς Τί ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατε τῷ υἱῷ μου; ὁ μακάριος καὶ δίκαιος Συμεὼν αὐτὸς ἐδίδαξεν αὐτῷ τὸν νόμον. λέγει τὸ συνέδριον ῥαββὶ Λευὶ Ἀληθές ἐστιν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας; καὶ εἶπεν Ἀληθές ἐστίν. καὶ εἶπαν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ

γελίζομαί (ita B Vata Ven; E - λίσωμέν) σοι (E add σήμερον) περὶ τ. π. τ. καὶ εἶπ. Μαρία -- Ἀγαθόν· (Ven om; Vata add et dixit iterum) ἰδοὺ cum BE (sed is a verbis παιδίου τούτου statim pergīt καὶ εἶπεν αὐτῷ [sic] Συμεὼν Ἰδοὺ, ita ut plura excidiisse appareat) Vata Ven (Vatb Fabr etc priora tantum Eὐαγγ. usque περ. τ. παιδ. τουτ. habent, tum pergunt Ecce) .. C statim pergīt Ἰδοὺ | καὶ εἰς σημεῖον .. C καὶ εἶναι σημ.

2. Λευί: B Λευί, E Λευὶς .. C om Λέγουσιν τῷ usque ἔμαθον τὸν νόμον | Ταῦτα σὺ πῶς οἶδας cum E, item Ven (similiterque Vatt) Et tu haec quomodo nosti (Vatt vidisti) .. B Σὺ ταῦτα πῶς ἤκουσας | λέγ. αὐτ. (Vatt Ven om) Λευὶς cum B Vatt Ven .. E om Λευὶς | οἶδατε .. B εἶδατε | παρ' αὐτοῦ (ab ipso) cum E Vatt Ven .. B παρ' αὐτῷ | λέγουσιν (ita C; B λέγει) αὐτῷ (B αὐτόν) τὸ συνέδριον cum BC, item Vata dicunt ipsi de concilio, Vatb dicit concilium .. E λέγουσιν αὐτῷ, Ven et dixerunt Iudaei | ἰδεῖν cum CE Vatt (Ven scire) .. B ἐρωτῆσαι | μετεστείλαντο: C - λατο, B μετέστειλαν, E μεταστείλας | καὶ ἐρωτήσαντες αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς cum B; item Vatb et didicerunt eo dicente .. E καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, item Vata et didicerunt ab eo. Et pater eius dixit ad eos .. C καὶ ἐπονθάνοντο παρ' αὐτοῦ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸς αὐτούς. | ὁ μακάριος cum BE Vatt .. C ὁ μέγας | ἐδίδαξεν (C - ξατο) αὐτῷ (ita CE) cum CE .. B αὐτόν ἐδίδαξεν | λέγει τὸ συνέδρ. ῥαββὶ Λευὶ (cod. ῥαββὲλ λευεὶ) Ἀληθές ἐστιν τὸ ῥῆμα ὃ (haec ex CE assumsi, vide post; B ἀληθές ἐστιν τὰ ῥήματά σου ἃ) ἐλάλησας (B add ἡμῖν, non item CE, nec Vatt) cum B etc; item Vatt dicit concilium ad Rabbi Levi Verus est sermo (Vata add tuus) quem dixisti .. C λέγει αὐτῷ τὸ συνέδριον Ἀρα δὲ ἡ (sic pro Ἀρα δὴ) ἀληθῶς (pro - θές) ἐστιν τὸ ῥῆμα τοῦτο ὅσα (sic pro ὃ) ἐλάλησας .. E καὶ λέγει τὸ συνέδρ. τῷ Λευὶ Ἀληθές ἐστὶ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε | καὶ εἶπεν (C εἶπ. δὲ πρὸς αὐτούς) Ἀληθές (C Ναί, ἀληθῶς) ἐστιν cum EC .. B Vatt om | καὶ εἶπαν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ -- cum B Vatt .. C τότε οἱ -- εἶπαν ..

ιερείς καὶ οἱ Λευῖται Δεῦτε ἀποστείλωμεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἐλθόντας καὶ ἐξηγησαμένους περὶ τῆς διδαχῆς καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ εἰπωσιν ἡμῖν πῶς εἶδον αὐτὸν ἀναληφθέντα. καὶ συνήρεσεν ὁ λόγος οὕτως πᾶσιν. καὶ ἀπέστειλαν τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἤδη ἀπελθόντας εἰς τὴν Γαλιλαίαν μετ' αὐτῶν καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς Εἰπατε βαββὶ Ἀδᾶ καὶ βαββὶ Φινεὲς καὶ βαββὶ Ἀγγαίῳ Εἰρήνη ὑμῖν καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν. ἐπιζητήσεως πολλῆς γενομένης ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀπεστάλημεν πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς εἰς τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον Ἱερουσαλήμ.

Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὗρον αὐτοὺς καθεζομένους καὶ μελετοῦντας τὸν νόμον, καὶ ἠσπάσαντο αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ. καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες οἱ εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς τοὺς ἀπελθόντας πρὸς αὐτοὺς Εἰρήνη ἐπὶ παντὶ τῷ Ἰσραὴλ. καὶ εἶπαν Εἰρήνη ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαν πρὸς αὐτοὺς Τί ὅτι

Ε καὶ εἶπαν τὸ συνεδρίον | ἀποστείλωμεν . . B ἀποστέλωμεν (sic) | τ. τρεῖς ἄνδρ. cum G Latt; item B τ. ἄνδρ. τοὺς τρεῖς . . E om | τ. ἐλθόντ. κ. ἐξηγησ. (E ἐξαγγελιαμένους) cum CE Vatt . . B Ven om ἐλθ. καὶ | εἶδον . . B εἶδασιν | συνήρεσεν (conspiciuit) cum BE Vatt . . C Vatt Ven ἤρεσεν | καὶ ἀπέστειλαν τοὺς τρεῖς (E om) ἄνδρ. cum BE Vatt Ven . . C κ. ἀπέστ. πρὸς τ. τρ. ᾧ | τοὺς ἤδη ἀπελθ. εἰς τ. Γαλ. μετ' αὐτ. cum B, item E . . C τοὺς ἐλθόντας καὶ ἀπελθόντας μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλ. | εἶπαν . . C εἶπον | βαββὶ (B ter βαββεί) Ἀδᾶ (CB Ἀδδᾶ; Ven Adam; Vatt Adas, Adde) κ. ρ. Φιν. κ. ρ. C ter τῷ βαββί, sed B ter om τῷ ρ. Ἀγγαίῳ (B Ἀγγέῳ, Vatt Ven Eglia; C Ἠλίᾳ; E om καὶ βαββ. Ἀγγ.) : hunc ordinem habent C(E) Vatt Ven . . B primo loco Φινεὲς, altero Ἀδδᾶ ponit | καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν cum E Ven (Pax vobis et vestris) . . BC καὶ πάντα ὅσα (B add ἐν) ὑμῖν . . Vatt om | ἐπιζητήσεως cum B . . C ζητήσεως | B γενομένης | ἀπεστάλημεν cum C, item Vatt directi sumus . . BE ἀποστείλωμεν (Ven missimus sic; sed videtur potius missi sumus corrigendum esse) | πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς cum B, item Ven (ad vos advocandos, ut venialis) Vatt (ad vocandum vos, ad vos ut venialis) . . E τοὺς ἄνδρας τούτους καλέσαντας ὑμᾶς, item C μετὰ τοὺς ἄνδρας τούτους καλέσαι ὑμῖν | εἰς τὸν ἅγ. τόπον τοῦτ. Ἱερουσ. cum C Vatt, item E Vatt εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἡμῶν (Vatt om) Ἱερ. (Ven nil nisi εἰς Ἱερ.) . . B praeim ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, reliqua vero ab eis usque καὶ ἐπορεύ absцisso margine inferiore perierunt.

B ἤσαν | μελετοῦντας . . ita et B et C | τὸν νόμον cum C Vatt Ven . . B τοὺς νόμους | καὶ εἶπαν (cum BC, Thi. ed. εἶπον) οἱ ἄνδρ. οἱ εἰς τὴν Γαλιλ. (ita B; C om οἱ εἰς τ. Γ.) πρ. τ. ἀπελθ. πρ. αὐτ. cum BC . . E καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς | Εἰρ. ἐπὶ πα. τῷ Ἰσρ. cum B . . C (et E?) Εἰρ. παντὶ τῷ λαῷ Ἰσρ. | καὶ εἶπαν Εἰρήνη ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαν πρὸς αὐτοὺς cum CB . . B om | Τί ὅτι ἤλθατε cum C Vatt . . BE Τί δὲ (E om) ἤλθ. πρὸς ἡμᾶς |

ἦλθατε; καὶ εἶπαν οἱ ἀποσταλέντες Καλοῦσιν ὑμᾶς τὸ συνέδριον ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἰερουσαλήμ. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἄνδρες ὅτι ζητοῦνται ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἠΰξαντο τῷ θεῷ, καὶ ἀνεκλήθησαν μετὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἀνέστησαν καὶ ἐπερεύθησαν ἐν εἰρήνῃ ἐν Ἰερουσαλήμ.

Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐκαθέσθη τὸ συνέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐπερώτησαν αὐτοὺς λέγοντες "Οὕτως εἶδατε τὸν Ἰησοῦν καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος Μαυίχ, διδάσκοντος αὐτοῦ τοὺς ἑνδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ εἶδατε αὐτὸν ἀναληφθέντα; καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες Ὡς ἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα, οὕτως καὶ εἴπαμεν.

³ Λέγει "Αννας "Αρατε αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἴδομεν εἰ συμφωνεῖ ὁ λόγος αὐτῶν. καὶ ἦραν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. καὶ καλοῦσιν πρῶτον τὸν Ἀδᾶ καὶ λέγουσιν αὐτῷ Πῶς ἴδες τὸν

καὶ εἶπαν οἱ ἀποσταλέντες cum C Vatb (dixerunt legati) .. BE οἱ δὲ εἶπον (B add πρὸς αὐτούς) | Καλοῦσιν (Vatt Clamat) ὑμ. τὸ -- Ἰερουσαλήμ cum C Vatt .. B Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον καλοῦσιν ὑμᾶς εἰς Ἰερουσαλήμ .. E Οἱ πέμψαντες ἡμᾶς μετ' ὑμῶν πρῶτην νῦν καλοῦσιν ὑμᾶς εἰς τὸ συνέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν. | ἐκ τοῦ συνεδρίου (Vatt a concilio) cum B Vatt .. C (et E?) ἐν τῷ συνεδρίῳ | ἀνεκλήθησαν (B - κλήθησαν) cum BE Vatt (recubuerant) .. C ἀπελθόντες | μετὰ τῶν ἀνδρῶν (cum illis, cum viris) cum BE Vatt .. C add τῶν ἐλθόντων | καὶ ἀνέστησαν cum CE Vatb .. B Vata om | ἐν εἰρήνῃ cum CE Vatt .. B om | ἐν Ἰερ. cum C (et E?) .. B εἰς Ἰερ.

Καὶ τῇ ἐπαύριον cum BE Vata (Vatb om καί) .. C Τῇ δὲ ἐπαύρ. ἐκαθέσθη cum BC .. E ἐκάθισε | ἐπερώτησαν: ita B (et E?), item Vata .. C ἐπηρώτησαν (sed retinet λέγοντες) | "Οὕτως (Manifeste) εἶδατε (BE οἶδ.) cum BE Copt Vatt .. C Ἰδῶς ἴδατε | καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος cum BE .. C καθεζόμενον ἐν τῷ ὄρει | Μαυίχ: ita constantiae caussa ex A (qui h. l. hiat) scribendum erat .. B Μαυβήχ, E Μαλήχ, C Μομφή, Copt Mabrech, Vatt Mambre | διδάσκοντος αὐτοῦ cum B .. C διδάσκων .. E καὶ διδάσκοντα .. Copt docentem (sine καί) | ἑνδεκα (etiam Copt habet) .. Vatb (reliqui Latini h. l. huc non faciunt) om | καὶ εἶδατε: ita B (Copt num vidistis); E καὶ πάλιν Οἶδατε; C καὶ ὅτι εἶδατε | ἀναληφθέντα .. E add εἰς τὸν οὐρανόν. | καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς (E om) καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες (E om οἱ ἄνδρ.) Ὡς (ita C; E Οὕτως) ἴδομεν (E οἶδαμεν) α. ἀναλ. (E add εἰς τὸν οὐρανόν), οὕτως καὶ εἴπαμεν (E om οὗτ. κ. εἴπ.) cum C(E) .. B Copt om. Item Latini nostri h. l. plura praetereunt.

3. Λέγει Ἄννας cum E Copt (Fabr tunc Annas et Caiphas segregaverunt eos etc) .. C λέγ. Ἀνανίας ραββί .. B λέγει αὐτοῖς | καὶ ἴδομεν εἰ συμφωνεῖ (ita E; B ἐάν συμφωνῇ) -- αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων cum BE .. C om (ob ὁμοιοτέλευτον) | πρῶτον τόν: C τὸν πρῶτον, E πρῶτον, B τόν | Ἀδᾶ .. BC Ἀδᾶ. Vide supra. | ραββί .. B om | Ἰδῶς ἴδες (ita BC) τ. Ἱ. ἀναλ. cum BC .. E Εἰπέ ἡμῖν

Ἰησοῦν ἀναληφθέντα· λέγει Ἀδᾶς Ἔτι καθεζομένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος Μαμὶλχ καὶ διδάσκοντος τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εἶδαμεν νεφέλην ἐπισκιάσασαν αὐτὸν τε καὶ τοὺς μαθητάς αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν ἢ νεφέλῃ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκειντο ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ καλοῦσιν Φινεὲς τὸν ἱερέα, καὶ ἠρώτησαν καὶ αὐτὸν λέγοντες Πῶς ἴδες τὸν Ἰησοῦν ἀναληφθέντα· καὶ αὐτὸς εἶπεν ὡσαύτως. ἠρώτησαν δὲ πάλιν τὸν Ἀγγαῖον, καὶ αὐτὸς εἶπεν ὡσαύτως. καὶ εἶπαν τὸ συνέδριον Ὁ νόμος Μωυσέως περιέχει Ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν σταθίσεται πᾶν ῥῆμα. λέγει ὁ Βουθέμ διδάσκαλος Ἰέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Καὶ περιπατεῖ Ἐνώχ σὺν τῷ θεῷ, καὶ οὐχ ὑπάρχει ὅτι ἔλαβεν αὐτὸν ὁ θεός. Ἰάειρος διδάσκαλος εἶπεν Καὶ τοῦ

πῶς οἴδατε (sic) αὐτὸν ἀναλ. | λέγει Ἀδᾶς cum B (item Vatt *dicti primus Ad-*
das) .. C καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀδδᾶς .. E καὶ εἶπεν | Ἔτι καθεζομένου αὐτ. εἰς
τὸ ὄρος (ita B; C ἐν τῷ ὄρει) Μαμὶλχ (ex A scripsi ut supra; B Μαμβήχ, C
Μομφή, Vatb *Mambre*) καὶ διδάσκοντος (ita B; C διδάσκων) τ. μ. α. εἶδαμεν
(ita B, C ἴδωμεν) νεφ. ἐπασκ. αὐτὸν τε καὶ (ita C; B αὐτῷ καί, sed sequitur
τοὺς etc) τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτόν (ita B; C καὶ ἐπήρθη) ἢ
νεφέλῃ -- ἔκειντο (ita B; C ἤυχοντο κείμενοι, etiam Vatt) ἐπὶ πρ. ἐπὶ τ. γ. cum
BC (similiter Vatt, sed ex parte propius ad E accedunt) .. E ὅτι εἶδον αὐτὸν
καθεζόμενον καὶ διδάσκοντα τοὺς ἑνδεκα μαθητάς, καὶ εὐθὺς ἦλθεν ἢ νεφέλῃ
καὶ ἤρπασεν αὐτόν (Vatt et subito [Vatb om] *nubes lucida obumbravit eum* etc),
καὶ ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν | καὶ καλοῦσιν cum B (Vatt *vocantes autem*) ..
C καλοῦσι, G καλοῦσιν πάλιν .. E haec et sequentia breviter comprehendit his
καὶ πάλιν ἠρώτησαν τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἠλίαν, καὶ εἶπαν καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως |
Φινεὲς (B Φινάιαν, G Φοιναία, C τὸν Φινεὲς) τὸν (ita CG; B om) ἱερέα (B
ἱερέαν, item C?) .. consentiunt Vatt | καὶ ἠρώτ. καὶ (ita B, item Vatt *et*
irsum; CG om) αὐτ. λέγοντες (ita CG Vatt; B om) | ἴδες cum BC .. G εἶδες
| ἀναληφθέντα cum CG Vatt .. B om | ἠρώτησαν δὲ (ita BC; G om) πάλιν τὸν
Ἀγγαῖον (ita B, Vatt ut supra *Egia*; C Ἠλίαν, G Ἠσαῖαν) | καὶ αὐτὸς εἶπεν
ὡσαύτως (ita G; C ὁμοίως) cum CG .. B καὶ εἶπεν αὐτοῖς τὰ ὅμοια | καὶ εἶ-
παν (BC εἶπεν) τὸ συνέδρ. (B add τῶν Ἰουδαίων) | Μωυσέως: ita B .. CG
Μωσέως | δύο ἢ τριῶν cum BEG Ven Vatb Fabr .. C Vatt δύο καὶ τρ. Prae-
terea CG (et E?) Fabr add μαρτύρων, sed id om cum B Vatt (Vatb *hominum*)
Ven | ῥῆμα .. E add τέλειον | ὁ Βουθέμ cum G; B Βουθής, Ven *Abudem*,
Vatb *Abundes* .. C ὁ Ἀδδᾶς | ἐν τῷ νόμῳ .. B add Μωυσέως | Καὶ περι-
πατεῖ (cod. πατην) Ἐνώχ σὺν τῷ θεῷ cum E, item (*et ambulavit Enoch cum*
deo) Vatt Ven .. CG καὶ μετετέθη Ἐνώχ .. B οὐκ (sic) εὕρισκετο Ἐνώχ | καὶ
οὐχ ὑπάρχει (E ὑπῆρχεν) cum CEG (Vatt Ven *et translatus est*) .. B om | ὅτι
ἔλαβεν cum EG item (*quia iulit*) Vatt Ven .. BC ὅτι μετετέθηκεν | Ἰάειρος ..
EG Ἰάηρος, B Ἰερίως, C Ἠάϊρος | εἶπεν cum CG (et E?) .. B λέγει | Καὶ

ἀγίου Μωυσέως θάνατον ἠκούσαμεν, καὶ αὐτὸν οὐκ εἶδαμεν· γέγραπται γὰρ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου Καὶ ἀπέθανεν Μωυσῆς ἐκ στόματος κυρίου, καὶ οὐκ ἔγνω ἀνὴρ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ραββὶ Λευὶς εἶπεν· Τί ὅτι ραββὶ Συμεὼν εἶπεν, ὡς εἶδεν τὸν Ἰησοῦν, Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον; καὶ ραββὶ Ἰσαὰκ εἶπεν· Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ, ὅτι τὸ ὄνομά μου κέκληται ἐν αὐτῇ.

⁴ Τότε Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπαν· Ὁρθῶς εἶπατε τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωυσέως, ὅτι τοῦ Ἐνώχ θάνατον οὐδεὶς εἶδεν καὶ Μωυσῆ θάνατον οὐδεὶς ὀνόμασεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς λόγον

τοῦ ἀγίου cum B Vatt .. CG Ven om Καὶ | ἠκούσαμεν .. C male οὐκ ἤκ. | καὶ αὐτὸν οὐκ (B pro his οὐ μέντοι) εἶδαμεν (ita B; CG οἶδαμεν; E εἶδομεν?). item Vatt Ven et non vidimus | γέγρ. γάρ cum BEG Ven Vata .. C Vata om γάρ | ἐκ (G διὰ) στόματος cum EG item ex ore Vatt Ven .. B διὰ λόγου, C ἐν ῥήματι (sed scriptum ibi est ἐν αἰτήματι) | ἀνὴρ cum BCG .. E ἄνθρωπος | ἕως τ. ἡμ. ταύτης cum CEG, item usque in praesentem diem Vatt .. B Ven μέχρι τῆς σήμερον (hodiernum) ἡμέρας | Τί ὅτι cum G, item (Quid est [quod] Rabbi) Ven .. C διότι, B ὅτι, item (quod) Vata (Vata ei) .. E om Τί ὅτι usque καὶ ραββὶ Ἰσ. εἶπεν | ραββὶ .. B ραββεῖς, G ραμβεῖς (idem antea ραμβὶ λευεῖς) | ὡς εἶδεν (ita C; B ἶδεν, G οἶδεν) τ. Ἰησοῦν (G τ. Χριστὸν Ἰησ.) .. Vatt Ven om | ἐν τῷ Ἰσραὴλ cum BG Vatt Ven .. C om | καὶ ραββὶ (G ραββεῖς) Ἰσαὰκ (C Ἰσαάκ) εἶπεν cum G Vatt Ven, item C .. B εἶπεν πάλιν (ita ut verba quae sequuntur ad ραββὶ Λευεῖς pertineant) | Ἰδοὺ ἐγὼ cum CG Vata, item Ἰδοὺ E Vata Ven .. B om | ἐξαποστέλλω (E - στείλω?) cum B (- στείλων) GE, item mitto Vatt Ven .. C ἀποστελῶ | πρὸ προσώπου σου cum BE Ven .. C (sed vide post) G om | ὃς προπορεύσεται ἔμπρ. σου cum BG .. C ὃς προπορεύσεται πρὸ προσώπου σου .. E Ven ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθ. σου | τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ cum CG, item E (cum prioribus coniungens) ἐν πάσῃ ὁδῷ αὐτοῦ ἀγαθῇ, item Vatt (Vata custodire in omni via bona, Vata qui custodiat omnes vias bonas) .. B τοῦ διαφ. τὴν ὁδὸν σου τὴν ἀληθινήν | ὅτι τὸ ὄνομά μου (ita CG; B σου) κέκληται ἐν αὐτῇ (haec B habet; G ἐπικαλεῖσθαι σε, C ἐνέγκεται) .. Vatt quia (Vata et) nomen eius attuli (Vata attuli) novum (ἤνεγκα καινόν?) .. E om. Omnino vitium in his latet.

4. Τότε cum CG Vatt Ven .. BE om | Ὁρθῶς εἶπατε cum BEG Vatt Ven .. C καθῶς εἶπ. | τὰ γεγραμμένα cum CEG .. B γέγραπται | ἐν τῷ νόμῳ Μωυσέως (ita BG; CE Μωσέως) cum BEG Latt .. C Μω. ἐν τ. νόμ. | ὅτι τοῦ Ἐνώχ θάν. οὐδ. εἶδεν (ita G, E οἶδεν, C ὀνόμασεν; Vatt Ven vidit) cum GEG Vatt Ven .. B ὅτι θάνατον τούτου οὐδ. εἶδεν | καὶ Μωυσῆ (ita B, item et saneti Moysi Vata; sed E καὶ τοῦ προφήτου Ἠλίου, G Vata Ven καὶ τοῦ ἀγίου Ἠλία. Praeterea Vata Elias nomen pro Enoch habet) θάνατ. οὐδεὶς ὀνόμασεν (ὀνόμασεν

ἔδωκεν τῷ Πιλάτῳ· καὶ ὅτι εἶδαμεν αὐτὸν ῥαπίσματα λαβόντα καὶ ἐμπτύσματα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιέθηκαν αὐτῷ, καὶ ὅτι ἐφραγελλώθη καὶ ἀπόφασιν ἔλαβεν ἀπὸ Πιλάτου, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ Κρανίου ἐσταυρώθη καὶ δύο λησται μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὄξος ἐπότισαν αὐτὸν μετὰ χολῆς, καὶ ὅτι λόγχη τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐξεκέντησεν Λογγίνος ὁ στρατιώτης, καὶ ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἤτήσατο Ἰωσήφ ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὅτι καθὼς λέγει ἀνέστη, καὶ καθὼς λέγουσιν οἱ τρεῖς διδάσκαλοι Εἶδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ὅτι ὁ βαββὶ Λευὶς εἶπεν μαρτυρήσας τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ βαββὶ Συμεῶνος, καὶ ὅτι εἶπεν Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτωσὶν

[non ὠνόμ.] habent BCG; E rursus οἶδεν) cum BEG Vatt Ven .. C (sed is ante habet ὠνόμασεν pro εἶδεν) om | C λόγον δ' ἔδωκεν | τῷ Πιλάτῳ cum BG .. C om τῷ | καὶ ὅτι εἶδαμεν (C ἴδομεν, G οἶδωμεν) cum B (is praeterea a secunda manu istis praemissa habet καὶ ὅτι ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ κρανίου), CG, item Vata et quia vidimus .. E Vatt om ὅτι (Pendere videtur et h. l. et in seqq. ab εἶπαν.) | λαβόντα cum CG (et E?) .. B λαμβάνοντα | καὶ ἐμπτύσμ. εἰς τὸ πρ. αὐτ. cum G .. C κ. ἐμπτ. ἔλαβεν, B καὶ ὅτι ἐμπτ. ἐλάμβανεν εἰς τὸ πρόσωπ. αὐτοῦ, E καὶ ὅτι ἐμπτ. ἔλαβε τὸ πρόσωπ. αὐτ. | καὶ ὅτι (cum C, BG om) οἱ στρ. (B οἱ στρ. post περιέθ. ponit) -- περιέθ. αὐτῷ cum BCG .. E om | καὶ ὅτι (cum BE; G om) ἐφραγελλώθη cum BEG .. C κ. ὅτι ἐφραγελλώσαν αὐτόν | καὶ ἀπόφ. ἔλαβ. ἀπὸ (BG ὑπὸ) Πιλ. cum BCG .. E om | καὶ ὅτι (cum C; G om) ἐπὶ τοῦ (G τόπου pro τοῦ) Κρανίου ἐστ. cum CG .. BE κ. ὅτι ἐπὶ ξύλου ἐστ. (item Fabr in ligno mortuus est; neque magia Vatt Ven τοῦ Κρανίου exprimunt) | καὶ ὅτι ὄξος cum BCE .. G om ὅτι | ἐπότισαν αὐτόν cum BG Vata .. EG Vatt ἐπότισθη | μετὰ χολῆς cum B (item felle et aceto potaverunt) .. C add καὶ ὕσσωπον, item G μεμιγμένης .. E om | καὶ ὅτι (cum CE; BG om; praeterea C add τὸ σῶμα αὐτοῦ) λόγχη (B om? alio loco ponit?) ἐξεκέντησεν: ita BCEG, sed B post verba καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ deficit, nisi quod ex vestigiis scripturae deperditae concludendum videtur sequi ὁ στρατιώτης Λογγίνος | Λογγίνος: ita G; CE ὁ Λογγ. | ὁ στρατιώτης cum C, item miles Vatt Ven .. G ὁ ἑκατόνταρχος, E ὁ στρατηγός | καὶ ὅτι τὸ σῶμα: ita omnes i. a. CEG | ἤτήσατο Ἰωσ. ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν cum C, item Vatt postulavit pretiosus (Vatt domitius) pater noster Ioseph (Vatt Ios. pat. nost.) .. E ἤτήσατο ὁ τίμιος Ἰωσήφ, G ὁ τίμιος πατὴρ ἤτήσατο Ἰωσήφ | καὶ ὅτι καθὼς λέγει (ita E, G λέγουσιν) ἀνέστη cum EC, similiter Vatt Ven (sed Latini om κατ. λέγ.) .. G om | καὶ (G add ὅτι) καθὼς λέγουσιν: ita CEF GH, item Ven | Εἶδομεν (ita FH; CG ἴδωμεν) cum C FGH Copt (simile anacoluthon vide supra) .. E Ven (Vatt) εἶδον | καὶ ὅτι βαββὶ etc: hanc postremam partem addunt CEF GH (reliqui codices graeci AB iam ante defecerunt, item D), item Coptus interpres. De latinis vero codicibus Vatt Ven priora tantum habent eaque cum capite XVII. coniungunt; Fabr etc omittunt. | καὶ ὅτι: ita CEF GH .. Vatt Ven Copt om ὅτι | ὁ βαββὶ (H βαββίς, G ῥαμβίς) Λευὶς cum FGH .. CE om ὁ | εἶπεν .. G ante Λευὶς ponit | Συμεῶνος .. FH Συμεών | καὶ ὅτι εἶπεν cum CEF GH .. Copt

ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ εἶπαν πάντες οἱ διδάσκαλοι πρὸς πάντα τὸν λαὸν κυρίου Εἰ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστή ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, γινώσκοντες γνῶσθε, οἶκος Ἰακώβ, ὅτι γέγραπται Ἐπικατάρatos πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλου κρεμᾶμενος. καὶ ἑτέρα γραφή διδάσκει Θεοὶ οἵτινες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαντο, ἀπολοῦνται. καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται πρὸς ἀλλήλους Εἰ ἕως τοῦ σώμμου τοῦ λεγομένου Ἰωβὴλ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, γινώσκετε ὅτι ἐπικρατεῖ ἕως τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐγειρεν ἑαυτῷ λαὸν καινόν. τότε παρήγγειλαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται παντὶ τῷ Ἰσραὴλ λέγοντες Ἐπικατάρatos ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὃς ποίημα χειρὸς ἀνθρώπου προσκυνήσει, καὶ ἐπικατάρatos ἀνὴρ ὃς κτίσματα παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνήσει. καὶ εἶπεν πᾶς ὁ λαὸς Ἀμήν ἀμήν.

Καὶ ὕμνησεν πᾶς ὁ λαὸς τὸν κύριον καὶ εἶπεν Εὐλογητὸς κύριος, ὃς ἔδωκεν κατὰπαυσιν τῷ λαῷ Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ὅσα

dicens | καὶ εἶπαν (ita EFH; * G εἶπατε λοιπόν) πάντες (E om) οἱ διδ. πρὸς πάντα τὸν λαὸν κυρίου (haec cum FGH; E πρὸ πάντων τῶν λαῶν) .. C om καὶ εἶπαν usque dum sequitur καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς | Εἰ: ita FH, item Coptus ut videtur (postquam enim nonnulla praecedunt quae legi nequeunt, pergit quando haec erunt insignia coram oculis nostris) .. EG om | ὑμῶν cum FH .. EG Copt ἡμῶν | γινώσκοντες γνῶσθε cum FGH Copt .. E γινώσκετε σὺν καὶ γνῶσθε | οἶκος Ἰακώβ cum FH, item G ὁ οἶκ. τοῦ Ἰακ., item Copt .. E λαὸς Ἰσραὴλ | Ἐπικατάρatos πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλ. κρεμ. cum FGH Copt .. E om una cum seqq. καὶ ἑτέρα γραφή διδάσκει (Copt *Elemia scriptura nos docet*) | οἵτινες cum G .. E οἱ | ἐποίησαντο cum G .. E ἐποίησαν | ἀπολοῦνται cum G (item Copt) .. E ἀπολέσθωσαν | καὶ οἱ Λευ. cum CE .. G om οἱ | Εἰ ἕως τοῦ σώμμου (ita codex, sed quid sit non assequor) τ. λεγ. Ἰωβὴλ τὸ μν. αὐτοῦ cum G; nec fere aliter Copt, sed plura ibi latent. Legitur enim sic *Et dixerunt sacerdotes et Levitae inter se ... et ille quem vocant Iobai, eius memoria persistit, si ... scilicet nomen eius mansurum esse in sempiternum et relicturum esse sibi populum novum* .. C καὶ ἴσος τοῦ λεγομένου Ἰουὴλ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ .. E εἰ ἐν τοσούτῳ μετὰ τοῦ λεγομένου Ἰησοῦ καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐστὶ | ἐπικρατεῖ (C -κρατῆ) ἕως cum CG .. E ἐπικρατίσεως | καὶ ἐγειρεν cum G, item C ἐγέρη .. E κοίτῃ | καὶ οἱ Λευῖται cum CE .. G om οἱ | χειρὸς ἀνθρώπου cum CE .. G χειρῶν ἀνθρώπων | καὶ ἐπικατάρatos ὁ ἀνὴρ ὃς κτίσματα (Copt *creaturam*) π. τ. κτίσ. προσκυνήσει cum E Copt .. CG om | καὶ εἶπεν πᾶς ὁ λαὸς Ἀμήν ἀμήν cum CE (is addit γένοιτο γένοιτο) Copt (ter habet ἀμήν) .. G ab hoc εἰπ. πᾶς ὁ λαὸς transit ad id quod sequitur ὕμνησεν πᾶς ὁ λαὸς

Καὶ ὕμνησεν: ita E Copt .. C κ. λοιπὸν ὕμν. | Εὐλογητὸς κύριος (E add ἀμήν) ὃς ἔδωκεν cum EG Copt .. C om male Εὐλογ. κύριος | κατὰπαυσιν cum CG .. E ἀνάπαυσιν | κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεν: haec (nobiscum) Copt cum

ἐλάλησεν· οὐκ ἔπescen ῥῆμα ἐν ἀπὸ παντός ῥήματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ὅσα ἐλάλησεν Μωυσεῖ τῷ δούλῳ αὐτοῦ. εἴη κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν μετ' ἡμῶν καθὼς ἦν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς τοῦ κλίνειν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν, τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ἃ ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν. καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔσται κύριος εἰς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν, Κύριος βασιλεὺς ἡμῶν· αὐτὸς σώσει ἡμᾶς. οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι, κύριε· μέγας εἰ σύ, κύριε, καὶ μέγα τὸ ὄνομά σου. ἐν τῇ δυνάμει σου ἴασαι ἡμᾶς, κύριε, καὶ λαθυσόμεθα· σῶσον ἡμᾶς, κύριε, καὶ σωθυσόμεθα· ὅτι μερὶς καὶ κληρονομία σου ἐσμέν. καὶ οὐκ ἐάσει κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, ὅτι ἤρξατο κύριος τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς εἰς λαὸν αὐτοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες ἅπαντες ἀπῆλθεν ἕκαστος ἀνὴρ εἰς τὸν

praecedentibus coniungit | ῥῆμα ἐν ἀπὸ παντός .. G om (a ῥῆμα ad ῥήματος transiliens) | ἀπὸ παντός ῥήματος a. t. d. ὅσα (ita G; C ὡς) ἐλάλ. Mw. τ. δ. αὐτοῦ cum CG (similiter Copt) .. E ἀπὸ πάντων ὧν ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Μωυσεῖ. | εἴη κύρ. ὁ θε. ἡμῶν (C om) μετ' ἡμῶν cum CFG .. E κύρ. ὁ θε. ἡμῶν ἔσται μετ' ἡμῶν | καθὼς .. F καθά | μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς cum G, item F omittis καὶ μὴ ἀπ. ἡμᾶς, item C μὴ ἀπολέσας ἡμᾶς omittis καὶ μὴ ἀπ. ἡμᾶς .. E μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς κύριε, καὶ μὴ ἀπόσῃς ἡμᾶς, item Copt ne derelinquas nos domine, non recedemus a te ul (sed Copt etiam in seqq. tibi, in viis tuis, tua mandata etc) | τοῦ κλίνειν cum E, item ut videtur Copt (non recedemus a te ul humiliemus cor nostrum tibi) .. CFG τοῦ εἶναι | καρδίαν ἡμῶν cum FG Copt .. C (et E?) καρδίας ἡμῶν | τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς cum CFG .. E τοῦ πορεύεσθαι | τὰ κρίματα cum EFGH .. C τὰ δικαιώματα | καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα (ita G; E βασιλεὺς) ἐπὶ πᾶσαν - - ἐκείνῃ· καὶ (E om) ἔσται κύριος (E om) εἰς cum GE Copt .. CFH a priore καὶ ἔσται κύριος ad alterum transiliunt | Κύριος βασιλεὺς ἡμῶν cum FGH Copt .. C (item E?) κύρ. ὁ θεὸς εἰς, βασιλεὺς ἡμῶν | ὅμοιός σοι (ita CEG; FH σου) .. CE (non Copt) addunt ἐν ἑοῖς | μέγας εἰ σύ cum CE .. FGH om σύ | ἴασαι ἡμᾶς h. l. cum EFH .. G ante ἐν τῇ δυν. σ. κύριε | μερὶς καὶ κληρονομία cum CFGH Copt .. E μερὶς κληρονομίας | καὶ (G Copt δτι) οὐκ ἐάσει κύριος cum FGH Copt .. CE καὶ οὐκ ἐάσεις κύριε, sed in seqq. non mutant τὸν λα. αὐτοῦ nec (sed E om ἕνεκεν usque μεγάλου) ἕνεκεν τ. ὀν. αὐτοῦ τ. μ. | τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς cum FGH .. C (ἡμᾶς ποι?) E (ἡμ. ποι?) om τοῦ

ἅπαντες ἀπῆλθεν cum FGH .. CE (omisso ἅπαντες) ἀπῆλθον | εἰς τὸν

οἶκον αὐτοῦ, δοξάζοντες τὸν θεόν, ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

οἶκον αὐτοῦ: ab his verbis deficit E | ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα (ita FH; G ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ τὸ κράτος) εἰς -- ἀμήν cum FGH . . Copt post εἰς τὸν οἶκ. αὐτοῦ tantummodo addit in pace, amen . . C ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις· μεγαλυσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΥΤΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙΟΥ ΑΙΝΕΑ ΟΝΟΜΑΤΙ· ΗΝ ΜΕΤΗΝΕΓ-
ΚΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΚΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΑΙΩΝ
ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΤΟΠΑΡΧΗΣ ΡΩΜΑΙΟΣ.

Μετά τὸ καταλυθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων, τετρα-
κοσίων χρόνων παραδραμόντων, καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῶν
Ῥωμαίων τελούντων καὶ τῶν Ἑβραίων, τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως
βασιλέα αὐτοῖς χειροτονούντος· τοῦ Τιβερίου Καίσαρος ὕστερον
τὰ ῥωμαϊκὰ σκήπτρα διέποντος, ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς
βασιλείας αὐτοῦ βασιλέα χειροτονήσαντος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἡρώ-
δην, τὸν υἱὸν Ἡρώδου τοῦ πρὶν τὰ νήπια ἀποκτείναντος ἐν τῇ
Βηθλεέμ, καὶ τὸν Πιλάτον ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ ἔχοντος ἡγεμόνα·
τοῦ Ἄννα δὲ καὶ τοῦ Καϊάφα τὴν ἀρχιερωσύνην ἔχόντων τῆς
Ἰερουσαλήμ, Νικόδημος τοπάρχης Ῥωμαῖος Ἰουδαῖον προσκα-
λεσάμενος Αἰνέαν ὀνόματι ἐζήτησε συγγράψασθαι τὰ κατὰ τοὺς
καιροὺς Ἄννα καὶ Καϊάφα πραχθέντα ἐν Ἰερουσαλήμ περὶ τοῦ
Χριστοῦ· ὃ δὴ καὶ ποιήσας ὁ Ἰουδαῖος καὶ τῷ Νικοδήμῳ πα-
ραδούς, οὗτος αὖθις ἀπὸ τῆς ἐβραϊκῆς συγγραφῆς μετήνεγκε
ταῦτα εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν διάλεκτον. ἔχει δὲ τὰ τῆς ἱστο-
ρίας οὕτως.

* Hunc titulum habent ABC: τοῦ πάθους cum A .. BC τοῦ τιμίου πάθους |
τοῦ κυρ. ἡμῶν cum AC .. B add καὶ σωτήρος ἡμῶν | καὶ τῆς cum A .. BC
καὶ περὶ τῆς | παρά cum BC .. A περὶ | Αἰνέα cum A .. BC Ἐνναία | μετή-
νεγκεν ἐκ τῆς cum BC .. A μετήνεγκε τῆς | εἰς τὴν cum A .. BC om τὴν |
ῥωμαῖδην (C - ἴδι) cum BC .. A ῥωῖδα (pro ῥωμαῖδα?)

Praefationem habent AB: παραδραμόντων .. B - μούντων | ἔτει τῆς .. A
ἐπὶ τῆς | ἐν τῇ Βηθλεέμ .. B om τῇ | ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ .. B om τῇ | τοῦ
Ἄννα δέ .. B om δέ | Αἰνέαν .. B Ἐνναίαν | ἔχει δέ .. B om δέ

CAPUT I.

¹ Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πολλά καὶ μεγάλα καὶ ἐξαίσια θαύματα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐργασαμένου, καὶ διὰ τοῦτο φθονηθέντες ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἡγεμονεύοντες εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ Πιλάτου, ἀρχιερατευόντων δὲ τοῦ τε Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα, ἦλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευί, Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος, Σύρος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ λέγοντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ· οὗς καὶ ἀπέστειλαν εἰ τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς εἰπεῖν ταῦτα καὶ τῷ Πιλάτῳ. οἳ καὶ ἀπελθόντες εἶπον πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄνθρωπος περιπατεῖ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πατέρα ἔχων Ἰωσήφ λεγόμενον καὶ μητέρα Μαριάμ, ὀνομάζει δὲ αὐτὸν βασιλέα καὶ υἱὸν θεοῦ· καὶ Ἰουδαῖος ὢν ἀνατρέπει τὰς γραφὰς καὶ καταλύει τὰ σάββατα. ἠρώτησεν οὖν ὁ Πιλάτος μαθεῖν ἐξ αὐτῶν κατὰ τίνα τρόπον καταλύει τὰ σάββατα. καὶ ἀπεκρίθησαν οὗτοι λέγοντες ὅτι τοὺς ἀσθενεῖς ἰατρῶν ἐν σαββάτῳ. λέγει ὁ Πιλάτος Εἰ τοὺς ἀσθενεῖντας ὑγίεις ποιεῖ, οὐδὲν κακὸν ποιεῖ. λέγουσιν αὐτῷ Εἰ καλῶς ἐνέργει τὰς ἰατρείας, μικρὸν ἂν ᾦν τὸ κακόν· μαγείαις δὲ χρώμενος ποιεῖ ταύτας καὶ τοὺς δαίμονας ἔχων παρ' ἑαυτοῦ. λέγει ὁ Πιλάτος Τὸ ἰατρῶν ἄρρωστον διαβολικὸν ἔργον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ χάρισμα ἐκ θεοῦ.

² Εἶπον οἱ Ἑβραῖοι Δεόμεθά σου τῆς μεγαλειότητος μετακαλέσασθαι αὐτόν, ὡς ἂν γνωρίσης ἀκριβῶς ὅπερ λέγομεν. ἐκβαλὼν οὖν ὁ Πιλάτος τὸ μανδύλιον αὐτοῦ δέδωκεν ἐνὶ τῶν ὑπηρέτων αὐτοῦ λέγων Ἀπελθε καὶ δείξον τοῦτο τῷ Ἰησοῦ καὶ εἰπέ αὐτῷ Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν καλεῖ σε πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν. ἀπῆλθε τοίνυν ὁ ὑπηρέτης, καὶ εὐρών τὸν Ἰησοῦν προσεκαλεῖτο τοῦτον,

1, 1. Ἰησοῦ Χριστοῦ: B om | καὶ τοῦ Καϊάφα: A om τοῦ | Ἰούδας: B ὁ Ἰούδας | καὶ τῷ Πιλάτῳ: B add ἡγεμόνι | Μαριάμ: A Μαρίαν | οὖν ὁ Πιλάτος: B οὖν ὁ ἡγεμὼν ὁ Πιλ. | οὗτοι λέγοντες: A om λέγοντες | ἀσθενεῖντας: B ἀσθενεῖς | μαγείαις: B μαγεία | παρ' ἑαυτοῦ: B περὶ αὐτῷ | ἐκ θεοῦ: B ἦν ἐκ θεοῦ

2. σου τ. μεγαλειότητος: B τῆς μεγαλότητός σου | τὸ μανδύλιον (A μανδύλιον et infra μανδύλιον, B ut videtur μανδηλίον): B add ἦτοι τὸ φαχιόλιον | ἐνὶ τῶν ὑπηρ. αὐτοῦ: B add Ῥαχὰβ ὀνόματι, ἦγουν τῷ κούρσορι (scriptum est τοῦ κούρσορος) αὐτοῦ | εὐρών τὸν Ἰησοῦν: ab his inde verbis textus codicis B confusus est. Statim enim sequuntur haec: ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυριακῇ τῶν Ἑβραίων

ἀπλώσας ἐπὶ γῆς καὶ τὸ τοῦ Πιλάτου μανδύλιον καὶ ἐπάνω αὐτοῦ πατεῖν αὐτὸν προτρεπόμενος. ὅπερ ἰδόντες οἱ Ἑβραῖοι καὶ μεγάλως ἀγανακτήσαντες ἦλθον πρὸς τὸν Πιλάτον, γογγύζοντες κατ' αὐτοῦ πῶς τοσαύτης τιμῆς τὸν Ἰησοῦν ἤξιωσεν.

³ Καὶ οὗτος τὸν ἀποσταλέντα ὑπὲρ τὴν ἀνερευνήσας πῶς οὕτως ἐποίησεν, ἀπεκρίθη ὁ ὑπὲρ τῆς "Ὅτε με ἀπέστειλες πρὸς τὸν Ἰουδαῖον Ἀλέξανδρον, ἐνέτυχον τῷ Ἰησοῦ εἰσερχομένῳ τὴν πύλιν τῆς πόλεως καθημένῳ ἐπὶ ὄνου· καὶ εἶδον τοὺς Ἑβραίους ὅτι ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατεῖ ὁ ὄνος ἐπάνω τῶν ἱματίων, καὶ ἕτεροι ἔκοπτον κλάδους· καὶ ἐξήρχοντο εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ καὶ ἔκραζον Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. οὕτως οὖν ἔδει καὶ ἐμὲ ποιῆσαι.

⁴ Ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους εἶπον πρὸς αὐτόν Σὺ δὲ Ῥωμαῖος ὢν πῶς ἐγίνωσκας τὰ παρὰ τῶν Ἑβραίων λεγόμενα; ἀπεκρίθη ὁ ὑπὲρ τῆς "Ἐνα ἐκ τῶν Ἑβραίων ἠρώτησα, καὶ εἶπέ μοι ταῦτα. εἶπεν ὁ Πιλάτος Τί λέγει Ὡσαννά; εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι Σῶσον ἡμᾶς κύριε. ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος Ἐπεὶ ὁμολογεῖτε ὅτι οὕτως ἔλεγον οἱ παῖδες ὑμῶν, πῶς νῦν κατηγορεῖτε καὶ λέγετε κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅσα λέγετε; ἐσιώπησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν.

καθημένον ἐπὶ ὄνου, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐστρώννουν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατεῖ ὁ ὄνος ἐπάνω τῶν ἱματίων: quae quidem ad id pertinent quod paullo infra sectione 3. media narratur. Sed non attulit Thilo quibus ea verba excipiuntur, his tantum notatis Tum iste minister dicitur Pilati μανδήλιον pedibus Christi substravisse, et Iudaeis id factum indignantibus coram Pilato ea fere respondisse quae in nostro textu (i. e. in recensione priore) leguntur. Rursus incipit Thilonis notatio a verbis ἐπεὶ ὁμολογεῖτε i. e. a sect. 4. media. | ἤξιωσεν: codex ἤξιωσας? ἤξιωσας?

3. πῶς οὕτως: codex π. οὗτος | ἀπέστειλες: sic | ποιῆσαι: codex ἐποίησα. Suspiciari possis legendum esse ποιῆσαι, κατὰ καὶ ἐποίησα

4. οἱ παῖδες ὑμῶν: B οἱ ἀπειρόκακοι παῖδ. ὑμ.

C loco priorum quattuor sectionum haec habet:

¹ Τότε ἄγους τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα ἐπὶ ἡγεμόνα τὸν Πιλάτον, ὃς (cod. d) ἦν Ῥωμαῖος· ἦν δὲ παρασκευὴ πρῶτ. καὶ ἰδὼν Ἰούδας πῶς ἤγαγον τὸν Ἰησοῦν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἐν τρόμφῳ καὶ δειλῇ ἐκατεκρίθη διὰ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιβουλᾶς αὐτοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀπογνώσει μεταμεληθεὶς βουλόμενος ἀποστρέψαι τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ πρεσβυτέροις τῶν Ἰουδαίων. (Ad sequentia cf. quae infra ad XI, 2. ex codice A adnotavimus.) καὶ γνόντες (cod. γνοῦς) αὐτὸν οἱ καχοῦργοι καὶ οἱ κατηγοροὶ ὅπερ βούλεται ὁ Ἰούδας ποιῆσαι, λέγουσιν (cod. λέγουν) κατ' αὐτοῦ ὁμοφώνως, ἅμα καὶ ὁ λαὸς ὑβριστικῶς

⁵ Ἐρχομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πιλάτον, προσεκύνουν αὐτὸν οἱ στρατιῶται τοῦ Πιλάτου. Ἦσαντο δὲ καὶ ἄλλοι ἑμ-
προσθεν τοῦ Πιλάτου κατέχοντες σημαίας. καὶ ἔρχομένου τοῦ
Ἰησοῦ ἔκλιναν καὶ αἱ σημαῖαι καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. θαυ-
μάζοντος οὖν ἐπὶ τῷ γεγονότι τοῦ Πιλάτου, εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι.

(cod. - στικός) Ὁ προδότης, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν δι-
δάσκαλον αὐτοῦ πωλήσας καὶ φονεύσας, ὁ παρ' αὐτοῦ τοὺς πόδας νιπτόμενος, ὁ
τὸ βαλάντιον αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα θέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ, ἐδίδου τῇ γυναίκί
αὐτοῦ, καὶ ὅσα θέλων κρύπτων· καὶ πᾶσαν τὴν αἰτίαν τῆς σταυρώσεως ἐτίθουν
ἐπάνω αὐτοῦ. ² Οὗτος δὲ ἀγανακτῶν καὶ μὴ δυνάμενος τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπα-
μένειν, καὶ τοσοῦτον ὑπὸ πάντων κατακρινόμενος καὶ ὑβριζόμενος, παραγενόμενος
ἐν τῷ ναῷ καὶ εὐρών· τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους εἶπεν Ἡμαρ-
τον παραδοὺς αἷμα ἀθῶν· γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ λάβετε τὰ
ἀργύρια ἃ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦναι τὸν Ἰησοῦν πρὸς φόνον ὑμῶν. οἱ δὲ
εἶπον Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὅφει. μὴ (ab hoc inde loco usque ἀπήγαγο textum
Venetum una cum Parisiensi affert etiam Thilo) θελόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων δέ-
ξασθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας ταῦτα ἐν μέσῳ (cod. B μέσον) αὐτῶν ἔφυγε. ³ Καὶ
ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ποιῆσαι ἀγρόν· διὰ σχοινίου τοῦ κρεμασθῆναι, καὶ
εὗρεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατήμενην καὶ (τοῦ?) πυρεάζειν ἀλέκτορα ἐν τῇ ἀνδρα-
κιᾷ, ἔστω (sic uterque codex) ἐν τῇ σούβλῃ. Πρὸ τοῦ γεύσασθαι αὐτόν, καὶ
λέγει αὐτῇ Ἀνάστα, γύναι, οἰκονόμησόν μοι σχοινίον, ὅτι βούλομαι κρεμασθῆναι,
ὡς ἦν ἄξιος. ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἔφη αὐτῷ Τί ἄρα λέγεις τὰ ῥήματα ταῦτα (cod.
B ταῦτ. τὰ ῥήμ.); καὶ ὁ Ἰούδας λέγει αὐτῇ Ἰνέωσκε ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἀδίκως
παρέδωκα τὸν διδάσκαλόν μου Ἰησοῦν τοῖς κακούργοις πρὸς Πιλάτον τοῦ θανα-
τῶσαι αὐτόν· αὐτὸς δὲ μέλλει ἀναστήσεσθαι (codd. - στήσεται) τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
καὶ οὐαὶ ἡμῖν. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ Μὴ λέγε (cod. B λέγειν) μηδὲ
νομίσῃς (anteque codex νομήσας) οὕτως· ὅτι ὥσπερ οὗτος ὁ ἀλέκτωρ πυριζό-
μενος (supra est πυρεάζειν) ἐν τῇ ἀνδρακιᾷ (cod. C utroque loco ἀνδρακιᾷ, hoc
accēntu) φωνῆσαι δύναται, οὕτως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀναστήσεται, ὥσπερ λέγεις.
καὶ εὐθὺς ἐν τῷ λόγῳ αὐτῆς ὁ ἀλέκτωρ ἐκείνος ἔδωκε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ
ἔκραξε τρίτον. εἰτα πειστεῖς ὁ Ἰούδας ἔτι πλεῖον, καὶ εὐθὺς ἐποίησε τὴν ἀγρό-
ν· διὰ σχοινίου καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀπήγαγο (hucusque textum exscri-
psit Thilo) τῇ ψυχῇ. (Sequitur οἱ δὲ τῷ σώματι. ἄλλοτε ἐλάκισεν [sic], ἐπρί-
σθη καὶ ἐβρέμεσεν [?]: quae margini adscripta fuisse indeque in textum irre-
pisse apparet.) ⁴ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν
αὐτὰ εἰς τὸν κορβανά (sic), ὅτι ἐπιτιμὴ αἱματός ἐστιν. συμβουλίῳ τε λαβόντες
ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμῆως εἰς τάφῳ τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη
ὁ ἀγρὸς ἐκείνος ἀγρὸς αἱματος ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥῆθ' ἐν
Ἱερεμίῳ τοῦ προφήτου λέγοντος Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν
τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμῆσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν
ἀγρὸν τοῦ κεραμῆως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος. Iam sequitur Ἐρχομένου δὲ τοῦ
Ἰησοῦ etc, quae cum sectione nostri textus 5. conveniunt.

5. πρὸς τὸν Πιλάτον: BC πρ. τ. ἡγεμόνα Πιλ. | Ἦσαντο δὲ καὶ: BC om
δὲ | καὶ ἔρχ. τ. Ἰησοῦ: haec BC om | καὶ προσεκύνησαν (BC - κύνουν): καὶ ex
BC recepi; quod si cum codice A omittitur, ἔκλιναν ad milites referendum est
eos qui κατέχοντες σημαίας modo dicti sunt. | ἐπὶ τ. γεγονότι: ita AB . . C om

πρὸς αὐτόν Κύριε, οὐχὶ τὰ σημεῖα προσεκύνησαν τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται οἱ ταῦτα κατέχοντες ἀμελῶς.

⁶ Λέγει ὁ Πιλάτος τῷ ἀρχισυναγῶγῃ Ἐκλεξαι ἄνδρας δυνατοὺς δώδεκα καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ σημεῖα ὥστε κατέχειν ταῦτα ἰσχυρῶς. καὶ τούτου γενομένου ἐκέλευσεν ὁ Πιλάτος τῷ ὑπηρέτῃ ἐκβαλεῖν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ πάλιν εἰσαγαγεῖν αὐτόν. εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ πάλιν ἐκλιναν τὰ σημεῖα καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. ἐθαύμασεν οὖν μεγάλως ὁ Πιλάτος. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἶπον Μάγος ἐστίν, καὶ διὰ τοῦτο ποιεῖ αὐτά.

CAPUT II.

¹ Λέγει ὁ Πιλάτος τῷ Ἰησοῦ Ἀκούεις τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν, καὶ οὐκ ἀποκρίνη; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοὺς καὶ λέγει Ἠὲς ἄνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει τοῦ λαλεῖν εἴτε καλὸν θέλει εἴτε κακόν· ἔχοντες οὖν καὶ αὐτοὶ ἐξουσίαν ἃ θέλουσιν λέγουσιν.

² Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν Τί ἔχομεν λέγειν περὶ σοῦ; πρῶτον, ὅτι ἐξ ἁμαρτίας εἰ γεγεννημένος· δεύτερον, ὅτι διὰ σέ, ὅτε ἐγεννήθης, ἐφόνευσαν τὰ βρέφη· τρίτον, ὅτι ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου ἔφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὸ οὐδὲν εἶχον θάρσος εἰς τὸν λαόν.

³ Ἐπὶ τούτοις ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ παρόντες ἐκείσε θεοσεβεῖς ἄνθρωποι καὶ εἶπον Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ ἐξ ἁμαρτίας οὐκ ἐστίν· οἶδαμεν γὰρ ὅτι τὴν μητέρα αὐτοῦ Μαριάμ ὁ Ἰωσήφ κατὰ λόγον μνηστείας ἐδέξατο εἰς τήρησιν.

τὰ σημεῖα: C τὰ σημαῖα

6. δυνατοὺς: C καλοὺς δυνατοὺς | καὶ δὸς αὐτ. τ. σημεῖα: haec BC om | ταῦτα: BC αὐτά | δὲ αὐτοῦ πάλιν ἐκλιναν: BC δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἐκλιναν | προσεκύνη αὐτόν: C add ὡς βασιλεία τῶν βασιλευόντων καὶ κύριον τῶν κυριευόντων | ἐστίν: ita A .. (B?) C ἐστὶ | ποιεῖ αὐτά: B π. ταῦτα

II, 1. τί οὗτοι: A τί ὅτι | ἀποκρίνη: C ἀποκρίνει | εἴτε καλ. ὁ. ε. κακόν: ita AB .. C ἃ θέλει | οὖν: C om | ἃ θέλ. λέγουσιν cum A .. B ἃ θέλ. λέγειν, C φθέγγειν ἃ θέλουσιν

2. Εἶπον: C add οὖν | C γεγεννημένος | ὅτε ἐγεννήθης: A ὅτι ἐγ. | ἐφόνευσαν τὰ βρέφη cum C .. A ἐφονεύθησαν δεκατέσσαρες χιλιάδες βρέφη, B ἐφονεύθ. τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες βρέφη | εἰς τὴν Αἴγ. cum A .. BC om τὴν | θάρσος cum A .. C θάρρος, B θάρρος

3. οἱ (A om) παρόντες ἐκείσε cum AB .. C οἱ παρ. δώδεκα | ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ -- Μαριάμ (ita B; A Μαρίαν) -- ἐδέξατο (h. l. A add ταύτων. Quod si quis retinere voluerit, non tam ταύτην quam ἑαυτῷ corrigendum vi-

εἶπεν ὁ Πιλάτος Δοιπὸν ψεύδεσθε ὑμεῖς οἱ λέγοντες ὅτι ἐξ ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ γέννησις αὐτοῦ. λέγουσιν πάλιν αὐτοὶ τῷ Πιλάτῳ Ὁ λαὸς ὅλος μαρτυρεῖ ὅτι μάγος ἐστὶν. ἀπεκρίθησαν οἱ θεοσεβεῖς Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον Ἡμεῖς καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἦμεν, καὶ Ἰουδαῖοι ἐσμεν, καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ οἶδαμεν· ἀλλὰ μάγον εἶναι, τοῦτο οὐκ οἶδαμεν. οἱ δὲ ταῦτα λέγοντες Ἰουδαῖοι ἦσαν οὗτοι· Ἀζάρος, Ἀσθάριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ζαράς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές, Κρίσπος, Δάγριππος, Ἀμεσέ καὶ Ἰούδας.

4. Λέγει οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος θέλω ἵνα ὁμώσητε, εἰ χωρὶς ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ γέννησις τοῦ ἀνθρώπου· τούτου. ἀπεκρίθησαν οὗτοι Ὁ νόμος ἡμῶν ἐρίζει ἵνα μηδὲν ὁμνύωμεν, ὅτι μεγάλη ἁμαρτία ἐστὶν ὁ ὅρκος. πλὴν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος ὁμνύομεν ὅτι χωρὶς ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ γέννησις αὐτοῦ· εἰ δὲ ψευδόμεθα, κατατομηθῆναι πάντας ἡμᾶς κέλευσον. ταῦτα τούτων εἰπόντων ἀπεκρίθησαν οἱ κατηγοροῦντες Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ εἶπον Καὶ πλέον πιστεύεις τοῖς τοιούτοις δώδεκα μόνοις Ἰουδαίοις ἢ τῷ παντὶ πλήθει καὶ ἡμῖν ἀκριβῶς εἰδόσιν αὐτὸν μάγον καὶ βλάσφημον καὶ υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζοντα;

5. Τότε ἐκέλευσεν ὁ Πιλάτος ἐξελθεῖν πάντας ἐκ τοῦ πραιτωρίου ἄνευ μόνων τῶν ξηθέντων δώδεκα· καὶ τούτου γενομένου

detur.) -- πάλιν αὐτοὶ (B αὐτ. πάλ.) -- ὅλος (A om) -- μάγος (A ὁ μάγος) -- Ἰουδαῖοι (B οἱ Ἰουδ.) -- ἦμεν (B ἡμεῖς) -- εἶναι τοῦτο (A εἶν. τοῦτον, B τοῦτον εἶν.) οὐκ οἶδαμεν (A εἶδαμεν) cum AB .. C sic: ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀναστροφή οὐκ ἐστὶν ἐξ ἁμαρτίας, ὡς φατέ· ὅτι καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰσμέν (sic; corrige ἡμεν. Item C infra εἶσαν pro ἦσαν.), καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία ἐδόθη τῷ Ἰωσήφ εἰς μνηστείαν, οὐ γαμήν, ἀλλ' εἰς τήρησιν· καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἴδομεν (codex ἴδωμεν), ἀλλὰ μάγον ἢ πλάον οὐκ οἶδαμεν, ὡς φάγγεσθε (cod. -σθαι) | λέγοντες Ἰουδαῖοι cum BC .. A λέγ. Θεοσεβεῖς Ἰουδ. | Ἀζάρος usque Κρίσπος: in his nominibus codd. ABC prorsus consentiunt | Δάγριππος cum BC .. A Δαγρίπος (hoc accento). Ex altera recensione nomen Ἀγρίππας huc quadrat | Ἀμεσέ cum A .. BC Εὐμεσέ

4. τοῦ Καίσαρος: C om τοῦ | ἀπεκρ. οὗτοι cum AC .. B add καὶ εἶπον | ἵνα μηδ. ὁμνύωμ. cum AB .. C μη ὁμνύειν ὅλως | πλὴν cum A .. BC πλ. δέ | ὁμνύομεν cum A .. BC ὁμνύομεν | πάντας cum A .. BC om | ταῦτα τοῦτ. εἶπ. cum AB .. C om | πρ. τὸν Ἰηλ. cum A .. BC om τόν | μόνοις cum A .. BC om | τῷ παντὶ cum A .. BC παντὶ τῷ | βλάσφημον cum BC .. A βλασφημοῦντα | ἑαυτὸν: C om

5. ἐξελθεῖν πάντας cum AC .. B πάντας ἐξελθ. | μόνων: AC μόνον |

λέγει πρὸς αὐτοὺς κρυφίως ὁ Πιλάτος Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον φαίνεται ὅτι ἀπὸ φθόνου καὶ μανίας θέλουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα φονεύσουσιν αὐτόν. Ἐν γάρ, διότι καταλύει τὰ σάββατα, κατηγοροῦσιν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ τότε ποιεῖ καλὸν ἔργον, διότι θεραπεύει τοὺς ἀσθενεῖς· τοῦτο καταδίκη θανάτου εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔστιν. λέγουσιν αὐτῷ καὶ οἱ δώδεκα Ναί, κύριε, οὕτως ἔχει.

CAPUT III.

¹ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος ἔξω μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἄνναν καὶ τὸν Καϊάφαν καὶ πρὸς τὸν ὄχλον οἱ ἔφερον τὸν Ἰησοῦν Μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδὲν πταῖσμα εὐρίσκω εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος Εἰ οὐκ ἦν οὗτος γόης καὶ μάγος καὶ βλάσφημος, οὐκ ἂν πρὸς τὸ μεγαλεῖον τὸ σὸν αὐτὸν ἤγομεν. εἶπεν ὁ Πιλάτος Ἐξετάσατε τοῦτον ὑμεῖς, καὶ ἐπεὶ νόμον ἔχετε, καθὼς λέγει ὁ νόμος ὑμῶν, οὕτως ποιήσατε. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι Ὁ νόμος ἡμῶν οὐδένα ἄνθρωπον παραχωρεῖ φονεῦσαι. λέγει ὁ Πιλάτος Εἰ ὑμεῖς φονεύειν οὐ βούλεσθε, πόσον μᾶλλον ἐγώ.

² Τότε ἐστράφη ὁ Πιλάτος ἐν τῷ παλατίῳ καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν Εἰπέ μοι, σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι Ἰουδαῖοι εἶπον τοῦτο πρὸς

φαίνεται: A praem ἄρχοντες, item BC κατὰ τὸ φαινόμενον ἄρχοντες, quae verba in margine ad οἱ Ἰουδαῖοι adscripta fuisse iam Thilo suspicatus est. Praeterea B post φαίνεται add μοι | ἀπὸ φθόνου cum AB .. C διὰ φθόνου | καὶ μανίας cum A .. BC om καί | φονεύσουσιν cum AC .. B (?) φονεύσωσιν | Ἐν: A ἐν, C ένα | τὰ σάββατα cum BC .. A τὸ σάββατον | A κατηγορ. αὐτόν | διότι θεραπεύει cum BC .. A ὅτι θεραπ. | τοὺς ἀσθενεῖς: C add ὡς καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας | τοῦτο καταδίκη cum BC .. A τότε καταδ. | καὶ οἱ δώδ. cum C .. AB om καί | C κύριέ μου

III, 1. καὶ τὸν Καϊάφαν: C om τόν | ὄχλον cum BC .. A λαόν | οἱ ἔφερον (BC ὃν ἤφερον) τ. Ἰησ. cum BC .. A om | Μάρτυρα -- εἰς τ. τ. ἄνθρωπον cum AB .. C Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, atque eadem B praemittere dicitur illis Μάρτυρα etc | ἀπεκρ. ὁ ὄχλ. cum A .. BC add καὶ εἶπεν | Εἰ οὐκ cum A .. BC Ἐὰν μή | μάγος κ. βλάσφημος cum A .. BC βλάσφ. κ. μάγ. καὶ κακοποιός | αὐτόν ἤγομεν cum A .. BC ἤγομ. αὐτ. καὶ παρεδώκαμεν | εἶπεν ὁ Πιλ. cum A .. BC εἶπ. οὖν ὁ Πιλ. | C Ἐξετάσατε | A οὕτω | εἶπον οἱ Ἰουδ. cum AB .. C εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδ. | φονεῦσαι cum A .. BC ἡμᾶς φον. | πόσον: sic AB; C τόσον

2. καὶ λέγει πρ. τὸν Ἰησοῦν cum A .. BC καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν (C τῷ Ἰησοῦ) καὶ εἶπεν αὐτῷ | σὺ εἰ cum AC .. B εἰ σὺ εἰ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ.

σέ, ἵνα με ἐρωτήσεις; εἶπεν ὁ Πιλάτος Καὶ μήτι ἐγὼ Ἑβραῖός εἰμι; ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβραῖος· ὁ λαός σου δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρεδωκάν σε εἰς τὰς χεῖράς μου· καὶ εἶπέ μοι εἰ βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· εἰ γὰρ ἦν ἡ ἐμὴ βασιλεία ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, οἱ στρατιῶταί μου οὐκ ἂν ἐμελλον ἀμελεῖσαι κρατηθῆναί με· λοιπὸν ἡ βασιλεία μου οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ. λέγει ὁ Πιλάτος Τὸ λοιπὸν βασιλεὺς εἶ; εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Σὺ εἰπας· ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐγεννήθην τοῦ μαρτυρεῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰ τίς ἐστιν ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας, πιστεύει τὸν λόγον μου καὶ ποιεῖ αὐτόν. λέγει ὁ Πιλάτος Τί ἐστιν ἡ ἀλήθεια; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Ἡ ἀλήθειά ἐστιν ἐκ τῶν οὐρανῶν. λέγει ὁ Πιλάτος Ἐν τῇ γῇ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλήθεια; λέγει ὁ Χριστός Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ πῶς ἐν τῇ γῇ κρύνεται ἡ ἀλήθεια παρὰ τῶν ἐχόντων γῆ-νιν ἐξουσίαν;

CAPUT IV.

Ἄφεις οὖν ὁ Πιλάτος τὸν Χριστὸν μόνον ἐξηλθεν ἔξω καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις Ἐγὼ οὐδὲν εὕρισκω πταῖσμά εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι Ἡμεῖς ἵνα εἰπωμεν τῇ με-γαλειότητί σου τί εἶπεν αὐτός; εἶπεν ὅτι δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ ποῖον ναὸν εἶπεν ἵνα καταλύσῃ; εἶπον οἱ Ἑβραῖοι Τὸν ναὸν τοῦ Σολομώντος, ὃν ἐκτίζεν ὁ Σολομών ἐπὶ ἔτεσι τεσ-σαράκοντα ἑξ.

cum A .. BC ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησ. καὶ εἶπεν | ἐρωτήσεις; ita AC .. B -τήσης | C εἶπεν δὲ ὁ Πιλ. | ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβρ. cum AB .. C om | ὁ λα. σου δὲ cum A .. BC om δὲ | οὐκ ἔστ. ἐν τῷ κ. τούτῳ: C add ἀλλ' αἰώνιος | ἐμελλον cum A .. BC ἐμελον | ἐν τούτῳ τ. κ. cum A .. BC ἐν τῷ κ. τούτῳ | Τὸ λοιπὸν cum AB .. C om Τό | εἰπ. ὁ Ἰησ. cum A .. BC ἀπεκρίθη Ἰησοῦς | Τί ἐστ. ἡ ἀλήθ. cum A .. BC om ἡ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. (B ὁ Χριστός) Ἡ ἀλήθ. ἐστ. (A add ὁ Χριστός ὁ) ἐκ τ. οὐρ. -- γῆνιν ἐξουσίαν cum AB .. C ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ὅς λαλῶ τὴν ἀλήθειαν

IV, 1. εἰς τοῦτ. τ. ἄνθρωπ. cum A .. B ἐν τούτῳ τῷ ἄνθρωπῳ, C ἐν τῷ ἄνθρ. τούτῳ | Ἡμεῖς ἵνα εἰπωμεν cum AB .. C Ἐροῦμεν | εἶπεν ὅτι cum AB .. C ἔφη βti | λέγει ὁ Πιλ. Καὶ (A om) -- καταλύσῃ (B -λύσει); εἰπ. οἱ Ἑβραῖοι (B Ἰουδαῖοι) -- ἐπὶ ἔτεσι (B ἐπὶ ἔτη) τεσσ. ἑξ cum AB .. C ὃν (prioribus omisiss) ἐκτίζεν ὁ Σολομών (hoc apocenta) ἐπὶ ἑτη τεσσ. ἑξ. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρ-
Evang. apoc. ed. Tischendorf.

² Λέγει ὁ Πιλάτος ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους Παρακαλῶ ὑμᾶς, μηδὲν ποιήσατε κακὸν εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. εἴαν γὰρ ποιήσητε κακὸν εἰς τοῦτον, ἄδικα μέλλετε ποιήσκειν· οὐ γὰρ ἐστὶν δίκαιον ἀποθανεῖν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅστις ἐποίησεν ἀγαθὰ μεγάλα πρὸς πολλοὺς ἀνθρώπους. εἶπον ἐκεῖνοι πρὸς τὸν Πιλάτον Εἰ ὁ ἀτιμάσας, κύριέ μου, τὸν Καίσαρα ἄξιός ἐστι θανάτου, πόσω γε μᾶλλον οὗτος ὁ ἀτιμάζων τὸν θεόν.

³ Τότε ὥρισεν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐξῆλθον πάντες ἔξω. εἰτα λέγει τῷ Ἰησοῦ Τί θέλεις ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ Ποίησον εἰς ἐμέ ὅπως ἐστὶν ὠρισμένον. λέγει ὁ Πιλάτος Πῶς ἐστὶν ὠρισμένον; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ὁ Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται ἔγραψαν σταυρωθῆναί με καὶ ἀναστήναι. ἀκούσαντες οἱ Ἑβραῖοι εἶπον πρὸς τὸν Πιλάτον Τί ζητεῖτε ἀκοῦσαι μεγαλωτέραν ὕβριν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν θεόν; λέγει ὁ Πιλάτος Ὑβρεως λόγος οὗτος πρὸς τὸν θεόν οὐκ ἐστὶν, ἐπεὶ ἐν ταῖς προφητικαῖς βίβλοις γράφεται. εἶπον οἱ Ἑβραῖοι Ἡ ἡμετέρα γραφή λέγει Ἐὰν πταίση ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ἥγουν εἴαν ὕβριση αὐτόν, ἄξιός ἐστιν ἵνα λαμβάνῃ μετὰ ῥάβδου πληγὰς τεσσαράκοντα· εἴαν δὲ ὕβριση τις τὸν θεόν, ἵνα λιθοβολῇται.

⁴ Τότε ἦλθε μηνυτὴς ἀπὸ τῆς Πρόκλης τῆς γυναικὸς Πιλάτου πρὸς αὐτόν· τὸ δὲ μήνυμα ἔλεγεν ὅτι πρόσεχε μὴ συγκα-

χιερὺς λέγει τῷ Ἰησοῦ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. λέγει Ἰησοῦς (non ὁ Ἰησ.) Σὺ εἶπας. τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέσχισεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησεν· τί ἐτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἤκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ

2. ἰδίᾳ cum A .. B κατ' ἰδίαν, C κατ' ἰδίᾳ | C πρὸς τοὺς ἀρχιερ. καὶ γραμμ. καὶ Φαρισ. | C om Παρακαλῶ -- εἴαν γὰρ ποιήσητε (B - σετε) κακ. εἰς τοῦτ. (B εἰς τοῦτ. κακ.) -- ποιήσκειν | C μεγάλα ἀγαθὰ εἰς πολλ. ἀνθρ. | C θανάτ. ἐστίν | γε cum C .. AB om | ὁ ἀτιμάζων cum A .. B ὁ ἀτιμάσας .. C ὁ ὕβρίζων

3. C ὥρισεν | ὅπως ἐστίν cum BC .. A ὅπερ ἐστίν | λέγ. ὁ Πιλ. Πῶς ἐ. ὠρ. ἀπεκρ. Ἰησ. cum A .. BC nil nisi καὶ πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἔφη | με καὶ ἀναστ. cum BC .. A κ. ἀναστ. με | ἀκούσ. οἱ Ἑβρ. cum A .. BC ἀκούσ. δὲ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι (B Ἑβραῖοι) | ζητεῖτε cum A .. BC ζητεῖς | μεγαλωτέραν cum AB .. C μεγαλειωτέραν | λόγος οὗτος cum AC .. B (?) ὁ λ. οὔτ. | B πρὸς θεόν | Ἐὰν πταίση -- ὕβριση αὐτόν cum AB .. C Ἐὰν ὕβρισει ἄνθρωπος ἄνθρωπον | C om ἄξιός ἐστιν | C ἵνα λαμβάνει | C εἰ δὲ τὸν θε. ὕβρισει τις | C λιθοβολεῖται, A - λῖττι

4. τὸ δὲ μήνυμα ἔλεγ. cum AB .. C nil nisi λέγων | ὅτι πρ. μὴ συγκα.

ταβῆς ἵνα γένηται τι κακὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν καλὸν ἄνθρωπον. ὅτι κατὰ ταύτην τὴν νύκταν φοβερὺς ὄνειρους εἶδον δι' αὐτόν. ἔδωκεν δὲ ἀπολογίαν ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἑβραίους λέγων ὅτι ἐὰν ἔχετε ὕβριν εἰς τὸν θεὸν τὸν λόγον ὃν λέγετε ὅτι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, λάβετε αὐτὸν καὶ κρίνατε ὑμεῖς κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ Ἡμεῖς θέλομεν ἵνα σταυρώσεις αὐτόν. λέγει ὁ Πιλάτος Οὐκ ἔστιν τοῦτο καλόν.

⁵ Στραφεὶς δὲ ὁ Πιλάτος πρὸς τὸν λαὸν εἶδε πολλοὺς κλαίοντας, καὶ εἶπεν Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ λαοῦ παντὸς θέλημα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀποθανεῖν. λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς Ἡμεῖς διὰ τοῦτο τὸν λαὸν ἅπαντα ἡγάγομεν, ἵνα λάβῃς πληροφορίαν ὅτι πάντες τὸν θάνατον αὐτοῦ θέλουσιν. λέγει ὁ Πιλάτος Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; εἶπον οἱ Ἑβραῖοι Βασιλέα ἑαυτὸν εἶναι. λέγει καὶ υἱὸν θεοῦ.

CAPUT V.

¹ Ἰουδαῖος οὖν θεοσεβὴς μέσον σταθεὶς ὀνόματι Νικόδημος εἶπεν πρὸς τὸν Πιλάτον Δέομαι τῆς μεγαλειότητός σου ἑᾶσαί με εἰπεῖν πρὸς σέ ὀλίγα τινὰ ῥήματα. Εἰπέ, ἔφη ὁ Πιλάτος. λέγει ὁ Νικόδημος Ἐγὼ εἶπα τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς Λευίταις καὶ τοῖς γραμματεῦσι καὶ τῷ λαῷ παρὼν ἐν τῇ συναγωγῇ Τίνα λόγον ἔχετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ θαύματα ποιεῖ, ὅσα ἄνθρωπός ποτε οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ μὴ ποιήσει. ἄφετε οὖν αὐτόν· καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἀπὸ θεοῦ ὅσα ποιεῖ, ἵστασθαι

ἵνα γένηται. (A λέγεται) -- τ. καλ. ἄνθρωπον (A τ. καλ. τὸν ἄνθρωπον, sed correctum est ἀνθρώπων, non mutato τόν) cum AB .. C Πρὸς εἶχε τῷ δικαίῳ Ἰησοῦ μὴ συγκαταβῆς (omissum est ἵνα) γένηται τι κακὸν εἰς αὐτόν | ταύτην cum BC .. A om | νύκταν cum AC | Ἑβραίους cum A .. BC Ἰουδαίους | λέγων (codex ὁ λέγ.) ὅτι ἐὰν ἔχετε ὕβριν εἰς τ. θ. τὸν λόγ. cum A .. BC Ἰδοὺ ἐὰν ἔχετε ὅτι ὕβρις ἐστὶ πρὸς τ. θ. τὸν λόγ. | εἶπον οἱ Ἰουδ. cum AB .. C λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς | ἵνα σταυρώσεις (B - σης) cum BC .. A ἵνα σταυρώσωμεν | C (item B?) ἔφη ὁ Πιλάτος

⁵ Στραφεὶς δὲ ὁ Πιλ. -- ὅτι οὐκ ἔστι (ita A; B οὐκ εἶναι) -- θέλουσιν. λέγει ὁ Πιλάτος cum AB .. C omnia om | εἶπ. οἱ Ἑβρ. cum A .. BC εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδαῖοι.

V, 1. Ἰουδ. οὖν μέσον σταθεὶς -- ἑᾶσαί με (A μοι) -- Εἰπέ, ἔφη ὁ Πιλ. (B ἔφ. ὁ Πιλ. Εἰπέ) -- ἐν τῇ συναγωγῇ Τίνα cum AB .. C nil nisi haec Ἰουδ. οὖν θεοσεβ. Νικόδημος ὀνόματι σταθεὶς μέσον πάντων ἔφη Τίνα | C om οὐδὲ μὴ ποιήσει | C om οὖν | εἰ μὲν ἔστιν .. C om ἔστιν

μέλλουσιν· εἰ δὲ ἐστὶν ἀπὸ ἀνθρώπων, καταλυθῆναι μέλλουσιν. Καθὼς ἐγένετο καὶ ὅταν ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Μωυσῆν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Φαραὼ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἵνα ποιήσῃ σημεῖον, καὶ ἐποίησεν. εἴτα εἶχεν ὁ Φαραὼ καὶ μάγους δύο, τὸν Ἰαννῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν, καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ σημεῖα μαγικῇ τέχνῃ χρώμενοι, οὐχὶ δὲ ὅσα ἐποίησεν ὁ Μωυσῆς. εἶχον δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς τοιοῦτους μάγους ὡς θεοῦ· διότι δὲ οὐκ ἦσαν ἐκεῖνοι ἐκ θεοῦ, κατελύθησαν ὅσα ἐποίησαν. οὗτος οὖν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ἰάζαρον ἀνέστησεν, καὶ ξῆ. διὰ τοῦτο δέομαί σου, κύριέ μου, ἵνα μηδὲν παραχωρήσῃς φονευθῆναι τοῦτον.

² Ἐθυμώθησαν εἰ Ἑβραῖοι κατὰ τοῦ Νικοδήμου καὶ εἶπον αὐτῷ Τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἰησοῦ ἵνα παραλάβῃς καὶ μέρος ἵνα ἔχεις μετ' αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικόδημος Ἀμήν ἀμήν· γένοιτό μοι καθὼς λέγεται.

CAPUT VI.

¹ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Νικοδήμου ἕτερος ἐγερθεὶς Ἑβραῖος λέγει τῷ Πιλάτῳ Δέομαί σου, κύριέ μου Πιλάτε, ἄκουσον κάμου. ἀπεκριθὴ ὁ Πιλάτος Εἰπέ ὃ τι βούλη. λέγει ὁ Ἑβραῖος Ἐγὼ ἐκείμην ἀσθενὼν ἐπὶ κλίνῃς ἕτη τριάκοντα ὀκτώ, καὶ ἰδὼν με ἐλυπήθη καὶ εἶπέ μοι Ἐγείρου, ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ

C om εἰ δὲ ἐστὶν usque καταλυθ. μέλλ. | καὶ εἶπεν πρὸς cum BC .. A om καὶ | ὁ Φαραὼ βασιλ. τῆς Αἰγύπτου: BC om ὁ et τῆς | B (?) δύο | καὶ τὸν Ἰαμβρῆν: BC om τὸν | καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοί: C om καὶ prius | οὐχὶ δὲ ὅσα -- κατελύθησαν ὅσα ἐποίησ. cum A .. BC καὶ κατελύθησαν (C ἐκατελύθησαν) αὐτῶν τὰ σημεῖα ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς ῥάβδου, διότι οὐκ ἦσαν ἐκ θεοῦ, εἰ καὶ ὡς θεοὺς εἶχον τοὺς μάγους οἱ Αἰγύπτιοι | ἀνέστησεν: C add τεταρταῖον διὰ λόγῳ μόνου | καὶ ξῆ: C add τὰ ἔργα αὐτοῦ παρίστανται ἀληθινὰ πρὸς ἐλεγχον τοῦ φθόνου τῶν Φαρισαίων. | ἵνα μηδὲν παραχωρήσῃς: C μηδὲν (sic) παραχωρήσεις | φονευθ. τοῦτον cum AB .. C φονευθ. τὸν τοιοῦτον ἱατρῶν καὶ ζωοτρόφων

2. Ἐθυμώθησαν cum A .. BC add λιάν | οἱ Ἑβραῖοι cum AB .. C οἱ γραμματεῖς | τοῦ Ἰησοῦ: C om τοῦ | ἵνα ἔχεις: ita AC; B (?) ἵνα ἔχῃς | B ter habet ἀμήν | γένοιτό μοι (B om) καθ. λέγ. cum AB .. C om

VI, 1. Ταῦτα εἰπόντος τ. Νικ. cum AB .. C om | Ἑβραῖος cum AB .. C Ἰουδαῖος | κύριέ μου cum A .. BC om μου | ἀπεκριθὴ usque ὁ Ἑβραῖος cum A .. BC om | καὶ ἰδὼν με cum BC .. A praem καὶ ἀκούων τὰ θαύματα ὅσα ἐποίη: ὁ θεός, ἐκονόμισα (sic) καὶ ἡγαγόν με βαστακτικῶς ἄνθρωποι μετὰ τοῦ κράββατου ἔμπροσθεν αὐτοῦ | ἄρον cum BC .. A καὶ ἄρον (pergit τ. κράββατόν

ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν μοι τὸν λόγον ἠγέρθη καὶ περιεπάτουν. λέγουσιν οἱ Ἑβραῖοι Ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος τοῦτο γέγονεν. λέγει ἐκεῖνος Ἐν σαββάτῳ. εἰπον οἱ Ἰουδαῖοι Καὶ λοιπὸν ἀληθῶς ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.

² Ἄλλος πάλιν σταθεὶς μέσον εἶπεν Ἐγὼ ἐγεννήθην τυφλός, καὶ πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐβόησα πρὸς αὐτὸν λέγων Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ. καὶ λαβὼν πηλὸν ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψα. Ἄλλος εἶπε Κυλλὸς ἦμην, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐβόησα Ἐλέησόν με, κύριε. καὶ λαβόμενός με τῆς χειρός, εὐθὺς ἠγέρθη. Ἄλλος εἶπεν Ἐγὼ λεπρὸς ἦν, καὶ ἰάσατό με μόνον διὰ λόγου.

CAPUT VII.

Εὗρέθη ἐκεῖ καὶ γυνὴ ὀνομαζομένη Βερονύκη καὶ εἶπεν ὅτι δώδεκα ἦν ἔτη ἐγὼ ἐν ῥύσει αἵματος, καὶ μόνον τοῦ ἱματίου αὐτοῦ τῆς ἄκρας ἤψάμην, καὶ εὐθὺς ἰάθην. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Μαρτυρίαν γυναικὸς ὁ νόμος οὐ παραδέχεται.

CAPUT VIII.

Ἄλλοι ἄνθρωποι ἐβόησαν Οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστί, καὶ οἱ δαίμονες αὐτὸν φοβοῦνται. λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ πῶς οὐδὲν ἐφοβοῦντο οὕτω καὶ τοὺς γονεῖς ὑμῶν οἱ δαίμονες; λέγουσιν ἐκεῖνοι Οὐ γινώσκομεν. Ἄλλοι πάλιν εἶπον Τὸν Λάζαρον τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ διὰ μόνου λόγου ἀνέ-

σ.) | καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν -- περιεπάτουν cum AB . . C καὶ εὐθὺς ἦρα τὸ κλινίδιον μου καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκόν μου | λέγουσιν οἱ -- γέγονεν (B ἐγένετο) -- οὐ τηρεῖ cum AB . . C om (sed vide ad finem sectionis 2.)

2. Ἄλλος πάλιν στ. μέσον (B ἐν μέσῳ) -- ἰάσατό με μόνον διὰ λόγου cum AB . . C sic: Ὁμοίως καὶ ὁ ποτε τυφλὸς ἐκ γεννητῆς (sic, non γενετῆς) καὶ ὁ λεπρὸς καὶ ἑτέροι λεπροὶ καὶ παράλυτοι ἔκραζαν (sic) Διὰ λόγου μόνου τοῦ Ἰησοῦ ἰάθημεν. λέγουσιν οἱ γραμματεῖς Ἀλλὰ διὰ σαββάτου ἐποίησεν, καὶ τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.

VII. ἦν ἔτη cum BC . . A ἔτη ἦν | τοῦ ἱματ. αὐτ. τῆς ἄκρας cum AB . . C τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | οἱ Ἰουδαῖοι cum AB . . C οἱ γραμματεῖς | C οὐ δέχεται

VIII. Ἄλλοι ἄνθρωποι cum AB . . C Ἄλλοι πάλιν θεοσεβεῖς | προφ. ἐστί cum AB . . C προφ. ἦν | καὶ οἱ δαίμονες -- οὕτω (A οὕτως post ὑμῶν) -- τέσσ. ἡμέρ. ἔχ. ἐν τῷ μνημείῳ (B τεταρταῖον ὄντα ἐν τῷ μνήματι) -- ἀκούσας

στησεν. ἀκούσας οὖν ὁ Πιλάτος τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου ἐφοβήθη, καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν Διὰ τί θέλετε ἵνα χύσῃ αἷμα ἀνθρώπου δικαίου;

CAPUT IX.

¹ Εἶτα προσεκαλέσατο τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δευσεβεῖς Ἰουδαίους καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς Τί λέγετε ἵνα ποιῇ ὁ λαὸς ταράσσεται; λέγουσιν ἐκεῖνοι Οὐ γινώσκομεν· ὁ βουλομένης ποιῇ. ὁ λαὸς δὲ ὅσον ποιεῖ, ἀδίκως ποιεῖ ἵνα αἴρῃ τὸν ἐξῆλθεν πάλιν ὁ Πιλάτος ἔξω καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν Οἴδατε ἅτις ἐορταῖς τῶν ἀζύμων ἐστὶν σύνηθες ἵνα ἐλευθερώσῃ δι' ἑνὸς ἀπὸ τῶν κεκρατημένων εἰς φρουρὰν ὑπευθύνων. ἔχω οὖν ἐν τῇ φυλακῇ κακούργον ληστήν λεγόμενον Βαραβᾶν, ἔχει τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ποτὲ κακὸν οὐκ ἐποίησεν· τίνα οὖν ἐκ τῶν δύο θέλετε ἵνα ἀπολύσω ὑμῖν; ἀπεκρίθη ὁ λαὸς Ἀπόλυσον τὸν Βαραβᾶν. λέγει ὁ Πιλάτος Τί οὖν ποιήσω τὸν Ἰησοῦν λέγουσιν ἐκεῖνοι Σταυρωθήτω. πάλιν ἐβόησαν ἕτεροι ἐξ αὐτοῦ Ἐὰν τὸν Ἰησοῦν ἀπολύσεις, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος, υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ βασιλέα. καὶ ἐὰν ἐλευθερώσῃ αὐτόν, γίνεται βασιλεὺς καὶ μέλλει λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος.

² Ἐθυμώθη οὖν ὁ Πιλάτος καὶ εἶπε Πάντοτε ἡ γενεὰ ἡντινῶν διαβολικὴ καὶ ἄπιστος, καὶ αἰεὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἤτε ἀντίδικοι. εἶπον οἱ Ἑβραῖοι Καὶ τίνας ἦσαν ἡμῶν εὐεργετῶν λέγει ὁ Πιλάτος Ὁ θεὸς ἐλευθερώσας ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν Φαραὼ

οὖν (A ἀκ. ταῦτα) -- ἀνθρώπου δικαίου (B δίκαιον ἀνθρώπου) cum A1 ἐκ πέντε ἄρτων χιλιάδας ἔσχευε πέντε, καὶ ἐκ ἐπτά ἄρτων χιλιάδας τέσσαρες καὶ οἱ δαίμονες αὐτὸν φοβοῦνται. λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ πῶς οὐδὲν ἐφοβήθη καὶ τοὺς γον. ὑμ. τὰ δαιμόνια; καὶ ἀπέκρισιν οὐκ ἔδωκαν.

IX, 1. Εἶτα προσεκαλέσατο -- ὅσον ποιεῖ ἀδίκως ποιεῖ (A om ἀδίκως ἵνα αἴρῃ (A εὐρη, B εὐρωσι) τοῦτον (uterque codex τοῦτο) cum AB... ἐξῆλθεν πάλιν: C εἶτα ἐξῆλθ. πάλ. | Οἴδατε (A Οἶδα) -- ἐστὶν σύνηθες AB... C Ἐξὸς ἐστὶν ἐν ταῖς ἐορτ. τ. ἀζύμων | ἔχω οὖν ἑνα cum A... ἑνα | Βαραβᾶν: A h. l. Βαραβᾶν, sed infra Βαραβᾶν (hunc accentum i. C habent) | C ἀπεκρ. ὁ ἀγνώμων λαὸς | C ἕτεροι ἐβόησαν | ἀπολύσει C... A (et B?) - λύσης | B ὀνομάζει ἑαυτόν | ἐλευθερώσεις (B - σης?) cum AB... C αὐτ. ἀπολύσης | γίνεται cum BC... A καὶ γέννηται (γενέσθαι) cum AB... C αὐτ. γέννηται | 2. εἶπ. οἱ Ἑβρ. cum AB... C εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδαῖοι | C ὁ ἐλευθερώων ὑμᾶς

καὶ διαπεράσας ὑμᾶς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς, καὶ
 χαρτάσας ὑμᾶς τὴν ὀρτυγομήτρην, ἐκ πέτρας ἀνίκμου ποτίσας
 τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ δοὺς ὑμῖν νόμον, ἐν κατελύσατε τὸν θεὸν ἀρνη-
 σάμενοι· καὶ εἰ μὴ Μωυσῆς ἐστάθῃ παρακαλῶν τὸν θεόν, πικρῶ
 θανάτῳ ἂν ἐμέλλετε παραπολεῖσθαι. πάντων οὖν ἐκείνων ἐπελά-
 θεσθε. οὕτω δὲ καὶ νῦν λέγετε ὅτι οὐδὲν ἀγαπῶ ἐγὼ τὸν Καί-
 σαρα ἀλλ' ἔχω μῖσος εἰς αὐτόν, καὶ θέλω ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι
 κατὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

³ Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Πιλάτος ἡγέρθη τοῦ θρόνου μετὰ
 θυμοῦ, θέλων φυγεῖν ἐξ αὐτῶν. ἔκραζαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγον-
 τες Ἡμεῖς τὸν Καίσαρα θέλομεν βασιλεῦειν ἡμῶν, οὐ τὸν Ἰησοῦν,
 διότι ὁ Ἰησοῦς ἐδέξατο ἐκ τῶν μάγων χαρίσματα. καὶ ἤκουσε
 τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης ὅτι βασιλεὺς μέλλει γενέσθαι, καὶ ἠθέλησεν
 ἵνα φονεύσῃ αὐτόν, καὶ ἐν τούτῳ ἀπέστειλεν καὶ ἀπέκτεινεν
 πάντα τὰ βρέφη τὰ ἐν Βηθλεέμ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἰωσήφ ὁ
 πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ
 εἰς τὴν Αἴγυπτον.

⁴ Ἀκούσας τοιγαροῦν ὁ Πιλάτος κατεσέγησε πάντα τὸν
 λαὸν καὶ λέγει Αἰσιπὸν οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὃν ἐζητεῖ ἵνα φο-
 νεύσῃ τότε ὁ Ἡρώδης· λέγουσιν αὐτῷ Ναί. γνωρίσας οὖν ὁ
 Πιλάτος ὅτι τῆς ἐπικρατείας ἐστὶ τοῦ Ἡρώδου, ὡς ἐκ τοῦ γένους
 καταγόμενος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν.
 ὃν ἰδὼν Ἡρώδης ἐχάρη μεγάλως· ἦν γὰρ ἐπιθυμῶν ἰδεῖν αὐτόν

Φαραῶ cum BC .. A γ. τοῦ Φαρ. | βάλ. ὡς ἐπὶ ξηρᾶς (A ξηρῆς) cum AB ..
 C βάλ. διὰ ξηρᾶς | ὀρτυγομήτρην cum BC .. A μάνα ἐν ἐρήμῳ | ἐκ πέτρας
 -- τὸ ὕδωρ cum BC .. A καὶ ποτίσ. ὑμ. ὕδωρ ἐκ πέτρ. | καὶ ὁ δοὺς cum AB
 .. C καὶ διδοὺς | τὸν (C καὶ τὸν) θεόν .. B om τόν | A ἂν (C om) ἐμέλλ.
 πάντες παρ. | ἐπελάθεσθε cum BC .. A add καὶ εἰς μετάνοιαν οὐκ ἔρχεσθε |
 οὕτω δέ: C om δέ | ὅτι: non est in ABC | οὐδὲν cum BC .. A οὐδέ | θέλω
 ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι cum AB .. C θέλω ἐπιβουλεύσομαι

3. τοῦ θρόνου: ita (absque ἀπό) AB .. C om | C om βέλ. φυγ. ἐξ αὐτ. |
 C ἔκραξ. οὖν πάλιν | C om ὁ Ἰησοῦς | ἐδέξ. ἐκ τ. μ. cum AC .. B ἐκ τ. μ.
 ἐδέξ. | καὶ ἤκουσε τ. κ. ὁ (B om) Ἡρώδ. -- καὶ ἠθέλ. cum AB .. C τοῦτο
 ἀκούσας Ἡρ. -- ἠθέλ. | C ἵνα φονεύσῃ αὐτόν | A ἀπέκτειναν | διὰ τοῦτο δέ
 cum A .. BC om δέ | B καὶ ὁ Ἰωσ. ὁ | ἀπὸ τ. φ. αὐτοῦ (ita A'; A''B αὐ-
 τῶν) cum AB .. C om | C εἰς Αἴγυπτον

4. κατεσέγησε cum C .. AB praestitit τοὺς τοιοῦτους λόγους καὶ φωνηθεῖς |
 λέγει cum BC .. A εἶπε | ἐζητεῖ ἵνα φον. τότε ὁ Ἡρώδ. cum A .. BC ἐζητεῖ
 τότε Ἡρώδ. φονεύσαι | ὡς ἐκ τοῦ γ. κ. τ. Ἰουδ. cum A .. BC om | BC τὸν
 Ἰησ. πρὸς αὐτ. | ὃν ἰδὼν -- μεγάλως cum A .. BC καὶ ἰδὼν αὐτόν ὁ Ἡρώδης

ἀπὸ πολλοῦ ἀκούων τὰ θαύματα ἃ ἐποίει. ἐνέδυσεν οὖν αὐτὸν ἱμάτια λευκά· εἶτα ἤρξατο αὐτὸν ἐρωτᾶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. θέλων δὲ ὁ Ἡρώδης ἰδεῖν καὶ θαυμάζει τί ποτε γινόμενον παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτὸν τὸν τυχόντα λόγον, αὐτὸν ἀπέστειλεν αὐθις πρὸς τὸν Πιλάτον. τοῦτο ἰδὼν ὁ Πιλάτος εἶπε τοῖς ὑπηρέταις αὐτοῦ ἀγαγεῖν ὕδωρ. νιπτόμενος οὖν τὰς χεῖρας μετὰ τοῦ ὕδατος ἔφη πρὸς τὸν λαόν· Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου τούτου. ὑμεῖς ὅψασθε ὅτι ἀδίκως φονεύεται, ἐπεὶ οὔτε ἐγὼ εὗρον ἐν αὐτῷ αἰτίαν, ἀλλ' οὔτε Ἡρώδης· διὰ τοῦτο γὰρ ἔπεμψεν αὐθις τοῦτον πρὸς ἐμέ ὅπισθεν. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

⁵ Τότε ἐκάθισεν ὁ Πιλάτος εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἵνα ποιήσῃ ἀπόφασιν. ὤρισεν οὖν, καὶ ἦλθεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔφερον στέφανον ἐξ ἀκανθῶν καὶ ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν

ἐχάρη λίαν | ἃ ἐποίει cum A .. sed BG haec add: οὐκ ὡς μελλων τι κερδάναι (C κερδάναι) ψυχωφελές (C τι repetit ante ψυχ.) ὁ Ἡρώδης ἐκ τῆς βίας τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὅτι ἤκουεν ὅτι σοφός ἐστιν καὶ τερατουργός, ἐπεθύμει ἰδεῖν ἀλλόκοτον ἄνθρωπον καὶ ἀκούσαι αὐτοῦ τί λέγει, οὐκ ἵνα πιστεύσει (ita C; B - ση) | ἱμάτ. λευκά cum A .. BC add ἤγουν λαμπράν ἐσθῆτα | ἐρωτᾶν cum A .. BC, add Πέθεν εἰ καὶ ποίου γένους | ἀπόκρ. οὐκ ἔδ. αὐτ. cum A .. BC ἐσιώπα. Iidem add εἰστήκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς κατηγοροῦντες αὐτόν | ἰδεῖν καὶ θαῦμα cum A .. BC praem αὐτόν | αὐτόν (sed videtur potius ἀντ- scriptum esse) ἀπέστ. cum A .. BC praem ἐμπαίξας | τοῦτο (ita BG; A τοῦτον) ἰδεῖν.. BC istis haec praem: καὶ ἐγένοντο φίλοι ὅ τε Πιλάτος καὶ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προὔπῃρχον ἐν ἐχθρᾷ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. ὁ δὲ λαὸς ἔκραζε (B - ξε) πρὸς τὸν Πιλάτον λέγοντες (B λέγων) Σταυρωθήτω. λέγει ὁ Πιλάτος Τὸν βασιλεία ὑμῶν σταυρώσω; οἱ δὲ μεγάλως ἔκραζον Οὐκ ἔχομεν βασιλεία εἰ μὴ Καίσαρα. | ὑπηρέταις cum AB .. C στρατιώταις | νιπτόμενος οὖν: A praem καὶ οὗτοι ἔφερον | τοῦ καλοῦ (A add τοῦ) ἀνδρ. τοῦτ. cum A .. BC τοῦ δικαίου τούτου καὶ καλοῦ ἀνδρ. | φονεύεται: A praem τοῦτο | ἀλλ' οὔτε cum BC .. A οὐδέ | πρὸς ἐμέ cum A .. BC πρ. με | εἶπον cum A .. BC add οὖν

5. Τότε ἐκάθισεν cum A .. BC praem haec: οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐθροβουόντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν συντόμως ἀπολέσωσιν. τότε λέγει τῷ Ἰησοῦ ὁ Πιλάτος Σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει ὁ Πιλάτος Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαι σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Οὐκ ἔχεις (ita uterque) ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν, εἰ μὴ ἣν σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μέλζονα (C μελίζονα) ἁμαρτίαν ἔχει. | ὁ Πιλ. εἰς τ. θρ. αὐτ. cum AB .. C ἐν θρόνῳ ὁ Πιλ. | ἵνα ποιήσῃ (A - ῃσι) ἀπόφ. cum AB .. C ἵνα ἀπόφασιν δῶ, et add (item B?) κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἔμπροσθεν αὐτοῦ: A om αὐτοῦ | ἔθηκαν cum

αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα· εἰτα ἐποίησαν ἀπόφασιν, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἡ γενεά σου λέγει καὶ μαρτυρεῖ σε ὅτι θέλεις ἵνα βασιλεύῃς· διὰ τοῦτο ὀρίζω ἵνα σε τύψωσι πρῶτον μετὰ βράβδου πληγὰς τεσσαράκοντα, καθὼς ὀρίζουσιν οἱ νόμοι τῶν βασιλέων, καὶ ἵνα σε ἐμπαίξωσι, καὶ τελευταῖον ἵνα σε σταυρώσωσιν.

CAPUT X.

Ἡ τοιαύτης οὖν ἀποφάσεως γενομένης παρὰ τοῦ Πιλάτου ἤρξαντο οἱ Ἰουδαῖοι τύπτειν τὸν Ἰησοῦν, οἱ μὲν βράβδοις, οἱ δὲ χερσίν, οἱ δὲ ποσίν· οἱ δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔπτυνον. εὐθὺς οὖν κατασκευάσαντες τὸν σταυρὸν καὶ δόντες τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐπέταντο ὁδεύειν. καὶ οὕτω πορευόμενος, βαστάζων καὶ τὸν σταυρὸν, ἦλθε μέχρι καὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως Ἱεροσολύμων. ἀπὸ τῶν πολλῶν οὖν πληγῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σταυροῦ μὴ δυναμένου τούτου περιπατεῖν, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἧς εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι σταυρῶσαι αὐτὸν ὅσον τάχος, ἄραντες ἀπ' αὐτοῦ τὸν σταυρὸν ἔδωκαν αὐτὸν πρὸς τινα συναντήσαντα αὐτοῖς ὀνόματι Σίμωνα, ὅστις εἶχε καὶ δύο υἱούς, Ἀλέξανδρον καὶ Ρούφον· ἦν δὲ ἀπὸ Κυρήνης τῆς πόλεως. ἔδωκαν οὖν πρὸς αὐτὸν τὸν σταυρὸν, οὐχ ὥς ἐλεοῦντες τὸν Ἰησοῦν καὶ ελαφρύνοντες ἀπὸ τοῦ βάρους αὐτόν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες, ὥς εἴρηται, φονεῦσαι αὐτὸν συντομώτερον.

A (-κεν) B .. C add μετὰ πυγμῆς | καὶ κάλαμον cum AB .. C praem καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτῷ (codex αὐτό) ἤγουν χλαμύδα κοκκίνην | ἵνα βασιλεύσῃς· C -σεις, A -ης | ἵνα σε τύψωσι πρῶτον cum AB .. C ἵνα δῆλωσῇ σε ἐπὶ τὸν κίονα καὶ τύψωσι | A ἐμπαίξουσιν

X, 1. τύπτειν τὸν Ἰησοῦν -- ἔπτυνον cum A .. C (similiterque ut videtur B) τύπτειν τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τὸν νῶτον καὶ πᾶν μέλος, οἱ μὲν βουνεύροις, οἱ δὲ βράβδοις, ἄλλοι χερσίν, ἕτεροι ποσίν· οἱ δὲ εἰς τὸ πρόσωπον ἔπτυνον, ὥστε οἱ ἐπάκουον ἐξ ὅτις εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ἄλλοι ἔλεγον ἔμπροσθεν Προφῆτευσαν τίς ἐστὶν ὁ παῖδας σε· ἕτεροι γονυπετοῦντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων | καὶ δόντες τοῦτον cum A .. BC praem ὑπήγαγον πρὸς τὸ σταυρῶσαι αὐτόν | βαστάζων καὶ τὸν (C om) cum AC .. B καὶ βαστ. τόν | μέχρι καὶ cum A .. BC om καὶ | μὴ δυναμένου τούτου cum A .. BC μὴ δυνάμενον τοῦτον | ἐκ τῆς ἐπιθυμίας· BC praem οὕτοι | ἧς cum AC .. B ἦν | ὅσον τάχος cum A .. BC τάχος | πρὸς τινα (A om τινα)· BC add Κυρηναῖον | Σίμωνα· BC add ἐξερχόμενον (C -μένου) ἀπ' ἀγροῦ | συντομώτερον· BC add ἡγάγευσαν οὖν αὐτόν τὸν Κυρηναῖον ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐ-

² Ἠκολούθει οὖν ἐκεῖ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης.

Εἶτα φυγὼν ὑπάγει πρὸς τὴν θεοτόκον καὶ λέγει αὐτῇ Πού ἦσθα καὶ οὐκ ἦλθες ἵνα ἴδῃς τί ἐγένετο; ἀπεκρίθη αὐτῇ Τί ἐστιν ὅπερ ἐγένετο; λέγει ὁ Ἰωάννης Γίνωσκε ὅτι ἐπιάσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν διδάσκαλόν μου καὶ ὑπάγουσιν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. ἀκούσασα τοῦτο ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκραξε φωνῇ μεγάλη λέγουσα Υἱέ μου, υἱέ μου, τί ἄρα κακὸν ἐποίησας καὶ ὑπάγουσίν σε ἵνα σταυρώσωσιν; ἡγέρθη ὥσπερ ἐσκοτισμένη, καὶ ἀπέρχεται κλαίουσα κατὰ τὴν ὁδόν. ἡκολούθουν αὐτῇ καὶ γυναῖκες, ἧ τε Μάρθα καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Σαλώμη, καὶ ἕτεραι παρθένοι τῇν δὲ καὶ Ἰωάννης μετ' αὐτῆς. ὡς οὖν ἐφθασαν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ὄχλου, λέγει ἡ θεοτόκος πρὸς τὸν Ἰωάννην Πού ἐστιν ὁ υἱός μου; λέγει ὁ Ἰωάννης Ὁρᾷς ἐκείνον τὸν φοροῦντα τὸν στέφανον τὸν ἀκάνθινον καὶ τὰς χεῖρας δεδεμένον; ἀκούσασα ἡ θεοτόκος καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ὀλιγοψύχησε καὶ ἐπεσεν ἐξ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖτο ἱκανὴν ὥραν· καὶ αἱ γυναῖκες ὅσαι ἡκολούθουν αὐτῇ ἰστάμεναι γύρωθεν αὐτῆς ἐκλαιον. ἀφ' οὗ δὲ ἀνέπνευσε καὶ ἡγέρθη, ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα Κύριέ μου, υἱέ μου, ποῦ

τοῦ. καὶ φέρουσιν αὐτόν ἐπὶ Γολγοθᾶ (- θᾶ G, - θᾶ B) τόπον, ὃ ἐστὶ μεδερμη-
νευόμενον κρηνίου τόπος.

2. Ἠκολούθει: A - λούθησαν (sic) | λέγει αὐτῇ (A αὐτήν) cum A . . C (similiterque B per totam hanc sectionem) λέγει μετὰ θαυρῶν Ὡ κυρία μου καὶ μήτηρ τοῦ διδασκάλου μου | ἦλθες ἵνα ἴ. τ. ἐγ. cum A . . C εἶδας τὸ συμβαῖν | αὐτῇ Τί -- ἐγέν. cum A . . C ἡ πάναγος Τί ἐστιν, Ἰωάννη | λέγει ὁ Ἰω. Γί-
νωσκε -- σταυρώσ. αὐτόν cum A . . C ὁ δὲ μετὰ θαυρῶν θαυρῶν καὶ ὀμωγῶν
ἀπείρων ἐφη Τὸν φίλτατον υἱόν σου καὶ διδασκάλόν μου ὑπάγουσιν οἱ ἀχάριστοι
καὶ ἄλλοι Ἰουδαῖοι σταυρώσαι αὐτόν· τὸν ὡραῖον κάλλει παρὰ τοὺς υἱούς τῶν
ἀνδρείων ἄμορφον ἐποίησας (sic) μετὰ θαυρῶν | ἀκούσασα -- σε (in codice
deest) ἵνα σταυρώσωσιν cum A . . C ἀκούσ. τοῦτο ἡ θεοτόκος ἐκραξε μεγάλη τῇ
φωνῇ Ὁμοι οἱμοι, υἱέ μου γλυκύτατε· τί γὰρ κακὸν ἐποίησας τοῖς Ἰουδαίοις
καὶ ὑπάγουσίν σε σταυρώσαι; | ἡγέρθη -- κατὰ τὴν ὁδόν cum A . . C ἐκαθέ-
ζετο δὲ καὶ ἡγέρθη ὡς ἐσκοτισμένη καὶ ἀπῆρχετο δραμαῖα κλαίουσα κατὰ τ. ὁδ.
| καὶ γυναῖκες: C add κλαίουσαι | C καὶ Σαλώμη | C τὸν ἀκάνθινον στέφανον
| τὰς χεῖρ. δεδεμένον cum A . . C praeit καὶ τὸ πρόσωπον μεμελανωμένον ἐκ τῆς
πληγῆς τοῦ ἐξ (dele?) ἀκανθίνου στεφάνου καὶ τῶν ἐμπυσμάτων. Praeterea A,
non item C, post δεδεμένον add ἐκεῖνός ἐστιν | ἀκούσασα ἡ θεοτ. -- ἐκλαιον
cum A . . C ἀκούσ. ἡ θεοτ. τὰς χεῖρας δεδεμένον καὶ ἰδ. αὐτόν ὀλιγοψύχως ἐπι-
σεν ὀπισθεν χαμαὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖτο ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν· καὶ αἱ -- ἰστάμεναι
γύρ. αὐτῆς καὶ ἐκλαιον | ἀφ' οὗ δὲ -- φωνῇ μεγ. λέγουσα Κύριέ μου, υἱέ μου
cum A . . C vero plurima de suo addit. Habet enim ita: ἀφ' οὗ δὲ ἀν. x. ἡγέρθη,
δραμοῦσα ὡς λέαινα ὑπὸ (potius ἀπό?) ἀγροῦ καὶ διαρρηξασα τὰ ἱμάτια αὐτῆς,

τὸ κάλλος ἔδου τῆς μορφῆς σου; πῶς ὑπομενῶ θεωρεῖν σε τοιαῦτα πάσχοντα; καὶ ταῦτα λέγουσα κατέβαινε μετὰ τῶν οὐύχων τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ ἔτυπτε τὸ στήθος. ποῦ διέβησαν, ἔλεγε, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί κακὸν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐποίησας; οὕτως οὖν ἰδόντες αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι θρηνοῦσαν καὶ κρᾶζουσιν, ἦλθον καὶ ἐδίωξαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ· ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο φυγεῖν, ἀλλ' ἔμενε λέγουσα ὅτι φονεύσατε ἐμὲ πρῶτον, Ἰουδαῖοι παράνομοι.

³ Τότε ἀπεσώθησαν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίον τόπον, ὃς ἦν λιθόστρωτος, καὶ ἐκεῖ ἔστησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σταυρόν. ἔπειτα ἐξέδυσαν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται καὶ διεμερίσαντο ταῦτα πρὸς ἑαυτούς, αὐτῷ δὲ ἐνέδυσαν βράσον κόκκινον, καὶ ἀνέβιβασαν αὐτὸν καὶ ἐκάρφωσαν ἐν

οὐρανόλογῳ (?) ὑπεβλέπετο τοὺς Ἰουδαίους λέγουσα Δότε μοι ἄνδρες ὁδὸν περιπατήσαι καὶ περιπλακῆναι τῷ τραχήλῳ τοῦ ἀρνίου μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον ὅπως κλαύσω τὸν παμφόλιτον υἱόν μου, τὸ ἀρνίον τῆς ψυχῆς μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον [ἵνα] τύγῃ τὸ συλλαγγάλακτον (?) τῶν μασθῶν μου· δότε ἄνδρες τόπον ὅπως θεωρήσω καὶ κλαύσω τὸν γλυκύτατον υἱόν μου. καὶ τὸ στήθος αὐτῆς τύπτουσα ἐβόα λέγουσα Οἱμοι οἱμοι, γλυκύτατε υἱέ, φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, παμβασίλει· οἱμοι οἱμοι, πῶς ὑπομενῶ θεωρῶν σε ἐν σταυρῷ κρεμάμενον; οἱμοι οἱμοι, ποῦ μοι τοῦ Ἰαβριήλ τὰ εὐαγγέλια; δεῦτε πάντες κλαύσατε τὴν τραυματισμένην μου ψυχὴν, ὅτι τὸν μονογενῆ μου υἱόν καὶ γλυκύτατον βλέπω ἀπαγόμενον ὡς ἀρνίον ἄκακον ἐπὶ σταυροῦ καὶ ὡς κατὰδικον ταῖς χερσὶ διεδεμένον, καὶ τὸν τανύσαντα τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρριν ὡς ληστὴν μετὰ ληστῶν ἀπαγόμενον. δεῦτε ἀκούσατε λαοὶ φυλαὶ καὶ γλώσσαι, τοιοῦτον ἔδικον ἕνατον ἴδου (sic) τοῦ υἱοῦ μου. καὶ πάλιν γεγωνότερ' ᾠνῇ ἐβόα λέγουσα Υἱέ μου, υἱέ μου γλυκύτατε | Ποῦ τὸ κάλλος -- πάσχοντα cum A .. C sic: Ποῦ σου τὸ κάλλος ἔδου τῆς μορφῆς; πῶς ἀγνώριστος φαίνεται μοι· ἐγὼ αἶσος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἧς (codex ἦν) πρότερον, νῦν δὲ ἀγνώριστος εἰ (codex εἶη), γλυκύτατε. πῶς ὑπομενῶ θεωρῶν σε τοιαῦτα πάσχοντα; | καὶ ταῦτα λέγουσα -- καὶ (codex om) ἔτυπτε -- πρὸς τ. Ἰουδ. ἐποίησας cum A .. C καὶ ταῦτα λέγουσα ἔτυπτε τὸ στήθος αὐτῆς καὶ θακρυρροοῦσα μετὰ οἰμωγῶν βαρέων λέγουσα Ποῦ ἔδου, υἱέ μου, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί γὰρ κακὸν, υἱέ μου γλυκύτατε, πρὸς τοὺς ἀχαρίστους Ἰουδαίους ἐποίησας; ἀντὶ ἀγαθῶν κακὰ ἔλαβες· ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν σε, υἱέ μου παμφόλιτατε, τὸν φόγον προσεφέρασι (sic) καὶ σταυρῷ σε προσηλώσαι βούλονται. οἱμοι, οἱμοι | ἐδίωξαν cum A .. C ἐδίωκον | ὅτι φονεύσατε: C om ὅτι

3. Τότε ἀπεσώθησαν (ita B; A ἀπεσώθησαν; C ἔσωσαν) -- Κρανίον (ita A; C κρανίου) -- τὸν σταυρόν | ἔπειτα ἐξέδυσαν τὸν Ἰησοῦν -- ἐκτὴς τῆς ἡμέρας cum A .. C vero in hunc modum exaggerata habet: καὶ ἐξέδυσαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ διεμερίσαντο ταῦτα οἱ στρατιῶται πρὸς ἑαυτούς, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἁνῶν ὑφαντος δι' ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ στρατιῶται Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. τοῦτο

τῷ σταυρῷ ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας. μετὰ ταῦτα ἔφερον καὶ δύο ληστὰς, τὸν μὲν δεξιᾷ αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀριστερᾷ.

⁴ Τότε ἡ θεοτόκος ἱσταμένη καὶ βλέπουσα ἔκραξε φωνῇ

ὅλον γέγονεν ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλλον κλῆρον. καὶ γονυπετοῦντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτὸν λέγοντες Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐμπτύσαντες αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτόν, τότε αὐτὸν ἐσταύρωσαν. τὴν δὲ ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, παρασκευῆς οὔσης, ὅτε ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐν τῷ σταυρῷ καὶ ἐκάρφωσαν τανύσαντες τὰς παναχράντους αὐτοῦ χεῖρας, ὡς ἦν δυνατόν, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ σύραντες κάτωθεν. Praeterea C h. l. add. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔγραψε τίτλον, καὶ ἐπέθηκεν (cod. ἐπέθηκεν) ἐπάνω αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς (perperam additum est Ἰουδαίων) καὶ ἑβραϊκοῖς λέγων Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἔλεγον Μὴ γράφῃς οὕτως, ἀλλ' ὅτι αὐτός εἶπεν (sic). ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν Ὁ γέγραφα, γέγραφα. | μετὰ ταῦτα ἔφερον -- ἀριστερᾷ cum A . . C τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἰς ἕκ δεξιῶν ὀνόματι Δυσμᾶς, καὶ εἰς ἕξ εὐωνύμων ὀνόματι Γίσιτας. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλάσφημον αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες Οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν καὶ καταβῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων λέγοντες Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι, ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς (? βασιλεὺς?) τοῦ Ἰσραὴλ· καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.

4. Τότε ἡ θεοτόκος -- Υἱέ μου, υἱέ μου cum A . . horum loco C longas Mariae lamentationes habet. Legitur enim ibi sic: Καὶ ταῦτα πάλιν ἀκούσασα ἡ θεοτόκος λυπούμενη καὶ ἐκ βάθους κράξασα Ὡ πόποι (praeterea additur quod corruptum est μ' ἐγόντος), καὶ πρὸς τὸν ἀρχάγγελον ἔλεγεν Ὡ Γαβριήλ, ποῦ εἶ ἵνα δικάσομαι μετὰ σοῦ; ποῦ μοι τὸ Χαῖρε ὃ ἔφη; πῶς οὐκ εἶπές μοι ἔκτοτε τὰ ἄμετρα βάσανα τοῦ γλυκυτάτου καὶ φιλητάτου μου υἱοῦ, καὶ [τοῦ] μονογενοῦς τὸν ἄδικον θάνατον; πῶς οὐκ εἶπές μοι τὴν ἀπαραμύθητον θλίψιν (quae sequuntur corrupta sunt; scripta enim ita sunt: τῆς ἐμῆς μόνης μου ἀγαπητοῦ υἱοῦ); πῶς οὐκ εἶπές μοι τὸ ἀνεχδιήγητον καὶ τεθλιμμένον χωρισμὸν τοῦ σπλαγχνικοῦ μου υἱοῦ καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἐσκοτισμένων μου ὀφθαλμῶν; πῶς τότε οὐκ εἶπές μοι τὴν πανεπίβουλον παράδοσιν τοῦ υἱοῦ μου παρὰ τοῦ δολίου καὶ παρανόμου Ἰούδα τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐπιβούλου; κύριε ἐλέησον. πῶς οἱ τετυφλωμένοι καὶ ἐσκοτισμένοι μου ὀφθαλμοὶ βλέπουσι τοσαῦτα βάσανα τοῦ γλυκυτάτου καὶ σπλαγχνικωτάτου μου υἱοῦ; τίς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ εἶχεν τοιούτους πόνους, καὶ εὗρεθῇ κατασβέσαι μου τοὺς τοιούτους βαρυτάτους πόνους καὶ στεναγμούς τοῦ χωρισμοῦ τοῦ μονογενοῦς μου υἱοῦ καὶ θεοῦ; οἴμοι οἴμοι, υἱέ μου παμφίλτατε. ποῦ καταφύγω ἢ ποῦ προσδράμω; οἴμοι, τέκνον, οἴμοι. καὶ πῶς φανήσομαι τοῖς ἀνθρώποις (corrupte additur τῆς τοσαύτης λυπημένης καὶ παραπονεμένης); τί εἶχον λέγειν κατ' ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐμέ; οἴμοι, αὕτη ἐστὶν τοῦ (in codice scriptum est τοῦ πόδου) κεκριμένου μήτηρ, ὅσπερ ἐκαλεῖτο βασιλεὺς καὶ υἱὸς τοῦ θεοῦ. οἴμοι, γλυκύτατε υἱέ μου, πῶς ἔχω μνησθῆναι τῆς ἀμέτρου καὶ σπλαγχνικῆς σου ἀγάπης; ἀλλ' ἕως θανάτου ἔστωσαν ἐν ἐμοὶ λύπη, θλίψεις, πόννοι, δάκρυα καὶ στεναγμοὶ ἀπαραμύθητοι. καὶ οὐκ ἐστὶν ἐν ἐμοὶ παρηγορία, υἱέ μου, οὐδεμία, ὅτι, ἄρτι βλέπω, χωρίζομαι ἀπὸ σοῦ. καὶ λοιπόν, υἱέ μου,

μεγάλη λέγουσα Υιέ μου, υιέ μου. Καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὸν Ἰωάννην πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν εἶπεν Ἰδοὺ ὁ υἱός σου. ἔπειτα λέγει καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Ἡ δὲ ἔκλαιε μέγας λέγουσα Διὰ τοῦτό σε κλαίω, υἱέ μου, ὅτι πάσχεις ἀδίκως, ὅτι σε παρέδωκαν οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι εἰς πικρὸν θάνατον. χωρὶς σοῦ, υἱέ μου, τί ἐγὼ γενήσομαι; πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ; ποταπὴν βιοτὴν διάξω; ποῦ οἱ μαθηταὶ σου οἱ καυχώμενοι συναποθνήσκουσιν σοι; ποῦ οἱ παρὰ σοῦ ἰαθέντες; πῶς οὐχ εὐρέθη τις βοηθῆσαι σοι; Καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν ἀφορῶσα ἔλεγε Κλῆνον σταυρέ, ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱόν μου καταφιλήσω τὸν ἐμὸν υἱόν, ὃν ἐν τοῖς μασθοῖς τούτοις ξενοτρόπως ὥς μὴ ἄνδρα γνόσα ἐθήλασα. κλῆνον σταυρέ, βούλομαι τῷ υἱῷ μου περιπλακῆναι· κλῆνον σταυρέ, ἵνα τῷ υἱῷ μου ὥς μήτηρ συντάξωμαι. Ταῦτα ἀκούοντες οἱ Ἰουδαῖοι προσελθόντες ἐδίωξαν καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὸν Ἰωάννην μακράν.

ἀποθανοῦμαι κἀγὼ ἅμα σὺν σοί, καὶ ἐλθέτω, δέομαι σου υἱέ, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ ὁ δόσας μοι πρῶτον τότε χαράν, καὶ συνέυξει τὴν ψυχὴν μου μετὰ σοῦ. πάλιν ἔκραξε φωνὴ μεγάλη μετὰ ὁμιωγῶν [καὶ] δακρύων καὶ ἀτενίζουσα πρὸς αὐτόν Υιέ μου, υἱέ μου, τί πέπονθα οὕτως αἰφνιδίως; τί γένωμαι χωρὶς σοῦ, υἱέ μου; | Καὶ στραφεὶς -- Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου cum A .. C τότε στραφεὶς πρὸς τὴν μητέρα ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν Ἰωάννην ἱσταμένον πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν, εἶπε πρὸς τὴν θεοτόκον ὁ Ἰησοῦς Ἰῦναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· ἔπειτα φησι πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου | Ἡ δὲ ἔκλαιε -- βοηθῆσαι σοι cum A .. C ἡ δὲ θεοτόκος κλαίων (sic) ἐκραύγαζεν Διὰ τ. σε κλ., υἱέ μου, διότι σε παρέδωκαν οἱ παρὰν. Ἰουδ. εἰς πικρὸν καὶ ἄτιμον θάνατον, ὥς ἐκεῖνοι νομίζουν (sic)· ἀλλ' ὁ θάνατός σου, υἱέ μου, ἅγιος καὶ δίκαιος καὶ σωτηρία τοῦ κόσμου παντός εὐρεῖσθεται. ἐκτός σου, υἱέ μου, ποταπὴν βιοτὴν διάξω; | Καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν -- βούλομαι (codex uterque βουλομένη) -- συντάξωμαι cum A .. C καὶ πρ. τ. σταυρ. ἀφορ. ἔλεγεν Κλῆνον στ., ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱ. μου καὶ καταφιλήσω τὰ σπλάγχνα μου, τὰ φύλλα τῆς καρδίας μου, ὃν ἐν τοῖς μασθοῖς τούτοις ξενοτρόπως ὥς μὴ ἄ. γν. ἐθήλασα. κλῆνον στ., βουλομένη τῷ φιλάτῳ μου υἱῷ περιπλ. κλ. στ., ἵνα τῷ πρῳοιστάτῳ μου υἱῷ ὥς μήτηρ συντάξωμαι (codex συντάξαι) καὶ καταφιλήσω. Practereaue add Ποῦ τὸ κάλλος σου, υἱέ μου γλυκύτατε; ποῦ σου ἡ εὐπρέπεια, υἱέ μου παμφίλτατε; ὁ ὥρατος κάλλιε παρὰ τοὺς υἱούς τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἔχεις εἶδος οὐδὲ κάλλος, υἱέ μου γλυκύτατε, ὑπὸ χειρῶν ἀνόμων. λοιπὸν σὺν σοί θανοῦμαι. | Ταῦτα ἀκούοντες οἱ (C add μισοῦσες) Ἰουδ. πρ. ἐδ. καὶ (C om) αὐτὴν καὶ -- μακράν cum AC. Sed C add Τότε ἡ πᾶναγνος ἀλαλάσασα (cod. - λάξας) ἔλεγεν Οἱμοὶ οἱμοὶ, υἱέ μου, οὐδὲ κατ' (sic) ὄψιν ἀφίσουμαι βλέπειν σε. οἱμοὶ οἱμοὶ, τί εἶπω εἰς τὴν μισοσίαν (sic) τῶν ἀμνήμων Ἰουδαίων; πάντες (sic) μητέρες, συνκλαύσατέ μοι μόνη, τῇ μόνῃ ἀγαπητῇ

⁵ Ἐπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλη λέγων Πάτερ, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Ἐπειτα λέγει Διψῶ. καὶ εὐθὺς ἔδραμεν εἰς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον καὶ πλήσας αὐτὸν χολῆς καὶ ὄξους μεμιγμένον καὶ θείς ἐπὶ καλάμου ἐπότιζε τὸν Ἰησοῦν. καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἰστάμενοι καὶ βλέποντες κατεγέλων αὐτὸν καὶ ἔλεγον Ἐὰν ἀληθῶς ἔλεγες ὅτι υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάρβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ παρευθὺς ἵνα πιστεῦσώμεν εἰς σέ. ἕτεροι ἔλεγον καταγελῶντες Ἄλλους ἔσωσεν, ἄλλους ἔθεράπευσεν, καὶ ἰάσατο ἀσθενεῖς, παραλελυμένους, λεπρούς, δαίμονιζομένους, τυφλοὺς, χωλοὺς, νεκρωμένους, καὶ ἑαυτὸν οὐ δύναται θεραπεῦσαι.

⁶ Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ αὐτοῦ μέρει ἐσταυρωμένος ληστής πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν Ἐὰν τοῦ θεοῦ υἱὸς εἶ, κατάρβηθι καὶ σῶσον καὶ ἑαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ὄνομα αὐτῷ ἦν Γίτσας. ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ἐσταυρωμένος ὀνόματι Δυσμᾶς ὠνείδιζε τὸν αὐτὸν ληστήν λέγων Ταλαίπωρε καὶ ἄθλιε, οὐ φοβῇ τὸν θεόν; ἡμεῖς ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἐπάθομεν· οὗτος δὲ πάντως οὐδὲν κακὸν ἐπραξε. καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ Κύριε, ὅταν βασιλεύ-

μητρί τοῦ υἱοῦ μου (pergit καὶ ἐμῆς μόνης υἱοῦ ἀγαπητοῦ). συνκλαύσατέ μοι, πάντες (sic) φυλαὶ καὶ γλώσσαι. τὴν παρθένην ἐφύλαξα (codex φυλάξας), μὴ τύχω τὰς λύπας τῶν μητέρων· κἀγὼ δὲ ὑπερήρα πάντας (sic) τὰς μητέρας κλαυθμοῖς τε καὶ ὀδυρμοῖς.

5. Ἐπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησ. (C Ὁ δὲ Ἰησ. ἐβό.) -- στήσης (C στήσεις) -- ποιοῦσιν (C add οἱ ἄθλιοι) -- εἰς ἀπὸ (C om) τῶν στρ. cum AC | καὶ λαβὼν σπόγγον -- οὐκ ἤθελε πιεῖν cum C; in A enim textus corruptus est in hunc modum: καὶ ἐγέμισεν ἀγγίον καὶ λαβὼν ὄξους (ἀγγεῖον ὄξους καὶ λαβὼν?) καὶ θείς (adde ἐπὶ?) καλάμου ἐπότιζεν αὐτόν. Reliqua καὶ γευσ. -- πιεῖν A non habet. | C κατεγέλουν | Ἐὰν ex C est; A om | καὶ παρευθὺς -- εἰς σέ cum A . . C καὶ πιστεῦσώμεν σοι | C om ἕτεροι ἔλεγ. καταγελ. | χωλοὺς ex C est . . A om

6. αὐτοῦ μέρει: C om αὐτοῦ | ληστής: C add ἦγουν ὁ Γίτσας, sed om πρ. αὐτ. ἔλεγεν | C κατάρβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Tum om ὄνομα -- Γίτσας | C ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστής ὁ Δυσμᾶς | C Ὁ ἄθλιε καὶ ταλαίπ., οὐ φοβεῖ τ. ὧν; ἡμεῖς γὰρ ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἀπελάβομεν· οὗτος δὲ π. οὐδ. κ. ἐποίησεν οὔτε ἐπραξεν. Praeterea idem perperam addita habet haec: οὐκ οἶδας ἄθλιε τὸν ἥλιον σκοτισθέντα καὶ τὴν σελήνην ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς ἕως ὥρας ὀνάτης; τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχισθέντα (sic); | C om αὐτῷ | Κύριε, ὅταν -- ἀλήθειαν (post ἀλήθειαν in codice pergitur ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἵνα σε ἔχω etc, ex quibus priora ὅτι ἐν

σης, μή μου ἐπιλάθου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Σήμερον, λέγω σοι ἀλήθειαν, ἵνα σε ἔχω εἰς τὸν παράδεισον μετ' ἐμοῦ.

CAPUT XI.

Ἐπειτα ὁ Ἰησοῦς κράξας φωνῇ μεγάλῃ Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, ἀπέπνευσε. καὶ παραυτίκα ἦν ἰδεῖν τὰς πέτρας σχιζομένας· σεισμὸς γὰρ ἐγένετο εἰς τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ τοῦ σεισμοῦ σφοδροῦ καὶ μεγάλου γεγνότος ἐσχίζοντο καὶ αἱ πέτραι. ἤνοιγοντο καὶ τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη, καὶ σκότος

τ. β. μ. ex margine irrepsisse in textum videntur, nisi aliquid excidit) -- μετ' ἐμοῦ cum A . . C Μνήσθητί μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπ. αὐτῷ Ἀμήν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Iam sequitur in codice C narratio de Iesu infante cum parentibus in praedonem Dysmam incidente, tam iciuna illa quidem tamque vitiose et corrupte scripta ut paucis eam excerpere quam totam exscribere praestet. Incipit his: οὗτος δ' ληστής ὁ Δυσμᾶς εἰς τὴν γέννησιν Χριστοῦ, ὃ ἔστιν εἰς χρόνους λγ', ὅταν φωνῇ ἐξηλθὲν ὑπὸ ἀγγέλου τῷ Ἰωσήφ ἵνα ἄρῃ τὸ βρέφος καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ etc. Pergitur de itinere Egyptiaco, in quo prope iam ad fines Egypti Maria cum Iosepho esuriens allocuta esse dicitur palmam (φοινικίαν κάρπιμον καὶ πάνυ ὠραίαν) Κλῖνε δένδρον μου καλὸν καὶ χάρισόν μοι ἐκ τοῦ σοῦ ὠραιωτάτου καρποῦ. Additur καὶ εὐθύς ἐκλινεν, καὶ ἐλάβασιν ἀπὸ τοῦ καρποῦ ὅσον ἤθελον. καὶ πάλιν ἵστατο τὸ δένδρον ὡς καὶ πρότερον. Iam vero incidunt in Dysmam praedonem (καὶ διερχόμενοι μικρὸν ἔμπροσθεν συνήντησαν τούτου τοῦ ληστοῦ τοῦ λεγομένου Δυσμᾶ). Iste pulchritudine Mariae tactus eam cum infante (ἐν ὠλέναις αὐτῆς) adorasse et exclamavisse dicitur Εἰ γὰρ μητέρα εἶχεν θεός, εἶχον ἂν εἰπεῖν ὅτι σὺ εἶ. Recipit autem sanctam familiam in domum suam, et exiens venatum vehementer commendat uxori suae. Huic est filius leprosus, semper plorans, qui aqua de lavacro Iesu ablutus extemplo sanatur. Quam rem Dysmas a venatione reversus maxime miratus Mariam omni modo veneratur et in itinere adiuvat. Nec minus resipiscens ipse adest redeunti ex Egypto, ita ut Maria ei benedicat et remunerationem officiorum ei factum iri promittat. Quam remunerationem reverà locum habuisse, significatur his: διὰ τοῦτο ἡξιώθη καὶ ἐν τούτῳ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἐλεήμονος θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς -- ἵνα μαρτυρήσῃ ἐν τῷ σταυρῷ ἅμα σὺν Χριστῷ. Narratio exit repetitis verbis latronis et Iesu de cruce pendentium.

XI, 1. Ἐπειτα -- ἀπέπνευσε cum A . . C Τότε ὁ Ἰησ. κρ. φ. μ. εἶπε Πάτερ, εἰς χεῖράς (A χεῖρά) σου π. τὸ πν. μ., καὶ μετὰ τοῦ λόγου ἀπέπν. | καὶ παραυτίκα -- ἕως ἐνάτης ἐγένετο cum A . . B (ab hoc enim loco rursus huius codicis textum Thilo attulit) C ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ παραυτίκα σεισμὸς ἐγένετο μέγας εἰς τὴν γῆν ἅπασαν, ὥστε πᾶς ὁ κόσμος ἔφριξε, καὶ ἀπὸ τοῦ (B om) σφοδροῦ σεισμοῦ ἐσχίζοντο αἱ πέτραι. ἤνοιγοντο καὶ (C om) τὰ (C om) μνημεῖα τῶν νεκρῶν (C om τ. νεκρ.) καὶ πολλὰ σώματα τῶν δικαίων ἠγέρθησαν. καὶ (C om) ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη μέσον, καὶ

ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας ἕως ἐνάτης ἐγένετο. καὶ τούτων πάντων γινομένων φοβηθέντες οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Λογγῖνος δὲ ὁ ἑκατόνταρχος ἰστάμενος εἶπεν Ἐληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος· ἄλλοι ἐρχόμενοι καὶ ὁρῶντες αὐτὸν κατατύπτοντες τὰ στήθη ἀπὸ τοῦ φόβου αὐθις ἐστρέφοντο ὀπισθεν.

² Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τὰ τοιαῦτα πάντα θαύματα κατανοήσας, ἀπελθὼν εἰς τὸν Πιλαῶτον διηγήσατο ταῦτα. ὁ δὲ ἀκούσας ἐθαύμασεν καὶ ἐξεπλάγη, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ καὶ τῆς λύπης τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνῃ φαγεῖν ἢ πιεῖν οὐκ ἠθέλησε. διεμηνύσατο δέ, καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὸν ὅλον τὸ συνέδριον ἀφ' οὗ διέβη τὸ σκότος, καὶ εἶπεν πρὸς τὸν λαόν· Εἶδετε πῶς ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, εἶδετε πῶς ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα. ὄντως ἐγὼ καλῶς ποιῶν τὸν ἄνθρωπον τὸν καλὸν οὐδαμῶς φονεῦσαι προεθυμούμην. οἱ δὲ κακοῦργοι ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλαῶτον ὅτι τοιοῦτον σκότος ἐκλειψις ἡλίου ἐστί, καθὼς ἐγένετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. εἶτα λέγουσιν

σκότ. ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. | καὶ τούτων (BC add οὖν) π. γινομένων (BC γενομ.) οἱ μὲν Ἰουδ. (ita BC; A οἱ Ἰ. μὲν αὐτῶν) ἔλεγον -- ἦν. Λογγ. δὲ (BC om) ὁ ἑκ. ἰστάμ. (BC add μετὰ παρρησίας) εἶπεν -- ἦν οὗτος. (A h. l. addit ἕτεροι ἔλεγον τῷ Ἰούδᾳ τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ.) ἄλλοι ἐρχ. -- κατατύπτοντες (ita BC; A τύπτ.) τὰ στ. (BC add αὐτῶν καὶ) ἀπὸ -- ὀπισθεν.

2. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος -- διηγῆσ. ταῦτα cum ABC | ὁ δὲ ἀκούσας ἐθ. καὶ (A om) ἐξεπλ. -- ἠθέλησε cum AB .. C om | διεμηνύσατο -- πρὸς αὐτὸν (BC om) -- πρ. τ. λαόν (BC add ὁ Πιλαῶτος) cum ABC | Εἶδετε (h. l. codex εἶδετε, postea ἴδετε) πῶς ἐσκοτίσθη -- προεθυμούμην cum A .. BC Εἶδετε πῶς σεισμὸς καὶ σκότος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἐγένετο καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη. ὄντως καλῶς ἐγὼ ἐποίουν, τὸν ἄνθρωπον οὐδαμ. φον. προεθυμούμην | οἱ δὲ κακοῦργοι -- τοιοῦτον (B τοιοῦτο) -- καιροῖς ex BC .. A haec in Iudam proditorem transfert, de quo plura addit quae hunc in locum parum quadrant. Habet enim ita: ὁ δὲ Ἰούδας ἐκεῖ παριστάμενος εἶπεν Ἐκλειψις ἡλίου ἐστί, καθὼς ἐγένετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. ἀλλ' ὅμως ὁ λαὸς ὅλος αὐτὸν καὶ μόνον κατηγοροῦν καὶ ὕβριζον καὶ ἐπάνω αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν τῆς σταυρώσεως, καὶ κατεβόων αὐτοῦ πάντες Ὁ προδότης, λέγοντες, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ φονεύσας, ὁ παρ' αὐτοῦ τὰς πόδας νιπτόμενος, ὁ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα ψέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅσα ψέλων ἀποκοπτόμενος. ἐφ' οἷς οὗτος ἀγανακτῶν καὶ μὴ δυνάμενος τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομένειν ταῖς ἀκραίς, παραγενόμενος ἐν τῷ ναῷ καὶ εὐρῶν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς εἶπεν Γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ λάβετε τὰ ἀργύρια ἃ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦναι τὸν Ἰησοῦν πρὸς φόνον ὑμῖν. μὴ ψελόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων δέξασθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας ταῦτα μέσον αὐτῶν ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν ἐποίησεν ἀγχόνην διὰ σχοινίου καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ

αὐτῷ Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἐορτὴν τῶν ἀζύμων διὰ τῆς αὔριον ἡμέρας, καὶ παρακαλοῦμέν σε, ἐπαί ἐτι πνέουσιν οἱ ἐσταυρωμένοι, ἵνα καταθλασθῶσι τὰ ὀστά αὐτῶν καὶ καταβιβασθῶσιν. εἶπεν ὁ Πιλάτος Τοῦτο γενήσεται. ἀπέστειλεν οὖν στρατιώτας καὶ εὔρον ἐτι πνέοντας τοὺς δύο ληστὰς, καὶ συνέθλασαν αὐτῶν τὰ σκέλη· τὸν δὲ Ἰησοῦν εὐρόντες τεθνηκότα οὐδαμῶς αὐτοῦ ᾤψαντο, εἰ μὴ εἰς στρατιώτης ἐλόγχευσεν αὐτὸν ἐν τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

³ Πρὸς ἐσπέραν δὲ τῆς παρασκευῆς καταντῶσης Ἰωσήφ τις ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ πλούσιος, θεοσεβὴς Ἰουδαῖος, εὐρών τὸν

οὕτως ἀπήγγεστο. Conferenda sunt haec cum tribus prioribus sectionibus capituli primi in codice C, quemadmodum supra pag. 268 sq. excerpimus. Iam vero sequitur Iudeorum et Pilati de titulo crucis disputatio, conferenda cum iis quae supra ad X, 3. ex codice C attulimus. Legitur in codice A sic: Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι προσελθόντες εἶπον τῷ Πιλάτῳ Οὐ καλῶς ἐγράψαν, κύριε ἡμῶν, τὰ γράμματα ἄνωγειν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ· μαρτυροῦσι γὰρ αὐτὸν βασιλεῖα ἡμῶν. διὰ τοῦτο δεόμετά σου ἵνα ὀρίσης καὶ γράψῃς ἐκεῖσε ὅτι οὗτος εἶπεν ὅτι ἐστὶ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ἔφη ὁ Πιλάτος Ὁ ἔγραψα, ἔγραψα. Tandem pergitur iis quae in textum recepinus, εἰτα λέγουσιν αὐτῷ etc. His rursus codices BC haec praemissa habent: καὶ ὁ Πιλάτος λέγει αὐτοῖς (uterque codex αὐτῶν) Καὶ τὰ ἕτερα καὶ ἑξαῖσια θαύματα τί λέγετε εἶναι; καὶ οὐκ εἰχόν τι ἀπολογηθῆναι. Pergunt autem καὶ ταῦτα λέγων οὗτος, προσελθόντες λέγουσιν Ἡμεῖς ἔχομεν etc. | διὰ τῆς αὔρ. ἡμ. cum BC .. A διὰ τὴν αὔριον. | ἵνα h. l. cum BC .. A ante ἐπαί ἐτι | καταθλασθῶσιν τὰ ὀστά cum A .. BC κατακλασθῶσι τὰ σκέλη | τοὺς ληστὰς cum BC .. A τ. δύο λ. | εἰ μὴ εἰς στρατ. ἐλόγχ. αὐτόν cum A .. BC τότε ἀπέλθων εἰς στρατ. καὶ ἐλόγγχευσε τὸν Ἰησοῦν | BC ἐν τῇ δεξ. αὐτοῦ πλ.

Post αἷμα καὶ ὕδωρ codd. BC plura addita habent de prophetarum circa res Christi ultimas vaticiniis. Ea in C sic leguntur: καὶ ἐπληρώθησαν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν. Ἰερεμίας εἶπεν Δεῦτε καὶ ἐμβάλωμεν (codex ἐμβάλλομεν) ξύλον εἰς τὸν ἄρτον τούτων, καὶ ἐκτρέψομεν αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ γῆς ζώντων (sic) οὐ μὴ μνησθῇ ἔτι, κύριε τῶν δυνάμεων, κρίνων δίκαια. Ζαχαρίας ἔφη Καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυρίαις. Ἡσαΐας εἶπεν Τὸν νωτὸν μου ἔδωκαν εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπυτυμάτων, καὶ κύριος ἐγενήθη βοηθός μου. καὶ πάλιν ὁ αὐτός εἶπεν Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἄκακος ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφρονος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεάν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; ὅτι αἱρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. καὶ λουτὸν ἐπληρώθησαν νῦν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς προείπομεν.

3. Post καταντῶσης C add haec: εἰς ἀπείρους λογισμούς ἐλθὼν (sic) ἢ θεοτόκος, διαβουλευομένους τοὺς Ἰουδαίους (sic. Potius scribe -μένων τῶν -αίων) ἀφείναι ἅταφον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ ἀφείναι μόνον τὸ σῶμα ὀδύρετο καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον ἀπειλεῖν οὐκ ἐπαρρησιάζετο. καὶ στέλλει πρὸς Ἰωσήφ τὸν Ἰωάννην. ἐλθὼν δὲ Ἰωσήφ πρὸς τὴν θεοτόκον λέγει πρὸς αὐτὸν Ἰωσήφ, παρακαλῶ

Νικόδημον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ Οἶδα ὅτι ζῶντα τὸν Ἰησοῦν ἡγάπας καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἡδέως ἤκουες, καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἰδὼν σε μαχόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ. εἰ δοκεῖ σοι οὖν, πορευθῶμεν πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ αἰτησώμεθα τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ταφὴν, ὅτι μεγάλη ἁμαρτία κείσθαι αὐτὸν ἄταφον. Δέδουκα, λέγει ὁ Νικόδημος, μὴ πως ὀργισθέντος τοῦ Πιλάτου πάθω τι κακόν. εἰ δὲ σὺ μόνος ἀπελθὼν καὶ αἰτήσας λάβῃς τὸν τεθνηκότα, τότε καὶ γὰρ συνεδεύσω σοι καὶ τὰ πρὸς κηδεῖαν ἐπιτήδεια πάντα συνδιαπράξομαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Νικεδήμου ὁ Ἰωσήφ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτενίσας τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εὐξάμενος τῆς αἰτήσεως μὴ διαμαρτῆσαι, ἀπῆλθεν πρὸς τὸν Πιλάτον, καὶ προσαγορεύσας ἐκαθέστη. εἰτά φησι πρὸς αὐτόν Δέομαί σου, κύριέ μου, εἴ τι παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ μεγαλειότητι σου αἰτήσομαι, μὴ ὀργισθῆναί μοι. ὁ δὲ ἔφη Καὶ τί ἐστὶν ὃ αἰτεῖς; λέγει Ἰωσήφ Ἰησοῦν τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὃν ὑπὸ φθόνου οἱ Ἰουδαῖοι κατήνεγκαν εἰς τὸ σταυρῶσαι, τοῦτον παρακαλῶ ἵνα μοι δῷς πρὸς ταφὴν. λέγει ὁ Πιλάτος Καὶ τί

σε, παρηγόρησον τὴν λύπην μου, ὅτι εἶδα (οἶδ.) τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην σου πρὸς τὸν γλυκύτατον υἱόν μου, καὶ ποίησόν μοι δύο αἰτήματα. ἀπέλτε πρὸς Πιλάτον αἰτῆσαι τὸ σῶμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου υἱοῦ ἵνα θάψω, καὶ διῶρησά μοι καὶ τὸ μνημεῖον ὃ ἔχεις λελατομημένον καινόν ἐν τῇ κήπῳ. ὁ δὲ Ἰωσήφ πλησθεὶς θαυμάσιον τε (sic) σφοδρῶν λέγει Κυρία μου, γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, ὡς θέλεις. *Iam prius* οὗτος ὁ Ἰωσήφ ἄνθρωπος εὐγενής τε καὶ πλούσιος καὶ θεοσεβής Ἰουδαίος, εὐρύων καὶ τὸν Νικόδημον. ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ Οἶδα ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἡγάπας λίαν καὶ τοὺς λόγ. αὐτοῦ (αὐτοῦ in A deest) -- μεγάλη (A add ἐστὶ) ἁμαρτία -- ἄταφον. | ὁ Νικόδημος: C omi ὁ | ἐπιτήδεια cum A . . C ἐπιτάφια | C ἀτενίσας εἰς τ. οὐρ. τὸ ὄμμα | C καὶ αἰτησάμενος μὴ διαμαρτ. τῆς αἰτήσεως | πρὸς αὐτόν: C add μετὰ θαυμάσιον | κύριέ μου: C om μου | εἴ τι: A om τι | C τῇ σῇ μεγαλειότητι | Καὶ τί: C om Καὶ | λέγει Ἰωσήφ Ἰησ. τ. καλ. (cod. add τὸν) ἄνθρωπος. -- κατήνεγκαν εἰς τὸ (ita C; A κατήνεγκασάν σε) σταυρῶσαι cum A . . C λέγ. Ἰωσ. Ἰησ. τὸν ξένον καὶ καλὸν ἄνθρωπον, ὃν -- σταυρῶσαι | τοῦτον παρακαλῶ -- πρ. ταφὴν cum A . . C haec mihi in modum exaggebat: Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ἵνα τὸν ξένον τοῦτον κηδεύσω. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον ἵνα τὸν ἐκ ξένης χώρας ὄντα κηδεύσω τὸν ξένον. ὅπου τὴν κεφαλὴν κλίνει, οὐκ ἔχει ὁ ξένος. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον. ὅπου ὁ Ἰουδαῖος τὸν Ἰσκαριώτην τοῦτον ἐπαρέδωκεν τοῖς Ἰουδαίοις ἀδικῶς ὡς ξένον. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον etc. Decies repetito isto Δός μοι cum variis additamentis (quinto loco ὅτι ἀδελφοὺς οὐκ ἔχει ὡς ξένος, sexto ὅπου καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐφυγον, καὶ οὐκ ἔν τις κηδεύσαι τοῦτον τὸν ξένον, octavo ὅπου Ἰουδαῖοι αὐτὸν καταμαστιγώσαν ὡς ἐξ ἀλλοδαπῆς χώρας ξένος ὄντα ξένον, decimo δός μοι τὸ σῶμα τοῦ τεθνηκότος ἵνα τοῦτο καταφίλησθαι ἐν τῇ ἀποχωρήσει μας (sic, neo-

γέγονεν ὅτι μαρτυρηθέντα τοῦτον ὑπὸ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ ἐπὶ μα-
γείαις καὶ ἐν ὑποψίᾳ ὄντα λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος
καὶ οὕτω παρ' ἡμῶν εἰς θάνατον ἐκδοθέντα, τιμᾶσθαι αὐτῷ τοῦ-
τον νεκρὸν ἐπιτρέψωμεν; ὁ δὲ Ἰωσήφ περίλυπος γενόμενος καὶ
δακρύσας τοῖς ποσὶ προσέπεσε τοῦ Πιλάτου Μή σοι, λέγων, κύ-
ριέ μου, ἐπὶ νεκρῷ φθόνος τις ἐπιγένηται. πᾶσα γὰρ κακία ἐν
τῇ τελευτῇ δεῖ συναπόλλυσθαι τοῦ ἀνθρώπου. ἐγὼ δὲ οἶδα τὴν
μεγαλειότητά σου, πόσα ἐσπούδασας ὥστε μὴ σταυρῶσαι τὸν
Ἰησοῦν, καὶ πόσα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὑπὲρ αὐτοῦ εἶπας, τὰ
μὲν παραινῶν, τὰ δὲ καὶ θυμούμενος, καὶ ὕστερον πῶς τὰς
χεῖρας ἀπένιψας καὶ μηδαμῶς ἔχειν μέρος ἀπεφῆνω μετὰ τῶν
θελόντων ἀποκτανθῆναι αὐτόν. ἐφ' οἷς ἅπασι δέομαί σου μὴ
ἀποστραφῆναι τὴν αἰτησίᾳ μου. οὕτω τοῖνυν ἐπικείμενον ἰδὼν
ὁ Πιλάτος τὸν Ἰωσήφ καὶ ἱκετεύοντα καὶ δακρύοντα, ἤγειρεν
αὐτὸν λέγων Ἀπιθι· χαρίζομαί σοι τὸν τοιούτον νεκρὸν, καὶ τοῦ-
τον λαβὼν πράττε ὅσα σὺ βούλῃ.

⁴ Καὶ τότε ὁ Ἰωσήφ εὐχαριστήσας τῷ Πιλάτῳ καὶ κατα-
φιλήσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια, ἐξῆλθεν τῇ καρδίᾳ
μὲν χαίρων ὡς τοῦ ποθομένου τυχόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ φέρων
ἔτι δακρύοντας· οὕτω καὶ τὴν χαρὰν εἶχε λευπημένος. ἅπεισιν
οὖν πρὸς τὸν Νικέδημον καὶ τὰ γενόμενα πάντα διασαφεῖ. εἰτα
σμύρνην καὶ ἀλόην ἑκατὸν λίτρας καὶ μνημεῖον καινὸν ἐξωνησά-

graece)), bis sequitur similiter Δώρησά μοι. Iste locus omnino conferendus est
cum Epiphanii oratione in sepulchrum Christi pag. 264. (ed. Colon. 1682.) De-
nique est Δέομαι τῇ μεγαλειότητι (sic) σου μὴ παρακούσης τῆς αἰτήσεώς μου.
ταῦτα ἔλεγεν Ἰωσήφ τεχνιέντως πρὸς Πιλάτον ἵνα λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ,
τῇ (codex ἡ δὲ τῇ) ἀγγονίᾳ τῆς ψυχῆς μεγάλα ἐγκωμιάσας τὸν Ἰησοῦν μυστι-
κῶς. | λέγει ὁ Πιλάτος (C ὁ δὲ Πιλ. λέγει) Καὶ τί -- ἐν (C om) ὑποψίᾳ ὄντα
(C add ἤθελον. Corrige θέλειν?) λαβεῖν -- τοῦτον (C add τὸν) νεκρὸν ἐπιτρέ-
ψωμεν (ita C; A - ψωμεν) | ὁ δὲ Ἰωσήφ -- ὥστε μὴ σταυρῶσαι (C ἵνα μὴ
σταυρωθῇ) -- ἀποκτανθῇ (C ἀποκτεῖναι) -- τ. αἰτησίᾳ μου (C add ἀλλ'
οὐκ ἐτιμῶς [corrigere ἱκέτης] σοι προσπίπτω). οὕτω τοῖνυν -- καὶ τοῦτ. λαβ. (haec
C om) πράττε (C πράττε [hoc accentu] εἰς αὐτόν) ὅσα σὺ βούλῃ (C σοι βουλητά.)

4. C sic: Τότε Ἰωσήφ εὐχαριστήσας -- ἐξῆλθε χαίρων τῇ καρδίᾳ ὡς τὸν
ποθοῦμενον τυχόν, τοὺς ὀφθ. δὲ -- χαρὰν [omisso εἶχε] ἔτι λευπημένος καὶ
τὴν λύπην χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος. ἅπεισιν οὖν -- διασαφεῖ. | εἰτα σμύρνην
-- ἐξωνησάμενοι (codex - μενος) -- κατέβητο cum A. . C διότι δὲ κακεῖνος
εὐσεβὴς καὶ ἡγάτα τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπε τοῦτω πάντα τὰ τοῦ Πιλάτου. ἐξω-
νησάμενοι δὲ σμύρνην -- λίτρας καὶ μνημεῖον καινόν, ἐν .σ. λ. ἐκατέλειαν τὸ

μενοι, ἐν συνδόνι λευκῇ ἅμα τῇ θεοτόκῳ καὶ τῇ Μαγδαληνῇ Μαρίᾳ καὶ τῇ Σαλώμῃ σὺν τῷ Ἰωάννῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς γυναῖξιν τοῦτον κηδεύσαντες ὡς ἔθος ἐν τῷ τάφῳ κατέθεντο.

Ἡ δὲ θεοτόκος ἔλεγε κλαίουσα Πῶς οὐ μὴ σε θρηνήσω, υἱέ μου· πῶς τὸ ἐμὸν πρόσωπον οὐ σπαράξω τοῖς ὄνυξιν. τοῦτο ἐκεῖνό ἐστιν, υἱέ μου, ὅπερ Συμεὼν ὁ πρεσβύτερος προεῖπέ μοι, ὅτε τεσσαρακονθήμερον βρέφος προσήγαγόν σε ἐν τῷ ναῷ. αὕτη ἐστὶν ἡ βομφαία ἣτις νῦν κατὰ τὴν ψυχὴν μου διέρχεται. τίς τὰ ἐμὰ δάκρυα, γλυκύτατέ μου υἱέ, καταπαύσει; πάντως οὐδεὶς εἰ μὴ σὺ μόνος, εἰάν καθὼς εἶπας ἀναστήσῃ τριήμερος.

Ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία ἔλεγε κλαίουσα Ἀκούσατε, λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, καὶ μάθετε ποίῳ θανάτῳ οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι τὸν μυρία καλὰ πρὸς αὐτοὺς πεποιηκότα παραδεδώκασιν. ἀκούσατε καὶ θαυμάσατε. τίς ἀκουστὰ ποιήσει ταῦτα πρὸς ἅπαντα κόσμον; ἐγὼ ἐν Ῥώμῃ μόνῃ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπελεύσομαι· ἐγὼ τούτῳ δηλώσω ὅσον κακὸν ὁ Πιλάτος τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις πειθόμενος πέπραχεν. Ὡσαύτως καὶ Ἰωσήφ ὁ δύρετο λέγων Οἴμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ, ἐξ ἀνθρώπων φιλε ἐξαισιώτατε· εἰ χρὴ μὲν καὶ ἀνθρώπον ὀνομάζειν σε, τὸν οἶα οὐδέποτε πεποίηκεν ἀνθρώπος θαύματα ἐργασάμενον. πῶς σε κηδεύσω, πῶς σε ἐνταφιάσω. νῦν ἔδει μὲν συμπαρεῖναι οὐς ἐν ὀλίγοις ἄρτοις ἐξέθρεψας· οὕτω γὰρ οὐκ ἂν ἔδοξα τῆς ἀξίας ἀπολειπόμενος.

σῶμα ἅμα σὺν τῇ θεοτόκῳ -- ἅμα καὶ τῇ Σαλώμῃ -- ἐν τάφῳ καινῷ κατέθεντο.

5. Ἡ δὲ (C add πάναγνος) θεοτ. ἔλεγ. κλαίουσα (C θρηνωδοῦσα ἔλεγ.) cum AC | Πῶς οὐ (C om) μὴ σε θρ. υἱ. μ. (C add ποθῆτέ) -- τοῖς ὄνυξιν cum AC. Sed C his plura praem, de quibus pauca excerpere satis erit. Ea incipiunt Πῶς σε κλαύσω, γλυκύτατε υἱέ μου, θεωρῶν (sic) σε ἀδίκως θνήσκοντα. πῶς θεωρῶ σέ, φιλατόν μέλος μου. πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ etc. Extrema sunt εὐχαριστώ, υἱέ μου, τῷ ἡλίῳ (cod. τοῦ ἡλίου) σου ὅτι ἀπημυρῶσθ, καὶ τῇ γῇ (cod. τῆς γῆς) ὅτι ἐσχίσθῃ καὶ ἐφροβήθῃ, καὶ ταῖς πέτραις (cod. αἱ πέτραι) διότι ἐφράγησαν ἰδῶν (sic) τὴν ἀνομίαν τῶν ἀμνημόνων Ἰουδαίων. | τοῦτο ἐκεῖνο -- προσήγαγόν σε ἐν τῷ (ita C; A ἤγαγον τῷ) ναῷ -- ἀναστήσῃ (C - στήσῃ) τριήμερος cum AC.

ἔλεγε κλαίουσα cum A .. C κλαίουσα καὶ τριχόμενος σὺν δάκρυσιν ἔλεγε | Ἀκούσατε, λαοὶ -- πέπραχεν: in his AC plerumque consentiunt | Ὡσαύτως καὶ Ἰωσήφ etc ex AC, nisi quod C pleraque exaggerat. Ita idem post ἀπολειπόμενος add οὕτω δὲ καὶ Ἰωάννης καὶ αἱ γυναῖκες ὀδύροντο. τότε καὶ Νυκόδη-

Εἶτα ὁ μὲν Ἰωσήφ μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἐπορεύθησαν εἰς τὰ ἴδια. ἐμοίως δὲ καὶ ἡ θεοτόκος μετὰ τῶν γυναικῶν, συμπαρόντος καὶ τοῦ Ἰωάννου αὐταῖς.

CAPUT XII.

¹ Ταῦτα γνωρίσαντες οἱ Ἰουδαῖοι πραχθέντα παρά τε Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου ἐταράχθησαν κατ' αὐτῶν μεγάλως, καὶ διαμηνυσάμενοι τῷ Ἰωσήφ οἱ ἀρχιερεῖς Ἀννας καὶ Καϊάφας εἶπον αὐτῷ Διὰ τί ἐποίησας τὴν κηδεῖαν ταύτην τῷ Ἰησοῦ; λέγει Ἰωσήφ Ἐγὼ οἶδα τὸν Ἰησοῦν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἀληθινόν καὶ ἀγαθόν κατὰ πάντα, καὶ οἶδα καὶ ὑμᾶς ὅτι διὰ φόβον ὠκονομήσατε τὸν φόβον αὐτοῦ· καὶ ἐν τούτῳ ἐκήδευσα αὐτόν. τότε ὀργισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ κρατήσαντες τὸν Ἰωσήφ ἔβαλον αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ Εἰ μὴ αὔριον εἶχομεν τὴν ἐσρτὴν τῶν ἀζύμων, αὔριον καὶ σὲ ὡς ἐκεῖνον ἐφονεύσαμεν ἄν· τὸ δὲ νῦν ἔχον τηρούμενος, τῇ κυριακῇ πρωὶ θανάτῳ παραδοθήσῃ. εἶπον ταῦτα, καὶ τὴν εἰρκτὴν τῇ σφραγίδι ἐσημειώσαντο, κλείθροις οὖσαν παντοίοις ἡσφαλισμένην.

² Οὕτω τοίνυν τῆς παρασκευῆς τελεσθείσης, τῷ σαββάτῳ πρωὶ ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ εἶπον αὐτῷ Κύριε, ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται· μή πως οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτόν καὶ πλανήσουσι τὸν λαόν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ψεύδει, κέλευσον τηρεῖσθαι τὸν τάφον αὐτοῦ. ὁ Πιλάτος οὖν ἐπὶ τούτῳ παρέδωκεν αὐτοῖς στρα-

μος καὶ Ἰωσήφ μετὰ Ἰωάννου (cod. - νην) καὶ τῶν λοιπῶν γυναικῶν ἐνταφιάσαν τὸν Ἰησοῦν.

XII, 1. Ταῦτα γνωρίσαντες -- εἶπον αὐτῷ cum ABC | Διὰ τί ἐποίησ. cum BC .. A Διὰ τί ἵνα ποιήσης | ταύτην τῷ Ἰησοῦ cum C .. AB τοιαύτην ἐπὶ τῷ νεκρῷ τοῦ Ἰησοῦ | καὶ ἀληθινόν: BC om καὶ | καὶ ὑμᾶς: BC om καὶ B ἀπὸ φόβου | C οἰκονομήσατε | BC male om εἶχομεν τ. ἐ. τ. ἄζ., αὔριον | BC τηρούμενος (B - νον)· τῇ δὲ κυριακῇ

2. Κύριε, ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι cum A .. C (item B ut videtur) Κύριε ἐξουσιάρχα, τί γὰρ ἐποίησας; διὰ τί τὸν Ἰησοῦν ἐδίδως ἐνταφιάσαι; ἡμεῖς ἐβουλόμεθα κρέμασθαι ἐπὶ ξύλου ἵνα ὑπὸ ὀρνέων βρωῇ· σὺ δὲ ἐδωρήσω τῷ Ἰωσήφ ἐνταφιάσαι, ἵνα κλέψωσιν αὐτόν καὶ εἰπῶσιν ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη Ὡ τῆς ἀνοίας τοῦ φόβου ὑμῶν. οἱ δὲ πάλιν λέγουσι Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος ἔτι ζῶν εἶπεν ὅτι | μή πως οὖν: BC om οὖν | πλανήσουσι cum C .. A - σωσι | τῷ τοιούτῳ: A om τῷ | κέλευσον: C add δεόμεθά σου | C Πιλάτος οὖν ἐπὶ

τιώτας πεντακοσίους, οἱ καὶ ἐκάθισαν περὶ τὸν τάφον ὥστε τηρεῖν αὐτόν, θέμενοι καὶ σφραγίδας ἐπὶ τὸν λίθον τοῦ μνήματος.

³ Τῆς κυριακῆς οὖν διαφωσκούσης συμβούλιον οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν Ἰουδαίων ποιήσαντες, ἀπέστειλαν ἐκβαλεῖν τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἐπὶ τῷ θανατῶσαι αὐτόν· ἀνοίξαντες δὲ οὐκ εὔρον αὐτόν. καὶ ἐξενίζοντο ἐπὶ τούτῳ, πῶς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ σῶων τῶν κλειδῶν καὶ τῶν σφραγίδων εὐρεθισῶν ὁ Ἰωσήφ ἐγένετο ἄφαντος.

CAPUT XIII.

¹ Ἐπὶ τούτῳ δὲ παραγενόμενος εἰς στρατιώτης ἐκ τῶν τηρούντων τὸν τάφον εἶπεν ἐν τῇ συναγωγῇ Μάθετε ὅτι ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Πῶς; ὁ δὲ ἔφη Σεισμὸς ἐγένετο πρῶτον· εἶτα ἄγγελος κυρίου ἀστραπηφόρος ἐλθὼν ἐξ οὐρανοῦ ἐκύλισε τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγενόμεθα πάντες οἱ στρατιῶται ὡς νεκροί, καὶ οὔτε φυγεῖν ἐδυνάμεθα οὔτε λαλῆσαι. ἤκούσαμεν δὲ τοῦ ἀγγέλου λέγοντος πρὸς τὰς γυναῖκας τὰς ἐλθούσας ἐκεῖσε τὸν τάφον ἰδεῖν ὅτι μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἀνέστη, καθὼς προεῖπεν ὑμῖν. κύψατε καὶ ἴδατε τὸν τάφον ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα αὐτοῦ. πορεύ-

τούτῳ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ σφραγίσαι αὐτοὶ τὸν λίθον τοῦ μνήματος ὡς βούλονται. καὶ λαβόντες κουστωδίαν ἤγουν στρατιώτας πεντακοσίους, οἱ καὶ ἐκάθ. ἐπὶ τὸν τάφον -- τοῦ μνήματος. *Iamvero C addit haec: ἐφύλαττον αὐτόν τῷ σαββάτῳ (cod. τῷ σάββατον) ἕως ὁρῶν βαπτέως τῆς κυριακῆς. μετὰ τοῦτο σεισμὸς πάλιν ἐγένετο μέγας πρῶτον. εἶτα ἄγγελος κυρίου ἀστραπηφόρος ἐλθὼν ἐξ οὐρανοῦ ἐκύλισε τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνήματος καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀγγέλου ἀπενεκρώθησαν οἱ στρατιῶται. τότε ἀνέστη ὁ κύριος· ἤγειρε τὸν Ἀδὰμ καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὓς εἶχεν ὁ διάβολος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ἤγειρε δὲ καὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Atque his ipsis textus evangelii in codice C finitur. Eadem habere dicitur codex B, addita subscriptione hac: Τέλος τῶν ἀγίων πατέρων καὶ ἀρχῇ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Tamen is similiter atque codex A pergit Τῆς κυριακῆς οὖν διαφωσκούσης etc, quae infra vide.*

3. συμβούλιον -- ποιήσαντες, ἀπέστειλαν etc cum A . . B συμβουλὴν ἐποίησαν οἱ ἀρχ. μ. τ. Ἰουδ. καὶ ἀπέστειλαν etc | B ἐκ τῆς φυλακῆς | ὁ Ἰωσήφ ἐγένετο cum A . . B Ἰωσήφ δὲ ἐγέν.

XIII, 1. Ἐπὶ τούτῳ (A τοῦτο) -- ἐκ (B om) τοῦ μνημείου -- ὡς (B ὡσεὶ) νεκροί -- ἀλλὰ (B ἀλλ') ἀνέστη -- ἴδατε (B ἴδετε) -- τὸ σῶμα αὐτοῦ

θητε δὲ καὶ εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ πορευέσθωσαν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν εὐρήσουσι. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ὑμᾶς ἐγὼ τοῦτο πρότερον.

² Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς στρατιώτας Ποῖαι ἦσαν αἱ γυναῖκες αἱ ἐλθοῦσαι εἰς τὸ μνήμα, καὶ διὰ τί οὐκ ἐκρατήσατε αὐτάς; λέγουσιν οἱ στρατιῶται Ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς θεωρίας μόνης τοῦ ἀγγέλου οὔτε λαλεῖν οὔτε σαλευεῖν ἐδυνάμεθα. εἰπον οἱ Ἰουδαῖοι Ζῇ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι οὐδὲν πιστεύομεν ὅσον λέγετε. λέγουσιν οἱ στρατιῶται Ὅσα ὑτὰ θαύματα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἄρτι μέλλετε πιστεῦειν ἡμῖν; ἀληθῶς λέγετε ὅτι ζῇ ὁ θεός, καὶ ὄντως ἀληθῶς ζῇ ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. πλὴν ἠκούσαμεν ὅτι τὸν Ἰωσήφ εἶχετε ἐν τῇ φυλακῇ κεκλεισμένον· εἶτα ἀνοίξαντες τὰς θύρας οὐχ εὔρατε αὐτόν. δότε οὖν ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ οὕτω δώσομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Τὸν Ἰωσήφ τὸν ἐκ τῆς φυλακῆς φυγόντα εὐρήσετε αὐτὸν εἰς Ἀριμαθαίαν τὴν χώραν αὐτοῦ. λέγουσι καὶ οἱ στρατιῶται Ἀπέλθατε καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εὐρήσετε τὸν Ἰησοῦν, καθὼς ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξιν.

³ Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι φοβηθέντες εἰπον τοῖς στρατιώταις Ὅρατε ἵνα μηδεὶς τοῦτον τὸν λόγον εἶπητε καὶ πάντες πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. οὐ χάριν ἔδωκαν αὐτοῖς καὶ ἀργύρια πολλά. οἱ δὲ στρατιῶται εἰπον Φοβούμεθα μή πως ἀκούσῃ ὁ Πιλάτος ὅτι ἐλάβομεν ἡμεῖς ἀργύρια, καὶ φονεύσει ἡμᾶς. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰπον Λάβετε ταῦτα, καὶ ἐγγυώμεθα ἡμεῖς ἵνα δώσωμεν τῷ Πιλάτῳ ἀπολογίαν ἀντὶ ὑμῶν· μόνον εἶπατε ὅτι ἐκαιμάσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον ὑμῶν ἦλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐκλείψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ μνήματος. ἔλαβον οὖν οἱ στρατιῶται τὰ

(B τοῦ Ἰησοῦ) -- τ. μαθηταῖς αὐτοῦ (B in margine add καὶ τῷ Πέτρῳ) -- ἐγὼ τοῦτο πρότερον cum AB.

2. Λέγουσιν οἱ -- ἐδυνάμεθα. εἰπον (B add οὖν) οἱ -- ὄντως ἀληθῶς ζῇ (B add καὶ) ὃν ὑμεῖς -- πλὴν (B male add οὐκ) -- τὸν (A om) ἐκ τῆς (B om) φυλακῆς φυγόντα (A φεύγοντα) -- Ἀριμαθαίαν (ita uterque, non -θαίαν) -- λέγουσι καὶ (A om) οἱ στρατ. etc cum AB.

3. Ἐπὶ τούτοις -- εἰς (B ἐπὶ) τὸν Ἰησοῦν -- ἀργύρια πολλά (h. l. B add ἵνα εἰπωσιν Ἡμῶν κοιμωμένων ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἐκλείψαν αὐτόν. Vide infra.) -- ἵνα δώσωμεν (B δώσωμεν) -- ἐκαιμάσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον -- ἐκ

ἀργύρια, καὶ εἶπον καθὼς παρηγγέλθησαν. καὶ μέχρι τῆς μερον ὁ τοιοῦτος ψευδὴς λόγος λέγεται παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις

CAPUT XIV.

¹ Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας ἦλθον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱεροσόλυμα ἄνθρωποι τρεῖς· ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦν ἱερεὺς ὄνέ Φινεές, ὁ ἕτερος Λευίτης ὀνόματι Ἀγγαῖος, καὶ ὁ ἕτερος αὐτῶν πρώτης ὀνόματι Ἀδᾶς. οὗτοι ἦλθον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἶπον αὐτοῖς καὶ τῷ λαῷ· Τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε εἰδόμεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ μετὰ τῶν ἑνδεκά μαθητῶν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑλαιοῦν, διδάσκοντα πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγοντα· Πισθεύετε εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον, ὅστις πιστεύσει καὶ βαπτισθῇ σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει κατακριθήσεται. καὶ ταῦτα λέγων ἀνέβαινον εἰς τὸν οὐρανόν. ἐθεωροῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν πεντακοσίων ἐπὶ τῶν

² Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς τοιούτους τρεῖς Δότε δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ, μετανοήσατε ἐφ' οἷς καταψεύδεσθε. ἀπεκρίθησαν οὗτοι· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραάμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ψευδόμεθα, ἀλλ' ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν. τότε εἶπεν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἔφερον τὴν παλαιὰν τῶν Ἑβραίων ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ ἔκτισαν αὐτοὺς, καὶ δούς αὐτοῖς καὶ ἀργύρια ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τόπον ἕτερον, ἵνα μὴ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱεροσολομοῖς κηρύξωσιν.

τοῦ μνημείου (B om καὶ εἰς τ. ὑπὸ. usque ἐκ τοῦ μνημείου) -- ἔλαβον (B καὶ ἔλαβ. οἱ) -- παρὰ (B ὑπὸ) τοῖς Ἰουδαίοις cum AB.

XIV, 1. Μεθ' ἡμέρας δὲ -- ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦν ἱερ. (B Ἦν ὁ εἷς ἱερ. Ἀγγαῖος (B Ἀγγέος), καὶ ὁ ἕτερος (B ὁ δ' ἄλλος) -- Ἀδᾶς (ita B ut vñ A Εἰδᾶς) -- διδάσκ. πρὸς (B om) αὐτοὺς -- εἰς πάντα τὸν (B om) κόσμον καὶ ὅστις πιστ. καὶ βαπτισθῇ (B καὶ ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθῇ) σωθ., δὲ οὐ πιστ. (B ὁ δὲ ἀπιστήσας) κατακρ. -- καὶ ἐθεωρ. καὶ ἡμ. (B καὶ ἐθεωρ. καὶ ἡμ.) -- ἐπέκεινα cum AB.

2. Ἀκούσαντες -- οὗτοι (B οἱ τρεῖς οὗτοι) Ζῆ (B add κύριος) -- ἔλαβ. (ita uterque) -- τότε εἶπ. ὁ ἀρχ. καὶ ἔφερον τ. παλ. τῶν Ἑβρ. (cf. XVII, 2. τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων. Actorum textus A XIV, 2. habet λαβόντες τὸν νόμον ὥρκισαν αὐτοὺς) ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἐξώρκισεν (ita) αὐτοὺς (haec omnia inde a τότε ex A. Multo brevior in his est B, qui si habet: τότε ἐξώρκισεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς) -- καὶ (B om) ἀργύρια -- ἕτερον (B ἕτερ. τόπ.) -- τοῦ Χριστοῦ (B τοῦ κυρίου) -- κηρύξωσιν cum

³ Τῶν τοιούτων οὖν λόγων ἀκουσθέντων εἰς πάντα τὸν λαὸν συνήχθη ὁ ὄχλος ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐγένετο μεγάλη στάσις. ἔλεγον γὰρ πολλοὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καθὼς ἀκούομεν, καὶ διὰ τί ἐσταυρώσατε αὐτόν; ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπον Μὴ πιστεύετε, Ἰουδαῖοι, ὅσα λέγουσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ πιστεύετε ὅτι εἶδον αὐτοὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ἄγγελον. ἡμεῖς γὰρ ἐδώκαμεν ἀργύρια πρὸς τοὺς στρατιώτας ἵνα μηδενὶ λέγωσι τοιούτους λόγους, καὶ οὕτως ἔδωκαν καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀργύρια ἵνα λέγωσιν ὅτι Ἰησοῦς ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν.

CAPUT XV.

¹ Λέγει ὁ Νικόδημος Ὁ παῖδες τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. ὁ προφήτης Ἠλίας ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ μετὰ πυρίνου ἄρματος, καὶ οὐδὲν ἄπιστον εἰ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη· προτύπως γὰρ τοῦ Ἰησοῦ ὁ προφήτης Ἠλίας ἦν, ἵνα ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, μὴ ἀπιστήσητε. ἐγὼ οὖν λέγω καὶ συμβουλευόμεαι ὅτι πρέπει ἵνα ἀποστείλωμεν στρατιώτας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ ὅπου μαρτυροῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶδον αὐτὸν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὅπως γυρεύσωσι καὶ εὑρωσιν αὐτόν, καὶ οὕτως ἵνα ζητήσωμεν ἐξ αὐτοῦ συγχώρησιν εἰς τὸ κακὸν ὅπερ εἰς αὐτὸν ἐποιήσατε. ἤρρεσεν οὗτος ὁ λόγος, καὶ ἐξελέξαντο στρατιώτας καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ τὸν μὲν Ἰησοῦν οὐχ εὑρον, εὑρον δὲ εἰς τὴν Ἀριμαθίαν τὸν Ἰωσήφ.

² Ἐπιστραφέντων οὖν τῶν στρατιωτῶν γνωρίσαντες οἱ ἀρχιερεῖς ὅτι ὁ Ἰωσήφ εὑρέθη, συνήγαγον τὸν λαὸν καὶ εἶπον Τί

3. Τῶν τοιούτων οὖν (B om) -- διὰ τί (B διὰ τί ἵνα) ἐσταυρώσατε (utroque codex σταυρώσατε) -- μηδὲ πιστεύετε (B μηδὲ πιστεύητε) -- ἐξ οὐρ. καταβάντα (B καταβ. ἐξ οὐρ.) -- ὅτι Ἰησοῦς (B ὁ Ἰησοῦς) ἀν. ἀπὸ τ. νεκρῶν cum AB.

XV, 1. Λέγει ὁ Νικόδημος -- ἄπιστον εἰ καὶ (A εἰ δὲ καὶ) ὁ Ἰησοῦς (B ὁ κύριος) -- ἵνα ἀκούσαντες (A ὁ ἀκούσας) -- μὴ ἀπιστήσητε (A μὴ ἀπιστήσῃ) -- συμβουλευόμεαι (B -λεύω) -- ἀποστείλωμεν (A -στέλομεν) -- ἐκεῖ (B om) -- γυρεύσωσι καὶ (B om γυρ. καὶ) εὑρ. -- ἵνα (B om) ζητήσωμεν -- εἰς (A πρὸς) αὐτὸν ἐπ. ἤρρεσεν (B ἤρρεσε δὲ αὐτῶν sic) οὗτος ὁ λόγος -- εἰς τ. Ἀριμαθίαν (A -θεῖαν. B ut ed. Thil. -θαίαν; sed vide supra, item infra 15, 3.) τὸν Ἰωσήφ (B τ. Ἰωσ. ante εἰς habet) cum AB.

2. Ἐπιστραφέντων -- στρατιωτῶν (B add καὶ) -- ποιήσωμεν (B -ήσωμεν)

ποιήσωμεν τῷ Ἰωσήφ ἔλθεῖν πρὸς ἡμᾶς· συμβουλευσάμενοι οὖν ἔγραψαν αὐτῷ ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως Πάτερ Ἰωσήφ, Εἰρήνη σοὶ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ τοῖς φίλοις σου. ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ἐπταίσαμεν πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς σέ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλοῦμέν σε ἵνα ἔλθῃς ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς τοὺς παῖδας σου. πολλὰ γὰρ ἐθαυμάσαμεν πῶς ἔφυγες ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ἀληθῶς λέγομεν ὅτι κακὴν βουλὴν εἶχμεν κατὰ σοῦ· ὁ θεὸς δὲ ἰδὼν ὅτι ἀδίκως ἐβουλευόμεθα κατὰ σοῦ, ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν. ἀλλ' ἔρχου πρὸς ἡμᾶς· σὺ γὰρ εἶ τοῦ λαοῦ ἡμῶν ἡ τιμὴ.

³ Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀπέστειλαν εἰς Ἀρμαθίαν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ στρατιωτῶν ἑπτὰ, φίλων τοῦ Ἰωσήφ· οἵτινες ἀπελθόντες καὶ εὐρόντες αὐτὸν καὶ προσαγορεύσαντες ἐντίμως, ὡς παρηγγέλθησαν, ἔδωκαν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν. καὶ οὗτος δεξάμενος ταύτην καὶ ἀναγνούς ἐδόξασεν τὸν θεόν, καὶ κατησπάσατο τοὺς στρατιώτας, καὶ τραπέξης ἐπιτεθείσης ἥσθιε καὶ ἔπινε μετ' αὐτῶν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

⁴ Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐξηλθεν ὁ λαὸς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ κατησπάσαντο αὐτόν. ὑπεδέξατο δὲ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Νικόδημος. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ προσκαλεσάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ ὁ τε Ἄννας καὶ Καϊάφας οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον αὐτῷ Δὸς δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ εἰπέ ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. οἶδαμεν γὰρ ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἐκήδευσας, καὶ ἐν τούτῳ ἐκρατήσαμεν σε καὶ κατεκλείσαμεν ἐν τῇ φυλακῇ. εἰτα ζητήσαντες ἐκβαλεῖν σε πρὸς τὸ φονευθῆναι οὐχ εὗρομεν, καὶ ἐθαυμάσαμεν καὶ ἐφοβήθημεν πολλὰ· πλὴν ἐδεόμεθα τοῦ θεοῦ εὐρεῖν καὶ ἐρωτῆσαί σε. λέγε οὖν ἡμῖν τὸ ἀληθές.

-- ἐβουλευόμεθα (uterque codex ἐβουλόμεθα) -- ἀπὸ τῶν χειρῶν (B ἐκ χειρὸς) ἡμῶν -- ἡμῶν (A om) ἡ τιμὴ cum AB.

3. Ταύτην -- Ἀρμαθίαν (ita uterque) -- στρατ. ἑπτὰ (B ζ' στρατ.) -- οὗτος (B οὕτως) δεξ. ταύτην (B αὐτήν) -- τῆς ἡμέρας καὶ (haec B om) τ. νυκτός.

4. Τῇ ἐπαύριον δε -- ἀπάντησιν (B ὑπάντησιν) -- κατησπάσαντο (B -σατο) αὐτ. ὑπεδ. δε (B om) αὐτόν -- ἐκήδευσας (A -σε, sed infra -σας) -- οὐχ εὗρομεν (A add γάρ) -- τὸ ἀληθές cum AB.

⁵ Ἐφη πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς παρασκευῆς, ὅτε με ἐν φυλακῇ κατησφαλίσατε, ἔπεσον εἰς προσευχὴν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου. καὶ τοῦ μεσονυκτίου ὁρῶ τὸν οἶκον τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσέκωσαν αὐτὸν ἄγγελοι τέσσαρες, ἀπὸ τῶν τεσσάρων γονιῶν κατέχοντες αὐτόν. καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀστραπή, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τὴν γῆν. κρατήσας οὖν με τῆς χειρὸς ἤγειρε λέγων Μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ. εἶτα περιλαβὼν κατεφίλησέ με καὶ λέγει Ἐπιστρέφου καὶ ἴδε τίς εἰμι. στραφεὶς οὖν καὶ ἰδὼν εἶπον Κύριε, οὐκ οἶδα τίς εἶ. λέγει ἐκεῖνος Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν πρόχθες ἐκῆδευσας. λέγω πρὸς αὐτόν Δειξόν μοι τὸν τάφον, καὶ τότε πιστεύσω. λαβὼν οὖν με τῆς χειρὸς ἀπήγαγεν ἐν τῷ τάφῳ ὄντι ἡνεωγμένῳ. καὶ ἰδὼν ἐγὼ τὴν σινδὸνα καὶ τὸ σουδάριον καὶ γνωρίσας εἶπον Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, καὶ προσεκύνησα αὐτόν. εἶτα λαβὼν με τῆς χειρὸς, ἀκολουθοῦντων καὶ τῶν ἀγγέλων, ἤγαγεν εἰς Ἀριμαθαίαν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ λέγει μοι Κάθου ἐνταῦθα ἕως ἡμέρας τεσσαράκοντα. ἐγὼ γὰρ ὑπάγω εἰς τοὺς μαθητάς μου, ἵνα πληροφορήσω αὐτοὺς κηρύττειν τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.

CAPUT XVI.

¹ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἰωσήφ ἔκραξαν οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν λαόν Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε καὶ πατέρα καὶ μητέρα· πῶς μέλλομεν πιστεῦσαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός; ἀπεκρίθη ἐκ τῶν Λευιτῶν εἰς καὶ εἶπεν Ἐγὼ οἶδα τὴν γενεάν τοῦ

5. Ἐφη -- δι' ὅλης τῆς νυκτ. καὶ (haec A om) -- τοῦ μεσονυκτίου (B τὸ μεσονυκτίον) -- τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσέκωσαν (codex ἐσέκωσαν. Cf. Gloss. med. et inf. graec. sub σικόνειν. Eandem vocem cod. B tenet: vide post.) αὐτὸν ἄγγελοι τέσσαρες (ita A; B τῆς φυλακῆς ἐσυχόμενον [sic; lege σικώμενον. Thilo correxit συρόμενον] ὑπὸ τεσσάρων ἀγγέλων,) ἀπὸ -- κατέχοντες (sic etiam B praecedente ἀγγέλων) αὐτόν -- φόβου (B add μου) ἔπεσον -- λέγει (B add μοι) Ἐπιστρέφου (uterque codex ἐπιστράφου) -- λέγει (B add μοι) ἐκεῖνος -- πρόχθες (A προσχθές) -- ἀπήγαγεν (B add με) -- ἤγαγεν (B add με) εἰς Ἀριμαθαίαν (sic uterque) -- ἡμέρας τεσσαράχ. (B τεσσαράχ. ἡμερῶν) ἐγὼ γὰρ (B om) ὑπ. εἰς (A πρὸς) τοὺς -- ἀνάστασιν cum AB.

XVI, 1. Ταῦτα εἰπόντος -- καὶ (B om) πατέρα x. μητ. -- τὴν γενεάν (ita uterque codex. Item in veterrima editione (principe) versionis germanicae est: Ich hab erkendt das geschlecht Jhesu, wann ulweg mit den gotsförlighen haben

Ἰησοῦ, ἀνθρώπους εὐγενεῖς, δουλευτάς τοῦ θεοῦ μεγάλους καὶ λαμβάνοντας δεκάτας ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. καὶ γινώσκω καὶ τὸν Συμεὼν τὸν πρεσβύτερον, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸν ὅτε ἦν βρέφος καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, δέσποτα.

² Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι Εὐρωμεν δὴ τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους τοὺς ἰδόντας αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὡς ἂν ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς καὶ μάθωμεν ἀκριβέστερον τὴν ἀλήθειαν. εὗρον καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἔμπροσθεν πάντων, καὶ ἐξόρκισαν αὐτοὺς εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ εἶπον Ζῆ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ζῶντα καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνοντα.

³ Τότε ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας διεχώρισαν τοὺς τρεῖς ἓνα καὶ ἓνα, καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς ἰδίᾳ καθ' ἓνα. ὁμοφώνησαν οὖν καὶ εἶπον καὶ οἱ τρεῖς ἓνα λόγον. ἀπεκρίναντο οἱ ἀρχιερεῖς λέγοντες Ἡ γραφὴ ἡμῶν λέγει ὅτι πᾶν ῥῆμα ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇσεται. ὁ οὖν Ἰωσήφ ὁμολόγει ὅτι ἐκήδευσεν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Νικοδήμου, καὶ πῶς ἐστὶν ἀλήθεια ὅτι ἠγγέρθη.

sy in dem tempel unauffhörlich geopfert. Nec aliter habet editio vetus altera, quam ad manus habeo. Hinc nolui τοὺς γονεῖς, quod in altero textu graeco legitur, reponere.) -- τοῦ θεοῦ μεγάλους (sic; item B μεγάλους τ. 2.) -- δεκάτας (uterque codex δεκάδας) -- καὶ (B om) γινώσκω καὶ τὸν Συμ. (B καὶ Συμεῶνα) -- εἶπε πρὸς αὐτόν (A πρὸς τὸ βρέφος) -- δέσποτα cum AB.

2. Εἶπον -- Εὐρωμεν δὴ (B Εὐρον με δεῖ, Thilo correxit Εὐρεῖν δεῖ) τοὺς τρεῖς -- καὶ μάθωμεν ἀκριβέστ. -- καὶ ἔφερον αὐτοὺς (B om haec: καὶ μάθωμεν usque ἔφερ. αὐτούς) ἔμπροσθεν (B - σῦν) -- ἐξόρκισαν (B ἐξώρκ.) -- εἶπον (B εἶπαν) -- ἀναβαίνοντα cum AB.

3. Τότε ὁ Ἄννας καὶ (B add ὁ) Καϊάφας -- ὅτι (B om) πᾶν ῥῆμα -- ὁμολόγει (A ὁμολόγη, B ὁμολογεῖ) -- ἀλήθεια (A ἀληθῶς) ὅτι ἠγγέρθη cum AB.

EVANGELIUM NICODEMI PARS II.

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Λέγει Ἰωσήφ Καὶ τί θαυμάζετε ὅτι Ἰησοῦς ἠγέρθη; οὐκ ἔστιν τοῦτο θαυμαστόν· ἀλλὰ τοῦτο θαυμαστόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἠγέρθη μόνος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς νεκροὺς ἠγείρεν, οἵτινες ἐμφανίσθησαν ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς πολλούς. καὶ εἰ τοὺς ἄλλους οὐ γινώσκετε, τέως τὸν Συμεὼν, ὅστις ἐδέξατο τὸν Ἰησοῦν, καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, οὓς ἀνέστησεν, τέως αὐτοὺς γινώσκετε. ἡμεῖς γὰρ ἐθάψαμεν αὐτοὺς πρὸ ἐλίγου· νῦν δὲ οἱ μὲν τάφοι αὐτῶν ὀρώνται ἠνεωγμένοι κενοί, αὐτοὶ δὲ εἰσι ζῶντες καὶ διατρίβοντες ἐν τῇ Ἀριμαθίᾳ. ἀπέστειλαν οὖν ἀνθρώπους, καὶ εὔρον τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἠνεωγμένα κενά. λέγει ὁ Ἰωσήφ Ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἀριμαθίαν καὶ εὔρήσωμεν αὐτούς.

² Τότε ἠγέρθησαν οἱ ἀρχιερεῖς ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος καὶ Γαμαλιήλ καὶ ἕτεροι μετ' αὐτῶν καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἀριμαθίαν, καὶ εὔρον οὓς ὁ Ἰωσήφ ἔλεγεν. ἐποίησαν οὖν προσευχὴν καὶ ἡσπάσαντο ἀλλήλους· εἶτα ἦλθον μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἡσφαλίσαντο τὰς θύρας, καὶ ἔθηκαν εἰς μέσον τὴν παλαιὰν τῶν

1, 1. Λέγει (B add ὁ) Ἰωσήφ -- ὅτι (B add ὁ) Ἰησοῦς -- ἐμφανίσθησαν (ita A; B ἐνεφαν.?) -- τὸν Συμεὼν (B - μεῶνα) -- υἱούς (B add καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς) -- ἠνεωγμένοι (ita B; A ἀνεωγμ. sed statim post idem cum B ἠνεωγμένα) κενοί (A om) -- Ἀριμαθία (ita uterque) -- εὔρήσωμεν (B - σομεν) αὐτούς cum AB.

2. Τότε -- καὶ (A add ὁ) Καϊάφας -- τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν (sed uterque

Ἰουδαίων, καὶ εἶπον πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς Θέλομεν ἵνα ὁμώσητε εἰς τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἀδωναΐ, καὶ οὕτως ἵνα εἴπητε τὴν ἀλήθειαν, πῶς ἀνέστητε καὶ τίς ὑμᾶς ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν.

³ Τοῦτο ἀκούσαντες οἱ ἀναστάγτες ἄνθρωποι ἐποίησαν εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς Δότε ἡμῖν χάρτην καὶ μέλαν καὶ κάλαμον. ἔφερον οὖν ταῦτα καὶ καθίσαντες ἔγραψαν οὕτως.

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου, δός ἡμῖν χάριν ἵνα διηγησώμεθα τὴν ἀνάστασίν σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐν τῷ ᾄδῃ ἐποίησας. Ἡμεῖς οὖν ἤμεν ἐν τῷ ᾄδῃ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων. ἐν ᾧρᾳ δὲ μεσονυκτίου εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα ἀνέτειλεν ὥσπερ φῶς ἡλίου καὶ ἔλαμψεν, καὶ ἐφωτίσθημεν πάντες καὶ εἶδομεν ἀλλήλους. καὶ εὐθὺς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ μετὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν ἐνωθείς, καὶ χαρᾶς ὁμοῦ πλησθέντες εἶπον πρὸς ἀλλήλους Τοῦτο τὸ φῶς ἀπὸ μεγάλου φωτισμοῦ ἐστίν. ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐκεῖ παρὼν εἶπε Τοῦτο τὸ φῶς ἐκ τοῦ πατρός ἐστι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος· περὶ οὗ προεφήτευσεν ἔτι ζῶν λέγων Ἡ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει ἴδε φῶς μέγα.

² Εἶτα ἦλθεν εἰς τὸ μέσον ἕτερος ἀπὸ τῆς ἐρήμου ἀσκητής, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν οἱ πατριάρχαι Τίς εἶ; ὁ δὲ εἶπεν Ἐγὼ εἰμι Ἰωάννης, τὸ τέλος τῶν προφητῶν, ὃς ἐποίησα τὰς ὁδοὺς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ εὐθείας, καὶ ἐκήρυξα τῷ λαῷ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰς ἐμέ ἦλθε, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἰδὼν αὐτὸν εἶπον πρὸς τὸν λαόν Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ

codex τοῦ) Ἀδωναΐ -- ἐκ (B add τῶν) νεκρῶν cum AB.

3. Τοῦτο -- ἀναστάντες (A ἀναστήσαντες) -- χάρτην (A χαρτί [χαρτίον]) -- καθίσαντες ἔγραψαν (B καθίσας εἰς ἑξ αὐτῶν ἔγραψεν) οὕτως cum AB.

II, 1. Κύριε -- καὶ ἡ (A om) ζωὴ -- ἡμεῖς οὖν (A om) -- καὶ ἐκ (B om) τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ (B om) τοῦ ἁγίου -- προεφήτευσεν (A - τευσεν) -- ἴδε (B εἶδε) φ. μέγα cum AB.

2. Εἶτα ἦλθεν -- καὶ (ita uterque) τὸ πνεῦμα -- ἤκουσα καὶ (B om)

αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ μετὰ τῆς χειρὸς μου ἐβάπτισα αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, καὶ εἶδον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν ἐρχόμενον, καὶ ἤκουσα καὶ τῆς φωνῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ οὕτω λέγοντος Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἡυδόκησα. καὶ διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κηρύξω πῶς ἔρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς, καθὼς ἴδητε αὐτόν, ἵνα προσκυνήσῃτε πάντες, ὅτι νῦν μόνον ἐστὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς ὑπὲρ οὗ προσεκυνήσατε εἰς τὸν ἄνω μάταιον κόσμον τοῖς εἰδώλοις, καὶ ὑπὲρ ὧν ἡμαρτήκατε· ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ τοῦτο γενέσθαι ἀδύνατον.

CAPUT III. (XIX.)

Τοῦ Ἰωάννου τείνων διδάσκοντος οὕτως τοὺς ἐν τῷ ἄδῃ, ἀκούσας καὶ ὁ πρωτόπλαστος καὶ προπάτωρ Ἀδὰμ λέγει πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Σὴθ Υἱέ μου, θέλω ἵνα εἴπῃς τοῖς προπάτορσι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς προφήταις, ὅτε ἔπεσον ἵνα ἀποθνήσκω, ποῦ σε ἀπέστειλα. ὁ δὲ Σὴθ ἔφη Προφῆται καὶ πατριάρχαι, ἀκούσατε. ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος πεσὼν ποτε εἰς τὸ τελευτᾶν ἀπέστειλέ με ποιήσασθαι δέησιν πρὸς τὸν θεὸν ἔγγιστα τῆς πύλης τοῦ παραδείσου, ὡς ἂν ὀδηγήσῃ με δι' ἀγγέλου πρὸς τὸ δένδρον τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐπάρω ἔλαιον καὶ ἀλείψω τὸν ἐμὸν πατέρα, καὶ ἀναστῇ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας. ὅπερ δὴ καὶ ἐποίησα. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐλθὼν ἄγγελος κυρίου λέγει μοι Ἴε, Σὴθ, αἰτεῖς; ἔλαιον αἰτεῖς τὸ τοὺς ἀσθενεῖς

τῆς φωνῆς τοῦ (A om) θεοῦ -- ἔρχεται (ab hac voce incipit fragmentum Vaticanum) -- υἱὸς τοῦ θεοῦ. (cum AC; B τοῦ θε. υἱός) -- ὅστις πιστεύσῃ (cum AC; B - σει) -- εἰς αὐτόν (haec cum AC; B om) -- ἵνα προσκυνήσῃτε (cum AB; C - νήσῃτε) -- ἡμαρτήκατε (cum BC; A ἐμαρτυρήσατε) -- ἀδύνατον cum ABC.

III. Τοῦ Ἰωάννου τείνων -- πρὸς τὸν υἱ. αὐτ. τὸν Σὴθ (cum AC; B πρὸς Σὴθ τὸν υἱ. αὐτ.) -- ἵνα ἀποθνήσκω (cum AC; B τοῦ ἀποθνήσκειν με) -- Ἀδὰμ (cum BC; A ὁ Ἀδὰμ) -- πρὸς (desideratur in ABC) τὸ δένδρον τ. ἐλεημ. (B solus add τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἔλεος τοῦ ἐλαίου) -- ὅπερ δὴ (cum AC; B δὲ) -- ἄγγελος (cum AC; B ὁ ἄγγελος) etc cum ABC.

ἀνιστῶν, ἢ τὸ δένδρον τὸ ῥέον τὸ τοιοῦτον ἔλαιον διὰ τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς ἀσθένειαν; τοῦτο οὐκ ἔστιν εὐρεθῆναι νυνί. ἅπιθι οὖν καὶ εἰπέ τῷ πατρί σου ὅτι μετὰ τὸ συντελεσθῆναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια πεντακόσια, τότε κατέλθῃ ἐν τῇ γῇ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐνανθρωπήσας, καὶ κεῖνος ἀλείψει αὐτὸν τῷ τοιούτῳ ἐλαίῳ, καὶ ἀναστήσεται, καὶ ἐν ὕδατι καὶ πνεύματι ἁγίῳ πλυνεῖ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ τότε ἀπὸ πάσης νόσου ἰαθήσεται· νῦν δὲ τοῦτο γενέσθαι ἀδύνατον.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ προφῆται ἐχαίροντο μεγάλως.

CAPUT IV. (XX.)

¹ Ἐν τοιαύτῃ δὲ τῶν ἀπάντων ὄντων χαρᾷ ἦλθεν ὁ Σατὰν ὁ κληρονόμος τοῦ σκότους καὶ λέγει τῷ Ἄδῃ Παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἀκουσόν μου τοὺς λόγους. ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων τις Ἰησοῦς λεγόμενος, ὀνομάζων ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ· οὗτος δὲ ὢν ἄνθρωπος, ἀπὸ συνεργείας ἡμετέρας ἐσταύρωσαν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ νῦν αὐτοῦ τελευτήσαντος ἔσο ἡτοιμασμένος ὅπως ὧδε κατασφαλίσωμεν αὐτόν. ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἤκουσα καὶ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου. ἐποίησέ μοι καὶ πολλὰ κακὰ ἐν τῷ ἄνωθεν κόσμῳ τοῖς βροτοῖς συναναστρεφόμενος. ὅπου γὰρ ἠῦρισκε τοὺς ἐμοὺς δούλους, ἐδίωκεν αὐτούς, καὶ ὅσους ἀνθρώπους ἐποίουν ἐγὼ κυλλοὺς τυφλοὺς χωλοὺς λεπρούς, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, διὰ λόγου μόνοῦ ἰᾶτο αὐτούς· καὶ πολλοὺς ἐτοιμάσας εἰς τὸ ταφῆναι, καὶ τούτους διὰ λόγου μόνοῦ πάλιν ἀνεζώωσε.

² Λέγει ὁ Ἄδης Καὶ τοσοῦτόν ἐστιν οὗτος δυνατὸς ὥστε

τὸ ῥέον (cum AC; B τὸ ὡραῖον) -- τοῦ σοῦ (A om) πατρὸς -- ἅπιθι οὖν (cum AC; B om) -- ἐνανθρωπήσας (cum AB; C ἐν ἀνθρωπήσει) -- μεγάλως cum ABC.

IV, 1. Ἐν τοιαύτῃ -- ὄντων (cum AC; B om) -- ὁ Σατὰν (hoc accentu A. Eundem corrector codicis Claromontani habet; cf. Prolegg. p. XXII.) -- τοῦ σκότους (C σκότου) -- οὗτος (ita codices. Nescio an ὄντως praestet) δὲ ὢν -- ἐποίησέ μοι καὶ (C ἐποίησε δὲ καὶ) -- συναναστρεφόμενος (AC - στραφόμενος) -- ἠῦρισκε (C εὔρισκεν) -- ἐγὼ (C om) -- τοιοῦτον (cum A; BC τοιούτων) -- ἐτοιμάσας (cum AB; C ἐτοιμάσθη) -- ταφῆναι (A στραφῆναι) -- μόνοῦ (cum A; BC om) πάλ. ἀνεζώωσε (AC - ζώωσε) cum ABC.

2. Λέγει ὁ Ἄδης -- δυνήσεται (cum A; BC - σῆται) -- ἤκουσας (cum

διὰ λόγου μόνου ποιεῖν τοιαῦτα; ἢ τοιούτῳ ὄντι δύνασαι σὺ ἀντιστῆναι αὐτῷ; ἐμοὶ δοκεῖ, τοιούτῳ ὄντι οὐδεὶς αὐτῷ ἀντιστῆναι δυνήσεται. εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἤκουσας αὐτοῦ φοβουμένου τὸν θάνατον, παίζων σε καὶ γελῶν ἔφη τοῦτο, θέλων ἵνα σε ἀρπάσῃ ἐν χειρὶ δυνατῇ. καὶ οὐαὶ οὐαὶ σοι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. λέγει ὁ Σατάν Παμφάγε καὶ ἀκόρεστε Ἄδην, τοσοῦτον ἐφοβήθης ἀκούσας περὶ τοῦ κοῖνου ἡμῶν ἐχθροῦ; ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἐφοβήθην, ἀλλ' ἐνήργησα τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ ἐπότισαν αὐτόν καὶ χολὴν μετὰ ὄξους. ἐτοιμάσθητι οὖν ὅπως ἐλθόντα κρατήσῃς αὐτόν ἰσχυρά.

³ Ἀπεκρίθη ὁ Ἄδης Κληρονόμος τοῦ σκότους, υἱὲ τῆς ἀπωλείας, διάβολε, νῦν μοι εἶπας ὅτι πολλοὺς οὓς σὺ ἐτοίμασας εἰς τὸ ταφῆναι, λόγῳ μόνῳ τούτους αὐτὸς ἀνεζώωσε· καὶ εἰ ἑτέρους τῆς ταφῆς ἠλευθέρωσε, πῶς αὐτὸς καὶ ἐν ποίᾳ δυνάμει παρ' ἡμῶν κρατηθήσεται; ἐγὼ δὲ πρὸ ὀλίγου κατέπιόν τινα νεκρὸν ὀνόματι Λάζαρον, καὶ μετ' ὀλίγον τις ἐκ τῶν ζώντων διὰ λόγου μόνου βίᾳ ἐκ τῶν ἐγκάτων μου τοῦτον ἀνέσπασεν. οἶμαι δὲ εἶναι αὐτόν ὃν σὺ φῆς. εἰ οὖν ἐκεῖνον ἐνθάδε δεξόμεθα, δέδοικα μή πως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν κινδυνεύσωμεν· πάντας γὰρ οὓς ἀπ' αἰῶνος κατέπιον, ἰδοὺ ταρασσομένους κατανοῶ, καὶ ἀλγῶ τὴν κοιλίαν μου. καὶ σημεῖον οὐκ ἀγαθόν μοι δοκεῖ ὁ προαναρπασθεὶς Λάζαρος ἀπ' ἐμοῦ· οὐ γὰρ ὡς νεκρός, ἀλλ' ὡς ἀετὸς ἀπ' ἐμοῦ ἐξεπέτασεν· οὕτω γὰρ συντόμως ἡ γῆ αὐτόν ἔξω ἔρριψε. διὸ καὶ ὀρκίζω καὶ σέ εἰς τὰς σὰς χάριτας καὶ εἰς τὰς ἐμάς, μὴ ἀγάγῃς αὐτόν ἐνταῦθα. οἶμαι γὰρ ὅτι διὰ τὸ πάντας ἀναστῆσαι νεκροὺς ὧδε παραγίνεται. καὶ τοῦτό σοι

BC; A ἤκουες) -- τὸν θάνατον (cum BC; A om) -- θέλων (cum AB; C om) -- καὶ (C ἢ) οὐαὶ -- ὁ Σατάν (C ὁ Σατανᾶς) -- ἐνήργησα (cum AB; C ἐνέργησα) -- χολὴν (cum BC; A χολῇ) -- ἐτοιμάσθητι (cum BC; A ἐτοιμάσθηναι) -- αὐτόν (A αὐτοῦ) ἰσχυρά (A - ρᾶ, item ut videtur C) cum ABC.

3. Ἀπεκρίθη ὁ Ἄδης -- πολλοὺς οὓς σὺ ἐτοίμασας (οὓς [praecedente - λούς] desideratur in codicibus, ita ut ἐτοιμάσας pro nominativo absoluto haberi possit. In A vero codice ἐτοιμάσας, non ἐτοιμάσας legitur, neglecto ut saepe fit augmento. Apud Thilonem est πολλοὺς σὺ ἐτοιμάσας.) -- τούτους αὐτὸς (B ante λόγῳ ponit) -- εἰ (A om) -- ὀνόματι Λάζαρον (C - ζαρος) -- τὴν κοιλίαν μου (cum AB; C τῇ κοιλίᾳ μου) -- ἀγάγῃς (C ἀγάγεις) αὐτ. ἐνταῦθα (cum

λέγω, μὰ τὸ σκότος ὃ ἔχομεν, εἰ ᾧδε ἀγάγῃς αὐτόν, οὐδὲ τῶν νεκρῶν ἐναπολείφθήσεται.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Τοιαῦτα τοῦ Σατανᾶ καὶ τοῦ ᾽Αδου λεγόντων πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο φωνὴ μεγάλη ὥσπερ βροντὴ λέγουσα ᾽Αρα λας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ἀκούσας ὁ ᾽Αδης λέγει τῷ Σ ᾽Εξελθε, εἰ δυνατὸς εἶ, καὶ ἀντίστηθι αὐτῷ. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Σατάν. εἶτα λέγει ὁ ᾽Αδης τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ ᾽Ασφαλ καλῶς καὶ ἰσχυρῶς τὰς πύλας τὰς χαλκᾶς καὶ τοὺς μ. τοὺς σιδηροῦς, καὶ τὰ κλειθρὰ μου κατέχετε, καὶ σὺ πάντα ἱστάμενοι ὄρθιοι· ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ αὐτὸς ᾧδε, οὐαὶ λήψεται.

² Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ προπάτορες ἤρξαντο πάντες ζεῖν αὐτόν λέγοντες Παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἀνείξον ὅπως ἐλθῇ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. λέγει Δαυὶδ ὁ προφήτης Οὐκ τυφλὲς, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ἐγὼ ζῶν τὴν τοιαύτην φωνήν, τὸ ᾽ πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, προσεφύτευσαν; Ἡσαΐας εἶπεν ᾽Εγὼ προῖδὼν ὑφ' ἁγίου πνεύματος ἔγραψα ᾽Αναστήσονται οἱ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται τῇ γῇ. καὶ Ποῦ σου, Θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, τὸ νῆκος;

³ Ἦλθεν οὖν πάλιν φωνὴ ᾽Αρατε πύλας λέγουσα. αὐτὸς ὁ ᾽Αδης ἐκ δευτέρου τὴν φωνὴν ἀπεκρίθη ὡς δῆθεν μὴ γιν καὶ λέγει Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; λέγουσιν γελοι τοῦ δεσπότου Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, κύριος δι

AC; B ἐντεῦθεν) - - ἀναστήσαι (cum AC; B ἀναστήναι) - - ἀγάγῃς (λέγεις) - - ἐναπολείφθήσεται cum ABC.

V, 1. Τοιαῦτα (cum AC; B Ταῦτα) - - ἐξω ὁ Σατάν (C ὁ Σατὰ ᾽Ασφαλίσασθε (cum AC; B - λίσασθε) καλ. καὶ (cum B; AC om) ἰσχυρᾶς; C - ρᾶς) - - σκοπεῖτε πάντα (A πάντας, BC πάντες) ἱστ. ὄρθιοι (BC ὄρθριοι) - - λήψεται cum ABC.

2. Ταῦτα - - ἀκόρεστε (B solus add ᾽Αδης) - - οἱ ἐν τοῖς μνημ. φρανθ. οἱ ἐν (B ah οἱ ἐν priore ad οἱ ἐν posterius transiit) - - τ cum ABC.

3. Ἦλθεν - - τοῦ (C om) δεσπότου - - ἐφωτίσθησαν cum ABC.

ἐν πολέμῳ. καὶ εὐθέως ἅμα τῷ λόγῳ τούτῳ αἱ χαλκαῖ πύλαι συνετρίβησαν καὶ οἱ σιδηροὶ μοχλοὶ συνεθλάσθησαν, καὶ οἱ δεδεμένοι πάντες νεκροὶ ἐλύθησαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν. καὶ εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ὥσπερ ἄνθρωπος, καὶ πάντα τὰ σκοτεινὰ τοῦ ᾄδου ἐφωτίσθησαν.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Εὐθὺς ἐβόησεν ὁ Ἄδης Ἐνικήθημεν, οὐαὶ ἡμῖν. ἀλλὰ τίς εἰ ὁ ἔχων τοσαύτην ἐξουσίαν καὶ δύναμιν; καὶ ποῖος εἰ ὁ χωρὶς ἁμαρτίας ὡς ἐλθὼν, ὁ μικρὸς ὁρώμενος καὶ μεγάλα δυνάμενος, ὁ ταπεινὸς καὶ ὑψηλός, ὁ δούλος καὶ ὁ δεσπότης, ὁ στρατιώτης καὶ βασιλεὺς, ὁ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων ἐξουσιάζων; ἐν τῷ σταυρῷ προσηλώθη καὶ ἐν τῷ τάφῳ ἐτέθη, καὶ ἄρτι ἐγένου ἐλεύθερος καὶ κατέλυσας πᾶσαν τὴν δύναμιν ἡμῶν. ἄρα σὺ εἰ ὁ Ἰησοῦς, περὶ οὗ ἔλεγεν ἡμῖν ὁ ἀρχισατράπης Σατάν ὅτι διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου μέλλεις κληρονομῆσαι ὅλον τὸν κόσμον;

² Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κρατήσας ἐκ τῆς κορυφῆς τὸν ἀρχισατράπην Σατάν καὶ παραδούς αὐτὸν τοῖς ἀγγέλοις εἶπε Σιδηροῖς καταδεσμήσατε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ. εἶτα παραδούς τούτον τῷ Ἄδῃ ἔφη Λαβὼν αὐτὸν κάτεχε ἀσφαλῶς ἄχρι τῆς δευτέρας μου παρουσίας.

CAPUT VII. (XXIII.)

Καὶ ὁ Ἄδης παραλαβὼν τὸν Σατανᾶν ἔλεγεν αὐτῷ Βεελζεβούλ, κληρονόμος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κολάσεως, ἐχθρὸς τῶν ἁγίων, διὰ ποίαν ἀνάγκην ὥκονόμησας σταυρωθῆναι τὸν βασιλέα τῆς

VI, 1. Εὐθὺς (cum AC; B Καὶ εὐθὺς) -- ἁμαρτίας (cum AB; C ἁμαρτιῶν) -- καὶ ὁ (cum AC; B om) δεσπότης -- καὶ τῶν (cum BC; A om) ζώντων -- καὶ ἐν τῷ τ. ε. κ. α. ε. ἐλεύθερος (haec omnia cum AC; B om) -- ὁ (cum BC; A om) Ἰησοῦς (cum AB; C κύριος) -- Σατάν (cum BC; A Σατανᾶς) -- ὅλ. τ. κόσμον cum ABC.

2. Τότε -- παραδούς (C παραδὼν) αὐτὸν -- Σιδηροῖς (ita ABC; nullas eorum additum habet δεσμοῖς, quod excidisse videtur) -- παρουσίας cum ABC.

VII. Καὶ ὁ Ἄδης -- Σατανᾶν (cum AC; B Σατάν) -- Βεελζεβούλ (A ἐβελζεβούλ) κλ. τοῦ πυρὸς (cum B; sed A σκότους, C σκότου) -- ὥκονόμησας

δόξης εἰς τὸ ἐλθεῖν ὧδε καὶ ἐκδύσαι ἡμᾶς; ἐπιστρέφου καὶ ἴδε ὅτι οὐδεὶς νεκρὸς ἐν ἐμοὶ κατελείφθη, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐκέρδησας διὰ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, διὰ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ πάντα ἀπώλεσας· καὶ πᾶσά σου ἡ χαρὰ μετηνέχθη εἰς λύπην· καὶ τὸν βασιλέα τῆς δόξης θέλων θανατῶσαι, σεαυτὸν ἐθανάτωσας. ἐπεὶ γὰρ παρέλαβόν σε ὥστε κατέχειν ἀσφαλῶς, ἐν πείρᾳ μαθήσῃ ὅσα κακὰ πρὸς σέ διαπράξομαι. ὦ ἀρχιδιάβολε, ἡ τοῦ θανάτου ἀρχή, ἡ ῥίζα τῆς ἀμαρτίας, τὸ τέλος παντὸς κακοῦ, τί κακὸν εὐρών εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐγύρευσας τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ; πῶς ἐτόλμησας τοσοῦτον κακὸν ποιῆσαι; πῶς τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐν τῇ σκότει τούτῃ καταγαγεῖν ἐμελέτησας, δι' οὐ πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος θανόντας ἐστερήθης;

CAPUT VIII. (XXIV.)

¹ Οὕτω τοῦ Ἰησοῦ διαλεγομένου τῷ Σατανᾷ ἠπλώσεν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐκράτησε καὶ ἤγειρε τὸν προπάτορα Ἀδὰμ. εἰτα στραφεὶς καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἔφη Δεῦρο μετ' ἐμοῦ πάντες ὅσοι διὰ τοῦ ξύλου οὐ ἤφατο οὗτος ἐθανατώθητε· πάλιν γὰρ ὑμᾶς διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ πάντας ἐγὼ ἰδοὺ ἀνιστῶν. πρὸς ταῦτα ἐξέβαλεν ἅπαντας ἔξω, καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ θυμηδίας ἐμπλεὺς ὀφθαίς Εὐχαριστῶ τῇ μεγαλωσύνῃ σου κύριε, ἔλεγεν, ὅτι ἀνήγαγές με ἐξ ἄδου κατωτάτου. οὕτω δὲ καὶ πάντες οἱ προφῆται καὶ οἱ ἅγιοι εἶπον Εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστέ, σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὅτι ἀνήγαγες ἐκ τῆς φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

² Καὶ ταῦτα εἰπόντων εὐλογήσας ὁ σωτὴρ τὸν Ἀδὰμ κατὰ τὸ μέτωπον ἐν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ· τοῦτο δὲ ποιήσας καὶ

(cum BC; A ὀνομάσας sic) -- εἰς (cum A; C om, B ἢ sive ἤ) -- ἐκδύσαι (A - ὑσαι) ἡμ. ἐπιστρέφου (ABC - στράφου) -- κατελείφθη (cum A; BC - λήφθη) -- ἀπώλεσας (A ἀπόλεσας) -- σεαυτὸν (cum BC; A σαυτὸν) ἐθανάτωσας -- εἰς τὸν Ἰησοῦν (cum AC; B add καὶ) ἐγύρευσας (cum A*; B ἐγύρευσας, C ἐγηρεύσης, A** ἐγύρευες) -- σκότει (cum A; BC σκότιω) τ. καταγαγεῖν (cum BC; A κατάγειν) -- θανόντας (C ut videtur θανέντας) ἐστερήθης cum ABC.

VIII, 1. Οὕτω τοῦ Ἰησοῦ -- διὰ (cum AC; B add τοῦ) ξύλου τοῦ σταυροῦ -- ἀνιστῶν (cum A; BC ἀνιστῶ) -- τὴν ζωὴν ἡμῶν cum ABC.

2. Καὶ ταῦτα -- κατὰ τὸ μέτωπον (cum AC; B ἐν τῷ μετώπῳ) ἐν (cum AC; B om) τῷ σημείῳ -- πρ. τ. πατριάρχας κ. προφ. κ. μάρτυρ. κ. (C add

πρὸς τοὺς πατριάρχας καὶ προφήτας καὶ μάρτυρας καὶ προπάτορας, καὶ τούτους λαβὼν ἐκ τοῦ ἄδου ἀνέθορε. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ἔψαλλον οἱ ἅγιοι πατέρες ἀκολουθοῦντες αὐτῷ λέγοντες Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ἀλληλούια· αὐτῷ ἡ δόξα τῶν ἁγίων πάντων.

CAPUT IX. (XXV.)

Πορευόμενος οὖν εἰς τὸν παράδεισον κρατῶν καὶ τὸν προπάτορα Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς χειρὸς παραδέδωκε τοῦτον τῷ ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ καὶ πάντας τοὺς δικαίους. εἰσερχομένων οὖν αὐτῶν τὴν θύραν τοῦ παραδείσου συνήντησαν αὐτοῖς δύο πρεσβῦται ἄνθρωποι, πρὸς οὓς οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον Τίνες ἐστέ ὑμεῖς, οἵτινες θάνατον οὐκ εἶδετε καὶ ἐν τῷ ἄδῃ οὐ κατήλθετε, ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς οἰκεῖτε εἰς τὸν παράδεισον; εἰς ἐξ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἐγὼ εἰμι Ἐνώχ ὁ εὐαρεστήσας θεῷ καὶ ὧδε μετατεθεὶς παρ' αὐτοῦ, καὶ οὗτός ἐστιν Ἡλίας ὁ Θεσβίτης, οἷ καὶ μέλλομεν ζῆσαι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τότε δὲ μέλλομεν ἀποσταλῆναι παρὰ θεοῦ ἐπὶ τῷ ἀντιστῆναι τῷ ἀντιχρίστῳ καὶ ἀποκτανθῆναι παρ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι καὶ ἐν νεφέλαις ἀρπαγῆναι πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ὑπάντησιν.

CAPUT X. (XXVI.)

Ταῦτα τούτων λεγόντων ἦλθεν ἕτερος ταπεινὸς ἄνθρωπος, βαστάζων ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ καὶ σταυρόν· πρὸς ὃν ἔφησαν οἱ ἅγιοι πατέρες Τίς εἰ σὺ ὁ θεωρίαν ἔχων ληστοῦ, καὶ τίς ὃν ἐπιφέρεις ἐπὶ τῶν ὤμων σταυρόν; ἀπεκρίθη οὗτος Ἐγὼ καθὼς ὑμεῖς φατέ ληστής ἦν καὶ κλέπτης ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ διὰ ταῦτα κρατήσαντές με οἱ Ἰουδαῖοι σταυροῦ θανάτῳ παραδεδώ-

τούς) προπάτορας (haec cum B; C om καὶ μάρτυρας; A habet pr. τ. προπάτορας, omīssis πατριάρχ. usque κ. μάρτ. καί) - - λέγοντες (cum B; AC om) - - ἀλληλούια (A - (α)· αὐτῷ (cum AC; B αὕτη) - - πάντων cum ABC.

IX. Πορευόμενος - - ἀπὸ (cum AC; B ἐκ) τῆς χειρὸς - - καὶ ὧδε (cum AC; B om) μετατεθεὶς - - ὑπάντησιν (cum AC; B ἀπάντησιν) cum ABC.

X. Ταῦτα τούτων - - ἐπὶ (C om) σταυροῦ τοίνυν - - γενόμενα (cum AB;

κασιν ἅμα τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. ἐπὶ σταυροῦ κρεμαμένου αὐτοῦ, ἰδὼν τὰ γενόμενα σημεῖα ἐπίστευσα ἐν τόν, καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν καὶ εἶπον Κύριε, ὅτε βασιλὴ μὴ μου ἐπιλάβῃ. καὶ εὐθὺς εἶπέν μοι ὅτι ἀμὴν ἀμὴν σὺ λέγῳ σοι, μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. βαστάζων οὖν αὐτὸν ἐκ τοῦ σταυροῦ ἦλθον εἰς τὸν παράδεισον, καὶ εὐρῶν τὸν ἄγγελον Μιχαὴλ εἶπον αὐτῷ Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ ἐστίν ὁ νῦν ὁδὲ με ἀπέστειλεν ἄγαγόν με τοίνυν ἐν τῇ πύλῃ Ἐδέμ. καὶ ἰδοῦσα ἡ φλογίνη ῥομφαία τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἥνοιξέ μοι, καὶ εἰσῆλθον. εἰτά φησι πρὸς ἐμέ ὁ ἄγγελος Περὶ μένον μικρόν, ὅτι ἔρχεται καὶ ὁ προπάτωρ τοῦ τῶν ἀνθρώπων Ἀδὰμ μετὰ τῶν δικαίων, ἵνα εἰσέλθωσι καὶ ἐντός. καὶ νῦν ἰδὼν ὑμᾶς ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ὑμῶν.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἅγιοι ἐβόησαν μεγάλη φωνῇ. Μέγας ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

CAPUT XI. (XXVII.)

Ταῦτα πάντα εἶδομεν καὶ ἤκούσαμεν ἡμεῖς οἱ δύο ἀδελφοί, οἳ καὶ ἀπεστάλημεν παρὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου ἐτάχθημεν κηρῦξαι τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, πρῶτον ἀπελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὅπου καὶ αἱ ἄλλαι ἐβαπτίσθημεν μετὰ καὶ ἄλλων ἀναστάντων νεκρῶν καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἦλθομεν καὶ ἐτελέσαμεν τὸ πάσχα τῆς ἐκστάσεως. νῦν δὲ μὴ δυνάμενοι ἐνταῦθα διάγειν ἀπερχομεθα καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ καὶ ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη πάντων ὑμῶν.

C γινόμενα) - - ὅτε βασιλεύσεις (cum A; BC ὅτε βασιλεύσης) - - Ὁ Ἰησοῦς (cum BC; A add Χριστός) - - ἄγαγόν (ita ABC) με - - τῆς Ἐδέμ) - - Περὶ μένον μικρόν (cum AB; C νῦν καιρόν) - - μεγάλη φωνῇ (BC; A φων. μεγάλ.) - - ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ cum ABC.

XI. Ταῦτα πάντα εἶδομεν (cum AB; C εἶδομεν) - - κηρῦξαι (cum BC; A κηρύττειν) - - τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ (cum ACD; B om θεοῦ καί) - - ἡ κοινωνία (lectura addidimus; ABCD non habent) τοῦ ἁγίου (cum AC; BD πανα) - - ὑμῶν (D ἡμῶν) cum ABC (D codicem inde a verbis εἰτα καὶ scripsimus).

Ταῦτα γράψαντες καὶ ἀσφαλίσάμενοι τὰ βιβλία, ἔδωκαν τὰ ἡμίση τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τὰ ἡμίση τῷ Ἰωσήφ καὶ τῷ Νικοδήμῳ· καὶ αὐτοὶ παραυτίκα ἐγένοντο ἄφαντοι, εἰς δόξαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν.

Ταῦτα γράψαντες - - τὰ ἡμίση τοῖς ἀρχ. καὶ (haec C male om) τὰ ἡμίση (ita utroque loco A; B τὰ ὑμῖν, C ὑμεῖς) - - ἀμήν (cum C et [nisi quod ter repetitum habet] D; sed pro eo B ὡς ἡ δόξα εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, item A αὐτῷ δόξα πρέπει νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.) cum ABCD.

G E S T A P I L A T I.

Ego Aenias primum fui protector Hebraeorum et
tor legis; tum gratia salvatoris eiusque magnum donum
apprehendit, cognovi Christum Iesum in sancta scrip-
ad eum accessi eiusque fidem sum amplexatus, ut sancti
baptismatis dignus fierem. Primum omnium quaesiv-
ponnemata conscripta illis temporibus de domino I-
Iesu Christo, quae Iudaei vulgarunt aetate Pontii Pila-

* Antiquus hic libri titulus desumptus est ex Gregor. Turon. hist. F
I, XXI et XXIV. Ad eum proxime accedit Coptus Commentarii salvato-
scripti sub Pontio Pilato praeside. Ambr Incipit gesta salvatoris quam inven-
dosius Magnus in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis. Item D^b In
sanctae trinitatis incip (incipiunt? incipit?) gesta salvatoris domini nos-
Christi, inventa Theodosio Magno imperatore in Ierusalem in praetorio Pont-
in codicibus publicis. Item D^a libro subscriptum habet: In nomine sancti-
latis expliciunt gesta per salvatorem Iesum Christum, quae invenit Theodosius
imperator in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codd. publ. Similiter lib-
lus habet in editione Antwerpiensi anni 1538: Gesta salvatoris nostri Iesu
secundum Nicodemum, quae invenit Theodosius Magnus in praetorio Ponti-
(Praeterea additum est ex hebraea lingua in latinam translata.) . . . A Incip-
gelium Nazaraeorum. Eundem titulum habet Paris. cod. 3338. (olim 451.
Item cod. 13. bibliothecae collegii Mertonensis evangelium Nazaraeorum se-
Nicodemum. Eodem titulo utitur Vincent. Bellouac. in prologo ad
lum naturale c. 9., ubi est Quaedam reputantur apocrypha -- quia auctore
ignorantur licet puram veritatem contineant, ut est evangelium Nazaraeorum
De passione et resurrectione Christi. Item De Acta passionis et resurrectionis
nostri Iesu Christi. Cod. Paris. 5557. Relatio de passione domini et actibus
rum. Editio Veneta anni 1522. Evangelium b. Nicodemi de passione Christi
scensione eius ad inferos. . . C., item Flor. non habent titulum.

Prologum istum ex Copto interprete sumsi. Latinus enim textus
risiensi codice est vitiosissimus, quem aliquando ex foliis palimpsestis Vi-
nensibus correctum iri spes est; tres vero codices reliqui recentiorum
formam eamque satis corruptam continere videntur.

Ego Aenias -- vulgarunt (?) -- exaratis (hoc a Copto interprete n

invenimus ea in scriptis hebraicis exaratis aetate domini Iesu Christi: ego vero ea in ethnicas litteras converti, regnantibus excelsis Theodosio, qui decimum septimum consulatum agebat, et Valentiniano consule quintum, indictione nona. Quicumque legitis hunc librum et transfertis in aliis codicibus, recordantes mei orate pro me Aenia, minimo servo domini, ut mihi misericors sit meisque peccatis parcat quae in eum admisi. Pax sit omnibus qui haec legent eorumque domui universae in seculum. Amen.

pressum est) -- Quicumque legitis hunc librum et transfertis in aliis codicibus, recordantes mei (haec omnia ad Vindobonensem scripturam conformavi. In Copto enim post verba Quicumque legerit hunc librum et se converterit [ita enim Peyrou interpretatus est] lacuna est usque dum sequitur orate [sic] pro me) -- in seculum. Amen.

Cod. Paris. 3338. Thilone teste sic: Ego Emaus Hebraeus qui eram legis doctor de Hebraeis, in divinis scripturis perscrutans, divinitates legis scripturarum domini nostri Iesu Christi in fide praesumens, dignatus sacri baptismatis atque perquirens quae gesta sunt per illud tempus quod (Thi corr. quae) apposuerunt Iudaei sub Pontio praeside Pilato, haec inveniens gesta et (Thi delet) litteris hebraeis conscripta a Nicodemo, quae ego interpretatus litteris graecis ad cognitionem omnium nominis domini nostri Iesu Christi (Thi add cultorum), sub imperio Flavii Theodosii, anno decimo octavo, et Valentiniano Augusto. Omnes autem qui legitis et transfertis in aliis codicibus graecis seu latinis, oro ut dignemini intercedere pro me peccatore, ut propitius mihi fiat (Thi add deus) et dimittat omnia peccata in quibus peccavi. Pax sit ista legentibus, sanitas audientibus. Explicit praefatio. Ex Vindobon. libro palimpsesto haec exscripsi -- in fide procedens et dignatus baptismatis sancti scrutatus sum -- acta sunt per tempus illud quo et o (quae appo?) || fuerunt Iudei sub Pontio Pilato haec inveniens gesta litteris aebraeis conscripta -- || qui transferitis in aliis codicibus seu in grecis vel latinis recordantes mei orate ut propitius mihi fiat ds et di || mittat peccata mea quae peccavi in ipsum. pax legentibus eum (et iis?) qui audiunt ea. -- .. B Audistis, fratres dilectissimi, per sanctum evangelium quae acta sunt sub Pontio Pilato praeside in Iudaea temporibus Tiberii Caesaris de domino nostro Iesu Christo. Veruntamen cum sit solius dei omnium memoriam habere (in codice habere deest), non est igitur mirandum si a sanctis evangelistis aliqua facta et dicta in domini passione praelermisita sunt, quae ab eis oblivio describendi removit, et forsitan quoque sermonis prolixitas, ut ait beatus evangelista Iohannes in suo evangelio sic dicens Multa alia fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc: quae si (in codice si deest) scripta essent, arbitror totum non posse capere mundum. Haec autem scripta sunt etc. Ab aliis nihilominus, utpote a Nicodemo iudaicae legis doctore, occulto (nisi scriptum est occulte) Christi discipulo, reliqua veraci sunt stilo descripta, quibus (ita videtur, nisi est quia vel qui) omnibus interfuit. Quapropter nunc equidus (sic) ego Eneas Hebraeus, primus legis doctor, perscrutans divinitatem legis et scripturam domini nostri Iesu Christi, et plena fide praesumens atque perquirens quae gesta sunt sub Pontio Pilato, quae sta-

Factum est autem in anno XVIII. imperii Tiberii
saris imperatoris Romanorum et Herodis filii Herodis
Galilaeae, anno XVIII. principatus eius, VIII. Kal. A.
quod est XXV. die mensis Martii, consulatu Rufini et
bellionis, in anno quarto ducentesimae secundae olymp
sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph et Cai

tuerunt Iudaei adversus dominum nostrum Iesum Christum, scripta repperi
hebraeis a Nicodemo Mosaicæ legis doctore, quas ego interpretatus sum litter
cis ad cognitionem omnium. Cuius narrationis series sic inchoatur. . . AC
fratres carissimi, quæ acta sunt sub Pontio Pilato praeside temporibus Tibe
saris. Ego Heneas (A Emeas) primus legis doctor, perscrutans divinitatem
scripturarum (A om legis et script.) domini nostri Iesu Christi et fide ipsius
fidei) praesumens atque perquirens (C sumens atque requirens) quæ (C quæ
gesta sunt sub Pontio Pilato, quæque statuerunt Iudaei adversus dominum
Iesum Christum (A adv. Iesum domin. Chr.), litteras hebraicas, quas (ita (C
terris hebraeis, quæ) scripsit Nicodemus, ego (A quæ ego) Heneas (A om
pretavi in (A om) litteris graecis ad cognitionem omnium gentium (A om ger

Nota haec invenitur in codicibus D^a (sed ibi est subscriptioni annexa
supra) D^b D^c Flor. Item contulimus passim cod. Havn. et Lipsed, item
nem principem. Multo brevior habet cod. Ambr. Omittunt ABC.

Factum est . . D^a Facta (pertinet enim ad gesta, quod praecessit) |
cum Flor Havn Lipsed . . D^b D^c om | XVIII: ita D^a D^b Flor edpr . . D^c Co
| imperii: ita D^c Lipsed edpr (sic: Factum est nono decimo Tyberii Caesaris
Romanorum et Herodis imperii Galilæe anno XIX. principatus eius); item forte
sed teste Hessio et h. l. imperatoris est et ante Romanorum. Reliqui cum
omittunt. In seqq. vero D^a D^c Flor habent imperatoris Tib. Caes. Rom., I
Tib. Caes. imper. (regis) Rom, Lipsed Tib. Caes., Havn Tib. Caes. Roman
filii Herodis: ita Latini omnes, sed Coptus om | regis: D^b imperantis |
cum D^b D^c (nono decimo) Flor edpr Copt . . D^a decimo septimo . . Lips
add principatus annum . . Havn regni vero Herodis filii Herodis XVIII. c
Apr., ita ut alterum numerum male praeterierit | VIII. Kal. Aprilis cum
Flor edpr . . D^c nono pro VIII . . Copt haec non exprimere videtur | (C
XXV. die cum D^c edpr et Copt . . pro XXV. numero D^a habet XXIII, I
item Flor vigesimo primo, Lipsed vicesima prima | consulatu Rufini (Copt
et Rubellionis (Flor Robell.) cum D^b Flor Copt . . D^c procurante Pontio Pi
daeam, in consulatu Rufini et Leonis . . edpr consulatus Rufi Vellionis; Lips
sulatus filii Nestionis (pergit anno quarto sub duc. olimp.) . . Havn consulatu
Bassi et Tarquilionis . . D^a consultatoriae revelationis | in (D^b Copt om) annu
ducent. secundae (D^b D^c et secundae; Copt om secundae) olymp. cum Flor
Copt (D^a om male quarto) . . Havn corrupte in anno ducentesimo secund
piadis . . Lipsed sub ducentesima olimpiade | sub principatu (D^c Havn prin
sacerd. (D^a om) Iudaeorum (D^c om) Ioseph (D^a - phi) et Caiphae (ita Flor
edpr; D^c Annae et Caiphae Ioseph, Havn Ioseph Anna et Caipha; Lips
et Cayphe) . . Copt aetate Iosephi, qui et Caiphas, summi Iudaeorum sacerdi
fere acribendum videbatur, sed Peyron reddidit aetate Iosephi qui Caipha

quanta post crucem et passionem domini historiatus est Nicodemus, acta a principibus sacerdotum et reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraicis.

CAPUT I.

¹ Annas et Caiphas, Summas et Datam, Gamaliel, Iudas, Levi, Neptalim, Alexander et Iairus et reliqui Iudaeorum venerunt ad Pilatum accusantes dominum Iesum Christum de multis et dicentes Istum novimus filium Ioseph fabri

summus Iudaeor. sacerdos | quanta: ita Da De . . Db Flor edpr et quanta . . Lipsed om | acta a (edpr cum) princ. sac. et (Db Flor om) rel. Iud. (edpr add et) mandavit ipse Nic. cum De Db Flor edpr . . Da om . . Lipsed acta salvatoris ad principes sacerdotum et reliquos iudeorum, nec minus corrupte Havn | hebraicis: Flor hebraice. Pro quanta usque hebraicis Peyron ex Coptis haec retulit: atque hi omnes fuerunt post crucifixionem et ea quae contigerunt domino nostro Iesu Christo. Nicodemus itaque dux Iudaeorum perquisivit ea quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei gesserunt sese Christo opposcentes. Porro Nicodemus ea omnia scripsit ut memoriae mandarentur litteris hebraicis hoc modo. Lipsed post hebraicis add Theodosius aulem magnus imperator fecit ea transferri de hebreo in latinum.

Ambr totam hanc notam sic exhibet: Quod inventum est in publicis codicibus praetorii Pontii Pilati, scriptum in anno quarto ducentesimae (cod. -mo) secundae (cod. -do) olimpiadis sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph Annae et Caiphae: et quanta post crucem et passionem domini nostri Iesu Christi historiatus est Nicodemus acta a (pro his cod. ac tanta) principibus sacerdotum et reliquis Iudaeorum, ipse Nicodemus scripsit litteris hebraicis.

I, I. Annas (A Anna) . . Da De add enim, Ambr aulem; nihil add ABCDb Flor Havn . . edpr Igitur et (omisso Annas) | Summas (ita Da, item ut videtur Db De, Copt Summis; Flor Somne, edpr Sobna, alii Summe, alii Symeon: praeterea Da praem et, item alii plerique et Copt) et Datam (ita Da De Flor, item Ambr; edpr Datan, Db Dathan; Copt Dothaim) cum Da Db De Flor . . ABC summi sacerdotes et doctores, item Ambr et alii summi sacerdotes, Datam videlicet | Gamaliel (Ambr edpr praem et) . . C Geimaliel | Iudas, Levi (Copt Iudas et Libis) . . B et Heyleb, Iudas . . C Bellandas | Neptalim cum AB Flor Ambr edpr . . Da alique Nephthalim, Nephthalim, C Nethalim | Alexander cum Flor Ambr Da Db De edpr Copt . . ABC Androsen | Iairus cum ABC Ambr (Copt Ilierius) . . Db Flor edpr Syrus, Da De Cyrus | reliqui Iudaeorum cum Db Flor edpr . . Da De reliqui Iudaei, ABC Ambr ceteri Iudaei | venerunt (Da Db veniunt) . . AB praem qui . . C add omnes, Copt praem omnes hi | accusantes dom. (B Copt add nostrum) Ies. Chr. cum ABC Copt . . Dabc Flor edpr adversus (ita Db De Flor edpr; Da propter) Iesum (edpr Christum) accusantes eum . . Ambr ducentes Iesum et accusantes eum | de (C in) multis cum ABC . . Dabc Flor de multis accusationibus malis, item edpr de multis malis sermonibus, Ambr de multis actionibus et maleficiis . . C om | et (Ambr Flor edpr Copt om) dicentes cum BDabc Ambr Flor Copt . . AC et dicebant de ore suo (C de suis oribus et) verbis malignis | Istum cum

ex Maria natum, et dicit se esse filium dei et regem: non solum hoc, sed et sabbatum violat et paternam legem nostram vult dissolvere. Dicit Pilatus Quae sunt quae agit et vult solvere legem? Dicunt Iudaei Legem habemus in sabbato non curare aliquem; iste autem claudos et gibberosos, caecos, paralyticos, leprosos et daemoniosos curat in sabbato operibus malignis. Dicit eis Pilatus Quibus operibus malignis? Dicunt ei Maleficus est, et in Beelzebub principe daemoniorum eiicit daemonia, et omnia illi subiecta sunt. Dicit illis Pilatus Istud non est in spiritu immundo eiicere daemonia sed in deo Scolapii.

Db Flor edpr; item hunc ABC .. Da Dc Iesum (Ambr Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum) | novimus (A Copt add Iesum) filium Ios. fabri cum ABC Copt .. Da edpr etc novimus Ios. fabr. fil. | ex Maria cum ABC .. Da edpr etc de Maria | et (A add modo) dicit se: Dc qui se dicit | non (ABC et non) solum hoc (Da add dicit) sed et (BDa edpr om et) cum Db, item ABC, item Da edpr .. Dc Copt nil nisi et | sabbatum violat cum Db Dc, item violat sabbata Copt .. AB sabbata nostra (B sabbatum nostrum) infirmat .. Da sabbatum | paternam legem nostram cum Dabc .. ABC legem patrum nostrorum .. Copt legis patrum nostrorum cum sabbata coniunctum habet, pergens volens dissolvere legem nostram | vult dissolvere cum Dabc Flor .. ABC nititur absolvere (C solvere) | Dicit (AC add illis, B eis) Pilatus Quae -- agit (A add et inhibet) et vult solvere (AB pro his ut solvat) legem (legem cum ABC; Havu aliique om; Flor om et vult solv. leg.; edpr et quid vult dissolv.) cum ABC Flor Havn edpr aliisque .. Dabc Copt male om | Dicunt Iudaei cum B .. ACDabc Flor Dic. ei Iud. (Flor om Iud.) | Legem habemus .. AB In lege praeceptum habemus | non curare aliquem cum Db Dc edpr, item omisso aliquem Da .. AB nullum curare | iste autem .. AB hic autem .. Copt at Iesus | claudos et gibberosos (A gibbosos) caec. paral. leprosos cum AB, item omissis et gibb. C .. Dabc Flor claudos et surdos, curvos et (ita Db Flor; Dac om curv. et) paral. caec. et lepr. .. Copt sic: claudos et leprosos et omnes infirmos et a daemone vexatos et surdos et mutos curavit sabbato in virtute Beelzebub principis daemoniorum. | et (AB om) daemoniosos (ita ABC; Dabc Flor daemontacos) .. A add et lunaticos, B convexatos, C et vesatos (sic) | curat cum ABC Flor .. Dabc edpr curavit | BDa om in sabbato | operibus malignis cum BC .. A operarius malignus .. Dabc Flor de (Flor om; Dc in) malis actibus (Dc add suis), item edpr cum multis accusationibus .. Copt vide ante | eis: plerique codd ei | Quibus oper. mal. cum B, item C quorum malorum operum, item A quorum malorum operarius est .. Flor Db Dc quarum (Dbc quare [?]) malorum actionum .. Copt Quenam sunt malae ipsius actiones .. Da quomodo de malis actibus | Dicunt .. A Aiunt | et (A nam et, B nam) in Beelzebub (h. l. cum ABC; ante eiicit Dbc Flor. A belzebueb, C belzebuth) | A eiicit demones | Istud non est -- Scolapii cum Flor .. Dabc Copt istud non est in sp. imm. eiicere daem. sed in dei virtute (Dac virt. dei, Copt nomine dei) .. edpr istud non est spiritus

² **Dixerunt Iudaei Precamur magnitudinem tuam ut statuas eum ante tribunal tuum ad audiendum. Advocans ad se Pilatus Iudaeos dicit eis Dicite mihi, quomodo possum ego cum sim praeses regem audire? Dicunt ei Nos non dicimus eum regem esse, sed ipse se dicit. Advocans autem Pilatus cursorem dicit ei Cum moderatione adducatur Iesus. Exiens vero cursor et agnoscens eum adoravit, et faciale quod ferebat in manu sua expandit in terra dicens Domine, super hoc ambula et ingredi, quia praeses vocat te. Videntes autem Iudaei quod fecit cursor, clamaverunt adversus Pila-**

immundi facere, eicere demonia, sed in dei virtute . . ABC non est qui curat maleficus sed medicus.

2. *Dixerunt* (edpr dicunt, A add ei) *Iud.* cum ABC edpr . . Dabc *Dicunt ei Iudaei Pilato* | *Precamur* -- *audiendum* (C add illum, quomodo loquitur) cum ABC . . Dabc edpr *rogamus magn. vestram* (Dc edpr *tuam*) *ut eum iubeatis* (Dbe edpr *iubeas*) *adstare ante vestrum* (Dc edpr *tuum*) *tribunal et audire* (Db *audiri*) *eum* | *Advocans ad se Pil. Iud. dic. eis* cum Flor . . AB *Tunc respondet* (B *respondens*) *Pil. et* (B om) *dicit* (B *dixit*) *Iudaeis* . . Dabc edpr *haec om usque dum sequitur advocans autem* | *possum ego*: ita Flor; ABC om *ego* | *cum sim praeses* . . Flor *dum praeses sum* | *regem audire* . . Flor *reg. interrogare* | *Dicunt ei* cum Flor . . ABC *dixerunt* (AC add ei) *Iud.* | *esse* cum B Flor . . AG om | *dicit* cum Flor . . ABC add *filius dei et regem*. Praeterea solus C, haec add: *Dicit eis Pilatus Ego omnes vos audiivi legentes per prophetas vestros quia puer nascetur de virgine et vocabitur nomen eius Hemanuel, deus fortis, et iterum filius dei: et forsitan ipse est. Responderunt Iudaei et dixerunt Non est iste, sed filius Ioseph fabri. Dicit eis Pilatus Vos videte quod dicitis. Tamen eum iubeo adduci, sed scio quia filius dei est quem vos legistis per prophetas vestros.* | *Advocans* (ita Flor Dabc; ABC *vocans*) *autem* (ABC *itaque*; edpr om) *cursorem* (Flor *praem Ananiam*; ABC add *suum*) | *Cum mod.* (Db add *modo*) *adducatur* (Dc *introducatur*, edpr *advocatur*) *Iesus* (Dc *Christus*) cum Db Dc edpr . . Flor *Cum mod. adduc Iesum in praetorium* . . ABC *Introduc Iesum cum mansuetudine*. Item Copt *Introduc mihi Iesum quieto modo* . . D^a *Qua ratione adducetur Christus?* | *Exiens* -- *adoravit* cum Flor Dabc . . ABC *Exiens cursor* (B add *foras*, C vero add *foras palatium in civitate invenit Iesum, et cum mansuetudine dixit Veni domine, quia vocat te praeses. Iam pergit Et cognoscens cursor admirans*) *cognoscens et admirans adoravit* (BC *adorabat*) *Iesum* (C *eum*) | *et faciale* (ita ex ABC scripsi; edpr *fascialem suum*; Dabc *fasciale involutorium*) | *quod ferebat* (Db add *cursor*; edpr om *quod* etc) -- *in terra* (edpr *in terram*; pro his Dc *coram eo*) *dicens* (edpr om, *pergens ut ambularet*) cum Dabc (edpr) . . ABC *et tollens* (C *et antequam propinaret* [*propinquaret?*]) *ad solium praetorii ubi Pilatus sedebat, tollens*) *faciale suum* (C om) *proiecit ante pedes eius, rogans et dicens* | *super hoc* . . BC *super ipsum* | *ambula et* (D^a Dc om) *ingredere* (ABC add *praetorium*) . . Db *ambulans ingredi* | *vocat te* cum ABC . . Dabc *te vocat* | *quod fecit cursor* cum Dabc edpr . . ABC *honorem quem fecit* (C *fecerat*) *ei cursor* | *clamaverunt adversus* cum ABC . . Dabc

tum dicentes Cur eum sub praeconis voce non ingredi fecisti, sed per cursorem? nam et cursor videns eum adoravit illum, et faciale quod tenebat in manu expandit ante eum in terra et dixit ei Domine, vocat te praeses.

³ Convocans autem Pilatus cursorem dicit ei Quare hoc fecisti et honorasti Iesum qui dicitur Christus? Dicit ei cursor Dum me mitteres in Ierusalem ad Alexandrum, vidi eum sedentem super asinum, et infantes Hebraeorum frangentes ramos de arboribus sternentes in via; et alii ramos tenebant in manibus suis; alii autem vestimenta sua sternebant in via clamantes et dicentes Salva igitur, qui es in excelsis: benedictus qui venit in nomine domini.

⁴ Clamaverunt Iudaei dicentes adversus cursorem Pueri

exclamav. ad; item edpr exclamav. omissis adv. Pil. | Cur eum -- per cursorem cum AB, similiter C; item Quare non sub v. pr. iussisti (edpr sub v. pr. non iussisset) eum introire sed p. c. Db edpr .. Dac corrupte Quare sub v. pr. non iussisti eum introire (Dc adduci) et non per curs. | nam et cursor cum C; AB nam cursor; Dab edpr cursor enim; Dc sed cursor .. ABC add tuus | videns eum cum Dab .. ABC amirans .. Dc edpr om | et faciale (Dab fasc.) quod tenebat in manu expandit ante eum in terra (Dc in terra coram eo) et dixit ei (Dc om) Domine vocat (Db clamat) te praeses cum Dab (edpr omnia praeter extrema et dixit etc om) .. AB et tollens fasciale suum (B fascialem suum, quem in manu gerebat, et sterneris ante eum in terra) rogavit eum dicens Domine, super hoc (B hunc) ambula et ingredi praetorium, quia praeses vocat te (B te vocal) .. C et tollens manuale quod in manu gerebat sternens in terra rogabat ut super ipsum ambularet et ingrederet (sic) praetorium. Praeterea C add Dicit eis Pilatus Unusquisque potestatem habet honorare alium; tum pergit Et convocans Pil. cursorem etc.

3. Convocans cum ABC .. Dab advocans | AB cursorem suum | dicit ei cum ABC .. Dac dixit, Db dicit | et honorasti I. qui dic. Chr. cum C .. reliqui om | Dicit cum ABC .. Dab dixit | Dum (B Cum) me mitteres (A dirigeres) in Ierus. ad Alexandrum (ad Alex. ex Dab edpr est; ABC om), vidi -- asinum (ita ex Dbc edpr; ABC pullum asinae) -- ramos (A add olivarum et om de arb.) de arb. (B add et) stern. in via -- suis (B om) -- sternebant (C prostern.) -- clam. (C add omnes) et dic. cum ABC .. Dab Quando me misisti de Ierosolyma ad Alexandrum, vidi Iesum sedentem super asinum (Da asinam humilem) et pueri (Dc pueros) Hebraeorum clamabant (Dc clamantes post Hosanna) Osanna (Db add filio David), ramos (Dc add palmarum) tenentes in (Db om) manibus suis; alii autem sternebant (Db om) vestim. sua in via (Db om) dicentes. Item similiter edpr. | Salva igitur cum Db .. reliqui Salva nos | B om qui es | in excelsis (Db celsis) .. Dac in coelis

4. Clam. Iud. dic. (B om; AC edpr post cursorem) adv. cursor. cum ABCDb edpr .. Dac clam. ergo adv. curs. Iudaei dicentes | Pueri quidem (edpr om) cum

quidem Hebraeorum hebraice clamabant: unde tibi gentili hoc nosse? Dicit eis cursor Interrogavi quendam Iudaeorum et dixi Quid est quod clamant hebraice? et ille mihi exposuit. Dicit eis Pilatus Quomodo autem clamabant hebraice? Dixerunt Iudaei Osanna in excelsis. Dicit eis Pilatus Osanna in excelsis quomodo interpretatur? Dicunt ei Salva nos qui es in excelsis. Dicit eis Pilatus Si ipsi attestatis voces et verba quibus ab infantibus acclamatum est, quid peccavit cursor? Et tacuerunt. Dicit cursori praeses Egredere et quomodocumque volueris introduc eum. Exiens vero cursor fecit sicut et priori schemate, et dicit ad Iesum Domine ingredere, quia praeses te vocat.

Dabc edpr .. ABC si infantes | clamabant .. BC clamaverunt | unde tibi gentili (C om) hoc (B est hoc) nosse cum ABC .. Db unde tibi, cum sis Graecus, hebraica .. Dac tu autem cum sis Graecus, quomodo linguam hebraeam nosti .. edpr ac quomodo cum sis Grecus, hebreicum nosti | Iudaeorum cum BDabc .. AC ex (C de) Iudaeis | et dixi (B dicens) cum Db .. alii plerique add ei .. C om | quod (C add omnes) clamant (Db clamabant) hebraice cum ABCDb .. Dac quod clamant pueri hebraice | et ille mihi exposuit (Db discernit) cum BCDb, item Dc ille autem mihi dixit .. Da et iste mihi discernit dicens Osanna enim clamant, quod interpretatur O domine, saluum fac, seu Domine salva .. A Dixerunt Iudaei Osanna in excelsis | Quomodo autem (ita CDb; BDc om) clamabant (ita Dc; reliqui clamant) hebr. (BDb add Et) Dixerunt Iudaei (ita BC; Dbc dicunt ei) Osanna in excelsis (ita BC; Dbc om in exc.) Dicit eis Pil (haec C; Dc Et Pilatus; BDb om) Os. in exc. (haec cum C; reliqui om), quomodo interpretatur (pro his C hebraice quid intelligitur) .. ex his nihil habet Da (vide ante et post), A vero tantum haec Osanna in excelsis quid interpretatur. Varie igitur erratum est propter similitudinem verborum. | Dicunt ei (C Responderunt Iudaei) Salva -- excelsis cum ABC .. Dbc dic. ei O domine (Dc deus) saluum (Dc add me) fac, seu (Dc om) O domine salva igitur (Dc salva nos) .. haec rursus Da om una cum seqq. dic. eis Pil. (quae iam ante habuit) | Si ipsi -- verba quibus (ita B; A verbum quod) ab inf. acclamatum (ita B; A vocalum) est -- cursor cum BA .. C Ex quo ipsi Iudaei cum infantibus vocibus et verbis acclamatis ut vos salvet qui est in excelsis, et cursor quid fecit .. Dbca edpr (haec editio antecedentia brevissime absolvit) Vos autem (Dc edpr om) attestamini (Da cur. att.) voces quas pueri dixerunt, quid (Dc add ergo) peccavit cursor | Et (Da add ipsi) tacuerunt cum Dbca .. ABC et (A add statim, C statim mox) conticuerunt Iudaei | dicit (Dab dixit) curs. praes. cum Deab .. ABC dicit iterum Pilatus cursori | Egredere et (AC post volueris) quom. vol. intr. eum cum ABC .. Dabc Exi et quo vis ordine (Db om) intr. eum | vero cum Dabc .. ABC autem | sicut et priori schemate cum Dabc .. AB simili modo sicut et prius, C similiter sicut prius | ad Iesum cum ABC .. Dabc ad eum | C Domine mi | quia praes. te vocat (A voc. te) cum ABC .. Dabc quoniam voc. te praes.

⁵ Ingresso autem Iesu et signiferis ferentibus signa curvata sunt capita signorum ex se et adoraverunt Iesum. Videntes autem Iudaei signa quomodo se incurvaverunt et adoraverunt Iesum, amplius clamaverunt adversus signa portantes. Pilatus vero dicit ad Iudaeos Non miramini quomodo incurvaverunt se signa et adoraverunt Iesum? Dicunt Iudaei ad Pilatum Nos vidimus homines signa portantes quemadmodum inclinaverunt et adoraverunt Iesum. Advocans vero praeses signiferos dicit eis Quare sic fecistis? Dicunt Pilato Nos viri gentiles sumus et servi templorum: quomodo habuimus adorare eum? nam nobis tenentibus vultus ipsi se curvaverunt et adoraverunt eum.

5. *Ingresso autem* (De om: sumsi ex reliquis omnibus) *Iesu* -- *capita signorum ex se cum De* . . C *ingrediente autem Iesu*, tunc qui signa portabant secundum consuetudinem tenentes, signa ipsa [se] incurvaverunt . . A *ingresso autem Iesu*, tunc duo qui signa portabant iuxta consuetudinem, cum tenerent ea, ipsa se incurvaverunt . . B *ingresso autem Iesu* aderant quidem iuxta cons. portantes signa, quae se incurvaverunt . . Dab *ingressus autem Iesus ad* (Db et a) *signiferos* (Db -feris) qui signa ferebant (Db fer. sign.) et (Db om) *curvata sunt capita ipsorum* (Db cap. signorum ex se) | *Videntes autem* -- adv. signa port. cum AB, item Db vid. aut. *Iud. signa signorum*, quomodo curvata sunt capita ipsorum et adorav. les., *magis clam. adv. signiferos* . . C *amplius igitur clamaverunt Iudaei* adv. sign. port., item Dac hinc Iudaei (De om utrumque) *magis clamabant* adv. signif. | *Pil. vero dic. ad Iud. cum Dab* . . Pil. ve. dixit Iudaeis De, item AB tunc Pil. dix. Iud. | *Non miramini* -- adorav. Iesum cum AB . . Dabc *Non laudatis* (De Num videtis) quod (Db quomodo) *ex se curvata sunt capita signorum et adorav. les.* Item edpr *Nonne laudastis quod ex se curvata signorum capita adorav. les.* Praeterea vero Dabc add sed (Da add quomodo) *clamatis* (Db clamantes) *ad signiferos*, quasi ipsi (De quod quasi ipsi, Da quia ipsi se) *curvaverint* (Dac -verunt) et *adoraverint* (Dac -verunt) | *Dic. Iud. ad Pil. (AB Pilato) cum ABIDbc* . . Da *dixerunt illi Pilato* | AB om *Nos* | *homines signa port. (B qui sign. tenent) quemadm. incl. (B add vultus) cum AB* . . Db *quomodo inclin. signiferi*, item De *quomodo ex se curvaverunt se signif.* . . Da *quoniam inclin. se signif.* | C om *Videntes autem* -- quemadm. inclin. et ador. les. | Adv. vero praes sign. (Dac sign. pr.) *dicit* (Dac dixit) *eis cum Dbac* . . ABC *vocans autem Pilatus* (A om) *basulos signorum dix. eis* | *Quare sic cum Dabc* . . ABC *Quid utique* (B om) *hoc* | *dicunt* (Dac add signiferi) *Pil. cum Dbac ABC responderunt et ipsi praesuli* (B om) *dicentes* | B om *viri* | *gentiles cum ABC* . . Dabc edpr *pagani* | De om *servi templ.* (Dab edpr templ. serv. | *habuimus cum Dabc edpr* . . A *potuimus*, B *poteramus* (C quomod. adoraremus eum) | *nam nobis ten. vultus* (B signa) *cum ABC* . . Dabc *etenim nos tenentes signa* | *ipsi* (B ipsa) *cum ABC* . . Dabc om | *se curvaverunt* (ita CDab; AB incurv.) . . De *ex se curvata sunt* | *eum cum B* . . AC *Iesum* . . Dabc om (sic; corrige notam ad text. gr. pag. 212.)

⁶ Dicit Pilatus principibus synagogae et senioribus populi Eligite vos viros potentes et fortes, et ipsi contineant signa, et videamus si ex se curventur. Accipientes autem seniores Iudaeorum viros duodecim fortissimos potentesque, senos et senos fecerunt continere signa, et steterunt ante tribunal praesidis. Dicit Pilatus cursori Eiice Iesum foris praetorium, et intromitte eum iterum qualivis ordine. Et exivit foras praetorium Iesus et cursor. Et advocans Pilatus qui prius signa tenuerant, dixit eis Per salutem Caesaris, quia si non inclinant se signa quando intrat Iesus, amputabo capita vestra. Et iussit praeses ingredi Iesum secundo. Et fecit

6. Dicit cum Dabc edpr . . ABC Dixit autem | princip. syn. et sen. populi cum ABC . . Db edpr ad archisynagogos (edpr - gum) et seniores plebis ipsorum (edpr om) . . Da ad archisynagogos, De ad seniores plebis Iudaeorum | vos cum Dab . . ABCDe ex vobis (C add metipsis) | potentes et fortes cum Db, item ABC fortissimos atque potentes (A potentissimos) . . Dac potentes . . edpr prudentes et fortiores | contineant cum Dabc edpr . . ABC teneant | C ut videamus . . B et videbitus | ex se curventur cum Dab edpr: item addito et adorent De . . C ipsi se inclinaverint, A ipsi se incurvaverunt vultus, B inclinabunt vultus | accipientes (Da aspicientes) autem (De vero) sen. Iud. vir. duod. fortiss. potentesque (ita Da; Db om que; De vir. fortes duodecim), senos et senos (haec cum Db; De om; Da senes) -- et stel. ante tribunal (ita ex ABC scripsi; Dabc conspectum) pr. cum Dabc . . ABC et elegerunt (A eligerunt) viros fortiss. seniores (C om) Iudaeorum, et statuerunt eos senos ut fortiter signa tenerent. Et statuit eos (C om et stat. eos; B om senos usque stat. eos) ante trib. praesidis (A suum pro praes.) | Dicit cum Dab . . De dixit, AC dix. autem, B dix. iterum | Eiice (C Tolle) Ies. foris praet. (De foras protinus, Da foras) cum Db C, item Dea . . AB Tolle foras praet. (A om) Ies. | et intromitte -- ordine cum Dabc . . ABC et iterum revoca eum (C om) quemadmodum (B ut) fecisti (A feceras, B om) prius | et exivit (A exiit) s. pr. Iesus (A pon ante foras) et curs. cum Daba . . B et exierunt Iesus et cursor . . C exeuntibus autem Iesu et cursore de praetorio . . De om | et adv. Pil. cum Dabc, item C Pilatus vocavit ad se . . B et praeses vocans eos ad se, item A et vocavit eos praeses ad se | qui prius sign. tenuerant cum ABC . . Db qui tenebant signa priores . . Dac signiferos (De Iudaeos) qui tenebant signa priores (De om prior.) | dixit (A et dix.) eis Per -- quia (B om) si non inclinant se (B inclinaverunt se per se) -- intrat (B intravit) Ies. (A add sed vos illos [sic] inclinavistis) amp. cap. vestr. cum AB . . C dixitque eis Per sal. Caes. quia si inclinastis signa et non per se inclinaverunt in introitu Iesu, amp. cap. vestra . . Dabc iurans eis (De et iuravit) per sal. Caes. quia si adde non? flectantur signa (Da si non sic ferant sign.) ingredientes Iesu, praecedam cap. vestr. Praeterea ABC add at illi respondentes dixerunt (C om resp. dix.) Ita fiat. | Et iussit -- secundo cum Dabc . . ABC iussit autem Pilatus iterum ingredi Iesum (C add in praetorium) | et fecit -- schemate

cursor eodem schemate sicut et prius, et multum dep
est Iesum ut superascenderet et ambularet super faciale
Et superambulavit et ingressus est. Introeunte autem
statim inclinaverunt se signa et adoraverunt Iesum.

CAPUT II.

¹ Videns autem Pilatus, timor apprehendit ei
statim voluit surgere de tribunali. Haec autem eo co
ut surgeret et abiret, misit ad illum uxor sua dicen
tibi et homini isti iusto: multa enim passa sum propt
in hac nocte. Convocans autem Pilatus Iudaeos d
Scitis quia mulier mea cultrix dei est et in iudaismo
vobiscum sentit. Dicunt ei Iudaei Ita est et nos
Dicit eis Pilatus Ecce misit ad me uxor mea dicens Ni

(De ordine) sicut et (De ut) prius cum Dabc .. ABC et cursor (C cu
fecit ei (C om) secundum consuetudinem (AB add et priorem honorem) |
-- faciale (ita ex AC; Dab fasciale) suum -- ingressus est cum Dab
Multum enim deprecatus est (C Deprecatus est autem) cursor dominum Iesu
dom. Ies.) ut ambularet super faciale (B faculciale) suum. Et ambulavit a
(B om sup. illud; C om Et amb. s. ill.) .. De om omnia praeter extre
gressus est, addito Iesus, sed rursus praeterit introeunte autem Iesu | In
cum DabC .. A ingresso autem, B ingressa | inclinav. se cum ABC ..
vaverunt, De incurvav. ex se | ador. Ies. cum ACDe .. BDab ador. eun
quid post videamus si ex se curventur legitur, id omne edpr compreh
Quo facto, et introeunte Iesu iterum signa curvata adoraverunt Iesum.

II, 1. Videns autem Pil. (ABC praeses) cum Dab ABC .. De Pil
dens .. edpr quod videns Pyl. | timor appr. cum et cum BCDab .. A i
prehensus est et, De timore correptus, edpr stupefactus | statim (De om) i
gere (De exurg., AB fugere) de trib. (De sede sua) cum C, item AB, it
Dab et coepit exurg. de sede sua .. edpr exire voluit | Haec autem eo (I
tem eo; A Tunc autem eo) cog. ut surgeret (A fugeret) et abiret cum AB
cogitante autem eo exurgere de sede sua .. De cogitante vero hoc agere |
illum (AB eum) uxor sua (AB om) dicens (A ei dic.) cum C, item A
edpr om nomen Proculae) .. Dabc Flor matrona ipsius Pilati nomine Proc
Pr. Dbo Flor; Da procul posita) mis. ad eum dic. | et homini isti iusto c
ABCDac et iusto illi | passa sum cum BCDbo .. A praem per visum, I
visu | in (Dab om) hac nocte cum ABDabe .. C in ista nocte | Convoca
(A ad eos) -- mulier mea (AB add Procula, non item C nec Hal) c
procuratrix) -- et in iudaismo (ita B; A et Iudaea) mag. vobiscum senti
A vobis consentit) Dic. ei (B om) Iudaei -- eis Pilatus (C om et in iude
Pilatus) Ecce -- uxor mea (AC om ux. mea) -- tibi (C add sit, item ia

et iusto illi: multa enim passa sum propter eum in hac nocte. Respondentes autem Iudaei dixerunt Pilato Numquid non diximus tibi quia magus est? ecce somniorum fantasma misit ad uxorem tuam.

² Pilatus vocavit Iesum et dixit ei Quid est quod isti adversus te testificantur? et nihil ad eos loqueris? Iesus autem respondit Si non haberent potestatem, non loquerentur. Unusquisque potestatem habet oris sui loqui bona et mala: ipsi videbunt.

³ Respondentes autem seniores Iudaeorum dicunt ad Iesum Quid nos videbimus? primum quod ex fornicatione natus es: secundo quia in nativitatem tuam in Bethlehem in-

-- passa (A per visum passa) sum pr. eum in hac (C ista) nocte (B pr. eum in visu hodie) cum ABC .. Hal Pilatus autem hoc audiens dixit omnibus Iudaeis Vos nescitis quia uxor mea pagana est et multas synagogas vestras aedificavit: ipsa mihi nuntiavit Iesum hominem iustum esse, et propter eum multum afflicta est nocte ista .. plane om Dabc | Resp. autem (Db om) Iud. dix. Pil. cum Dbc .. ABC Iudaei autem responderunt (C dixerunt) Pilato (B om) .. Da audientes autem haec Iudaei dix. Pil. | Numquid non cum Dabc edpr .. AC Nonne .. B Non bene | quia magus est cum ABC .. Dabc edpr quoniam (Dc quia) maleficus est | somniorum fantasma (B - mala) cum BC, item ut videtur A .. Dabc edpr somnium | Dac edpr immisit .. Db misit ipse

2. Pil. (C add iterum) voc. Ies. et dix. ei cum AC .. B Pil. ait ad Iesum .. Dabc edpr Pil. vero (Dc edpr om) advocans Iesum dixit | Quid est -- ad eos (B eis) loqueris cum ABC .. Dabc edpr Non audis (Da Num audisti) quod (Db quid, edpr quanta) isti adversum te (Db om te) testantur? et nihil dicis? (edpr testificantur omissis reliquis) | Ies. autem (B om) resp. cum ABC .. Dabc Ies. resp. ei | potestatem cum ABC .. Dab add loquendi .. Dc linguas | non loquerentur: Dc add adversum me | unusquisque cum B .. AB add autem; Dc praem sed, Dab sed quoniam | Dabc habet potestatem | oris sui loqui cum Dabc .. ABC in (C de) ore suo loquendi | B bona vel mala | ipsi (Dc add autem) videb. cum Dabc .. ABC ipsi (C tamen ipsi) videant quid loquantur (B locuntur)

3. Ab hoc inde loco usque ad initium capituli V. Vaticani codices nostri (i. e. AB) ad constituendum textum adhiberi nequeunt. Breviter enim quicquid interpositum est sic absolunt: Quid multa? Iam omnia nota sunt vobis a sancto evangelio. Post multas altercationes inter Pilatum et Iudaeos surgens Nicodemus quidam vir (B om) Iudaeus stetit ante praesidem etc.

Respondentes -- ad Iesum cum Dabc .. C Responderunt seniores Iudaeorum ad Iesum et dixerunt ei | Quid nos videbimus (Db vidimus) cum Dab .. Dc Nos vidimus, et testamur quod vidimus .. C Quid loqueris ut videamus nos? | primum cum Dbc C, item edpr primo .. Da nos primum de te vidimus | ex: C de | natus es cum Dac C, item edpr omisso natus .. Db nasceris | quia in nativitatem tuam in Bethl. inf. cons. facta est cum C .. Da quod pro nativitate tua in Bethl. infantes

fantum consummatio facta est: tertio quod pater tuus et mater tua Maria fugerunt in Egyptum, eo quod non haberent fiduciam in populo.

⁴ Dicunt quidam de adstantibus benigni ex Iudaei non dicimus eum esse ex fornicatione, sed scimus quod desponsata est Maria Ioseph, et non est natus de fornicatione. Dicit Pilatus ad Iudaeos qui dixerunt eum de fornicatione Hic sermo vester non est verus, quoniam desponsatio facta est, sicut ipsi dicunt ex gente vestra. Dicit Pilatus Annas et Caiphas Nos cum omni multitudo dicunt quoniam ex fornicatione natus est et maleficus est: isti proselyti sunt et discipuli eius. Advocans vero Pilatus Annam et Caipham dicit eis Quid sunt proselyti? Dicit Pilatus Gentilium filii nati sunt et modo facti sunt Iudaei. R

interfecti sunt . . Dbc quod generatio tua est in Bethl. et infantum interfecti sunt facta est (Dc om et infantum -- f. est) . . edpr quia in Bethl. progenie ubi propter te facta est interfectio puerorum | Ioseph cum CDe . . Dab mater tua -- Egyptum cum Dabc edpr . . C disposavit Mariam matrem in Egyptum fuit (fugit?) | eo (Dc propterea) quod -- in populo (Dc ac cum Dabc, item edpr . . C quia non habebat fiduciam ambulare in plebem.

4. Dicunt quid. de (Dc add his) adst. benigni (ita Flor et testantur alii; Dabc benigne) ex Iud. (Dc ex Iud. ben. de Iesu) cum Dabc Flor a C tunc responderunt aliqui de adst. viri Iudaei; edpr dicunt quidam ex Iud. | Nos non -- esse (Flor add natus, item Dc) -- quoniam (Dc et non est natus de forn. (Flor edpr om et non est n. de f.) cum Dbc Flor edpr . . Da Nos n. d. e. esse nat. de fornic. omissis reliquis usque quitur hic sermo (transiit a fornicatione ad fornicatione) . . C Nos non de fornic. natus, quia novimus quod Ioseph disposavit Mariam matrem si ergo de fornic. natus est | Dicit (Dc dix.) Pil. ad Iud. (Flor ad eos) -- ex forn. (Flor ex forn. eum nasci) -- sicut (Dc sic teste Birchio) ipsi (Dc post dic.) dic. ex (Da qui sunt de) gente (Flor generatione) vestr. Flor, item inde ab hic sermo (vide ante) Da. Item edpr Dic. Pyl. c Sermo vester mendax est, sicut ex gente vestr. testantur. . . C Dicit Pil. E vester non concordat veritati, nec est verum quod mihi attestatis, quoniam alia facta sunt secundum quod loquitur cognatio vestra | Dicunt Pil. Ann. cum Dabc Flor. . . C responderunt Ann. et Caiph. et dixerunt ad Pilatum cum o. m. dic. cum C . . Dbc Omnis multitudo clamat . . Da Omnis multitudo est, quae clamat . . edpr Multitudo hominum proclamatur | natus est cum Dbc nascitur | et malefic. est (edpr sit): ita Dabc C edpr | isti autem edpr . . Da add qui negant eum esse natus ex fornicatione, item C qui te et dicunt quia de forn. non est natus | Advocans -- dic. eis cum Dbc . . autem dixit ad Ann. et Caipham . . C Respondit Pil. | Quid cum Dbc C . . | Dicunt ei (C add Iudaei) cum Dc C . . Dab dic. illi | Gentilium (ita

derunt hi qui testificati sunt Iesum non esse natum de fornicatione, Lazarus et Asterius, Antonius et Iacobus, Annes et Azaras, Samuel et Isaac, Finees et Crispus, Agrippa et Iudas, Nos proselyti non sumus nati sed filii Iudaeorum sumus, et veritatem loquimur: etenim in desponsalia Mariae interfuimus.

⁵ Convocans autem ad se Pilatus duodecim viros hos qui probaverunt quia Iesus non fuerat natus de fornicatione, dixitque ad eos Adiuro vos per salutem Caesaris, si verum est, dicite mihi, quoniam Iesus non est natus de fornicatione. Dicunt illi Pilato Legem habemus non iurare, quia peccatum est; sed ipsi iurent per salutem Caesaris quoniam non est sicut diximus, et rei sumus mortis. Tunc dixit Pilatus Annae et Caiphæ Nihil respondetis ad ea quae isti te-

paganorum) fil. nati (ita C; Dabc om) sunt et modo (ita C; Dba nunc; De non) | Respond. hi -- de fornic. cum C .. Dabc Flor nil nisi dicunt | Lazarus (ita CDb Flor, Lazarius edpr; Dac Eliezer) .. C praem quorum nomina haec sunt | Asterius cum Dabc Flor edpr (Austerius) .. C Histerius | Annes et Azaras cum C .. Flor et Ares; edpr Piras; Dabc Caras. Alterum nomen vide ante et Iudas. | Samuel et Isaac .. C Sam. et Damael .. Dabc Flor edpr et Samuel, Isaac | Finees (F est in C Flor; Fabric. Birch. Thil. ediderunt Phinees; edpr om) et Crispus (ita Flor edpr; C Crispes; Dabc Crippus) | Agr. et Iud. cum C .. Dabc Flor et (edpr om) Agr. Annes (ita Db, edpr Annes; Flor Acmes; Dac Annas) et Iud. Praeterea variant codices modo addentes et modo omittentes. Secuti in ea re sumus prae ceteris codicem C. | Nos pr. non sum. nati (Dac om) -- loquimur cum Dbac edpr .. C Pro certo est nos proselitos non esse sed filios Iudaeorum, et veritatem loquimur | etenim (ita Db edpr; Dac et; C nam et) in desponsalia (ita Db, edpr in desponsalibus, C in sponsalia; Dac in desponsalitie) Mar. (C add et gaudia) interf. (edpr fuimus; De add testificamur).

5. Convocans autem -- dixitque eis cum C .. Dabc alloquens vero Pil. duodec. viros qui haec dixerunt, dix. eis, item edpr quos alloquens Pyl. dixit | si verum est -- de fornic. cum C .. De edpr si vere (edpr verum) dixistis quoniam non est (edpr sit) natus ex forn. .. Dba quod (Da si) non est natus ex forn., si vera (Da aut si vera sunt quae) dixistis. Praeterea C add sicut hi testificantur | Dicunt -- peccatum est cum Dab .. De dicunt -- habemus, neque iurare licet, quia p. e., edpr dic. ei quia non licet nobis iurare ex lege .. C responderunt viri illi ad Pilatum et dixerunt ei In lege nos iurare ex toto peccatum est | sed cum C .. De denique .. Dab edpr om | per sal. Caesaris: edpr haec om usque diximus. (In graeco textu nostro per incuriam excidit κατὰ τ. σ. Καίσαρος, ut ex commentario vides.) | quoniam (De si) non -- diximus cum Dabc .. C quia non est vera ista nostra testificatio | et (edpr add nos) rei s. mort. (edpr om mort.) cum Dabc edpr .. C et nos morti subiaceamus | Tunc dixit Pil. -- testificantur cum C .. Dabc

stificentur? Dicunt Annas et Caiphas ad Pilatum Duo isti creduntur quoniam non est natus ex fornicatione: plebs clamamus quoniam ex fornicatione natus est et ficus est et dicit se ipsum esse filium dei et regem, credimur.

⁶ Et iussit Pilatus omnem multitudinem foris exire que duodecim viris qui dixerunt quoniam non est ex fornicatione natus; et Iesum iussit sequestrare ab eis. Et dixit Pilatus Qua ratione volunt Iudaei Iesum occidere? ei illi Zelum habent, quoniam sabbato curat. Dixit De bono opere volunt eum occidere? Dicunt illi domine.

CAPUT III.

¹ Pilatus furore repletus exiit foras praetorium et

edpr om | Dicunt -- ad Pilatum cum Dabe Flor .. C dixerunt autem Pilato | Duod. isti creduntur (ita correxi quod in cod. est credunt) quoniam natus est (ita ex plerisque scripsi; Flor nascitur) -- et nos non credimus sus scribendum videbatur pro credimus quod cod. habet) cum Flor .. C Duodec. his credis, nobis autem cum omni multitudine clamantibus quia natus est non credis .. Dbo duod. isti credunt (Dc credi debent) quod (Dc non est natus de forn. et (Dc sed) maleficus (Dc add est) et dicit se -- e credimus. Item Da isti duod. non credent quia scimus eum natum de stuprum maleficum esse, et dicit se -- regem, quod nos credimus et audire pertimescimus edpr istis credi debet quia non sit natus ex forn.; sed tamen maleficus est esse f. d. et reg., et non credimus

6. Et iussit -- exire cum C .. Dabe iubens ergo Pil. omnem populum foras; item ut videtur Flor | absque. -- ex forn. natus cum Dabe .. XII viros qui veritatem dicebant | et Iesum iuss. sequestrare ab eis cum C sed et Iesum iussit segregare (Dc -gari?) remote (Dc semote) .. edpr in actionis sic habet Semotis ergo omnibus nisi illis duobus (corrigere duodecim) dixit Pyl. | Et dic. eis Pil. (Dab om Pil.)-cum Dcab .. C et dix. Pil. ad viros iustos | Qua ratione -- occidere (C interficere) cum Dabe C .. causa volunt eum occid. | Dicunt -- curat cum Dabe; item edpr Respondit etc .. C Responderunt viri illi Domine, zelum habent in eum, quia i curat, et talia signa facit et mirabilia qualia nullus homo sub celo facere Dixit Pil. -- domine cum Dabe .. C tunc dix. Pil. Ergo propter opus bonum ipsum occidere omissis reliquis, item edpr dicit Pil. Ergo de bono opere eum occid.

III, 1. Pilatus fur. repl. cum Dbo .. Da Pil. vero repl. ira .. C tu plenius Pilatus (edpr et exiens de praetorio valde indignatus ait) | Da on

eis Testem habeo solem quia nec unam culpam invenio in homine isto. Responderunt Iudaei et dixerunt praesidi Si non esset hic malefactor, nunquam tibi tradidissemus eum. Dicit illis Pilatus Tollite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum. Responderunt Iudaei Nobis non licet interficere quemquam. Dicit illis Pilatus Vobis dixit deus non interficere quemquam; ergo mihi dixit ut occidam?

² Ingressus iterum praetorium Pilatus vocavit ad se secreto Iesum et dixit ei Tu es rex Iudaeorum? Respondit Iesus Pilato A temetipso hoc loqueris; an alii tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus Numquid ego Iudaeus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti? Respondens Iesus dixit Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei ulique repugnarent ne traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit ei Pilatus Ergo rex es tu? Ait illi Iesus Tu dicis, quia rex sum ego. Ego enim in hoc natus sum et ad hoc veni,

Da C dixit eis (Da Iudaeis) | solem cum Db edpr, item ut videtur C (nisi scriptum est solem) .. Dac solum | nec unam cum Db .. Dac nec ullam .. C edpr nullam | culpam .. C causam | invenio cum DacC edpr .. Db inveni | respond. Iud. et dix. (C om et dix.) praes. cum Db C, item omissis et dix. pr. Dc edpr .. Da dicunt Iud. Pilato | hic cum C edpr, item Dc iste .. Dab om | malefactor cum CDe .. Dab edpr maleficus | nunq. tibi trad. eum cum C .. Dabc non tibi eum trad., edpr non tr. eum tibi | illis cum C .. Dabc eis | Resp. Iudaei -- quemquam cum C edpr .. Dabc Dicunt Iudaei Pilato Nobis licet occidere neminem (Dc non lic. occ. quemquam) | Dicit -- occidam cum C .. Dabc Dic. Pil. Iudaeis Vobis dixit dominus (Dac Vobis ergo dicit) Non occideris (Dac -das) sed (Dac add non) mihi .. edpr plane om

2. Ingressus iterum (edpr add in) praet. Pil. cum C edpr, item ingr. it. Pil. in pr. Db .. Dac et ingressus est iterum praetorium et | vocavit -- dix. ei cum C .. edpr cum Iesu solo dix. ad eum .. Dabc voc. Iesum solum (sol. Ies.) et dix. ad eum | Tu es cum Dabc edpr .. C Dic mihi verum, si tu es | Resp. Ies. Pil. cum C .. Dabc Et respondens Iesus dixit Pil. | A temetipso hoc loq. cum C .. Db Ex te hoc dicis, item Dab A te hoc solum dicis | Resp. Pil. cum C .. Dabc respondens Pil. dicit ad Iesum | gens tua et pontifices (Dc edpr add tui) cum CDe edpr .. Dca gens tua (Da om) et principes sacerdotum | respondens (C add autem) I. dixit .. edpr respondit Iesus | Db edpr non est de hoc seculo. Pergit edpr (item Db?) Si de hoc seculo | ulique repugnarent cum C .. Dc utiq. decertarent .. Dab edpr resisterent | ne cum C .. Dc edpr ut non, Dab et non | traderer cum CDe edpr .. Dab traditus essem | autem cum C .. Dab vero .. Dc ergo | ei cum C (sed praem autem) edpr .. reliqui om | ait illi Iesus cum C .. reliqui respondit Iesus | dicis .. C dixisti | Ego enim in hoc cum C .. Dabc edpr iterum dicit

ut testimonium perhibeam veritati, et omnis qui est ex veritate audit meam vocem. Dicit ei Pilatus Quid est veritas? Dicit Iesus Veritas de caelo est. Dicit Pilatus In terris veritas non est? Dicit Iesus Pilato Intende, veritatem dicentes quomodo iudicantur ab his qui potestatem habent in terris.

CAPUT IV.

¹ Relinquens ergo Pilatus Iesum intus praetorium, exivit ad Iudaeos et dicit eis Ego nec unam culpam invenio in eo. Dicunt ei Iudaei Iste dixit Possum templum istud dissolvere et in triduo resuscitare illud. Dixit eis Pilatus Quale templum? Dicunt ei Iudaei Quod aedificavit Salomon in XL et VI annis: et iste dicit dissolvere et aedificare illud in tribus diebus. Dicit illis Pilatus Ego innocens sum a sanguine

(edpr dix.) Iesus Pilato Ego in hoc (edpr add seculo) | veni cum Dab edpr .. CDe add in mundum | et omnis (edpr om om.) .. C om et | meam vocem cum Dabe .. C Flor edpr voc. me. | C Dixit autem Pil. Quid e. v. Respondit Iesus | Veritas de caelo (De add orta) est cum Dabe .. C Veritas de terra orta est, et iterum veritas de caelo est | In terris (De -vra; Dab add ergo) verit. non est (Flor n. e. ver.) cum Dabe Flor edpr .. C male om Dic. Pil. In -- non est. | Intende cum Dabe Flor edpr .. C Agnosce | veritatem dicentes (Flor Db dicentis [vide germanicum]; Db Flor edpr add in terra, non item C) quomodo (C quia ante veritatem) iudicantur (Db Flor -catur) -- in terris (edpr om in terr.) cum CDb Flor edpr .. editio germanica eaque ut videtur princeps merck auff die wahrhait des sagenden auff der erd, wie er geurtaylt wirdt von den, die da wonung haben auff der erd .. De veritatem descendisse in terram, et nunc iudicatur ab his qui habent potestatem [in terris, ut videtur] .. Da veritatem esse in terra inter illos qui dum potestatem habent iudicandi veritate utuntur et iudicia recte faciunt.

IV, 1. Relinquens ergo cum CDac edpr .. Db om ergo | intus (C in) praetorium cum Dbc .. Da edpr in praetorio | exivit (ita CDe edpr; Dab exiit) .. CDa add foras | et dicit (C dix.) eis cum DbC .. edpr et dixit, Da et dix. ad eos, Deicens | nec unam cum Dab .. DeC edpr nullam | culpam .. edpr causam | invenio (Db inveni) in eo cum CDb edpr .. Dac invenio in eum (Da in Iesum) | Dic. ei (Dac illi; edpr om) Iud. cum Dbac edpr .. C responderunt Iud. Pilato et dixerunt ei | Iste dixit cum Dbe edpr .. C Hic dix., Da Ergo ipse dix. | templ. ist. dissolv. cum Db, item Da diss. templ. dei .. CDe edpr destruere templ. istud (C hoc, edpr dei) | in triduo cum Dabc edpr .. C in tribus diebus | resuscitare cum Db .. C restituere .. Dac edpr reaedificare | Dixit eis Pil. Quale templ. (Dac add est hoc de quo. dicit) cum Dbac .. C transiit ad Dicit illis Pil. Ego innocens etc | Quod (De add primum) aedific. (edpr om) Sal. in XL et VI (ita Db edpr; Da in quadraginta sex, De et demum in quadr. sex) annis (edpr De add fabricavit, Db fabricatum est) | et iste -- diebus cum Dbe .. Da ipse dixit destruere et in triduo reaedificare .. edpr om | dicit illis Pil. cum C .. Dabe edpr et (edpr om) iterum dic. eis Pil. | Ego h. l. cum C .. Dabe post sum, edpr post innoc. |

hominis istius; vos videritis. Dicunt ei Iudaei Sanguis eius super nos et super filios nostros.

² Advocans autem Pilatus seniores et sacerdotes et Levitas dicit eis secreta Nolite facere sic: nihil enim accusantibus vobis eum dignum mortis inveni, nec de curatione et violatione sabbati. Dicunt sacerdotes et Levitae et seniores Dic nobis, si quis Caesarem blasphemaverit, dignus est morte an? Dicit eis Pilatus Dignus mori. Responderunt ei Iudaei Quanto magis hic qui deum blasphemavit dignus est mori.

³ Iussit vero praeses Iudaeos foras exire de praetorio, et advocans Iesum dixit ei Quid faciam tibi? Dicit Iesus Pilato Sicut datum est. Dicit Pilatus Quomodo datum est? Dicit Iesus Moyses et prophetae praeconizaverunt de morte et resurrectione mea. Audientes autem haec Iudaei dicunt

homin. ist. (edpr huius hom.) cum Dabc edpr .. C iusti huius | Dic. ei (edpr om) Iudaei .. C responderunt Iud. et dixerunt.

2. C Convocans | Db om autem | et (C om) sacerdotes .. Da et scribas, sacerdotes | C dixit ad eos secreto | Nolite fac. sic (Da edpr s. f.) .. C Nolite malum agere hoc | nihil enim accus. vobis (Db om) eum (De accus. eum [enim?] vob. cum [eum?] nihil) dign. mortis (ita Db, De edpr morte) inveni (De invenio in eo), nec (Db om) de cur. et (edpr nec de) viol. sabb. cum Dbc edpr .. Da nihil in vestra accusatione dignum morte inveni de curatione infirmorum et viol. sabb. .. C nihil enim invenio in eo causam unde mori debeat; sed video quia per invidiam bonorum operum quae agit, quia (qualia?) nullus alius super terram facere potest, et curat omnem infirmitatem, et quia solvit sabbatum, eum accusatis et vultis perdere | Dic. (De et dic.) sac. et (De om) Lev. et sen. (De sen. et Lev.) cum Dbc (item Da omissis et sen.) .. C responderunt sen. et Lev. Pilato dicentes .. edpr respond. Iudaei | Dic nobis -- an? (sic) -- mori (sic) cum C .. Dabc edpr Super (De edpr om) Caes. (Da Per salutem Caesaris) si quis blasphemaverit (De -marit), dignus est morte | Responderunt -- mori (codex mortis) cum C .. Dabc edpr iste (Da hic) autem (Db om) adversus (edpr in) deum (Dab dominum) blasphemavit (De add. dicens se deum et regem esse).

3. Iussit -- Iud. foras (Da om, sed add iterum) ex. de praetorio (Da praetorium) et adv. (Db add Pilatus) -- ei cum Dabc .. C tunc iussit praeses foras praetorium exire Iudaeos, et vocavit ad se Iesum et dixit ei .. edpr et ingressis (sic) Iudaeis dix. Pyl. Iesu | C Quid vis ut faciam tibi | dicit (C respondit) I. Pil. cum CDb .. Dac edpr respondit ei (edpr om) Iesus | datum cum CDb edpr .. Dac dictum | Dicit (C add ei) Pil. cum Db edpr C .. Dac dix. ei Pil. | Quomodo (C add sicut) dat. est cum Db edpr C .. Dac Quom. est dictum | praeconizaverunt cum De, item praeconizati sunt Da edpr .. Db praecinerunt (sic) .. C annunciarunt | morte cum C .. reliqui passione. Praeterea Db edpr add ista, Da mea; nihil add De C .. et (Dbc add de) resurr. mea .. Da om mea | Aud. autem (Db

Pilato Quid amplius desideras audire blasphemiam? **Dixit** autem **Pilatus** Si hic sermo blasphemus est, tollite eum vos et perducite ad synagogam vestram et secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt **Iudaei** **Pilato** Lex nostra continet Si homo in hominem peccaverit, dignus est accipere quadragenas una minus; qui vero in deum blasphemaverit, lapidari.

⁴ Dicit eis **Pilatus** Ergo secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt **Iudaei** **Pilato** Nos volumus ut crucifigatur. Dicit eis **Pilatus** Non est dignus crucifigi.

⁵ Intuitus vero praeses in populum circumstantem **Iudaeorum** vidit plurimos lacrimantes **Iudaeorum** et dixit Non omnis multitudo vult eum mori. Dicunt seniores ad **Pilatum** Ideoque venimus universa multitudo ut moriatur. Dixit **Pi-**

edpr om) haec (edpr hoc, Db om) Iud. cum CDb edpr .. Dac aud. haec Iud. exacerbatu sunt et | dic. Pil. cum Dabc edpr .. C clamaverunt | Quid ampl. -- blasph. cum C .. Dabc Quid ampl. (Db add ab hoc) vis blasph. istius audire .. edpr Quid amplius haec (hac?) blasphemia? et manus vis audire? | Inx. autem Pil. cum C; edpr respondit Pil. .. Dabc dicit Pil. eis | Si hic cum C .. Dabc edpr si iste | blasphemus est cum C .. Dabc edpr blasphemia est (Dabc vobis videtur) | et perduc. (Dac produc.) ad syn. vestram et .. edpr et in synagoga .. Db nil nisi et | Dicunt Iud. Pilato etc .. CDb om usque dum sequitur Dic. Iud. Pil. Nos volumus ut crucifigatur | Si homo in hominem pecc. cum edpr et codice Thilonis .. Da (et De?) ut si homo homini peccaverit | quadragenas (De - gena?) una minus cum edpr De, item cod. Thil. quadraginta minus unam .. Da unam minus quadraginta | qui vero cum cod. Thil. .. Dac si vero, edpr quare si | in (cod. Thil. om) deum cum De edpr cod. Thil. .. Da in dominum | lapidari (Da praem huiusmodi) .. edpr praem dignus est

4. Ergo sec. leg. vestr. iud. eum cum edpr .. Dac si iste sermo blasphemia est, vos iudicate eum sec. leg. vestr. | Nos vol. ut crucifig. cum CDbc edpr .. Da praem Lex nostra mandat nobis non occidere quemquam, itemque add quia dignus est morte crucis | Dicit eis Pil. Non est d. cruc. cum C .. edpr om .. Db (item De?) Dic. eis Pil. Non est bonum, item Da additis his: ut crucifigatur, sed tantum corripite eum et dimittite.

5. in (edpr om) populum circ. Iud. (De edpr om Iud.) cum Dbc edpr .. C in populo (sic) circumstantes (sic) Iud. .. Da in populo et circumstante populo Iud. | vidit .. Db et vidit | Iudaeorum cum Dbc .. CDa Iudaeos | dixit cum C, item dix. eis De; Db dicit .. Da dix. ad principes sacerdotum Iudaeorum | C Certe non omnis | vult (C praem ut video) .. Da desiderat | seniores cum Db .. DacC add Iudaeorum | Ideoque venimus un. mult. cum Db .. Da ideo venimus nos et tota mult. hic .. CDc edpr ideo (De edpr add potius) convenit (De edpr venit) universa haec (De diversa; edpr om) mult. | Dix. Pil. ad Iud. Quid fecit ut mor. cum Dbc,

latus ad Iudaeos Quid fecit ut moriatur? Dicunt illi Quia dixit se filium dei esse et regem.

CAPUT V.

¹ Nicodemus autem quidam vir Iudaeus stetit ante praesidem et dixit Rogo, misericors, iube me dicere paucos sermones. Dicit ei Pilatus Dic. Nicodemus dicit Ego dixi senioribus et sacerdotibus et Levitis et omni multitudini Iudaeorum in synagoga Quid habetis cum homine isto? Homo iste multa mirabilia facit et signa quae nullus hominum fecit nec facere potest. Dimittite eum et nolite adversus eum aliquid malignari: si ex deo sunt signa quae facit, stabunt; si autem ex hominibus, dissolventur. Quia et Moyses missus a deo in Egyptum fecit signa multa, quae dixit illi deus facere ante Pharaonem regem Egypti. Et erant ibi curantes malefici Iamnes et Mambres, et fecerunt et ipsi signa quae

item edpr . . D^a Dix. Pil. ad eos Quare morietur . . C male om | Dic. illi cum Dabc . . C edpr responderunt iterum (edpr om) Iudaei | D^{ae} dicit se ipsum

V, 1. vir cum ACDabc edpr . . B om | Rogo cum Dbc . . ABCD^a add te | misericors (B - cordissime) cum Dbc . . ABCD^a add iudex | iube - - sermones cum ABCDabc . . D^a ut digneris paucos meos audire sermones | Dicit ei Pil. cum ABC . . Dabc dix. Pil. ei | dicit cum A . . reliqui dixit | seniorib. et sacerd. cum ABC . . Dabc sen. Iudaeorum et scribis et sac. | habetis cum ABC edpr . . D^b querimini, D^{ae} quaeritis | multa mirab. facit (C fecit) et signa cum AC, item mult. sign. et mirab. fecit B, item edpr multa (om antea homo iste) fecit enim mirabilia . . Dabc mult. sign. faciebat (D^{ae} facit bona) et gloriosa | quae - - potest cum ABC, item edpr quae nemo alius fecit nec potest facere . . D^b qualia nullus fecit nec facit . . D^{ae} qualia nullus fecit in terra homo nec faciet | dimittite (ita ADabc edpr; BC permitt) eum (ita ABC edpr; Dabc illum) | adv. eum aliquid (B quid, edpr om) malignari cum ABC edpr . . Dbc ei aliquid facere mali; D^a ei malum facere | si (A quia si) - - quae facit (A qu. fac. post stab.) stabunt cum BCA edpr . . Dabc si ex deo sunt (D^{ae} est), stab. signa ista (D^{ae} eius) | Dabc si vero | missus (Dab post Eg.) a deo in Eg. fecit sign. cum ADab . . BCDe edpr missus est (C fuit) a deo in Egyptum (C in Egypto, item D^c post fecit signu) et fecit signa | dixit: A dixerat, D^c praecepit | illi (A ei) . . BC om | facere (varie ponitur) . . A om | AB coram Faraone (B Phar.) rege (B regem) Eg. (edpr om reg. Eg.) | et (D^a om) erant (D^c om) ibi (A om) | curantes malefici cum D^c, item D^b Flor eur. medici . . ABC malefici et (B om) incantatores, item edpr incantatores . . D^a magi | Iamnes cum AD^b; item Anmes edpr . . CD^a Iannes; item B Ioanes, D^c Flor Ianes | edpr Mambres | et fec. (D^a feceruntque; AD^c om et) et (D^b Flor om) ipsi cum C; item ADabc Flor . . B et fec. Praeterea D^a add per incantationes suas | quae fecit cum

fecit Moyses, sed non omnia, et habuerunt eos Egyptii sicut deos, Iannem et Mambram: et quoniam signa quae fecerunt non erant ex deo, perierunt et ipsi et qui crediderunt eis. Et nunc dimittite hominem istum: non enim est dignus morte.

² Dicunt Iudaei Nicodemo Tu discipulus eius factus es et verbum pro ipso facis. Dicit ad eos Nicodemus Numquid et praeses discipulus eius factus est et verbum pro ipso facit? numquid non constituit eum Caesar super dignitatem istam? Erant vero Iudaei frementes et stridentes dentibus adversus Nicodemum. Dicit ad eos Pilatus Quid stridetis dentibus adversus eum veritatem audientes? Dicunt Iudaei Nicodemo Veritatem ipsius accipias et portionem cum ipso. Dicit Nicodemus Amen amen amen, accipiam sicut dixistis.

BDbe . . ACDA qu. fecerat | sed (C quamvis) non (AB add. potuerunt) omnia (D^a per omnia) cum Db, item ABCDA . . De sed non habuerunt eos etc. omissis pluribus . . edpr et non poterant facere omnia signa quae fecerat Moyses | et (A add. tunc) habuerunt (C habebant) -- deos: haec cum ABCDB (et D^c) edpr; Iannem et Mambram vero ex solo A addidi | et quoniam -- et (ita C, plerique om; A ea et ipsi qui) ipsi et qui credid. eis . . edpr corrupte quoniam sign. quae fecerant quia non erant ex deo perierunt, et ideo non credebant eis . . D^a post sed non [per] omnia sic pergit: et signa quae fecerunt magi non erant ex deo, sicut nostis vos scribae et Pharisei: perierunt ipsi qui fecerunt et omnes qui crediderunt eis | Et nunc dim. cum ADabe, item C. nunc autem dim. . . B dim. ergo, edpr igitur dim. | istum . . D^a hunc | non enim -- morte (C morti) . . D^a quia signa de quibus eum accusatis ex deo sunt, et non est dignus morte.

2. Dic. (C edpr responderunt) Iud. Nic. cum Dabe, item C edpr . . AB dixerunt Nicodemo (B om) Iud. | Tu . . AC edpr add. ut videmus, B videmus | et verb. pro ipso facis cum Dabe . . AB qui (A quod) verb. pro ipso (A illo) loqueris, item C edpr qui pro eo sermonem facis | Numquid (C^o om) et (B om) praeses | et verb. pro ipso facit cum Dab . . AB qui (A quod) pro eo sermonem (A serm. pr. eo) facit . . C^o qui pro eo loquitur . . D^c C^o om Dic. (D^{ab} dix.) ad eos (ABC eis) Nic. Numquid -- facit, item edpr una cum seqq. super dign. istam | sup. dign. istam cum Dabe . . ABC in hac dignitate | Erant vero (ita ACDB; D^{ac} autem; B edpr om) Iudaei (C om) | frem. et strid. dent. (C om et str. dent.) adv. Nic. cum ABC edpr . . D^{bc} frem. et str. dentibus suis (D^b om d. s.) super Nicodemum . . D^a tremantes, cum haec audierunt, et stridebant super Nicod. Praeterea C edpr add. propter haec verba, A pro his verbis, B pro his | Dicit ad eos (A edpr eis) Pil. (C Tunc dix. Pil. Iudaeis) Quid str. dent. (AB om) adv. eum (C Nicodemum) ver. audientes (C dicentem) cum ABC edpr . . Dabe om | dic. Iud. Nicodemo (ita edpr; AB Pilato) cum AB edpr, item interea dixerunt Iud. Nic. C . . Dabe (cum superioribus coniungentes) et (D^b om) dicentes (D^a dicebant) ei | Veritatem -- cum ipso (D^c eo) cum D^{bc} . . edpr veritatis ipsius partem accipias cum ipso . . D^a Ver. ips. acc. et possessionem cum Christo habeas . . C Verba ipsius credis: accipias par-

CAPUT VI.

¹ Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens rogat praesidem ut verbum diceret. Dicit praeses Quid vis dicere, dic. Qui dixit Ego triginta octo annis iacebam in infirmitate in lectulo in dolore pessimo. Et veniente Iesu multi daemoniaci et diversis infirmitatibus detenti curati sunt ab eo. Et quidam iuvenes miserti sunt mei et portantes me in lectulo posuerunt me ante eum. Et videns Iesus misertus est mei et verbum dixit mihi Tolle grabatum tuum et ambula. Et sta-

lem et portionem cum eo . . AB Veritas ipsius accipiat partem et portionem (B om et port.) cum eo (B ipso) | Dicit (ita AB edpr; Dabc dix., C dix. autem) Nic. | Amen ter cum ABC . . Dabc edpr semel | accipiam . . B fiat

VI, 1. Ex Iudaeis (pro his De Exiens ex errore ortum habet) quid. al. autem (De post Exiens, edpr ante alius ponit) exsiliens (edpr prosil.) rogat (ita Db; Dac rogabat: edpr dixit Triginta etc omissis reliquis) praes. cum Dabc, item edpr . . A alius autem Iudaeus rogavit festinanter praes., item BC alius quidam Iud. fest. rogavit pr. | ut verb. dic. cum Dbc . . Da ut vellet audire verbum . . ABC dicens Permite me (A mihi; C add domine) loqui (A post verbum) unum verbum ad te (A tibi; C loqui coram iustitia tua verbum) | Dic. praes. Quid (Da Quicquid) vis dic. dic (De ante (quid) cum Dbea . . ABC praeses dixit Loquere (B add quae vis, C quid vis) | Qui dixit cum Db . . DeB et (B add ille) dix., A et respondens dixit, A at ille | Ego cum Dabc . . ABC om | triginta (C quadraginta et; edpr add et) octo annis cum BC edpr . . ADabc trig. (Da per trig., Dbc in trig) oct. annos | iacebam (B iacui) in infirm. (B add mea; C infirmus pro in inf.) in lectulo (BC om) in dol. pess. cum ABC . . Dbc iacebam in lecto et cecidi in periculum et parturitionem dolorum (Db et cotidie in periculo et in parturitione dolorum iacui) . . edpr iacens incidi pericula plurima in parturitione dolorum | et veniente (Db venienti enim) I. multi daem. et (Db a) diversis -- ab eo cum Dbc . . AB et veniente Iesu sanavit me; multi enim (A et multi) a daemonibus vexati et variis languoribus iacentes ab eo (B om) curati sunt . . C et veniente Iesu, tum statim pergit clamari, et ipse locutus est ad me dicens Tolle etc; sed vide post sanus factus sum. Similiter edpr et ven. Iesu delatus sum ante eum in lecto. Qui videns me etc | Et (B nam) quid. iuvenes mis. sunt mei et portantes (Dbe portaverunt, omissis mis. s. mei et) me (De inde) in lectulo (Dbe lecto) posuerunt (Dbe et duxerunt) me (A om) ante (Dbe ad) eum | Et videns -- dixit mihi (De om) cum Dbc, nec fere differunt AB; -C vide ante . . Da totum locum sic habet -- iacui Ierosolymis iuxta probaticam piscinam patiens magnam infirmitatem, exspectans sanitatem, quae fiebat in adventu angeli qui turbabat aquam secundum tempus: et qui prior descendisset in aquam post commotionem aquae, sanus fiebat ab omni infirmitate. Et inveniens ibi me Iesus languidum dixit ad me Vis sanus fieri? Et respondi ego Domine, non habeo hominem ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Et dixit mihi Surge et tolle etc | Tolle -- ambula cum ABC, item praemisso Surge (Da add et) Dbea edpr | Et statim sanus factus sum (B om) cum ACB . . Da et sospes factus

tim sanus factus sum, tuli grabatum meum et ambulavi. Dicunt Iudaei Pilato Interroga eum qualis fuit dies quando curatus est. Dixit Sabbatum. Dicunt Iudaei Nonne sic docuimus quia in sabbato curat et daemones expellit?

² Et alius quidam Iudaeus exsiliens dixit Caecus natus sum, vocem audiebam et neminem videbam. Et transeunte Iesu clamavi voce magna Miserere mei, fili David. Et misertus est mei et posuit manus suas super oculos meos, et vidi statim. Et alius Iudaeus exsiliens dixit Gibberosus eram,

statim .. Dbo et nunc moria sanatus sum .. edpr om | *tuli* (Db praem et) *grabatum* (A lectulum) *meum et ambul.* (A add in domum meam) cum DabA .. De edpr et (edpr om) *surrexi* (edpr add *statim*) et *ambulavi* .. B tuli et abii in domum meam .. C pro his sic: multi enim vexati et variis languoribus iacentes verbo solo curavit | *Dicunt* -- *Interroga* (Da praem Domine praeses) -- *fuit* (Da fuerit; Db fuisse?) *dies quando* (Da in qua languidus) *curatus est* (De cur. fuit et sanatus est) cum Dbea .. ABC Audientes (C add autem) *Iud. dix. Pilato* (B om) *Interroga eum in qua* (C quo) *die sanus factus est* (A fuit sanatus) .. edpr interrogantibus Iudaeis *qualis dies tunc erat* | *Dixit* (Da add languidus sanatus) *Sabbatum cum Dbea*; item edpr resp. *Sabbatum* .. B respondet ille, C dix. autem homo ille, A respondet is qui curatus fuerat *icens*; tum pergunt ABC *Sabbato* (C - tum; BC add fuit quando) *me* (C add Iesus) *sanum fecit* (C sec. sa.) | *Dic.* (ABC dixerunt) *Iudaei* .. ABCDa edpr add *Pilato* | *Nonne sic docuimus cum Dab* .. De non est sicut dicimus, edpr nonne ita dicimus .. AC Numquid non probamus, B Ecce probamus | et daemones expellit cum ABC .. Db et daemonia eiecit, De et eiecit daemonia, Da et in principe daemoniorum daemonia eiecit .. edpr om

2. Et alius quid. Iudaeus (De ex Iudaeis) exsiliens (Dae exiens) dix. cum Dabe .. ABC Item alius Iud. dix. .. edpr Alius quid. prosiliens dix. | *natus sum* (De fui) cum Db edpr De .. ABCDa eram | *vocem* (Da voces) *audieb.* cum CDabe edpr .. AB et *vocem hominum* (B omnium voces) *audieb.* | et (De sed) *neminem videbam* (Da videre poteram) cum Dbea edpr .. AC *faciem autem* (C hominum autem *facies*) *non videbam* .. B om | Et (B om) *transeunte* (A Trans. autem) I. cl. *voce magn.* (C om voc. ma., AB cl. et dixi) -- *David cum Dbe edpr ABC* .. Da et cum transisset Iesus, *audivi turbam praetereuntem et interrogavi* *Quid esset*; et dixerunt mihi *quia Iesus transiret*; et *clamavi* *icens Iesu fili David, mis. mei* | et *misertus est* (A om) *mei et* (De BC om) *posuit* (BC add enim) *manus* (A manum) *suas* (ABC om) -- *vid. statim* (De stat. vid.; AC stat. sanus factus sum et vidi, B stat. sanavit me et vidi) cum Dbe ABC; item edpr qui mei misertus posuit -- et *statim vidi* .. Da et stans iussit me adduci ad se et dixit mihi *Quid vis?* et dixi *Domine, ut videam.* Et dixit mihi *Respice*: et confestim vidi, et secutus sum eum, *gaudens et gratias agens* | Et al. Iud. (Db quidam, edpr om) exsil. (Da exiens, edpr prosiliens) dixit cum Dbea edpr .. ABC Item al. Iud. (C om) *currens coram Pilato et populo ait* | *Gibberosus* (C gimberosus, A gibbosus) cum ABC .. Dabe

et erexit me verbo. Et alius dixit Leprosus eram, et sanavit me verbo.

CAPUT VII.

Item et mulier quaedam Veronica nomine a longe clamavit praesidi Fluens sanguine eram ab annis duodecim, et tetigi fimbriam vestimenti eius, et statim fluxus sanguinis mei stetit. Dicunt Iudaei Legem habemus mulierem ad testimonium non venire.

CAPUT VIII.

Et alii quidam, multitudo virorum ac mulierum, clama-

edpr curvus | erexit cum BCDac edpr .. A direxit, Db correxit | verbo .. C tantum verbo, A per verbum | Et (Dc om; Db item) al. (Db add exsiliens, Da Iudaeus exiens) dix. Leprosus -- sanavit (Dabc mundavit) me (Da C add solo) verbo (A per verbum. Da add dicens Volo, mundare: et illico mundatus sum a lepra) .. Da haec ante Et alius -- Gibberosus etc ponit, edpr post testimonium mulieris cap. seq. addit.

VII. Item et (B om) cum ABC .. Dabc om item. Edpr sic: Mulier similiter nomine Veron. dixit | a longe clamavit praesidi (A add dicens) cum ABC .. Dabc edpr dixit | Sanguine fl. eram cum Dabc edpr .. C profluvio sanguinis vexabar, A fluxum sanguinis patiebar, B fluxum sang. patiens | ab (BC edpr om) annis duod. (B edpr duod. ann.) cum Dabc BC edpr .. A om | et statim -- stetit cum Dabc, item edpr et stetit sanguis .. AC et stat. sana facta sum .. B post patiens pergit et tangens fimb. ve. eius sanata sum | Legem habemus cum Dabc edpr .. ABC In lege (A add aulem, C enim) habemus | A mulieres | venire: C add nisi solum virum, A sed tantummodo viros.

Praeterea solus Da in fine add Et quidam Iudaeus post alia dixit Vidi Iesum vocari ad nuptias cum discipulis suis et vinum deficere in Cana Galilaeae. Et cum defecisset vinum, praecepit ministris ut implerent sex hydrias quae ibi erant aqua: et implerunt usque ad summum. Et benedixit eas et convertit aquam in vinum, et biberunt omnes gentes admirantes super hoc signum. Et alius Iudaeus stetit in medio et dixit Ego vidi Iesum in Capharnaum docentem in synagoga. Et in synagoga erat quidam homo habens daemonium et clamavit dicens Sine me: quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio quia tu es sanctus dei. Et increpavit illum Iesus et dixit illi Obmutesce spiritus immunde et exi de homine. Et statim exivit de isto nihilque illi nocuit. Et haec quidam Phariseus dixit Ego vidi quod multa turba venit ad Iesum a Galilaea et Iudaea et maritima et multis regionibus circa Iordanem, et multi infirmi veniebant ad eum, et sanabat omnes. Et audiri spiritus immundos clamantes et dicentes Tu es filius dei. Et vehementer comminabatur eis Iesus ne illum manifestarent.

VIII. Rursus Da solus ab initio addit Post haec quidam centurio dixit Ego in Capharnaum vidi Iesum et rogavi eum dicens Domine, puer meus iacet paraly-

verunt dicentes Iste homo propheta est, et daemonia illi subiecta sunt. Dicit Pilatus ad illos qui dixerunt Daemonia illi subiecta sunt, Et magistri vestri quare ei subiecti non sunt? Dicunt Pilato Nescimus. Alii autem dixerunt Pilato quia Lazarum mortuum suscitavit post quadriduum de monumento. Audiens haec praeses tremefactus dixit ad omnem multitudinem Iudaeorum Quid vultis effundere sanguinem innocentem?

CAPUT IX.

¹ Et convocans Pilatus Nicodemum et duodecim viros qui dixerunt quoniam non est natus ex fornicatione, dicit ad eos Quid faciani, quoniam seditio fit in populo? Dicunt ei

ticus in domo. Et dixit mihi Iesus Vade, et sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Deinde quidam regulus dixit Habebam filium in Capharnaum qui moriebatur, et cum audissem Iesum advenire in Galilaeam, abii et rogavi eum ut descenderet in domum meam et sanaret filium meum: incipiebat enim mori. Et dixit mihi Vade, filius tuus vivit. Et sanatus est filius meus ex illa hora.

Et alii quidam multitudo vir. ac mul. cum C. . Dbc et al. qu. ex multitudine Iudaeorum viri (Db Flor om) et mulieres. Similiter reliqui | clamaverunt cum ABDabc Flor edpr . . C clamabant | Iste (ABC hic) -- et (Db Flor edpr om) daem. illi subi. sunt . . Da vere filius dei iste qui solo verbo omnia sanat, et daemonia ei per omnia subiiciuntur. Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo. | Dicit Pil. ad illos (De ad eos omissis seqq.) qui dix. -- subiecti. sunt cum Dbc; item dicit Pyl. edpr, dix. Pil. Iudeis Da . . ABC Flor om | Et (AB om) mag. vestri (sed ABC nostri) qu. ei subi. non sunt (C non subiiciuntur ei) cum ABC, adhibitis reliquis qui sic habent: Dbc Flor edpr Quare et (De om) doctoribus vestris (Flor nostris) non sunt subiecta; Da Quare vobis docentibus daemonia non subiiciuntur | Dic. (edpr responderunt) Pil. Nescimus cum Dbc Flor edpr . . Da Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo ut daemonia subiiciantur . . ABC om (Illa enim Et magistri nostri cum prioribus et daem. illi subi. sunt coniungunt) | Alii autem (B om) dix. Pil. (edpr om Pil.) cum BDabc Flor edpr . . A at et alii dix. Pil., C et quidam clamantes dicebant Pil. | quia (cum Dabc, Flor quoniam; reliqui om) Laz. mort. susc. (C resusc.; varie ponitur) post quadrid. (ita Dabc; ACDc post quartum diem, B post IIII dies; edpr quadriduanum) de mon. (edpr om) | Aud. haec (edpr Quod aud.) praes. cum Dabc (edpr) . . C praes. autem haec omnibus testificantibus audiens, similiterque AB | tremefactus cum Dabc edpr . . ABC timore perterritus | omnem cum ABC edpr . . Dabc om | Quid (AC add est quod) vultis effund. (C fund.) sang. inn. cum ABCDe edpr . . Dab Quid vobis proderit quod effundatis (Db prodest effundere) ss. inn.

IX, 1. Et convoc. Pil. (edpr om) Nic. -- quoniam (De edpr om) -- dicit (Dac edpr dix.) ad eos (edpr om) cum Dabc edpr . . C Iterato Pil. iussit vocare Nic. et alios XII viros qui approbaverunt quod Ies. non erat nat. de forn. et dix. ad illos . . AB omnia om usque dum sequitur Et petens aquam etc. Item C statim pergit Testes mihi sitis quia ego innocens sum etc. Cf. infra ad 4. | Dicunt ei

Nos nescimus; ipsi videant. Iterum Pilatus convocans omnem multitudinem Iudaeorum dixit Scitis quia vobis consuetudo est per diem azymorum ut dimittam vobis unum vincum. Habeo unum insigne vincum in carcere homicidam qui dicitur Barabbas, et Iesum qui dicitur Christus, in quo nullam causam mortis invenio. Quem vultis ut dimittam vobis? Clamaverunt autem omnes dicentes Barabbam dimitte nobis. Dicit eis Pilatus Quid ergo faciam de Iesu qui dicitur Christus? Dicunt omnes Crucifigatur. Iterum dixerunt Iudaei Non es amicus Caesaris si hunc dimittis, quia dixit se filium dei esse et regem: ni forte vis hunc esse regem et non Caesarem.

² Tunc repletus furore Pilatus dixit ad eos Semper gens vestra seditiosa fuit, et qui pro vobis fuerunt, contrarii eis fuistis. Responderunt Iudaei Qui sunt pro nobis? Dicit eis Pilatus Deus vester qui eripuit vos de dura servitute Egyptiorum, et eduxit vos ex Egypto per mare sicut per aridam terram, et in eremo cibavit vos manna et coturnice, et eduxit vobis de petra aquam et potavit vos, et legem dedit vobis: et in his omnibus irritastis deum vestrum, et quaesivistis vo-

(edpr illi) . . Da add illi | Nos cum Db . . Da edprom . . De illud | videant . . Da add qui seditioem commovent | omnem mult. Iud. dix. cum edpr . . Dabe multitudinem dix. eis | edpr quia cons. est in pascha ut | in carcere cum Db, item omisso vincum edpr . . Dac om | Barabbas cum Db . . Dac edpr Barrabas. Item post. | et Iesum -- invenio cum Da . . Dbe edpr in Iesu vero (Db om) nullam culpam invenio mortis | Quem cum Db . . Dac edpr add ergo | ut (edpr om) dimitt. vob. (vo. dim. edpr) cum De edpr . . Db dimitti vobis, Da ex his duobus dimitti | Edpr clamaverunt Iudaei Barabam. Dicit Pyl. Quid faciemus de Iesu? Responderunt Iud. omnes Crucif. | Iterum dix. Iud. cum Db . . Dac iterum clamant dicentes Pilato . . edpr om | ni (edpr ne) f. vis (edpr velis, De velles) -- et (edpr om) non Caes. cum Dbe edpr . . Da an forte vis hunc esse et non Cues.

2. qui pro vobis fuer. cum Db edpr . . Dac qui vobis profuer. | Qui sunt pro nob. cum Db edpr . . Dac Qui sunt qui fuerunt pro nob. | eripuit: ita edpr; Dabe eruit | edux. vos ex (edpr de) -- terram (edpr om) cum De edpr . . Dba per mare dux. vos (Da transdux. per mare rubrum) sio. per arid. terr. (Da om) | et coturnice cum Db, item et coturnicibus De, et carne coturnicum Da . . edpr om | et eduxit (Da produx.) vobis (Da om) -- et pot. vos (De om; Da om et pot. vos) | legem . . Da add de coelo | et in his (Da om) omnibus . . edpr et in aliis omnib. | irritastis d. ve. cum Dab . . De edpr a vobis (edpr om) irritus (edpr irritatus) est | et quaesivistis -- vit. fus. deum (Da vit. facere constatitem) et exacerb. d. ve. (pro

Evang. apoc. ed. Tischendorf.

his vitulum fusilem deum. Et exacerbastis deum vestrum, et voluit vos occidere: et deprecatus est Moyses pro vobis ut non moreremini. Et nunc dicitis quia regem odio.

³ Et exsurgens de tribunali voluit exire foras. Clamaverunt autem Iudaei et dixerunt ei Regem scimus Caesarem et non Iesum. Nam et magi munera ei obtulerunt sicut regi; et audiens Herodes a magis quia rex natus est, voluit occidere eum. Hoc autem cognito pater eius Ioseph tulit eum et matrem eius. et fugierunt in Egyptum; audiensque Herodes perdidit infantes Iudaeorum qui nati sunt in Bethlehem.

⁴ Audiens Pilatus verba haec timuit. Et facto silentio in populo, qui clamabant, dixit Pilatus Ergo hic est quem quaerebat Herodes? Dicunt ei Hic est. Et accipiens aquam Pilatus lavit manus suas coram populo dicens Innocens ego

his Da et adorastis et immolastis et dixistis Isti sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti) cum De, item Da . . Db edpr om | vos occid. cum Deb edpr . . Da deus vester disperdere vos | ut non moreremini (edpr haec om) . . Da add et audivit deus vester eum et translulit peccatum vestrum. Deinde exacerbati voluistis occidere prophetas vestros Moysen et Aaron, quando fugerunt in tabernaculum: et semper contra deum et eius prophetas murmurastis. Item De edpr quem postmodum lapidare voluistis | et nunc (De nunc vero) dico. qu. r. odio cum Dbc . . edpr nunc dico. quia regem non habemus . . Da om

3. autem Iud. et dix. ei. cum De . . Dab autem omnes Iud., edpr Iudaei | scimus . . edpr habemus | et non Iesum cum De . . Dab edpr om et | nam (edpr priorem inepte respondit Pyl.) et -- sicut (De quasi) regi . . Da nam quando hic natus est, tunc magi venerunt et ei munera obt. | et (Db om?) audiens ((De Aud. autem) Her. a magis quia -- occid. cum cum edpr Dbc . . Da Quod cum audisset Her. turbatus est valde et vol. e. occid. | Hoc autem (edpr Quo) cognito -- fugierunt (ita Dbc; edpr fuger.) in Eg. cum Db edpr, item De . . Da Quod cum cognovisset pater eius, fugit in Eg. cum matre sua Maria | audiensque (ita edpr De; Db aud. autem) -- in Bethl. cum Dbc edpr . . Da Herodes cum audisset eum esse natum voluit eum occidere, et nullens occidit omnes pueros qui erant in Bethl. et in omnibus finibus eius a bimatu et infra.

4. qui (quia?) clamabant cum Db, item qui clamabat Dac . . edpr om | dixit Pil. (cum Db; De dix. eis, edpr dix.) Ergo (De om) -- Dic. ei Hic est . . Da dixit ad Iesum Ergo rex es tu? Dicunt ad Pilatum omnes Iudaei Iste est quem Herod. quaerebat occid. | et accipiens (AB petens) aqu. Pil. (Dab accip. autem Pil. aqu.) -- coram pop. (C ante populum) -- vos videritis (AB om v. vid.) cum ABCDab . . edpr accipiens eum misit ad Herodem dicens Innocens etc . . De accipiens autem eum misit ad Herodem, et accepta aqua lavit manus suas cor. pop. dicens Sanguis eius super vos et super filios vestros. Et gavisus est Herodes. Tunc Herodes secum reputans (seqq. non recte videntur a cod. petita esse: quid sciscitari vellet, Pilatus autem sibi familiaris providus) cautus non vult dare vitam (iustum?)

sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Iterum clamaverunt Iudaei dicentes Sanguis eius super nos et super filios nostros.

⁵ Tunc iussit Pilatus velum solvi, et dixit ad Iesum Gens tua increpavit te tanquam regem: ideoque decrevi primum flagellari te propter statuta imperatorum, et tunc crucifigi in cruce.

CAPUT X.

¹ Et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad crucifigendum, et duos latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine Gestas. Et quando venerunt ad locum, exposuerunt eum vestimentis suis et praecinxerunt eum linteo et

morti nec Iudaeorum sese contingere sorti. Atque remisit eum Pilato -- (hoc loco plura non eruit Birchius) regem crucifigi eorum. | Iterum clamav. (Dab Et responderunt) Iud. dic. -- nostros cum CDab (item De?) .. AB edpr om

5. Tunc iuss. Pil. velum solvi et dix. ad Iesum cum C .. Dbc Tunc iuss. Pil. adduci illum (Dc Et ducentes illum) ante tribunal (Dc add suum) ubi sedebat, et prosecutus est (Dc add Pil.) his verbis dicens sententiam Pilatus (Dc om) adversus Iesum (Dc adr. Christum); item Da Tunc iuss. Pil. adduci Iesum ante se et prosecutus est eum his verbis .. edpr et profectus est Pyl. his verbis dicens sent. adv. Ies. | Gens tua incr. te tanq. reg. cum C .. Dab edpr Genus tuum comprob. (edpr probavit) te ut regem. Item Dc Genus tuum atque gens tua reprobatit te regem | ideoque -- imperatorum cum C .. Dbc edpr Da propterea praecipio (Da propter quod ego Herodes praec.) te prim. fl. secundum stat. priorum (sic Dbc edpr, sed graecam sibi poscit piorum; Da om) princ. (Da add et in principio te alligari) | et tunc crucifigi in cruce cum C (sed vide initium cap. X.) .. ad graeca vero nostra proxime accedit edpr deinde allevari in cruce in loco ubi tentus es, et duos malignos tecum, quorum nomina sunt haec Dismas et Gestas. Similiter Da et in cruce suspendi in eo loco ubi -- haec Dimas et Gestas .. Dbc deinde praecipit allevari eum (Dc eum elevari) in crucem (Dc - ce) in eo loco ubi (Dc quo) tentus est, et duo maligni (Dc duos malignos) cum eo, quorum n. s. haec (Dc om) Dismas (Dc Dimas) et Gestas (duo maligni usque Gestas: in his consentit cum Db etiam Flor) .. AB post verba a sanguine iusti huius pergunt Et tradidit eis Iesum. Et accipientes populi Iudaeorum crucifixerunt eum. Et postquam emisit spiritum (B om Et postq. em. sp.) hora VI., sol (B et subito tenebrae factae sunt in universa terra, et sol) obscuratus est etc. Cf. infra XI, 1.

X, 1. Et flagellatum -- Gestas. Et quando venerunt ad locum cum C .. ad graeca vero nostra propius accedunt Dab Et exivit Iesus de praetorio et duo latrones cum eo. Et cum pervenissent ad locum qui dicitur Golgatha .. Dc edpr Et exiens Ies. de praetorio, et (Dc pro et habet venierunt) duo latrones cum eo, venerunt cum eo (Dc om ven. c. eo) ad locum, et | exsol. (Dc spol.) eum vestimentis suis (Dab - lo suo) et praecinxerunt (Da praecingunt) -- imposuerunt (Dab impo-

coronam de spinis imposuerunt super caput eius. Similiter et duos latrones suspenderunt cum eo, Dismam a dextris et Gestam a sinistris. Iesus autem dicebat Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Et dividerunt sibi vestimenta eius milites. Et stabat populus expectans: et irridebant eum principes sacerdotum et iudices eorum, intra semetipsos dicentes Alios salvos fecit, nunc se ipsum salvet; si filius dei est, descendat de cruce. Illudebant autem eum milites proidentes ei et acetum cum felle offerentes et dicentes Si tu es rex Iudaeorum, libera temetipsum.

Iussit vero Pilatus post sententiam titulum scribi litteris

nunt) super caput (ita Dabc edpr; C in capite) eius. Praeterea Da (item Dbc?) add et dand arundinem in manu eius, non item C edpr | Simil. et (C Et sim.) -- suspenderunt (Dac suspendunt) cum eo (C om), Dismam (ita C; reliqui - mas) -- Gestam (ita C; reliqui - stas) a sinistris | Ies. aut. diceb. cum C .. Dabc edpr Ies. vero dixit | Da Pater mi | dimitte illis cum C .. Dbc edpr parce et dim. illis (De om), Da parce illis | non enim sc. cum C; Dbc nesc. enim .. Da edpr quia nesciunt | et div. sibi (ita Db edpr; Com, item Dac) vest. ei. milites (Db edpr om) cum CDb edpr .. item Dac sed add super vestem eius mittentes sortem | et stabat (cod. ibat, nisi falsus sum) pop. expect. cum C .. Dabc edpr et steterunt (edpr steteruntque) populi | et irrideb. (edpr irriserunt) eum cum Dabc edpr .. C tunc increpabant | princip. sacerd. (pro sac. Db seniores, De et seniores) et iudic. (Da seniores) eorum (Da Iudaeorum) cum edpr, item Dabc .. C princ. sac. | intra semetips. cum Dbc edpr, C intra se .. Da om | nunc se (De add met) ips. salvet (De edpr saluum faciat); si -- de cruce cum Dbc edpr .. Da nunc se ipsum saluum faciat si potest; si fil. d. est, desc. nunc de cruce .. C se ipsum non potest saluum facere; salvet se ipsum si est fil. dei electus. | illudeb. autem -- cum felle (ex Db assumsi, C om; vide etiam reliquos) off. et dic. cum C .. Dabc edpr deludebant (Dac add ergo, edpr quoque) eum mil. et accedentes (Dac edpr accipientes) acetum cum felle (Dac edpr et fel) offerebant ei bibere dicentes (Dac et dicebant ad illum) | temetipsum .. C le

Iussit vero .. Dabc edpr praem Accipiens autem Longinus miles lanceam aperuit latus eius, et continuo (edpr om) exiit sanguis et aqua. Similiter C post verba Iussit vero Pil. post sententiam oratione interrupta (post pergit et titulum scripsit Pil.) addit Et accipiens Long. mil. lanc. et fixit eam in latus eius, et statim exiit s. et aqua. Sed apparet ea verba non fuisse in textu exempli eius ex quo fluxit codex C: hinc ineptum id additamentum omisimus. | Iussit vero (Dbc edpr autem) Pil. (Dbc praeses) post sent. (Db edpr pro sententia; De om) titulum scribi: ita cum C (vide autem) Dbc edpr. Iam vero litteris usque Iudaei cum Db edpr edidimus; De pergit et poni (adde in?) cruce super caput eius, quem scripserat litt. hebr. et gr. et lat. sec. qu. diz. Iud. Item C et posuit super caput eius: erat autem scriptum litt. hebr. gr. et lat. Denique Da totum locum sic habet: Scripsit autem Pil. titulum super crucem litt. hebr. et lat. et graec. continentem haec |

hebraicis graecis et latinis, secundum quod dixerunt Iudaei,
Hic est rex Iudaeorum.

² Unus autem de suspensis latronibus nomine Gestas dixit ei Si tu es Christus, libera te ipsum et nos. Respondens autem Dismas conturbavit eum dicens Non times nec tu deum, qui in hoc iudicio es? nos enim iuste et digne ea quae gessimus recipimus; hic autem nihil mali fecit. Et dicebat ad Iesum Memento mei, domine, in regno tuo. Dixit autem illi Iesus Amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso.

CAPUT XI.

¹ Erat autem quasi hora sexta et tenebrae factae sunt super universam terram et sol obscuratus est, et velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna dixit Pater,

Hic est r. Iud. cum Dabc edpr . . C Iesus Nazarenus r. Iud. Praetereaque male add Dixerunt autem Iudaei Noli scribere Rex Iudaeorum, [sed] quia ipse dixit Rex sum Iudaeorum.

2. autem cum Dabo edpr . . C itaque | de suspensis latronibus cum C . . Db edpr ex his latron. qui adpensi erant (edpr susp. sunt) . . Dac de duobus latron. qui crucifixi erant cum Iesu | Dac dixit ad Iesum | Resp. autem Dism. (Dc edpr Respondit Dism. [Dimas] et) conturb. e. dic. cum Dbc edpr . . Da respondens autem latro qui a dextra eius suspensus erat nomine Dimas increpavit eum et dixit . . C et tunc respondens alius nomine Dismas increpavit illum dicens | Non times nec (Da om) tu (edpr om nec tu) cum Dba edpr . . CDc Neque times tu (C tu tim.) | in hoc iud. es cum Dbc edpr, item Da addito ex damnatis . . C in ipso iud. es nos enim iuste et digne (Dc di. et iu., edpr om iu. et) -- recipim. (Dc recipim.) cum Dbc edpr . . C nos autem iu. et di. quae fecimus percepimus; Da nos autem di. et iu. secundum ea qu. fec. recipim. mercedem | hic autem (edpr om; Da add Iesus) nihil (Da quid) male (C inique) fecit (Dc C gessit) | Et diceb. (edpr ait) ad Iesum cum Dc edpr . . C et dixit . . Db et postquam conturbavit socium suum, dixit Iesu; Da et post haec suspirans dix. ad Ies. | in regno tuo cum Db . . CDac edpr dum veneris in regnum tuum | Dix. aut. illi Ies. cum C . . edpr respondit ei Ies., Dabc respondens autem Ies. dix. ad illum | Dbc edpr om quia

XI. 1. quasi hora sexta (Db add dies) cum CDb edpr . . Dur ho. qu. se. et (CB add subito) tenebrae | super (B in) univ. terram cum ABC . . Dabc edpr add usque ad horam nonam | et sol obsc. est et velum templ. sc. est medium (A per med., C medio) cum ABC . . Dabc edpr sole autem obscurante (Dc edpr obscurato), ecce vel. te. sc. est in duas partes (Da om in d. p.) a summo usque deorsum. Pruterea Da add et petrae scissae sunt et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierunt surrexerunt | et clam. vo. ma. dixit cum C . . Dabc edpr et (Dab add circa horam nonam) clamavit (Dab exol) Iesus voce magna (edpr om

in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens emisit spiritum. Videns autem centurio quod factum est, glorificavit deum dicens quia hic homo iustus erat. Et omnes qui interfuerunt populi ad spectaculum istud, spectantes quae facta sunt, percutientes pectora sua revertebantur.

² Centurio autem retulit praesidi quae facta sunt. Audiens autem praeses et mulier eius, contristati sunt valde, et non manducaverunt neque biberunt in die illa. Convocans autem Pilatus Iudaeos dixit eis Vidistis quae facta sunt? Qui dixerunt praesidi Eclipsis solis facta est secundum consuetudinem.

vo. mu.) dicens | Pater (edpr post tuas), in manus -- spir. meum cum C edpr, sed C sic: Pater ma defici id est nu quod interpretatur In manus etc. item edpr Via ulabi hoc fricole, quod interpretatur In manus etc. quae etsi ad graecum textum nostrum comparata sunt, tamen pro tanta scripturae vitiositate nolēbam edere. In codd. AB rursus plura praetermissa sunt usque XI, 2. Contra Dabc ad canonicum textum amplificati sunt. Post verba enim voce magna dicens ita pergunt Hely hely lama zabathani, quod est interpretatum (De interpretatur) Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? Et post haec dicit Iesus Pater, (De om Deus meus, deus usque Pater), in manus tuas comm. sp. meum | emisit spiritum cum CDab edpr, item AB .. De expiravit | Videns .. C audiens | quod factum est cum C .. Dbc edpr quae facta sunt .. Da quia Iesus sic clamans emisit spiritum | dicens cum Db edpr .. reliqui et dixit | quia (ita CDb. Dac Vere, edpr Et) hic (C iste) A. i. erat (C fuit) | Et omnes qui -- facta sunt cum C .. Dba et omnes populi circumstantes turbati (Da conturb.) sunt (Da add vehementer) ad spectaculum (Da add illud), considerantes (Da et consid.) quae facta sunt; item edpr omissa ad spect. usque fact. sunt .. De et omnis populus circumstans conturbatus aspicebat, considerantes quae facta sunt | percut. (De et perc.) -- revertebantur .. Da percuterunt pectora sua, et tunc revertebantur in Ierusalem .. edpr om, item per errorem scribentis C

2. Centurio -- facta sunt cum Dbc .. Da centurio veniens ad praesidem retulit illi omnia qu. fact. sunt .. C edpr om (transilire ab altero quae facta sunt ad alterum, ut videtur) | Audiens aut. (AB vero) pr. et mulier (B uxor) eius (B om) -- biberunt (C add vinum) in (B om) die illa (AB illa die) cum C, item AB .. Db audiens aut. pr. contristatus est nimis, et non manducaverunt neque bib. in illa die .. De edpr audiens (edpr quod aud.) autem (edpr om) pr. contristatus est nimis (edpr conturbatus valde) et (edpr om) non manducavit neque bibit (edpr add in) illa die .. Da cum autem pr. audirisset omnia quae facta erant, contristatus est nimis | Convocans -- quae cum Dbc .. edpr et convocans Iudaeos dicit illis Vid. quae .. ABC et (C tunc) misit Pilatus ad Iud. et dixit eis (B dicens) Spectastis et vidistis quae .. Da et convocans Iud. simul dix. ad illos Vidistis signa quae facta sunt in sole, et cetera omnia quae facta sunt dum Iesus moriebatur | Qui dixer. praes. cum ABC .. Dbc edpr responderunt Iudaei, item praemissis quod cum audissent Iudaei Da | C clisio | sol. fa. est cum ABC edpr .. Dabc fa. est sol. | Dac sec. veterem consuetudin.

³ Stabant autem et noti eius a longe et mulieres quae secutae fuerant eum a Galilaea videntes ista. Et ecce vir quidam nomine Ioseph, agens curiam, vir bonus et iustus, iste non fuit consentiens consiliis nec actibus eorum, ab Arimathia civitate Iudaeorum, expectans et ipse regnum dei, iste abiit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Et deponens eum de cruce involvit eum in sindone munda, et posuit eum in monumento suo novo, in quo nullus fuerat positus.

CAPUT XII.

¹ Audientes autem Iudaei quia corpus Iesu petierat Ioseph, quaerebant eum et illos duodecim viros qui dixerant quia non est natus de fornicatione, et Nicodemum, et alios

3. Stab. autem et (edpr om, Dabc omnes) -- et (Dabc similiter et) -- fuerant (De edpr erant) eum (Dub Iesum) -- vid. ista (ita A; CDab haec videntes; De edpr vid. haec omnia) .. B stab. mulieres gementes a longe quae sec. fuerant Iesum in Gal. | Et (Db om) ecce (B erat) -- agens curiam (ita Db, De ag. ad cur.; ABC edpr om), vir (ABC edpr om) bon. et iust., iste (ita ABC; Dbc hic; edpr om iste et fuit) -- consiliis nec (ita AC; Dbc edpr voluntatibus et; B om) actibus (Db accusationibus) eorum (ita ABC; Dbc edpr Iudaeorum), ab (B de) Arim. civ. Iudaeorum (ita AB; Db Iudaeae, edpr Galilaeae, De Galilaeae Iudaeae; C om ab Ar. c. Iud.), expect. et ips. (haec B, item A omisso et ipse; Dbc edpr et ipse erat exsp.; C om exsp. usque dei) cum ABCDbc edpr .. Da Et ecce vir quidam ab Arimathia, nomine Ioseph, qui etiam erat discipulus Iesu, occulte tamen propter metum Iudaeorum | iste (C om; edpr et hic) abiit (edpr accessit) ad Pil. et pet. corp. Ies. cum ABC edpr .. Dbc hic rogavit Pilatum et pet. corp. Ies. (De Christi) .. Da venit ad praesidem, rogavitque praesidem ut permitteret illi ut tolleret corp. Iesu de cruce. Et praeses permisit. | Et deponens -- in monumento suo novo (Db in monumentum suum novum. De add quod exciderat in petra), in quo nullus (De nunquam quisquam) fuerat pos. (De po. fu.) cum Dbc; item edpr quo accepto deponens de cruce involvit sind. munda et pos. in mon. suo novo, in quo nondum quisq. pos. fuerat .. ABC et condiens eum (B om) aromatibus posuit eum (B om) in mon. suo (A om) novo, ubi nullus pos. fuerat (A om ubi usque fuerat) .. Da venit autem Nicodemus, ferens secum mixturam myrrhae et aloes quasi libras centum, et deposuerunt Iesum cum lacrymis de cruce, et ligaverunt illum in linteis cum aromatibus, ut mos sepeliendi est Iudaeis, et posuerunt illum in monumentum novum quod Ioseph construxerat et de petra excidi curaverat, in quo nullus homo positus fuerat, et advolverunt saxum magnum ad ostium speluncae.

XII. 1. Audientes (C videntes) aut. (B vero, om) Iud. (Da iniqui Iud.) -- Iesu (De Christi) petierat Ios. (De add et sepelierat; Da petiit et sepelivit) quaer. eum (Da qu. et Nicodemum) et illos -- dixerant (Da dixerunt ante praesidem) -- et Nicod. (Da h. l. om, item C) et al. multos (Da bonos; C et quoque plures alios collegas, A et collegas suos multos) qui steterant (Db aliique et h. l. et post - runt ?)

multos qui steterant coram Pilato et opera eius bona manifestaverant. Omnibus autem latentibus solus Nicodemus apparuit illis, quia erat princeps Iudaeorum, et dicit eis Quomodo ingressi estis synagogam? Dicunt ei Iudaei Et tu quomodo ingressus es synagogam, quia consentiens illi es? Pars illius sit tecum in futuro seculo. Dixit Nicodemus Amen amen amen. Similiter et Ioseph subexiens dixit eis Quid contristati estis adversus me, quia petii corpus Iesu? Ecce in monumento novo meo posui eum involvens in sindone munda, et advolvi lapidem ad ostium speluncae. Et non bene egistis adversus iustum, quoniam non estis recordati crucifigentes et

-- manifestaverant (AB qui exierant ante Pil. et opera etc; Da om stet. cor. Pil. et; C qui cor. Pil. manifestaverant vera de Iesu) .. edpr quo audito Iudaei quaerabant illum cum XII qui dixerunt Non est -- et Nic. et al. milites (ex multis ortum est) qui cor. Pil. bona op. eius testificati fuerant. Mitto leviora alia. | Omn. aut. latentibus (ita AB; C omnium aut. latentium; Da o. a. occultatis, Db o. a. se occultantibus, edpr et omn. aliis oculis) .. Da add prae timore Iudaeorum | apparuit illis cum ABC .. reliqui ostendit se illis (Da edpr eis) | quia (alii qui) erat (alii post Iud.) pr. Iud. cum Dbe BC .. ADa edpr om | et dic. (BC dix.) eis (pro his A edpr dicens) Quom. ingr. estis (BC introistis, A inistis) synagogam (AC in synagoga, B in synagogam) .. Da quando isti ingressi synagogam. | Dic. (AB dixer) ei (B om) Iud. cum ABC; edpr cui dixer. .. Dabc et (Dc om) responderunt ei (Da add Iud.) | ingressus es .. Da ausus es ingredi | ABC edpr om synag. | quia (AB qui?) cons. (B confessus) illi es cum CAB .. Dabc quia cons. Christo eras, item edpr Christo consentiens | Pars illius (edpr illi) sit (Dac fiat; edpr om) tec. in (edpr et in) f. s. cum Dbac edpr .. AB Portio tua sit cum illo in f. s. .. C corrupte qui crucifixus est (? fortasse qui confessus es) et in ful. s. secum habere portionem | Dixit (AC add autem) .. Dabc edpr Et (Db edpr om) respondit | Amen (C praem iterum dico) am. am. cum ABCDb edpr .. Da Amen. Sic fiat ut pars mihi sit cum isto in regno suo | Similiter et cum CDa .. ADbe edpr om et .. B Eo affirmante | C Ioseph ab Arimathia | subexiens dix. eis cum AB .. C suspiciens Iudaeos dix. eis .. Da cum ascendisset ad Iudaeos, dix. eis .. Db ostendit se et dix. eis. Similiter Dc edpr | Quid (A add quia BDabc edpr Quare) contrist. (Dc conturbati) est. adv. (-sus ABC; reliqui -sum) me qu. pe. (Dabc add a Pilato, item edpr post corp. Ie. Non item ABC) eo. Ies. (B om Ies.) | Ecce in mon. novo meo (Dabc om novo, B om meo, sed utrumque cum A edpr edidit) posui (edpr sepelivi) eum involvens (ita AB edpr; Dabc et involvit) -- et advolvi (ita B, A revolvi; Dabc apposui, edpr apponens) lap. (ita AB edpr; Dabc add magnum) -- speluncae (cum BDabc edpr; A monumenti) .. C et posui eum in monumento | Et (ita A, Db edpr om; C certe) non -- adv. iustum .. Da ego bene egi circa istum; vos enim non bene eg. adv. iust. | quoniam non estis record. (B add quae appropphetata sunt de eo) crucif. et (B om) lanc. eum perforantes (B percussistis) cum A, item B .. Dbc et non recogitatis ne eum (Dc recoy. quanta benevolentia erga vos operatus sit, sed eum) crucifigeretis (Dc -fixistis) sed (Dc om)

lancea eum perforantes. Tenentes itaque Iudaei Ioseph insenserunt custodiri eum propter diem sabbati, et dicunt ei Scito quia hora non exigit aliquid agere adversum te, quia sabbatum illucescit. Cognosce autem quia nec sepultura dignus es, sed dabimus carnes tuas volatilibus coeli et bestiis terrae. Dicit eis Ioseph Iste sermo superbi Goliae est, qui impropere deo vivo adversus sanctum David. Dixit autem deus Mihi vindictam, ego retribuam, dicit dominus. Et obstructus corde Pilatus accepit aquam et lavit manus suas ante solem dicens Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Et respondentes Pilato dixistis Sanguis eius super nos et super filios

et lanceastis (Dc lacerastis) eum .. edpr crucifigentes eum .. C quem iniuste crucifixistis, et non solum hoc sed et lancea perforastis latus eius .. D^a ut eum crucifigeretis, sed aceto potastis illum et spinis eum coronastis et flagellis lacerastis eum, et sanguinem eius imprecasti estis | Tenentes itaq. Iud. (AB om) Ios. -- sabbati cum ABC .. Dbc^a Haec audientes iudices (D^a Iudaei contristati sunt animo et conturbati, et) apprehenderunt Ioseph, et iusserunt eum custodiri ante diem sabbati usque ad unum diem (Dac usque post diem) sabbatorum .. edpr Quod audientes iudices apprehenderunt eum et custodientes usque ad primam sabbati | et dicunt (ita ABC; Dabc dixer.) ei .. edpr dicendo | Scito (B scimus) cum ABC .. Dabc Agnosce | hora non exigit (ita A; B non est competens) cum AB .. CDabc edpr hac hora incompetit (CD^a edpr non competit; Dc non competes sumus) | aliquid (Dc om) ag. adv. te (D^a add mali) cum Ab Dabc edpr .. A^a (locus enim Tenentes usque Goliae est bis scriptum est) BC tangere te | quia (edpr cum) sabb. illucescit (edpr -scat) .. D^a (item Dc?) donec primum sabb. illucescat | cognosce cum A^a (Ab scito ergo) BC .. Dabc edpr scimus | dign. es cum ABC edpr .. Dabc dign. eris | C carnem tuam | Dic. eis Ios. cum AB .. reliqui respondit Ios. (Dc add et dixit) | Iste sermo sup. Goliae (ita Ab; Dab similis est Gol. superbo, Dc edpr similes estis Gol. sup.) est qui impropere (ita edpr, item Hal; Dbc improbavit; Da exprobat) deo vivo (D^a deum vivum) adv. s. David .. A^a BC Iste sermo super (B extra) rationem est, quia in unum deum vivum et sanctum filium non credidistis (ita B; A quia in un. deum non creditis et sanct. filium eius dominum nostrum Iesum Christum; C ego enim spero in unum deum et sanctum fil. eius dominum nostr. Ies. Chr., in quem non creditis, qui me eruet de manibus vestris) | Dixit autem deus cum Dbc edpr .. A unde dicit dominus, B dixit dominus, C cum ipse dominus dixerit .. D^a scitis autem vos scribae et doctores quia deus dicit | Mihi vindictam (ita ABC; reliqui -cta) ego (ita ABD^b; reliqui et ego) retr. dic. dom. (ita A; reliqui om dic. dom.) .. D^a add mihi tantum quod promittis malum; potens est deus quem in cruce suspendistis eripere me de manu vestra: super vos omne facinus veniet | Et obstruct. corde Pilatus cum Dbc .. edpr quin etiam Pil. corde compunctus .. D^a praeses enim quando .. ABC Et nonne (B Unde, C Nam et) venrabilis praeses | accepit aquam et cum ABC .. reliqui om | ante solem (Dbc coram sole) cum CD^b .. ABD^a edpr om | dicens .. D^a dixit | Innocens (ita ABC; reliqui mundus) ego (Dbc om) | D^a om vos vid | Et (AB om) resp. Pil. (Dbc om) diz.

nostros. Et nunc timeo ne quando veniat ira dei super vos et super filios vestros, sicut dixistis. Audientes autem Iudaei haec amariciti sunt corde, et tollentes Ioseph incluserunt eum in domo ubi non erat fenestra, et custodes posuerunt ad ianuas, et signaverunt ianuam ubi erat inclusus Ioseph.

² Sabbato autem mane consilium fecerunt cum sacerdotibus et Levitis ut congregarentur omnes post diem sabbati. Et vigilantes diluculo omnis multitudo in synagoga consiliati sunt quali morte interficerent eum. Sedente autem congregatione iusserunt eum duci cum iniuria multa: et aperientes ianuam non invenerunt eum. Expavit igitur omnis populus,

cum ABD^bc . . edpr respondistis, item C et tunc respondistis ei . . Da et vos respondentes clamastis | Et nunc (B om) timeo (A timetis) ne (A quia) quando (ita D^b edpr; B aliquando; A om) ven. ira dei sup. vos (ita A edpr; BD^b nos) -- vestros (ut ante) sicut dix. (edpr om sic, dix.) cum ABD^b edpr . . De Sic dixistis . . Da Sicut dixistis, et pereatis in aeternum | Aud. autem (B om) Iud. haec amariciti sunt (A amaricabantur, ut videtur) corde cum AB . . Dabc aud. aut. Iud. sermones istos exacerbati sunt animo nimis, item edpr quod audientes Iud. exacerbati nimis . . C male repetit superiora tenentes vero Ios. Iudaei iusserunt eum custodiri propt. sabb., tum vero pergit et includentes eum in domum etc | et tollentes Ioseph -- in domo (C in domum) cum AB(C) . . Dbac et apprehendentes Ios. tenuerunt eum et (Dac om ten. e. et) inclus. eum in cubiculo (Dac - cutum); edpr uil nisi incluser. eum in cubiculo | et cust. pos. ad ianuas (C posuerunt cust. in ianuam) et signav. (C add suis sigillis) ianuam (C om) ubi er. incl. Ios. (C ubi incluserant eum) cum A, item C, item (sed om et signav. etc) B . . Dabc edpr Havn signaverunt (edpr add que, Havn vero) ostium cubilis super clavem (edpr om cub. s. cl.) Annas et Caiphas, custodes (Havn add quoque) posuerunt (edpr ponentes).

2. Sabbato autem mane: ita AC; sed quae sequi debent in utroque exciderunt; sequitur enim statim et vigilantes diluculo. Hinc consilium fecerunt -- post diem sabb. ex Dabc sumamus, quibus et tantum praemittunt loco illorum Sabbato autem mane. | et vigilantes diluculo (B Saluto autem diluculo vigilans) omnis -- quali morte (B qualiter) interf. eum cum ABC . . Dabc et cogitaverunt quali morte occiderent Ioseph . . edpr (omissis prioribus) et consulentes sacerdotes et Levitas quali morte eum occiderent | Sedente aut. congreg. (A Seditibus autem in congregatione; B Sedentes autem) iuss. eum duci (AB adduci) cum iniur. multa (A om). Et aper. (ita B; AC Aper. autem) ianuam (B ianuas) non inv. eum cum ABC . . Dabc Hoc facto congregati (Dac om) iusserunt principes Annas et Caiphas praesentari Ioseph. Et apportantes clavem, signato autem ostio, non invenerunt Ioseph (sed Dab om Et appor. usque Ioseph) . . edpr quo facto post diem sabbati ostium aperientes cubiculi ut educerent eum, non invener. eum. Item alii Thil. codd Et cum congregati essent omnes in die sabbati, tollentes signaculum aperuerunt ostium et non invener. Ios. in cubiculo ubi eum posuerunt et incluserunt. | Expavit igitur (AB om) omni. pop. et nimio stupore mirati sunt (AB et obstupefactus est) quia signac. inven.

et nimio stupore mirati sunt quia signacula invenerunt signata, et quia claves habuit Caiphas. Et amplius non ausi sunt mittere manum in eos qui locuti sunt ante Pilatum pro Iesu.

CAPUT XIII.

¹ Seditibus autem in synagoga et altercantibus de Ioseph venerunt quidam de custodibus, quos petierant a Pilato custodire sepulcrum Iesu ne venientes discipuli eius furentur eum. Et annuntiaverunt dicentes archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quae facta sunt, quomodo factus est terrae motus magnus, et vidimus quomodo angelus domini descendit de coelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti, et sedebat super eum: et adspectus eius sicut fulgur et vestimenta sicut nix. Et prae timore facti sumus velut mortui. Et audivimus vocem angeli loquentis mulieribus, quae venerant ad

signata (B quia signitas inver. ianuas, A quia non invener. eum signatis signaculis. Praeterea C add *et portam clausam*) *et quia* (B propter) *clav.* (B add *quas*) *hab.* *Caiph.* (C pro *et quia* etc sic: *clavibus traditis Caiphae pontifici*) cum ABC .. Dabc *Haec* (De hoc) *audiens omnis congregatio admirantes* (De add *admodum*) *obstupuerunt*, *quia signatam invenerunt* (De signaverunt) *clavem* (De -vi) *cubiculi* (De -lum. Praeterea Da add *nec invenerunt Ioseph*). *Annas* (De praem *Admirantes vero*) *et Caiphas abierunt* .. edpr *unde admirati sunt omnes et obstupuerunt* | *Et ampl.* (A om) *non ausi* -- pro *Iesu* cum BA .. *reliqui om*

XIII, 1. *Seditibus aut. in syn. et alterc.* (A aut. *illis et loquentibus*) -- quos *petierant* -- *Iesu* (pro his B qui custodierant sep. domini Iesu) *ne venientes* (A *veniant*) *disc. ei.* (A add *et*) *fur. eum* cum AB; item C *Sedentes autem in concilio et ad invicem altercantes miserunt pro custodibus quos petierant a Pil. cust. sep. Iesu* .. Dabc edpr *Haec omnibus admirantibus ecce* (De edpr *Et ecce*) *quidam de militibus qui sepulcr. custodiebant* (De -dierant) | *et* (C qui advenientes) *annunt.* (B *nunt.*) *dicentes* (AC om) -- *quae facta sunt* (C *erant circa sepulcrum.* B om *qu. f. s*) cum ABC .. Dabc edpr *intrans* (De *intrantes*; Da om) *in* (De edpr om) *synagogam* (Da -goga) *dixit* (De *dixerunt*) | *quomodo fact. est* (C *qualiter fa. fuit*) *t. m. magn.* (A add *illis custodientibus eum*), *et vidimus* (B om) *quomodo* -- *lapidem* (pro his *quomodo* usque *lapid.* C sic: *angelum dei revolvere lapid.*) *ab ost. mon.* (B *a monumento*) *et sedeb.* (B *sedit*) *sup. eum* cum ABC .. Dabc edpr *quia* (edpr om) *nobis custodientibus monumentum Iesu* (edpr om) *facta* (edpr -ctus) *est terrae motio* (edpr *motus*) *et vidimus angelum dei quomodo* (edpr qui) *revolvit monumenti lapidem et sedeb.* (edpr *sedit*) *sup. eum* | *et cum BDabc edpr* .. AB *erant autem* | *Edpr adsp. eius erat quasi fulg.* | *vestimenta* cum ABDc, item addito eius C edpr .. Dab *vestimentum eius* | *sicut nix* .. De praem *facta sunt alba* | *Et prae timore* cum Dabc edpr .. B *unde pr. tim.*, AC *pr. tim. autem* | Dab *effecti sumus* | *Et* (B praem *et vidimus ipsum angelum*) *audivimus* | *vocem ang. loq. mulieribus qu.*

sepulcrum, et dicentis Nolite timere vos: scio enim quia Iesum quaeritis crucifixum: non est hic, surrexit sicut dixit: venite et videte locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit a mortuis, et praecedet vos in Galilaeam, sicut dixit vobis.

² Dicunt Iudaei Quibus mulieribus loquebatur? Dicunt milites Mulieres nescimus quae erant. Dicunt Iudaei Qua hora fuit? Dicunt custodes Media nocte. Dicunt Iudaei Et quare non tenuistis eas? Dicunt custodes Tanquam mortui facti sumus a timore angeli, non sperantes iam videre lumen diei: et quomodo potuimus tenere eas? Dicunt Iudaei Vivit dominus deus, non credimus vobis. Dixeruntque custodes Iudaeis Tanta signa vidistis in homine illo et non credidistis:

ven. ad sep. (qu. venerant edpr - runt) ad sep. (De add Christi) ex De edpr assumi; ABC om. Vide etiam Dab) et dicentis (A et dicens; B vocem eius dicentis mulierib.) cum ABC .. Dabc edpr angelum dicentem mulier. (De edpr add qu. ven. Vide ante.) ad sepulcrum Iesu (De Christi; edpr om), et dixit angelus (Dab edpr om et dix ang.) | vos cum BC .. reliqui om | scio enim quia (alii quod) cum C .. De om; reliqui om enim | quaer. crucif. (De qui cruc. est) cum Dabc edpr .. ABC crucifixum (AC qui crucifixus est) quaer. | non est hic, surr. (edpr sed surr., C surr. enim) sic. dixit (De dixerat; AC add vobis) cum ABC) De edpr .. Dab hic surr. sic. praedixit | dominus cum ABC .. reliqui om | discip. eius .. A add et Petro | quia surrex. (AC add dominus) a mort. (A edpr om a mort.) | et (B ecce, C et ecce) praecedet | AB in Galilaea | sicut dixit vobis cum ABD .. CDb et (Db om) ecce dixi (Db praedixi) vob.

2. Dicunt Iud. Quibus -- Dicunt (C responderunt) milites (AB om) Mulieres (C om) nesc. qu. erant (C om qu. er.) -- Dicunt (C responder.) custodes Media -- Et (AC om) quare non ten. eas (C mulieres istas)? Dicunt (C responder.) custod. (C om; A add Iudaeis) Tanquam mortui -- et (B om) quom. potuimus ten. eas (B om ten. eas. Pro Tanquam etc C sic: Quomodo potuimus eas tenere, quia tanq. mort. facti sumus a timore angeli, non sperantes iam vid. lumen diei) cum ABC .. Dabc (similiterque edpr) Et convocantes Iudaei omnes milites qui custodiebant monumentum Iesu, dixerunt eis Quae sunt mulieres illae ad quas angelus locutus est? quare (edpr et qu.) eas non tenuistis? Respondentes milites dixerunt Mulieres nescimus quae fuerunt, et nos ut mortui facti sumus prae timore angeli, et quomodo potuissemus (De potuimus) apprehendere mulieres illas (edpr om et quomodo etc) | Dicunt (Dabc dixer. illis, edpr responder.) Iud. Viv. dom. deus (edpr om), non (ita C; reliqui quia non) | Dixeruntque (B responderunt, A respondentes) custod. (A add dixer.) Iudaeis cum ABC .. edpr responder. milites, Dabc respondentes milites dixer. Iud. | Tanta sign. vid. (C add et mirabilia) in homine illo (B isto) et n. credid. cum ABC .. Dabc edpr Tanta miracula facientem Iesum vidistis (Dac add et audistis) et non (edpr videntes les facere non) eis (Dac ei, edpr

et nobis quomodo habetis credere quia vivit dominus? Iurastis enim bene, quia vivit dominus Iesus Christus. Iterum dicunt Iudaeis custodes Audivimus quia Ioseph qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem et signastis anulis vestris, et aperientes non invenistis eum. Date ergo nobis Ioseph, et nos vobis dabimus Iesum Christum. Dixerunt Iudaei Ioseph ivit Arimathiam civitatem suam. Dicunt custodes ad Iudaeos Et Iesus, quemadmodum audivimus ab angelo, in Galilaea est.

³ Audientes autem Iudaei sermones istos timuerunt valde, dicentes Ne quando audiat sermo iste et omnes credant in Iesum. Et consilium facientes Iudaei inter se protulerunt

om) credidist. (D^{ae} creditis) | et nobis qu. hab. credere (B qu. creditis) quia dom. vivat (C vivit dom. Iesus Christus; A vivit deus) cum ABC .. Dabc edpr quomodo nobis credituri estis | quia vivit dom. (B dom. vivat)? Iurastis enim bene (B Etenim bene dixistis) quia viv. dom. Ies. Chr. (B om) cum ABC (sed is a priore quia vivit dom. ad alterum transiit). Praeterea AB, non item C, add et ipse regnat in secula seculorum .. Dabc edpr Bene quidem dixistis Vivit dominus (edpr om Viv. do.): et (D^e edpr nam) vere (D^e om) vivit ipse (D^e edpr om) dominus, quem crucifixistis (D^a om qu. cruc) | Iterum dic. Iud. cust. (A cust. Iud.) cum AC .. B Et .. Dabc edpr om | Audivimus .. Dabc praem nos | quia Ioseph qui petiit corp. Iesu (B om qui pe. co. Ie.) inclus. in carcerem (B - re; C qu. incl. Ie. in carc. quia pellerat co. Ie.; AB add ubi non erat fenestr.) et sign. an. vestr. cum ABC .. Dabc edpr quia ipsum (edpr om) Ioseph, qui sepelivit corpus Iesu, inclusistis in cubiculo super clavem signantes | et aperientes (AB add alia die; C alia autem die aper.) non inv. eum (C om eum) | nobis Ioseph, et nos vob. dab. Ies. Chr. (B Chr. dominum sine Ies.) cum ABC .. Dabc edpr vos (edpr nobis) Ioseph, quem in cubiculo custodistis (D^e inclusistis) et nos dabimus Iesum, quem in sepulcro custodivimus | Dixer. (A Iunc dix.) Iud. (AC add custodibus) Ios. ivit Arim. civ. s. (AC Ios. in civitate sua Arimathia est (C om est)) cum BAC .. Dabc edpr Respondentes (edpr - derunt) Iud. dixerunt (edpr om) Ioseph nos dabimus (edpr damus nos), date nobis (edpr vos) Iesum. Ioseph autem (edpr enim) in civitate sua (edpr add in) Arimathia est | Dic. (BC dixer., B add que) cust. ad Iud. (BC om ad Iud.) Et Iesus - - in Gal. est (BC Et Ies. est in Gal., sicut audivim. ab ang. (C add qui revolvit lapidem) Ecce [C quia Ies.] praecedet vos in Galilaea [C - laeam.] cum A. item BC .. Dabc (item edpr, sed om Respond. usque in Arim. est) Respondentes milites dixerunt Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus in Galilaea est, sicut audiv. ab angelo dicente mulieribus (edpr om dic. mul.)

3. Aud. autem (AB om) Iud. - - dicentes cum ABC .. Dabc edpr Haec (edpr hoc) aud. Iud. timuerunt (edpr add valde) dicentes ad semetipsos (edpr ad invicem) | Ne quando .. B timeamus ne | audiat (D^e edpr - antur) sermo iste (idem sermones isti) et (D^e om?) omni. cr. in Ies. (B eum) .. Dab (?) Nae (ita edd. Fabr. Bch. Thil.) quando audientes sermones istos omnes credent in Iesum | Et consilium - - protulerunt arg. idon. (A prol. arg. quam plurimos, C dederunt plur. arg.) et ded.

argenteos idoneos et dederunt militibus, dicentes Dicite quia nobis dormientibus venerunt discipuli eius et furati sunt eum. Et si auditum fuerit hoc a praeside, nos eum confirmabimus et securos vos faciemus. Milites vero accipientes sic dixerunt ut a Iudaeis moniti sunt: et diffamatus est omnibus sermo illorum.

CAPUT XIV.

¹ Finees autem quidam sacerdos et Addas didascalus et Egias Levita descendentes de Galilaea in Ierusalem retulerunt archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quomodo viderunt Iesum sedentem et discipulos eius cum eo in monte oliveti, qui vocatur Mambre sive Malech, et dicebat discipulis suis

(B haec om) milit. (C custodib.) dic. cum ABC .. Dabc edpr et congregantes pecuniam multam (edpr -gata -nia -ta) deder. militibus (edpr eis) dic. | nobis cum A edpr .. reliqui vobis | disc. eius .. Dabc add nocte | cum cum ABC .. Dabc corpus Iesu (edpr nob. dorm. disc. Iesu furati sunt corp. eius) | Et si aud. f. hoc (AB om; Dabc post si) a (Dabc add Pilato) praes., nos eum confirmab. (A confortabim.; Dabc nos satis faciemus (Db add verbum, Dc ei, pro vobis) et sec. vos (B et vos salvos et sec.) fac. Liberrime edpr. | Milites vero acc. (edpr add pecuniam) -- moniti (edpr instructi) sunt: et diff. est (edpr diffamatur) omn. se. ill. (edpr se. eorum apud omnes) cum Dabc edpr .. BCA Qui accipientes argenteos veritatem celare (B tacere) minime potuerunt (C ver. minime tacuerunt). Volentes dicere (C Volebant itaque dicere quia) Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum (C disc. eius furati sunt nob. dorm.), et dicebant vero (C et non poterant exprimere, sed diceb. Vere) Surrexit dominus Iesus Christus a mortuis, et nos (C om) vidimus angelum dei (C domini) descendentem de caelo, et revolvit lapidem (C add ab ostio monumenti) et sedit (C sedebat) super eum. (A omnia om ub Volentes dicere usque sup. eum.) Et disseminatus (BC diffamatus) est sermo iste apud Iudaeos (B ab omni populo Iudaeorum) usque in praesentem diem.

XIV, 1. Finees (A Phynees, B Et Eneas) autem (AB om) quid. sacer. cum ABC .. Dabc edpr Quid. aut. sac. nomine Finees (Dac Phin.) | Addas (ita B; A Addam, Db edpr Adda, Dac Ada, G male om) didasc. (Dac edpr praeceptor, Db om) | Egias Levita cum ABC .. Dabc edpr Levites (Dac -ta) nomine Aggeus (ita Db edpr; Dac Agaeus) | desc. de (AB a) Galilaea -- Levitis cum ABC .. Dabc edpr isti tres venerunt de Galil. in Ierus. dicentes (Dabc et dixer.) principibus sacerdotum et omnibus qui (Db om) in synagogis erant (Db om; edpr om et omnibus etc) | quomodo -- oliveti cum B; item AC quanta viderant, quomodo Iesum et discipulos eius viderant in montem oliv. (C Iesus sedebat in monte oliv. cum disc. suis .. Dbea edpr quia Iesum quem crucifixistis (Da Ies. cr. quem) vidimus cum undecim discip. suis loquentem, (edpr add et) sedentem in medio eorum in monte oliv. | qui (C add locus) vocatur Mambre (A Mambre) sive Malech (C om si. Ma., A alii vocant eum Amalech) cum ABC .. reliqui om. Cf. de hoc nomine notas ad text. gr. | et. diceb. disc. suis cum A .. C et doceb. eos dicens .. BDabc edpr et di-

Euntes in mundum universum annuntiate universae creaturae evangelium regni dei. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur. In nomine meo daemonia eiicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberunt non eis nocebit, super infirmos manus imponent et bene habebunt. Haec loquente Iesu ad discipulos suos vidimus eum assumptum in coelum.

² **Dicunt eis sacerdotes et Levitae et seniores Date gloriam deo Israel, et date ei confessionem si ista, quae narrastis, et audistis et vidistis. Dicunt illi qui exposuerant Vivit dominus deus patrum nostrorum, deus Abraam et deus Isaac et deus Iacob, quia audivimus et vidimus. Dicunt Iudaei ad eos Ad hoc venistis nuntiare nobis, an venistis orationem deo dare? Dixerunt ipsi Venimus orationem dare deo. Dicunt seniores et principes sacerdotum et Levitae ad eos Et si ora-**

centem eis | Euntes -- annuntiate (A add omnia, C omnia haec) universae (C -eis) creaturae (C -ris. AC add et praedicate) ev. regn. dei cum BAC .. Dabc edpr Euntes in m. univ. (Db per omnem mund.) praedicate (edpr add evangelium) omnibus gentibus (edpr om omn. ge.), baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. | Qui (Dabc Et qui) crediderit | Dabc hic salvus erit | qui vero (C autem, edpr om) non cred. condemn. cum ABC edpr .. Dabc om | Signa autem -- si mortif. quid biberunt (B si quid mort. comederunt; C mort. si quis biberit) -- infirmos (C egros) -- bene habeb. (C salvi fient) cum ABC .. Dabc edpr om | Haec loq. -- suos cum AB .. Dabc et cum haec locutus fuisset disc. suis .. C haec eo loquente, edpr et hoc dicto | assumptum cum ABC .. reliqui ascendentem

2. Dic. eis (C Responderunt) sac. et Lev. (B om et Lev.) et sen. (C om et sen.) .. edpr Audientes principes sacerdotum dixerunt .. Dabc Et haec audientes principes sacerdotum et sen. et Lev. dixerunt tribus viris illis | C Nos volumus ut detis gloriam et confess. deo (etiam edpr om Israel) | si ista (B add vera sunt) quae narrastis (A narratis) et audistis et (A haec om) vidist. cum AB, item C si ista quae narratis et dicitis vidisse sunt .. Dabc edpr si vera sunt quae vidist. et audist. | Dic. illi qui exp. (B om qu. exp) cum AB .. C at illi .. edpr responderunt .. Dabc illi autem respondentes dixer. | dominus deus (Dab- om) patr. nostr. deus (ABC om pa. no. de.) Abr. etc | quia audiv. et vid. eum AB (C transilit ad eadem verba infra posita) .. Dabc sicut audivimus loquentem Iesum cum discipulis suis, et sicut vidimus eum ascendentem in coelum, veritatem dixim. (Da sic ver. dicim. vobis); item edpr quia vera sunt quae dixim. et audiv. eum loquentem -- in celum. | Dic. Iud. ad eos -- nuntiare (B ut illi nuntiaretis) nob., an (B aut) venist. (B om) orationem (B ration., sed postea bis orat.) d. dare (B reddertis sic). Dix. ipsi (A autem eis) -- ad eos (A om) -- ante omn. populum cum AB .. Dab Et

tionem venistis dare deo, de deliramento isto quid murmurastis ante omnem populum? Dicunt Finees sacerdos et Addas didascalus et Egias Levita ad archisynagogas et sacerdotes et Levitas Si verba ista quae locuti sumus, quae vidimus et audivimus, peccatum est, ecce sumus in conspectu vestro: secundum quod bonum est in oculis vestris facite nobis. Qui accipientes legem adiuraverunt eos nulli narrare verba deinceps. Et dederunt eis manducare et bibere, et eiecerunt eos extra civitatem, dantes eis argenteos et viros tres cum eis, qui perducerent eos usque Galilaeam.

³ Tunc consiliati sunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in Galilaeam, et concluderunt se archisynagogae, et concidebantur furore magno dicentes Quid hoc signum contigit in Israel? Dicunt autem Annas et Caiphias Quid tristes sunt animae vestrae? militibus debemus credere quia angelus do-

(D^b om) respondentes tres illi (D^b om) viri dixer. (D^a add et superaddentes sermones hos iidem tres viri dixer.) Si verba quae audivimus ab Iesu, et quod vidimus eum ascendentem in coelum (D^a coelos) tacemus (D^a laceamus) peccatum habemus (D^a habebim.) . . De Nam si verba etc omissis prioribus; item edpr Quod si tacerimus, pecc. habuerimus omissis reliquis | Dic. Finees (vide supra) sac. et Addas (ita AB) did. et Eg. Levita -- quae (A om) vid. et audiv. (ab his inde rursus accedit C) -- quod bonum est (C bonum quod videtur) -- fac. nobis cum AB, item C . . reliqui om | Qui accip. (C Quibus porrexerunt) leg. et adiurav. eos -- deinceps (C adiur. ut nullum dicerent verbum). Et dederunt -- extra (C foras) -- qui (C ul) perducerent (A perduxerunt) usque (B in, A usq. in) Galilaeam (AB add et abierunt in pace) cum AC, item B (sed ab adiur. eos [ad eiecer. eos aberrans] statim pergit extra etc) . . D^b item (passim differentes) D^{ae} edpr Statim exsurgentes principes sacerdotum tenentes legem domini coniuraverunt eos dicentes Iam nemini amplius adnuntiatis verba quae nobis locuti estis de Iesu. Et dederunt eis pecuniam multam, et miserunt cum eis tres (D^{ae} alios) viros ut deducerent eos in regiones suas (edpr et denunciantes pro et mis. usque suas) ut nullo modo (edpr ne) starent in Ierusalem.

3. Tunc consiliati sunt (A consilium fecerunt) Iud. inter se (B add ipsos) cum -- in Galilaeam (A -laea) et concluderunt se archisynagogae (B h. l. -gogi, sed nec alteram formam prorsus arcet. A clausurunt archisynagogae synagogas) et concidebantur (A irati sunt) furore magno (A ira magna) dicentes (C hucusque sic: Iudaei autem contristati multum concludentes 'se' in synagoga inierunt consilium intra se dicentes) Quid (A ob) h. s. (A add quod) cont. in Isr. (AB in Ierusalem) cum ABC . . D^{ae} edpr Congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se magnam lamentationem (edpr Congregatisque omnib. Iud. fecer. lament. magn.) dicentes Quid (D^{ae} add est) hoc (edpr om) sign. (D^{ae} add quod) factum est in Isr. (D^{ae} Ierusalem) | Dic. autem (C Tunc surrexerunt) Ann. et Ca. (C add dicentes) Quid (A Cur) tr. s. an. vestrae (C tristatur anima nostra) -- quia (A qui dicebant, B

mini descendit de coelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti? sed quia discipuli eius dederunt aurum multum his qui custodiebant sepulcrum et tulerunt Iesum, docueruntque eos ita dicere Dicite quia angelus domini descendit de coelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti. Nescitis quia Iudaeis non licet credere alienigenis aliquod verbum, scientes quia hi ipsi qui acceperunt a nobis aurum idoneum, sicut docuimus eos ita dixerunt?

CAPUT XV.

¹ Exsurgens autem Nicodemus stetit in medio concilio et ait Recte dixistis. Numquid et viri descendentes de Galilaea non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes? et ipsi narraverunt cum sacramento quoniam vidimus Iesum in monte Mambre sedentem cum discipulis suis,

quod diceb.) angelus (A add enim) -- monumenti? sed quia (AB Non ita est; sed quia [B om]) disc. eius dederunt -- tulerunt Iesum (C corpus eius), docueruntque (C ipsi docuerunt) eos ita dic. Dicite -- monumenti. Nescitis (C At non scitis) -- alienigenis (hanc vocem ex Dabc edpr assumi; facile poterat autem aliq. excidere) aliq. verb., scientes quis hi ipsi qui acceperunt (B nam ut scitis, acceperunt) -- sicut (B et sicut) -- dixerunt cum CB, item A (sed is post dederunt pergit eis aurum multum et sicut docuerunt eos ita dixerunt, omissis omnibus reliquis) .. Dabc edpr Annas autem et Caiph. consolantes eos dixerunt Numquid militibus qui custodierunt monumentum Iesu (edpr Numq. custodibus) debemus credere (edpr credendum est) dicentibus nobis (edpr om dic. no.) quoniam angelus revolvit lapidem de ostio monumenti (edpr om de ost. mo.)? Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt pecuniam (Db eis pecunias multas) ut haec dicerent et (edpr om h. dic. et) tollerent corpus Iesu. Hoc autem (Db om) scitote quia non (edpr om Hoc usq. quia) est credendum ullo modo (edpr om) alienigenis (Db est credere alien. ullum verbum), quia et a nobis acceperunt pecuniam copiosam, et secundum quod docuimus eos dicere sic omnibus dixerunt (haec brevius edpr). Aut nobis habent (Db ex nobis habuerunt) tenere fidem aut discipulis Iesu (edpr Aut nobis etc om)

XV, 1. Exsurgens autem (B om autem; A Et exsurg.) Nic. stetit (B om, item et infra) in med. concilio (A eorum) et ait (B dixit) cum ABC .. Dabc edpr Exsurg. vero (edpr om) Nic. dixit | dixistis cum ABC .. Dabc edpr loquimini (edpr loquimini), filii Israel | Numquid et viri (C illi viri iusti) descendentes (C qui descenderunt) de (AB a) Gal. non sunt (AB Gal. et ipsi) tim. dom. viri pac. mend. odientes (A tim. deum suum sunt viri mendac. dicentes? viri pacifici sunt. B tim. dominum non sunt viri mendaces, viri pacif. sunt. In utroque latere videtur vitium.) Et ipsi (C haec om; B nam) narr. cum sacr. quon. vidimus (B vidisse pro. qu. vi.) -- discip. (BC XI disc.) suis (B om) et quia (C om) doceb. (B et do-

et quia docebat eos audientibus nobis, et quia videm assumptum in coelum. Quod nullus interrogavit eo modo assumptus est in coelum. Et sicut docet nos scripti sacri libri quia et sanctus Elias assumptus est in coelum. Eliseus clamavit voce magna, et proiecit Elias melote super Eliseum: et iterum Eliseus proiecit melote super Iordanem, et transiit et venit Iericho. Et occurrunt ei filii prophetarum et dixerunt ad Eliseum Ubi est tuus Elias? Et dixit quia assumptus est in coelum. Interrogaverunt ad Eliseum Numquid spiritus rapuit eum et portavit eum in unum ex montibus? sed magis tollamus pueros nostros nobiscum et requiramus eum. Et confirmaverunt Eliseum, et ibat cum illis: et quaesierunt eum tribus diebus et tribus noctibus, et non invenerunt eum, quoniam assumptus est. Et nunc, viri, audite me, et mittamus in Israel et videamus ne alicubi assumptus sit Iesus

centem) eos aud. nob. (B se ipsum audientib., C om) et quia (C qualiter e. a. in coelum (C in caelo. B et se vidisse eum scandere coelum) cum Dabo edpr Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in Iericho qui dixerunt (edpr et dicentes) Vidimus Iesum loquentem cum discipulis suis in oliveti, et vidimus eum (edpr et pro super usque eum) ascendentem | Quod nullus int. eos quomodo (ita de coniectura scripsi; in cod. enim videtur esse) ass. est in coelum cum A (BC ob ὁμοταλάντων videntur | .. reliqui om) | Et sicut -- script. sacri libri quia et sanctus (B script. clus) Elias -- in coelum (B om. C hucusque sic: Nonne legistis in scriptis [videtur h. l. excidiase], Elias ass. est) -- et iterum Eliseus (C tim; B Eli. vero) pr. melot. (C om) ill. (B om mel. ill.) super (C in) (B haec om) et (B add errans) ven. (A in pro et ven.) Iericho. Et ad Elis. (B ad eum) -- Et dixit quia ass. (B Quibus ille dix. Ass., Ass.) -- Et dix. ad Elis. (B ei) Numq. (C At illi Numq.) spir. (B de magis (B haec om; C dixerunt ergo) toll. (B add ergo) -- nobisc. (C Et confirm. Elis. (haec om C) -- et (C sed) non inven. -- assumptus | vere ass.) est (C fuerat) cum ABC .. Dabo edpr Et docet nos scriptura quod Elias propheta (edpr om) assumptus est. Et interrogatus Eliseus a filiis prophetarum Ubi est pater noster Elias? dixit eis quia assumptus est. Et discipuli prophetarum ad eum Forsitan spiritus (edpr add eius) illum rapuit et portavit illum (Dabo om et pos. ill.) in montibus Israel. Sed eligamus viros et circumeuntes montes Israel forsitan inveniemus eum. Et deprecati sunt (edpr om Et usque Hel.), et ambulavit (edpr add Eliseus) cum illis tribus diebus et non invenerunt eum. | Et nunc viri (B Nunc ergo, C Nunc ergo carissimi) in omnem Isr. (C in omni Israel) -- ne alicubi assumptus -- ex montibus

iectus sit in unum ex montibus. Et placuit omnibus sermo iste. Et miserunt in omnibus montibus Israel quaerere Iesum, et non invenerunt eum; invenerunt autem Ioseph ab Arimathia, et nemo ausus fuit comprehendere eum.

² Et annuntiaverunt senioribus et sacerdotibus et Levitis quia circumivimus omnes montes Israel et non invenimus Iesum; invenimus autem Ioseph in Arimathia. Audientes autem de Ioseph gavisii sunt et dederunt gloriam deo Israel. Et consilium facientes archisynagogae et sacerdotes et Levitae, quo ordine mandarent ad Ioseph, acceperunt chartas et scripserunt ad Ioseph.

Pax tibi et omnibus quae tua sunt. Novimus quia peccavimus in deum et in te: et deprecatus es deum Israel, et

C n les. Christ. raptus alicubi a spiritu proiectus est.) cum ABC . . Dabc Et nunc (edpr Itaque) audite me, filii Israel, et mittamus viros in montes (edpr -libus) Israel, ne forte rapuerit spiritus Iesum, et forsitan inveniemus eum et agemus (edpr om eum et ag.) poenitentiam. | omnibus (C universis) sermo iste (A om iste; C quem locutus est Nicodemus) cum ABC . . Dabc omni populo consilium Nicodemi, item edpr sermo omni populo | Et mis. in omnibus mont. (C Mis. igitur ad omnes montes) Israel -- compreh. eum (A mittere in eum manum) cum ABC . . Dabc edpr et miserunt viros et (edpr et missis viris) quaerentes non invenerunt Iesum (edpr om). Et reversi sunt. (ita edpr; reliqui omissio sunt statim pergunt dixerunt Circumeuntibus, quae ad seqq. nostra pertinent.)

2. Et annunt. (A nunt., C Annunt. autem) sen. et sac. et Lev. (pro his C Iudaeis) quia (B dicentes) Circumivim. (A -iverunt) -- invenimus (A -nerunt) le.; invenim. autem (A tamen) Io. in (AB ab) Arim. Aud. autem (BC add Iudaei) -- gav. sunt (B add gaudio, C gaud. magno) et ded. (C dantes) -- deo Isr. cum ABC . . Dabc edpr et (Dabc om) dixerunt Circumeuntibus nobis (edpr Circumeuntibus) non invenimus Iesum, sed invenimus (edpr om) Ioseph in civitate sua Arimathia (edpr add est). Haec audientes principes et omnes populi gavisii sunt (edpr Quo audito gav. s. princ. sacerdotum) et glorificaverunt deum Israel (edpr om) quia inventus est Ioseph, quem incluserant in cubiculo et non invenerunt (edpr om in cub. etc). | Et consilium -- quo ordine mand. ad Ios. (C add ut veniret in Ierusalem. B om quo ord. etc), acceperunt chartas et scr. ad Ios. (C et inter cetera dixerunt mittere litteras sic continentes; A pro acc. etc et dixer.) cum ABC . . Dabc Et facientes congregationem magnam dixerunt principes sacerdotum Quo ordine possumus adducere Ioseph ad nos et loqui cum eo? Et tollentes tomum (De folium) chartae scripserunt ad Ioseph dicentes, item edpr facloque concilio quo ordine vocarent Ioseph, scripserunt ad eum thomo cartae dicentes

Pax tibi et omnibus (C omnia) quae tua sunt (C add honorande pater Ioseph et honorabilis omni populo Iudaeorum) cum ABC . . Dabc edpr P. tecum et omn. qui tecum sunt | Novimus . . Dabc edpr scimus | in de. et in te . . Da tibi et in deum | et (C et tu, B sed tu) depr. es (C add dominum) de. Isr. -- nostris (C add

liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres tuos et ad filios tuos, quia contristati sumus vehementer: quaesivimus te omnes, qui aperientes ianuam non invenimus te. Novimus quia malum consilium consiliati sumus adversum te, sed dominus supplantavit consilium nostrum adversum te. Honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo.

³ Et elegerunt ex omni Israel septem viros amicos Ioseph, quos et ipse Ioseph noverat amicos, et dicunt archisynagogae et sacerdotes et Levitae ad illos Videte: si suscepit epistolam et legerit eam, pro certo veniet vobiscum ad nos; si autem non legerit, scietis quia malignatur adversus nos, et salutantes eum in pace revertimini ad nos. Benedicentes autem eos dimiserunt. Venerunt autem in Arimathia ad Ioseph, et adoraverunt eum in faciem super terram et dixerunt Pax tibi et omnibus tuis. Et dixit Ioseph Pax vobis

inique agentibus). Et nunc dignare -- et ad filios tuos (A et fratres) -- sumus (ita ex Dab edpr; AB sunt) -- Quaesiv. te omnes -- cons. sumus (B om male te omn. usq. sumus) adv. te, sed (A et) -- cons. nostr. adv. te (A om adv. te et add et liberavit te de manibus nostris). Honorandus (A praem Et nunc) es, pa. Io. ab (pro ab A et honorabilis) o. p. (C pro Et nunc dignare etc sic: Novimus quidem quia consil. malum consiliati sumus adv. te, et dom. dissipavit cons. nostr. malum. Nunc ergo, reverende pater Ioseph, digneris reconciliari cum fratrib. tuis, cum de absentia tua nimium contristamur.) cum ABC .. Dab edpr Dignare ergo venire ad (edpr add nos) patr. tuos et ad fil. tuos (Da om et ad f. l.), qui (edpr quoniam) admirati sumus (De sunt) de assumptione tua. Scimus quia malignum consilium cogitavimus (Dac habuimus) adv. te, et dominus suscepit te (De om et d. s. te), et ipse dominus (edpr om te, item ips. dom) liberavit te de maligno consilio nostro. Pax tibi, domine (Da om) Ios., honorabilis (edpr add vir) ab omni plebe.

3. Et elegerunt .. C Eleg. itaque | ex omni (A add populo) Israel .. Dab edpr om | viros (C om) amic. Ios. (A om am. Io.) quos -- amicos (A add suos, C suos esse), et (C quibus) dicunt (BC dixer.) archisynagogae (B rursus -gogi) -- ad illos (B ad viros. C om archisyn. etc) cum ABC .. Dab septem viros amic. Io. et dixer. ad eos. Post vide edpr | Videte (AC om): si susc. ep. et leg. eam (B om), pro certo (B om) -- si autem (C add suscepit et) non legerit (A ab altero legerit ad alterum transiit), scietis (C scietis) -- in pace (C om) -- Benedic. aut. eos dim. (C om Benedic. etc) cum ABC .. Dab Dum perveneritis ad Ioseph, salutate eum in pace, dantes ei epistolam. Item edpr sic: et electis VII viris amicis Ios. miserunt ei epistolam, salutantes eum in pace (de his extremis vide Dab infra). | Venerunt (B Venientes) aut. (C Cumque venissent) in Ar. ad (B cum venisset. C invenerunt) Ios. et (B om) ador. eum in faciem (C in facies suas) -- omnibus tuis (B omnib. quae tua sunt, C omnia quae habes) -- vobis (AC vobis-

et omni populo Israel. Et dederunt ei totum epistolae. Suscipiens autem Ioseph legit, et amplexatus est epistolam, benedixitque deum et dixit Benedictus dominus deus, qui liberavit Israel ut non effunderet sanguinem innocentem: et benedictus deus, qui misit angelum suum et cooperuit me sub alis suis. Et osculatus est eos et apposuit eis mensam, et manducaverunt et biberunt, et dormierunt ibi.

⁴ Et mane surgentes, stravit asinam suam Ioseph et ambulavit cum illis, et introierunt in civitatem sanctam Ierusalem. Et occurrerunt ei populus omnis clamantes et dicentes Pax in introitu tuo, pater Ioseph. Quibus respondens ait Pax domini omni populo. Et osculati sunt eum omnes. Et oraverunt cum Ioseph, et expavescebant in visione eius. Et suscepit eum Nicodemus in domum suam, et fecit convivium magnum, et vocavit Annam et Caiphan et seniores et principes sacerdotum et Levitas in domum suam. Et iocum dan-

cum) et omni -- et ded. (C porrexeruntque) ei tom. ep. (BC epistolam). Susc. autem (B ergo, C itaque) -- et ampl. est ep. (haec B om; C et dum legeret ep.) benedixitque (C om que) -- dom. deus (A add Israel) -- effund. (A fund.) -- deus (B dominus, C dom. de.) -- et coop. (B ut eriperet) me -- apposuit (B posuit, C iussit apponi) eis (AC om) -- dorm. ibi (B om) cum ABC .. Dabc edpr Et pervenientes viri ad Ios. salutantes eum pacifice dederunt ei libellum epistolas (haec omnia edpr om). Et cum legisset (edpr perlecta epistola) Ioseph dixit Benedictus dominus (edpr om) deus (edpr add Isr.), qui liberasti (edpr -ravisti) Israel (Da me ab Isr.) ut non effunderet sanguinem meum. Benedictus deus (edpr om haec) qui protexisti (edpr et protexit) me sub alis tuis (edpr suis). Et osculatus est eos Ioseph (De est Ios. viros qui venerant; edpr osculatis VII viris) et suscepit (edpr susceptis) in domum suam.

4. Et (B om) mane surgentes (B -gens Ioseph. C Evigilantes autem), stravit asinam suam (C equum suum) Ios. (BC om) et amb. cum illis (BC haec om), et intr. (B abiit cum viris; C venit cum illis) in civ. sa. (B om civ. sa.) Ier. cum ABC .. Dabc Alia autem die ascendens Ios. asinum suum ambulavit cum illis, et perrexerunt (De pervener.) in Ier. .. edpr die II. pervener. in Ier. | Et occurrerunt (BC -rrit) ei pop. omn. (B pop. in templo) cum ABC .. Dabc Et cum audissent haec omnes Iudaei, occurrerunt ei obviam. Item edpr occurreruntque omnes Iud. | clam. et dic. Pax in intr. tuo (ita De edpr; Dab in introitum tuum) -- Quib. resp. ait (edpr Quib. Ioseph) Pax domini (edpr om) -- eum omnes cum Dabc edpr .. ABC om | Et oraver. (B oravit) cum (A om; B eum) Ioseph, et exp. (C exp. autem) in vis. eius (C omnes aspicientes eum) cum ABC .. reliqui om | Et suscepit -- principes sacerdotum (ita etiam C; B sacerdotes) -- Et iocum dantes et (pro his B et [in] iocum dati sunt laetantes) mand. et bib. cum Ios. (pro et iocum etc

tes et manducantes et bibentes cum Ioseph bened
deum, et ivit unusquisque in domum suam. Iosep
remansit in domo Nicodemi.

Alia autem die, quae est parasceve, vigilaverunt sac
et archisynagogae et Levitae veneruntque ad domum Ni
Et occurrit illis Nicodemus et dixit illis Pax vobis. Et d
ad eum Pax tibi et Ioseph, et domui tuae et domui Iose
introduxit eos Nicodemus in domum suam. Et sedit coi
et Ioseph sedit in medio Annae et Caiphae: et nemo al
loqui verbum. Et dixit ad eos Ioseph Ut quid vocas
Illi vero innuerunt oculis Nicodemo ut loqueretur cum
Aperiens autem Nicodemus os suum dixit Pater Iosep
quia venerandi didascali sacerdotes et Levitae quaerun
a te verbum. Et dixit Ioseph Interrogate. Tollente:

C cumque perfectum esset convivium) benedix. (B - dicentes) deum et --
(C benedicentes deum recesserunt). Ioseph vero -- Nic. (haec BC; A om
item BC .. Dabo Et suscepit eum Nic. in dom. suam, faciens magnam su
Item edpr suscepitque eum Nic. in d. suam.

Alia autem (ex BC; A om) die, quae est parasc., vigilav. -- ad d
cum A. Item BC Alia aut. die venerunt sac. et archisynagogi et Lev. (p
praedicti principes Iudaeorum) ad dom. Nic. .. Dabo edpr Alia (edpr Po
tem (edpr om) die parasc. (edpr om): iam vero statim sequuntur, q
post in nostro textu habentur, Ann. et Caiph. et Nic. dixer. ad Ioseph
sionem etc. Plura igitur hi codd. praetermittunt. | Et occ. illis Nic. (c
Scilicet Iosep pro -ph plerumque habent AB.) -- Pax tibi et Ios. (code
Iosep et Nic.) et dom. tu. et dom. Ios. (codex rursus Nicodemi. Ex seqq.
nomina Iosephi et Nicodemi his locis a librariis [codd. AB] confusa esse
textus graeci testimonium.) cum A; item B Et occ. illis dicens Pax vob
respondentes dix. Pax tibi et domui tuae, et Nicodemo et domui eius. C
Et occurrerunt eis Nicodemus et Ioseph. Reliqua vide post. | Et introd.
(haec B om). Et sedit concilium et (A om conc. et) Ios. sedit (A om) in
inter) Annae et Caiphae (B -am et -am) cum AB .. C et postquam s
se ad invicem, consederunt, sedente Ioseph in medio Ann. et Ca. | Et nei
eorum) ausus est (C audebat) loqui verb. (B ve. om; C interrogare Ios. i
dix. ad eos (B om) Ios. Ut (B om) quid vocast. me (A vocare me fecistis
.. C om | Illi vero (C Sed) innuer. (C innuebant) oculis (B om) Nic. i
(A om?) Ios. (B illo). | Aperiens autem Nic. os s. dixit cum AC .. B Si
Nic. dix. | Pater Ios. cum B, item A additis venerabilis omni populo I
ad Ioseph Venerabilis pater omni pop. Isr. | scis cum A .. B scias,
venerandi did. sac. et Lev. cum AB .. C principes sacerdotum | quae
cupiunt | audire a te verb. cum C .. A a te loqui verb. aliquod, B dicer
verb. | Et (B om) dix. Ios. (C At ille) Interrogate (A Quid vultis ut di
C Interrogetis, et ego respondebo) | Tollentes aut. Annas (AB plerum

Annas et Caiphas legem adiuraverunt Ioseph dicentes Da gloriam deo Israel, et da ei confessionem ut non abscondas a nobis ullum verbum. Et dixerunt ad eum Tristitia contristati sumus quoniam petisti corpus Iesu et involvisti in sindone munda, et posuisti eum in monumento. Ideo inclusimus te in domo ubi nulla erat fenestra, et clavem sigillumque posuimus in ianua: et una sabbati aperientes ianuas non invenimus te. Contristati ergo sumus valde, et stupor irruit super omnem populum dei. Ideoque vocatus es, et nunc annuntia nobis quod est factum.

⁵ Tunc inquit Ioseph In die paraseve circa horam decimam inclusistis me, et mansi ibi totum sabbatum plenum. Factaque media nocte, stante me et orante, domus ubi inclusistis me suspensa est a quattuor angulis, factusque est

item edpr) et Ca. legem (C Principes vero tollentes leg.) -- dicentes (C add Reverende pater Ioseph) -- da ei (A dic) confessionem ut non abscondas (A confess. Et quoniam pater es Ioseph amatus [hanc vocem dubito an recte legerim], non abscondas; B confess. Et quomvis acriter in te peccavimus, pater Ios., non tamen abscondas.) a (AB om) nob. ull. verb. cum CAB .. Dabre edpr Annas et Caiph. et Nicod. dixer. ad Ioseph Da confess. deo (Db om) Israel (edpr om) et manifesta nobis omnia de quibus (Db quae) interrogatus fueris | Et dix. ad eum (B Et aiunt) Trist. (B om) contr. sumus (C, omissis prioribus, Satis enim conturbasti nos) qu. pet. (C add a Pilato) co. Ie. et involv. (B add illud, C eum) -- eum (B id) in mon. (C add novo). Ideo inclus. (C reclus.) te in domo -- fenestra (C om in do. usque fenestr.). et clav. sig. pos. in ianua (pro his C et posuimus custodes custodire ianuam). Et una sabb. aperientes (C pro his Et quando aperuimus volentes te perdere) non inv. te. Contrist. ergo (C Unde contr.) sumus valde (C om) -- pop. dei (B pro Ideo inclus. usque dei breviter sic: Ideo te in carcerem misimus, et aperto carcere te non invento contristati sumus.) cum ACB .. Dabre edpr quia contristati (edpr Contr. enim) sumus quod sepelisti corpus domini (edpr om) Iesu. (edpr add ei) Includentes te in cubiculo non invenimus te: et admirati sumus nimis, et pavor nos comprehendit (edpr pro his expavescentes) usque dum (edpr donec) te suscepimus praesentem. | Ideoque -- quod est factum (A quae facta sunt) cum AB, item C rogamus ergo ut annunties nobis quod factum est .. Dabre edpr Coram deo ergo manifesta nobis quod (edpr quid de te) factum est.

5. Tunc inq. Ios. (C Cumque Ios. iurasset super legem dei, aperiens os suum dixit) In (C Vos scitis quia in) die (C om) parasc. circa (A om) horam dec. (A hora decima) incl. me (C add in carcerem), et -- plenum -- stante me et orante (C st. m. in oratione; A stansi me et oravi dominum) dom. (A do. autem, C subito do.) in qu. incl. me (A ubi inclusus sum) -- angulis (C add suis inter terram et coelum) cum ABC .. Dabre edpr Respondens autem Ioseph dixit Quando (Da Bene) reclusistis (De incl.) me in die paraseve (edpr -ves) ad vesperam, dum (Dae eum) stare in oratione die sabbati (Db -to; edpr om di. sabb.) media nocte (edpr add

coruscus luminis in oculis meis. Et tremebundus cecidit terram. Tunc quidam elevavit me a loco ubi cecideram plenitudine aquae perfudit me a capite usque ad pedes remque unguenti mirifici circa nares meas posuit, et cuit faciem meam ipsa aqua quasi lavans me, et oscula me et dixit mihi Ioseph, noli timere, sed aperi oculos et vide quis est qui loquitur tibi. Intendens autem visum, et tremefactus putabam fantasma esse. Oratione et praeceptis loquebar ei: ipse vero mecum dicebat. Ad eum Rabbi Elias es tu? Et dixit mihi Non sum ego. Et dixi Quis es, domine? Et dixit mihi Ego sum cuius corpus a Pilato petisti et involvisti in sindone et sudarium posuisti in faciem meam, et posuisti me numento tuo novo, et lapidem ad ostium monumenti posuisti. Tunc ego dixi loquenti mihi Ostende mihi, domine, ubi posuisti te. Et duxit me ostenditque mihi locum ubi posuisti eum, et sindonem quam miseram ei, sudariumque quod

sequenti) suspensa est domus a quatuor angulis (D^a angelis, item De?) | est cor. (B facloque corusco) lumin. (AB om) in oc. me. cum CAB .. D^a vidi Iesum sicut fulgorem lucis | et (B om) tremeb. (C add factus prae timore) cec. in (A super) terr. cum ABC .. reliqui et prae timore cec. in terr. | Tunc quidam elev. (C Elev. me qu.) me a lo. ubi cec. (B om a -- odoremque (C et odor) ung. mirif. (B om) circa -- confricuit (B et C conspiciavit, sed is a mirifici statim ad conspici. transilit) -- ipsa (C aqua -- et dixit mihi (BC dicens) -- quis (B qui) est qui loqu. tibi. autem (A intendi et; C aperiens autem oculos meos intellexi et) -- putabam) -- oratione autem (B om) et praeceptis (C praeces) loq. ei (A oratione usq. ei): ipse vero mecum dic. (A loquebatur mihi) -- ad eum (B ipse usq. ad eum) -- Quis (C add ergo) es tu? -- a Pilato (A om) rium pos. in (A super) faciem me. (B sudario faciem cooperuisti) et pos. in tuo (C om) novo -- ad ost. mon. advolv. (ita B; A revolv. ad ost. mon. volv. ab ostio speluncae). Tunc ego (C Et) di. loq. mihi (C om loq. mi.) te cum ABC .. Dabo Iesus autem tenens manum meam elevavit me de terra perfudit me. Et extergens faciem meam osculatus est me et dixit mihi Non Ioseph: respice in me et vide qui (D^a quia) ego sum. Ego autem (D^b Et et dixi Rabboni Helias. Et dixit ad me Non sum Elias ego, sed sum Ieremias, cuius corpus sepelisti. Ego autem dixi ad eum Ostende mihi monumentum ubi posuisti te .. edpr omnia om | Et dux. (C Et tunc addux.) me (A haec quam miser. ei (C haec om) -- in fac. eius (A et sudarium et sindonem volvi eum) cum ABC .. Dabo edpr Iesus vero tenens manum meam (ed m. m. Ies.) deduxit me in locum ubi sepelivi (D^a posui) eum, et ostendit

volveram in faciem eius: et cognovi quia Iesus est. Et apprehendit me manu sua et posuit me in medio domus meae ianuis clausis, posuitque me in lectulo meo dixitque mihi Pax tibi. Et osculatus est me et dixit mihi Usque quadraginta dies non exeas de domo tua: ecce enim vado ad fratres meos in Galilaeam.

CAPUT XVI.

¹ Audientes autem archisynagogae et sacerdotes et Levitae verba ista a Ioseph, facti sunt tanquam mortui et corruerunt in terram, et ieiunaverunt usque ad horam nonam. Et rogaverunt eos Ioseph et Nicodemus dicentes Surgite et state super pedes vestros, et gustate panem et confortate animas vestras, quoniam crastina die sabbatum domini est. Et surrexerunt et rogaverunt dominum, et manducaverunt et biberunt, et abierunt unusquisque in domum suam.

Sabbato autem sederunt didascali et doctores conqui-
rentes ad invicem et dicentes Quae est iracundia haec quae
supervenit nobis? quia novimus patrem et matrem eius. Di-

donem et fasciale (-lem edpr) in (edpr om) quo caput (De corp.) eius involvi (Dac -veram). | Et (C add tunc manifeste) cogn. qu. Ies. (C add Christ.) est (A erat) -- in medio dom. meae (A in domo mea) posuitque (C et paucivil) -- lectulo (C lecto) meo -- non exeas (B exies) -- ecce enim (B ego, C enim ego) vado (B vadam) -- in Galilaeam cum ABC .. Dabc edpr Tunc cognovi (edpr cogitavi) quia Iesus est, et adoravi eum et dixi Benedictus qui venit in nomine domini. Iesus vero tenens manum meam duxit me in Arimathiam in domum meam et dixit mihi Pax tibi, et usque in (edpr ad) quadragesimum diem non exeas de domo tua: ego enim (Dac autem, edpr om) ambulo (Db -labo, De vadam, edpr vado) ad discipulos meos.

XVI, 1. Aud. autem (B om) arch. et sac. (B om et sac.) et Lev. (haec ex reliquis assumsi; AB om; C scribae [sine et]) verba ista a Ios. (B om) -- nonam. Et rogaverunt -- Surg. et. (A om) state -- sabb. domini (B om) est -- in dom. suam cum A, item (passim leviter differentibus) BC .. Dabc edpr Cum haec omnia audissent (edpr Audientes) principes sacerdotum et ceteri sacerdotes (edpr om et c. sac.) et Levitae, obstupescunt et veluti mortui ceciderunt super (Da in) facies suas in terram (iam statim ad ea quae infra sequuntur pergitur.)

Sabbato autem (B om; A Et altero die) seder. (C congregati sunt in synagoga) did. et doct. (C om d. et d.) -- iracundia (C indignatio) -- quia novim. (A qu. vidim., C non [nos?] enim novim.) p. et m. eius cum ABC .. Dabc edpr et exclamantes ad se (edpr ad invicem) dixer. Quid est hoc signum quod factum est in Ierusalem (De in Isr., edpr om)? novimus (edpr scimus enim) pa. et ma. Iesu |

xit Levi didascalus Parentes eius novi timeutes deum et ab oratione nunquam discedentes et decimas ter in anno dantes. Et quando natus est Iesus, levaverunt eum parentes eius in loco isto et sacrificia et holocausta dederunt deo. Nam et maior didascalus Simeon tulit eum in brachia sua dicens Nunc dimittis servum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Et benedixit Mariam matrem eius et dixit Annuntio tibi de puero isto. Et dixit Maria Bonum, domine mi. Dixitque Simeon Bonum. Et dixit iterum Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur: et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes.

² Dixerunt autem Iudaei ad Levi Et tu haec quomodo

Dix. (B add autem) Levi did. (AB add doctor. C sic: Quidam legis doctor Levi nomine surrexit et dixit) Parentes eius novi (AB novimus) -- dantes (BC reddentes) -- levaver. (B obtuler., C adduxer.) eum par. eius (B om p. e.) in loco isto (C in templum) -- deo (A domino, C deo Isr.) cum ABC .. Dabc edpr Dixit (Dac add et) quidam Levita (edpr Levi) Ego cognovi quod pater et mater eius erant (pro his Dac edpr cogn. multos de cognatione sua) timeutes deum, et cum orationibus semper in templo hostias et holocausta offerentes deo Israel. | Nam et maior did. Simeon -- dicens (B add ei. C sic: Accipiens quoque eum magn. did. Si. in ulnas suas exclamav. dic.) .. Dabc edpr Et quando suscepit eum magnus (edpr summus) sacerdos Sim. (Dc add cum oblatus est puer in templum) tenens eum (Dac edpr in) manibus dix. ad eum | B om sec. verb. tuum; Dc om eadem usque plebis tuae Isr. | Et bened. Mariam (B -iae) matrem (B -tri) et dix. (BC dicens) cum ABC .. Dabc edpr Similiter et ipse Sim. bened. Mariam ma. Iesu (edpr eius) et dixit | Annuntio -- isto (B om isto): ita ABCDabc edpr germ .. edpr om | Et dix. Mar. Bonum (A Bene) do. mi (C meus) -- Bonum. Et dix. iterum (C om Bon. Et di. iter.) cum AC .. reliqui om | Ecce (B om) pos. est hic (B om) cum ACB, item edpr .. Dabc Hic positus est | et resurrectionem cum A''CD^b edpr .. A^bBDac et in res. | in Israel cum ABC edpr .. Dabc om | cui contrad. cum ABC edpr .. Dabc contradictionis | et tuam ipsius -- gladius .. C tuam vero animam consumet eius rumphea | dum revelentur m. c. (Dac et revelabuntur de multis cordib.) cog. cum D^bac edpr germ .. reliqui om (edpr post contradicetur habet etc). Praeterea B add Et dixit Simeon quippe bonus.

2. *Dix. autem Iud. ad Levi* cum C; item AB Dicunt didaschali (ita codd. plerumque) et Levitae .. Dabc edpr edpr germ om haec et seqq., usque dum sequitur *Dixerunt principes sacerdotum etc Venite mittamus etc.* | Et tu haec qu. no. cum

nosti? Dicit Levi Non scitis quia ab ipso didici legem? Dicunt ipsi de concilio Patrem tuum volumus videre. Et exscrutati sunt patrem eius et didicerunt, eo dicente Quid non credidistis filio meo? Beatus et iustus Simeon docuit eum legem. Dicit concilium ad rabbi Levi Verus est sermo quem dixisti. Dixerunt principes sacerdotum et archisynagogae et Levitae ad semetipsos Venite mittamus in Galilaeam ad tres viros qui huc venerunt et narraverunt de doctrina et assumptione eius, et dicant nobis quomodo viderunt eum assumptum in coelum. Et complacuit sermo iste omnibus. Tunc miserunt tres viros in Galilaeam et Euntes, inquiunt, dicite rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae Pax vobis et vestris. Inquisitiones multae factae sunt in concilio de Iesu: ideo directi sumus ad vocandum vos in sanctum locum, in Ierusalem.

Profecti sunt viri in Galilaeam, et invenerunt eos seden-

C .. AB Ecce (B om) quom. ista (A om) vidisti | Dic. Levi cum AB .. C Levi respondit | A Noscitis (sic) | Dicunt ipsi de conc. (B Dicit concilium) cum AB .. C et dixer. Iudaei | videre .. C scire | exscrutati (B scrut.) sunt cum CB .. A exscrutaverunt | didicerunt, eo dicente cum B .. A didic. ab eo. Et dixit pater eius ad eos .. C ista et seqq. comprehendit his: didic. ab ipso illud quod dixerat filius | credidistis cum B .. A creditis | B Beatus Simeon iustus | sermo .. A add tuus | Dixer. (A add ergo) principes -- ad semetips. (C Praeterea princ. sacerdot. et totum concilium dixer. ad sen.) Venite (B om; A add et) mittamus cum ABC .. Dabc edpr Tunc (edpr om) dixer. (Dabc add omnes) Iudaei Mittamus | qui huc venerunt -- et (B add de) ass. eius, et (B ut) dicant -- in coelum cum AB .. C qui annunciarunt nobis quod viderant Iesum assumptum in coelo .. edpr qui dixer. ipsum se vidisse ascendentem in celum .. Dabc qui dixer. se eum vidisse loquentem (Db om) cum discipulis suis in monte oliveti | Et complac. (AC plac.) se. ist. (B om se. ist.) omnib. (C add de concilio) .. Dabc edpr om | Tunc miserunt tr. vi. in Gal. et (haec omnia A om) Euntes, inquiunt (A Euntes inq. et, sic) Dicite (C sic: Direxerunt ergo viros tr. pro eis; quibus commiserunt Dicite) ra. Addae (A Addas, C Adam) -- Egiae (AC Egia) cum ABC .. Dabc edpr haec una cum seqq. pluribus om. Illi enim post in monte oliveti statim pergunt Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno ore etc; Item edpr Tunc Anna et Cayphas dixerunt Lex nostra continet etc. Cum illis facit etiam edpr germ. | Pax vo. et ve. cum C .. AB Pax vobis (A add cum) | de Iesu cum BC .. A de vobis | Ideo (C propterea) .. A om | directi .. C missi (vide ad graeca pag. 258.) | ad vocandum vos cum A .. BC ad vos advocandos (B om) ut veniat | in sanct. locum in cum B, item A in sanctam civitatem .. C in

Profecti (C add igitur) -- et invenerunt cum AC .. B Legati venientes in Galilaeam invener. | eos .. C illos tres viros iustos

tes et meditantes legem. Et salutaverunt eos in pace. Et dixerunt Cur venistis? Dixerunt legati Clamat vos concilium in sanctam civitatem Ierusalem. Audientes vero viri quia quaeruntur a concilio, oraverunt deum, et recubuerunt cum viris et manducaverunt et biberunt cum eis. Mane surgentes sunt profecti Ierusalem cum pace.

Et in crastino sedit concilium, et interrogaverunt eos dicentes Manifeste vidistis Iesum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos et assumptum in coelum?

³ Dicit primus Addas didascalus Vere vidi eum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos: et nubes lucida obumbravit eum et discipulos, et ascendit in coelum; et discipuli eius orabant super faciem in terra. Vocantes autem Finees sacerdotem et ipsum interrogaverunt dicentes Quomodo vidisti Iesum assumptum? Et ipse dixit sicuti ille. Rursumque tertium rabbi Egia vocantes et interrogantes, di-

Et salutāv. (A salutantes) eos in pa. Et (A om) dix. Cur venistis? Dix. leg. Clamat. (A pro Cur etc sic: ad eos qui venerant ex parte concilii Clamat) - - civ. Ierus. . . C quibus dixer. verba eisdem a principibus commissa. | Audientes - - cum viris (A illis), et mand. et bib. cum eis (B om et mand. usq. eis). Mane surgentes (pro his A et) sunt prof. (A prof. su. cum eis in) Ier. cum pace cum AB . . C viri ergo illi audito praecepto principum Iudaeorum statim venerunt in Ier.

Et (B om) in crastino (A -stinum) sedit (B consed. conc. et interrogaverunt (B -vit) eos dicentes (B dicens) - - Ies. sed. (haec A om) - - doc. disc. su. (A om do. d. su.) et (A Iesum) assumpt. (A ascendentem) in coel. cum BA . . C pro his et seqq. sic: principes vero sacerdotum diviserunt eos quemlibet per se, et interrogaverunt eos quomodo viderunt Iesum docentem discipulos et quomodo viderunt assumptum in coelum. Qui respondentes dixerunt per ordinem sicut viderant: et sicut dixit primus, sic secundus et tertius. Item Dabc Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno (Dbc Hoc facto venientes et interrogati uno) ore dixerunt Vivit dominus deus Israel quia manifeste vidimus Iesum colloquentem (Db om) cum discip. suis (Db eius) in monte oliveti et (Db om in m. ol. et) ascendentem in coelum. Tunc (Db omnia quae seqq. usque se vidisse Iesum om) Annas et Caiphas segregaverunt eos ab invicem et interrogaverunt (Dc segregatos eos ab inv. interrogantes) eos sigillatim (Dc singulatim). Qui (Dc om) unanimiter veritatem confidentes dixer. se vidisse Iesum (Dc unanim. dixer. quia viderunt Iesum ascendentem in coelum).

3. Dicit pr. Addas (A add didaschalus) Vere (A om) vidi eum sed. in mo. Mā. doc. (A vidi eum euntem in coelum et primo doc.) disc. su. et (A add subito) nubes - - et disc. et asc. in coel. (A om et disc. usq. coel.); et disc. eius or. su. fac. (B add eius) in terra (A terrae) cum BA . . de reliquis vide ante | Vocantes autem Finees - - sicut prim. et secundus cum AB (in paucis differunt) . . de reli-

xit ille sicut primus et secundus. Dixeruntque qui erant in concilio Lex Moysi continet per os duorum vel trium constare omne verbum. Dicit Abudem didascalus quidam doctorum Scriptum est in lege Ambulavit Enoch cum deo et translatus est, quia tulit eum deus. Iairus didascalus dixit Et sancti Moysi mortem audivimus et non vidimus: scriptum est enim in lege domini Et mortuus est Moyses ex ore domini, et non cognovit vir sepulturam eius usque in praesentem diem. Levi rabbi dixit Quid est quod rabbi Simeon dixit Ecce iste iacet in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur? Isaac rabbi dixit Scriptum est in lege Ecce ego mitto angelum meum, qui antecedit faciem tuam custodire te in omni via bona: quia nomen eius attuli novum.

⁴ Tunc Annas et Caiphas dixerunt Recte dixistis quia haec scripta sunt in lege Moysi, quia mortem Enoch nemo vidit et sancti Moysi sepulturam nemo nominavit. Iesus autem verbum dedit Pilato, et vidimus eum flagellari et sputa

quia iam relatum est. | Dixeruntque qui er. in co. (B om qui er. in co.) Lex Moysi (sic) cont. cum AB .. C tunc dixer. quidam de concilio quod in lege Moysi continetur .. Dabc. edpr tunc Annas et Caiphas dixer. Lex nostra continet | per os (Dabc edpr in ore, C quia in ore) duor. vel tr. (Dabc add testium. A sic: per duorum testimonium et per trium) constare (ita AB. CDabc edpr stat, Dc stabit) o. verb. | Dicit Abudem (ita C; B Abundes) didasc. quid. doctorum (C Quid. autem didasc. et legis doctor Abudem nomine dix.) Scr. est in lege Ambulavit (A omisis prioribus Et amb.) -- deus (B dominus) cum BCA .. Dabc edpr Sed quid dicemus (edpr dicamus, Dac dicimus)? quia (edpr nam; Dac om) beatus Enoch placuit (Db compl.) deo, et translatus est verbo dei (edpr add in paradisum) | Iairus did. dix. Et (C om) sa. Moysi (-si cum ABC) -- ex ore domini (C dei) -- praesentem (C hodiernum) diem cum ABC .. Dabc edpr et beati Moysi sepultura non invenitur (Dc ignoratur); praetereaque Dbc add et Heliae prophetae mors non invenitur, item edpr neque legitur mors Heliae prophetae. | Levi -- Quid est quod (ita C omisso quod; A Et, B quod) rabb. (A om) Sim. (A add sanctus) dix. (A ista intulit) Ecce -- contradicetur cum ABC .. reliqui om | Isaac -- Ecce ego (BC om) -- qui antecedit (pro his AC ante) fac. tu. custodire te (A om) in o. v. b. (B qui custodiat omnes vias bonas; C qui praeparabit viam tuam ante te), quia (B et) nom. eius attuli (B attulit) novum (C om quia usq. novum) cum ABC .. reliqui om

4. Tunc Annas (AB Anna) et -- Moysi (B om) quia mortem Enoch (A mort. Eliae, BC Enoch omisso mort.) -- Moysi (ita A; BC Eliae) sepulturam (BC mortem) nemo nominavit (A agnovit) cum ABC .. reliqui om | Iesus autem cum Dabc edpr .. AC Nam Iesus .. B Iesus | verb. dedit Pilato, et (A add quia. Hoc et

accipere in faciem suam, et coronam de spinis posuerunt ei milites, et sententiam accepit a Pilato; et modo crucifixus est, et eum felle et aceto potaverunt, et duo latrones cum eo crucifixi sunt, et lancea latus eius perforavit Longinus miles; et corpus eius postulavit pretiosus pater noster Ioseph, et resurrexit, et sicut dicunt didascoli tres viderunt ipsum assumptum in coelum. Et Levi rabbi est testificatus quae dicta sunt a Simeone seniore quoniam positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur.

Tunc didascalus Didas dixit ad omnem congregationem Si omnia quae isti testificati sunt in Iesu facta sunt, a deo sunt, et ne fiat mirabile in oculis nostris. Dixerunt ad invicem principes synagogae et sacerdotes et Levitae quoniam lex nostra continet dicens Erit nomen eius benedictum in se-

seqq. quia propius ad graeca nostra accedunt) vidimus eum flag. et spula (A -lus) accip. in fac. suam (A in fac. eius iactari), et -- ei milites (B add in capite) -- et modo (A quia) -- et eum (B om) felle et ac. potaverunt (B potatus est) et (A add quia) duo -- miles (C hucusque sic: nam Iesus manifeste flagellatus est et in cruce positus cum duob. aliis latronibus, cuius etiam latus perforav. Long. mil.), et (A add quia) corpus (C corp. etiam eius) -- pretiosus (C om; B dominus) pa. no. Ios. (B Ios. pa. no. et in monumentum posuit), et (C quod; B add tertia die) resurr. (C add a mortuis), et (A nam) sicut dicunt (B om sic. dic., A om tantum dic.) did. tr. (A add qui) vider. ipsum (AB eum) ass. (B ascendentem) in coel. cum ABC .. Dabc edpr traditus est (edpr add a) Pilato, flagellatus, consputus (Db sputatus), spinis coronatus, crucifixus, lancea percussus (Dabc lanc. perc. et crucif.), in ligno (edpr om) mortuus et sepultus est, et corpus eius pater venerabilis Ioseph sepelivit (Dc sep. est a Iosepho venerabili patre) in sepulcro novo (edpr om est, et usque novo), et testificatus est (Dc add nobilis Ioseph. Edpr ei venerab. Ios. testatur) eum vidisse vivum (Dc add post mortem). Et tres viri illi testificati sunt vidisse eum colloquentem (Db om) cum discipulis eius in monte oliveti et (Db om) ascendentem in coelum (edpr breviter Et tr. viri testati sunt se vid. eum ascendentem). | Et Levi rabbi -- Simeone seniore: ita B; paucis differant AC. Reliqui vero post ascendentem in coelum nihil addunt. | quoniam -- contradicetur cum C; AB om

Tunc (C add quidam) did. Didas (AC nomen om) -- congregationem (C multitudinem Iudaeor.) Si omnia quae -- in Iesu (A in Ierusalem; B om in Ie. sa. sunt) facta sunt, a deo sunt, et ne (haec ita C; AB minus recte) fiat -- nostris. Dixer. ad invicem (B om) -- quoniam (B om) -- continet dicens (B dicit) Erit (C pro Dixerunt etc sic: Scriptum est enim in lege nostra Et erit) -- benedict.

cula: ante solem permanet locus eius et ante lunam sedes
eius: et benedicentur in eo omnes tribus terrae, et omnes
gentes servient ei: et reges de longinquo venient adorantes
et magnificantes eum.

(C om) *in secula* (B -lo) -- *permanet* (B -nebit) *locus* (BC nomen) *eius* -- et
(B om) *omn. gent. serv. ei* (B om *serv. ei.* C om *et omn. g. s. ei*): et (B om)
reges (AB om) -- *adorantes* (B om) et *magnificantes* (B -cabunt) *eum*.

EVANGELII NICODEMI PARS ALTERA .

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE A.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Et exsurgens Ioseph dixit ad Annam et Caipham Vere et bene admiramini quoniam audistis quod yisus est Iesus de morte vivus ascendisse in coelum. Vero plus admirandum est quia non solus resurrexit a mortuis, sed multos alios mortuos de monumentis resuscitavit vivos, et a multis visi sunt in Ierusalem. Et audite me nunc, quia omnes scimus beatum Simeonem sacerdotem magnum, qui suscepit manibus suis Iesum infantem in templo. Et ipse Simeon habuit duos filios, germanos fratres, et nos omnes in dormitione et in sepultura eorum fuimus. Ambulate ergo et videte monumenta eorum: aperta enim sunt, quia surrexerunt, et ecce sunt in civitate Arimathia, simul viventes in orationibus. Et quidem audiun-

I, 1. Et exsurgens (Db surgens) cum edpr Db .. Dac Exsurg. autem | Vere et (edpr om) bene | edpr om Iesus de morte vivus | Vero (ita Dc; Dab vere, edpr sed) plus (Da om) | non solus cum edpr .. Dabc non solum | sed multos alios (Dac etiam pro mu. al.) mort. de monum. (edpr om) resusc. (edpr secum susc.) vivos (Dac edpr om) | in Ierusalem .. Hal in civitate nostra, et add quos nos increduli non vidimus. Similiter edpr germanica die ir ungläubigen nit glaubt habt, das sy lebendig weren. | quia (edpr om) omn. scimus cum Db edpr .. Dac qu. omn. cognovimus | Edpr sic: omnes scimus Symeonem magnum, qui in templo Iesum suscepit manibus suis, habuisse duos filios germanos, et nos omnes in dormitione sepulturae eorum interfuimus. | in orationibus .. edpr orationibus vacantes | Et (ita Dc, Db om) quidem audiuntur cum Deb, item edpr Audiuntur quidam (cor-

tr clamantes, cum nemine autem loquentes, sed sunt ut mortui silentes. Sed venite ambulemus ad istos, cum omni honore et moderatione perducamus eos ad nos. Et coniurantes eos, forsitan loquentur nobis de resurrectionis eorum mysterio. . . .

² Haec audientes omnes gavisii sunt. Et euntes Annas et Caiphas, Nicodemus et Ioseph et Gamaliel non invenerunt eos in sepulcro eorum; sed ambulantes in civitatem Arimathiam ibi eos invenerunt, flexis genibus et orationi vacantes. Et osculantes eos cum omni veneratione et timore dei perduxerunt eos Ierusalem in synagogam. Et clausis ianuis tollentes legem domini posuerunt in manibus eorum, coniurantes eos per deum Adonai et deum Israel, qui per legem et prophetas locutus est patribus nostris, dicentes Si Iesum esse creditis qui vos a mortuis resuscitavit? dicite nobis quomodo resurrexistis a mortuis.

³ Hanc adiurationem audientes Karinus et Leucius contremuerunt corpore et conturbati corde gemuerunt. Et simul respicientes in coelum fecerunt signaculum crucis digitis suis

rigendum est quidem) . . Da Quidam audiunt | sed sunt . . Da om sunt | Sed venite -- ad istos, cum . . edpr Eamus ad eos et cum | Et coniurantes eos (Db om eos) cum Db; item Da et si adiuraverimus eos . . edpr et coniurati | de resurr. (Dc - ctione) eorum (Dc add et de) myst. (Dc add hoc) cum Dbc . . Da de resurrectione eorum mysteria quaedam, item edpr omissis eor. myst. qu.

2. omnes gav. sunt cum Db edpr . . Dac Iudaei gav. s. omnes valde | edpr om et Ioseph | flexis (Db fixis) genibus et orationi vacantes (Db om et or. vac.) cum Db Hal . . Lipsed flexis in terram genibus orantes, item edpr germ . . Dac in oratione flex. gen. intentos. Edpr sic: non invener. eos in sepulcris sed in Arim. civitate. Et osculantes etc | Si Iesum (cod. ipsum) esse creditis (Dc Si creditis quod ipse sit Iesus) -- dicite (Dc et renunciate) nobis -- a mortuis cum Db, item Dc, item edpr germ ob ir glaubt das Jesus hab euch erweckt von dem tod, und sagt uns wie ir erstanden seyl . . Da Si ipsum esse creditis Iesum qui -- dicite nobis quod vidistis et quomodo resuscitati estis a mortuis | Edpr Et (om clausis -- in manib. eorum) coniurantes eos per legem domini Israhel si ipsum [corrigere Iesum] crederent esse qui de mortuis eos suscitavit.

3. adiurationem . . edpr coniur. | Karinus et Leucius: ita prorsus Db C Hal . . nomen prius exhibent Carinus AB Havu Amb Lipsed edpr edpr germ etc, item Carrinnus Ambb; Charinus Dac: alterum vero Amb Leulius; AB Lentius, Dac Lenthius; edpr Leuncius, Havu Leontius, edpr germ Leuntius; Amb Leuntius, Lipsed Leucinus | Edpr om contremuerunt usque Et simul

in linguas suas, et statim simul locuti sunt dicentes Date nobis singulos tomos chartae, et scribamus quod vidimus et audivimus. Et dederunt eis. Et sedentes singuli scripserunt dicentes

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Domine Iesu Christe, mortuorum resurrectio et vita, permitte nobis loqui mysteria per mortem crucis tuae, quia per te coniurati sumus. Tu enim iussisti servis tuis nemini referre tuae divinae maiestatis secreta quae in inferis fecisti. Nos autem cum essemus cum omnibus patribus nostris positi in profundo in caligine tenebrarum, subito factus est aureus solis calor purpureaque regalis lux illustrans super nos. Sta-

in linguas suas .. Da in linguis suis. Edpr et (pro fecerunt) signaculo crucis linguas suas signantes | Et statim simul (Dac sic) -- singulos tomos (nescio an praestet singulis tomos) ch. et scribamus quod (Dac scribemus vobis omnia quae) vid. et aud. (Dac om et aud.) .. edpr dixerunt Date nobis cartas ut scribam. quae vid. et audir. Similiter brevitate utitur edpr germ: Da Carinus u. Leunlius hörten diese beschwerung, da haben sy zytlert in irem leyb, unnd betriibt in irem hertzen, und haben mit ainander auffgeschawet in den hymel gesprochen, Gebt uns ain buch der ausslegung, und so wöll wir schreyben das wir gesehen und gehört haben.

II, 1. Dom. Ies. Chr. cum edpr Havn, item Hal Lipsed edpr germ addito deus; Db I. Chr. dom. deus .. Da (item De?) Dom. Iesu et pater deus | mortuorum (Lipsed edpr germ add vera) res. et (eadem om) vita (eadem viventium vita, Hal vita viventium) | Edpr germ sic Herr Jhesu Christe, got und ain ware urstend der todten, ain leben der lebendigen. | myst. per mort. cruc. tuae cum Db .. Dac mysteria tua quae post mortem crucis tuae vidimus .. Havn mysteria quae post mortem crucis fecisti .. Lipsed Hal divina (Lipsed om) maiestatis tuae mysteria, item edpr germ die haymlichkeit deiner mayestat, die du durch den todt deines Creutz gethon hast (eadem add Hal Lipsed?) .. edpr myst. tuae crucis | per te coniurati (Da adiur.) sumus cum Db Havn, item edpr germ .. De coniur. su. per nomen sanctum tuum .. edpr om (quia coniungit statim cum iussisti servis tuis nemini etc) | servis tuis cum Dac edpr, item addito per Michaellem archangelum Lipsed .. edpr germ Db om | iussisti et nemini referre .. Da prohibuisti et ne referrent | qu. in inf. (Da apud inferos) fec. .. edpr quae in inferno sunt, omissis tuae div. mai. | Nos autem (edpr igitur) cum Dac edpr germ .. Db om autem | omnibus cum Db Amb edpr germ .. Dac edpr om | positi in prof. (Da add inferni) .. De Amb om | in calig. tenebr. .. edpr caliginis | aur. sol. calor cum Dbe Amb edpr .. Fabricius pro calor edidit color. Havn aeris atque solis splendor. Edpr germ ist gemacht worden über uns ain künighliche scheynends liecht in guldner farb der Sonnen (Hal subito facta est in aureo solis lumine purpureoque regali quaedam lux illustrans super nos. Similiter Lipsed.) | regalis .. Da realis, edpr om | super

timque omnis generis humani pater cum omnibus patriarchis et prophetis exultaverunt dicentes Lux ista auctor luminis sempiterni est, quae nobis promisit transmittere lumen coaeternum. Et exclamavit Esaias et dixit Haec est lux patris, filius dei, sicut praedixi cum essem in terris vivus Terra Zabulon et terra Nephthalim trans Iordanem, Galilaeae gentium, populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam; et qui sunt in regione umbrae mortis, lux fulgebat inter eos. Et nunc advenit et illuxit nobis in morte sedentibus.

² Et cum exultaremus omnes in lumine quod superluxit nobis, supervenit nobis genitor noster Simeon, et exultans dixit nobis Glorificate dominum Iesum Christum filium dei: quia ego cum suscepim infantem natum in manibus meis in templo, et compulsus spiritu sancto dixi ad eum confessus quia nunc viderunt oculi mei salutare tuum, quod praeparasti in conspectu omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Haec audiens omnis multitudo sanctorum plus exultaverunt.

³ Et posthaec supervenit quasi heremicola, et interrogatur ab omnibus Quis es tu? Quibus respondens dixit Ego sum Iohannes, vox et propheta altissimi, praevis ante fa-

(edpr om) nūs .. D^a om | Statimque cum D^c edpr .. Dab om que | omnis .. edpr totius | lumen (edpr om) coaeternum .. D^c add suum, edpr sanctum suum | Esaias cum D^b edpr edpr germ .. Dac add propheta | lux patris filius dei cum D^b .. edpr germ dises licht ist der Sun des vatters .. edpr lux filii dei patris .. Da lux pa. et filii dei | Galilaeae gentium cum D^b .. edpr edpr germ maritima .. Dac om | sedebat cum D^c edpr edpr germ, item ambulabat D^a .. D^b sedet | vidit cum Dac edpr edpr germ .. D^b videbit | et qui sunt cum D^b .. Da et qui habitabant, edpr germ die da gesessen seynd | fulgebat inter eos cum D^c; Da orta est eis; edpr germ ist auffgangen über dise .. D^b fulgebit super eos | Edpr om et qui sunt usque sedentibus

2. quia ego eum -- natum in man. meis cum D^b .. Dac quem ego in man. meis susc. inf. | dixi ad eum (D^c deum) confessus .. edpr dixi ei | Da quod parasti ante faciem | plebis tuae cum Dac .. D^b populi tui | Haec audiens -- exultaverunt (D^b - lavit) cum D^b .. Da Haec audientes omnes sancti qui erant in profundo inferni pl. exs. .. edpr om

3. heremicola cum D^b Lipsed, item heremicula edpr .. Da eremitula, Hal heremita | Edpr edpr germ interrogatus -- respondit | Iohannes, vox et cum D^b edpr germ .. Da (item D^c?) vox clamantis in deserto, Ioh. baptista et .. edpr Ioh. baptista | praevis (Dac praevis) .. edpr praeveni enim | ante faciem -- pecc.

ciem adventus eius praeparare vias eius, ad danda
tiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum
Et videns eum venientem ad me compulsus spiritu sa
Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et
eum in flumine Iordanis, et vidi spiritum sanctum
dentem super eum in specie columbae, et audiui v
coelis dicentem Hic est filius meus dilectus, in c
complacui. Et nunc praeivi ante faciem eius et des
nuntiare vobis quia in proximo est visitare nos ip
filius dei ex alto veniens, sedentibus nobis in te
nmbra mortis.

CAPUT III. (XIX.)

Et cum haec audisset protoplastus Adam pater
Iordane baptizatus est Iesus, exclamavit ad filium su
Enarra filiis tuis patriarchis et prophetis omnia qu
chaele archangelo audisti, quando te transmisi ad p
radisi, ut deprecareris deum quatenus transmitteret
gelum suum ut daret tibi oleum de arbore miseric
perungeres corpus meum, cum esseni infirmus. T
appropinquans sanctis patriarchis et prophetis dixit
cum essem orans dominum ad portas paradisi, ecce

illorum (Db om illor.): ita etiam edpr germ omisso illor. („und zu ge
steen des hailig seynem volck in vergebung der sünd“) .. edpr ante fac.
rare vias eius | Et videns eum cum Db edpr edpr germ .. Dac et ego
dens Iesum | ven. ad me .. Dc add baptizari | compulsus (Dc et cor
sum a sp) sa. (Db add confessus) dixi (Da et di.) cum edpr edpr |
mich der hailig gayst zu sprechen), item Dc Da Db | ecce qui .. ed
de coelis cum Db edpr .. Dac de coelo | bene cum Db .. reliqui mihi
placui cum Dbc edpr germ .. Da edpr add ipsum audite | praeivi cu
item et descendi .. Da praeviante me, tum descendi | in pr. est vis.
item edpr germ) cum Dbc edpr .. Da in pr. visitavit (corrigere - bit
oriens fil. dei (Dc et ipse fil. de. est) ex (Db ab ex?) -- sed. nobis (i
-- et umbr. mort. (haec Dc om) cum Dbc .. Da ipse filius eius dei c
veniens ad nos sedentes in te. et in u. m. .. edpr om.

III. Et cum haec .. Dac Cum autem haec | pater .. edpr edpr
nosler | Iesus (edpr om) .. Dc ipse filius dei | audisti .. edpr didic
precar. de. quatenus (Dc ut) -- ut (Dc et) -- de arb. miseric. (Dc vi
quatenus usq. miseric.) ut (Da et) -- infirmus .. edpr pro oleo arbor

domini Michael apparuit mihi dicens Ego missus sum ad te a domino: ego sum constitutus super corpus humanum. Tibi dico enim, Seth, noli laborare lacrimis orando et deprecando propter oleum ligni misericordiae, ut perungas patrem tuum Adam pro dolore corporis sui, quia nullo modo poteris ex eo accipere nisi in novissimis diebus et temporibus, nisi quando completi fuerint quinque millia et quingenti anni: tunc veniet super terram amantissimus dei filius ad resuscitandum corpus Adae et corpora mortuorum, et ipse veniens in Iordane baptizabitur. Cum autem egressus fuerit de aqua Iordanis, tunc de oleo misericordiae suae unget omnes credentes in se, et erit oleum illud misericordiae in generationem eorum qui nascendi sunt ex aqua et spiritu sancto in vitam aeternam. Tunc descendens in terras amantissimus dei filius Christus Iesus introducet patrem nostrum Adam in paradysum ad arborem misericordiae.

Haec autem omnia audientes a Seth patriarchae omnes et prophetae exultaverunt magna exultatione.

CAPUT IV. (XX.)

¹ Et cum exultarent sancti omnes, ecce Satan princeps

diae propt. infirmitatem meam | ego sum constit. super corp. (Havn genus) hum. cum Dab edpr, item edpr germ .. De quia constitutus sum princeps ab eo super omne genus humanum | Tibi (De Et tibi; edpr add autem) dico enim (De edpr om) Seth (edpr ante dic.) | Da edpr noli in (edpr om) lacrymis deum orare et (edpr orando) deprecari pr. ol. (edpr pro oleo) miser. ligni (edpr om) | corporis .. Da capitis | ex eo (Dac om) accipere .. edpr impetrare | diebus et temp., nisi quando .. edpr diebus, quando | edpr V milia nongenti quinquaginta duo anni, dei filius cum Dac edpr germ .. Db add Christus, edpr Iesus | ad resusc. cum edpr .. Dac resuscitare .. Db qui facit resurgere | corp. Adae cum Db edpr edpr germ .. Dac corp. humanum Adae | et corp. mort. cum edpr, item edpr germ .. Dabe (si collationibus fides est) et conresuscitare co. mo. (De add cum eo) | Dac in Iordanis aqua, edpr in Iordanis fluvio | Cum autem (Dac Et cum) egr. fuerit .. edpr et egressus, et om de aqua Iordanis | unget cum De (item edpr) .. Dab add ex eo | illud (ita Dbc edpr; Da om) misericordiae (edpr om; Da add suae) | in generationem eorum (Db om) qui nascendi (Da nascituri) sunt cum Dba .. edpr in generatione et generationem eis qui renascendi sunt .. De in generationes quae nascendae sunt | in vit. aeternam .. Db add amen, non item Dac edpr edpr germ | edpr om amantiss., et Chr. Ies. .. De om descend. in terr. am. de fil. ..

magna exult. cum Db; edpr cum magno gaudio, item edpr germ .. Dac magis

et dux mortis dixit ad inferum Praepara temetipsum sus Iesum qui se gloriatur filium dei esse, et est homo mortem et dicens Tristis est anima mea usque ad m Et permulta adversatus est mihi male faciens, et multo. ego coecos claudos surdos leprosos et vexatos feci, ipse sanavit; et quos ad te mortuos perduxisti, hos ipse a te ab-

² Respondens inferus dixit ad Satan principem tam est iste potens, cum sit homo timens mortem? enim potentes terrae mea potestate subiecti tenentur, q subiectos perduxisti tua potentia. Si ergo potens es tu, est homo ille Iesus, qui timens mortem potentiae tuae ac tur? Si ita potens est in humanitate, vere dico tibi, omni est in divinitate et potentiae eius nemo potest resistere. I dicit se timere mortem, capere te vult, et vae tibi erit i piterna secula. Respondens autem Satan princeps tartar Quid dubitasti et timuisti suscipere illum Iesum, adver tuum et meum? Ego enim tentavi illum, et populum antiquum Iudaicum excitavi zelo et ira adversus eum: l exacui ad percussionem eius, fel et acetum miscui dare tum, et lignum praeparavi ad crucifigendum eum et acu-

IV, 1. dixit (Dc praem adveniens) ad inferum (Dc infernum) .. D principem inferorum | Praepara -- Iesum cum Dbc .. Da Apparo suscip Iesum. Praeterea Dac add Nazarenum .. edpr Praepara te ad deglutien dum | filium dei .. Db praem Christum (edpr germ add et Chr) | Et (Dc Mulloque, nisi forte scriptum est Mulloque) adv. est mihi male faciens lefctis suis) cum Dbc, similiter edpr (ipse est qui multum etc) .. Da et m mala inferens | et multos (Dc om) -- ipse verbo (Db vero?) sanav. cum .. Da et pluribus aliis quos ego coecos feci et claudos, insuper et quos daemontis vexavi, ipse verbo sanavit | a te abstulit (ita Da edpr; Db c .. Dc a te vivos extraxit

2. Da Respondens autem princeps inferorum ad Satan dixit .. edpr infernus | iste .. Da add princeps | Si ergo potens es tu -- adversatur edpr edpr germ .. Da om | Si ita (edpr tam, alii tantum) potens cum .. Db Si talis potens .. Da Si ergo pot. | omnipot. est (Da add et, i non edpr) in .. Dc potens esse debet in | princeps tart. (haec edpr om) Dbc .. Da dix. ad principem tartari | Iesum cum Db edpr edpr germ .. Nazarenum | zelo et ira cum Dab edpr .. Dc in zelum et iram | percussu Dc edpr .. Db persecutionem, Da passionem | dare (edpr om) ei (Da dare) potum (ita Da, edpr in potum, Db poculum, Dc in poculum) | ad confg. cum Db .. Dac et clavos ad perforandum manus eius et pede

configendum, et in proximo est eius mors, ut perducam eum ad te subiectum tibi et mihi.

³ Respondens inferus ait Tu mihi dixisti quia ipse est qui mortuos a me abstraxit. Multi enim sunt qui a me hic detenti sunt, qui dum vixerunt in terris a me mortuos tulerunt, non suis potentiis sed divinis precibus, et omnipotens deus eorum abstraxit eos a me. Quis est iste Iesus, qui per verbum suum mortuos a me traxit sine precibus? Forsitan ipse est qui Lazarum quatrIduanum foetentem et dissolutum, quem ego tenebam mortuum, reddidit vivum per verbum imperii eius. Respondens Satan princeps mortis dixit Ipse est ille Iesus. Haec autem audiens inferus dixit ad eum Coniuro te per virtutes tuas et meas, ne perducas eum ad me. Ego enim tunc quando audivi imperium verbi eius, contremui perterritus pavore, et omnia officia mea simul mecum conturbata sunt. Nec ipsum Lazarum tenere potuimus, sed excutiens se ut aquila per omnem agilitatem et celeritatem salivit exiens a nobis, et ipsa terra quae tenebat Lazari corpus mortuum statim reddidit vivum. Ita nunc ego scio quia ille homo,

edpr germ om | ut perducam cum Db edpr edpr germ .. Dac et perducam | tibi et mihi (Dac m. et l.) .. edpr mihi

3. inferus cum Db (edpr infernus) .. Dac princeps tartari | Multi (Db Tui) enim (De om) sunt -- abstrax. (Db adtraxit) eos a me cum Dbc (accedit Hal Multi enim sunt hic qui etc) .. Havu Multi sunt hic detenti qui de eo in terris locuti sunt, qui etiam a me mortuos tulerunt non sua potentia sed divinis precibus .. Da Qui hic detenti sunt, dum viverent in terris, non suis potentiis sed divinis precib. ablati sunt, et omnipotens etc .. Lipsed edpr germ om, item edpr sed post habet consimilia quaedam. Legitur enim ibi sic: Tu dicis quia ipse est qui mortuos tulit a me solo iussu sine precibus. Forsitan ipse est qui Lazarum foetentem et dissolutum vitae restituit. Multi enim sunt hic detenti qui non sua potentia sed div. prec. mortuos tulerunt a me. Resp. Satan Iste est Iesus. | Dac Quis ergo est iste Ies. Nazarenus qui suo verbo etc | quatrIduanum cum Db .. Dac quatuor diebus mortuum .. edpr om | tenebam mort. cum Db .. Dac mort. detineb. | reddidit -- imperii (De ipsum) eius cum Dbc .. Da redidit suo imperio a me traxit .. edpr vitae restituit | princ. mort. dix. cum Dbc .. Da ad principem inferorum dix. | Iesus cum Db edpr .. Dac add Nazarenus | inferus (De edpr infernus) .. Da princeps inferorum | Coniuro cum Db edpr .. Dac adiuro | officia mea cum De edpr germ .. Dab edpr add impia | Da edpr om ut aquila | agilitatem .. Da malignitatem | salivit exiens cum Dbc .. Da salvus exivit .. edpr exiit | mortuum cum Dac edpr edpr germ .. Db mortale | Ita nunc ego -- haec (De edpr hoc) -- in (De et)

qui haec potuit facere, deus fortis est in imperio, po-
humanitate, et salvator est generis humani. Et si per
illum ad me, omnes qui sunt hic in crudelitate carceri
et in insolutis vīculis peccatorum constricti, solvet e-
tam divinitatis suae perducet in aeternum.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Et cum haec ad invicem loquerentur Satan p-
et inferus, subito facta est vox ut tonitruum et sp-
clamor Tollite portas principes vestras, et elevamini
aeternales, et introibit rex gloriae. Haec audiens inf-
xit ad Satan principem Recede a me et exi de meis
foras: si potens es praeliator, pugna adversum regem
Sed quid tibi cum illo? Et eiecit inferus Satan foras
dibus suis. Et dixit inferus ad sua impia officia
portas crudeles aereas et vectes ferreos supponite et
resistite, ne captivemus tenentes captivitatem.

² Haec autem audiens omnis multitudo sanctorum
voce increpationis dixerunt ad inferum Aperi portas
intret rex gloriae. Et exclamavit David dicens Non
essem vivus in terris, praedixi vobis Confiteantur dom-

*humanitate -- salu. est g. h. cum Db, item De, item (- - d. f. est et i-
lens et salvaturus genus hum.) edpr .. Da Ego autem nunc scio quod haec
facere deus omnipotens, qui potens est imperio suo et potens in humanitate
salu. est g. h. | Et si perduxeris -- crudelitate (Db credulitate) -- et
hic detenti sunt, omissis et in usq. constricti) -- peccatorum (De om) --
tis suae (ita De edpr, item Da; Db - late sua) perd. in aet. cum Dbe e-
hunc ergo ne perduxeris ad me: omnes enim illos quos hinc detineo sub
late carceris clausos et vinculis pecc. constrictos, solvet et ad aeternam
div. perd.*

V, 1. Sat. princ. et inferus (De infern) .. Da Sat. et princeps inf-
ternales: infra est infernales. Videtur alterum ad alterum corrigendi
infer. (De edpr infern.) dix. ad Sa. pr. cum Dbe edpr .. Da princeps i-
ad Sat. | De pugna cum rege glor. | inferus (edpr infern.) Satan (Da om
De eum | foras de .. Db foris | inferus (De infern.) ad -- officia ..
ceps ad suos impios ministros | captivemur (edpr capiamur) ten. capt.
edpr .. Da captivi ducamur in capt.

2. voce cum Db edpr .. Da praem magna | dixerunt cum Da
dixit | ad infer. (De edpr infern.) .. Da ad princip. inferor. | David
edpr edpr germ .. Db om David .. Da praem dirinus ille propheta | Da

sericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas aereas et vectes ferreos confregit: suscepit eos de via iniquitatis eorum. Et post haec similiter Esaias dixit Nonne cum essem in terris vivus praedixi vobis Exsurgent mortui, et resurgent qui in monumentis sunt, et exultabunt qui in terris sunt, quoniam ros qui est a domino sanitas est illis. Et iterum dixi Ubi est, mors, aculeus tuus? Ubi est, inferre, victoria tua?

³ Haec autem audientes omnes sancti ab Esaia dixerunt ad inferum Aperi portas tuas: nunc victus, infirmus et impotens eris. Et facta est vox magna ut tonitruum dicens Tollite portas principes vestras, et elevamini portae infernales, et introibit rex gloriae. Videns inferus quia duabus vicibus haec clamaverunt, quasi ignorans dicit Quis est rex gloriae? Respondens David ad inferum ait Ista verba clamoris cognosco, quoniam ego eadem per spiritum eius vaticinatus sum. Et nunc quae supra dixi dico tibi Dominus fortis et potens, dominus potens in praelio, ipse est rex gloriae. Et ipse dominus de coelo in terris prospexit ut audiret gemitus compeditorum et ut solveret filios interemptorum. Et nunc, spurcissime et foetidissime inferre, aperi portas tuas ut intret rex gloriae. Haec dicente David ad inferum supervenit in forma

praedixi. Item infra. | de via iniq. eorum cum Dbc edpr edpr germ .. Da add propter iniustitias enim suas humiliati sunt | similiter dix. Esaias cum Db edpr .. Dac alius propheta, videlicet sanctus Esaias, similiter dix. | Dc edpr om et exultab. -- sunt. Item edpr edpr germ om quoniam -- sanit. est illis (Dc sanabit eos) | Et iterum .. Db Et sicut iter. | mors acul. tuus et inf. vict. tua cum Dbc edpr germ .. Da edpr mors vict. tua, et mors stimulus (edpr acul.) tuus

3. Da dixer. ad princip. inferor. | Aperi (Dac add nunc) po. tuas cum Db edpr germ .. Dac add et vectes ferreos submove | nunc victus inf. et imp. eris .. Dac quoniam vinculus eris et nullius potentiae (pro null. pol. Dc et infirmus et infirm. eris) | Edpr om Haec autem aud. usque impotens eris | ut (Dc et) tonitruum .. Da tanquam sonus tonitruum | Tollite (Dac Attoll.) -- rex gloriae .. edpr nil nisi Tollite portas | Videns (Dac add autem, non item Db edpr) inf. (Da princeps inferor.) quia (Dac quod) duab. vic. (edpr secundo) haec (Dac edpr om) clamaverunt (Dac edpr - verat) | Da David vero respondens ad princip. inferor. dixit .. edpr Respondit David | in praelio cum Dac edpr .. Db in bello | de coelo in terris (edpr in terram) .. Dac in c. et in terra | gemitus compedit. cum Da edpr edpr germ (die seufftzen der gefangen) .. Dbc gemitum vinculorum | inferre .. Da princ. inferi | rex gloriae .. Da add quia ipse dominus est coeli et terrae | Da David ad

hominis dominus maiestatis, et aeternas tenebras illustravit et indissolubilia vincula dirupit: et invictae virtutis auxilium visitavit nos sedentes in profundis tenebris delictorum et in umbra mortis peccatorum.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Haec videns inferus et mors et impia officia eorum, cum crudelibus ministris expaverunt in propriis regnis agnitam tanti luminis claritatem, dum Christum repente in suis sedibus viderunt, et exclamaverunt dicentes Victi sumus a te. Quis es tu qui ad dominum dirigis confusionem nostram? Quis es tu qui sine exitio corruptionis, incorrupto argumento maiestatis, furore condemnas potestatem nostram? Quis es tu, tam magnus et parvus, humilis et excelsus, miles et imperator, in forma servi admirabilis praeliator, et rex gloriae mortuus et vivus, quem crux portavit occisum? Qui mortuus iacuisti in sepulcro, vivus ad nos descendisti: et in tua morte omnis contremuit creatura et universa sidera commota sunt: et nunc

princip. inferor. | dom. maiestatis .. De rex gloriae, edpr rex glor. deus maiestatis | indissolubilia (edpr insolubilia) .. Db insoluta | inv. virt. auxilium (De - lio) vis. nos cum Dbe .. Da invincibili virtute visitavit .. edpr visitavit nos

VI, 1. *videns .. Da audiens | inferus -- officia eorum cum crud. min. (De off. crudelis ministri) -- agnitam (De et agnita) tanti (De tanta) lum. claritatem (De - tale) cum Dbe .. Da mors impia cum crud. ministr. suis exp. in pr. regnis agnita luminis clar., item edpr infernus et mors agnita claritate luminis | dum (De om) Ctr. (De lesum) rep. in (De de) -- vider. (Da add constitutum) et (ita De; reliqui om?) .. edpr et viso Christo rep. in s. sed. | Victi sumus cum Dbe edpr Hal Havn Lipsed edpr germ .. Da vincli iam sumus. Praeterea Hal Lipsed edpr germ add o Iesu | Quis es tu qui (haec omnia Da om) ad (edpr usque ad) domin. dir. (Db a domino dirigis [-geris?]) ad) conf. nostram .. Hal Lipsed edpr germ Quisnam es tu, o homo (edpr germ om), qui ad deum petitionem tuam dirigis in confus. nostr. .. Havn Quis est enim qui domino nostro Satan adversatur | Quis -- exitio corruptionis (De et corruptione) incorrupto argumento (Dac - p'um - tum) mai. (edpr om inc. arg. mai.) furore (edpr add tuo) cond. pot. nostr. (De meam) cum Dbe edpr; item Da, sed pro furore etc corruptissime habet fulgores habes contemnens .. Hal Lipsed edpr germ Quis es tu qui sine virtutis damno et absque maiestatis tuae corruptione potentiam nostr. cond. .. Havn Quis -- sine potestate condemnas pot. nostr. | tam (Da add potens aut [corrigere et] impotens) magnus et (De om) parv., hum. et (De om) exc., miles et (De om mil. et) imper. (Da mil. qui imperare potest), in f. servi (De add adparens) admir. (edpr tam adm., Da ut humilis) prael. | Qui mortuus .. edpr om Qui | contremuit .. edpr tremuit, Db lerui | creatura .. edpr terra, tum pargit et universa creatura commota est et sy-*

factus es inter mortuos liber et legiones nostras perturbas. Quis es tu qui illos qui originali peccato adstricti tenentur absolvis captivos et in libertatem pristinam revocas? Quis es tu qui peccatorum tenebris excaecatos divina et splendida luciferaque luce perfundis? Similiter et omnes legiones daemonum, simili perterritae pavore, ex pavida subvertatione una voce clamaverunt dicentes Unde es tu, Iesu, tam fortis homo et splendidus in maiestate, tam praeclarus sine macula et mundus a crimine? Ille enim mundus terrenus, qui nobis subiectus fuit semper usque nunc, qui nostris usibus tributa persolvebat, nunquam nobis talem mortuum hominem transmisit, nunquam talia munera inferis destinavit. Quis ergo es tu qui sic intrepidus nostros fines ingressus es, et non solum nostra supplicia non vereris, sed insuper de nostris vinculis omnes auferre conaris? Forsitan tu es ille Iesus, de quo princeps noster Satan dicebat quod per mortem tuam crucis totius mundi potestatem accepturus esses.

² Tunc rex gloriae maiestate sua conculcans mortem et comprehendens Satan principem tradidit inferi potestati, et attraxit Adam ad suam claritatem.

CAPUT VII. (XXIII.)

Tunc inferus suscipiens Satan principem cum nimia increpatione dixit ad eum O princeps perditionis et dux exter-

dera | Edpr Quis es qui orig. peccato astrictos absolvis et in | Edpr om et splend. luciferaq. | ex pav. subvertatione eum Db .. Dae pavida subiectione | Edpr Similiter et omnis legio demonum una voce clamabat | Unde es tu Iesu cum Db edpr .. Dae Quomodo et unde tu Iesu Christe | et (edpr tam) splendidus (De - dida) in (De edpr om) mai. | Edpr om qui nostris (Da in tetrīs) usib. tr. pers. | Edpr tal. mort. destinavit, nunq. inferis (Da principib. inferor.) tal. mun. transmisit | nostra suppl. non vereris .. Da nobis supplicia magna inferre non ver. | Da de quo nunc Satan ad princip. nostr. dicebat | Dae totius mortis potestatem | esses .. edpr cum aliis habet esset

2. Dae gloriae dominus | mai. sua cum Db edpr germ .. reliqui om | Satan princ. (edpr om) .. Da princip. inferor. | tradidit (De praem calenis igneis constrictum) inf. pot. .. Da privavit omni sua potestate | Adam cum Db edpr edpr germ .. Dae patrem nostrum terrenum

VII. inf. susc. Satan princ. (edpr om princ.) .. Da principes tartari susci-

minationis Beelzebub, derisio angelorum, sputio iustorum, quid haec facere voluisti? regem gloriae crucifigere voluisti, in cuius exitu mortis tanta spolia nobis promisisti? Ignorasti ut insipiens quod egisti. Ecce iam iste Iesus suae divinitatis fulgore fugat omnes tenebras mortis, et firma ima carcerum confregit, et eiecit captivos et solvit vinctos. Et omnes qui sub nostris solebant suspirare tormentis insultant nobis, et deprecationibus eorum expugnantur imperia nostra et regna nostra vincuntur, et nullum iam nos reveretur genus hominum. Insuper et fortiter nobis comminantur qui nunquam nobis superbi fuerunt mortui nec aliquando potuerunt laeti esse captivi. O princeps Satan, omnium malorum impiorum et refugarum pater, quid haec facere voluisti? Qui a principio usque nunc fuerunt desperati salutem et vitam, modo nullus eorum hic iam solito mugitus auditur nec ullus eorum personat gemitus, nec in alicuius eorum facie lacrimarum vestigium invenitur. O princeps Satan, possessor clavium in-

piantes Satan, item dixerunt | Beelzebub .. Hal add *tricaput*, Havn *tricapita* | sputio cum Db, item (*ain spaychel der hayligen*) edpr germ, Hal *sputum*, Havn *sputa* .. edpr *despectio*, Dac *spurcilia* | haec cum Db Lipsed edpr germ (*dise Ding*) .. Havn Hal *hoc* .. Dac edpr *hic* | exitu mortis cum Db Hal, item *omisso mortis* edpr .. Dac *exilio* | Ignorasti (Dac Hal - *rans*. Lipsed add *canis immunde et*, item Hal *canis*) ut (Hal Lipsed om) *insip.* quod (Dac Hal *quid*) *egisti* (Dac *egeris*, Lipsed *elegisti*) .. edpr om | Da *iste Ies. Nazarenus gloriosae suae* - - *omn. horribiles tenebr. mo.* | et *firma* (Dc *haec om?*) *ima* (Dc *infima*, edpr om) *carcerum* (edpr *carceris*) .. Da *ima carc. et summa* .. Havn *ima claustra carceris* | et (Dac add *cunctos*) *eiecit capt. et* (Db om) *solv. vi.* (Dac *universos vi. so.*) .. Havn *et capt. vi. solv.* | sub nostris - - *torm.* cum Db edpr .. Dac *prae tormentis gravibus susp. et gemere soleb.* | et *deprec. eor.* (Lipsed *suis ad Iesum*) *expugnantur* (Da - *namur*) *imperia nostra et* (Da *impia*, om *no. et*) - - *vinc.* .. edpr om | et *nullum* (Dc *nullus*, Havn *non*) *iam nos rev.* (Da *nobis relinquitur*, Hal *ad nos revertetur*) *ge. ho.* (Havn *humanum*; Dc om *ge. ho.*) .. edpr *iam non verebitur nos gen. humanum* .. Lipsed *et amplius iam non est gen. hum. apud nos* | *insuper* .. Da *imo potius* | qui (Da *quod*) *nunq.* - - *fuerunt* (Da *fuerint*, Dc *fuerant*) *mortui* - - *captivi* (Dc om *mort. usq. capt.*) .. Lipsed *qui nunquam poterant erga nos superbire; et qui nunquam laeti fuerunt, modo admirabili exultatione pervenerunt in laudem Iesu* .. edpr om | Dc om *impior. et refug.* | *haec* .. Dac *hic* | Qui (*ita* Dc Havn; Db *quia qui*, Lipsed *ecce qui*, Da *quod*) *a princ.* - - *salutem et vitam* (Da *salute et vita*; Dc *salutem, invenerunt vitam*) *modo nullus* (Dc *Nullus ergo*) *eorum* (ab hoc Da *transilit ad sequens eorum*) - - *mugitus* (Dc *mugitu*) - - *gemitus* .. edpr om O princ. Satan usque dum sequitur alterum O princ. Satan | possessor (Da *pos-*

ferorum, illas tuas divitias quas acquisieras per lignum praevaricationis et paradisi amissionem, nunc per lignum crucis perdidisti, et periit omnis laetitia tua. Dum istum Christum Iesum regem gloriae suspendisti, adversum te et adversum me egisti. A modo cognosces quanta tormenta aeterna et supplicia infinita passurus eris in mea custodia sempiterna. O princeps Satan, auctor mortis et origo omnis superbiae, debueras primum istius Iesu causam malam requirere: in quem nullam culpam cognovisti, quare sine ratione iniuste eum crucifigere ausus fuisti, et ad nostram regionem innocentem et iustum perduxisti, et totius mundi noxios impios et iniustos perdidisti?

Et cum haec loqueretur inferus ad Satan principem, tunc rex gloriae dixit ad inferum Erit Satan princeps sub potestate tua in perpetua secula in loco Adae et filiorum eius, iustorum meorum.

CAPUT VIII. (XXIV.)

¹ Et extendens dominus manum suam dixit Venite ad me, sancti mei omnes, qui habetis imaginem et similitudinem meam. Qui per lignum et diabolum et mortem damnati fuistis, modo videte per lignum damnatum diabolum et mortem:

sessio) clavium (De olim, Da om) inferor. (Dac infernor.) .. Havn poss. cloacarum atque putredinum .. edpr om | nunc per cum De edpr .. Dab praem et | Edpr om Chr. Ies., item adv. te usque egisti | cognosces cum Da, item non cognosces De .. Db edpr cognosce | De om aeterna, edpr om aet. et supp. inf. | pass. eris cum Dbc .. Da edpr pass. es | Da om in mea cust. semp. (De in meam - am - nam) | O princ. (Da add matorum omnium) Sat. -- superbiae (edpr huc usque om) -- Iesu (Dac add Nazareni) ca. mal. (edpr mortis) requirere (Dac edpr inquir.) .. Hal (similiter Lipsed edpr germ) O auctor mortis, pessime Satan, et origo superbiae, debueras primum causam illius requirere. Praeterea add et si dignus esset (Lipsed edpr germ add morte), occideres, si non, dimitteres eum. | in (Hal praem sed, Db et) quem (ita Dac Hal; Db in quo) null. culp. (Dac add mortis) cogn.

Da Et cum loqu. princeps inferor. ad Satan, tunc r. gl. dix. ad ipsum princip. inferor. Beelzebub | in loco cum Db edpr .. Dac substitutus in locum | iustor. (edpr et iust.) meorum .. De iustorumque omnium .. Hal et sanctorum

VIII, 1. dom. cum Db edpr germ .. Dac Iesus .. edpr om | habetis imag. et sim. meam cum Dbc edpr edpr germ .. Da creati estis ad imag. meam | fuistis : . Da estis | modo videte (De videtis) p. lign. (edpr germ add crucis) -- mortem cum

Statim omnes sancti sub manu domini adunati sunt. Tenens autem dominus manum dexteram Adae dixit ad eum Pax tibi cum omnibus filiis tuis, iustis meis. Adam vero genibus domini advolutus lacrimabili cum obsecratione deprecatus magna voce dixit Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus clamavi ad te, et sanasti me domine: eduxisti ab inferis animam meam, salvasti me a descendantibus in lacum. Psallite domino omnes sancti eius, et confitemini memoriae sanctitatis eius: quoniam ira in indignatione eius, et vita in voluntate eius. Similiter et omnes sancti dei genibus advoluti ad pedes domini una voce dixerunt Advenisti redemptor mundi: sicut per legem et prophetas tuos praedixisti, factis adimplesti. Redemisti vivos per crucem tuam, et per mortem crucis ad nos descendisti, ut eriperes nos ab inferis et morte per maiestatem tuam. Domine, sicut posuisti titulum gloriae tuae in coelo et erexisti titulum redemptionis crucem tuam in terris, ita pone domine signum in inferno victoriae crucis tuae, ne mors dominetur amplius.

*² Et extendens dominus manum suam fecit signum crucis super Adam et super omnes sanctos suos, et tenens dexteram Adae ascendit ab inferis; et omnes sancti secuti sunt eum. Tunc sanctus David fortiter clamavit dicens Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvavit sibi

D^bc edpr germ .. edpr modo vincite per lign. crucis damnatum dyabolum et mortem .. D^a modo vivite per lign. crucis meae, diabolo mundi principe damnato et morte prostrato | Statim (D^a Tunc sta.) -- domini (D^a altissimi dei) -- dominus (D^a add Iesus) ma. dext. (D^a om) -- domini (D^a add Iesu Christi) advolat. (edpr provol.) lacrimabili -- magna voce (edpr om lacr. usque voce. Passim dilert D^a) dixit .. D^a nil nisi Tunc magn. voce Christus dix. | genibus adv. ad pe. (D^ac om ad pe.) dom. (D^ac add Iesu) .. edpr om | proph. tuos .. D^ac add sanctos | Edpr om factis (D^ac iam fa.) adimpl. | ab inf. et morte .. D^ac add perpetua | Domine (edpr Et) sicut pos. titul. -- erex. (edpr om tit. usque erex.) -- sign. in inf. (edpr post tuae) vict. cruc. (edpr om) .. Lipsed Sicut pos. in coelo, domine, tit. tuum, et sicut erex. crucem in terris, ita tit. redemptionis pone, domine, in inferno in signum redemptionis et victoriae tuae

2. extend. dominus .. D^ac add Iesus | tenens (D^a apprehendens) -- ascendit (D^a descend.) ab infer. | omn. sancti cum D^b edpr germ .. D^ac add dei | D^ac secuti su. dominum | sanct. David .. D^ac pruem propheta ille regius

dextera eius et brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit iustitiam suam. Et omnis multitudo sanctorum responderunt dicentes Haec est gloria omnibus sanctis eius. Amen, Alleluia.

³ Et post haec exclamavit Habacuc propheta dicens Existi in salutem populi tui, ad liberandum electos tuos. Et responderunt omnes sancti dicentes Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen, Alleluia. Similiter post haec et propheta Michaelas exclamavit dicens Quis deus sicut tu, domine, auferens iniquitates et transgrediens peccata? Et nunc contines in testimonium iram tuam, quoniam voluntarius misericordiae es: et ipse averteris et misereris nostri, et absolvis omnes iniquitates nostras, et omnia peccata nostra demersisti multitudine mortis, sicut iurasti patribus nostris in diebus pristinis. Et omnes sancti responderunt dicentes Hic est deus noster in aeternum et in seculum seculi, et ipse reget nos in secula. Amen, Alleluia. Sic et omnes prophetae de suis laudibus sacra referentes et omnes sancti Amen Alleluia clamantes sequebantur dominum.

CAPUT IX. (XXV.)

Dominus autem tenens manum Adae tradidit Michaeli archangelo: et omnes sancti sequebantur Michaellem archangelum, et introduxit omnes in paradisi gratiam gloriosam. Et occurrerunt eis obviam duo viri vetusti dierum. Interrogati

Dae in conspectu gentium | Dae omnis gloria omnib. sa. dei

3. electos cum Db, Hal dilectos .. Dae populos | Amen, Allel. cum Db .. Dae om | Simil. post haec et proph. (De Post haec proph.) Michaelas -- Quis deus sic. tu do. (ita Db edpr edpr germ; De Quis est dominus sicut tu) -- contines (De continens) in test. (De om) iram tuam (De om) -- absolvis (Db -lves) -- demersisti (De add in) -- in dieb. (haec om De) prist. cum Dbe edpr germ, item (sed permultis omissis) edpr .. Da om | Et omnes sancti resp. dic. (haec omnia om Da) Hic est deus (ita Db edpr edpr germ; De dominus) -- Am. Allel. (haec De om) | de suis (Db add praedictis) laudibus | Da om et omn. sa. Amen Allel. clam. | Edpr et sequeb. dom. omissis Sic et usque clamantes.

IX. omnes (Da om) in paradisi (Dae -diso) gratiam glor. (Da -lla -osa; De gratiae et gloriae) .. edpr in paradisum | Edpr eis duo viri venusti. | Edpr

autem a sanctis Qui estis vos qui nobiscum in inferis mortui nondum fuistis et in paradiso corpore collocati estis? respondens unus ex eis dixit Ego sum Enoch, qui verbo domini translatus sum huc; iste autem qui mecum est Elias Thesbites est, qui curru igneo assumptus est. Hic et usque nunc non gustavimus mortem, sed in adventum Antichristi reservati sumus, divinis signis et prodigiis praeliaturi cum eo, et ab eo occisi in Ierusalem, post triduum et dimidium diei iterum vivi in nubibus assumendi.

CAPUT X. (XXVI.)

Et cum haec loquerentur sanctis Enoch et Elias, ecce supervenit alius vir miserrimus, portans humeris suis signum crucis. Quem videntes omnes sancti dixerunt ad eum Quis es tu? quia visio tua latronis est. Et quid est quod portas signum in humeris? Quibus respondens ait Vere dixistis quia latro fui, omnia mala faciens super terram. Et Iudaei crucifixerunt me cum Iesu, et vidi creaturarum mirabilia quae facta sunt per crucem Iesu crucifixi, et credidi eum esse creatorem omnium creaturarum et regem omnipotentem, et deprecatus sum eum dicens Memor esto mei, domine, dum veneris in regnum tuum. Statim suscipiens deprecationem meam dixit mihi Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Et dedit mihi signum istud crucis dicens Hoc portans

Interrogati a sa. qui essent, respondit | in inferis mortui cum Db .. Dac apud inferos | verbo domini cum Db edpr .. Dac om dom. | huc ex edpr est; reliqui hic, quod Da cum iste coniungit. Dac om autem | Hic et usque .. edpr om Hic | in adv. Antichr. reserv. cum Dbc edpr edpr germ .. Da in adv. Christi reversuri | praeliaturi (edpr pugnaturi) .. Da praecincti ad praeliandum | occisi (edpr occisuri) cum Dbc .. Da occidi | post cum edpr .. reliqui et post | dimid. diei (Dac dierum) .. edpr semissem | iterum vivi (Dc om; edpr add et) in nub. (Dc add sumus, sed reliqui om) assumendi (ita Dac edpr; Db assumpturi).

X. sanctis .. Dac sanctus | Quem vid. (Db Vid. eum) cum edpr Db .. Dac Et cum viderunt | Et (Dc om) quid est quod port. sign. (Dc edpr post est) in (Dc om) humer. (edpr om) | Iesu crucif. cum Db edpr germ .. Dac praem domini | dum veneris cum Dac edpr .. Db quando ven. | Statim (edpr Qui stat.) susc. deprec. (Dc edpr orationem) meam dix. (edpr ait) mihi (Dac ad me; edpr om) | sign. istud .. Db edpr hoc sign., et edpr om cruc. | Hoc (Db haec) por-

ambula in paradiso: et si non dimiserit te ingredi angelus custos paradisi, ostende illi signum crucis, et dices ad eum quia Iesus Christus filius dei qui nunc crucifixus est transmisit me. Cum hoc fecissem, dixi ad angelum custodem paradisi haec omnia. Qui cum haec a me audivit, statim aperiens introduxit me et collocavit me ad dexteram paradisi dicens Ecce modicum sustine, et ingreditur omnis generis humani pater Adam cum omnibus filiis suis sanctis et iustis post triumphum et gloriam ascensionis Christi domini crucifixi. Haec omnia verba latronis audientes, omnes sancti patriarchae et prophetae una voce dixerunt Benedictus dominus omnipotens, pater aeternorum bonorum et pater misericordiarum, qui talem gratiam peccatoribus tuis dedisti et in gratiam paradisi reduxisti et in tua pingua pascua: quia haec est spiritualis vita certissima. Amen, Amen.

CAPUT XI. (XXVII.)

Haec sunt divina et sacra mysteria quae vidimus et audivimus, ego Karinus et Leucius. Amplius non sumus per-

tans cum Deb . . Da Hoc porta et | transmisit me cum Db . . Dac misit me huc ad te. Edpr sic: Et dedit mihi hoc sign. mittens ad paradisum, ut viso hoc signo angelus cust. par. introumitteret me. Et collocans me angelus in dexteram parad. etc | Db om haec omnia - - audivit | ad dexteram . . De add partem | sustine . . Da add te hic | et ingreditur cum Db edpr . . Da ut ingrediat . . De et videbis ingredi, pergens - - patrem Adamum | post triumphum et gloriam ascensionis Christi do. cruc. cum De . . Dab Christi do. cr. omissis prioribus . . edpr om una cum et iustis | Haec (De add autem) - - audientes cum Dbc edpr . . Da Cum audissent omn. ve. latr. | sancti (edpr om) pa. et proph. cum De edpr edpr germ . . Dab patriarchae | Benedict. (edpr om) . . Da add es | domin. cum Db edpr edpr germ . . Dac deus | pecc. tuis (Dac eius) dedisti . . edpr dedit, pergens ut in gaudia parad. introduceret eos ad pascua pl. et amena, et spiritali vita reficeret, Am. | Da spiritualia et pingua pasc. | quia etc cum Db . . De spiritali vita quam certissima . . Da spiritali vita sanctissima collocasti. Amen. Edpr germ sic: Gesegnet sey der almechtig herr ain valter der ewigen gaist, ain valter der barmhertzigkait, der sölliche gnad hat geben seynen sündern, und uns eingefürt in das Paradeyss, und auff die wayd des wollust, und in das ewig leben Amen. Ex Amb extrema haec notavi: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen et Alleluia.

XI. Haec sunt - - ego Karinus (edpr Car., Dac Char.) et Leuc. (Dac Leuthius, edpr Leuntius; praeterea edpr Hal Havn add fratres germani [Havn genuini], Lipsed frater meus). Amplius (edpr add que) cum Dabc edpr . . Amb Et postquam

missi enarrare cetera mysteria dei, sicut contestans archangelus dixit nobis Euntes cum fratribus vestris salem eritis in orationibus clamantes et glorificantes ctionem domini Iesu Christi, qui vos a mortuis re secum. Et cum nemine hominum eritis loquentes bitis ut muti, usque dum veniet hora ut permittat v dominus referre suae divinitatis mysteria. Nobis aut Michael archangelus ambulare trans Iordanem in locum et pinguem, ubi sunt multi qui nobiscum resur in testimonium resurrectionis Christi domini: quia tres dies permissi sumus, qui surreximus a mortu brare in Ierusalem pascha domini cum viventibus p nostris in testimonium resurrectionis Christi domini: zati sumus in sancto Iordanis flumine, accipientes stolas albas. Et post tres dies celebrato pascha don sunt in nubibus omnes qui nobiscum resurrexerun ducti sunt trans Iordanem, et amplius a nemine

scripserunt Leulius et Carinus singulos tomos cartae, dixerunt ad omn enarr. cel. myst. dei cum Dabc edpr. . . Amb dicere secreta divina et Christi domini | contestans (edpr testans) . . . Amb astans | vestris cu edpr . . . Da meis | eritis (Db et er.) in or. clam. et (edpr om cl. et) glo edpr . . . Amb adore loca passionis domini nostri Iesu Christi, glorifoa I. Chr. . . Amb dom. eius | qui vos cum Amb edpr Lipsed. . . Da (item (ex errore compendii natum) | et sedeb. (edpr sed eritis) ut muti . . usque dum veniet (Amb veniat) . . . Dac donec veniat | vob. ipse (edpr . . . Amb vos deus | suae div. . . . Amb maiestatis suae . . . Lipsed sua | (Amb Et nob.) cum Dbc Amb . . . Da edpr Nos autem (edpr que) | opti coniectura edidi pro optimum | Chr. dom. (Dac om do.) . . . Amb doi Chr., edpr Iesu Chr. | quia tantum tres -- qui surr. a mo. (Dac a m -- cum viventib. (ita Db edpr germ, item addito adhuc Hal Lipsed; resurr. (Dac om; edpr germ om in test. usq. domini) Chr. dom. cur germ . . . Amb (sed vide post) edpr om | Amb edpr om sancto | ac gulas (ita ex Amb Lipsed; reliqui singuli) -- celebrato pa. do. (haec e lebrantes pa. do., De celebrationis pascae do.) rapli (cum De edpr; Db (edpr sumus, sed postea sunt) in (Db a) nubibus -- et (Db om) pe om et perd. usq. Iordan.) -- amplius (Db iam) a ne. visi sunt cum Da et iam a ne. vi. sunt, omissis prioribus . . . Amb accipientes singulas (etiam Lipsed habet accip. singulas stolas candidas) non manu factas Deinde tres dies permissi sumus omnes in Ierusalem pascha domini celebrati sunt in nubibus omnes qui nobiscum resurrexerunt ducti sunt trans Iordanem, et amplius a nemine

Nobis autem dictum est in Arimathia civitate in orationibus persistere.

Haec sunt quanta nobis iussit dominus referre vobis: date illi laudem et confessionem, et poenitentiam agite, ut misereatur vestri. Pax vobis ab ipso domino Iesu Christo et salvatore omnium nostrorum. Amen.

Et postquam compleverunt omnia scribes in singulos tomos chartae, surrexerunt. Karinus autem quod scripsit, dedit in manus Annae et Caiphae et Gamalielis; similiter et Leucius quod scripsit, dedit in manus Nicodemi et Ioseph. Et subito transfigurati sunt candidati nimis, et non sunt visi amplius. Scripta autem eorum inventa sunt aequalia, nihil maius aut minus littera una.

Ista omnia admiranda Karini et Leucii dicta audiens omnis synagoga Iudaeorum, ad invicem dixerunt Vere ista omnia a domino sunt facta, et benedictus dominus in secula

usque in diem secundam (sic; secundi?) adventus domini cum sanctis omnibus exultantes. | Nobis autem dictum est (Lipsed add a Michaelē archangelo quatenus) in Arimathia civitate in orationibus persistere (Lipsed perseveraremus) cum Amb Lipsed .. reliqui om

quanta .. De mysteria quae | dominus (Dac deus) ref. vob. (Amb om) | date (Dabe praem et) illi laud. (Amb add et gloriam et honorem) -- ut (ita Amb, Db et) misereatur (Dac et miserebitur) vestri .. edpr om | ab ipso dom. cum Db edpr .. Dac a dom. deo | et salv. omnium nostrorum .. edpr salv. nostro | Amen .. Dac ter habent .. edpr om. Amb om Pax usque Amen.

Et postquam -- in (Da om) sing. tom. cha. surrex. (Da scripserunt) .. Amb om | Karinus (ut supra) -- scrips. (De add in tomo chartae) .. Amb Et tomum chartae quem scripsit Car. | in manus cum Db .. Amb in manu, Dac in manibus | sim. et Leucius (ut supra) quod scripsit (Db add in tumum chartae) .. Amb et quem scr. Leucius | in manus: ut ante. Edpr sic: Et completis omnibus Carinus reddidit Nicodemo et Ioseph thomas chartae | Et subito -- visi amplius .. Amb Et statim non apparuerunt | Scripta -- inv. su. aequalia cum Dac edpr .. Db Scriptae (scripturae?) -- inventae su. aequales .. Amb om | nihil mai. aut (Db vel) min. (Dac add habentia, item edpr post una; Db add vel in) litt. una (Hal add in uno quam in alio, similiterque alii habent) .. Amb om

Ista omnia adm. Kar. et Leuc. (de his nominib. vide supra) -- omnis syn. Iud. (edpr om omn. et Iud.) ad inv. dix. (Amb Omnes autem cum audissent verba scripturarum, dix.) -- dominus (cum Db edpr; Dac add Iesus, Amb deus Israel) -- Amen .. Lipsed Iudaei ergo postquam haec scripta viderunt legerunt et intellexerunt, turbati commoti et confusi in se dixerunt Vere, vere, vere, quia ista insalubriter a deo facta sunt: et benedictus sit deus in secula seculorum, Amen. Haec enim omnia Iesum dei filium esse testantur; quod tamen ut fateremur, absit a nobis.

seculorum, Amen. Et exierunt omnes cum magnitudine, cum timore et tremore percutientes pectora: et abierunt unusquisque in propria sua.

Haec omnia quae dicta sunt a Iudaeis in synagoga, statim Ioseph et Nicodemus annuntiaverunt. Et ipse Pilatus scripsit omnia quae gesta et dicta sunt a Iudaeis, et posuit omnia verba in codicibus suis publicis.

CAPUT XII. (XXVIII.)

Posthaec ingressus Pilatus templum Iudaeorum, convocavit omnes principes sacerdotum et grammaticos et legis doctores, et ingressus est cum eis in sacrarium et iussit ut omnes ianuae clauderentur, et dixit eis: Habemus quod quandam magnam bibliothecam in templo isto: propter hoc rogo vos ut ante nos producat. Et cum apportaretur ipsa bibliotheca a quatuor viris auro et gemmis pretiosis ornata, dixit Pilatus ad eos:

Similiter edpr germ. | Et (Amb om) exier. omnes .. edpr add de synagoga templi | cum tim. et tremore .. Lipsed tremore timore edpr et timore .. Amb om | percutientes cum Amb edpr Lipsed alibi Dabe et percutierunt (-cusserunt) | et abierunt (Havn redierunt, edpr sua .. Amb om

Haec omnia -- ipse (Dac om) -- publicis .. Amb Ioseph et Nicodemus annuntiaver. omnia supra dicta Pontio Pilato. Haec audiens Pil. tulit ea et tradidit ea Nicodemus et Ioseph. et posuit ea in publicis codicibus. Ios. vero et Nic. statim annuntiav. praesidi omnia, quae ipse per publicum praetorium .. Havn om.

XII. Omittunt hoc caput Dbc Havn edpr; habent Da Aml edpr germ.

Posth. -- omnes .. Amb Et posthaec ingressus Pil. in templum: et congregavit omnes .. Hal Posth. ingressus Pil. convocavit omnes | princ. sac. et gramm. (et gr. ex Amb Lipsed; doctores .. Hal Iudaeos et grammaticos | et iussit -- dix. eis .. Ios. Pil. omnes, et praecepit claudere ianuas et dix. ad omnes | Amb A magna bibl. est in templi isto sacrario (Hal om in te. isto). Rogo vos ut producat ipsa bibl. in manibus vestris. | Et cum apportaretur etc ex Li cum deportassent illam bibl. magn. a qu. ministris -- ornata, item Iudaei itaque bibliothecam magn. a qu. min. deportaverunt -- ornata auro | et gemm. pret. cum Da Amb .. Lipsed et argento | Coniuro

iuro vos per deum patrum vestrorum, qui iussit vos templum istud aedificare loco sacrarii eius, ne verum mihi taceatis. Vos nostis omnia quae scripta sunt in ista bibliotheca; sed nunc dicite si vos in scripturis invenistis istum Iesum, quem crucifixistis, esse filium dei venturum pro salute generis humani, et in quantis annis temporum venire debebat. Manifestate mihi si ignorantes eum crucifixistis aut scientes.

Ita coniurati Annas et Caiphas iusserunt exire de sacrario ceteros omnes qui cum ipsis erant, et ipsi clausurunt omnes ianuas templi et sacrarii, et dixerunt ad Pilatum Coniurati sumus a te, iudex bone, per aedificationem templi istius, veritatem et rationem manifestam tibi facere. Postquam crucifiximus Iesum ignorantes dei filium esse, putantes per aliquod carmen facere eum virtutes, fecimus synagogam magnam in isto templo. Et conferentes ad invicem de signis virtutum quae fecerat Iesus, multos ex genere nostro testes invenimus, qui dixerunt Iesum post passionem mortis vivum se vidisse et in altitudinem coeli penetrasse. Et duos testes quos Iesus a mortuis resuscitavit vidimus, qui multa mirabilia quae fecit Iesus in mortuis annuntiaverunt nobis, quae

| patrum vestror. cum Amb .. Da etc patrem vestrum | qui iussit -- sacr. eius cum Amb .. Da qui fecit ac iussit templ. istud aedificari | Amb om ne verum mi. tac. | sed nunc dicite (Da dicite) si cum Hal Lipsed .. Amb et si | debebat cum Amb .. Da debisset | si ignorantes -- scientes cum Amb .. Da etc om

Amb Et coniurati -- exire omnes de sacr. qui erant in templo -- clausurunt ianuas etc | bone cum Amb Hal Lipsed .. Da om | Lipsed per aedificatorem | templi istius .. Amb add et sacrarium eius | veritatem (Amb add dicere tibi) et val. manif. tibi (Amb om manif. ti.) | Lipsed ipsum filium esse dei viventis in secula | per aliquod carmen cum Da Hal Lipsed (add et arte diabolica) .. Amb per aliqua carmina | facere .. Amb fecisse | in isto templo cum Amb Lipsed .. Da ad templum istud | ad invicem .. Lipsed add sapienter et mature | de signis virt. quae (Lipsed quas) cum Amb Lipsed .. Da signa virt. quae | qui dixerunt .. Lipsed fide dignos dicentes .. Amb om | Iesum cum Amb .. Lipsed Da om | post pass. mortis (Lipsed om) .. Amb post mortem et passionem | se vidisse .. Lipsed add loquentem cum discipulis suis audivisse | et in (Lipsed om) alt. c. penetrasse (Lipsed penetrantem vidisse) cum Amb Lipsed .. Da om | quos cum Amb Lipsed .. Da quorum corpora | Iesus .. Lipsed add dei filius | qui (Amb et) multa .. Lipsed praem coniuravimus cum ipsisque locuti sumus | in mortuis .. Amb in infernum .. Lipsed inter mortuos et apud inferos | quae (Lipsed add omnia) --

in manibus nostris scripta habemus. Nostraque est quod omni anno ante nostram synagogam aperiet sanctam bibliothecam testimonium dei exquirimus. nimus in libro primo de Septuaginta, ubi locutus est archangelus ad tertium filium Adae primi hominis dimilibus et quingentis annis, in quibus venturus esset dilectissimus dei filius Christus: et adhuc consideramus quod forsitan ipse esset deus Israel qui dixit ad Moysi tibi arcam testamenti in longitudinem cubitorum dimis, in latitudinem cubiti unius et semis, in altitudinem cubiti unius et semis. In istis quinque semis cubitis invenimus et cognovimus fabricam arcae veteris testamenti in quinque et semis millibus annorum venturus esse Christus in arca corporis, et invenimus ipsum deum esse, filium dei. Quia post passionem eius nos sacerdotes, admirantes signa quae propter eum fieri vidimus bibliothecam istam, exquirentes omnes gentes usque ad generationem Ioseph, et Mariam matrem Iesu semine David esse computantes: et invenimus quod

scripta (Lipsed add *interpretata et declarata*) habemus. . . Amb qu. scripsit | Nostraque (Lipsed enim) cons. est -- et invenimus; similiter Haec cedit facere miracula omissis fecimus synagogam etc) consuet. est quod ante templum accipientes istam bibl. et testem (sic male) dei exquirimus. Amb haec omnia (adde habentes?) nos duo principes, requirentes synagogam, aperientes istam bibl. testimoniorum dei, exquirentes invenimus | add Sed (cf. infra ubi idem nomen, Seth, ex Amb edidimus) | dicens venturus esset. . . Amb dicens In quinque mil. quing. ann. venturus ero (haec Amb om) consid. quod (Da quia) fors. ipse (Da iste) esset (Da qui (Amb vel qui) -- latitudinem (Da altitud.) -- altitud. (Da latitud.) . . Hal om una cum seqq. usque deum Isr. esse filium dei. | In istis (que semis cubitis (Da quinq. cub. et semis) int. et cogn. fabricam (Da in in (Amb om) qu. et semis mil. annor. (Da qu. millib. annorum et semis corp. | et invenimus cum Amb . . Da et sic scripturae nostrae testem deum Isr. esse fil. dei cum Amb . . Da ips. fil. dei esse et dominum e. Quia post -- princ. sacerd. (Lipsed add et seniores plebis Iudaeorum propter (Lipsed per) eum fiebant (Lipsed add confestim) ap. bibl. ist. cum magna sollicitudine et ingenti labore ac summa diligentia) . . Hal cius nos admirantes et signa quae faciebat, propter eum aperientes bibl. Per multos dies nos duo principes transeuntes omnem bibl. | exquir. (c. om. gen. usq. ad gen. Ioseph, et Mariam. -- computantes, et inven. quod

cit deus coelum et terram et primum hominem, ab ipso tempore usque ad diluvium sunt anni duo millia CCXII; et a diluvio usque ad turris aedificationem anni quingenti XXXI; et a turris aedificatione usque ad Abraham anni DCVI; et ab Abraham usque adventum filiorum Israel de Egypto anni CCCCLXX; ab exitu filiorum Israel de Egypto usque ad templi aedificationem anni DXI; et a templi aedificatione usque ad ipsius templi destructionem anni CCCCLXIII; usque hic invenimus in bibliotheca Esdrae: requirentes ab incendio templi usque adventum Christi et nativitatem eius invenimus annos esse DCXXXVI. Qui fuerunt simul anni V millia quingenti, sicut invenimus scriptum in bibliotheca praenuntiasse Michael archangelum ad tertium filium Adae Seth, in quinque et semis millibus annorum advenisse Christum filium dei. Usque nunc nemini diximus, ut non esset dissensio in synagogis nostris: et nunc coniurasti nos, iudex bone, per istam sanctam bibliothecam testimoniorum dei, et manifestum tibi facimus. Et nos coniuravimus te per vitam et salutem tuam, haec verba nemini manifesta facere in Ierusalem.

om) fecit -- duo millia CCXII cum Amb .. Da Lipsed exquir. omnes gen. (Lipsed add ab Adam) usque ad gen. Ioseph et Mariae (Lipsed add Et invenimus generationem Ios. et Mariae) matris Iesu, computantes (Lipsed om) ex semine David esse (Lipsed add computantesque), invenimus ea quae fecit dominus, et quando (Lipsed omnia quae fec. dom. deus quando) fecit coelum et terram et primum hominem (Lipsed add omnium hominum patrem) Adam usque ad diluvium, anni duo millia ducenti et duodecim (Lipsed om extrema usque ad diluv. unaque omnia reliqua quae computationem annorum continent) .. Hal exquir. gener. ab Adam usque ad Mariam et Ioseph, invenimus ab Adam usque ad diluv. duo millia annorum quadringentos et duodecim annos | et a diluvio -- de Egypto CCCCLXX (numeri posteriores tres LXX non satis certi sunt) -- anni CCCCLXIII -- DCXXXVI. cum Amb .. Da, item Hal et a diluv. usque ad Abraham anni nongenti duodecim (Hal quadringentos et viginti duos) et ab Abraham usque ad Moysen anni quadringenti triginta: et de Moyse usque ad David regem anni quingenti decem (Hal ducentos decem): et a David usque ad transmigrationem Babylonis anni quingenti (Hal annos ducentos): et de transmigratione Babylonis usque ad incarnationem Christi anni quadringenti (Hal annos quadringentos triginta et octo). | Qui fuerunt simul anni (Hal et hi anni simul iuncti sunt; Da et sunt simul) V millia et quing. (Hal Da semis pro quing.). Hanc computationem vitiis laborare in codd. nostris tribus omnibus facile patet. In Amb enim singulorum annorum computatio facit 5430, ut desint 70; in Da 4964, deficiunt igitur 536; in Hal denique non numerantur nisi 4112 i. e. 1388 minus quam 5500. | sicut invenimus -- manif. facere in Ierusalem cum Amb .. Da et

CAPUT XIII. (XXIX.)

Haec verba Annae et Caiphae audiens Pilatus o-
posuit in gestis salvatoris domini in codicibus publi-
torii sui, et scripsit epistolam ad Claudium regem u-
mae dicens

Pontius Pilatus Claudio regi suo salutem.

Nuper accidit, quod et ipse probavi, Iudaeos |
diam se suosque posteros crudeli condemnatione
Denique cum promissum haberent patres eorum q
deus eorum mitteret de coelo sanctum suum, qui eo-
rito rex diceretur, et hunc se promiserit per virgin-
surum ad terras: iste itaque me praeside in Iudaeam

*sic apparet quod Iesus quem crucifiximus Iesus Christus dei filius est, ver-
potens deus. Amen . . Hal nihil simile habet.*

XIII. Haec verba -- dicens ex Amba sunt. Priora una cum ca-
dente omittunt Dbc edpr, sed posteriora similiter exhibent. Etenim |
beat: Et (Dc om) post haec (Dc add ipse) Pilatus scripsit epistolam ad
mam Claudio (Dc add imperatori) dicens. Porro edpr Posteaque volens
ciare haec omnia scripsit epistolam dicens. Denique cod. Hal. cum Db
terea vero haec praemittit: Quae sequuntur non creduntur pertinere ad
Nicodemi, quamquam sub eadem narrationis serie in nonnullis exemplarib-
tur adscripta.

Claud. regi (h. l. Amba Dc, ante Claudio Db Hal; om Gue Ambb
Heg, item textgr) suo (cum Amba Db, item Gue Ambb edpr; om Dc
Marc Heg textgr) . . Six Claudio Tiberio Neroni imp.

quod et: ita etiam edpr; sed cdd. plerique et quod, Ambb quod
quod. Videbatur omnino quod et edendum esse. Graece legitur |
(cdd³ αὐτ. ἐγώ, cd¹ ἐγώ) ἐγγύνασα (-νωσα) | ipse . . Ambb ego |
cum Amba Ambb Dc Gue edpr etc, item textgr . . Db Hal om se |
Marc male add Iesum. Amba in margine adnotatum habet Christum
unde additamentum istud fluxisse videtur. | Amba crudeli (Ambb om)
| punisse (Gue punivisse). Graece est ἐπιμώρησαντο . . Chas peremissi-
usque sic: Nuper contigit, cuius rei ipse testis esse possum, Iudaeos se
sterioresque suos universos per invidiam crudeli damnatione perdidisse. |
cum Amba Ambb Gue Dc Heg Marc; item Chas Six Cum enim . . E
De quo cum. De gr. text. huc quadrat ἀμέλει. | patres eorum . . An
eorum | sanctum suum cum Gue Dc Ambb edpr Heg, item Amba
filium) Chas (addito filium); item filium suum Marc . . Db sancto se
est τὸν ἁγίον αὐτοῦ | et hunc se cum Gue Dc Ambb (sed om se pro
Heg . . Amba eum se; edpr Iesum se; Db et haec. Graece est καὶ (cdd
τοι, cd¹ τοῦτ. δέ | promiserit . . Amba ipse promisit | ad (Heg in) |
Ambb -ram) cum Dbc Gue edpr Marc; item Ambb Heg . . Amba H.
Graece ἐπὶ τὴν γῆν | iste (cum Amba Marc, item is Gue; Dbc Ambb

nisset, et vidissent eum caecos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse, daemones ab hominibus fugasse, mortuos etiam suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus super undas maris, et multa alia signa miraculorum fecisse: et cum omnis populus Iudaeorum filium dei illum esse diceret, invidiam contra eum passi sunt principes sacerdotum et tenerunt eum et mihi tradiderunt, et alia pro aliis

il. me praeside (pro his Amba quasi rex Iudaeorum, et post in Iudaeam add et deus Hebraeorum) in Iudaeam (Gue Marc Ambb - daea, et Guea add Hebraeorum) cum venisset (ita Amb Marc; Gue cum esset; Dbc Heg deus Hebraeorum cum misisset, Ambb corrupte Hebraeor. deus cum essem) et vidiss. (Gue Marc audissent) eum (Db eum Hebraei, Amb Hebraei eum) .. edpr et me praeside in Iudaea huc misisset, videntes eum Iudaei. Graeca sic habent: οὗτος τοίνυν ἐμοῦ ἡγεμονεύοντος ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ εἶδον αὐτόν. Chas haec et superiora sic: quod deus illorum mitteret per virginem sanctum suum filium, qui rex eorum merito diceretur, hunc me praeside misit in Iudaeam. Quem cum vidissent .. Six inde a Denique sic: Cum enim ex oraculorum promissis maiorum ipsorum auctoritate receptis hoc exspectarent ut deus illorum per virginem iuenculam mitteret qui iure rex eorum diceretur, hunc me praesente misit in Iudaeam. Is, quod omnibus nolum est, coecis visum restituebat etc | Amba daem. effugasse (etiam Ambb effugasse) ab hom.; mort. susc. ante leprosos ponit; item ante imperasse add multos loqui fecisse | Db om leprosos -- suscit. | etiam cum Dbc Gue Heg .. Ambab Hal edpr om, item textu .. Marc auctoritate | Db imperare | signa miraculor. cum Db Amba (item miracula et signa edpr, miracula Six) .. Gue Ambb Marc Chas mirabilia .. Heg om. Graece est θαυμάσια (cdd² θαύματα) | et (ita Db Amba edpr; Marc hunc; Dc Gue aliique om) cum (edpr om, Ambb cum igitur) omnis pop. (ita Ambab Gue Marc Heg Chas; Dbc edpr multi de populo) -- esse (Ambab om) diceret (ita Ambab Marc Heg Chas, item dicerent Gue; Db crederent, Dc crediderunt) | invidiam co. eum passi sunt cum Dbc Ambb edpr Marc Heg aliisque .. Gue invidia co. eum ducti sunt, similiter Amba | princ. sacerd. cum Gue edpr Ambb Amba (sed iste sic: et princ. sacerd. invidia co. eum ducti, et primi sacerdotes et scribae et Pharisei comprehendentes eum etc) Six, item princ. Iudaeorum Marc Heg Chas .. Dbc princ. sacerd. scribae et Pharisei Iudaeorum. | tenuerunt eum et mihi (Heg Chas mihi) cum Gue Ambb Heg Marc Chas .. Dbc Amba edpr tenentes (Amba comprehendentes) eum (Dc om, edpr add et) mihi. Graece sic legitur φθόνῳ οὖν (cd¹ καὶ φθ., cd¹ om οὖν) οἱ ἀρχιερεῖς κατ' αὐτοῦ κινούμενοι ἐκράτησαν αὐτόν καὶ ἐμὲ (cd¹ κρατήσαντες ἐμὲ) αὐτόν παρέδωκαν etc. Six post coecis vis. restituebat sic: leprosos mundabat, resolutos nervis curabat: viderunt quoque ipsum daemonia abegisse atque obsessos spiritibus immundis liberasse: mortuos item ex sepulcris ipsis resuscitavit; obediebant ipsi ventorum turbines, siccis pedibus mare inambulabat: fecit alia quoque permulta miracula, ut vulgo etiam inter Iudaeos et plebem dei filius diceretur. Principes vero sacerdotum aemulatione et livore instincti adversabantur illi, captumque illum mihi tradiderunt etc | alia pro

mihi mentientes dixerunt istum magum esse et contra legem eorum agere.

Ego autem credidi ita esse, et flagellatum tradidi illum arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, et sepulto custodes adhibuerunt. Ille autem militibus meis custodientibus die tertio resurrexit. In tantum autem exarsit iniquitas Iudaeorum ut darent pecunias militibus meis dicentes Dicite quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cum acce-

aliis (Amb^b aliud post aliud) . . Marc add multa | mihi mentientes cum Amb^a, item text^{gr} καταφυσάμενοι . . reliqui mihi de eo mentientes | dixerunt cum Gue Amb^{ab} edpr, item text^{gr} . . reliqui add asserentes | istum (Amb^a edpr illum, Amb^b eum) magum (Amb^a malignum; Thi ex vitio edidit magnum) esse et co. leg. eorum (Amb^a om; edpr co. deum) agere. Six post tradiderunt pergit ementitis sceleribus eum reum facientes: magum appellabant atque legis eorum desertorem et contradictorem.

credidi cum Gue De Amb^b Marc Heg etc . . Amb (credens, sed sequente et) Db edpr praem verbis eorum. Graece est πιστεύσας. Six sic pergit: Quibus persuasionibus seductus ipse fidem querelis eorum adhibui, flagellatumque ipsis tradidi ut pro arbitrio in eum animadverterent. | crucifix. eum . . Amb^a Hal Db edpr add in (Db edpr om) ligno, praetereaue Amb add aculeis inter duos latrones | et sepulto (ita Gue Amb^b [add eo] Heg; Marc Chas Six sepulcro) cust. adhibuer. cum Gue Amb^b Heg Marc Chas Six . . Dbc Hal edpr et mortuum (De om) sepelientes custodes posuerunt, perguntque De edpr milites praetorii mei, et signantes monumentum abierunt (edpr ad mon. eius pro et sign. etc) . . Amb et mortuum sepelientes Graece legitur καὶ ταφέντος αὐτοῦ φύλακας κατέστησαν ἐπ' αὐτόν. | Ille autem (Amb^b vero) -- resurrexit cum Gue De Amb^b Heg Marc Chas, item text^{gr} αὐτὸς δὲ τῶν στρατιωτῶν μου φυλαττόντων αὐτόν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη . . Db Hal militibus praetorii mei monumentum eius custodientibus et signantibus (Db -ntes monumentum) die tertio (Db -ia) resurr. de monumento (Hal add vivus). Item edpr illis autem eum custod. et signantib. monum. die tertia resurr. vivus . . Amb^a et milites custodientes monumentum, et die tertio resurr. a mortuis a monumento. | In (Hal om) tantum autem (Chas add adversus eum) . . Amb^b Iterum autem | iniquitas (ita Db Amb edpr; De Heg Marc Chas nequitia; Gue Amb^b invidia) Iudaeor. (edpr Hal Amb^b eorum, Amb^a cordis eorum) . . graeco est ἡ τῶν Ἰουδ. πονηρία | pecunias cum Db, item ἀργύρια text^{gr} . . De Amb^{ab} etc pecuniam | milit. meis (Amb nostris, text^{gr} om) dicentes cum Db Amb text^{gr} . . Gue Amb^b Marc eis dicentes . . De Heg custodibus et dicerent. Edpr ut data pecunia militibus suaserunt dicentes | corp. ips. (Amb^b eius) rapuerunt (ἐχλεψαν) cum Gue Amb^b Heg Marc Chas text^{gr} (sed cd¹ add ἐλθόντες διὰ τῆς νυκτός, vide post) . . Dbc edpr corp. eius per noctem furati sunt; item Amb^a nobis dormientibus nocte furati sunt eum, sed praeterea add et signatum monumentum (altera manu additum est non) invenerunt sicut fuerat. O quanta falsitas Iudaeorum. Unde resurrexit, quia ostium clausum monumenti dimiserunt signatum et lapidem magnum superpositum. Six haec et praecedentia sic habet: Crucifixerunt igitur illum, et sepulcro quo conditus erat custodes adhibuerunt, inter quos etiam ex meis militibus nonnulli erant, qui tertio die

pissent pecunias, quod factum fuerat tacere non potuerunt: nam et illum resurrexisse testati sunt se vidisse et se a Iudaeis pecuniam accepisse.

Haec ideo ingessi ne quis aliter mentiatur, et existimes credendum mendaciis Iudaeorum.

ipsum a mortuis resurgentem viderunt. Nequitia autem Iudaeorum magis hoc facto exarsit, numerarumque magnam pecuniarum vim ipsis militibus, quatenus discipulos ipsius noctu corpus rapuisse praedicarent. | Sed cum cum Gue Ambb Heg, item textgr .. Dbc Amba Hal Milites autem mei (Dc Amb om) cum; item Marc Et custodes cum | pecunias cum Db Amb Hal .. reliqui pecuniam | quod (Gue Marc quid) sa. fuerat (Gue Marc fuerit) tac. non pot. cum Ambb Gue Marc Heg .. Dbc Amba Hal edpr tacere veritatem non pot. (Hal no. po. verit. eius) quod factum fuerat (Db Hal est; edpr om qu. sa. fu.) | nam et illum (Ambb illi) resurr. (Marc Heg surr., Ambb om) -- et se (Gue om) -- accepisse cum Gue Ambb Marc Heg textgr .. Dbc Hal Amba sed (Amb et, Dc et eum) de sepulcro resurr. (Dc surr., Hal eum surr.) testificati (Hal testati) sunt, et a Iud. se (Db om, Amba om a Iud. se) pecuniam (Db -ias) acc. dixerunt (Amb praeterea add et omne miraculum quod eis ostensum coram hominibus annuntiaverunt) .. edpr om. Six post praedicarent sic: Acceperunt hi quidem pecunias, nihilominus tamen publice ubique professi sunt atque testantur se visiones angelorum vidisse ac Iesum illum a mortuis vere resurrexisse.

Haec ideo ingessi cum Gue Ambb Heg Marc .. Dbc Amb edpr Ideo suggero (edpr suggeres) regi (Amb pietati vestrae). Graece τὰῦτα διὰ τοῦτο ἀνήγαγον (cd¹ add σοι, cdd² τῷ κράτει σου) | existimes (Hal aestimes; Db aestimans) cum Gue Hal Db, textgr ὑπολάβης .. reliqui aestimet vel existimet (Ambab extimet) | credendum cum Gue Ambab edpr Heg etc .. Db credere | mend. Iudaeorum: ita Gue Ambb Marc Heg; item textgr .. Dbc Amba Hal edpr add Direxi (edpr dirigendo; Amba add autem) potestati (Amba potentiae) vestrae (Dc tuae) omnia (Amba haec omn.) quae gesta sunt de Iesu (Amba om de Ie.) in praetorio meo (Hal add Valete; Amba add de Iesu rege Iudaeorum quem crucifixerunt Iudaei, et omnia in nostris codicibus praenotavimus, quoniam ipsius est regnum et potestas in secula seculorum, Amen.) .. Six postrema sic habet: Haec autem ideo scripsi ne quis magis ac mendaciis Iudaeorum, si de re gesta aliter loquantur, fidem adhibeat. Vale.

EVANGELII NICODEMI PARS ALTERA

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE B.

CAPUT I. (XVII.)

¹ Tunc rabbi Addas et rabbi Finees et rabbi Egias, viri tres qui venerant de Galilaea testificantes vidisse se Iesum assumptum in coelum, surrexerunt in medio multitudinis principum Iudaeorum et dixerunt coram sacerdotibus et Levitis convocatis ad concilium domini Venientibus nobis de Galilaea in Iordanem obviam facti sunt maxima multitudo hominum abbatorum qui olim fuerant defuncti. Inter quos Karinum et Leucium vidimus simul cum eis adesse: et appropinquantes ad nos osculantesque ad invicem, quia cari nostri fuerunt amici, interrogavimus eos Dicite nobis, amici et fratres, quae est haec anima et caro? et qui sunt isti cum quibus

I. Ad hoc caput cf. text. lat. A I et XI.

I, 1. Tunc (A add responderunt) -- Addas (C Adam) -- Egias (ABC Egia) viri tres (haec AB om) -- testificantes (A qui testificati sunt; B add ad omnem multitudinem) vidisse se (A quod viderant, B plane om) -- surrex. -- princ. Iud. (AB om surr. usque Iud.) et (B om) dix. (AB add ad omnem coelum Iudaeorum) coram -- Lev. (A om coram usque Lev.) | convocatis etc cum C .. AB Nos enim (B om) vocati a vobis (A om) ad concil. et venientes nos (A om et ve. no.) a Gal. in Io. obv. fa. sunt (B obviam facta est) nobis | hominum (A om) abbatorum (C om) | Karinum (B Car.) et Leuc. (B Lent.) -- adesse cum BC .. A erant Carinus et Lentius, quos vidimus cum eis adscendisse | et approp. -- interrog. eos cum AB .. C qui appropinquantes ad nos et amplexantes ad inv., cognovimus manifeste. Quos interrogavimus | Dicite nobis .. C om | quae est (A sunt) haec anima (A haec

pergitis? et quomodo corporaliter manetis qui olim defuncti fuistis?

² Qui respondentes dixerunt Resurreximus cum Christo ab inferis, et ipse resuscitavit nos a mortuis. Et ex hoc sciatis quod destructae sunt portae mortis et tenebrarum, et animae sanctorum inde sunt exemptae et in coelum conscenderunt cum Christo domino. Nam et nobis ab ipso domino praeceptum est ut tempore praefinito perambulemus ripas Iordanis et montes; tamen non omnibus apparentes neque cum omnibus loquentes nisi quibus ei placuerit. Et modo neque loqui neque apparere vobis potuissemus nisi a spiritu sancto nobis permissum fuisset.

³ Audientes autem haec omnis multitudo quae aderat in concilio, timore perterriti ac tremore mirabantur si haec veraciter facta fuissent quae isti Galilaei testificantur. Tunc Caiphas et Annas dixerunt concilio Modo apparere habet per omnia quae isti testificati sunt, prius et posterius: si hoc verum fuerit compertum, quod Karinus et Leucius vivi permaneant in corpore, et si nos eos oculis nostris contemplari poterimus, tunc per omnia verum est quod isti testificantur:

animae) et caro (quid A habeat non satis assequor) -- defuncti fuistis . . C quid est quod nos videmus vos corporaliter, scientes vos esse defunctos

2. Qui (C Et ipsi) -- Resurreximus (C Nos res.) -- et ipse (C qui) res. nos (C om) -- Et ex hoc (A quia hoc; C haec om) sciatis (C add fratres) -- et tenebrarum (C -brae) | et animae -- cum Chr. domino . . C per Iesum Christum dominum, qui expoliavit infernum et eius principem religavit. | Nam et (B om) nobis -- praec. est . . C ipse nobis praecepit . . praeterea AB add qui nos a sepulcris resuscitare dignatus est | praefinito . . B parvo | et montes . . ABC et (B non) montium (C montibus) | A tamen non omnib. apparentibus est licitum cum hominibus loqui nisi cui (?) ei pl. | B nisi a sa. sp. permissi essemus

3. Audientes (B -iens) aut. (B om) -- aderat (B erat) cum CB . . A Tunc audientes haec omnia qui erant | B mirabatur | veraciter facta cum BC . . A facta vera | C testantur | Tunc (AC Nam) Ca. et Annas (AB -na; C Anna et Ca. Infra in edd. modo est Annas, modo Anna.) dix. concilio (A om; C ad omne concilium) -- habet per omn. (ita AC; B habent omnia) -- testif. sunt (B testificantur) pr. et post. (A primitus et postea, C om): si (C et si) -- Karinus (B -num; cdd. h. l. Ca.) et Leucius (B -ium; AB Lent.) vivi perm. (B vivos invenissent) in (C om) corp., et si (AC om) nos (A om) eos oc. no. (C om oc. no.; A oculi nostri) co. poterimus (A potuerint) | tunc per omn. verum est quod (B vera sunt quae) --

invenientes vero, illi nos certos de omnibus facient. Sin autem minima, sciatis quia omnia mentita sunt.

⁴ Tunc subito orto consilio placuit eis eligere viros idoneos deum timentes, et qui noverant quando illi defuncti sunt et sepulturam ubi sepulti sunt, ut diligenter inquirerent et viderent si ita est sicut audierant. Perrexerunt itaque ibidem viri numero quindecim, qui per omnia in dormitione eorum aderant et pedibus suis steterant ubi sepulti sunt et monumenta eorum perspicuerant. Qui venientes invenerunt monumenta eorum aperta et alia quam plurima, et nec signum ex ossibus aut ex pulvere eorum invenerunt. Et sub omni festinatione revertentes retulerunt quae viderant.

⁵ Tunc moerore nimio conturbata est omnis synagoga eorum, et dixerunt ad invicem Quid faciemus? Annas et Caiphas dixerunt Dirigamus ubi audivimus eos esse, mittamusque ad eos viros de nobilioribus, rogantes eos et deprecantes: forsitan dignabuntur venire ad nos. Tunc direxerunt ad eos Nicodemum et Ioseph et tres viros rabbites Galilaeos qui eos viderant, rogantes ut dignarentur venire ad eos. Qui pergentes ambulaverunt circa omnem regionem Iordanis et montium, et non invenientes eos revertebantur.

invenientes vero (A *et de eis inveniendis*) -- *minime* (B om) -- *omnia* (B om) *mentita* (B *nobis mentiti*) *sunt* .. C corrupte sic: *et ipsi narrent nobis haec; certe non est hoc sanae mentis quia non deberet credere. Alioquin credemus quia quae usque nunc dicta sunt, esse irrita et vana.*

4. *Tunc sub. orto* (B *accito*) *consilio* (sic) -- *timentes* cum AB .. C *Elegerunt itaque viros iustos de. tim.* | *quando illi de. s.* cum AB .. C *Carinum et Leulium esse defunctos* | *et sepultur.* (C *sepulcra eorum*) *ubi se. s.* (C *fuerunt positi*) *ut diligenter* cum AC .. B *ut diligenter sepultur. eorum* | *Perrex. itaque ibid.* (C *add in sepulcris eorum*) -- *dormitione* (C *morte*) *eor. aderant* (C *intererant*) *et pedibus* -- *perspicuerant* (pro his breviter C *et viderant quomodo fuerunt sepulti*) -- *quam plurima* cum AC .. paullo brevior est B | C *Revertentes autem cum festinatione*

5. *eorum* .. B *Iudaeorum* | C om *Ann. et Ca. dix.* | *Dirig.* (C *add ad eos*) *ubi* -- *de nobilioribus* (A *nobilissimos*) cum CA .. B *Dirig. viros nobiles, ut audivim. eos esse* | *forsitan dignab.* cum BC .. A *ut forsitan dignarentur* | *direxerunt* .. B *duxer.* | *Nic. et Ios.* cum B .. C *add patres et sacerdotes,* A *sacerdotes et Levitas* | *rabbites* cum AC .. B *-las* | *rog.* (B om) *ut dign. ven. ad eos* cum AB .. C om | A *perambulav. omnem circa regionem*

⁶ Et ecce subito ex monte Amalech apparuit descendentium plurima multitudo, quasi duodecim milia virorum, qui cum domino surrexerunt. Qui recognoscentes ibidem plurimos non potuerunt eis quicquam loqui prae pavore et visione angelica, steteruntque procul intuentes et audientes eos, quomodo gradiebantur psallentes atque dicentes Resurrexit dominus a mortuis sicut dixerat: exultemus et laetemur omnes, quoniam ipse regnat in aeternum. Tunc admirantes qui missi fuerant prae pavore ceciderunt in terram, et receperunt responsum ab ipsis ut Karinum et Leucium in domos suas perquirerent.

⁷ Qui exsurgentes perrexerunt ad domos eorum, et invenerunt eos orationi vacare. Et intrantes ad eos proni corruerunt in terram salutantes eos, et erecti dixerunt Amici dei, omnis multitudo Iudaeorum nos direxerunt ad vos, audientes quod surrexistis a mortuis, rogantes et obsecrantes vos ut veniatis ad eos, ut sciamus omnes magnalia dei quae facta sunt circa nos temporibus nostris. Qui statim nutu dei consurgentes venerunt cum ipsis, et intraverunt synagogam eorum. Tunc multitudo Iudaeorum cum sacerdotibus libros legis posuerunt in manibus eorum, adiuraveruntque eos per deum Heloi et deum Adonai et per legem et prophetas dicentes Dicite nobis quomodo surrexistis a mortuis, et quae sunt haec mirabilia quae facta sunt temporibus nostris, qualia

6. *Amalech* cum A .. B *Males*, C *Maleth*. Cf. supra *Evang. Nicod. P. I.* graece A XIV, 1. pag. 242., item latine pag. 350. Ibi A *Manbre*, alii vocant eum *Amalech*, B *Mambre* sive *Malech* | A *Qui et recogn.* | *pavore* .. A *timore* | *intuentes* .. A add *et videntes* | AC *om eos* | B *sicut dixit* | C *om admirantes* | *et recep. resp. ab ips. cum B*; item A *hoc ab eis resp. accipientes* .. C *nam moniti sunt ab angelo domini qui elevavit eos a terra* | *ut -- perquir.* cum BC .. A *Carinum et Lentium in domos suas exquirile*

7. *vacare* cum BC .. A *vacantes* | C *resalutantes* | *Amici dei* cum C .. AB *om* | A *audientes vos a mortuis suscitatos* | C *ut dignemini venire* | *ut sci. omn.* (B *om omn.*) cum AB .. C *ut per vos edoceantur* | *temp. nostr.* cum AB .. C *his diebus* | *nutu dei* .. B *om*, C add *edocti* | *venerunt* (A add *ad eos*) -- *intraver.* (A *intrantes*) -- *tunc* (A *tulit omnis*) *multitudo* -- *libros legis* (A *libr. et legem et*) *posuerunt* -- *Heloi* (ita C; A *Eloy*, B *Oloy*) -- *Adonai* (ita C; B *Adonay*, A *Adenay*) -- *audivimus* (B *om*) *aliqua facta* (B add *sunt*) .. C *venerunt in*

nunquam audivimus aliquando facta: quia iam prae pavore obstupuerunt omnia ossa nostra et aruerunt, et terra commovet se sub pedibus nostris: adiunximus enim omnia pectora nostra ut effunderemus sanguinem iustum et sanctum.

⁸ Tunc Karinus et Leucius annuerunt eis manibus ut darent eis tomum chartae et atramentum. Hoc autem fecerunt quia non permisit eos spiritus sanctus loqui cum illis. Qui dantes eis singulas chartas sequestraverunt seorsum unum ab alio in singulis cellulis. At illi digitis suis signaculum crucis Christi facientes, in singulis coeperunt scribere tomis: et postquam compleverunt, quasi ex uno ore a singulis cellulis exclamaverunt Amen. Exsurgentes vero Karinus dedit chartam suam Annae et Leucius Caiphae, et salutantes invicem exierunt et reversi sunt ad sepulcra sua.

⁹ Tunc Annas et Caiphas aperientes tomum chartae coeperunt singuli secreto legere. Sed omnis populus graviter accipiens, ita ab omnibus proclamatum est Palam haec scripta nobis perlegite; et postquam perlecta fuerint, nos ea con-

synagogam cum ipsis. Cum ergo vidissent eos principes sacerdotum, nimium conturbati [sunt], et tremor apprehendit eos. Demum Anna et Caiphas acceperunt libros legis dei et pos. in manib. eor. et adiur. eos dicentes Per deum Heloi et de. Ad., per leg. et proph. coniuramus [vos] ut dicatis nobis quomodo resurr. a mo. et haec mirabilia qu. fa. sunt his diebus, qualia nunquam visa sunt a constitutione mundi. | quia iam prae .. C et nos (corrigere nobis) prae | commov. se cum A .. B commota est, C movetur | adiunx. enim -- ut effund. cum A .. B quia effudimus .. C et creditur (sic) accidisse haec quoniam effudimus | iust. et sa. cum AB .. C innocentem et iust.

8. Karinus et Leucius: ut supra | A innuerunt | tomum chartae cum AC .. B chartas | Qui -- sing. (B om) -- sequestr. se. unum (B separati sunt unus) -- cellulis cum AB .. C Postquam autem dederunt eis chartas et atramentum, dividerunt eos in sing. cell. | At illi -- in sing. coop. scr. tom. (B om in sing. tom.) -- Amen cum AB .. C Qui antequam incepissent scribere, levaverunt ambo manus dextras et fecerunt signaculum crucis, et tunc coeperunt scr. in sing. tomis. Finitis vero scripturis clamaverunt a sing. cellul. Amen | Karinus (de his nominib. vide supra) -- Caiphae cum B .. AC Kar. et Leuc. dederunt scripturam (C porrexer. chartas suas) Annae et (A om Ann. et) Caiphae | et (C ipsi vero) salut. invic. (C resalut. Iudaeos) | exier. et (B haec om) rev. sunt (B redierunt) ad sepulcra (A sepulturam) sua (A suam) .. C recesser. de synagoga

9. Tunc -- tom. chart. (B chartas) coop. singuli (B om) -- omnis pop. gr. accipiens (A omnes populi gr. accipientes) -- proclam. (A concl.) -- haec scripta (B hanc scripturam) -- fuerint (B -rūt), nos ea (B eas) -- veritat. obcaec. (B ob-

servabimus, ne forte veritas dei haec ab immundis et fallacibus vertatur obcaecatione in falsitatem. Dehinc tremore confecti Annas et Caiphas tradiderunt tomum chartae rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae, qui venerant a Galilaea et annuntiaverant Iesum assumptum in coelum: illis credidit omnis multitudo Iudaeorum ut hanc scripturam legerent. Et legerunt chartam continentem haec.

CAPUT II. (XVIII.)

¹ Ego Karinus. Domine Iesu Christe, fili dei vivi, permitte me loqui mirabilia tua quae apud inferos gessisti. Cum igitur essemus in tenebris et umbra mortis detenti apud inferos, subito illuxit nobis lux magna, et contremuit infernus et portae mortis. Et audita est vox filii patris altissimi tanquam vox tonitruum magni, fortiterque proclamans sic intulit Portas principes vestras retollite, portas aeternales sustollite: rex gloriae Christus dominus intraturus adveniet.

² Tunc Satanas dux mortis advenit, fugiens territus, dicens ministris suis et inferis Ministri mei et omnes inferi, concurrите, portas vestras claudite, vectes ferreos supponite, et pugnate fortiter et resistite, ne tenentes captivemur a vin-

caecetur [ita videtur] et vertatur) -- Dehinc (B De hoc) -- tom. cha. (B chartas) -- Addae (A Addas) -- et rabb. Egiae -- assumptum in coelum (A om et rabbi Egiae usque in coelum) cum AB .. C (prioribus omnibus omissis) Annas vero et Caiphas tradiderunt scripturam Carini rabbi Adam et rabbi Finees, illis qui venerant de Gal. et annunc. vidisse [sc] Iesum assumptum | illis cred. -- Iud. (B om Iud.) .. C om | ut hanc -- haec cum B .. A ut ha. scr. perlegerent. Tunc inventum est ibidem scriptum .. C ut legerent coram populo scriptum quod manu sua Carinus perscripserat: quod per omnia sic continebat.

II, 1. Cf. A II, 1. V, 1. Ego Karinus cum A .. B om, sed postea habet permittite mihi Carino .. C om, sed vide ad finem cap. I. | fil. dei vivi cum BC .. A om | gessisti .. C gessit potentia tua | C lux magna mirabilis | tonitruum cum BC .. A tonitruum (omisso magni). Item infra omnes tres tonitruum. | fort. procl. sic intulit (A ait) cum BA .. C sic fort. proclamantis | Portas (A Tollite port.) pr. ve. retollite (B attoll.), portas (ABC -tae) aet. sustoll. (C add quia)

2. Cf. A V, 1. Tunc (B Et tunc) Satanas (C Satan) .. C add cum audisset | C om fugiens | ministris (B -steris) suis et inferis (AC om et inf.) | Min. mei et omn. inf. (B om et o. inf.) .. C O inferi | C recludite | ne tenentes (C de-

culis. Tunc impia officia eius omnia conturbata sunt et coeperunt portas mortis cum omni diligentia claudere, serasque et vectes ferreos paulatim iungere, omniaque ornamenta sua strictis manibus tenere et proclamare ululatus dirae vocis ac teterrimae.

CAPUT III. (XIX.)

¹ Tunc Satan dixit ad infernum Praepara te ad recipiendum quem tibi deduxero. Dehinc infernus Satanae ita perintulit Vox ista non fuit nisi a clamore filii patris altissimi, quia ita terra et omnia inferi loca sub ipsa contremuit: unde puto me et omnia vincula mea iam aperta patescere. Sed adiuro te, Satana, caput malorum omnium, per tuas measque virtutes, ne perducas eum ad me, ne dum velimus eum capere captivemur ab eo. Nam si ad vocem eius tantum omnis virtus mea ita destructa est, quid putas eum facturum dum praesentia eius advenerit?

² Cui Satan dux mortis ita respondit Quid clamitas? noli timere, antique amice nequissime: quia ego populum Iudaeorum concitavi adversus eum, alapis eum feriri praecepi et traditionem per eius discipulum in eum peregi; et est homo multum timens mortem, qui ex timore dixit Tristis est anima mea usque ad mortem; et ad hanc illum perduxit, quia modo levatus in cruce pependit.

tenit) captivemur (A catinemur) a (C in) vinc. | B om eius omnia | ornamenta cum A .. C armamenta .. B om | tenere .. AC perlegere | proclamare .. A promere | C ululatum

III, 1. Cf. A IV, 3. *Saton* cum BC .. A *Satanas dux mortis | tibi dedux.* cum BC .. A *dixero tibi | perintulit* cum C, A *peritult* .. B *respondit | omnia inferi loca (C om loca) .. A omnis vix infernus | C Adiuro igitur te, frater Satan | cap. mal. omn. cum BC .. A qui es omnium malor. intemptor | virtutes cum BC .. A penas | ne (B et, C quia) dum velimus (B volumus, A vellemus) -- ab eo (C ipso) | Nam si -- ita (C om) destr. est cum AC .. B Nam si omnis mea virt. iam defuncta est | eum (ita A; B me) facturum .. C facturus est | dum .. B cum | praesentia .. C potentia*

2. Cf. A IV, 2. *Satan -- respondit* cum AC .. B *Satan dixit | Quid -- nequissime: quia cum C .. AB om | et est homo -- dixit* cum C, item A *et ho. est mort. tim. et dicens .. B et hic timens mort. dixit | B et ideo usque ad hoc illum perduxit et tam modo etc.*

³ Tunc infernus ait ad eum Si ipse est qui Lazarum de sinu meo iam quatrIduanum solo verbo imperii sui velut aquilam avolare fecit; iste non homo est in humanitate sed deus est in maiestate. Rogo te ne perducas eum ad me. Cui Satan ait Praepara te tamen, ne timeas: quia iam in cruce pendet, non possum aliud agere. Tunc infernus Satanae ita perintulit Si ergo aliud agere non potes, ecce appropinquat tua perditio. Ego denique deiectus et sine honore manebo; tu tamen cruciatus sub meo eris dominio.

CAPUT IV. (XX.)

¹ Audiebant autem sancti dei contentionem Satanae et inferni; ipsi tamen adhuc intra se minime se recognoscentes nihilominus erant in cognitione. Sed sanctus pater noster Adam ita Satanae respondit per omnia Dux mortis, quid formidas et trepidas? Dominus ecce venit qui omnia figmenta tua nunc destruet, et tu captus ab eo religatusque eris per secula.

² Tunc omnes sancti audientes vocem patris nostri Adae, quam constanter Satanae respondit per omnia, in gaudio confortati sunt: concurrentesque omnes ad patrem Adam ibidem sunt conglobati. Tunc pater noster Adam intuens omnem illam multitudinem diligentius mirabatur si omnes ex eo procreati essent in seculum. Et circumplectens circumquaque secum adstantes, amarissimas profundens lacrimas, filio suo Seth intulit dicens Enarra, fili Seth, sanctis patriarchis et

3. Cf. A IV, 3. *infernus* .. C *inferus*. Item alibi. | *Si ipse est* -- non (cdd om) *homo est* -- *maiestate*: ita A; paucis differunt BC. | *pendet* cum B .. AC *pendens* | *perintulit* cum C, A *pertulit* .. B *dixit* | A *proiectus* | *tu tamen* (C *semper*) -- *dominio* cum BC .. A *tuque sub meo dominaberis cruciatu*.

IV, 1. C *contentiones* | *minime se*: cdd. om *se* | *in cognitione*: cdd. omnes tres habere videntur *incogniti*. | *Sed* .. C *Tandem* | *venit* .. B *adveniet* | *nunc* .. A om | B om et *tu captus*, item *que*

2. Cf. A III. *quam const.* -- *per omnia* cum BC .. A *const. Satanae respondentis* | *concurrentesque* -- *conglobati* (C add *propse eum*) cum B, item C .. A *concurrentesque ad eum congratulati sunt ei* | *in seculum* cum AC .. B *in seculo* | *circumplectens* (C *ampl.*) .. B *conspiciens*

prophetis quod dixit tibi custos paradisi, quando adducere mihi de ipso oleo misericordiae, ut perunpus meum cum essem infirmus.

³ Tunc ille respondit Ego, cum me dirigeres a paradisi, oravi et deprecatus sum dominum cum la vocavi custodem paradisi ut mihi exinde daret. Tisus Michael archangelus dixit mihi Seth, ut quid ploras? Scito praenoscens quia pater tuus Adam de misericordiae non accipiet modo sed post multas ge seculi. Veniet enim amantissimus dei filius de coeli dum, et baptizabitur a Iohanne in Iordane flumine recipiet pater tuus Adam de hoc deo misericordiae credentes in eum; et eorum qui crediderunt in eum illorum permanebit in secula.

CAPUT V. (XXI.)

¹ Tunc audientes haec omnes sancti iterum ex in gaudio. Ex quibus unus de circumstantibus, mine, fortiter proclamans intonuit Pater Adam et c cumstantes, audite meas sententias. In terris cum docente me spiritu sancto, in prophetia de hoc ceci quia populus qui sedebat in tenebris vidit lumen habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est

custos paradisi .. C *uid et Michael archangelus* | *adducere* .. C *ut*

3. Cf. A III. Ego -- et depr. sum (B haec om) -- daret ei Ego Seth, cum me dirigeret pater meus Adam ante po. parad., oravi deum cum -- cust. parad. et petii ab eo de ipso oleo misericordiae | etc cum AC .. B Cito praenoscet pater tuus Adam quod de hoc | m AB .. C modo nisi | amantissimus cum C .. AB altissimus | A c B accipiet | et eorum (A illi, B om) qui credid. (A credent) in eum (AB eorum) etc

V, 1. Cf. A II, 1. Tunc -- in gaudio cum C .. AB om | E AC .. B. Et | C om *Isaias nom.* (A praenom.) | fort. proclam. (C ita int.) cum BG .. A dixit | meas sententias (B - am - iam) .. (C add in corpore) et .. B om et | B om in prophetia | quia (B -- lumen magn. (C lucem magnum), habitantib. (B ambulantiib.) -- BG .. A quia pop. qui ambulabat in ten. lux orta est eis, tum per eadem C addit et in regione mortis habitantium (sic uterque) vident

cuius vocem pater Adam et omnes conversi interrogabant eum Tu quis es? quia vera sunt quae loqueris. At ille subiungens ait Isaias ego sum nomine.

² Tunc apparuit alius iuxta eum quasi eremicola. Quem interrogantes dixerunt Tu quis es, qui talia gestas in corpore? At ille constanter respondit Ego sum Iohannes baptista, vox et propheta altissimi. Ego praeivi ante faciem domini eiusdem ut deserta et aspera in vias planas peragerem. Ego agnum domini et dei filium Ierosolymitis digito meo ostendi et clarificavi. Ego baptizavi eum in Iordane flumine. Ego vocem patris de coelo super eum intonantem audivi et proclamantem Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Ego ab eo responsum accepi quia ipse descensurus esset ad inferos.

Tunc pater Adam audiens ista clamavit voce magna Alleluia conclamitans, quod interpretatur Dominus venit per omnia.

CAPUT VI. (XXII.)

¹ Deinde alius ibi adstans quasi quodam imperatoris signaculo praeeminens, David nomine, ita proclamans aiebat Ego in terris cum essem, de dei misericordia et eius visitatione populo revelabam, prophetizans futura gaudia, dicens per omnia secula Confiteantur domino misericordiae eius, et

gloriam dei perlucidam | conversi . . C gavis | quia (C om) vera sunt (C add ista) quae cum AC . . B qui

2. Cf. A II, 3. A *quidam alius*, omissis *iuxta eum* | A *om baptista* | B *ante fac. eiusd. dom. in deserto aspera vias planas peragere* | *agn. domini* cum AC . . B *agn. dei* | AB *Ierosolimis* | *et clarificavi* cum A . . B *om . . C dicens Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tu a me venis baptizari, et ego a te debeo baptizari. Tum idem pergit Et dum baptizarem eum in Iordane, audivi vocem de coelo super eum intonantem Hic est etc.* | B *complacui*

Tunc pater Adam etc . . C sic: Tunc pa. Ad. cum aliis interrogaverunt eum Tu quis es, qui talia egisti in corpore? At ille Iohannes baptista sum. Cumque audisset pater noster Adam, voce magna clamavit Alleluia, quod interpretatur Deus venit.

VI, 1. Cf. A V, 2. Deinde cum B . . AC *Denique* | B *procedens imperatoris signaculo* | *de dei mis. et eius vis.* (B *om et ei. vis.*) *populo . . C haec om* | C *prophetans* | B *om futura gaudia, item per omnia sec.*

mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas vectes ferreos confregit. Tunc sancti patriarchae et coeperunt inter se invicem recognoscere et de propl singuli singula dicere. Tunc sanctus Ieremias suas tias examinans aiebat patriarchis et prophetis quia c in terris prophetavi de dei filio, quod in terris vi cum hominibus conversatus est.

² Tunc omnes sancti exultantes in lumine dei aspectu patris Adae et in responsione omnium patri et prophetarum proclamaverunt dicentes Alleluia, I qui venit in nomine domini: ita ut exclamatione t pavesceret Satanas et quaereret aditum fugiendi. E terat, quia infernus et satellites eius tenebant eum num constrictum et munitum per omnia; dicebantque Quid trepidas? Nos nullatenus te hinc exire pe Sed ista suscipe, sicut dignus es, ab illo quem ex quotidie; sin autem minime, scias quia religatus al suberis custodiae.

CAPUT VII. (XXIII.)

¹ Et iterum facta est vox filii patris altissimi tonitruum magni dicens Tollite portas principes vestri vamiini portae aeternales, et introibit rex gloriae.

confregit: solus C add Interrogatus autem a sanctis patribus quis es David sum nomine. | coeperunt -- de prophetiis suis (A -tia sua) (A om) dic. Tunc sa. Ier. cum AB .. C coeper. intra se de propheti percognoscere, inter quos Ier. | examinans etc cum AC .. B referet prophetis dicens Ego

2. Cf. A VII. lumine .. B nomine | C conspectu, item resp mine domini cum AB .. C add deus dominus et illuxit nobis: Alleluia culi: laus honor et gloria, qui advenisti ex alto nos visitans. Alleluia omnia | exclamatione .. C ex clamore | Et non (C Nec) -- infer -- in inf. constrictum (A om) et munitum (C inlectum) -- ad eum Nec -- tenebant eum. Infernus contristatus munitusque [?] per omni C Quid formidas, Satan, et trepidas? | Sed ista etc cum A .. BC sic: Ista suscipe, si ausus es, quia hucusque expugnabas animas col bas; nunc religatus eris ab eo, sub arcta eris custodia.

VII, 1. Cf. A V, 3. - C Et subito audita est | filii patris: A ntrumque om | tonitruum magni: ita ABC | dicens cum C .. A om;

tanus et infernus clamaverunt dicentes Quis est iste rex gloriae? Responsumque est illis voce dominica Dominus fortis et potens, dominus potens in proelio.

² Post hanc vocem advenit homo cuius visio erat quasi latronis, portans crucem in humero, clamans a foris et dicens Aperite mihi ut intrem. Cui aperiens Satan per modicum introduxit eum interius in hospitio, iterumque clausit post eum ostium. Videruntque eum omnes sancti perlucidum, dixeruntque ei continuo Visio tua latronis est. Indica nobis, quid est quod in dorso tuo baiulas? Qui respondens humiliter dixit Vere latro fui per omnia, et suspenderunt me Iudaei in cruce cum domino meo Iesu Christo filio patris altissimi. Ego denique veni praeconcitus: ipse vero post me venit continuo.

³ Tunc sanctus David adversus Satan ira succensus proclamavit fortiter Aperi spurcissime portas tuas, ut intret rex gloriae. Similiter et omnes sancti dei consurgebant adversus Satan et volebant eum comprehendere et inter se dividere Et iterum clamatum est intus Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Interrogaverunt iterum infernus et Satan ad vocem illam perspicuam dicentes Quis est iste rex gloriae? Dictumque est illis a voce illa mirabili Dominus virtutum ipse est rex gloriae.

CAPUT VIII. (XXIV.)

Et ecce subito infernus contremuit, et portae mortis et

Tollite | B om dom. potens

2. Cf. A X. Post hanc .. A praem Tunc, C Et | B cuius erat similitudo quasi | C Aperiens autem ei Satan per mod. introivit, iterumque cl. post eum ost. diligenter. Et cum vidissent Dismam omn. sa. perlucid., dixer. ad eum | A Dic nobis | latro fui cum AC .. B latro fuissem | et (C sed) suspend. .. B om et | AC cum (C add Christo) domino filio (C add patris) altissimi | Ego denique (C itaq.) veni praeconc. (C concitus) cum AC .. B Ego eum praeveni concitus

3. Cf. A V, 3. spurcissime cum BC .. A fortissime | inter se (C add et illum) dividere .. B int. se illudere | Et iterum .. C Interea | intus cum B .. AC om | Interrogav. - - dicentes (A add per omnia) .. C Responderunt tremebundi Satan et inferus | Dom. virtutum .. B Dom. nosler

VIII. Cf. graece V, 3. VI, 2; item latine A VII. BC et serae et vecl. ferrei

serae comminutae et vectes ferrei confracti sunt et c in terram, et patefacta sunt omnia. Et Satanás re medium, stabatque confusus et deiectus, conligatus in pedibus. Et ecce dominus Iesus Christus veniet ritate excelsi luminis mansuetus, magnus et humilis, suis deportans manibus Satan cum collo ligavit, et tergo ei religans manus resupinum eum elisit in pedemque suum sanctum ei posuit in gutture, di omnia secula multa mala fecisti, ullo modo non hodie te trado igni perpetuo. Vocatoque cito infer praeci piens Tolle hunc pessimum ac nequissimum, e habeto custodia usque in diem illum quo tibi praecep accepto eodem sub pedibus domini demersus est c profundum abyssi.

CAPUT IX. (XXV.)

¹ Tunc dominus Iesus salvator omnium, pius simus, resalutans Adam benigniter aiebat illi Pax t cum filiis tuis per immensa seculorum secula, amer pater Adam provolutus pedibus domini, sursumque manus eius deosculatus, fortiter lacrimas profudit dic manus quae plasmaverunt me, testificans omnibus; e ad dominum Advenisti rex gloriae, liberans homine perpetuo aggregans regno. Tunc et mater nostra l liter domini pedibus provoluta ac sursum erecta ma

(B - rrae; item A atque etiam confractae) comminuti (B - lae) sunt | medium etc .. C stabat in medio confusus | conlig. comp. in ped. cum compedibus .. B om | excelsi luminis (B lum. excellentissimi), mans. cum AB .. C excelsus humilis, magnus et mansuetus | Sat. cum collo A .. B Sat. conligavit .. C Satanás eam ligav. cervicibus | C desupin in tart. | B om per omn. sec. | Vocatoque cito inf. (A Vocatusque cito -- praecip. (A om praecip.) Tolle cum BA .. C Tunc vocari fecit infer tremebundus apparuit demissa facie, quia Christum non audebat resp dixit illi Maledicte, dammate, tolle | B in profundo tartari, C in prof IX, 1. Cf. A VIII, 1. Tunc dom. (B om T. do.) Ies. (B add Christus) salv. omn. (B noster et dominus omnium) pius (C magnus pius) et mil. | homines (A - nem) .. C nos

deosculans et profundens fortiter lacrimas dixit Ecce manus quae me fabricaverunt, testificans omnibus.

² Tunc omnes sancti adorantes eum clamaverunt dicentes Benedictus qui venit in nomine domini: deus dominus illuxit nobis. Amen per omnia secula. Alleluia in seculum seculi: laus honor virtus gloria, quia advenisti ex alto nos visitans. Alleluia cantantes per omnia et congaudentes de gloria concurrebant sub manibus domini. Tunc salvator perscrutans de omnibus momordidit infernum, quantocius partem deiecit in tartarum, partem secum reduxit ad superos.

CAPUT X. (XXVI.)

Tunc omnes sancti dei rogaverunt dominum ut victoriae signum sanctae crucis relinqueret apud inferos, ne praevalerent ministri eius nequissimi aliquem retinere culpatum quem absolverit dominus. Et factum est ita, posuitque dominus crucem suam in medio inferni, quae est signum victoriae et usque in aeternum permanebit.

Deinde exivimus exinde omnes cum domino, relinquentes Satan et infernum in tartarum. Nobisque et aliis multis praeceptum est ut cum corpore resurgeremus, in seculo dantes testimonium resurrectionis domini nostri Iesu Christi et de iis quae gesta sunt apud inferos.

Haec sunt, fratres carissimi, quae vidimus et testificamur adiurati a vobis, illo attestante qui pro nobis mortuus

fabricav. cum AC . . B plasmav. 1

2. Cf. A I. I. *Benedictus* -- *dominus* (A *benedict. dom. et*) *illuxit* -- *cantantes* (B *cantemus*) -- *congaudentes* (B *-deamus*) *de glor.* (B *add quae*) *concurreb.* (B *concurrit*) *sub man. domini* cum AB . . C *Bened. qui venit in nom. dom., dantes laudem Iesu Christo altissimi filio; concurrebantque omnes laetati* (sic fere) *sub manib. domi.* | B *salv. noster* | *de omnibus* . . C *omnia* | *momordid. infern.* cum B . . A *doluit infernus* . . C *om* | *quantocius* cum A . . BC *om* | B *deduxit*

X. Cf. A VIII, 1. 2. *vict. sign. sa. crucis* cum A; C *sign. sanctae crucis victoriae* . . B *sign. victoriae suae* | B *om culpatum* | A *absolvit* | *crucem suam* . . B *sign. crucis suae* | C *sign. victor. usque in aet. per omnia permanens*

Cf. A XI. *omnes* . . A *add sancti* | *Sat. et inf. in tart.* cum C . . AB *Satan in infernum* | BC *Nobis quoque et* | A *cum corporib. nostris* | C *om de iis* | A *et quae gesta s. ap. inf. referremus*

adiur. a vobis . . B *apud vos*

est et resurrexit; quia sicut scriptum est, ita gestum est per omnia.

CAPUT XI. (XXVII.)

At ubi charta completa et perfecta est, audientes omnes ceciderunt in facies suas, lacrimantes amare et crudeliter percutientes pectora sua, clamantes et dicentes per omnia Vae nobis: ut quid nobis miseris contingit hoc? Fugit Pilatus, fugit Annas et Caiphas, fugiunt sacerdotes et Levitae, insuper et populus Iudaeorum, plorantes ac dicentes Vae nobis miseris, sanguinem sanctum in terra effudimys.

Tribus itaque diebus et tribus noctibus panem et aquam non gustaverunt ullo modo, neque in synagoga aliquis eorum est reversus. Tertia vero die iterum congregato concilio perfecta est alia charta Leucii: et nec plus nec minus inventum est, quantum ad litteram unam, in quantum scriptum Karini continebat. Tunc conturbata est synagoga, et luxerunt omnes XL diebus et XL noctibus, expectantes a deo interitum et dei vindictam. Sed ille miserator pius et altissimus non eos perdidit continuo, dans eis locum poenitendi largiter. Sed digni non sunt inventi converti ad dominum.

Haec sunt testimonia Karini et Leucii, fratres carissimi, de Christo dei filio sanctisque suis gestis apud inferos: cui agamus omnes laudem et gloriam per immensa seculorum secula, amen.

XI. Cf. A XI. At ubi -- dic. per omnia cum C. Paulo breviores sunt AB. | Fugit Pilatus etc cum C. . . AC Fugit Pil. et (B om) Iudaeor. pop. fugit. Anna et Caiph. pariter ibant (A pariter, antequam) plorando (B - ntes ac) dicentes

iterum Congr. concilio perfecta (h. l. A praelecta habet, sed supra locis iis pluribus ubi praeleg. malis quam perleg., lectio non fluctuat) etc . . C resumpto spiritu congregaverunt concilium ut legerent Leucii chartam: in qua continebatur totum illud quod scripserat Carinus, nec plus nec minus una littera sive unum iota. | A expectando | a deo etc cum C. . . A quando veniat eis interitus; B corrupte quando deus veniret in terris | pius et altiss. cum C. . . AB et misericors | B om non eos perd. continuo | dans . . B dedit

cui agamus (B agimus) omn. (B om) laudem (A laudes) et (A cui) gloriam (A honor et gloria) per etc

EPISTOLA PONTII PILATI

QUAM SCRIBIT AD ROMANUM IMPERATOREM DE DOMINO NOSTRO
IESU CHRISTO.

Pontius Pilatus Tiberio Caesari imperatori salutem d.

De Iesu Christo, quem tibi plane postremis meis declaraveram, nutu tandem populi acerbum me quasi invito et sublimemente supplicium sumptum est. Virum hercle ita pium et severum nulla unquam aetas habuit nec habitura est. Sed mirus exstitit ipsius populi conatus omniumque scribarum principum et seniorum consensus, suis prophetis et more nostro Sibyllis contra monentibus, hunc veritatis legatum crucifigere; signis et supra naturam apparentibus, dum penderet, et orbi universo philosophorum iudicio lapsum minantibus. Vigent illius discipuli, opere et vitae continentia magistrum non mentientes, imo in eius nomine beneficentissimi. Nisi ego seditionem populi prope aestuantis exoriri pertimuissem, fortasse adhuc nobis vir ille viveret: etsi tuae magis

Epistola etc: ita ex Ven.

Pont. (ita Ven Bodl, Flor om) *Pil.* (Bodl add *Judaeae procurator*) *Tib. Caes. imper.* (ita Ven Bodl, Flor om) *salutem* (Bodl s.) *d.* (Flor om d., Bodl p.)

sublimemente cum Ven Chass .. Flor *subtimente*, Bodl *subnitente* | *et* (Flor Chass ac) *severum* (Flor *sincrum*) cum Ven Flor Chass .. Bodl *ita severum* | *unquam* cum Ven Flor Chass .. Bodl *ante* | *omniumque* .. Ven om *que* | *principum et* cum Ven Chass, item Bodl *et princ. ac* .. Flor *et* | *et more* cum Ven Flor Chass .. Bodl om *et* | *contra monentib.* (Ven *moventib.*) cum Bodl Ven .. Flor Chass *praemonentib.* | Flor *crucifixere* | *signis et* (Flor *etiam*) cum Ven Flor .. Bodl om *et* | Bodl *minitantibus* | *Vigent* .. Chass *urgent* | *illius* .. Ven *eius* | *beneficentissimi*: Ven *praem ubique unicuique* | Chass om *prope* | *aestuantis* .. Flor *vitiose aestuant*, omisso *exoriri* | *nobis vir ille* (Flor *ille vir*) .. Bodl *vir ille nob.*

dignitatis fide compulsus quam voluntate mea adductus pro viribus non restiterim, sanguinem iustum totius accusationis immunem, verum hominum malignitate inique, in eorum tamen ut scripturae interpretantur exitium, venundari et pati. Vale. V. Kal. Aprilis.

| *tamen* cum Bodl Chass .. Flor *famen* (hinc Fabr *exitium* cum *pati* coniungit)
.. Ven om | *venund. et pati* cum Bodl .. Flor Ven *pati et venund.* | V. Kal.
Apr. cum Ven Bodl .. Flor Chass Quarto Nonas Aprilis.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΕΜ-
ΦΘΕΙΣΑ ΑΥΤΟΥΣΤΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΕΝ ΤΗ ΡΩΜΗ.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις σταυρωθέντος τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος τῆς Παλαιστίνης
καὶ τῆς Φοινίκης ταῦτα ἐν Ἱερουσολύμοις γέγονεν τὰ ὑπομνήματα
τὰ κατὰ τοῦ κυρίου πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. ὁ οὖν Πιλᾶ-
τος μετ' οἰκείας αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι ἐν
τῇ Ῥώμῃ γράψας οὕτως.

Κρατίστῳ σεβαστῷ θειοτάτῳ καὶ φοβερωτάτῳ Αὐγούστῳ
Καίσαρι Πιλᾶτος ὁ τὴν ἀνατολικὴν διέπων ἀρχήν.

* Ita titulum habent CDE .. A Ἀναφ. Πιλ. τοῦ ἡγ. πε. τ. κυρίου ἡμ. Ἰ.
Χρ. π. Τιβερίῳ Καίσ. ἐν Ῥ. .. B praemissis Actis quae dicuntur Pilati sic habet
ὑπομνήματα πραχθέντα (corrige πραχθ.) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησ. Χρ. ἐπὶ
Ποντίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας, ἅπερ αὐτὸς ὁ Πιλᾶτος ἐξέπεμψεν
διὰ ἰδίας ἀναφορᾶς Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ. Sequitur illa temporis
nota quam vidimus supra pag. 204 sq. (sub cod. E) Ἐν ἔτει usque γράμμασιν
ἑβραϊκοῖς.

Ἐν (E praem Ἐγένετο) -- ἡγεμόνος (A τοῦ ἡγ.) -- γέγονεν (A γεγόναισι)
τὰ ὑπομν. (CD om) -- ὑπὸ τ. Ἰουδ. cum ACDE .. B ἐν ταῖς ἡμ. ἐκεῖν. σταυρ.
τοῦ Ἰησοῦ, καὶ Ποντίου Πιλ. ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλ. κ. τ. Φοιν. (ista omnia
prioribus annexa habet) Ταῦτα (cod. ταύτης) δὲ ἐν Ἱεροσ. γέγονε τὰ ὑπομν. τὰ
πραχθέντα κατὰ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῶν Ἰουδ. | ὁ οὖν (A δὲ) Πιλ. μετ' οἰκείας
(Fabr. edidit μετοικίας „Sed et Pilatus ex provincia sua scripto retulit Romam“
etc. Correxerit Thilo μετ' οἰκίας „cum domo sua,“ „cum domesticis suis“) αὐτ.
ἀναφορᾶς (A -φάν) ἐξέπ. αὐτὰ (A αὐτοῦ, Fabr αὐτῷ) τῷ Καίσ. etc. B sic:
[ᾧ] δι' ἀναφορᾶς ἰδίας ἀνέπεμψεν Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τ. Ῥ. γρ. οὕτως ὁ
Πιλᾶτος.

Κρατίστῳ .. B om | A om θειοτάτ. | καὶ (E om) φοβερωτάτῳ .. B φο-
βερῷ | Αὐγούστῳ cum CDE .. B Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, A Τιβερίῳ | ὁ τ. ἀνατ.
διέ. ἀρχήν (A ἐπαρχίαν) cum CDEA .. B ἀνατολῆς τελωνάρχης

¹ Μηνύσει κέχρημαι δι' ἧς φόβῳ καὶ τρόμῳ συνέχομαι, κράτιστε. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἦν περ διέπω ἐπαρχίαν, ἥτις μία τῶν πόλεων καλεῖται Ἱερουσαλήμ, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἄνθρωπόν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ ἐγκλήματα ἐπιφερόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἅπερ οὐκ ἠδυνήθησαν τῶν λόγων τῇ συστάσει διελέγξαι. Μία δέ τις αὐτοῖς αἵρεσις ἦν κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον αὐτοῖς ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς μὴ εἶναι σχολὴν ἢ παρατηρεῖσθαι. πολλὰς γὰρ ἰάσεις ἐπετέλεσεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, τυφλοὺς ἐποίησεν ἀναβλέπειν, χωλοὺς περιπατεῖν, νεκροὺς ἀνέστησεν, λεπροὺς ἐκαθήρισεν, παραλυτικούς ἴασατο, μὴ δυναμένους τὸ σύνολον μήτε ὀρμὴν τοῦ σώματος μήτε νεύρων στάσιν ἔχειν εἰ μὴ μόνον φωνὴν καὶ ἀρμονίαν, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν καὶ τρέχειν, ῥήματι μόνῳ τὸ

1. Μηνύσει cum BCE .. D μηνῆσαι, A μηνύειν | δι' ἧς -- συνέχομαι cum CD .. E δι' ἧς φόβος καὶ τρόμος ἔχει με .. A διὰ τῆσδε φόβῳ κ. τρόμῳ συνεχόμενος .. B τρόμῳ συνεχόμενος (sed in codice scriptum est τρομοσὴν ἐχόμενος) | κράτιστε (A add βασιλεῦ). Sequitur in codd. CD τῇ (D τὴν) τῶν ἐπισταμένων καὶ ῥοπῇ τοῦτο τε καιρὸν (D τῶν τότε καιρῶν) δέοντα λαβὼν τὸν γε λείον (D λείον) χρόνον δείκνυσιν: quae corruptissima esse apparet. Nec fere aliter in E videtur scriptum esse, unde haec tantum adnotavimus: τῇ τῶν ἐπισταμένων ῥοπῇ τὸν τότε καιρὸν δέοντα. Ex A Fabricius sic edidit: τὴν τῶν ἐπενισταμένων καιρῶν ῥοπὴν ἐκ τῶν ᾧ ἐπέσσονται λαβὼν τῶν τε λοιπῶν χρόνων ἐνδείκνυσιν, addita hac interpretatione: quid nuperi temporis impetus tulerit, et iam colligo inde quid deinceps postea sit futurum. Omnino simile quid coniciendum est. Cf. etiam alterum textum, ibique codd. CE. Codex vero B eum locum plane omittit. | Ἐν ταύτῃ γ. ἦν περ (ita AC; D ἦν) -- καλεῖται (ita CD; A κέκληται) -- μοι (A add ἓνα) ἄνδρ. τινα (C τιν. ἄνδρ.) λεγ. Ἰησ. cum CDA .. B Μία τῶν ὑπ' ἐμοῦ διοικουμένων πόλεων κέκληται Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ (cod. ῶ) πᾶν τὸ πλῆθ. τῶν Ἰουδ. κατοικοῖ. οὗτοι παρέδωκάν μοι τινα ἄνδρ., Ἰησοῦν τῷ ὀνόματι | D φερόμενοι, omisso κατ' αὐτοῦ (A ante ἐπιφερ. pon) .. B φέροντες et κατ' αὐτόν | τῶν λόγ. τῇ συστ. (A τ. συστ. τ. λόγ.) cum CA; item B τὴν σύστασιν τ. λόγ. .. D τὸν λόγον τοῖς σύμπτει | B οὐκ ἴσχυσαν διελέγξ. | τις (ita CD; B της, A τοις) αὐτοῖς (ita AD, B αὐτης, C om) αἵρ. ἦν (B corrupte ἐρέσεως. D add αὐτῶν) | αὐτοῖς ἔλεγ. ὁ Ἰησ. (ita AD; C om) μὴ εἶν. (D add ὀρθὴν) σχολ. ἢ (A om; Fabr. edidit μὴ ἐν σχολῇ) παρατ. cum ACD .. B οὐ τηρεῖ μηδὲ σχολὴν εἶναι ἀγαθῶν ἔργων | πολλ. γὰρ (ita ACD; B δὲ) ἰάσ. ἐπετέλεσεν (ita ACD; B ἀπετέλει ἀγαθῶν ἔργων) ἐν (ita CD, A om; B om ἐν αὐτῇ) αὐτ. τῇ ἡμέρᾳ (B add τοῦ σαββάτου) | ἐπέλ. ἀναβλέπ. (D βλέπειν) .. B ἀνέβλεπεν (sed postea περιπατεῖν) | λεπρ. ἐκαθήρισεν (A ἐκαθάρισεν?) cum CDA .. B om | B παραλύτους | μὴ δυν. τὸ σύνολον (ita ACD; B τὸ σῶμα κινῆσαι) μ. ὀρμ. τ. σώμ. μήτε (B ἢ τῶν) νεύρ. στ. ἔχειν (A ἔχοντας) εἰ μὴ μόνον (B μόνην) φωνὴν καὶ (B om φ. κ.) ἀρμονίαν (ita AB; CD -νίαν) | παρέσχεν cum CD .. AB παρείχεν | δύν. τοῦ περ. κ. τρέχ. cum ACD .. B τὸ περιπατεῖν | τὸ ἀσθ. ἀποστρ. cum B ..

ἀσθενὲς ἀποστρέψας. ἄλλο πάλιν τι δυνατώτερον πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶν παρὰ τοῖς παρ' ἡμῖν θεοῖς ξένον· τετραήμερον νεκρὸν ἀνέστησεν, λόγῳ μόνῳ καλέσας αὐτόν, τοῦ τεθνεώτος τὸν ἰχώρα ἔχοντος, καὶ διαφθαρέντος ἐκ τῶν γενομένων σκωλήκων τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυνὸς ἔχοντος· ὃν ἰδὼν ἐν τῷ τάφῳ κείμενον ἐκέλευσεν τρέχειν, μήτε ὅλως νεκροῦ τι ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος οὕτως ἐξηλθεν ἐκ τοῦ τάφου εὐωδίας πλείστης πεπλησμένος. ² Καὶ ξένους σαφῶς δαιμονιζομένους καὶ τὴν οἰκῆσιν ἐν ἐρημίαις ἔχοντας καὶ σάρκας τρώγοντας τὰς ἰδίας, ὁμοίως τοῖς κτήνεσιν καὶ ἐρπετοῖς συναναστρεφομένους, καὶ τούτους κατέστησεν οἰκήτορας πόλεων καὶ διὰ λόγου σώφρονας ἀπέδειξεν, σοφοὺς τε καὶ δυνατοὺς καὶ ἐνδόξους παρασκεύασεν γενέσθαι, συνεσθίοντας πᾶσιν τοῖς πολεμίοις τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων ὀλεθρίων, ἃ βυθῷ θαλάσσης κατέρριψεν. ³ Πάλιν δὲ ἄλλος ὑπῆρχεν ξηρὰν ἔχων

ACD τῷ ἀσθενεῖ ἐπιτρέψας | ἄλλο cum D, item B (ἀλλ' ὅτε δέ τι δυν.) .. AC ἀλλά | B om τοῖς παρ' ἡμ. | B τεταρταῖον ἀναστήσας | λόγῳ -- διαφθαρέντος (cod. -τας) -- κυνὸς (cod. κυνοῦ) ἔχοντος (cod. -τας) cum B .. ACD λόγῳ (A ἐν λόγ.) μόνῳ (A μόνον) καλέσας αὐτοῦ (sed D αὐτόν) τοῦ τεθνεώτος (A τεθνηκότος) τὸ ὄνομα, καὶ αὐτόν τὸν ἰχώρα διαφθαρέντα (A corrumpite καὶ αὐτόν οὗ ἰχώρ διέφθειρεν) ὑπὸ τῶν σκωλήκων καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυνὸς (CD κοινοῦ) ἔχοντος | ἐν: ita A (nisi est Fabricii additamentum) .. BCD om | ἐκέλευσ. τρέχ. cum ACD .. B τοῦτον λόγῳ ἀνέστησεν καὶ τρέχειν ἐκέλευσεν | B om μήτε ὅλ. -- ἔχοντος (A -τα, nisi est editoris emendatio) | ἀλλ' ὡς .. B καὶ ὡς | A (teste Fabr.) νυμφῶνος et ἐπηλθεν | B ἐξελθόντα | B εὐ. πλ. πεπληρωμένος .. A εὐωδίαν πλείστην κεκτημένος

2. Καὶ ξέν. σαφ. (A καὶ κωφούς pro σαφ.) δαιμ. cum CD, item A .. B καὶ ξένον εἶπεν ἕτερον· τινὰς δαιμονιζ. πονηρῶς (cod. -ρός) | καὶ τὴν (A τοῦς) οἰκῆσ. (B κατοίκ.) | καὶ σάρκας (ita CD) τρώγ. τὰς ἰδίας (C τὴν ἰδίαν) cum CD .. A καὶ σάρκα τρέφοντας (vide post) .. B (om καὶ) σαρκοτρόφους τῶν ἰδίων ὄντας τοὺς κάμνοντας | ὁμοίως τοῖς -- συναναστρεφ. (C συνανατρεφ.) cum DC .. B καὶ ἐρπετῶν καὶ θηρίων συναναστρεφομένους ἐν ταῖς ὕλαις .. A τὴν τ' οὐσίαν (corrige τὴν ἰδίαν cum prioribus coniungendum) ὁμοίως τοῖς κτ. κ. ἐρπ. συνανατρέφ. | καὶ (A praem ὄντας) τούτους -- ἀπέδειξεν (A ἀνέδ., D ὑπέδ. αὐτούς) σοφ. τε (haec D om) -- παρεσχ. (A παρεκάλεσεν) γενέσθ. cum CDA .. B καὶ τούτ. διὰ λόγου σώφρονας ἀνέδειξεν, σοφοὺς τε καὶ δυνατοὺς κατέστησεν καὶ ἐποίησεν οἰκήτορας πόλεων, καὶ ἐνδόξους γενέσθ. παρασκεύασεν (sic) | συνεσθ. πᾶσιν τοῖς (A παντάπασιν) πολεμίοις (A -μίους) τ. πλ. τῶν (A om) ἀκ. τῶν (C om) -- ἃ (C βια) βυθ. θα. κατ. (A om ἃ β. θα. κ.) cum CA .. B καὶ τὰ πνεύματα ἀκάθαρτα ἐν αὐτοῖς ὀλέθρῳ δεινῷ κατορύξας βυθῷ θαλάσσης κατεπόντισεν

3. Πάλιν δὲ (A om) ἄλλ. ὑπῆρχ. (ita AB; C ὑπῆρξεν) -- χεῖραν (ita BC)

τὴν χεῖραν, οὐ μόνον δὲ τὴν χεῖραν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἡμῖς μέρος τοῦ σώματος ἀπολιθωθὲν ὑπῆρχεν τοῦ ἀνθρώπου, μήτε πλάσιν ἀνδρὸς ἢ σώματος ἔχων διαστολήν· κάκεῖνον λόγῳ ἰάσατο καὶ ὑγιῇ ἀπέδειξεν. ⁴ Καὶ γυναῖκα δὲ αἱμορροοῦσαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους, ἀπὸ τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος τὰς ἀρμονίας καὶ τὰς φλέβας ἐξαντληθεῖσαν καὶ μήτε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐπιφερόμενην, νεκρῇ ἀπεικασμένην, ἄφωνον καθ' ἐκάστην οὔσαν, ὡς οἱ ἐκ τῆς ἐνορίας πάντες ἰατροὶ οὐχ εὖρον θεραπεῦσαι· οὔτε γὰρ μία τῆς ζωῆς ἐλπίς αὐτῇ ὑπῆρχεν· καὶ μυστικῶς διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἰσχὺν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσεως αὐτοῦ ὅπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ εὐθέως αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέπλησεν δύναμις τὰ κενώματα αὐτῆς, ὡς μηδέποτε πάθος πεπονθυῖα ἤρξατο δρομαία τρέχειν εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν Κεφαρναούμ, ὡς πλησιάζειν τὴν πορείαν ἡμερῶν ἑξ.

⁵ Καὶ ταῦτα μὲν, ἃ προσφάτως κατὰ νοῦν ἔχων ἐμήνυσσα, ἅπερ ἐν σαββάτῳ ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἕτερα μείζονα τούτων ἐποίησε σημεῖα, ὡς ὅτι καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατενόησα θαυματουργήματα παρ' αὐτοῦ γεγονότα.

οὐ μόν. δ. τ. χεῖραν cum B .. AC om | ἀλλὰ (A add καὶ) μᾶλλον τὸ ἡμῖς μέρος .. B corrumpit ἀλλὰ πάντα ὅμησιν μέρος | ἔχων (C ἔχειν) διαστ. cum BC .. A ἔχειν ὡς λίαν στενὴν | ἰάσατο κ. ὑγ. ἀπ. cum AC .. B ἰασάμενος παρέστησεν ὑγιῇ

4. Καὶ γυναῖκα δὲ αἱμορροοῦσαν (B -σα) cum BC .. A κ. γυνή δ. αἱμορροοῦσα | ἐπὶ (A om) πολλοὺς χρ. cum CA .. B ἐν πολλοῖς χρόνοις | ἀπὸ τ. ῥύσεως (A ῥεύσ.) τ. αἱ. τὰς ἀρμονίας (A ἀρτηρίας) -- ἐξαντλ. (A ἀντλήσασα) cum CA .. B ὥστε αὐτῆς (corrige ἀπό) τῆς ῥύσεως τ. αἱ. αὐτῆς τῆς (τάς?) ἀρμονίας κ. φλέβας ἐξαντλήσαι | καὶ μήτε (ita CA, B μηδέ) τὸ ἀνθρ. (B ἐπ' ἀνθρώποις) σ. ἐπιφερομένην (A -νη, B -νον) | νεκρῇ (A -κροῖς δὲ) ἀπεικασμένην (A -νη) .. B νεκρῇ ἀποκείμενον .. C om | ἄφ. -- οὔσαν cum C .. A ἄφρονός τε οὔσα .. B om | ὡς οἱ -- πάντες (A om) ἰα. οὐχ εὖρ. (A αὐτὴν οὐκ ἠδύναντο) ἡερ. (A ἰατρεῦσαι) cum C, item A .. B παντελῶς ἰατροὶ οὐκ ἰσχυσαν ταύτην τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος παῦσαι | οὔτε γ. μία (A σκιά) τ. ζ. ἐλπ. (A om) α. ὑπῆρχ. cum C, item A .. B vitiose μία τῆς αὐτῆς ζωῆς οὐκ ἐτύγχανεν | διὰ τῆς (C δι' αὐτῆς) ἐπισκιάσ. (C ἐπισκιάσαι) αὐτοῦ (B om αὐτ.) | B om τ. κρασπ. | κ. εὐθ. (A om) -- ἀνέπλησεν (AB ἀνεπλήρωσεν) τὰ κεν. αὐτ. (B τοὺς κενούς αὐτῆς τόπους) | ὡς μηδ. πάθ. (A παθοῦσα) πεπονθυῖα (B πεπονθοῦσα, A τῇ πεπονθείᾳ) ἤρξ. (AC καὶ ἤρξ.) δρομαία (AC -αίως) -- ἑαυτῆς (A αὐτῆς) π. Κεφαρναούμ (Κεφ. cum B, A Καφ.; C Καπερν.) -- τὴν (B om) -- ἑξ

5. ἃ (A ἅπερ) προσφάτως (A πρόσφατος) -- ἅπερ -- ἐποίησ. σημεῖα (haec omnia ab ἅπερ usque σημ. A om) cum C, item A .. B ἅπερ πρόσφατος ὁ νοῦς γεωργήσας ἐδήλωσεν, ἐν σαββ. ἐθαυματούργησεν· μείζω δὲ καὶ ἕτερα σημ. ἐποίησ. ὁ Ἰησ. | ὡς ὅτι (B om) καὶ (C om) παρὰ τ. θε. οὓς (BC om) σεβ.

⁶ Τοῦτον δὲ Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος, Ἄννας καὶ Καϊάφας παρέδωκάν μοι σὺν παντὶ τῷ λαῷ, ἐπὶ τὸ τοῦτον ἀνετάσαι πολλὴν πειήσαντες κατ' ἐμοῦ στάσιν. ἐκέλευσα οὖν τοῦτον σταυρωθῆναι, πρῶτον φραγελλώσας αὐτόν, καὶ μηδεμίαν αἰτίαν εὐρὼν κατ' αὐτοῦ κακῶν ἐγκλημάτων ἢ πράξεων.

⁷ Ἄμα δὲ ἐσταυρώθη, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου μέσης ἡμέρας σκοτισθέντος καὶ τῶν ἀστέρων φανέντων, ἐν οἷς λαμπηδὼν οὐκ ἐφαίνετο· σελήνη δὲ τὸ φέγγος ὡς αἱματίζουσα διέλιπεν· κόσμος δὲ τῶν καταχθονίων κατεπόθη· ὡς αὐτὸ ὅπερ εἶχον ἀγίασμα ναοῦ λεγόμενον αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις μὴ ὀφθῆναι τῇ τούτων πτώσει· χάσμα δὲ τῆς γῆς ἐπειλημμένων βροντῶν ἤχῳ κατεπίδосαν. ⁸ Ὡφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ νεκροὶ ἀναστάντες, ὡς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον εἶναι Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας καὶ Μωσῆν καὶ Ἰώβ, τοὺς προτετελευτηκότας ὡς φασιν ἐκεῖνοι πρὸ τρισχιλίων πεντακοσίων ἐτῶν· καὶ πλεῖστοι

μείζονα (B μείζων [sic] τινά) κατ. ἡαυμ. παρ' αὐτ. γεγ. (B om π. α. γ.) cum ABC.

6. Τοῦτον δὲ cum AC .. B Τοῦτ. οὖν | Ἡρώδης: B praem οἱ Ἰουδαῖοι | καὶ Φίλιππ. cum B .. AC om καί | ἐπὶ τὸ τ. ἀνετάσαι (C ἀνατάξει) cum BC .. A ἐπὶ τῇ τούτου ἀνετάσει | πολλὴν (B καὶ πο.) πειήσ. (B κινήσαντες) κ. ἐ. στάσιν (AB post πολλ.) | ἐκέλ. οὖν (ita ACD; B om) τοῦτ. (B τοῦ) σταυρ. πρ. (B add δὲ) φρ. αὐτ. | καὶ (ita CD; A om) μηδεμ. αἰτ. εὐρὼν (A εὐρον) -- πράξ. cum CDA .. B οὐδεμίαν δὲ εὐρὼν (εὐρον?) κατ' αὐτόν ἐγκλημάτων πράξιν

7. Ἄμα (B μόνον) δὲ -- μέσης (ita BCD; A μέσον τῆς) ἡμέρας σκ. | καὶ τ. ἀστέρων (ita CD; A ἄστρον) -- ἐφαίνετο cum ACD .. B καὶ τὰ ἄστρα σωρηδὼν οὐκ ἐφεγγον | σελ. δὲ cum BCD .. A τῇ δὲ σελ. | B ὡς περ ἐν αἱματι οὖσα | B κόσμον δ. τ. κ. καταποῦναι | ὡς αὐτὸ ὅπερ cum A .. BCD ὡσαύτως (C ὡς αὐτός) καὶ (B om) ὅπερ | αὐτοῖς τοῖς (A om; CD οἱ) Ἰουδαίοις (CD - αἱοί) μὴ ὀφθ. cum ACD .. B αὐτόν Ἰουδαῖοι μὴ ὀφθῆναι (sic) | τῇ τούτων πτώσει (D - σιν) cum CD .. B τὴν αὐτοῦ πτώσει, A τῇ τούτου πτώσει (ita certe apud Fabr. et Bch.) | χάσμα δὲ (CD om) τῆς γῆς cum ACD .. B χάσματι γῆ | ἐπειλημμένων (ita CD, B om) βροντῶν ἤχῳ (CD ἤδη ἤχος, B ἤδει ἤχῳ) κατεπίδосαν (CD - ίδουσιν; B τοὺς ἡμετέλια καταποιούσα [οἱ super i positio]) .. A ἐλλειπομένης, βροντῶν τ' ἤχος καταβαινουσῶν

8. Ὡφθησαν (B ὥφθη) δ. ἐν (ita AB; CD om) αὐτῷ τ. φ. νεκροὶ ἀναστάντ. (B νεκρῶν ἀνάστασις) -- ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον εἶναι (haec ita habet B; ACD μαρτυρήσαντες εἶπον. ἐν ᾧ [A οἷς]) -- κ. τ. δώδ. πατρ. (haec B om) καὶ (B om) Μωσῆν (ita A [Μωυσ.] C; D Μωσῆ, B Μωυσέα) κ. Ἰώβ (A Ἰωάννην) τ. προτετελευτηκ. (A τ. προτετελευτήσαντας, B τ. καὶ πρὸ πόλεως [sic] τελευτήσαντ.) -- τρισχιλ. (B δυσχιλ.) πεντ. (B om) ἐτῶν | κ. πλ. (B add δὲ ἄλλοι) πο. οὓς

πολλοὶ οὕς καὶ ἐίδον ἐν σώματι φανέντας, καὶ θρῆνον
περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν γενομένην δι' αὐτῶν παρα-
πτώλειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ νόμου αὐτῶν.

⁹ Ἔσθη δὲ ὁ φόβος τοῦ σεισμοῦ ἀπὸ ὥρας ἑκτι-
ρασηυῆς ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ὀψίας γενομένης τῆς
σαββάτων ἤχος ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥστε τὸν οὐρ-
σθαι φωταγωγὸν ἐπταπλασίως ὑπὲρ πάσας τὰς ἡμέρας
τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ ὁ ἥλιος οἷος οὐδέποτε ἔλ-
ταγωγός, τὸν πάντα πόλον φαιδρύνας. καὶ ὥσπερ δὲ
ἄφνω χειμῶνος ἐπέρχονται, οὕτως ἄνδρες ἐφαίνοντο
στολῇ καὶ δόξῃ ὑπάρχοντες, πλῆθος ἀναρίθμητον,
ὧν ἡ φωνὴ ἤκούετο ὥσπερ βροντῆς παμμεγέθους Ὁ
ἀνέστη Ἰησοῦς· ἀνέλθατε ἐξ ἧδου οἱ δεδουλωμένοι ἐ-
ταχθονῶς τοῦ ἧδου. καὶ ἦν τὸ χάσμα τῆς γῆς ὡς
ἐδρασμάτων· ἀλλ' οὕτως ἦν ὡς αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς
γῆς μετα τῶν βεώντων ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ περιπα-

καὶ γὰρ (A καὶ) εἶδ. (C εἶδ.) -- καὶ (AB om) θρῆν. δὲ (ita CAB; L
(ita D; C ποιούντων, A ποιήσαντες, B οὕτως ποιῶντες) πε. τ. Ἰο
ABC om) -- γενομ. (D γεναμ.) δι' (ita AD, C παρ'; B om δι' c
add εἰς τὸν Ἰησοῦν) παρανομίαν (ita CD; AB -νομον πράξιν) -- τ
τοῦ ἔθνους) Ἰουδ. -- αὐτῶν (B αὐτοῦ)

9. Ἔσθη δὲ -- τῆς (A om) παρασχ. ἑ. ὥρας (A om) ἐνάτ
-- ἐκ τ. οὐρανοῦ cum CA .. B ὡς μὴ στερῆσαι τὸν φόβον τοῦ σει-
μένου ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς τῆς παρασχ. ἕως ὀψίας τοῦ σαββάτου ἤχος
οὐρ. | ὥστε (B add πάλιν) -- γενέσθ. (B om) φωταγωγὸν (B -γ
πλασίως (A -σίονα) -- ἡμέρας (B add ὥφθῆναι sic; aut igitur φε-
stituendum, aut ὥφθῆναι delendum est quippe ortum ex ὥφθη δὲ
compensasse videtur librarius addito ὥφθη post ἥλιος) | ὥφθη δὲ
τρίτης (B add οὔσης) -- καὶ ὁ (A om κ. ὁ) ἥλιος (B add ὥφθη)
A ὡς) ἑλαμψ. φωτ. (B om) τ. πάντα (B ἅπ.) πόλον (B κόσμον) φε-
ραιδρ., A πολλά φαιδρ. omissis ἑλαμψ. usque πόλον) | καὶ (AB -οι
(A om) -- ἄνδρ. ἐφαίν. (A ἐφάνησαν ἄνδρ.) ὑψηλ. (A om) ἐν (A α-
στ. (B add μεγάλοι) κ. δόξῃ (B ἐνδοξαι, A add μεγάλη) -- ὧν (I
ἡ φωνή (A φωναί) ἤκούετο (A -οντο) ὡ. βροντῆς παμμεγέθους (B -
έθους - τῆς, C -εἰς - τῇ) Ὁ (B praem λέγων) στ. ἄν. Ἰησ. (ita C,
B θεὸς ἔσθη) ἀνέλθατε (A ἀνῆλθόν τε) ἐξ. ἧ. οἱ (C οἱ ἐξ. ἧ.) δεδο-
χόμενοι) -- τοῦ (B τῆς γῆς τοῦ) ἧδου (B add ἀπὸ Ἀδάμ) cum A
όντων ἐδρ. cum AC .. B μέγα ὡς μὴ εἶναι ἐδρασμα | B om οὕτω
τὰ θεμ. τ. γῆς cum C .. AB αὐτὰ τὰ ὕδατα ὑποκάτω τῆς (A οπ
φάνηται μετὰ τ. βεώντ. (A om) εἰ. τ. οὐρ. καὶ περιπατοῦντ. (A καίπε
-- ἐν μέσῳ (A add τοῦ πλήθους) τ. ἄ. νεκρῶν cum CA .. B ὁράσ'

σώματι ἐν μέσῳ τῶν ἀναστάντων νεκρῶν. ὁ δὲ ἀναστήσας πάντας τοὺς νεκροὺς καὶ συνδήσας τὸν ἄδην ἔλεγεν Εἶπατέ τοῖς μαθηταῖς μου ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.

¹⁰ Πᾶσαν δὲ τὴν νύκταν ἐκείνην οὐκ ἐπαύσατο τὸ φῶς φαῖνον. τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἔθانون ἐν τῷ χάσματι τῆς γῆς καταποθέντες, ὥς μὴ εὔρεθῆναι ἐπὶ τὴν αὔριον πλείστους τῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ γενομένων. ἄλλοι φαντασίαν ἐώρων ἀναστάντων, οὕς οὐδέποτε ἡμῶν τις ἦν θεασάμενος. εἰ μὴ μία τις συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων οὐχ ὑπελείφθη ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἐπεὶ πᾶσαι ἀφανεῖς τῇ πτώσει ἐκείνῃ ἀπῆλθον.

¹¹ Τῷ οὖν φόβῳ ἐκείνῳ ἐν ἐκστάσει γενόμενος καὶ τρόμῳ δεινοτάτῳ συνεχόμενος, ὥςπερ εἶδον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν γράψας ἀνήγαγον τῷ σῷ κράτει· ἐντάξας καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξέπεμψα τῇ σῇ θειότητι, δέσποτα.

ὅς πολὺ τῶν ἀναστάντ. νεκρ. | ὁ δὲ ἀναστήσας -- τ. μαθ. μου (A om) -- ὄψεσθε cum AC .. B φανερῆς (-ρή?) δέ τις ἦν μία φωνὴ ἦλθεν ὁ σταυρωθεὶς θεὸς ἀναστήσας πάντας τ. νεκρ., καὶ ὅτι προάγει ὑμᾶς -- ὄψεσθε.

10. νύκταν: ita BC | B ἀπέθαναν | A (scr. Fabr.) καταπιωθέντες | πλείστ. τῶν κ. τ. Ἰ. γενομένων cum C .. B τοὺς πλείονας τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Ἰησοῦν γενομένους .. A τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδ. τῶν τὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λεγομένων | ἄλλοι (C ἀλλά, A καὶ) φ. εἴωρ. (B add νεκρῶν) ἀναστάντ. (A om) οὕς (A ἦν) οὐδ. ἡμῶν τις ἦν (ita de coniectura; A ἡμῶν τις et ἐστὶ post θεασ. habet, BC tantum ἡμῶν) θεασάμενος (B -μενοι, ad quod pro ἡμῶν poterat ἡμεν poni) | εἰ μὴ (cum C; A om) μία τις (ita C, A om) συναγωγὴ .. B καὶ μηδεμία τις συν. | B om αὐτῇ τῇ | ἐπεὶ -- ἀπῆλθ. cum C .. A ἐπεὶ πᾶσαι ἠφανίσθησαν .. B om. Praeterea A add οἱ δὲ τηροῦντες τὸ μνημεῖον στρατιῶται ἀπὸ τῆς ιδέας τοῦ ἀγγέλου ἐσείστησαν.

11. Τῷ οὖν -- δεινοτάτ. (B δεινῷ) συνεχόμενος cum BC .. A (cum prioribus coniungens) ἀπῆλθον οὖν ἐν φόβῳ ἐκείνῳ ἐν ἐκστ. γενόμενος καὶ τρ. δυνατωτάτῳ συνεχόμενος | ὥςπερ εἶδον (A ἶδον) cum ACD .. B om | κατ' αὐτ. (ita CD; AB κατὰ ταύτ.) τ. ὥραν .. A add γεγεννημένα | ἀνήγαγ. cum ACD .. B ἀνένεγκα | ἐντάξας (ita CD; AB ὑποτ.) καὶ (A om) τὰ κα. τ. Ἰ. πρ. (B add ὑπομνήματα) ὑπὸ (B παρά, A om) τ. Ἰ. ἐξέπ. (AB καὶ ἐξ.) τῇ σῇ θεϊότη. (ita CD; AB θεότη.), δέσπ. (B add βασιλεὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΟΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΠΕΜΦΘΕΙΣΑ ΤΙΒΕΡΙΩ
ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ.

Κρατίστῳ σεβαστῷ φοβερῷ θειοτάτῳ Αὐγούστῳ
Πόντιος ὁ τὴν ἀνατολικὴν διέπων ἀρχήν.

¹ Μηνῦσαι κέχρημαι πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν διὰ
τῆς γραφῆς τρόμῳ πολλῷ καὶ φόβῳ συνεχόμενος, κρά-
σιλεῦ, τὴν τῶν ἐνισταμένων καιρῶν ῥοπὴν, καθὼς
τέλος ὑπέδειξε. Ταύτην γὰρ διέποντός μου τὴν ἐπι-
δέσποτα, κατὰ πρόσταξιν τῆς σῆς γαληνότητος, ἣτις
ἀνατολικῶν πόλεων μία καλυμένη Ἱερουσαλήμ, ἐν
τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους καθιδρύται, συναχθέν ἅπαν
τῶν Ἰουδαίων παραδιδώκασί μοι ἄνθρωπόν τινα λεγόν-
τα

* Ἀναφορὰ Π. τοῦ (ita B; A om) Πιλ. -- εἰς (B ἐκ) Ῥώμ-
νίας) cum AB .. C Ἀναφ. Πιλᾶτου πεμφθεῖσα ἐν Ῥώμῃ πρὸς Τιβέριον
περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραχθέντα .. D Ἐπιστολὴ Πι-
λᾶτος βασιλεῖα Τιβερίου περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Eadem
ἢ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως, in cod. A praemissa leguntur inscriptioni.

Κρατ. σεβαστῷ (ita BCD; A σεβασμῷ) φοβερῷ (ita AB,
θειοτάτ., D om) θειοτ. (D om; B αὐτοκράτορι θειοτ.) Αὐγ. (ita
C Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, D Τιβερίῳ Καίσαρι) -- διέπων (ita AD, C
διοικῶν post ἀρχ.)

1. Μηνῦσαι .. BC -σαι | πρ. τ. σ. εὐσέβ. cum ABD .. C τῇ
σεβείᾳ | τῇσδέ μου τ. γραφ. cum ABD .. C τῇσδε τῆς ἐμῆς ἀναφο-
ρᾶς (h. l. BC; A ante συνεχ.) πολλ. (h. l. BC; A ante συνεχ.) πολλ.
post φόβῳ) κ. φ. συνεχ. | κράτιστε .. C om | τὴν τ. ἐ. κ. ῥοπὴν
E τὰ τ. ἐ. κ. | τὸ τοῦτ. τέλ. ὑπέδ. cum AB .. CE τὸ τέλειον τῷ
ἀνέδειξε καιρῶν | C Ταύτην διέπων τὴν ἀρχήν, κατὰ πρᾶξιν τῆς
γαληνότητος | C μία τῶν πόλεων | τὸ ἱερὸν τοῦ τ. Ἰ. ἔθνους cum A
τῶν Ἰουδ. καὶ τὸ ἔθνος .. C τὸ τῶν Ἰουδ. ἔθνος | καθίδρ. cum A
δρύται | ἅπαν (ita C; AB πᾶν) τὸ (A om) πλ. τῶν (A om) Ἰ. π.
(ita AB; C παρέδωκάν) μ. ἄνδρ. τι (C τι ἄνδρ.) λεγ. Ἰησ. (ita BC

σοῦν, πολλὰ καὶ ἄπειρα ἐγκλήματα φέροντες κατ' αὐτοῦ· οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ ἐν τινι λόγῳ ἐλέγξαι αὐτόν. μία δὲ αἵρεσις ἦν αὐτοῖς κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον ἔλεγεν μὴ εἶναι ὀρθὴν τούτων σχολήν. πολλὰς δὲ ἰάσεις ἐπετέλει ἐπ' ἀγαθοῖς ἔργοις ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος· τυφλοὺς ἐποίησεν βλέπειν, λεπροὺς ἐκαθάρισεν, νεκροὺς ἤγειρε, παραλυτικούς ἰάσατο, μὴ δυναμένους τὸ σύνολον κινεῖσθαι, εἰ μὴ μόνον ἔχοντας φωνὴν καὶ τὴν τῶν ὀστέων ἁρμονίαν, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν τε καὶ τρέχειν, ῥήματι μόνῳ ἐπιτρέψας. ἄλλο τε δυνατώτερον πρᾶγμα ἐποίησεν, ὅπερ ἦν ξενὸν καὶ παρὰ τοῖς θεοῖς ἡμῶν· νεκρὸν τινα Λάζαρον τετραήμερον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησεν, λόγῳ μόνῳ κελεύσας ἐγερθῆναι τὸν τεθνεῶτα, διεφθαρμένον ἤδη ἔχοντα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν ἐλκογενήτων σκωλήκων· καὶ τὸ δυσῶδες ἐκεῖνο σῶμα τὸ κεείμενον ἐν τῷ τάφῳ ἐκέλευσεν τρέχειν, καὶ ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος οὕτως ἐκ τοῦ τάφου ἐξῆλθεν εὐωδίας πλείστης πεπληρωμένος. ² Καὶ τινὰς ἀφειδῶς δαιμονιζομένους καὶ τὰς οἰκήσεις ἔχοντας ἐν ἐρημίαις καὶ σαρκοφαγοῦντας τῶν ἰδίων μελῶν καὶ τοῖς ἔρπετοῖς καὶ τοῖς ἀγρίοις θηρίοις συναναστραφομένους οἰκήτορας κατέστησεν πόλεων ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις, καὶ διὰ λόγου σώφρονας αὐτοὺς ἀπέδειξε, καὶ συνετοὺς καὶ ἐνδόξους γενέσθαι

-- ἄπειρα (C ἄκαιρα) -- οὐκ ἡδ. δὲ (C om) -- αὐτόν (C τοῦτον. B om οὐκ ἠδυν. usq. αὐτόν) | αἵρ. ἦν (A ἦν εὐρησις) αὐτοῖς (A αὐτῶν) κ. αὐτοῦ .. B om μία usque κ. αὐτ. | ἔλεγε -- σχολήν cum AB .. C ἔλυε, λέγων μὴ εἶναι αὐτὸ ὀρθὴν σχ. | ἐπετέλει cum BCD .. A ἐπιτελεῖ | ἐπ' .. C ἐν | C om ὁ ἄνθρ. ἐκ. | C ἀναβλέπειν | λεπρ. ἐκαθάρισεν (ita B; A καθαρίζει; D καθαρίζων) νε. ἤγειρε (ita B; A ἐγείρων) παρ. ἰάσατο (ita B; A ἰώμενος) .. C pro his χωλοὺς περιπατεῖν, παραλ. ἰώμενος | μὴ δυν. -- περιπ. τε (B om) κ. τρέχ., ῥήμ. (B add καὶ) μ. ἐπιτρέψας (B - ψαι?) cum AB .. C om | ἄλλο τε (B τε) -- ἐποίησεν (B om) -- δε. ἡμῶν cum AB .. C om | νεκρὸν τ. Λάζ. τετρ. (B τετρ. Λάζ.) -- λόγ. (B add καὶ) μόν. -- τεθνεῶτα (A - νηκότα) διεφθαρμένον (ita B; A apud Bch διεφθειρόμενον) -- ἐλκογενήτων (B si Fl. recte legit ἐλκους γεννώντων) σχ. καὶ (ita BD; A om) -- οὕτως (ita B; A οὗτος) ἐκ τοῦ (B om) τάφου -- πλείστης (A? B? πλήρης; fortasse πλήστης scriptum est) πεπληρωμένος cum AB .. C (chaque post ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν habet) καὶ τινὰ ἄνθρωπον ὀνόματι Λάζαρον τεθνεῶτα τετραήμερον ἤγειρεν, κελεύσας τὸν νεκρὸν ἐγερθῆναι ἐκ τάφου ὥσπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ.

2. ἀφειδῶς cum A .. BC σαφῶς | δαιμονιζ. cum AC .. B add καὶ ἀτακτοῦντας | ἐκ. ἐν ἐρ. (B add καὶ ὄρεσι) cum BC .. A ἐν ἐρ. ἐκ. | κ. τ. ἔρπετοῖς -- συναναστρεφ. (ita BD; A συναναστρεφ.) οἰκ. κατ. (A add ὡσεὶ, non item BD, nec C) πόλ. -- λόγου (B add μόνου) σώφρ. αὐτ. ἀπέδειξε. (ita B, item C;

παρεσκεύασεν τοὺς ὑπὸ ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐνοχλουμένους, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δαίμονας ἐν ἀγέλῃ χοίρων ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν ἀπέπνιξεν. ³ Ἄλλον πάλιν τινὰ ξηρὰν ἔχοντα τὴν χεῖρα καὶ ἐν λύπαις ζῶντα καὶ μηδὲ ἡμισυ σώματος ἔχοντα ὑγιὲς λόγῳ μόνῳ παρέστησεν ὑγιῇ. ⁴ Καὶ γυναῖκα αἱμορροῦσαν ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ αἵματος πᾶσαν τὴν τῶν ὀστέων ἀρμονίαν φαίνεσθαι καὶ ὕλου δίκην διαυγάζειν, καὶ γὰρ πάντες ἰατροὶ ἀνελπίστως αὐτὴν ἀπειπάμενοι οὐκ ἐκαθαίρουσαν· οὐκ ἦν γὰρ ἐν αὐτῇ δήπου τις σωτηρίας ἐλπίς· ποτέ γ' οὖν παρερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἤψατο ὀπισθεν τοῦ κρασπέδου τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνεπληρώθη ἡ δύναμις τοῦ σώματος αὐτῆς, καὶ γέγονεν ὑγιὲς ὡς μηδὲν κακὸν ἔχουσα, καὶ ἤρξατο δρομαίως τρέχειν εἰς τὴν αὐτῆς πόλιν Πανεάδα.

⁵ Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἶχον· κατεμήνου δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐκτελεῖν ταῦτα ἐν σαββάτῳ τὸν Ἰησοῦν. ἐγὼ δὲ καὶ παρὰ τοὺς

A ὑπέδειξ. αὐτ.) -- πνευμάτων (ita D, item B addito δέσποτα; A δέσποτα) ἐνοχλ. (B ὄχλ.) cum AB(D) .. C καὶ ὑλακτοῦντας διὰ λόγου σώφρονος ἀπέδειξε, σοφούς κ. συνετούς κ. ἐνδόξ. οἰκήτορας πόλ. κατέστησεν | καὶ τοὺς ἐν αὐτ. -- ἀπέπνιξ. cum A .. C κ. τοὺς αὐτοῦ δαίμονας ὀλεσρίῳ βίῳ ἀγέλῃ χοίρων ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν.

3. Ἄλλον -- τὴν (ita B, A om) χ. καὶ ἐν λύπαις ζῶντα (haec D habet, A τὸν πόθοντα [?]) βίον ἐν λύπῃ κεκτημένον; B om) καὶ -- λόγῳ (B add καὶ) μόνῳ (B add ἰσάμενος) π. ὑγιῇ cum AB(D) .. C om

4. ἐπὶ cum AB .. C ἐν | ὡς ἐξ .. B om ὡς | καὶ ὕλου δίκ. διαυγ. cum D ● C om .. AB καὶ μήτε (B μήτι) ὅμοιον ἀνθρωπίνης φύσεως (A add τοῦ σώματος) ἐπιφερομένην (B - μένης) ἀλλὰ καὶ (A om) ὕλου (A βαλίου ex confusis u et β) δίκην διαυγάζειν (ad ἐπιφερομένην et ἀποκειμένην magis quadrat διαυγάζουσαν), καὶ ὡς (B ἕως) νεκρὰν ἀποκειμένην ἀπὸ τῆς αἱμορρίας (A ἀπὸ αἵματος φύσεως) | καὶ γὰρ (C ὥστε) πάντες (ita AC; B add οἱ) ἰατροὶ ἀνελπ. αὐτ. (C om ἀν. αὐτ.) ἀπειπ. οὐκ ἐκαθαίρουσαν (ita C; AB οὐκ ἐξεώρουν) -- δήπου τις (ita D; AB δέσποτα; C δέσποτα αὐτοκράτωρ, μία) | ποτέ (ita B, A τότε; C ἥτις omisso γ' οὖν) γ' οὖν (B γὰρ) παρερχ. τ. Ἰησοῦ .. AB (C nihil add) add συμβαλοῦσα διὰ τῆς ἐπισκέψεως (B ἐπισκιάσεως) αὐτοῦ (B αὐτόν). Thilo horum loco reposuit ex altero textu ἰσχὺν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσ. αὐτοῦ. | C τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | καὶ αὐτῇ -- τ. σώματος αὐτῆς cum AC .. B om | καὶ γέγονεν (B ἐγεγόνει) -- αὐτῆς (B ἑαυτῆς) πόλ. Πανεάδα (ita ex coniectura cum Thilone scripsimus; uterque enim codex Σπανίαν habet) cum AB .. C om, item (nisi forte priora habet) D.

5. κατεμήνου cum BCD .. A κατέμεινόν | ταῦτα ἐν (ita B, A τῷ) σαββ. cum AB .. C om | ἐγὼ δὲ -- γεγονότα cum A .. C ὡς ὅτι καὶ παρὰ τ. θ. οὐς σεβ. μελίων (sic) ὑπάρχειν .. B om

θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατενόησα θαυμάσια παρ' αὐτοῦ γεγονότα.

⁶ Τοῦτον οὖν Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος καὶ Ἄννας καὶ Καϊάφας παραδεδώκασί μοι σὺν παντὶ τῷ λαῷ πρὸς τὸ ἐτάσαι αὐτόν. καὶ πολλῶν στάσιν κινησάντων κατ' ἐμοῦ, ἐκέλευσα σταυρωθῆναι.

⁷ Ἡνίκα δὲ ἐσταυρώθη, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου κρυβέντος τελείως καὶ τοῦ πόλου σκοτεινοῦ φαινομένου ἡμέρας οὔσης, ὥστε ἄστρα φανῆναι ἀλλ' ὅμως τὴν τηλαυγότητα ἐσκοτισμένην ἔχειν, ὥς οὐδὲ ἡ ὑμετέρα οἶμαι εὐσέβεια ἀγνοεῖ, ὅτι ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἤψαν λύχνους ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας ἕως ὀψίας. σελήνη δὲ ὥς αἷμα οὖσα ὅλην τὴν νύκτα οὐ διέλαμπε, καίτοι γε παμπληθεὺς αὐτῆς τυγχανούσης. τὰ ἄστρα δὲ καὶ ὁ Ὠρίων θρῆνον ἐποίουν περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην παρανομίαν.

6. Τοῦτον. οὖν -- κ. Ἄνν. (haec B ante κ. Φιλ.) -- ἐτάσαι αὐτόν cum AB .. C τοῦτον οὖν Ἄννας κ. Καϊάφας καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἐπὶ τοῦ ἀνετάσαι τοῦτον | καὶ πολλῶν στάσιν κινησάντων κατ' ἐμοῦ, ἐκέλευσα σταυρ. cum C .. AB (similiterque D ut videtur) πολλὴν στάσιν κινήσαντες κατ' ἐμοῦ περὶ ὧν κατηγοροῦν αὐτοῦ (B αὐτόν). ἐν πρώτοις δὲ (B μὲν) φραγελλώσας αὐτόν (B om) οὐδεμίαν εὐρον αἰτίαν (B αἰτ. εὐρ.) περὶ (A add αὐτοῦ) ὧν ἔλεγον κατ' αὐτοῦ. λοιπὸν οὖν παρέδωκα (B παραδέδωκα) τοῦτον πάλιν (B πά. τοῦτ.) αὐτοῖς.

7. Ἡνίκα δὲ ἐσταυρ. cum C .. ABD οἱ (D ὄν) καὶ σταυρώσαντες | ἐφ' ὅλην τ. οἰκ. cum AB .. C ἐπὶ πᾶσιν τὴν γῆν | κρυβέντ. τελείως (ita BD; A τελείου) cum ABD .. C σκοτισθέντος παντελῶς | καὶ τοῦ πόλου -- ἄστρα (ita BD; A add μὴ) φανῆναι -- ἐσκοτισμένην (A σκοτεινομένης) ἔχειν (ita de conjectura; videtur enim ex ἔχ", quod est compendium infinitivi, ortum esse ἐχούσης, quod BD habent; A οὔσης habet) cum BDA .. C om | ὥς οὐδὲ ἡ (A om) ὑμετ. οἶμ. (A post εὐσ.) εὐσ. ἀγνοεῖ cum AB .. C ὥς οὐκ ἀγνοεῖ ἡ ὑμετέρα θειότης | ἤψαν .. C ἤψαμεν | ὀψίας .. C ὥρας ἐσπέρας | σελήνη δὲ cum BC .. A ἡ σελ. δὲ | ὥς αἷμα -- διέλαμπε (ita B, A διέλιπε) cum BA .. C εἰς αἷμα οὐ διέλιπε (sic) | παμπληθεὺς αὐτῆς (B om) cum AB .. C τὸ πᾶν πλῆθος αὐτῶν (sic) | τὰ ἄστρα δὲ etc haec h. l. cum B posui, quoniam fere facit C; A vero, ad quem prope accedere videtur D, h. l. sic: καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐσαλεύετο ὑπὸ ἀνεκδιηγμάτων σημείων, καὶ ἔμελλεν πᾶσα ἡ κτίσις ὑπὸ τῶν καταχθονίων καταπίνεσθαι· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅπερ εἶχον ἀγίασμα τοῦ ναοῦ αὐτῶν σχισθῆναι ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. βροντὴ δὲ πάλιν καὶ ἤχος μέγας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο, ὥστε πᾶσαν τὴν γῆν ἡμῶν (D om) σαλευθῆναι (D σαλεύεσθαι τε) καὶ τρέμειν. Iam vero addit ὥφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ usque φανερώς, quae post videbimus sect. 9., ubi in codd. BC sequuntur. | τὰ ἄ. δὲ (A δ. ἄ.) -- θρῆνον (A -νους) ἐπ. περὶ (A om) -- παρανομίαν cum BA .. C vero pro-

⁸ Μιᾶ δὲ τῶν σαββάτων περὶ τρίτην ὥραν τῆς νηλίου ὥφθη οἷος οὐδέποτε ἔλαμψεν, καὶ πᾶς ὁ οὐρανὸς δρύνθη. καὶ ὡς ἀστραπαὶ χειμῶνος ἐπέρχονται, οὕτως ὑψηλοὶ τινες κοσμήσεως στολῆς καὶ δόξης ἀνεκδιηγήτου χοντες ἐφαίνοντο ἐν τῷ αἱρί, καὶ πλῆθος ἀναρίθμητον οκραζόντων καὶ λεγόντων Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ ρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ἀνέλθατε ἐξ ᾄδου, οἱ δεδου ἐν τοῖς καταχθονίοις τοῦ ᾄδου. ἐκ δὲ τῆς φωνῆς αὐτῶν τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐσαλεύοντο καὶ πέτραι διερρήγνυ χάσματα ἐγένοντο μεγάλα ἐν τῇ γῇ, ὥστε καὶ τὰ τῆς οφανῆναι.

⁹ Ὡφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ νεκροὶ ἀναστάν· αὐτοὶ ἐωρακότες οἱ Ἰουδαῖοι εἶπον ὅτι εἶδομεν Ἀβραῖ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας τοὺς τλευτηκότας πρὸ δισχιλίων πεντακοσίων ἐτῶν, καὶ Νῶε εἰς σώματι φανερώς. καὶ περιεπάτει πᾶν πλῆθος καὶ ἀνύμ

pria haec habet: ἤρξαντο δὲ γίνεσθαι σεισμοὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐπάγησαν οἱ ἥλι χειρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἕως ἐσπέρας.

8. Μιᾶ δὲ τ. σαββ. cum D .. A μετὰ δὲ τὸ σάββατον .. BC οἱ (BC add δὲ) τρίτην (B - τῆς) ὥραν (B - ας) | οἷος οὐδ. ἔλαμψ. (C om BCD .. A οἷος οὐδ. ὥφθη, οὐδὲ οὐδέποτε οὕτως ἔλαμψεν | καὶ πᾶς ὁ (A pro his καίπερ) οὐρ. ἐφαιδρύνθη (B - δριώθη) | καὶ ὡς (C ὥσπερ) (B - πῇ; D deficit inde ab ἀστραπαί) χειμ. ἐπέρχ. (ita CE; B om, A οὔτ.), οὔτ. ἄνδρ. ὑψ. (C om) τιν. (B om) κοσμ. στολ. (ita A, B σι C om κο. στ. usque ὑπάρχοντ.) -- ὑπάρχοντ. -- καὶ (C om) πλῆθ. ἀνεκδιηγήτων sic) ἀγγέλ. (C om) κραζ. κ. λεγ. (κ. λεγ. ex C, AB ο (ita BC; A vero sic: Ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς ἀνέστη θεὸς ὢν. καὶ φαιτο ὥσπερ μέγεθος βροντῶν λέγουσα Δόξα) -- ἀνέλθατε (ita AC; B - ᾄδου (ita C; AB οἱ ἐξ [B ἐν] ᾄδου) οἱ δεδουλωμ. (ita AB; CE δεδου τ. ᾄδου | ἐκ δὲ τῆς φων. αὐτῶν -- διερρήγν. (ita A, vide etiam C; | omnibus sic: φόβος δὲ καὶ ἔκστασις γέγονεν οἷος οὐδέποτε γέγονεν· σενοντο οὐκ ὀλίγοι) καὶ χάσμ. ἐγέν. (B om) μεγ. -- φανῆναι cum BA .. τῆς φων. αὐτῶν πᾶσα ἡ γῆ ἐσεισθη, ὥστε παρ' ὀλίγον εἰς ἀπώλειαν ὁσμος ἤρχετο· μὴ μόνον σαλευθῆναι (sic omnia) τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ τρι

9. Ὡφθησαν etc: ita h. l. BC; A vero, in quo ὥφθησαν usque supra legi indicavimus (cf. 7.), h. l. haec add: καὶ πολλὰ σώματα τῶν μένων νεκρῶν ἐξανέστησαν ἄχρι πεντακοσίων. | Ὡφθ. δὲ .. C add κα ἐν αὐτ. τ. φέβ. | ὡς (nescio an praestet οὕς) αὐτ. ἐωρ. οἱ (B om) Ἰου οἱ Ἰ.) -- εἶδομεν (C add τόν) -- τ. προτετελ. (ita C, AB add μετὰ D τοὺς πρὸ Μωσέως habet, omissis τ. προτετ. ἐτ πρὸ (C om) δ ἐτ. (A add καὶ ἑτέρους πολλούς), καὶ Νῶε usque φανερώς (haec AB ha om) | καὶ περιεπάτει -- ἀνύμνει (B ἐνύμν.) -- λέγων (ita AB) -- τ

θεὸν μετὰ φωνῆς μεγάλης λέγων Ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν πάντας τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίησεν, καὶ τὸν ἄδην συλήσας ἐνέκρωσε.

¹⁰ Πᾶσαν οὖν τὴν νύκτα ἐκείνην, ὃ δέσποτα βασιλεῦ, τὸ φῶς οὐκ ἐπαύετο. τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἀπέθανον καὶ κατεποντίσθησαν καὶ κατεπόθησαν τοῖς χάσμασιν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ὥστε μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν φανῆναι· ἐκείνους δὲ λέγω παθεῖν τῶν Ἰουδαίων τοὺς κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντας. μία δὲ συναγωγὴ κατελείφθη ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐπεὶ πᾶσαι αἱ συναγωγαὶ ἐκεῖναι αἱ γενόμεναι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατεποντίσθησαν.

¹¹ Τῷ οὖν φόβῳ ἐν ἐκστάσει γενόμενος καὶ πολλῷ τρόμῳ συσχεθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐπιτάξας γράψαι τὰ πραχθέντα παρ' αὐτῶν πάντων ἀνήγαγον τῷ σῷ κράτει.

(A add ἡμῶν) ἐζωοπ. -- ἐνέκρωσε cum AB .. C om, sed add οὓς καὶ γὰρ ἴδον ἐν σώματι περιπατοῦντας, ὥστε δέσποτα θεωρῆσαι με τινὰ νεκρὸν ἀρχαιότατον οἶον οὐδέποτε τελέακα, quorum posteriorum similia in cod. A inepte post κατὰ τοῦ Ἰησ. λέγοντας adduntur, in hunc fere modum emendanda: ὥστε δοκεῖν (cod. δοκον) με φαντασίᾳ τινὶ (cod. τινὰ) θεωρεῖν ἐκ νεκρῶν ἀρχαιοτάτους πολλούς, οὓς οὐδέποτε ἡμεῖς ἐθεασάμεθα (cod. - σώμεθα).

10. Πᾶσαν -- ὃ δέσπ. (B add εὐσεβέστατε) βασ. -- κατεπόθησαν (B κατεπτώθησαν [?] ante κ. κατεποντ.) -- ὥστε usque φανῆν. (haec B om). ἐκείνους -- παθεῖν (ita B; A δέσποτα, μὴ φανῆναι) -- λέγοντας cum AB .. C om | μία δὲ (A add τις) σ. κατελ. (C ἐκατελ.) ἐν Ἱερ. (C ἐν αὐτῇ τῇ πόλει) -- ἐκεῖναι αἱ γ. κ. τ. Ἰησοῦ (C om ἐκεῖναι usque Ἰησοῦ) κατεποντ. (C ἔπεσον) cum AC .. B om

11. Τῷ οὖν (ita BC, A γ' οὖν) φόβ. (C add ἐκείνῳ) -- συσχεθεὶς (ita AB; C συνεχόμενος) | κατ' αὐτὴν (A κατὰ ταύτ.) τ. ὥραν -- παρ' αὐτῶν πάντ. (ita A, B παρ' αὐτοῦ) ἀνήγαγ. (B ἀνήγγειλα) τ. σ. κράτει cum AB .. C γράψας τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἀνήγαγ. τῷ ὑμετέρῳ κράτει· ὑποτάξας δὲ καὶ τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐξέπεμψα τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, δέσποτα αὐτοκράτωρ.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΠΙΛΑΤΟΥ.

¹ Φθασάντων δὲ τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει καὶ ἀναγνωσθέντων τῷ Καίσαρι, οὐκ ὀλίγων ἐστῶτων ἐκεῖ, ἅπαντες ἐκθαμβοὶ ἐγένοντο ὅτι διὰ τὴν τοῦ Πιλάτου παρανομίαν τὸ σκότος καὶ ὁ σεισμὸς ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Καῖσαρ ἐκπέμψας στρατιώτας ἐκέλευσεν ἀγαγεῖν τὸν Πιλάτον.

² Καὶ ἀχθέντος αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀκούσας ὁ Καῖσαρ ὅτι παρέστη ὁ Πιλάτος, ἐκαθέσθη ἐν τῷ ναῷ τῶν θεῶν ἐπὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι καὶ παντὶ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσεν ἐν προόδῳ στήναι τὸν Πιλάτον. καὶ φησιν ὁ Καῖσαρ πρὸς αὐτόν· Τί τοιαῦτα ἐτόλμησας, δυσσεβέστατε, ἐωρακῶς τηλικαῦτα σημεῖα εἰς τὸν ἄνδρα ἐκείνον; κακὴν πράξιν τολήσας ὅλον τὸν κόσμον ὥλεσας.

* Titulus iste apponi non solet in manuscriptis libris. Summus ex A, nisi quod demum verbis Καὶ ἀχθέντος αὐτοῦ appositum habet. In codicibus vero nostris BCDE paradosis haec Pilati adiuncta est anaphorae eiusdem, nulla interposita nova inscriptione.

1. ἐν τῇ Ῥώμ. πόλ. cum BCD .. AE ἐν τῇ (A om) Ῥώμῃ | καὶ ἀναγν. τῷ Καίσ. (A om τ. K.) cum CDA .. B κ. γνωρισθέντων τῷ Αὐγούστῳ Καίσαρι καὶ ἀναγνωσθέντων .. E καὶ ἐπαναγνούς (sic) ἐπὶ τῷ Τιβερίῳ Καίσαρι | οὐκ (E om) ὀλίγ. ἐστῶτ. ἐκεῖ (ita CD; A ἐν τῇ πόλει ante ἐστ., E om) cum CDAE .. B om | ἅπαντ. (ita BCD; A πάντ.; E ἅπαν τὸ πλήθος) ἐκθ. ἐγ. (B add καὶ ἐξελίγοντο λέγοντες) | ὅτι (E om) διὰ τὴν (A δι' αὐτήν) -- τὸ (E ὅτι τε) σκότ. καὶ ὁ σεισμ. (E καὶ σεισμοί) ἐγένετο (E ἐγένοντο) | θυμ. πλ. cum ACD .. BE θυμωθεὶς | ἐκπ. στρ. (haec E om) -- ἀγαγεῖν (E ἀχθῆναι) τ. Πιλ. (E add ἐν Ῥώμῃ, item D καὶ κατακεκρυμμένον ἀχθῆναι αὐτόν ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει) cum ACDE .. B ἐπεμψεν στρ. ἵνα δέσμ. ἀγάγῃ τὸν Πιλ.

2. Καὶ ἀχθ. -- πόλει cum AC .. B καὶ ἡνέχθη -- πόλει .. D om (vide ante). E sic: καὶ δὴ προκαθίσας ἐπὶ τὸ καπετώλιον ἐκέλευσεν ἐν προόδῳ etc. omisissis iis quae praecedunt. | B ἀκ. δὲ ὁ K. ὅτι ἡνέχθη | B τοῦ θεοῦ | στήναι .. B εἶναι, E (vide ante) ἀχθῆναι | καὶ φησιν (B ἔφησεν) ὁ K. πρ. αὐτ. (E om πρ. αὐτ.) .. E add haec: Δέγε κατάρχετε καὶ δυσσεβέστατε, οὐ εἰ Πιλάτος ὁ καὶ ἡγεμὼν, ἀνατολικὴν ἐπέχων ἀρχήν; ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη· Ναί, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἐγὼ εἰμι ὁ δοῦλος τῆς ὑμετέρας γαλιλνότητος· ἐγὼ εἰμι Πιλάτος ὁ Πόντιος ὁ ἀπὸ Ἀμασίας πόλεως τῆς Πόντου διοικήσεως. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπεν· BE δυσσεβῆ (B - βεῖ) | ἐωρακῶς τηλικ. (ita AC; DE τοιαῦτα) σημ. εἰς τ. ἄνδρ. (E ἄνδρ.) ἐκ. cum ACDE .. B εἰς τ. ἄνδραν ἐκείνον τοιαῦτα σημ. παρ' αὐτοῦ ἐωρακῶς | κακὴν (CD καὶ κακ.) πρ. τολήσας (D ἐτόλμησας; CD add καὶ) ὅλ. τ. κ. (B τ. κ. ὅλ. et add διὰ τῆς σῆς παρανομίας) ὥλεσ. (BC ὅλ.) .. E κακὰ πράξει καὶ θανάτῳ παραδόναι αὐτόν

³ Ὁ δὲ Πιλάτος ἔφη Αὐτοκράτωρ βασιλεῦ, ἐγὼ ἀνάτιος τούτων τυγχάνω, οἱ δὲ προπετεῖς καὶ αἵτιοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη Καὶ τίνες οὗτοι; λέγει ὁ Πιλάτος Ἡρώδης, Ἀρχέλαος, Φίλιππος, Ἄννας καὶ Καϊάφας, καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. λέγει ὁ Καῖσαρ Τίνος ἐνεκεν τῇ βουλῇ ἐκείνων σὺ ἐξηκολούθησας; καὶ ὁ Πιλάτος λέγει Στασιαστὸν καὶ ἀνυπότακτον ἐστὶν τὸ ἔθνος αὐτῶν, μὴ ὑποτασσόμενον τῷ σὺ κράτει. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπεν Ἄμα παρέδωκάν σοι αὐτόν, ὅφειλες ἐν ἀσφαλείᾳ ποιῆσαι αὐτόν καὶ ἐκπέμψαι πρὸς μέ, καὶ μὴ πεισθῆναι αὐτοῖς σταυρῶσαι τὸν τοιοῦτον ἄνδρα δίκαιον ὄντα καὶ τοιαῦτα σημεῖα ἀγαθὰ ποιήσαντα, ὥς σὺ εἶπας διὰ τῆς σῆς ἀναφορᾶς· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων σημείων φανερὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

⁴ Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ Καίσαρος καὶ ὀνομάσαντος αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν θεῶν συνέπεσαν καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ κونيρτός, ἐνθα ἐκαθέζετο ὁ Καῖσαρ μετὰ τῆς συγκλήτου. ὁ δὲ δῆμος ὁ παρεστηκὼς τῷ Καίσαρι πάντες

3. αὐτοκράτωρ (-τωρ ABCDE) βασ. cum ACD . . B αὐτ. Καῖσαρ, E δέσποτα αὐτ. | ἀνάτ. (E αἵτ.) τούτων (ita BC; AE τούτου, D om) τυγχ. (B εἰμί, E οὐκ εἰμί) | καὶ (ita CD; A add οἱ) αἵτιοι . . B om (E om οἱ δὲ usq. ἐστίν) | ἐστίν cum ACD . . B εἰσίν | Ἡρ. Ἀρχ. Φί. Ἄνν. cum ACD . . B Ἡρ. καὶ Ἀ. καὶ Φ. καὶ Ἄνν. . . E om Ἡ. Ἀ. Φ. | B πᾶν | τῶν Ἰουδ. (A add. ἐστίν) . . B αὐτῶν | λέγει . . A add αὐτῷ | C τῇ βουλήσει | σὺ (ita BD; AC om) ἐξηκ. | B ἀναστασιαστὸν | B om ἀνυπότακτον | τὸ ἔθν. (C πλῆθ.) αὐτ. (B τῶν Ἰουδαίων) | A τ. κράτει σου | Ἄμα . . BE μόνον | E παραδέδωκαν | ὅφειλες: ita BCDE | πεισθῆναι . . E ποιῆσαι τὸ θέλημα | σταυρῶσαι cum CD . . ABE καὶ στ. | δικ. ὄντα (haec AC; BDE om) καὶ τοι. ση. ἀγ. (haec ita BC; E om ἀγ.; similiter reliqui) ποιήσ. | ὥς (ita ACD, E καὶ ὥς, B ὅ) σ. εἶπας (E ἐσήμανας ἡμῖν) | ἐκ γὰρ τῶν -- ὁ βα. τ. Ἰουδ. cum B . . ACD μέλλοντος αὐτοῦ σταυροῦσθαι· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ Χρ. ὁ β. τ. Ἰ. . . E καὶ μέλλοντος αὐτοῦ σταυροῦσθαι ἔγραψας ἐν τίτλῳ καὶ προσήλωσας ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ὅτι οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χρ. ὁ β. τ. Ἰ., atque addit πάντως βουλούμενος κακὰ ἐπάξει κατὰ τοῦ κράτους μου τοῦτο ἐποίησας.

4. Καὶ τ. εἰπόντ. (ita CD; E εἰπών; AB λέγοντ.) τ. Κ. (E om) κ. ὀνομάσαντ. (E -σας) αὐτ. (BE om) τὸ ὄν. τ. Χρ. (haec AE; B τὸ ὄν. αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ, BD τὸν Χριστόν) | τῶν θεῶν cum AE . . BCD τῶν εἰδώλων ἦτοι (B om) τ. θεῶν | συνέπεσαν (-σον CD) κ. ἐγένοντο cum BCD . . AE συνέπεσε κ. ἐγένετο | ἐνθα -- μετὰ (A add πάσης) τ. συγκλ. cum ACD . . E om . . B καὶ ὁ τέπος δὲ συνέπεσεν ἐνθα ἐκ. ὁ Κ. μ. πάσης τ. συγκλ. αὐτοῦ | B om τῷ Καίσ. | πάντες ἐντρ. (A σύντρ.) cum ACD . . B καὶ πάντες οἱ τῆς συγκλήτου αὐτοῦ ἅμα τῷ Καί-

ἔντρομοι γεγόνασιν διὰ τὴν τοῦ ῥήματος ῥῆσιν καὶ πτώσιν τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ πάντες φόβῳ συσχεθέντες ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, θαυμάζοντες τὸ γεγονός. ἐκέλευσεν δὲ ὁ Καῖσαρ μετὰ ἀσφαλείας φυλάττεσθαι τὸν Πιλάτον, ὅπως γινῶ τὸ ἀληθές περὶ τοῦ Ἰησοῦ.

⁵ Τῇ δὲ ἐπαύριον καθίσας ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ καπετωλίῳ μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου ἐπειράτο πάλιν ἐρωτᾶν τὸν Πιλάτον. καὶ φησιν ὁ Καῖσαρ Λέγε τὸ ἀληθές, δυσσεβέστατε, ὅτι διὰ τῆς σῆς ἀσεβοῦς πράξεως ἧς ἐπεχείρησας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐνταῦθα ἐδείχθη τῶν κακῶν σου ἔργων ἡ πράξις, τὸ τοὺς θεοὺς πτώσει ὑποβληθῆναι. λέγε οὖν Τίς ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ σταυρωθείς, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοὺς θεοὺς πάντας ἀπώλεσεν; Πιλάτος ἔφη Καὶ μὴν τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἀληθῆ εἰσὶν· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς ἐπείσθην ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὅτι μείζων ὑπῆρχεν πάντων ὧν σεβόμεθα θεῶν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη Τίνος οὖν ἔνεκεν τοιαύτην τόλμην καὶ πράξιν ἐπήνεγκας κατ' αὐτοῦ, μὴ ἀγνοῶν τοῦτον, ἢ πάντως κακόν τι βουλόμενος περὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας; ὁ

σαρι ἔντρομοι | γεγόνασιν -- τὸ γεγονός cum ACD .. B γενόμενοι διὰ τὴν γενομένην πτώσιν τῶν θεῶν, ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. E vero omissis ὁ δὲ δῆμος usque τῶν θεῶν αὐτῶν sic: καὶ φόβῳ πολλῷ συσχεθέντες ἀνεχώρησαν ἅπαντες ἕκαστος εἰς τὸν οἶκ. αὐτοῦ | ἐκέλ. δὲ (ita CD; B ἐκ. οὖν, A καὶ ἐκ.) -- με. ἀσφ. φυλάττεσθαι (ita CD, A -ττειν; B pro his ἀσφαλισθῆναι) -- περὶ τ. Ἰησοῦ .. E om

5. Τῇ δὲ (B om; E Καὶ πάλιν τῇ) ἐπαύρ. | καθίσ. (B καθισθεῖς) -- ἐν τῷ (A εἰς τὸ et -λίον) καπετωλίῳ (-πε- BCD; A -πι-; omnes vero -τολ-) -- ἐρωτᾶν (ita BCD; A ἐπερ.) -- κ. φησ. ὁ Καῖσαρ cum ABCD .. E προκαθίσας ἐπειράζεν ἐπερωτῶν τ. Πιλάτον | Λέγε -- δυσσεβέστ. (B δυσσεβῆ) -- τῆς (ita AB; CD ἦνπερ) -- ἐδείχθη (B ἠλέγχθη) -- ἔργ. ἡ πράξις (B πράξεων τὰ ἔργα) τὸ (ita AE, CD om) -- πτώσει ὑποβληθ. (B πτώσιν ὑποβάλλειν) .. E om | λέγε οὖν -- ἐκεῖνος (B οὗτος) -- καὶ (A om) τ. θε. πάντ. (B om) ἀπώλεσεν cum ABCD .. E λέγε ὧ κατάρτατε καὶ δυσσεβέστατε, τίς ἦν ὁ ἄνθρωπ. ἐκεῖν. ὁ σταυρ., ὅτι τὸ ὄν. αὐτ. λεχθὲν ἐνταῦθα τοῖς θεοῖς πτώσιν ἐπέβαλεν | Πιλ. (ita CD; ABE ὁ Πιλ.) ἔφη (BE εἶπεν) | Καὶ μὴν -- καὶ γὰρ (B add καὶ) ἐγ. αὐτ. (B α. ἐ.) ἐπείσθην (C ἐπειράσθην, B ἐπίσταμαι) ἐκ τ. ἔργ. αὐτοῦ (AB ἐξ αὐτῶν τῶν [A om] ἔργ.) ὅτι cum ABCD .. E Τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἅτινα ἀπέστειλα τῇ ὑμετέρᾳ θείᾳ, ἀληθῆ τυγχάνουσιν· καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπείσθην ὅτι | ὑπῆρχεν (ita AC, E ὑπάρχει, BD ἐστι) πάντ. (ita AB; CDE om) ὧν (E add ἡμεῖς) σεβ. θε. | Τίν. οὖν (B Καὶ τίνος) ἔνεκεν (E -κα) τοι τόλμην (ita ACD; BE om τόλμ. καὶ) κ. πράξ. (E τιμωρίαν) ἐπήνεγκ. (ita A, CD ὑπῆν., B ἐξήν., E ἐπήγαγ.) κατ' αὐτ. (E αὐτῷ) -- τοῦτον (ita CD, B τοῦτο, E αὐτοῦ τὴν δύναμιν; A ἐκ τούτων pergens πάντων τι κακόν) ἢ (Thil. ed. ἦ, E om)

δὲ Πιλάτος ἔφη Διὰ τὴν παρανομίαν καὶ στάσιν τῶν ἀνόμων καὶ ἀθέων Ἰουδαίων τοῦτο ἐποίησα.

⁶ Θυμοῦ δὲ πλησθεὶς ὁ Καῖσαρ συμβούλιον ἐποίησεν μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ κελεύει δόγμα γραφῆναι κατὰ τῶν Ἰουδαίων οὕτως Λικιανῷ τῷ τὰ πρῶτα τῆς ἀνατολικῆς ἐπέχοντι χώρας χαίρειν. Τὴν ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς γενομένην τόλμαν παρὰ τῶν τὴν Ἱερουσαλήμ οἰκούντων καὶ τὰς περὶ πόλεις Ἰουδαίων παράνομόν τε πράξιν ἔγνων, ὡς θεόν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν Πιλάτον κατηνάγκασαν σταυρῶσαι, διὰ τοῦ τοιούτου αὐτῶν πλημμελήματος δι' οὗ ὁ κόσμος σκοτισθεὶς εἰς ἀπώλειαν εἴλκετο. θέλησεν οὖν σπουδαίως ἅμα πλήθους στρατιωτῶν παραγενέσθαι τοῖς ἐκεῖσε καὶ αἰχμαλωσίαν ἐκθέσθαι διὰ τούτου τοῦ δόγματος. πειθαρχῶν κινήσαι κατ' αὐτῶν καὶ ἐν διασποραῖς αὐτοὺς θέμενος ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν καταδούλωσον αὐτούς, καὶ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης ἐκδιώξας ὀλιγοστὸν τὸ ἔθνος αὐτῶν δεῖξον, ἐφ' ἅπασιν μὴ ὀφθῆναι ἔτι τοῦτο, πονηρίας μεστοὶ τυγχάνοντες.

πάντως etc (E πάντ. βουλόμενος κακὰ κατὰ τοῦ ἡμετέρου κράτους) | E om ἀνόμ. καί, B om ἀνόμ. κ. ἀθέων

6. B Θυμ. οὖν πάλιν πλ. ὁ Καῖς. συμβουλ. τε ποιήσας μετὰ -- κελεύει | E συμβ. ποιησάμενος μ. τῆς συγκλ. ἐκέλευσε τὸ δόγμα γρ. | κατ. τῶν (CD add ἀθέων) Ἰουδ. (D om) οὕτ. (B περιέχον οὕτ.) | Λικιανῷ (-νῷ sic CD) .. E Λικινίῳ, pergens τὴν ἀνατολὴν ἐπέχοντι ἐπαρχίαν | Τὴν -- γενομένην (A γενναμ.) τόλμαν (ita h. l. ACD) -- οἰκούντ. (A διοικ.) Ἰ. κ. τ. πέ. πόλ. (A om haec) παρ. τε. (A om) -- λεγόμενον (A add τὸν) -- Πιλάτον (ita C, D - τῷ, A μετὰ Πιλάτου) κατηνάγκασαν (AC - νέγκασαν) σταυρ. cum ACD .. B corrupte Κατὰ τὴν ἁλίαν τῆς παρὰ τῶν Ἰουδ. συνγεναμένης τόλμης τῶν τὴν Ἱερουσαλήμ κ. τὰς περὶ πόλ. οἰκούντ. Ἰουδ. παρανόμων θεόν τινα λέγοντος Ἰησοῦ καταναγκάσαντες σταυρῶσαι .. E Ἐν τῷ παρόντι καιρῷ τόλμη χρησάμενοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὰς περὶ χώρας παράνομοι Ἰουδαῖοι τὸν θεόν τὸν λεγόμενον Ἰησοῦν μετὰ Πιλάτου κατηνάγκασαν σταυρωθῆναι | διὰ τοῦ (ita CD, A om) τοι. αὐτῶν (A om) πλ. δι' οὗ (codd. δι' ὧν) -- εἴλκετο cum ACD .. B ὡς διὰ τῶν τοιούτων πλημμελημάτων τέλεον (sic) ὁ κόσμ. σκοτισθεὶς εἰς ἀπ. εἴλκετο .. E καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον πλημμέλημα τελείως ὁ κόσμ. ἐσκοτίσθη καὶ παρ' ὀλίγον εἰς ἀπ. εἴλκετο | ἅμα πλήθους (C - ἑσι) .. E ἅμ. πλείστον | καὶ αἰχμ. ἐκθέσθ. (A corrupte οὖν ἤησον) ἐκθέσθ. δ. τ. τ. δόγμ. cum CD, item A .. B κ. αἰχμαλωτῆσαι διὰ τ. τ. δόγμ. πάντας αὐτούς, item E κ. αἰχμαλωτεῦσαι αὐτοὺς αἰχμαλωσίαν μεγάλην | πειθαρχ. κινήσαι (A - νησον) καὶ ἐν -- ἀπάσης (A om καὶ ἐν usq. ἀπάσης) ἐκδιώξας (A καὶ ἐκδιώξον αὐτοὺς καὶ) δεῖξον (A - ξαι) -- ἔτι (codd. ἐπὶ) τοῦτο -- τυγχάνοντες cum C (post ὀφθῆναι deficit) D, A .. B πειθαρχῶν οὖν τῷ δόγματι ἡμῶν κίνησον κατ' αὐτοῦ (corrige - τῶν) καὶ διὰ πειράς

⁷ Καὶ τοῦ δόγματος τούτου φθάσαντος ἐν τῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ, Λικιανὸς πειθαρχήσας τῷ φόβῳ τοῦ δόγματος ἐν ἀναλώσει πᾶν τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἐποίησεν, τοὺς δὲ καταλειφθέντας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἐθνῶν δουλεύειν παρέσχεν, ὥστε γνωσθῆναι τῷ Καίσαρι ταῦτα τὰ γεγενημένα παρὰ Λικιανοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ καὶ ἀρέσαι αὐτῷ.

⁸ Καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καῖσαρ ἐρώτησιν ποιῆσαι τοῦ Πιλάτου, καὶ κελεύει ἐνὶ ἄρχοντι ὀνόματι Ἀλβίῳ τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ἀποτεμεῖν, φήσας Καθὼς οὗτος χεῖρας ἐπήγαγεν ἐπὶ τὸν ἄνδρα τὸν δίκαιον τὸν λεγόμενον Χριστόν, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πεσεῖται τῆς σωτηρίας ἀποτευξόμενος.

⁹ Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπελθὼν ἐπὶ τὸν τόπον ἠῤῥατο σιωπῇ λέγων Κύριε, μὴ συναπολέσης με μετὰ τῶν πονηρῶν Ἑβραίων, ὅτι ἐγὼ χεῖρας κατὰ σοῦ οὐκ εἶχόν ἐπενεγκεῖν εἰ μὴ διὰ τὸ ἔθνος τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, ὅτι στάσιν κατ' ἐμοῦ ἐπήγαγον· ἀλλὰ σὺ γινώσκεις ὅτι ἀγνοῶν ἔπραξα. μὴ οὖν ἀπολέσης με τῇ ἁμαρ-

(sic) αὐτοὺς ῥέμενος διασκόρπισον αὐτοὺς ἐν πᾶσι τ. ἔθν. καταδουλῶν αὐτοὺς καὶ τῆς Ἰουδαίας πάντας ἐκδιώξας ὀλιγοστών τὸ ἔθν. αὐτ. δείξας, ἐφ' ἅπ. μὴ ὀφθ. ἐν ἀνέσει, ἐπειδὴ τοῖς πονοῖς με (corrige τῆς πονηρίας μεστοί) τυγχάνουσιν. . . E corruptissime διὰ τὸ μὴ πειθαρχῆν σε (corrige πειθαρχῆσαι) τῷ ἡμετέρῳ δόγματι καὶ ποιῆσαι (ποίησον omisso καί?) αὐτοὺς εἰς διασπορὰν, ἐν (corrige μὴ) ὀφείλῃσαν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ὅτι πονηρίας πλήρεις τυγχάνουσιν.

7. E Λικίνιος | ἐν ἀναλώσει (pro his B inepte εἶπεν) πᾶν -- ἐποίησ. cum D (item ut videtur B) . . A ἀνάλωσιν παντός ἔθνους τ. Ἰ. ἐποίησ. . . E ἐξεδίωξε πάντας τ. Ἰουδαίους | τοὺς δὲ καταλ. ἐν τῇ Ἰουδ. (ita AD; B om) -- παρέσχ. (ita AD, B παρεσκεύασεν) . . E καὶ ἡγχαλώτευσεν αὐτοὺς ἐν διασπορᾷ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ παρασκεύασε τούτους δουλεύειν. Praeterea BD add ἕως (B add τὴν) σήμερον ἡμέρας (B -ραν) | D ταῦτ. τ. γινόμενα | ἐν τῇ ἀν. χ. καὶ ἀρ. αὐτῷ cum AD . . B om | E pro ὥστε etc sic: ὅπως γνωστῶσιν καὶ τῷ Καίσαρι τὰ περὶ αὐτῶν

8. Καὶ πάλιν (B Πάλ. οὖν) -- ποιῆσαι (B ποιήσασθαι) -- ἄρχοντι (B πρόφεκτον, corrige πρεφέκτω) -- Πιλάτου (B τοῦ Πι.) ἀποτεμ. (B ἀποκόπτειν) . . E Καὶ ἐκέλευσεν ὁ Καῖσαρ πρεφεκτιάλδε (sic, vide post) ὀνόματι τὴν κεφ. ἀποκόψαι Πιλάτου | ἐπὶ τὸν -- Χριστόν . . B κατὰ τοῦ ἑοῦ, E κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | πεσεῖται (A πέσῃται, D ποιήσεται, B τεύξεται, E τεύξεται τοῦ θανάτου) τῆς σωτ. ἀποτευξ. (D ἀποταξάμ., E om τ. σ. ἀ.)

9. Ὁ δὲ Πιλάτος etc: D hunc libelli finem habet: Δῶμεν δόξαν τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. | μὴ συναπολέσης (B -σεις) cum BE . . A μὴ ἀπολέσεις | οὐκ εἶχον cum BE . . A οὐκ ἤθελον | A ἐπενέγκαι | E εἰ μὴ διὰ τὸ πονηρὸν ἔθν. κ. ἀστασίαστον τῶν Ἰουδ. τοῦτο ἐποίησα | B ἀλλ' ἴδας δέσπ. κύριε | μὴ οὖν (ita B; A μὴ συν-; E ἀλλὰ μὴ σὺν-) ἀπολέσης (-AB -σεις) με (A add δέσποτα κύριε) | τῇ ἁμ.

τία μου ταύτη, ἀλλὰ ἀμνησικαχῆσον ἐπ' ἐμοί, κύριε, καὶ τῇ δούλῃ σου Πρόκλᾳ τῇ ἱσταμένῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τοῦ θανάτου μου, ἣν ἀνέδειξας προφητεύειν ὅτι εἶχες σταυρῷ προσηλωθῆναι. μὴ ἐν τῇ ἐμῇ ἁμαρτία καὶ ταύτην καταδικάσης, ἀλλὰ συγχώρησον ἡμῖν καὶ ἐν μερίδι τῶν δικαίων σου συγκαταρίθμησον ἡμᾶς.

¹⁰ Καὶ ἰδοὺ τελέσαντος τὴν εὐχὴν τοῦ Πιλάτου ἦλθεν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα Μακαριοῦσιν σε πᾶσαι αἱ γενεαὶ καὶ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι ἐπὶ σοῦ ἐπληρώθησαν ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημένα περὶ ἐμοῦ· καὶ σὺ δὲ αὐτὸς μάρτυς μου ἐν τῇ δευτέρᾳ μου παρουσίᾳ ὀφθῆναι ἔχεις, ὅταν μέλλω κρῖναι τὰς δώδεκα φύλας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς μὴ ὁμολογήσαντας τῷ ὀνόματί μου. Καὶ ἐξετίναξεν τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ὁ πρέφεκτος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐδέξατο αὐτήν. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Πρόκλα τὸν ἄγγελον ἐρχόμενον καὶ δεχόμενον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, χαρᾶς πληθεῖσα καὶ αὐτὴ παραυτὰ ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

μου ταύτη . . Α τὴν (αν μ. - την, Β ταύτη τῇ ἁμ., Ε ταῖς ἁμαρτίαις μου καὶ τῇ ἀγνοίᾳ μου ταύτη | ἀλλὰ ἀμνησικαχῆσον (ita Ε, item corrupte Α) ἐπ' ἐμοί κύρ. καὶ τῇ etc . . Β ἀλλὰ ἐλέησόν με καὶ τὴν δούλην σ. Πρόκλαν | Ε ἐν τ. ὥρ. τῆς τελευτῆς μου | ἣν ἀνέδειξ. (ita Β; Α ἦν περ ἔδ., Ε ἦν ἔδ.) προφητεύειν (ita BE; Α - τεύσαι) | Ε om ὅτι εἶχ. στ. πρ. | Ε μὴ ἐν τῇ ἁμ. ἡμῶν κύριε καταδικ. ἡμᾶς | συγχ. ἡμῖν (Β μοι; Ε add τὰ παραπτώματα ἡμῶν) κ. ἐν μερ. τ. δ. σου (Ε μετὰ τῶν ἀγίων σου) συγκαταρ. (ita Β, ΑΕ συναριθ.) ἡμ.

10. Α τελειώσαντός | Ε ἐκ τῶν οὐρανῶν | Μακ. σε (Α add Πιλάτε) π. αἱ γεν. καὶ αἱ πατρ. (ita haec Ε; Β π. αἱ γεν., Α π. αἱ πατριαὶ [Bch - αρχαι] τ. ἔθν. (Β om) | ἐπὶ σοῦ cum Α . . Β ὑπὸ σοῦ | ταῦτα -- εἰρημένα cum Α . . Β πάντ. [τὰ adde] ὑπομνήματα τῶν πρ. τὰ εἰρ. | Ε om ὅτι usq. περὶ (Α παρ') ἐμοῦ | καὶ -- αὐτὸς (BE om) μάρτυς μου (Β μαρτυρεῖς μου, Ε μ. μ. ἔσῃ, Α μάρτ. ἔσῃ) ἐν τῇ (ita Β, Ε ἐπὶ τῆς etc, Α ἐν γὰρ τῇ) -- ὀφθ. ἔχ. (haec om Ε) | Β ὅτε μέλλω | τὰς δώδ. -- ὁμολογ. τῷ ὄν. μ. (ita Β, Α καὶ πιστεύσαντας omīssis τ. ὄ. μ.) . . Ε ζῶντας κ. νεκρούς, καὶ τὰς δώδ. φύλ. τὰς μὴ ὁμολογησάσας μηδὲ πιστευσάσας εἰς τὸ ὄν. μ. | Καὶ ἐξετίναξ. (Ε Ἦρε δέ) τ. κ. Πιλ. (Ε αὐτοῦ) ὁ (Α om) πρέφεκτος (Ε περφεκτιάλδεος sic; vide ante) cum ΑΕ . . Β τότε οὖν ὁ Πιλ. ἐκτείνας τὸν τράχηλον αὐτοῦ, ἀπέτεμεν τὴν κεφ. αὐτοῦ ὁ πρέφεκτος (sic) | καὶ ἰδοὺ -- ἔδ. αὐτήν cum ΑΕ . . Β om | Β θεωροῦσα δέ | τὸν ἄγγ. ἐρχ. -- τ. κε. αὐτοῦ (Ε om ἐρχ. usq. αὐτοῦ) cum ΑΕ . . Β om | τὸ πνεῦμα . . Α add αὐτῆς | μετὰ τ. ἀνδρ. αὐτῆς: his libellus finitur in BE . . Α add Πιλάτου, Σε- λήσῃ καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

MORS PILATI QUI IESUM CONDEMNAVIT.

Cum autem Tiberius Caesar¹⁾ Romanorum imperator gravi morbo teneretur, et intelligens quia Ierosolymis esset quidam medicus, nomine Iesus, qui omnes infirmitates solo verbo curat, nesciens quod Iudaei et Pilatus eum occidissent, praecepit cuidam suo familiari nomine Volusianus Vade citius quam potes trans partes marinas, dicesque Pilato meo servitori et amico ut hunc medicum mihi mittat qui me pristinae sanitati restituat. Qui Volusianus audito praecepto imperatoris statim discessit, et ventus est²⁾ ad Pilatum sicut praeceptum est ei. Et narrans eidem Pilato ea quae sibi a Tiberio Caesare commissa fuerant, dicens Tiberius Caesar imperator Romanorum, tui dominus, audito quod in civitate ista est medicus qui solo verbo sanat infirmitates, rogat te vehementer ut eum sibi mittere debeas pro sua infirmitate curanda. Audiens haec Pilatus territus est valde, sciens quod per invidiam eum occidi fecerat. Respondit Pilatus eidem nuntio sic dicens Hic homo erat malefactor et homo qui trahabat ad se totum populum: sic habito consilio sapientum civitatis eum crucificari feci. Qui nuntius rediens ad eius hospitium obviatus est cuidam mulieri nomine Veronica, quae

¹⁾ Codex h. l. et infra semel *Caesarius* habet, item a *Tiberio Caesario* commissa.

²⁾ *ventus est*: ita codex. Similiter post habet *obviatus est*.

fuerať familiaris Iesu, dicens O mulier, medicus quidam qui in hac civitate erat, qui solo verbo aegros sanabat, cur occiserunt³⁾ eum Iudaei? At illa coepit flere dicens Heu me, domine, deus meus et dominus meus, quem Pilatus pro invidia tradidit, condemnavit et crucifigi praecepit. Tunc ille nimis dolens ait Vehementer doleo quia id pro quo dominus meus me⁴⁾ miserat explere non valeo. Cui Veronica Dominus meus cum praedicando circuiret, et ego eius praesentia nimis invita carerem, volui mihi depingi imaginem, ut dum eius privarer praesentia, saltem mihi praestaret solatium imaginis suae figura⁵⁾. Cumque linteam pictori deferrem pingendum, dominus meus mihi obviavit et quo tenderem requisivit. Cui cum viae causam aperuissem, a me petiit pannum, et ipsum mihi venerabilis suae faciei⁶⁾ reddidit insignitum imagine. Ergo huius aspectum si dominus tuus devote intuebitur, continuo sanitatis beneficio potietur. Cui ille Est huiusmodi imago auro vel argento comparabilis? Cui illa Non, sed pio affectu devotionis. Tecum igitur proficiscar et videndum Caesari imaginem deferam, et revertar.

Venit igitur Volusianus cum Veronica Romam dixitque Tiberio imperatori Iesum diu a te desideratum Pilatus et Iudaei iniustae morti tradiderunt et per invidiam crucis patibulo affixerunt. Venit igitur mecum matrona quaedam ipsius Iesu imaginem deferens, quam si devote prospexeris, mox sanitatis tuae beneficium obtinebis. Caesar igitur pannis sericis viam sterni fecit et imaginem sibi praecepit praesentari: qui mox ut eam fuit intuitus, salutem est pristinam assecutus.

Pontius igitur Pilatus imperio Caesaris capitur et Romam perducitur. Audiens Caesar Pilatum Romam advenisse, nimio contra eum furore repletus est et eum ad se adduci fe-

³⁾ *occiserunt*: ita codex.

⁴⁾ *me*: in codice desideratur.

⁵⁾ *figura*: Post hanc vocem in codice additur *Cui refert*.

⁶⁾ Codex *venerabili sua facie*. I.eg. aur. *insignitum*. *Imaginis ergo*
Evang. apocr. ed. Tischendorf.

cit. Pilatus autem tunicam Iesu inconsutilem secum detulit: quam indutam coram imperatore portavit. Mox ut imperator eum vidit, omnem iram deposuit et ei protinus assurrexit, nec dure sibi in aliquo loqui praevaluit: et in eius absentia qui videbatur tam terribilis et ferus, nunc in eius praesentia invenitur quodammodo mansuetus. Cumque eum licentiasset, mox contra eum terribiliter exardescit, se miserum clamitans quia ei furorem sui pectoris minime ostendisset. Statimque eum revocari fecit iurans et contestans quia filius mortis est et nefas⁷⁾ est eum vivere super terram. Qui cum eum vidit, continuo eum salutavit et omnem animi ferocitatem abiecit. Mirabantur omnes, mirabatur et ipse, quia sic contra Pilatum dum abesset exardesceret, et dum praesens esset nil ei loqui posset aspere. Tandem divino nutu vel forte alicuius Christiani suasu ipsum illa tunica expoliari fecit, et contra eum pristinam ferocitatem animi mox resumpsit. Cumque de hoc imperator plurimum admiraretur, dictum est sibi quod illa tunica fuisset domini Iesu. Tunc imperator eum in carcerem recipi iussit, donec sapientum consilio deliberaret quid de eo fieri oporteret. Post autem paucos dies data est igitur in Pilatum sententia ut morte turpissima damnaretur. Audiens hoc Pilatus cultello proprio se necavit, et tali morte vitam finivit.

Cognita Caesar morte Pilati dixit Vere mortuus est morte turpissima, cui manus propria non pepercit. Moli igitur ingenti alligatur et in Tiberim fluvium immergitur. Spiritus vero maligni et sordidi corpori maligno et sordido congau- dentes omnes in aquis movebantur, et fulgura et tempestates, tonitrua et grandines in aere terribiliter gerebant⁸⁾, ita ut cuncti timore horribili tenerentur. Quapropter Romani ipsum a Tiberis fluvio extrahentes, derisionis causa ipsum in Viennam deportaverunt et Rhodani fluvio immerserunt: Vienna enim

⁷⁾ Codex per errorem fas.

⁸⁾ Fortasse rectius Leg. aur. congaudentes et nunc in aquis nunc in aere rapientes mirabiles inundationes in aquis movebant, et -- generabant

dicatur quasi via gehennae, quia erat tunc locus maledictionis. Sed⁹⁾ ibi nequam spiritus affuerunt, ibidem eadem operantes. Homines ergo illi tantam infestationem daemonum non¹⁰⁾ sustinentes vas illud maledictionis a se removerunt et illud sepeliendum Losaniae territorio commiserunt. Qui cum nimis praefatis¹¹⁾ infestationibus gravarentur, ipsum a se removerunt et in quodam puteo montibus circumsepto immerserunt, ubi adhuc relatione quorundam quaedam diabolicae machinationes ebullire dicuntur.

⁹⁾ Adde et?

¹⁰⁾ non deest in codice.

¹¹⁾ Codex nimis praefatis: quae fortasse ferri possunt.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΡΙΜΑΘΑΙΑΣ ΤΟΥ ΑΙΤΗΣΑΜΕΝΟΥ
ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΥΡΙΟΥ· ΕΝ Ω ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΛΗΣΤΩΝ
ΑΙΤΙΑΣ ΕΜΦΕΡΕΙ.

I.

¹ Ἐγὼ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ὁ αἰτησάμενος παρὰ Πιλάτου τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πρὸς ταφὴν καὶ ἐν δεσμῷ πιεζόμενος παρὰ τῶν φονέων καὶ θεομάχων Ἰουδαίων διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, οἵτινες καὶ τὸν νόμον κατέχοντες αὐτῷ τῷ Μωυσῇ πρόξενoi γεγόνασιν θλίψεως, τὸν δὲ νομοθέτην παροργίσαντες καὶ μὴ ἐπειγνώστες τὸν θεὸν ἐσταύρωσαν καὶ εὐδὴλον ἔθεντο τοῖς ἐγνώκοσι τὸν θεόν. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς κατέκριναν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σταυρωθῆναι, πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ παθεῖν τὸν Χριστόν, τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ παρεπέμφθησαν δύο λησταὶ ἀπὸ Ἰεριχώ κατακριθέντες, ὧν ἡ αἰτία ἦν αὕτη.

* Ὑφήγησις (ita AD; C apud Birchium Hη διηγησις) Ἰωσ. (D τοῦ Ἰω.) -- τοῦ (C om) κυρίου (A add ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; C add παραδώσεως?) -- ἐμφέρει (C ἐνφέρειν) .. B non habet inscriptionem.

I, 1. Ἀριμαθαίας cum AD .. BC - θείας | B om παρ. Πιλ. | τοῦ (C om) κυρ. (B om) Ἰησοῦ (D om) πρ. ταφ. (B om πρ. τ.) | καὶ (C om) ἐν δ. πιεζόμ. (ita A, C πιαζ.; B ἐταζόμ., D ἐπιζόμ.) -- θεομάχ. (B θεοκτένων, C add ἀνθρώπων) Ἰουδ. δ. τ. τοιαύτ. (B αὐτοῦ) αἰτ. | B πρόξ. ἐγένοντο | θλίψεως (C add αλώνιου) τὸν δὲ (ita AD, C om δέ. B corrupte sic: θλίψ. αἰνεῖς τὸν τούτων) νομοδ. | B παροργ. μὴ ἐγνώκστες ὅτι θεὸν ἐσταύρωσαν, ἐκδηλον ἐθέμη (corrigere ἔθεντο) τοῖς ἐγνώκοσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ θεόν | ἐν ἐκ. (B add γάρ) ταῖς -- κατέκριναν τ. υἱ. (B κατεκρίθη ὁ υἱ.) -- Πιλάτῳ (B Ποντίῳ Πιλ.) -- ἦν αὕτη.

² Ὁ πρῶτος, ὄνομα αὐτῷ Γέστας, ὁδοιποροῦντας ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέκτεινεν, ἄλλους δὲ γυμνώσει ὑπέβαλεν, γυναῖκας δὲ ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμνῶν τοὺς μασθοὺς ἐξέκοπτεν, νηπίων μελῶν αἰμοπότης ὑπῆρχεν, θεὸν μὴ ἐγνωκὼς πώποτε, νόμοις μὴ ἀκολουθῶν, βίαιος τυγχάνων ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις.

Ἡ δὲ τοῦ ἐτέρου αἰτία τοιαύτη ἦν. Δημᾶς ἐκαλεῖτο, Γαλιλαῖος μὲν ἦν τῷ γένει, πανδοχεῖον δὲ εἶχεν· πλουσίων πειρατηρίοις ἐκέχρητο, πτωχοῖς δὲ εὖ ἐποίει· κλέπτῃς μὲν ὡς Ἰωβίτ, νεκροὺς γὰρ πτωχοὺς ἔθαπτεν. ληστεύειν ἐπεχείρει τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος, αὐτὸν τὸν νόμον ἐν Ἱερουσαλὴμ συλήσας καὶ τὴν τοῦ Καϊάφα θυγατέρα γυμνώσας, ἱεράτιδα ὑπάρχουσαν τοῦ ἁγιάσματος, αὐτὴν τὴν τοῦ Σολομῶντος παρατεθεῖσαν μυστικὴν παρακαταθήκην τῷ τόπῳ ἀφελόμενος. τοιαῦται ὑπῆρχον αὐτοῦ αἱ πράξεις.

³ Συνελήφθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα τρίτης, ὁψίας οὔσης. οὐκ ἦν δὲ τῷ Καϊάφᾳ καὶ τῷ πλήθει τῶν Ἰουδαίων πάσχα, ἀλλὰ πένθος ἦν αὐτοῖς μέγα, ὡς διὰ τὴν τοῦ ληστοῦ σύλησιν γεναμένην ἐν τῷ ἁγιάσματι· καὶ καλέσαντες Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ ἀδελφοῦ γὰρ Καϊάφα τοῦ ἱερέως ἦν. οὐκ ἦν δὲ μαθητῆς κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ δόλῳ προετρέψαντο αὐτὸν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἵνα ἀκολουθήσει τῷ Ἰησοῦ· οὐχ ἵνα πειθαρχήσῃ τοῖς παρ'

2. C ὀνόματι Γέστας (B Γεύστας) | AC ἀπέκτεινεν | AC ἐν γυμνώσει ὑπέβ. | μασθοὺς: ita A, B μαζοὺς, C μαστούς | δε. μὴ ἐγν. πώποτε (C ποτέ) .. A om | B εἰς τ. τοι. κακὰς καὶ αἰσχροὺς πράξ.

C Αἱ δ. τ. ἐ. ληστοῦ αἰτίαι τοιαῦταί εἰσιν | Δημᾶς cum BC .. A Δύμας | πλουσίων - - εὖ ἐποίει: haec varie in codd. corrupta leguntur | κλ. μὲν (B add ἦν) ὡς Ἰωβ. (B ὁ Ἰωβίτας) | B πτωχ. δὲ νεκρ. ἔθαπτ. | τὸ τ. Ἰουδ. πλῆθ. cum AC .. B τοὺς τ. Ἱ. ἱερεῖς | B ἱερατικὴν ὑπάρχ. | B παραθήκην | ἀφελόμενος cum A .. BC ἀφηλάμενος (sic) | αὐτοῦ .. B ληστῶν

3. δὲ καὶ .. B οὖν | B πρὸ ἑξ ἡμερῶν τ. πάσχα, τρίτης ὁψ. οὔσ. | B om ὡς | B τ. ληστ. ἐφοδὸν τὴν γενομένην ἐν τῷ πράγματι | Ἰούδαν (B τὸν Ἱ.) τὸν Ἰσχ. cum AB .. C οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Σκαριώτην | λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ (cod. praeem εὐγενὲς γένος, quod ex margine irrepsisse videtur) ἀδ. γὰρ - - ἦν cum A, item C λέγ. αὐτῷ· εὐγενὲς γένος ὢν· ἀπὸ ἀδελφοῦ Καϊάφ. τ. Ἱ. ἦν .. B καὶ λέγουσιν αὐτὸν ἐκ γένους ὄντα ἀδελφῆς τοῦ Καϊάφα ἱερέως | κατὰ πρόσωπ. cum AC .. B κατὰ τρόπον | C προετρέψατο | B om τῶν Ἰουδ. | ἵνα ἀκολουθήσει

αὐτοῦ γενομένοις σημείοις οὐδὲ ἵνα ὁμολογήσει αὐτόν, ἀλλ' ἵνα παραδώσει αὐτὸν αὐτοῖς, ψευδὲς ῥῆμα αὐτοῦ θέλων καταλαβέσθαι, δόματα δεδοκότες αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἀνδραγαθήματος ἀνὰ δίδραγμα χρυσίου καθ' ἐκάστην ἡμέραν. ἦν δὲ καὶ δύο ἔτη ποιήσας μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥς φησιν εἰς τῶν μαθητῶν καλούμενος Ἰωάννης.

⁴ Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸ τοῦ κρατηθῆναι τὸν Ἰησοῦν λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰούδας Δεῦτε συμβούλιον θώμεθα, ὅτι περ οὐκ ἐσύλησεν ὁ ληστής τὸν νόμον ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, καὶ γὰρ ἐλέγχω αὐτόν. τῶν δὲ τοιούτων ῥημάτων ῥηθέντων εἰσὶναι μεθ' ἡμῶν Νικόδημος ὁ κατέχων τὰς κλεῖς τοῦ ἀγιάσματος, καὶ ἔφη πᾶσιν Μὴ τοιοῦτον πρᾶγμα διαπράξασθε. ἦν γὰρ ἀληθὴς ὁ Νικόδημος ὑπὲρ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. ἡ δὲ τοῦ Καϊάφα θυγάτηρ ὀνόματι Σάρρα κραυγᾶσασα ἔφη Αὐτὸς γὰρ ἔφη ἐπὶ πάντων κατὰ τοῦ ἀγίου τόπου τούτου Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείραι αὐτόν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι αὐτῇ Πίστιν ἔχεις παρὰ πάντας ἡμᾶς· εἶχον γὰρ αὐτὴν ὡς προφήτην. καὶ δὴ τοῦ συμβουλίου γενομένου ἐκρατήθη ὁ Ἰησοῦς.

cum B .. AC ἀκολουθῇ (A - δεῖ) | B ἢ ὁμολογήσει αὐτ. δεόν | ψευδὲς - - καταλαβ. cum B .. AC om | δίδραγμα: ita ABC | ἦν δὲ καὶ δύο (C om; A praem δέχαι, quod videtur ex repetito δὲ καὶ ortum esse; sed vide B, unde δέχα δύο legere possis) - - μ. τ. Ἰησοῦ .. B ἦν γὰρ δωδέκατος ποιήσ. μετὰ (haec pessime sic scripta sunt: πᾶσιν μὲν τὰς) τ. Ἰ.

4. Καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ (C - της - ρας) πρὸ cum AC .. B καὶ καιρὸν εὐρὼν τῇ τρ. ἡμ. πρὸ | B συμβουλευσώμεθα | B οὐκ ἔκλεψεν τὸ ἀγίασμα | εἰσὶναι cum A, item C .. B ἦν | B ὁ κατέχ. τὸν νόμον καὶ τὰς κλεῖς (C κλεῖδας) | Μὴ τοι. πρ. (B add τι) διαπρ. cum AB .. C Μὴ τοιούτων πραγμάτων πραξώμεθα | ἦν γὰρ ἀληθὴς (C - θινός) - - τῶν Ἰουδ. cum AC .. B εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἐποίησεν. καὶ οὐδεὶς αὐτόν ἤκουσεν· οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρόσδεκτος ὁ Νικ. ὑπὲρ πᾶν τ. πλ. τ. Ἰουδ. | ἡ δὲ τοῦ (ita AB; C ἦν δὲ τῷ) Κα. - - Σάρρα (B Σέρα) κραυγᾶσασα (C καὶ κραυγᾶσας, B κλαύσασα) (A h. l. add ἐπὶ πάντων, quod cum BC ad ἔφη seq. transferendum videbatur) ἔφη | Αὐτὸς γὰρ (C ὅτι περ) ἔφη (C add ὁ Ἰησοῦς) ἐπὶ πάντ. (C ἐ. πᾶσι; de A vide ante) κατὰ cum AC .. B ἤκουσα ἐγὼ ὅτι πᾶσιν ἔλεγεν κατὰ | B λέγων ὅτι δύναμαι καταλ. αὐτόν. καὶ εἶπαν οἱ Ἰουδ. | αὐτῇ Πίστ. - - ἡμᾶς cum C .. B Ταύτην πίστιν ἔχει ὑπὲρ πάντας ἡμᾶς .. A Αὕτη πιστοτέρα ἐστὶν πάντων ἡμῶν | προφήτην: ita ABC | καὶ δὴ τοῦ (C καὶ διὰ τοῦτο) συμβ. γεν. (C γιν.) cum AC .. B καὶ δὴ τοῦ λόγου στοιχήσαντος συμβουλίου γενομένου

II.

¹ Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἡμέρα τῆς τετράδος, εἰσῆνεγκαν αὐτὸν ὥρα ἐνάτῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καϊάφα. καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἄννας καὶ Καϊάφας Εἰπέ ἡμῖν, τίνος ἕνεκεν τὸν νόμον ἡμῶν ἐσύλησας, καὶ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν τὰς ἐπαγγελίας ἀπεκήρυξας; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν δὲ ἐκ δευτέρου παρόντος καὶ τοῦ πλήθους λέγουσιν αὐτῷ Τὸ ἁγίασμα ὃ ἔκτισε Σολομὼν ἐν τεσσαράκοντα καὶ ἑξ ἔτεσιν, διὰ τί σὺ βούλῃ ἐν μιᾷ ἑορτῇ καταλύσαι; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο πρὸς ταῦτα ὁ Ἰησοῦς. ἦν γὰρ τῆς συναγωγῆς τὸ ἁγίασμα σεσυλημένον διὰ τοῦ ληστῆ.

² Ὁψίας δὲ τελεσθείσης τῆς τετράδος ἅπαν τὸ πλήθος ἐζήτει τὴν θυγατέρα τοῦ Καϊάφα πυρὶ ἐναλῶσαι διὰ τὴν τοῦ νόμου ἀπώλειαν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸ πῶς τὸ πάσχα ποιῆσαι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἐκείνη Ἐπιμείνατε τέκνα καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦτον ἀπολέσωμεν, καὶ ὁ νόμος εὑρίσκεται καὶ ἡ ἐορτὴ ἡ ἁγία ἐπιτελουμένη ἐπιτελεῖται. λαθραίως δὲ ἔδωκαν Ἄννας καὶ Καϊάφας χρυσίον ἱκανὸν Ἰούδα τῷ Ἰσκαριώτῃ, λέγοντες Εἰπέ, καθὼς προεῖπες ἡμῖν, ὅτι ἐγὼ οἶδα τὸν νόμον κλαπέντα παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως εἰς αὐτὸν τὸ ἔγκλημα τραπῇ καὶ μὴ εἰς τὴν κόρην ταύτην τὴν ἄμεμπτον. καὶ ταῦτα συνταξάμενος ὁ Ἰούδας εἶπεν αὐτοῖς Μὴ πᾶν τὸ πλήθος γινῶ ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν ἐπεδιδάχθην τοῦτο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πράξαι· ἀλλὰ ἀπολύσατε τὸν Ἰησοῦν, καὶ γὰρ πεῖθω

II, 1. A ὥραν ἐνάτην | A καὶ προφητῶν καὶ Μωσέως (B Μωϋσ.) | ἀπεκήρυξας (an potius scribas ἀπέκρυψας?) cum AC .. B ἠκύρωσες | πάλ. δὲ (C om, B utrumque om) ἐκ δευτ. (B add οὖν) παρ. καὶ (AC om) .τ. πλ. λέγ. (B εἶπαν) αὐτ. | τὸ ἁγ. ὃ cum AC .. B τὸν νόμον ὃν | B ἐν ῥοπῇ καιροῦ | ἦν γὰρ (C add πρὸ) τῆς συν. τὸ ἁγ. σεσ. διὰ τ. ληστ. (C om δ. τ. λ.) cum AC .. B ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ἦν ἡ συναγωγὴ καὶ τὸ ἁγ. ἐσυλομένον (sic vitiose) δ. τ. λ. τὸν νόμον μὴ ἔχουσα

2. B Ὁψ. δὲ γενομένης τῆς -- ἐζήτουν τ. θυγατέραν -- ἀναλ. αὐτήν -- εἶχαν τὸ πάσχ. πῶς ποι. | τὸ πῶς .. A om τό | κ. εἶπ. αὐτ. ἐκείνη cum AC .. B ὁ δὲ Καϊάφας ἔφη πρὸς τὸν λαόν | B Μείνατε τέκνα καὶ συνδράμετε ἡμῖν ὅπως ἀπολέσωμεν τ. Ἰησ. | καὶ ἡ ἐορτ. -- ἐπιτελουμένη (C om) ἐπιτ. cum AC .. B καὶ ἐορτὴν τελεῖαν ἐπιτελοῦμεν | καθ. πρ. ἡμῖν cum B .. AC om | τραπῇ cum B .. AC ἢ | ταύτην (AC om) τ. ἄμεμπτ. (C ἀμώμητον) | συνταξάμ. cum AC .. B καταδεξάμενος | B Φοβοῦμαι μὴ πᾶν | γινῶ .. C add τοῦτο | BC ἐδιδάχθην | B πράξαι, καὶ ἀπιστήσωσιν· ἀλλὰ τοῦτο ποιήσαντες ἀπολύσατε τὸν Ἰησ., etc

τὸ πλῆθος ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ δόλω ἀπέ-
'Ιησοῦν.

³ Ὁ δὲ Ἰούδας εἰσελθὼν εἰς τὸ ἀγίασμα διαφαν-
ρας πέμπτης λέγει πρὸς πάντα τὸν λαόν· Ἴθι θέλετέ
καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω τὸν καθαιρέτην τοῦ νόμου καὶ
τῶν συλήτην; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἐὰν παρα-
δῷς αὐτόν, δώσωμέν σοι τριάκοντα ἀργύρια χρυσοῦ. οὐ-
κὼς ὅτι περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγει ὁ Ἰούδας· ὁμολογοῦν
ἱκανοὶ εἶναι υἱὸν θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ Ἰούδας τὰ τρι-
γύρια χρυσοῦ.

⁴ Καὶ ἐξελθὼν τῇ ὥρᾳ τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ
τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐν τῇ πλατείᾳ. μελλούσιν
γενέσθαι λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰούδας Βοήθειαν στρα-
τοι μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, καὶ γὰρ παραδώσω ὑ-
μῖν αὐτόν· αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας
προσελθὼν σὺν τῷ Ἰησοῦ κατεφίλησεν αὐτόν λέγων Χι-
οῦ φίας οὔσης τῆς πέμπτης. καὶ κρατήσαντες παρέδω-
κεν πρὸς Καϊάφαν καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, λέγοντος τοῦ Ἰού-
δα· ἔστιν ὁ τὸν νόμον συλήσας καὶ τοὺς προφήτας. ἄδι-
κασιν ἐδίδουν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Ἰησοῦ λέγοντες Διὰ τί το-
σας; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.

3. Ὁ δὲ etc. . . C corrupte | διαφ. (C διαφανος.) ἡμέρ. (C τῆς
AC. . . B τῇ ἡμέρᾳ τῇ πέμπτῃ | Ἐὰν παραδώσης (C - σεις) ἡμ. αὐ-
τῷ δώσωμεν cum B. . . A διδῶμεν, C διδοῦμεν | ἀργ. χρυσ. cum AC
(sic) | ὁμολογοῦν γὰρ (C ὁμολογοῦντας?): ita ABC | ἱκανοὶ . . . I
B τὰ τριάκ. χρυσίνα.

4. Καὶ ἐξελθὼν (C - θύοντες) -- τῇ τετάρτῃ καὶ (haec B om
(C εὐρον) | στρατιωτῶν . . . B ληστρικὴν | C καὶ ἐγὼ | ἐπὶ τὸ π
. . . A ἐπὶ τῷ πιάσαι | B καὶ τ. προφήτας κ. τὸν νόμ. ἐσύλευσεν |
cum BC. . . A τῇ πέμπτῃ | καὶ κρατήσαντες -- τοὺς ἀρχιερεῖς (I
-- κ. τ. προφήτας cum AC. . . B καὶ παρέδωκεν αὐτόν τοῖς Ἰου-
δαίοις λαβόντες αὐτόν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν κ. τ. ἀρχ., λέγοντες ὅτι
τὸν -- προφήτας | ἄδικον δὲ ἐξέτ. ἐδίδουν cum AB. . . C ἀδικῶν.
δουσαν (sic) | ἐποίησας cum B. . . AC ποιῆς (A ταῦτα πάντα πο-
οῦδέν . . . B ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδέν

Ὁ δὲ Νικόδημος καὶ γὰρ Ἰωσήφ ἰδόντες τὴν κάθεδραν τῶν λοιμῶν ἀπέστημεν ἀπ' αὐτῶν, μὴ θελήσαντες τῇ βουλῇ τῶν ἀσεβῶν συναπολέσθαι.

III.

¹ Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα δεινὰ διαπραξάμενοι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι διαφαιούσης τῆς παρασκευῆς ἐπὶ τὸ σταυρῶσαι αὐτόν, καὶ ἐπὶ τοῦτο συνῆλθον πάντες. ἐξετάσεως οὖν γενομένης ἐκέλευσεν αὐτὸν Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν μετὰ δύο ληστῶν τῷ σταυρῷ προσηλωθῆναι. προσηλώθησαν δὲ αὐτῷ ἅμα τῷ Ἰησοῦ ἐξ ἀριστερῶν μὲν ὁ Γέστας, ἐκ δεξιῶν δὲ ὁ Δημᾶς.

² Καὶ ἤρξατο βοᾶν ὁ ἐξ εὐωνύμων λέγων τῷ Ἰησοῦ Ἴδε πόσα κακὰ ἔδρασα ἐν τῇ γῇ· καὶ εἰ ἔγνων ὅτι σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς, καὶ σὲ εἶχον ἀναλῶσαι. τί δὲ λέγεις ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ, καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ ἐν ἀνάγκῃ οὐ δύνασαι; ἢ πῶς ἄλλῳ εὐχομένῳ σὺ δύνασαι βοήθειαν παραπχεῖν; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, κάτελθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα σοι πιστεύσω· νῦν δὲ οὐχ ὥς ἄνθρωπόν σε ὀρῶ ἀλλ' ὥς θῆρα ἄγριον συναπολλύμενόν μοι. καὶ πολλὰ ἕτερα ἤρξατο λέγειν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, βλασφημῶν καὶ τρίζων τοὺς ὁδόντας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν· ἐν γὰρ τῇ παγίδι τοῦ διαβόλου ἐζωγρημένος ἦν ὁ ληστής.

Ὁ δὲ Νικόδ. καὶ γὰρ (C καὶ ὁ) Ἰωσήφ cum AC . . B Ἐγὼ δὲ Ἰωσ. καὶ Νικόδ.

III, 1. διαπραξ. cum A . . C διαταξάμ., B πράξαντες. B sic: Πολλὰ οὖν δυνατὰ πράξαντες κατὰ τοῦ Ἰησ. τῇ ν. ἐκ. καὶ πολλὰ κριτήρια ἀδικίας, παρέδωκαν etc | BC διαφαιούσης | ἐπὶ τὸ (A τῷ; C add καί, B κολάσαι καί) στ. αὐτόν | B om καὶ ἐπὶ τ. σ. πάντ. | ἐξετάσ. οὖν (B τείνυν ψευδοῦς) γενομένης (B γεναμ.) - - ληστῶν (B add τῶν καταδικῶν) τῷ στ. προσηλ. (AC om τ. στ., B σταυρωθῆναι) | προσηλώθησαν δὲ αὐτῷ (ita de coniectura scripsimus: AC προσηλωθέντων δὲ [A om] αὐτῶν, B κρεμασθέντων δὲ αὐτῶν) ἅμα τῷ Ἰησ. (haec ex B sunt; C ἅμα ἐπὶ τῷ σταυρῷ; A om. Praeterea vero B add ἐν τῷ σταυρῷ) - - Δημᾶς (ita C; AB Δύμας)

2. ἐξ εὐων. (C ἀριστερῶν) . . B add Γέστας | Ἴδε πόσα . . B Πολλὰ | ἔδρασα cum A . . BC -σας | καὶ εἰ ἔγνων - - ἀναλῶσαι cum A, item corrupte C . . B καὶ σὺ εἶπες ὅτι βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδ., καὶ σὲ ἀναλῶσαι εἶχον | τί δὲ λέγεις ἑαυτ. cum A . . C ὅτι λέγει ἑαυτ., B λέγεις δὲ σεαυτ. | καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ etc cum A . . BC plura corrupte exhibent | ἐπ' αὐτόν (C -τῷ) . . B κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἐζωγρημ. cum AB . . C ἐξορισμένος

³ Ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστής, ὃ ὄνομα Δημᾶς, ἰδὼν τὴν θεϊκὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ οὕτως ἐβόα Οἶδά σε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶ. Χριστόν σε ἐρῶ ὑπὸ μυρίων μυριάδων ἀγγέλων προσκυνούμενον. συγχώρησόν μοι τὰς ἁμαρτίας μου ἃς ἔπραξα· μὴ ἐν ἐξετάσει μου ποιήσεις τὰ ἄστρα ἐλθεῖν κατ' ἐμοῦ ἢ τὴν σελήνην, ὅταν μέλλῃς κρίναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὅτι ἐν νυκτὶ ἔπραττον τὰς κακὰς μου βουλάς· μὴ κινήσεις τὸν ἥλιον τὸν νῦν σκοτιζόμενον διὰ σέ εἰπεῖν τὰ κακὰ τῆς καρδίας μου· οὐδὲν γὰρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δῶρον δύναμαί σοι παρασχεῖν. ἤδη ὁ θάνατος φθάνει με τῶν ἁμαρτιῶν μου· σοῦ δέ ἐστιν ὁ ἐξιλασμός· ῥῦσαί με, δέσποτα τῶν ἀπάντων, τῆς φοβεράς σου κρίσεως· μὴ δῶς ἐξουσίαν τῷ ἐχθρῷ καταπιεῖν με καὶ κληρονόμον γενέσθαι τῆς ψυχῆς μου ὡς τοῦ ἐξ εὐωνύμων κρεμαμένου· θεωρῶ γὰρ πῶς ὁ διάβολος χαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαμβάνει, αἱ δὲ σάρκες αὐτοῦ ἀφανεῖς γίνονται. μὴ καὶ εἰς τὴν μερίδα τῶν Ἰουδαίων προστάξεις με ἀπελθεῖν· βλέπω γὰρ Μωυσῆν καὶ τοὺς πατριάρχας ἐν κλαυθμῷ μεγάλῳ ὑπάρχοντας καὶ τὸν διάβολον ἐπιχαιρόμενον ἐπ' αὐτῶν. πρὸ τοῦ οὖν, δέσποτα, τὸ πνεῦμά μου ἐξελθεῖν κέλευσον ἐξαλειφθῆναί μου τὰς ἁμαρτίας, καὶ μνήσθητί μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ὅτε ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου τοῦ

3. Ὁ δὲ — ληστ. ὃ ὄν. (B om λ. ὃ ὄν.) cum AB .. C Ὁ ληστ. ὁ ὄνομασθεῖς | Δημᾶς cum C .. AB Δύμας | Οἶδα σε Ἰη. Χρ. (C μου pro Χρ.) — εἶ cum AC .. B οἶδας κύριε Ἰη. Χρ. ὅτι υἱόν σε εἶναι θεοῦ πιστεύω | μυρ. μυριάδ. ἀγγ. cum C .. A om μυριάδ., B om ἀγγ. | ἐξετάσει cum B .. AC ἐκστάσει | ποιήσεις: ita ABC | C om κατ' ἐμοῦ | ὅταν μέλλῃς (C -λλεις) κρ. π. τ. οἰκ. cum AC .. B ὅτι μέλλεις κρίνειν πᾶσ. τ. κτίσιν | ὅτι ἐ. ν. ἔπραττον (B διεπραττόμεν ἄει) cum AB .. C ὅταν ἐ. ν. ἔπραξα | μὴ κινήσεις (C νικήσῃ) τὸν ἥλ. τόν cum B(C) .. A μὴ κινήσῃ ὁ ἥλιος τόν | κακὰ .. B κρύφια | παρασχεῖν cum AC .. B προσενεγκεῖν | ἤδη (A εἰ δὲ) ὁ θάν. φθ. με (C μοι) τῶν (C καὶ τῶν) ἁμ. μου· σοῦ δὲ ἐστ. (C σὺ ἔστιν sic) ὁ ἐξιλ. cum A(C) .. B ἰδοὺ γὰρ ὁ θάν. φθ. με, καὶ τῶν ἁμ. μου οὐδεὶς ἐστὶν ἐξιλαστής | ῥῦσαί με, δέσπ. τ. ἀπ. (C om δ. τ. ἀ.) — κρίσεως cum AC .. B ὅς ῥύσεται με δέσπ. τ. ἀπ. τῆς φοβ. σ. κρίσεως | καταπιεῖν (C -ποιεῖν) .. B καταπατεῖν | καὶ κληρ. (B add με; C κληρονόμος) γενέσθαι (B -έσθω) τῆς ψ. μου (B om τ. ψ. μ.) | θεωρῶ, λαμβάνει, γίνονται cum A .. BC ἔδον, ἐλήφεν, ἐγένοντο | μὴ καὶ .. BC om καὶ | B μερίδαν | προστάξεις με .. B με τάξεις | ἐπιχαιρόμενον cum AB .. C ἐπεχειρόμενον (sic) | ἐπ' αὐτῶν cum A .. B κατ' αὐτόν, C κατ' αὐτοῦ | τὸ πνεῦμ. μ. cum AB .. C τὸ κρίμα σου | B ἐν θρόνῳ τῷ ὑψίστῳ καθήμενος |

ὑψίστου μέλλεις κρίναι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ· πολλήν γὰρ κόλασιν ἡτοίμασας τῷ κόσμῳ σου δι' ἑαυτόν.

⁴ Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ ληστοῦ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμήν ἀμήν λέγω σοι, Δημᾶ, ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας, οἱ παῖδες Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ Μωσέως, ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. σὺ δὲ μόνος οἰκήσεις ἐν τῷ παραδείσῳ ἕως τῆς δευτέρας μου παρουσίας, ὅτε μέλλω κρίνειν τοὺς μὴ ὁμολογήσαντας τῷ ὀνόματί μου. εἶπεν δὲ τῷ ληστῇ Ἀπελθὼν εἰπέ τοῖς Χερουβὶμ καὶ ταῖς δυνάμεσιν, τοῖς τὴν φλογίνην ῥομφαίαν στρέφουσιν, τοῖς φυλάττουσιν τὸν παράδεισον ἐξ οὗ ὁ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος ἐν παραδείσῳ ἐγένετο καὶ παρέβη καὶ τὰς ἐντολάς μου οὐκ ἐφύλαξεν καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκεῖθεν· οὐδεὶς δὲ τῶν πρώτων ὄψεται τὸν παράδεισον ἕως μέλλω ἐκ δευτέρου ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς — γράψας οὕτως Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ κατελθὼν ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ ἀοράτου πατρὸς ἀχωρίστως καὶ κατελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸ σαρκωθῆναι καὶ σταυρῷ προσηλωθῆναι, ἵνα σώσω τὸν Ἀδὰμ ὃν περ ἔπλασα, ταῖς ἀρχαγγελικαῖς μου δυνάμεσιν, τοῖς τοῦ παραδείσου πυλωροῖς, τοῖς τοῦ πατρὸς μου ὑπηρέταις. Θέλω καὶ κελεύω εἰσελθεῖν τὸν συνσταυρούμενόν μοι, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν δι' ἐμέ, καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἡμφιεσμένον εἰσελθεῖν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ οἰκῆσαι αὐτὸν ἐνθά οὐδεὶς πώποτε δύναται οἰκῆσαι.

πολλήν γάρ — διὰ ἑαυτόν (A - τοῦ) cum AC .. B om

4. Δημᾶ cum C .. AB Δύμα | B om ὅτι | C om τῷ | B οἱ δὲ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας, omīssis οἱ παῖδες usque Μωσέως | A ἐκβληθήσονται | ὅτε μέλλω — τῷ ὀνόμ. μου (B μου τὸ ὄνομα) cum AB .. C ὅταν μέλλω κρίναι τοὺς παροργίσαντάς με | B om εἶπεν δὲ τῷ ληστῇ usque dum sequitur Καὶ ἰδοὺ τούτων ῥηθέντων. | τοῖς (A ταῖς, C καὶ τοῖς) — στρέφουσιν (C ἀναστρέφ.) — ἐξ οὗ (C ὡν) — ἐν παραδείσῳ (C ἐν παραβάσει) ἐγ. καὶ παρ. καὶ (C ἔτι pro κ. π. κ.) — ἐκ δευτέρου (C - ρας) | C ἐκ τ. ὑψωμ. τ. ἐπουρανίων | τοῦ ἀορ. πα. ἀχωρίστ. cum A .. C τοῦ ἀορ. μου πατρ., omīssio ἀχωρ. | C male om διὰ τὸ σαρκωθῆναι. | A ὃν ἔπλασα | ταῖς ἀρχαγγ. etc: C male praem ἐν | τ. συνσταυρούμενον (C - ρώμενον) μοι (C τῇ ἐμῇ θεότητι) | δι' ἐμέ cum C .. A δι' ἐμοῦ | C οὐδ. δύναται ποτε

Καὶ ἰδοὺ τούτων ῥηθέντων παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρασκευῆς ὥρα ἐνάτῃ. καὶ σκότος πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ σεισμοῦ μεγάλου γενηθέντος τὸ συνέπεσεν καὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ.

IV.

¹ Ἦτησάμην δὲ ἐγὼ Ἰωσήφ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ αὐτὸ ἐν μνήματι καινῷ ὅπου εὗδεις ἦν τεθειμένος. τοῦ τοῦ ἐκ δεξιῶν οὐχ εὗρέθῃ τὸ σῶμα· τοῦ δὲ ἐξ ὥσπερ δράκοντος ἰδέα, οὕτως ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρόφιασαι, ζήλω θυμοῦ φερόμενοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνέκλεισάν λακὴν, ὅπου βία ἦν τοῖς κακῶς διαπράττουσιν. ἦν μοι γεγόμενον ὁψίας οὔσης σαββάτῳ, ᾧ παρανομοῦν ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ αὐτὸ τὸ ἔθνος ἡμῶν τῷ σαββάτῳ δευυπέμεινεν.

² Καὶ δὴ ὁψίας γενομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτ τῆς νυκτός, ἔρχεται πρὸς μέ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ φυλακῇ ληστοῦ τοῦ συνσταυρωθέντος αὐτῷ ἐκ δεξιῶν, ὃν ἀπέστὸς ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ φῶς ἱκανὸν ἦν ἐν τῷ οἴκῳ ἐκρεμάσθη ὁ οἶκος ἐκ τεσσάρων γωνιῶν, καὶ ἐλύθη κάγῳ ἐξεῆλθον. ἐγνώρισα οὖν τὸν Ἰησοῦν πρῶτον, καὶ ληστὴν γράμματα κομίζοντα πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ

Καὶ ἰδοὺ τ. ῥηθέντ. cum AC .. B Καὶ ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος (C 5) cum AC .. B ὥρ. ἑκτη | καὶ (A om) -σκ. δὲ (B om) ἦν (ινετο) ἐπὶ π. τ. γ. (B ἐπὶ πάσῃ τῇ κτίσει) καὶ (B post γενηθέντος |

IV, 1. B ἔστηκα αὐτὸν ἐν μνημείῳ | τεθειμένος cum A .. C B κείμενος | A οὐχ εὐρ. τὸ σῶμ. αὐτοῦ, omissis τοῦ δὲ ἐξ εὐρ. ἑτέρου) ὥσπ. δράκοντος (C -κων) ἰδ. - - τὸ σῶμ. αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτ. cum B .. AC Ὅτε οὖν (A om) ἦτ. | τὸ σ AB .. C τὸν Ἰησοῦν | B ζήλω καὶ θυμῷ .. A ζήλω δὲ θυμοῦ (ἦτησ. cum praegressis) | σαββάτῳ cum AB (B τῷ σαββ.) .. C σ: .. AC ὅ, B ὅπερ | παρανομοῦν .. A -μῶν, BC -μον | αὐτὸ (ινετο) ἦμ. τῷ σαββ. (B τὸ σάββατον) δ. ἢ λ. ὑπέμεινεν (B ἰδων [ἰδεν? C τὸ σάββατον ἡμῶν πολλὰς ἢ λ. ὑπέμεινεν

2. B γενομένης | BC τῇ μιᾷ τῶν σαββ. (B τοῦ -του) | B ὥρ. τῆς νυκτ. | ἐν τῇ φυλακῇ cum B, item τῇ νυκτὶ A .. C om | ἐκ παραδείσου | ἦν cum AC .. B ἑλάνθη | C ἐν τῷ οἴκῳ | A καὶ πάλιν etc cum A, item omissis γρ. κομ. πρ. τ. Ἰ. B .. C om

ἡμῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φῶς μέγα ἔλαμψεν ὅπερ οὐκ ἔφερεν ἡ κτίσις· ἦν δὲ καὶ εὐωδία μεγάλη τοῦ ληστοῦ ἡ ἐκ τοῦ παραδείσου.

³ Καθεσθέντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τόπῳ τινὶ ἀνέγνω οὕτως· Τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα κελευθέντα ἀπὸ τῆς σῆς θεότητος φυλάττειν τὸν τοῦ παραδείσου κῆπον διὰ τοῦ συνσταυρωθέντος τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ληστοῦ τοῦτο δηλοῦμεν. Τὸν τύπον ἰδόντες τῶν ἡλίων τοῦ συνσταυρωθέντος σοὶ ληστοῦ καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγος τῆς σῆς θεότητος, τὸ πῦρ ἐσβέσθη μὲν, μὴ δυνάμενον φέρειν τὴν φαῦσιν τοῦ τύπου, καὶ ἡμεῖς ἐν φόβῳ μεγάλῳ γενόμενοι ἐπτήξαμεν· ἠκούσαμεν γὰρ τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως ἀπὸ ὕψους ἐνδημήσαντα εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς διὰ τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ. τὸν σταυρὸν γὰρ θεασάμενοι τὸν ἄχραντον διὰ τοῦ ληστοῦ ἀστράπτοντα, ἐπταπλάσιον τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου ἀποστίλβοντος, τρόμος ἐγένετο ἐφ' ἡμᾶς, καταχθονίων βρασμὸν ἐσχηκότας, καὶ φωνῇ μεγάλῃ οἱ λειτουργοὶ τοῦ ἁδου ἅμα ἡμῖν λέγοντες "Ἁγίος ἅγιος ἅγιος ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ αἱ δυνάμεις βοὴν ἀνέπεμπον Κύριε, ἐφανερώθης ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς χαρὰν παρέχων τῷ κόσμῳ καί, μεῖζον τοιοῦτου δώρου, τῇ ἀοράτῳ βουλῇ τῶν αἰώνων τὸ ἴδιον πλάσμα θανάτου ῥυσάμενος.

V.

¹ Ταῦτα ἐγὼ θεασάμενος πορευόμενος εἰς τὴν Γαλιλαίαν

ἐν τ. Γαλιλαίᾳ .. B add τῇ νυχτὶ ἐκείνῃ | C εὐωδία μεγίστη | ἡ ἐκ τ. παρ. cum B .. A διὰ τὸν παράδεισον, C διὰ τοῦ ἐκ παραδείσου

3. Hanc totam sectionem omittit B.

Καθεσθέντος .. A καθεστέντος, C κατεθέντος | C om σῆς | τῇ σῇ οἰκ. cum A .. C σοὶ | τοῦτο δηλοῦμεν etc: haec corruptissime C exhibet. | σοὶ .. C τῇ σῇ θεότητι πίστει | μὴ δυνάμενον (cod. -ναι) -- γενόμενοι (cod. -ναι) ἐπτήξ. cum A .. B om. Praeterea possunt haec etiam sic scribenda videri: καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγος, τῆς σῆς θεότητος τὸ πῦρ, ἐσβέσθημεν μὴ δυνάμενοι etc; sed nostra scriptura praestat. | ἐπταπλάσιον (C -ονα) τὸ φέγγ. (A τοῦ φωτός) τοῦ (C om) ἡλίου ἀποστίλβοντος; videntur haec ita legi posse, quamvis coniectura emendare facile sit. | καταχθονίων (C ἐν καταχθονίῳ) βρασμὸν (C -σμοῦ) ἐσχηκότας (A -έτα, C ἰσχηκότος): Fortasse minus recte scripsimus. | καὶ αἱ .. A ὡ αἱ | ἀνέπεμπον cum A .. C ἀναπέμποντες | μεῖζον (C -ζων) τοιοῦτου (A -τῷ) δώρου (A -ρῷ): videtur in his vitium latere | τῶν αἰώνων .. C τῶν ὅλων αἰώνων

V, 1. Θεασάμενος .. B add Ἰωσήφ | B πορευομένου μου ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ --

μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ ληστοῦ, μετεμορφώθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὐκ ἦν ὡς τὸ πρότερον πρὶν σταυρωθῆναι αὐτόν, ἀλλ' ἦν διὰ παντὸς φῶς· αἰὶ δὲ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ, καὶ συνελάλει μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς. ἐποίησα δὲ μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τρεῖς· οὐκ ἦν δὲ οὐδεὶς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ εἰ μὴ μόνος ὁ ληστής.

² Καὶ τῶν ἀζύμων μεσαζόντων ἔρχεται ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ οὐκέτι τὸν ληστήν ἐθεασάμεθα τὸ τί ἐγένετο. ἠρώτησεν δὲ ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν· Τίς ἐστὶν οὗτος, ὅτι οὐκ ἐποίησάς με ὀφθῆναι αὐτῷ; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν αὐτῷ ἀπεκρίθη. προσπεσὼν δὲ αὐτῷ εἶπεν Κύριε, εἶδα ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐφίλησάς με, καὶ διὰ τί οὐκ ἀποκαλύπτεις μοι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπόκρυφα τί ἐπιζητεῖς; ἀκμὴν ἀσύνητος εἶ; οὐχ ὅρας τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου πλήσασαν τὸν τόπον; οὐ γινώσκεις τίς ἦν; ὁ ἐπὶ σταυροῦ ληστής κληρονόμος ἔτυχεν τοῦ παραδείσου· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν μένου ἕως οὗ φθάσει ἡ μεγάλη ἡμέρα. ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπεν· Ἀξιὸν με ποίησον ὅπως θεάσομαι αὐτόν.

³ Καὶ ἔτι λαλοῦντος τοῦ Ἰωάννου ὤφθη ὁ ληστής ἄφνω· καὶ ἐκθαμβος γενόμενος ὁ Ἰωάννης ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. οὐκ ἦν δὲ τῇ πρώτῃ ιδέα ὁ ληστής τῇ πρὶν ἐλθεῖν τὸν Ἰωάννην, ἀλλ' ἦν ὥσπερ βασιλεὺς ἐν πολλῇ δυνάμει, τὸν σταυρὸν ἡμφιεσμένος. καὶ φωνὴ πλήθους πολλῶν ἐπέμπετο· Ἦλθες εἰς τὸν ἡτοιμασμένον σοι τόπον τοῦ παραδείσου· ἐτάγημεν ὑπηρετεῖν σοι παρὰ τοῦ

εἶδον ὅτι μετεμορφ. -- πρηνή σταυρ. αὐτ. ἀλλὰ -- φῶς· καὶ οὐκέτι νύξ ἐγένετο, ἀλλὰ ἄγγελοι ἀόρατοι διηκ. αὐτ. | αἰὶ δὲ ἄγγελοι cum A .. C ἄγγ. δέ | καὶ συνελάλει -- ὁ Ἰησ. cum AB .. C om | ἐποίησα δὲ (B καὶ ἐποί.) -- οὐκ ἦν δὲ cum AB .. C καὶ οὐκ ἦν δέ, prioribus male omissis.

2. ἐθεασάμεθα cum AB .. C - σάμην | τὸ (A om) τί ἐγέν. (C γέγονεν) | C ἀπεκρίνατο | ἐφίλησας cum AC .. B φιλεῖς | ἀποκαλύπτεις cum AC .. B ἀπεκάλυψας | B ζητεῖς | πλήσασαν τ. τόπ. cum B .. AC πεπληρωμένην (C κινουμένην) τὴν πνοήν | ὁ ἐπὶ σταυροῦ cum A .. BC ὅτι (C ὅτι) ἐπὶ τοῦ στ. | ληστής cum A .. BC om | τοῦ παραδείσου .. B add ἐκεῖνός ἐστιν | B ὅτι μόνος ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἕως φθ. ἡμέρα ἡ μεγ. | θεάσομαι (B · σωμαι) .. C θεασώμεθα

3. Καὶ ἔτι etc .. C λαλοῦντ. τοῦ Ἰω. ὤφθη ἄφνω | γενόμενος ὁ Ἰω. ἔπεσεν cum CD (B γενόμενος Ἰω. καὶ ἔπεσ.) .. A ἐγένετο ὁ Ἰω. καί | D οὐκ ἦν δὲ ὡς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῇ | ἀλλ' ἦν cum AD .. BC om ἦν | πολλῶν cum AD; B πολλοῦ .. C om | ἐπέμπ. cum ACD .. B ἀνεπέμπ. | Ἦλθες cum ACD .. B Ἐλθέ | B ἐτάγημεν γάρ

ἀποστείλαντός σε ἕως τῆς μεγάλης ἡμέρας. καὶ τῆς φωνῆς ταύτης γενομένης καὶ ὁ ληστής καὶ γὰρ Ἰωσήφ ἀφανεῖς ἐγενόμεθα, καὶ εὗρέθην ἐγὼ εἰς τὸν οἶκόν μου· οὐκέτι δὲ ἶδον τὸν Ἰησοῦν.

⁴ Ταῦτα δὲ ἐγὼ ἑωρακῶς συνεγγραψάμην ἵνα πάντες πιστεύσωσιν εἰς τὸν σταυρωθέντ᾽ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ μηκέτι λειτουργοῦσιν τῷ νόμῳ Μωσέως, ἀλλὰ πιστεύσωσιν τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις σημείοις τε καὶ τέρασιν, καὶ ἵνα πιστεύσαντες ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσωμεν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὗρεθῶμεν· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κράτος αἶνος καὶ μεγαλοσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

B μεγάλ. ἡμέρ. καὶ φοβεράς | γενομένης (C γιν.) .. B γεναμ. | καὶ (ita CD, AB om) ὁ ληστ. καὶ γὰρ Ἰωσήφ (B om Ἰωσ., C καὶ Ἰωσής)

4. ἐγὼ cum CD .. AB om | B ἔγραψα | πάντες cum B .. ACD om | κύριον .. B θεόν | λειτουργοῦσιν cum ACD .. B λειτουργεῖν (scriptum est -ργῆν). Idem post habet ἀλλὰ πιστεύειν. | BC τὸν νόμον | C γενομένοις | πιστεύσαντες (C add αὐτῷ, D αὐτόν) ζω. αἰ. κλ. καὶ (CD om ζω. αἰ. κλ. κ.) εἰς -- εὗρεθῶμεν cum A, item CD .. B πιστεύοντες εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ παραδείσου εὗρεθ. | ὅτι αὐτῷ πρ. δόξ. (A add καὶ) κρ. αἶν. (C τιμή) κ. μεγαλοσύνη (ita AD; C προσκύνησις) .. B χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεσπότου (cod. add καὶ) πάντων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· αὐτῷ ἡ δόξα | εἰς τ. αἰῶν. τῶν αἰ. (C om τῶν αἰ.) ἀμήν cum BC; item AD sed pruem σὺν (D om) τῷ πατρὶ (D add καὶ τῷ υἱῷ) καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι (A add νῦν καὶ ἀεὶ καί).

INCIPIT VINDICTA SALVATORIS.

¹ In diebus Tiberii Caesaris imperatoris, Herode tetrarcha, sub Pontio Pilato traditus fuit Christus a Iudaeis et revelatus a Tiberio.

In diebus illis erat Titus regulus sub Tiberio in regione Equitaniae in civitate Libiae quae dicitur Burgidalla. Titus namque vulnus habebat in nare dextra propter cancerum, et habebat faciem dilaceratam usque ad oculum. ² Exivit quidam homo de Iudaea nomine Nathan filius Naum: erat enim Ismaelita, qui pergebat de terra in terram et de mari in mare et in omnibus finibus terrae. Nathan vero missus a Iudaea

* *Incipit vindicta Salvatoris: ita Amb . . Ven De passione domini nostri Iesu Christi . . ASax S. Veronica, ASax^b Nathanis Iudaei legatio.*

1. *In diebus Tiberii — a Tiberio: ita ex Ven conieci, adhibito Amb. Sic enim Ven In diebus illis imperatoris tetrarcha sub pontio pilato traditus fuit christus a iudeis et revelatus a tiberio . . Amb In diebus tiberii cesaris imperatoris tetrarcha supontio pilato. | In diebus illis — Burgidalla: haec rursus ex utroque concinnavi. Ven sic: In diebus illis erat titus sub braviis sindonis in regione equitaniae in civitate quae dicitur burgidalla . . Amb In diebus illis erat titus regulus sub tiberio in regno equitaniae in civitate libie quae dicitur burgidal.*

Tota prima sectio aptiore modo procedit in ASax, ubi sic fere legitur: *Factum est diebus Tiberii magni imperatoris, brevi postquam divinus dominus noster esset crucifixus, ut esset quidam vir nobilis cuius nomen erat Tyrus (ASax^b Tirus). Et is erat rex in Equitania sub Tiberio imperatore, et plerumque habitabat in civitate quae dicitur Lybia (ASax^b Libia). Atque idem Tyrus, ut libri dicunt, erat laborans in facie sua, habens morbum quem dicimus cancerem in naso suo, a dextra nare pertinentem usque ad oculum.*

2. *Nathan: ita ubique Amb, item uterque ASax; Ven vero Natham | Naum cum Ven; reliqui Nau | Ismaelita (cod. hysmaelita) . . ASax uterque filius civis*

ad Tiberium imperatorem ad portandum pactum eorum ad urbem Romanam. Erat autem Tiberius insanus et ulceribus et febribus plenus, novemque genera leprae habebat. ³ Voluitque Nathan ad urbem Romanam pergere. Insufflavit vero ventus septentrionalis et impedivit navigium illius, et deduxit eum ad portum Libiae civitatis. Videns autem Titus navem venientem cognovit quod de Iudaea esset: et admirati sunt omnes et dixerunt quod nunquam viderant aliquod lignum sic inde venisse. ⁴ Iussit autem Titus nauclerum venire ad se, et interrogavit quisnam esset. Et dixit Ego sum Nathan filius Naum de genere Ismaelitarum, et subditus sum in Iudaea Pontio Pilato. Et missus sum ut irem ad Tiberium imperatorem Romanum ad portandum pactum de Iudaea. Et irruit validus ventus in mari et adduxit me in terram quam nescio.

⁵ Et ait Titus Si aliquando posses invenire aliquam rem aut pigmentorum aut herbarum quae valeret curare vulnus quod in facie habeo, ut vides, ut sanus fierem et reciperem sanitatem pristinam, multis bonis erogarem te. ⁶ Dixitque

Israelis | eorum: ita Amb; Ven om | insanus et -- leprae habebat: ASax haec brevius habet: laborabat ex variis vulneribus ut afficeretur lepra.

3. vero: ex ASax addidi; in latino non est. | et impedivit -- Libiae civitatis cum Amb (item ASax) .. Ven et intravit navigium illius in portum qui est in civitate libie | quod nunquam -- venisse cum Amb .. Ven corrupte numquid talia vidimus aliunde .. ASax Nunquam antea vidimus tam mire factum, ut Iudaei homines venirent huc nave.

4. Iussit -- nauclerum (ita Amb; Ven navem) -- quisnam esset .. ASax haec paullo latius sic exprimit: Tyrus rogavit aliquem ut curreret et vocaret ad se eum qui esset principalis vir in nave. Et Nathan venit illico ad eum. Et Tyrus interrogavit eum et dixit Quis es tu in veritate, aut unde venisti? | Et dixit Ego -- Ismaelitarum (cod. rursus hysmaelitarum; Amb vero grecorum) -- quam nescio: ASax Nathan respondit ei et dixit Ego sum Nathan, filius Nau, et veni huc a Graecia. Et eram apud Iudaeos, subiectus Pontio Pilato; atque tum missus eram ut irem ad imperatorem Tiberium et ferrem nuntium eius a Iudaea Romam. Sed contrarius ventus supervenit me et duxit me in hunc locum, ut ubi sim nesciam.

5. Si aliquando -- in facie habeo cum Amb; neque differt ASax .. Ven Si aliquando posses herbam invenire aut aliquam pigmentorum curam propter infirmitatem corporis mei quae est in facie mea | multis bonis erogarem te: ASax daturus essem tibi remunerationis causa sine ullo dubio tantum auri vel argenti quantum velles, posteaque te essem ducturus in praesentiam Tiberii imperatoris. Ab hoc inde loco ASax^b multo brevior est in tradenda Nathanis historia quam ASax: huc usque vero non ita graviter differebant.

ei Nathan Nescio, neque talia novi, domine, quae dicis. Sed tamen si fuisses praeterito tempore ibi invenisses electum prophetam, cui nomen eripset enim salvum faciet populum a peccatis eorum. primum signum in Cana Galileae de aqua vinum fecit. suo leprosos mundavit, nato caeco oculos illuminavit, paraliticos sanavit, daemones effugavit, tres mortuos mulierem in adulterio deprehensam, indicatam: lapidaretur, liberavit: et aliam mulierem nomine quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim anni ad eum retro et tetigit fimbriam vestimenti eius eam: et de quinque panibus et duobus piscibus et alia hominum satiavit, exceptis parvulis et mulier manserunt de fragmentis duodecim scophini: et alia multa ante suam passionem completa sunt.

7. rectionem suam vidimus eum in carne sicut
 7. Dixit autem Titus ad eum Quomodo resurrexit quia mortuus fuit? Respondens autem Nathan fuisse mortuus fuit et in cruce suspensus et iterum depositus, et per tres dies iacuit in sepulcro: deinde surrexit a mortuis, et descendit ad infernum, et per prophetas et omne genus humanum liberavit: deinde discipulis suis et manducavit cum illis: deinde v

6. Nescio -- mihi dicis: similiter ASax O domine mi, ego scire nullam rem eiusmodi, neque novi talium quicquam | Emanuel Iesus Christus | Qui primum signum in Cana (Ven oena) Gal. de in) vinum fecit -- leprosos mundavit -- paralit. sanavit (in ipso lepros. sanavit -- paral. mundav.) -- in (codex de) adulterio -- briam (ita Amb; Ven tetigit eum fimbriam) -- et sanavit eam (sic omisso eam) -- completa sunt . . ASax brevius sic: atque etiam ipse salvum fecit populum suum a peccatis eorum) suo verbo mundum illuminavit caecos et revocavit mortuos. . Et quaedam femina patiebatur sanguinis duodecim hiemes, nomine Veronica, et accessit retro ad eum et vestimenti eius, et illico per hoc sanata est. Et satiavit quinque panibus et duobus piscibus. Atque haec omnia atque plura ante suam passionem.

7. Dixit autem Titus etc ex Amb; Ven sic: Dixit autem etiam surrexit a mortuis et quomodo occisus fuit et in cruce suspensus --

ascendentem in coelum. Et sic veritas est, hoc omne quod dico vobis. Vidi ego oculis meis et tota domus Israel. ⁸ Et dixit Titus in verbis suis Vae tibi, Tiberi imperator, plenus ulceribus et a lepra circumdatus, quia tale scandalum commissum est in regno tuo; quod tales leges in Iudaea fecisti, in terra nativitatis domini nostri Iesu Christi, qui apprehenderunt regem et gubernatorem populorum occiderunt, et non fecerunt eum venire ad nos ut te curaret a lepra et me munderet ab infirmitate mea: propter quod si fuissent ante faciem meam, cum meis manibus occiderem eorum Iudaeorum corpora et in lignum crudum suspenderem, quia perdiderunt dominum meum, et non fuerunt digni oculi mei videre faciem suam. ⁹ Et cum hoc dixisset, statim cecidit vulnus de facie eius Titi, et restituta est sanitati caro et facies eius. Et omnes infirmi qui ibidem erant salvi facti sunt in illa hora. Exclamavit autem Titus simul cum omnibus voce magna dicens Rex meus et deus meus, quia nunquam te vidi et sanum

fert) ascendentem in coelum. Reliqua Et sic veritas -- vobis ex Ven sunt; Amb Et sic est omnis veritas quam dico tibi. ASax ita pergit: Sed Iudaei erant repleti invidia et apprehenderunt eum, et seniores et pontifices flagellarunt eum, et rogarunt Pilatum ut possent eum suspendere in ligneo patibulo; et fecerunt ista, et dederunt ei bibere vinum cum aceto mixtum. Et ipse in cruce reddidit spiritum, et posthac descendit ad infernum ibique visitavit omnes sanctos et liberavit humanum genus. Atque Ioseph dives sepeliit eius corpus, et Iudaei posuerunt custodes ut custodirent super eum, ne discipuli eius venirent ac raperent corpus. Sed dico in veritate, eodem corpore quo sepultus erat biduum eum resurrexisse; item scio in veritate eum esse verum deum. | Vidi ego usque Israel ex Ven; contra Amb: Credidit autem Titus et domus eius tota; similiterque ASax Tyrus audiuit omnia haec libentissime, et levavit caput suum et professus est Christum, ipse et tota eius domus.

8. Et dixit Titus etc: et Amb et ASax om Titus. | Vae tibi Tiberi (Amb om) -- quod tales leges usque qui apprehenderunt (ita Amb; Ven quod talem regem iudei pleni invidia occiderunt. hoc malum fecerunt in terra ubi natus est dominus iesus christus. qui apprehenderunt) -- faciem suam. Haec multo brevius in ASax leguntur. Ibi est enim fere sic scriptum: Oh, si ego fuisset ibi et vidissem faciem eius et nossem eum, ego ullus essem eum acerrima ullaione et delevissem omnes inimicos eius, propterea quod ita tractarunt dominum nostrum.

9. Et cum hoc dixisset -- facies eius: similiter ASax | Et omnes infirmi -- dicens: ASax prioribus omissis sic: et exclamavit clara voce et dixit | Rex (Ven praem Iuda; item Amb? Pro eo ASax iudex invenisse videtur) -- meus: ASax Oh, hic est verus iudex et potens rex et rectus deus | quia (sed Amb qua) nunquam

me fecisti, iube me ambulare cum navigio super a
 terram nativitatis tuae, ut faciam vindictam de inimi
 et adiuva me, domine, ut possim eos delere et morti
 vindicare: tu domine trade eos in manu mea. ¹⁰ Et
 dixisset, praecepit se baptizari. Vocavit autem ad se
 et dixit ei Quomodo vidisti baptizari eos qui in Chr
 dunt? Venias ad me et baptiza me in nomine patri
 et spiritus sancti, amen. Nam et ego firmiter crede
 minum Iesum Christum ex toto corde meo et ex tot
 mea: quia nusquam est alius in universo mundo
 creavit et a vulneribus me salvum fecit.

Et cum hoc dixisset, nuntios misit ad Vespasian
 omni festinatione venire cum viris fortissimis, sic
 quasi ad bellum.

¹¹ Tunc Vespasianus tulit secum quinque mill
 armatos, et concurrerunt ad Titum. Et cum venis
 civitatem Libiae, dixit ad Titum Quidnam est quod
 venire fecisti? Ille autem dixit Scias quod Iesus

-- me fecisti ex Amb; Ven quia te nusquam vidimus credimus (potius
 dimus?), et salvum me fecisti et omnes astantes. ASax: nam nunquam
 nec credidi in eum, usque dum nunc audivi nomen eius, et per eum san
 iube me -- in manu mea; ASax Et Tyrus prostravit se in terram et pre
 dominum et ita dixit O deus omnipotens, rex omnium regum et domin
 dominorum, supplico te, permittas mihi ut me conferam in terram ubi
 tus, ut videam tuos inimicos et deleam eorum nomen et ulciscar mortem.

10. Et cum hoc -- baptizari -- baptiza me (ita Amb; Ven bapt
 [adde ut ii?] qui crediderunt in eo qui dicitur Christus. Et dixit Titus
 Veni et baptiza me) -- nusquam (Amb nunquam) -- salvum fecit: AS
 quam ita precatus est, vocavit Nathan ad se et dixit ei Ecce, quomodo
 baptizari qui crediderunt in Christum? Veni cito et baptiza me, ut toto
 credam in eum: nam nunquam vidi eum et tamen sanum me fecit. Ti
 accessit ad eum et baptizavit eum in nomine patris et filii et sancti spirit
 tulit ab eo nomen Tyri, et vocavit eum in baptismo eius Titum, quod es
 lingua Pius. De mutato Tyri nomine nihil legitur in ASax^b.

Et cum hoc dixisset etc: ASax Et Titus misit nuntios ad socium in
 mine Vespasianum, qui etiam gentilis erat; et simul ire volebant suscep
 tionem militarem.

11. Tunc Vespasianus etc: ASax cum septem millibus armatorum vi
 bet. | Et cum venissent -- Libiae (codd. libie): ASax consentit, nisi
 nisset habet. | dixit ad Titum -- fecisti ex Ven; Amb interrogavit frat
 quisnam esset sermo pro quo venire se fecisset ad se .. ASax statim i
 quidnam esset propter quod accesserint eum tam festinanter. | Ille autem

hunc mundum, et in Iudaea in loco qui dicitur Bethleem natus est, et traditus fuit a Iudaeis et flagellatus et crucifixus in calvario monte, et tertia die resurrexit a mortuis: et viderunt eum discipuli eius in eadem carne qua natus est: et manifestavit se discipulis eius, et crediderunt in eum. Et nos quidem volumus discipuli eius fieri. Nunc eamus et deleamus inimicos eius de terra, ut nunc cognoscant quia non est similis domino deo nostro super faciem terrae.

¹² Consilio autem inito exierunt de civitate Libiae quae dicitur Burgidalla, et ascenderunt in navigio et perrexerunt Ierosolimam, et circumdederunt regnum Iudaeorum et coeperunt mittere illos in perditionem. Cum audissent reges Iudaeorum eorum opera et dissipationem terrae, irruit timor super eos et turbati sunt valde. Tunc Archelaus est turbatus in sermonibus suis et dixit filio suo Fili, accipe regnum meum et iudica illud, et apprehende consilium cum aliis regibus qui sunt in terra Iuda, ut possitis evadere de inimicis nostris. Et cum hoc dixisset, evaginavit gladium suum et incubuit super eum, et flexit gladium suum acutissimum et inseruit in pectore suo, et fuit mortuus. ¹³ Filius autem coniungit se cum aliis regibus qui sub ipso erant, et acceperunt consilium

ASax Titus respondit ei et dixit Oh, quid non consideras in corde tuo, te debere credere in omnipotentem deum et vivum patrem, et quomodo salvator Christus filius dei natus erat in Iudaea, in Iudaica civitate Bethleem, et quomodo Iudaei flagellarunt eum et suspenderunt in cruce, per invidiam, et quomodo postea surrexit a mortuis tertia die; et discipuli eius et plures alii posthac viderunt eum in eadem carne in qua erat antea; et intra quadraginta dies post resurrectionem suam visus est discipulis suis, et ii omnes viderunt ubi ascendit in coelum cum magna potestate. Atque ego scio eum esse verum deum. Sed veni, fiamus ambo eius discipuli, et eamus et ulciscamur eum et deleamus omnes eius inimicos de viva terra, ut omnes nationes in posterum cognoscant et agnoscant, nusquam in terris similem eius quemquam apparuisse.

12. Consilio autem inito (haec ex Amb sunt; Ven corrupte nil nisi Nuto) -- quae dicitur Burgidalla (Amb burgidal) -- sunt valde: similiter ASax, nisi quod non habet quae dic. Burgid. | Tunc Archelaus etc: ASax Et Herodes rex ita timens factus est ut diceret Archelao filio suo etc | iudica illud ex Amb; Ven iudica eum | evaginavit -- mortuus ex Ven; Amb augmentavit (sic) lanceam suam et fixit eam in terra, et iactavit se super eam et mortuus. Similiter ASax.

13. Filius autem -- conduxerunt (sic; deesse aliquid videtur) -- annis se-

intra se et conduxerunt intra Ierusalem cum optimis qui fuerunt in consilio suo, et steterunt ibidem septem. ¹⁴ Ceperunt autem consilium Titus et Vespasianus ut civitatem illorum circumdarent. Et ita fecerunt. Et autem septem annis aggravata est valde fames, et inopia panis coeperunt terram comedere. ¹⁵ Tunc milites qui fuerunt de quatuor regibus apprehenderunt eos intra se et dixerunt Nos autem morituri sumus: faciet nobis deus? aut quid prodest nobis vita nostra? cum venerint Romani nostrum locum et gentem accipere est nobis ut nosmetipsos interficiamus, quam dicamus quod illi occidissent nos et fecissent super nos victoriam. Extraxerunt gladios suos et percusserunt se, et mori numero duodecim millia hominum ex ipsis. ¹⁶ Tunc factus est foetor magnus in civitate illa ex cadaveribus illorum. Et timuerunt timore magno valde reges qui circumdabant eam ad mortem, et non potuerunt sustinere foetorem nec sepelire eos nec foris civitatem illos proicere. Rerati sunt intra se Quid faciemus? Nos quidem tradidimus Christum, et iam nos ad mortem traditi sumus: nemus capita nostra et tradamus claves civitatis ad quos quia iam ad mortem tradidit nos deus. Statimque circumdantes muros civitatis et clamaverunt omnes voce magna Tite et Vespasiane, accipite claves civitatis, quod datae sunt per Messiam qui dicitur Christus.

ptem: ASax Et Archelaus filius eius venit cum aliis regibus qui regnabant in Iudaea, et omnes fecerunt concilium et constituerunt ut se intrarent in Ierusalem cum omni populo etc. Ibi erant primum octo reges cum omni populo qui ibat cum eis, et manserunt intus septem annos.

14. ASax Sed prudentia crevit cum Tilo et Vespasiano, ita ut intrarent omnia regna et redigerent in paupertatem. Et factum est octavo anno fames superveniret eos, ita ut comederent terram ex penuria panis.

15. ASax Sed principes militum, qui erant in Ierusalem et qui ignorum, ceperunt malum consilium inter se etc. A latino textu non nisi quod in fine habet undecim millia.

16. Tunc factus est -- et iam nos (ita prorsus ASax; Amb et tra [interea?] nos) -- per Messiam qui dicitur Christus: in his nihil viter differat ASax a latino textu.

¹⁷ Tunc tradiderunt se in manibus Titi et Vespasiani, et dixerunt Diiudicate nos, cum debeamus mori, quia Christum nos iudicavimus et sine causa traditus fuit. Titus et Vespasianus apprehenderunt eos, et ex parte lapidaverunt, et ex parte suspenderunt in lignum, pedes sursum et caput deorsum, et lanceis percusserunt eos; alios autem tradiderunt in venditionem, et alios dividerunt inter se, et fecerunt quatuor partes sicut et illi fecerunt de vestimentis domini. Et dixerunt Vendiderunt Christum triginta argenteis, et nos vendamus triginta ex ipsis pro uno denario: et sic fecerunt. Et cum hoc fecissent, apprehenderunt omnes terras Iudaeae et Ierusalem.

¹⁸ Tunc inquisitionem miserunt de facie sive vultu Christi, quomodo possent invenire eum. Et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem eum. Tunc apprehenderunt Pilatum et miserunt eum in carcerem custodiendum a quatuor quaternionibus militum ad ostium carceris. ¹⁹ Tunc statim

17. Tunc tradiderunt -- suspenderunt in lignum (ita Amb; Ven in ligno, sed ab hoc inde loco usque initium sectionis 26. in codice Veneto textus varie turbatus est maximeque eo quod librarius folia exempli sui permiscuit. Locum Et dixerunt Vendiderunt usque et sic fecerunt ex Ven sumsi; multo brevius Amb sic: et dabant iudeos triginta pro uno denario) -- Iudaeae et Ierusalem: ASax Et cum haec dixissent, statim apprehensi sunt undique et ligati et undique lapidati; et alii suspensi sunt in arboribus aridis, pedes sursum et capita deorsum, et alii percussi sunt lanceis, et alii venditi pro servis, et alii divisi in quatuor partes quemadmodum ipsi dividerant in quatuor partes Salvatoris vestes. Et Titus et Vespasianus ceperunt consilium ut Iudaeorum reliquorum triginta venderentur pro uno denario, propterea quod emissent nostrum Salvatorem triginta denariis a Iuda ipsius discipulo. Et Titus et Vespasianus occupaverunt omnes terras Iudaeae.

18. Tunc -- facie sive (haec om Amb) -- quomodo usque eum (ita Amb; Ven ubi eum invenire potuissent) -- carceris: ASax Et diligenter inquisiverunt an forte ibi esset aliquis qui haberet miraculosas reliquias Salvatoris de veste eius vel alias res pretiosas; et tam diligenter quaesiverunt ut invenirent mulierem nomine Veronicam, et haec erat fidelis Christiana, dilecta et honorata ab omni populo. Erat eadem Veronica quae tetigit Salvatoris vestem eoque sanata est a fluxu sanguinis. Ea habebat particulam de veste Salvatoris et summo loco ponebat, et aestimabat quasi esset ipsa Christi facies. Et Titus et Vespasianus miserunt ad eam, et ipsa mansit cum eis aliquot dies, usque dum Volusianus imperatoris cognatus veniebat: atque in illo intervallo occupati erant ut comprehenderent Pilatum, et duxerunt eum in cavea ferrea in urbem Damascum, ibique incluserunt eum una cum cavea in carcere munito, et collocaverunt custodes ad portam, milites quadraginta quatuor.

miserunt nuntios suos ad Tiberium imperatorem urbis nae ut mitteret Velosianum ad se. Et dixit ei Accipe quod necesse est tibi in mari et descende in Iudaeam quire unum de discipulis eius qui dicebatur Christus minus, ut veniat ad me et in nomine dei sui curet me et infirmitatibus quibus quotidie nimis gravor et a vulnibus meis, quia ego male iaceo. Et mitte super reges Iudaeae qui sunt imperio meo subditi fortias tuas et terribilia, quia occiderunt Iesum Christum dominum meum et condemna eos ad mortem. Et si inveneris ibi talem hominem qui me possit liberare ab ista mea infirmitate credam in Christum filium dei et baptizabo me in nomine eius. Et Velosianus dixit Domine imperator, si invenies talem hominem qui nos iuvare et liberare possit, quam promittam mercedem? Dixit autem ei Tiberius Domine regni sine fallo, ut sit in manu eius.

²⁰ Tunc Velosianus statim perrexit et ascendit iter et levavit velum in navigio, et perrexit per mare navem. Navigavit autem uno anno et diebus septem, quibus pervenit in Ierosolimam. Et statim iussit aliquos ex Iudaeis venire ad se et ostendere ei potentiam, et diligenter coepit inquirere quae gesta de Christo. ²¹ Tunc Ioseph ab Arimathia civis

19. Tunc statim -- ad se: ASax Ac tum miserunt nuntios Romanum imperatorem Tiberium, eo fine ut mitteret Volusianum cognatum suum in Iudaeam ibi multas res cuiusmodi imperator nunquam audisset. | Et dixit ei credam in Christum filium dei (ita Amb; Ven credam Christum filium dei vivi) etc: ASax Tum imperator fecit ita, et dixit ad Volusianum cognatum suum I et praepara omnia quae tibi necessaria sunt in mari et naviga in Iudaeam quire unum de Salvatoris discipulis, et fac ut veniat ad me in nomine dei sui et sanet mea vulnera quibus tam diu graviter vexatus sum. Et dic talem hominem in Iudaeorum reges qualem ipsi dixerunt in Salvatorem, et trade omnes vires tuas. Et si tu mihi adductis virum curaturum vulnera mea, ipse profitebor eum filium dei et baptizabor in nomine eius. Volusianus respondit ei et dixit Domine; et si invenio talem hominem, quam mercedem promittam ei? Respondit et dixit Quisquis sit, fac eum regem post me.

20. ASax nomen maris addit idque Licostratum dicit, iter vero octo diebus absolvi facit. Tum habet: Iussit omnes qui scirent aliquid ad se venire, et tum quaesivit ab iis omnibus quae gesta essent de Christo.

21. Iosephi orationem ASax sic habet: Scio quod deposuerunt eu-

Nicodemus insimul convenerunt. Nicodemus autem dixit Ego vidi eum, et scio vere quia ipse est salvator mundi. Ioseph autem dixit ei Et ego deposui eum de cruce et posui eum in monumento novo, quod erat excisum de petra. Et Iudaei tenuerunt me clausum in die parasceve ad vesperam: et dum starem in oratione die sabbati, suspensa est domus a quatuor angulis, et vidi dominum Iesum Christum sicut fulgur lucis, et prae timore cecidi in terram. Et dixit ad me Respice in me, quia ego sum Iesus, cuius corpus sepelisti in monumento tuo. Et ego dixi ei Ostende mihi sepulcrum ubi posui te. Et Iesus tenens manum meam dextera sua adduxit me in locum ubi sepelivi eum.

²² Venit autem et mulier nomine Veronica et dixit ei Ego autem tetigi in turba fimbriam vestimenti eius, quia annis duodecim sanguinis fluxum passa sum, et statim sanavit me. ²³ Tunc dixit Velosianus ad Pilatum Tu Pilate impie et crudelis, quare interfecisti filium dei? Pilatus autem respondit Gens sua et pontifices Annas et Cayphas illum tradiderunt mihi. Velosianus dixit Impie et crudelis, morte dignus es et poena crudeli. Et remisit eum in carcerem. ²⁴ Et Velosianus demum inquisivit faciem sive vultum domini. Dixerunt

et posuerunt in sepulcro quod ipse excideram de rupe: et eram unus de iis qui custodiebant eius sepulcrum, et inclinavi caput meum et cogitavi videre eum; sed conspexi ibi nihil de eo, sed vidi duo angelos unum ad caput et alterum ad pedem, et interrogarunt me quem quaererem. Respondi eis et dixi Quaero crucifixum Salvatorem. Rursus dixerunt mihi I in Galilaeam; ibi videbitis eum, quemadmodum praedixit vobis. Atque etiam post haec, ait Ioseph, vidi eum in eadem carne in qua erat antea, et dedit discipulis suis edere et bibere.

^{22.} Venit autem et mulier -- et dixit ei. Sic de coniectura scripsi: in codice enim est Venit ad me mulier -- et dixit mihi. Sed locus corruptus est, etsi nostra scriptura prope accedit ad Anglosaxonicam, quae ita habet: Postquam Ioseph ita locutus est, venit venerabilis mulier Veronica et locuta est sic Ego scio hoc. Quum eram in turba populi, non poteram prope accedere ad eum; sed tantum tetigi fimbriam vestimenti eius: et cum fluxus sanguinis me affligerat ad minimum duodecim annis, illico sum sanata; atque ego semper credidi, eum esse vivum deum ex omni aeternitate.

^{23.} ASax Tum Volusianus iussit Pilatum adduci, et dixit ad eum Quid causae fuit ut traderes ad mortem filium dei? etc

^{24.} Priora in ASax multo brevius absolvuntur. Postquam enim dictum est Et Volusianus iussit eum mitti in ferream caveam et conici in carcerem, statim per-

ei omnes qui ibidem erant Mulier nomine Vero habet vultum domini in domo sua. Et statim in potentiam suam adduci. Et dixit ad eam Tu domini in domo tua? At illa negavit. Tunc Volusianus eam mitti in tormentis, donec vultum domini. Illa autem coacta dixit Ego habeo illum in sinu domine mi, et quotidie adoro illum. Volusianus ostendit vultum desianus ut vidit illum, prostravit se in terram; et et recta fide apprehendit eum et involvit in sindone collocavit eum in scrinio, et sigillavit annulo suo cum sacramento et dixit Vivit dominus deus Caesaris, non videbit eum amplius homo super usque quo videam faciem domini mei Tiberii. hoc dixisset, optimates qui erant Iudaeae optiderunt Pilatum ut ducerent ad portum maris. Iprehendit vultum domini cum omnibus discipulis omnibus stipendiis suis, et eadem die ascendit. ²⁶ Tunc Veronica femina dereliquit omnia quae pro amore Christi et secuta est Velosianum. Et

gitur ac tum ita dixit ad venerabilem mulierem Praecipio tibi, habes sanctas reliquias quas habes apud te. Sed Veronica vehementer dixit se non habere secum sanctas reliquias. Sed Volusianus eam quamquam negaverat eam compulit cum multo terrore, ita ut coepit dicere O domine, inclusum id est in cubiculo (lecto?) meo, ubi quotidie dominum meum. Volusianus dixit Da mihi dominum quem adoro adorabo eum. Veronica itaque sic fecit nec ausa est id recusare reliquia ei allata, prostravit se in terram et cum vera fide adoravit esse vultum domini ipsius, etsi minime erat, sed erat vesper ipse portaverat. Et cum Volusianus surrexit, apprehendit vultum Christi vultum, et involvit in sindone purpurea quae et auro texta sindonem in urna aurea eamque sigillavit annulo suo, et dixit Vivit anima mea vivit, nunquam adspiciam mei domini faciem usque ad Tiberium dominum meum eumque fecerim certiore de rebus iis omni stae sunt.

Extrema usque quo videam etc. ex Amb sunt; Veni quoque dominus.

25. ASax breviter sic: Et, scio, iussit Pilatum tradi pessimo ibat ad suam navem.

26. ASax priora sic exhibet: Et venerabilis mulier Veroni

Velosianus Quid vis aut quid quaeris, mulier? At illa respondit Ego quaero vultum domini nostri Iesu Christi, qui me illuminavit non meis meritis sed per suam sanctam pietatem. . . . Redde mihi vultum domini mei Iesu Christi: nam hoc morior desiderio bono. Si autem non reddideris mihi, non dimittam eum, usque dum videam ubi ponetis eum: quia ego miserrima serviam ei omnibus diebus vitae meae. Credo enim quod ipse redemptor meus vivit in aeternum.

²⁷ Tunc Velosianus iussit mulierem Veronicam deportari secum in navem. Et elevatis velis navigio pergere coeperunt in nomine domini, et navigaverunt per mare. Titus vero cum Vespasiano conscenderunt in Iudaeam, vindicantes omnes nationes terrae illorum. Anno completo pervenit Velosianus ad urbem Romanam, dimisit navigium suum in flumine quod dicitur Tiberis sive Tiber, et intravit civitatem

quae possidebat pro nomine Christi et secuta est Volusianum, et ascensura erat navem cum eo. Et Volusianus dixit ei O mulier, quid quaeris? Illa respondit ei et dixit Quaero dominum meum.

Post pietatem quae in Ven sequuntur haud dubie corrupta sunt. Legitur enim ibi sic: *Et misera ego quia contra legem iniuste imo iniustissime egi. Heu me miseram, quia abstuli mihi dominum: sicut iudei contra legem fecerunt quoque crucifixerunt dominum iesum christum in hoc mundo, quem non viderunt oculi mei nec cesaris nostri. Ego autem misera contra legem feci, merita sum hoc pati supplicium. Redde etc.* Pro his multo pauciora in Amb leguntur, sed et ipsa corrupta. Sunt autem fere haec: quod (?) enim contra legem abstulisti mihi, et iudei tulerunt christum de mundo, quem non vidit gens tua. haec (?) autem quem (?) contra haec (?) merita sum. Redde etc.

ASax sic pergit, iis quae latine corrupta sunt non expressis: *Et cheu, quid commisi, precor te, ut non habeam dominum meum? In veritate dico tibi, si tu non vis reddere mihi, ego te nunquam deseram usque dum videam ubi ponis eum, et tum adorabo eum et semper serviam ei dum vivam.* Iamvero addit quae latine non habentur haec: *Cum populus audibat quemadmodum Veronica locuta esset, omnes eius vicini cum viri tum mulieres plorabant valde. Sed Veronica dixit eis O nati Hierosolymae, ne ploretis me sed vos ipsos et liberos vestros plorate: mirum enim est si nunquam audistis deum ipsum loquentem dicendo, quicumque pro nomine Christi reliquerit omnes res suas, eum recepturum esse centies et habiturum vitam aeternam.*

^{27.} ASax Tum Volusianus remiges suos fortissime remigare iussit, et reliquit ibi Titum et Vespasianum, et navigavit usque dum veniret in fluvium Tiberim; et reliquit navem suam in fluvio, et ivit in castellum quod vocatur Lateranum; atque

quae vocatur Roma. Et misit nuntium suum ad dominum suum Lateranensem Tiberium imperatorem de adventu suo felici.

²⁸ Tunc Tiberius imperator audito nuntio Velosiani summe gavisus est, et iussit ut veniret ad faciem. Qui cum venisset, vocavit eum dicens Velosiane, quomodo venisti, et quid vidisti in regione Iudaeae de Christo domino et discipulis eius? Indica mihi quaeso sanaturum me de infirmitate mea ut possim subito mundari a lepra ista quam habeo super corpus meum, et totum regnum meum in potestate tibi et sibi trado.

²⁹ Dixit autem Velosianus Domine mi imperator, ego servos inveni Titum et Vespasianum in Iudaea timentes dominum, et mundati sunt ab omnibus ulceribus et passionibus suis. Et inveni per Titum omnes reges et dominatores Iudaeae suspensos; Annas et Cayphas lapidati sunt, Archelaus in semetipso lanceatus; Pilatum autem in Damasco dimisi ligatum et in carcere positum sub fida custodia. Sed etiam de Iesu comperi, in quem pessime Iudaei irruerunt cum gladiis et fustibus et armis et crucifixerunt eum, qui nos debuit liberare et illuminare et venire ad nos, et suspenderunt eum in ligno. Et venit Ioseph ab Arimathia et Nicodemus cum eo, ferens mixturae myrrhae et aloes quasi libras centum propter corpus Christi ungendum: et deposuerunt eum de cruce et posuerunt in monumento novo. Tertia autem die certissime resurrexit a mortuis, et manifestavit se discipulis

inde misit nuntios ad imperatorem Tiberium et iussit quaeri ab eo an vellet ut ad eum veniret.

Lateranensem: in codice est latanensem.

28. ut veniret ad faciem ex Ven; Amb eum venire ante conspectum suum | sanaturum me de: in ipso codice est sanitatem super me de

ASax Et Tiberius valde gavisus est, et invitavit Volusianum ut cito veniret ad se. Et statim interrogavit eum quid invenisset in Iudaea quod attinet Salvatorem vel discipulos eius; rogo te ut id omne dicas mihi.

29. Dixit autem -- sub fida custodia: his satis respondet ASax. Titum enim et Vespasianum Volusianus dicit fidelissimos reges vicarios; gubernatorem Iudaeae suspensum, Caiapham et Archelaum lapidatos, Pilatum ligatum in ferrea cavea positum et in urbe Damasco carcere inclusum.

Sed etiam de Iesu comperi (comperi de coniectura addidi) -- post (in codice

suis in eadem carne in qua natus fuerat. Demum post quadraginta dies viderunt ascendentem in coelum. Multa quidem et alia signa fecit Iesus ante passionem suam et post. Primum de aqua vinum fecit, mortuos suscitavit, leprosos mundavit, caecos illuminavit, paralyticos curavit, daemones fugavit, surdos audire fecit, mutos loqui; Lazarum quadriduanum de monumento suscitavit; mulierem Veronicam quae fluxum sanguinis patiebatur duodecim annis et tetigit fimbriam vestimenti eius sanam fecit. ³⁰ Tunc placuit domino in coelis quod filius dei, qui in hunc mundum missus protoplastus mortuus est in terris, mitteret angelum suum, et imperavit Tito et Vespasiano, quos novi in loco isto ubi est solium tuum. Et placuit deo omnipotenti quod perrexerunt in Iudaeam et Ierusalem, et apprehenderunt subditos tuos et miserunt in eo iudicio quasi quomodo fecerunt quando apprehenderunt subditi tui Iesum et ligaverunt eum. ³¹ Et Vespasianus postea dixit Quid faciemus de his qui remanebunt? Titus respondit Suspenderunt illi dominum nostrum in ligno viridi et lancea percusserunt eum: nos autem suspendamus eos in ligno arido et lancea perforemus corpora eorum. Et ita fecerunt. Vespasianus autem dixit Quid de istis qui re-

est per) quadraginta dies - - sanam fecit: haec ex Veneto petita multo paucioribus in Ambrosiano exprimuntur. Ambrosiano vero propior quam Veneto est textus Anglosaxonicus, qui sic habet: *Atque haec omnia facta sunt propterea quod Iudaei lanceis et fustibus percusserunt Salvatorem Christum et facibus suffocaverunt et lumen nostrum exstinxerunt, et non passi sunt ut perveniret huc ad nos. Iam igitur Titus et Vespasianus tradiderunt eos malae morti et occiderunt multos Iudaeos. Et duo fideles servi tui venerunt ab Arimathia, nomine Ioseph et Nicodemus, et petierunt Salvatoris corpus et sepelierunt in novo sepulcro. Atque idem ipse Salvator surrexit tertia die a mortuis, et visus est ipse discipulis suis in eadem carne in qua fuerat ante, et discipuli eius viderunt eum ascendentem in coelum. Praetereaque fecit multa miracula ante suam passionem: suscitavit mortuos et illuminavit caecos et mundavit leprosos et expulit diabolicos morbos, et alia plura fortia opera perpetravit: et Iudaei occiderunt eum sine ullo crimine et suspenderunt in arbore viridi.*

30. Hanc totam sectionem ASax exprimit his *Et Titus et Vespasianus cumulate reddiderunt eis haec omnia, proptereaque suspenderunt Iudaeos pedes sursum et caput deorsum.*

31. Rursus haec brevissime ASax habet pergens *Salvator occisus erat sine ullo crimine; et Iudaei passi sunt ignominiosissimam mortem, et eorum nomina exstincta sunt de tota terra quemadmodum meruerunt.*

manserunt? Titus respondit Apprehenderunt tunicam domini nostri Iesu Christi et de illa quatuor partes fecerunt: nunc apprehendamus illos et dividamus in quatuor partes, tibi unam, mihi unam, ad viros tuos aliam, et pueris meis quartam partem. Et ita fecerunt. Et dixit Vespasianus De iis qui remanserunt quid autem faciemus? Titus respondit illi Iudaei vendiderunt dominum nostrum triginta argenteis: nos autem vendamus ex eis triginta pro uno argenteo. Et ita fecerunt. Et apprehenderunt Pilatum et tradiderunt illum mihi, et ego illum posui in carcere ad custodiendum quatuor quaternionibus militum in Damasco. ³² Inde miserunt inquisitionem cum magna diligentia ad inquirendum vultum domini: et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem vultum domini. ³³ Tunc Tiberius imperator dixit Velosiano Quomodo illum habes? Qui respondit Habeo illum in sindone munda aurea involutum pallio. Dixit autem Tiberius imperator Duc eum ad me et pande ante faciem meam, ut ego procidens in terram et genua flectens adorem eum super terram. Tunc Velosianus expandit pallium suum cum sindone aurea, ubi erat vultus domini consignatus: et vidit eum Tiberius imperator. Qui statim adoravit imaginem domini puro corde, et mundata est eius caro sicut caro pueri parvuli. Et omnes caeci leprosi claudi muti surdi et variis detenti languoribus, qui ibi aderant, sanabantur, et curati ac emundati sunt. ³⁴ Tiberius autem imperator inclinato capite et flectens genua, considerans illum sermonem Beatus venter qui te por-

32. Rursus brevissime ASax *Atque praelerea invenimus mulierem ibi, quam dixerunt domini faciem habere.*

33. ASax *Iam attulimus huc, inquit, et mulierem et faciem. Tum dixit Tiberius Vehementer desiderabam videre eam et adorare eam. Tum Volusianus surrexit et explicavit purpuream sindonem in qua domini facies involuta erat. Et Tiberius vidit faciem et existimavit vere esse domini faciem. Tamen minime erat, sed vestis erat quam dominus ipse portaverat. Sed quicumque gentilium primum aspexerunt, putabant esse domini faciem. Et Tiberius humiliter veneratus est eam, et lepra quam tam diu habuerat illico decidit ab eo, et corpus eius mundum erat sicut parvuli pueri.*

in sindone munda aurea involutum pallio: Ven in sindone munda aurea con-
pallio coperto; Amb in sindone munda involutam pallio

tavit et ubera quae suxisti, ingemuit ad dominum cum lacrimis dicens Deus coeli et terrae, non me permittas peccare, sed confirma animam meam et corpus meum et colloca in regno tuo, quia in nomine tuo confido semper; libera me ab omnibus malis sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis.

³⁵ Deinde dixit Tiberius imperator Velosiano Velosiane, vidisti aliquem hominem de his qui vidissent Christum? Velosianus respondit Vidi. Dixit Interrogasti quomodo baptizant eos qui credebant in Christum? Velosianus dixit Hic, domine mi, habemus unum ex discipulis ipsius Christi. Tunc praecepit vocari Nathan venire ad se. Venit ergo Nathan et baptizavit eum in nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Statim Tiberius imperator factus sanus ab omnibus languoribus suis ascendit super solium suum et dixit Benedictus es, domine deus omnipotens et laudabilis, qui liberasti me de laqueo mortis et mundasti me ab omnibus iniquitatibus meis, quia multum peccavi coram te, domine deus meus, et non sum dignus videre faciem tuam. Et tunc Tiberius imperator fuit instructus in omnibus articulis fidei plenarie et firma fide.

³⁶ Ipse deus omnipotens qui est rex regum et dominantium dominus, ipse nos in fide sua protegat et defendat et liberet ab omni periculo et malo, et dignetur nos perducere ad vitam aeternam, vita temporali deficiente. Qui est benedictus in saecula saeculorum, amen.

34. 35. Utramque sectionem ASax breviter sic exprimit *Et statim credidit et baptizatus est cum tota sua domo et omni populo, qui erat subiectus imperio eius, in nomine nostri domini Iesu Christi.*

36. *deus omnipotens -- dominus: Ven deus omnip. qui est regnum et dominantium dominus; Amb est rex regum, deus et dominus dominantium | Qui est: Ven qui es*

ASax breviter sic: *Cui sit gloria et honor in saecula saeculorum, amen.*

